De val van het laatste bolwerk der protestanten: La Rochelle in 1627

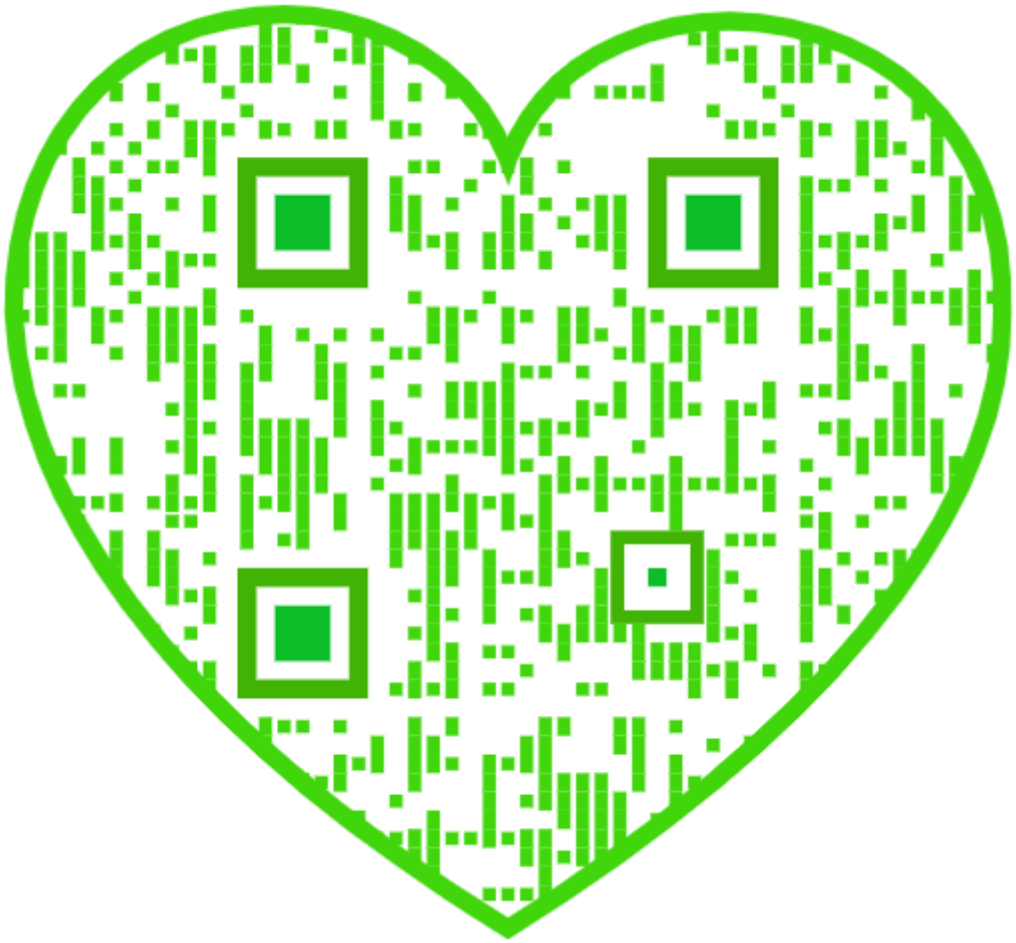
Chonia

bron
Chonia, *De val van het laatste bolwerk der protestanten: La Rochelle in 1627*. Gebr. Muller, Den Bosch 1853 (2 delen)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/kind005valv01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

[Eerste deel]

Kle lith. van C. W. Mieling. '

Een woord vooraf!

Reeds sedert eenigen tijd koesterde ik het voornemen om het beleg en de verovering van la Rochelle te behandelen in den vorm dien ik hier heb gekozen. - Ik werd daartoe geleid door een verhaal bij van Aitzema, 'Zaken van Staat en Oorlog, D. II, bl. 351, 4°.,' *dat mij voorkwam geschikte stoffe aan te bieden ter bewerking voor het Tijdschrift 'Nederland.' Tot dat einde sloeg ik het een en ander na; mijne aanteekeningen werden al uitgebreider, totdat ik besloot de geheele geschiedenis van dat laatste beleg te behandelen, als verdienende de belangstelling en rijk zijnde in wenken en leering voor onze dagen niet ongepast. Ik heb getracht de zaken onpartijdig en naar waarheid voor te*

stellen, mij van de laatste ook daar niet te ver verwijderend, waar ik het gebied der verdichting bewandelde. - Er werden daarbij bewijzen gegeven van heldenmoed, van trouw aan heilige overtuiging, van menschenliefde. Daarvan heb ik Jean Guiton, Farine, la Forêt, Salbert, mevrouw de Prosni, zoo als men 't nu noemt, de drágers gemaakt, personen en karakters, door de geschiedenis aan de hand gegeven. Deden en waren zij niet al wat ik hun toeschreef; zij hebben iets soortgelijks gedaan, zij waren iets dergelijks. Lodewijk XIII, de Richelieu, de Bassompierre, pater Joseph en anderen heb ik wedergegeven gelijk zij mij in de geschiedenis voorkwamen, niet slechter, niet beter. Geraadpleegd had ik voornamelijk:

Histoire de France, par le père Daniel. T. XIII.
Arçère, Hist. de la ville de la Rochelle.
Le Mercure Français. 1627, 1628.
Vie de Richelieu, par Aubery.
Vie de Richelieu. Cologne 1696 (*par Jean le Clerc?*).
Testament politique de Richelieu.
Mémoires de Richelieu. Ed. Petitot.
Mémoires de Bassompierre. id.
Mémoires de Fontenay-Mareuil. id.
Mémoires du duc de Rohan. id.

La Vie de pêre Joseph.

Journal du dernier siège de la Rochelle, par Meruault, 1644.

Jean Guiton, dernier maire de la Rochelle, par P.S. Callot, 1847.

Cinq Epoques, Chroniques Rochelaises, par la Bretonnière, 1847.

Histoire de la Rochelle, par M. Dupont, 1830.

Histoire de l'édit de Nantes. Delft 1693.

Histoire des Reformés de la Rochelle, depuis l'année 1660, *jusqu'a* 1685. *Amsterdam* 1689.

voor het gebruik van welke boeken ik grootendeels mijnen oudsten vriend, den heer J. W. Holtrop, bibliothekaris aan de koninklijke bibliotheek te 's Gravenhage en den Wel Eerw. heer M. A. van der Bank, Predikant bij de Waalsche Gemeente te Utrecht, mijnen dank betuig. Dien dank hebbe mede de heer R. C. Bakhuizen van den Brink, die mij heuschelijk inzage verleende van het Dagverhaal onzer buitengewone afgezanten, Aerssens en Vosbergen, naar Parijs, alsmede van eigenhandige brieven van Vintcent, predikant te - en afgezant van wege la Rochelle naar Londen en deze landen.

Zoo had ik mij voorbereid, althans reeds veel bouwstof

verzameld tot het schrijven van dit werk; toen ik dien liet liggen, om anderen arbeid ter hand te nemen. - Die rekenschap aan den Lezer achtte ik noodig, om niet uit het anders wat vlug verschijnen van twee werken van eenigen omvang achter elkander, tot het vlugtige te doen besluiten. Vooreerst dan ook niet spoedig, en mogelijk nimmer weder iets dergelijks. Dit ter geruststelling!

Bij de bewerking van het 'Beeld van Kamphuijsen' had ik mij overtuigd, dat ik niet zonder grond reeds vroeger had gewenscht om zelf te la Rochelle te zijn, ten einde door plaatselijke aanschouwing den indruk der geschiedkundige feiten te verlevendigen en, waar zulks noodig was, te regt te wijzen. Ik ging tot dat einde daarheen en stond met menige gedachte aan eens daar voorgevallen feiten, met aandoening op sommige plekken die mij reeds niet meer vreemd waren, zag de naauw meer merkbare hoogte, waarop eens de sterkte Louis was aangelegd, waarvan Lesdiguières te regt zeide: 'indien de stad die sterkte niet verslindt, dan zal die sterkte zulks de stad.' Eene rij van steenbrokken toont als overblijfsel nog bij laag water de plaats, waar de Richelieu den dijk liet aanleggen, dien strop voor de fiere vest, die zich niet liet bedwingen door den teugel van het fort.

Welwillend en met heusche voorkomendheid gunde mij de heer D e l a y a n t , bibliothekaris van de stedelijke bibliotheek, gelegenheid, om onderscheidene werken, en daaronder vooral een handschrift van Raphael Colin, alsmede het: Extrait du Registre du Greffe des Conseils, tenus à la Maison commune de l'Echevinage de la Rochelle, 1627, *na te slaan, waaruit ik nog menige bijzonderheid mogt opteekenen. Gaarne roem ik hier zijne dienstvaardigheid, die waarlijk iets hartelijks ademde. - Vooral echter mijn' dank aan den wakkeren heer M a r s i l l a c q , geacht koopman daar ter stede, in wiens gezin ik meermalen vergat, dat ik mij aan vreemde plaats en onder vreemden bevond, wiens gade en dochter mij met vriendelijkheid bejegenden, wiens schoonzoon en zoon mij, was ik daarvan niet reeds bewust geweest, zouden hebben overtuigd, dat Frankrijk nog degelijke menschen telt. Mijn dank voor die genoegelijke uren. Mijne zegenbeden over u en uw huis!*

Mogt het werk dat wij hiermede onzen lezers aanbieden bijdragen om sommigen meer bekend te maken met gebeurtenissen in die dagen, wier invloed onberekenbaar was! - Moge het mede een' afschrik inboezemen van godsdienstige onverdraagzaamheid, zoo onchristelijk als heilloos; - maar ook iets toebrengen om den ijver te verhoogen voor het eenige

Noodige, waarvoor vroegere geslachten zoo veel deden, zoo veel leden, waarvoor zij trouwelijk hebben gestaan en waardig zijn gevallen! - Wij hebben niet het ergste vermeld, waartoe de nood in la Rochelle, God dank! slechts enkelen drong, de h o r r e u r s eer schuwend dan zoekend.

Men verschoone sommige kleinere onnaauwkeurigheden, eenig verschil in spelling van eigen namen, bij onderscheidene schrijvers zeer uiteenloopend.

En hiermede den lezer heil!

Doetinchem,
1853.
J.C. KINDERMANN.

Eerste hoofdstuk.

Het is de zesentwintigste Februarij van het jaar 1627.

Het is de vooravond van een dier gure, sombere, donkere dagen in die maand, waarop de meesten het bemoedigend denkbeeld noodig hebben, dat men toch de lente te gemoet gaat; al treedt ook de gedachte aan zoo veel schoons, aan lust en leven, in zulke tegenstelling met hetgeen ons omringt, dat het tegenwoordige daarbij nog minder behagelijk wordt.

En zoo al niet meer guur, dan toch donkerder en somberder dan elders was het in Parijs, gelijk dat zich toenmaals voordeed. - Het moge bereids, met menig grootsch en kolossaal gebouw, met paleis en kerk, getuigen van vorstenrijkdom en vorstenpraalzucht, van den rijkdom van hooge geslachten, van vermogen der geestelijkheid of van vroomheid des volks, het moge bereids een keursteen kunnen heeten in de stedenkroon van het soberder, meer burgerlijk getooid Europa der middeleeuwen; - het

is nog lang niet de magtige, woelige, prachtige stad, die thans op de beide Seineoevers zich uitstrekt, onmetelijk voor het oog, die het puikjuweel wil heeten in de weidscher kroon van het Europa onzer dagen. De kromme straten met menigen hinderlijken hoek hebben nog geen plaats gemaakt voor de regte, ruime, met breede t r o t t o i r s . Nog laat geen gazlicht bij gazlicht, stroomen uitgietend van helderen glans, den avond zelfs niet avond worden. Zijne goeddeels onbevloerde stegen, onveilig en duister, konden het nog meer te regt zijn ouden naam L u t e t i a e (Slijkstad?) doen dragen.

En toch zijn er in Parijs reeds plekken, die kunnen gelden als hoofdfacetten aan het gesteente, dat later zal prijken met oogverblindende pracht. - In de eerste plaats, zij het nog niet wat het later zal worden, het L o u v r e - in menig opzigt beeld, emblême van Frankrijk zelf. - De stichting is oud, oud genoeg om nevel te doen rusten op de geschiedenis van zijn' oorsprong. Koningen bij koningen hebben daaraan gebouwd en het groot gemaakt; geslachten van koningen hadden daar hunne woning. Het werd niet naar een van aanvang af bepaald en vastgesteld plan gesticht en volbouwd - en toch, wat eenheid, zamen-hang, vastheid! Hoe viert daar Frankrijks kunst en Frankrijks trots zijn' triumf; welk huiveringwekkend gedenkstuk van te duur gekochte zegepralen! Medaille vol glans en glorie in het oog van velen, doch waarvan men vergeet de keerzij te toonen. - Gepeupel heeft er gewoed, een koning hield uit dat venster in de galerij van Apollo wreede jagt op zijne onderdanen - Karel IX in den bloedigen Bartholomeusnacht. Welke heldhaftige besluiten gingen van daar uit, hoe gemeene gruwelen zijn daar be-

raamd en gepleegd! - Koningen lieten de voltooijing over aan den man, die in omwentelingsstorm uit vergeten duister opgedoemd, koningen aan zijn zegekar klonk, die groots deed en soms goeds wilde, die in bloedigen luister praalde en viel, in wiens plaats..... Lodewijk Napoleon bouwt aan het voltooide, nog niet genoeg voltooide op onze nooitvoltooijende wereld. Wal zal het lot, de bestemming van het L o u v r e , wat dat van Frankrijk zijn?

'*L'avenir n'est à personne, l'avenir est à Dieu!*'

Ons is het verledene, althans de blik daarop gelaten, het tegenwoordige gegeven.

Terug dus naar den 26 Eebruarij 1627, den tweeden dag nadat de E t a t s - G é n e r a u x van Frankrijk, die boodschappen hoorden en reeds vooraf bepaalde besluiten namen, zijn uiteengegaan, naar het L o u v r e , dat met zijne voor dien tijd helder verlichte hoofdingang, trappen, corridors en zalen verkondigt, dat er feest is ten hove, waarheen veel van wat Parijs hoogs en aanzienlijks in zich bevat, gedeeltelijk in rijkvergulde lompe karossen, gedeeltelijk-in draagstoelen zich begeeft.

Onder de antichambreerenden, van tijd tot tijd binnentredenden, die aan veder, aan kanten das of strik, nog het een en ander schikken wat verschoof of vorm verloor, valt het oog op den grootzegelbewaarder de Marillac, die hier niet minder in zijn element blijkt te wezen dan hij dit is in het leger, dáár slechts de man van de ruwere scherts, gelijk hij hier die is van de fijnere vormen, een echt beeld der Fransche ridderschap, gevormd in de school van diens modèl, Hendrik IV. - Een:

- Ha! dat heet ik komen op zijn' tijd, en dit uit

verre landen - met zoo veel groet en buiging als waartoe hem ruimte is gelaten, moet strekken ter verwelkoming van de Charnacé, zeer onlangs uit het Noorden, van Zwedens hof teruggekeerd. - Een gunstig teeken, wanneer men weder de trekvogels mag zien. Hoe ge ons menigen winteravond hadt kunnen helpen korten! Intusschen wenschen wij ons met uwe terugkomst geluk.

- Alsof de heer de Marillac, de man van zaken, de man der wereld, nog tijdkorting noodig had, en deze niet meer had aan te brengen dan te zoeken, meer te geven dan te vragen. Wensch mij geluk, als die het barre Noorden mogt verlaten, mij hier komende koesteren in den glans der genieting, in den luister van ons koninklijk hof.

- Waarin wij ons niet altijd hebben gekoesterd en dit niet steeds doen, gelijk heden geschiedt. Wij hebben een geweldig rak werks achter den rug.

- Daarvan gij niet ontdaan er uitziet, u schier als een m u s c a d i n vertoonende, en gezondheid en levenslust op het aanschijn dragend, een voorkomen als het hier bij zulk feestgebaar past.

- Ik hoop, mijn vriend - en zijne stem werd wat zachter - dat mijne gezondheid en levenslust wat betere grondslagen hebben dan de luister alhier. Wij hadden wel werks genoeg om de veelheid der uitgaven gewettigd te zien, waardoor in plaats van den schat van Hendrik IV schuld is gekomen.

- Doch gij hadt immers den kardinaal aan uwe zijde, die alles vermag, die...

-... Slechts twee malen in de vergadering kwam, en, blijkens de verklaring des konings - ging hij op nog zachter toon voort - ten minste even zeer voor het be-

lang der kerk zorgde, als voor dat van den staat en de verligting der lasten, waarover, in die boodschap van zijne Majesteit toch ten laatste ook wordt gesproken. Ik heb daar meerendeels de spits moeten afbijten.

- Evenwel zijn de tanden u daarvan niet stomp geworden. Zijn doorluchtig heerschap[1] wilde dit volgaarne erkennen.

- Hebt gij dan den kardinaal reeds gesproken?

- Men leert op zee uitzien hoe de wind in de bovenlucht waait, niet enkel in acht nemende welke zijne rigting is in de laagte - gaf de Charnacé met een lachje, waarin gemeenzaamheid en verstandhouding bij eenige fijnheid lag, hem ten antwoord. - Ik ontmoette den kardinaal - voegde hij, naar het scheen met eenige voorzigtigheid, er bij.

- Wilt gij ook aan hare Majesteiten worden voorgesteld?

Nu echter werden beide de vleugeldeuren wijd geopend en klonk het: ‘de koning! en de heer kardinaal!’ - waarop grooten en hoogen voor de grooteren en hoogeren uitweken en zich ter zijde schaarden.

En weldra zag men Lodewijk XIII, in de voor ons wat vreemde en bonte dragt van het Fransche hof in het begin der zeventiende eeuw, die aan het einde van die eeuw even bont en ruim zoo smakeloos zou zijn. Immers, nog golven de bijna zwarte hairlokken slechts een weinig door de kunst geholpen hem tot op de schouders, en draagt hij niet de weidsche paruik, welke later ook het

1 Den titel van *Eminentie* kregen de kardinalen eerst op den 10^{den} Junij 1630 van Urbanus VIII. Vroeger heetten zij *Seigneurie-Illustrissime*.

hoofd der mannen sierlijk zal ontsieren. Het aangezicht des vorsten duikt in zulk een gevaarte niet weg, maar hij draagt de regelmatige gelaatsvormen open. Dat rood zijden wambuis waarvan de kraag in rijke plooijen afhangt, laat de gestalte uitkomen, de wat hooge kleur van het gezicht verzachtend, terwijl de orde van st. Joris met dien keten van schelpen en schalmen en de orde van den H. Geest met een duif van diamanten, vorstelijke sieraden mogen heeten. Uw voorkomen kon gunstig heeten, indien daarin meer het: 'ik ben een man!' sprak; als koning is het te min beduidend.

Niet forschheid van stal en minder nog pronk en praal doen ons op hem, die aan den koning hier den voorrang laat, volgt hij hem ook van nabij genoeg, een naauwlettender' blik vestigen. Hij houdt zich niet ver genoeg achter den koning, om niet des noods diens oor te hebben, om niet, werd zulks vereischt, diens mond te zijn. Wie is hij? - Hij heeft de baret genomen van het hoofd, dat evenwel met een kapje is bedekt, als wilde hij het 'p a s t r o p d e r e v e r e n c e' prediken metterdaad. Die kraag, plat op het roode kleed liggend, met eenvoudigen zoom met een dun koordje met kwasten vastgemaakt, hoe steekt die af bij de weidsche kragen, waarmede anderen zijn gedoscht. En men mogt het er voor houden, dat die eenvoudige kleeding uwen stand paste. - Gij zijt een geestelijke, dat verkondigt uw gewaad, een van de oudste zonen der kerk, zijt ge ook van jaren niet oud. - Maar dat gij niet enkel aan die kerk uwen ijver, uwe belangstelling hebt gewijd, dat gij oog hebt voor de dingen dezer wereld bij eene krachtige hand om daarin te grijpen; hoe verkondigt die knevel en dat baardje aan de kin

zulks! En dat gij niet enkel de man zijt der stille cel, wij zien dat aan het gemak waarmede gij u hier beweegt; dat gij nog met wat andere dingen u bemoeit dan die des geestes zijn, hoe kondigt die duif in brillanten aan het groene lint, van denzelfden vorm als die prijkt op de borst des konings, zulks aan! En wie dan u in het wat mager doch kleurig gelaat staart, dat voorhoofd beschouwt waarop ernst en hoogheid haar stempel drukten, wie dan dat bruin en levendig oog nu schitteren ziet in donkeren gloed, terwijl het dan als stralen uitschiet, - die denkt aan hooger gave dan die vorsten verleenen; - hij ziet in u mogelijk den man van hartstogt, maar die getemperd door zelfbeheersching; hij ziet in u den man van de geestkracht en van g e n i e . - Van g e n i e , zeggen we, maar niet zoo als dat hemelvuur zich openbaart, wen het de borst doet blaken, het hart verheft en zangen ingeeft, waarin gevoel en verbeelding en adel van denkwijs hunne uitdrukking vinden, of waar dat genie, in vormen sprekend, het marmer bezielt, het doek doet leven; neen! de heilige duive is bij u ten roofvogel geworden; uwe ziel leeft in combinatie, plan, intrigue, wier omvang men niet vermoedt, welker stoutheid verbaast. Geeft kracht het regt, beleid bevoegdheid, is het welslagen de toets van wat wij bestaan, is bereiken onzer bedoelingen de kroon en rijkste kroon der eere - dan komt die u toe, man die u hoog hebt weten te verheffen en nog hooger zult stijgen, man voor wien de eersten in het fiere Frankrijk reeds zwichtten, die vorstinnen op den nek zult treden, die partijen zult vernielen, die keizers en koningen slagboomen zult in den weg stellen, waar het voor gelukkige heerschers: ‘tot hiertoe en niet verder!’ heet. - En als zoodanig

kent men u reeds bij voorraad; gij wordt gevleid en ontzien, en gij weet dat. Daarom is het ook minder hulde aan de vorstin, dan beleefdheid der vrouw bewezen, als gij thans met den vorst u in de belendende zaal begeeft, om bij de koninginnen uwe opwachting te maken, als gij na uwen vorst tot Maria de Medicis treedt, haar begroetend, waarop gij dra laat volgen:

- En gun mij ook dat ik uwer Majesteiten geluk wensche, als die zoo luisterrijk een gezelschap weet te ontvangen in zalen, dat gezelschap waardig, en die toch te gelijk daarin het schoonste sieraad blijft. Dat is het rijk, dat der vrouwe behoort. Wie voert daar den scepter als zij?

En Maria scheen dat compliment niet onwaardig, verborg de kerkvorst ook den angel daarin slecht. - Telle de koningin - moeder ook meer dan vijftig jaren, zij draagt die als weinigen; hoe weinig schijnen zij haar te hebben ontnomen! Hare houding is nog veerkrachtig, misse die ook de lestheid der jeugd. - En goed kleedt u daarom het fulpen gewaad in rijke plooijen afhangend ten voeten toe. Dat sieraad op het hoofd, - kroon en niet kroon, met rijke paarlen bezet; hoe wel is dit gekozen, beeld van uw standpunt en staat. Die kostbare parelsnoer met het kruis van robijnen, krachtig en statig breekt zij dat zwart van uw kleed. - Uw gelaat, 't ademt hoogheid, meer hoogheid dan straks, toen minlijkheid het temperde. Donkerder wordt de gloed, maar dat naauw merkbaar, van het ligtbruine oog bij de woorden van den kerkvorst. Fraai en waardig modèl te wezen, nog welgevuld, geen spoor verradend van klimmende jaren, is de hand, waarin gij dat rozentakje houdt, waaraan eene roos in haar vollen

bloei en een knop. Is het wenk, hoe gij beschouwd wilt wezen, nevens uwe schoondochter? – 't Kon; klommen ook beider jaren wat hoog daarvoor.

De kardinaal merkt het takje op. Wat mag hij te kennen geven, wat bedekken met dien vlugtigen lach? Ziet hij op de doornen denkend aan de jaloersche eerzucht der Italiaansche, herinnert de koningin der bloemen hem uwe zucht om te heerschen; als hij vraagt wat tusschen die teedere gesloten blaadjes kan schuilen, denkt hij aan uwe staatkundige bemoeijingen, dochter der Medicis? De prachtliefde van uw geslacht hebt gij, zucht tot politiek ook tot de gemeene, die tot de ware, edele regeerkunst staat als het schagcheren tot den eerlijken handel, is als een erfdeel van uw huis, dat zich door handel en politiek zoo hoog verhief, maar ook zijne ontaarde leden, zijne gemeene politici telde. - Uwe schoondochter nevens u, Anna van Oostenrijk, infante van Spanje, wier hoofdsieraad meer eene kroon gelijkt en die in de opstaande weidsche kraag, om hals en hoofd prijkend als eene a u r e o l e , nog meer de dragt van haar land volgt, - haar mogen onze lezers zich voorstellen als eene vorstin, schoon genoeg om een' eerzuchtige te bekoren, die in haar niet enkel de vrouw maar ook de koningin ten voorwerp zijner hulde maakte. - Wij zullen geen schets geven van haar persoon. Wij hebben ter gunste onzer lezers reeds meer aandacht aan kleeding, enz. geschonken met onze vlugtige, ligt gebrekkige beschrijving, dan wij misschien in jaren deden, nog veel aan te vullen, veel te verbeteren latend.

- En ons is het eene eere, onzen koninklijken zoon op ons feest te mogen zien, die uren onttrekt aan zorgen

van den staat, mag hij daarvan een groot deel aan den heere kardinaal opdragen. - Bij de laatste woorden wierp Maria de Medicis een' vlugtigen blik, die niet vriendelijk wilde worden, op den laatstgenoemde.

- En wie kent de zwaarte en het wigt daarvan beter - hervatte de kardinaal - dan onze koningin-moeder, die deze vroeger zoo lang heeft gedragen? - De kardinaal was niet de man om een m a l e n c o n t r e u s woord op de lippen te nemen. En dat het zulks wel niet moest wezen, verried zich duidelijker, toen hij hier nog bij voegde: - Zij zijn zwaar genoeg, die zorgen.

- Moge uw heerschap daarom niet te veel van zich vergen. Met veel ijvers vertrouwt men ligt te veel van zijne kracht.

Alsof hij vreesde dat het onderhoud, met schijn van vriendschappelijkheid gevoerd, in strijd zou ontaarden, of dat het hem enkel verveelde, gelijk dat vele zaken Lode-wijk XIII ligtelijk deden, maakte de koning thans mime om verder te gaan. Te willig bijna volgde Richelieu dien wenk, die mogelijk geen wenk was, en beiden traden voort, den stoet voorbij van staatsdames, waaronder de prinses de Conti, de hertogin d'Elboeuf en madame de Combalet, de laatste nicht des kardinaals, meer op den voorgrond stonden - madame de Combalet met blijkbaar a i r b o u d e u r , dat niet onopgemerkt bleef bij haar oom, den man wien weinig ontging.

- Verheugd u te zien, heer de Charnacé - klonk het thans uit den mond van de koninginne-moeder, nadat de genoemde haar was voorgesteld. Wij vreesden reeds, dat Zweden onzen getrouwen vriend wat lang houden, wat vast boeijen zou.

- Men komt onwillekeurig derwaarts, uwe Majesteit, waarhenen men meest wordt getrokken.

- Hoe men aan u verneemt, dat gij komt uit de streken, waar men de wetenschap der sterren beoefent!

- Alsof die kunst met zoo vele andere niet de meeste bescherming en eere genoot in het land, waaraan Frankrijk zijne koninginne-moeder, de zon van het hof alhier dankt; al prijkt er hier niet maar ééne - voegde hij er bij, ziende dat Anna hem mede eenige opmerkzaamheid schonk.

- Wees voorzigtig met de zonnen, heer de Charnacé, en roem Florence niet, wijl men daar Galileï beschermt. De kardinaal mogt het vernemen; en gij weet dat men den sterrekundige te Rome verketteren wil. Ik ben geen sterrekundige - eindigde zij.

Lodewijk XIII keerde terug op zijne schreden.

- De heer de Charnacé trachtte reeds op gisteren zijne opwachting bij uwe Majesteit te maken; doch het mogt hem niet gelukken - hoorde de hiergenoemde Marillac zeggen, terwijl de koningin-moeder nog tot hem sprak. De Charnacé was daardoor als voorbereid en geroepen om den vorst te ontmoeten, waartoe hij zich blijkbaar schikte, zijne woorden welke hij gereed stond tot Maria de Medicis te zeggen inhoudende, terwijl hij met eene sierlijke buiging terugtrad en nu op eenigen afstand zich plaatste. De koning zag naar hem, en statig nadert de Charnacé dezen een paar passen, altijd op betamelijken afstand zich houdend.

- En welk nieuws brengt gij uit het Noorden, de Charnacé?

De aangesprokene trad eene schrede nader en beantwoordde die toespraak met eene sierlijke buiging.

- Mij dunkt - ging de vorst voort - sedert Denemarken den krijg tegen den keizer, onzen neef, slapper voert, schijnt alles daar meer tot rust te komen.

- Niet zoo tot rust, sire, dat oorlog niet mogelijk en ook maar onwaarschijnlijk kan heeten; moge ook Gustaaf Adolf meer wezenlijke toebereidselen, dan wel uitwendige, die in het oog vallen, daartoe treffen. Ik geloof dat er meer broeit dan wij denken. Gustaaf Adolf is - hij zag vlugtig den naasten kring rond - een protestant met hart en ziel, en hij kan...

- Hij zal toch wel niet meenen ons den oorlog aan te doen en ons met zijne Finnen en ruwe horden een bezoek te brengen, mijne heeren - hernam Lodewijk, met wat meer vuur dan in zijn gewoon karakter lag en meer dan althans een zoo ongerijmd vermoeden noodig en welgeplaatst maakte.

Richelieu scheen te duchten, dat de koning op het punt stond om iets onnoozels te zeggen en een wat gek figuur te maken, en nog meer, dat hij meer luid liet worden dan in des kardinaals plan lag. Daarom sprak hij, zich zoo vrijmoedig en met zooveel gemeenzaamheid in het gesprek mengend, dat het van ieder ander als beleedigende aanmatiging zou zijn beschouwd:

- De heer de Charnacé wenschte uwe Majesteit morgen verslag te geven van zijne zending, gelijk hij gister reeds poogde die eere te hebben.

Lodewijk scheen evenwel dien wenk minder te begrijpen, of had welligt eene wat onwillige bui. Althans hij ging voort:

- Zoudt gij waarlijk meenen, dat Gustaaf Adolf zoo den paladijn wilde spelen van die voorgewend hervormden,

dat hij er aan dacht om hunne zaak in onze staten te handhaven?

Richelieu zag den koning met bijna onverholen ergernis aan. Hij scheen een oogenblik te vergeten dat hij staatsman was en hoveling. Het was als zou hij zijn meesterschap over zijn meester laten gelden. Doch het was slechts een oogenblik. Hij had in eens zijne kalmte hernomen en met een vriendelijk lachje hernam hij:

- Ik vertrouw, dat zijne Zweedsche Majesteit het woord zal indachtig wezen: - ‘indien gij den vrede wilt, houd u ten oorlog bereid.’ Ook zal Frankrijk wel niet te vreezen hebben van die toerustingen.

Hij had deze woorden met steeds meer dalende en verzachte stem gesproken, waardoor de vorst zich immermeer tot hem had gekeerd en het onderhoud ongevoelig den vorm had gekregen van een meer vertrouwd gesprek. Die hen omringden waren - de meesten met hoofsche voorkomendheid, een enkele, als de maarschalk de Bassom-pierre, met beleefd verbeten ergernis over zoodanige aanmatiging - genoeg teruggeweken, om het niet te storen, misschien om er niets van te vernemen.

- Hebt gij ook kunnen bespeuren, hoe de Zweedsche monarch over de zaken hier te lande dacht, heer de Charnacé? - rigtte zich de Richelieu tot dezen, nadat er nog eenige woorden tusschen hen drieën waren gewisseld, eene vraag doende, waarop hij den vorigen avond het antwoord reeds had ontvangen.

- De koning keurt het hoogelijk af, dat onderdanen zich zullen verstouten om hunnen vorst de wet te stellen, zij mogen dan hervormden of katholijken zijn. Deswegens was hij niet tegen de opinieën van die te la Rochelle,

maar tegen hunne houding en hunne handelwijze ten aanzien van de regerende magt alhier zeer ingenomen.

- Maar tegen wien dan zijne toebereidselen? - vroeg Lodewijk.

- Hij heeft nog in geenen deele de goede gunst vergeten, waarin Sigismund van Polen bij Oostenrijk stond, toen deze hem de kroon betwistte. Ook meent hij geloof ik, meer geroepen te zijn, om zijne Duitsche geloofsgenooten tegen Ferdinand bij te staan, die zich te Loretto en Rome, aan de H. Moedermaagd de gebenedijde - de kardinaal ligtte het kapje even - als zijne G e n e r a l i s s i m a heeft toegewijd, om als een getrouw ridder hare zaak tegen allen en overal te handhaven. Het gebeurde met Frederik van de Paltz heeft hem wantrouwen ingeboezemd, en zoo zal hij zich ligt, tot eigen veiligheid genoopt achten geen onverschillig toeschouwer te zijn, als Ferdinand de handen verder uitstrekt.

- Zoodat hij zich immers dan toch tegen ons zal stellen, bedreigende ons geloof en die onze bondgenooten zijn en vrienden?

Er speelde weder een lachje over het gelaat van den meester in de politiek.

- Wat het bondgenootschap betreft, zoo zou dit reeds eene moeijelijk uit te maken zaak zijn, waaromtrent veel voor en tegen was te zeggen; en zou men op die vriendschap meer kunnen bouwen? - Het geloof, de religie of... godsdienst is... iets a p a r t s .

Het scheen bij het laatste woord van Richelieu de beurt van den heer de Charnacé om een lachje te hebben, dat hij niet te min veel meer verborg dan de kardinaal dit had gedaan voor den koning.

Een drom van hovelingen en grooten, altijd op behoorlijken en eerbiedigen afstand, waren de niet hoorende getuigen geweest van een onderhoud, welks eer door velen aan de Charnacé werd benijd. Er waren er evenwel ook, die de sprekenden en dezer houding, althans die der beide hoofdpersonen onder hen, niet met zoo goed- of met minder goed oog nog, beschouwden. Op eenigen afstand voeren twee edellieden, blijkbaar tot den krijgsmansstand behoorende, beiden omstreeks vijftig jaren tellende, een gesprek. Den eenen noemden wij bereids.

- Gij moogt wel vreemd opzien - hooren wij den maarschalk de Bassompierre spreken tot den heer de Feuquières. - De naaste weg tot hoogheid en vorstengunst leidt niet door het oorlogsveld, mag daar ook de moeijelijkste wezen. Een Sully naast Hendrik IV! Het was toch een andere tijd toenmaals.

- En erger nog bijna dan het te moeten zien, vriend, mag schier heeten, dat men daarbij nog moet zwijgen. Het woord dat gij daar spraakt is als ware het u door de Rohan ingegeven. En gij weet, hoe dezen zijn verzet is bekomen.

- Een de Rohan worden zal ik nooit, bij mijne eer als Fransch edelman niet! Doch ik vraag, wie zonder ergernis getuige kan worden van zooveel aanmatiging van den kant des kardinaals, van zooveel toegevendheid, om niet zwakheid te zeggen, van dien des konings? De houding van die kreeft ademt immers eene vaderlijkheid, eene meerderheid, zijn lach zoo even verried zoo veel minachtende spot, dat het was om razend te worden. Ware hij krijgsman, ik zou hem door eenige beleediging kunnen noodzaken om mij te ontmoeten.

- Hij heeft daartegen, was zulks noodig, gezorgd door alle tweegevechten te verbieden. Als hij ooit krijgsman wordt, zal hij zich wel op zulke hoogte weten te stellen, dat hij voor u onbereikbaar blijft.

- Inderdaad, gelukkig acht ik het, dat wij hem ten minste dáár niet ontmoeten; al heeft hij de hand ruimschoots in onze zaken.

- Spreek niet van den kardinaal ergens niet te ontmoeten. Hij heeft al veelmaals menige plaats ingenomen, op welke niemand ooit dacht hem te zullen zien. Als ik soms te hooren krijg van dien die rondom gaat, zoekende wien hij kan verslinden, denk ik aan hem. Evenwel, men moet die soort te vriend houden.

- Ik kan het niet en verzeg het ook! - sprak nu de Bassompierre op wat luider toon, dan waarop het gesprek tot hiertoe was gevoerd, een' blik, waarin meer verontwaardiging nog dan haat sprak, op den kardinaal werpend, welken deze nochthans niet opmerkte. Hij was nog steeds met don koning en den heer de Charnacé in schijnbaar druk gesprek; hetgeen hem evenwel in geenen deele belette om te luisteren naar ander discours, dat meer in zijne nabijheid werd gevoerd, doch met minder behoedzaamheid, en zóó als gunde men hem bijna gaarne het deel dat hij daarvan opving; of men mogt er op vertrouwen, dat zijn gehoor zoo ver niet reikte, dat het zijner oplettendheid ontging. En wie zou dit niet hebben gedacht, wie den kardinaal had gezien en gehoord, deelnemend in het gesprek, dat op de vraag van de Charnacé naar Henriette, de koningin van Engeland, was gevolgd, waarin de koning en de kardinaal hem een kort relaas gaven van de terugzending van haren Franschen hofstoet en geestelijkheid op

éénen priester na, waarvoor men echter tot hiertoe te Londen vruchteloos explicatie en redrès had gevraagd.

- Mijne koninklijke zuster heeft daarbij zeer onaangename ondervindingen gehad - eindigde Lodewijk het onderhoud op dit punt.

- De Bassompierre heeft die onderhandelingen gevoerd - voegde de kardinaal er nog wat schamper bij. Een woord dat op den koning, mogen wij de uitdrukking van ongerustheid op zijn gelaat vertrouwen, een' indruk maakte, alsof hij eene reeds wat pijnlijke plaats onzacht voelde aanraken.

De koningin-moeder, op het oogenblik door maar zeer weinigen omringd, is in een gesprek gewikkeld met den hertog d' Epernon, een edelman van den ouden stempel, en wel juist over Henriëtte van Engeland en wat zij zich aan het hof aldaar moest laten welgevallen.

- Ik begrijp niet, hoe eene koningin zulks verdraagt. Ook heb ik - maar hier zwijgt de staatszuchtige vrouw, als was zij op het punt, om in haren eenigzins opgewonden toestand zich wat veel prijs te geven, wat veel te verraden.

- En ik verklaar mij nog minder - vat de hertog nu het woord, alsof hij dat afbreken van den begonnen zin niet had bespeurd - hoe zijne koninklijke Majesteit, Karel, dit kan gedoogen. Immers zijn er bij het huwelijk andere voorwaarden gemaakt?

- In deze werd der toekomstige koningin immers vrije uitoefening van hare godsdienst en eene kapel in al de koninklijke paleizen en lusthuizen toegezegd? En nu gaat men dus te werk!

- Karel wordt gedrongen door zijn volk en het parlement. Voor zijn' persoon denkt hij gunstig genoeg over

onze H. Kerk, als reeds bij dat traktaat en vooral uit de geheime voorwaarden daarbij bleek. En daarenboven drijft Buckingham die maatregelen mede.

- Buckingham? wiens moeder toch ook eene katholieke is...

- Ons gesprek schijnt iemands aandacht te trekken.- En door een ligten wenk met de oogen in de rigting waarin de kardinaal stond, duidde Maria de Medicis dezen aan. - Doch diens mans trots, ik bedoel Buckingham - ging zij iets luider voort - drijft hem tot alles en maakt hem van dienaar heer, tot zelfs van zijnen meester.

- Het is ergerlijk en naauwelijks te dulden - was het antwoord van den ouden hertog. - Edoch Buckingham is nog iemand van geboorte. Harder ware het, als men iemand zich zoo hoog ziet verheffen, die in de eerste kringen inderdaad een fortuinzoelter en avanturier mogt heeten. Dat zoo iemand mannen van den eersten rang op den nek treedt, is inderdaad onverdragelijk!

Het harde woord, doch dat voor den haat, dien de oude hertog den koninklijken bereids schier alvermogenden gunsteling toedroeg, naauwelijks hard genoeg was, scheen niettemin hard genoeg voor zijnen anders welbeproefden moed. Hij had zijnen toon niet verzacht, het laatste woord veeleer luider dan de eerste gesproken. En toch schraagde en verhief die moed hem niet in die mate, of hij wendde de oogen van den kardinaal af. Anders had hij een blik ontmoet, die een adderbeet mogt heeten, vlijmend en vergiftig, dreigend zoowel den hertog als de vrouw, die vast genoeg en te hoog verheven scheen te staan, dan dat de uiterste vermetelheid iets tegen haar zou durven bestaan. En niettemin, hoe weinig was die blik er een van magtelooze

woede! Dan had hij niet zoo t r i u m f a n t kunnen zijn.

De koningin Anna had eenen onaangenamen avond door-gebragt, en wij hebben niet zonder opzet hare figuur meer dan zulks moest op den achtergrond gelaten. Maria de Medicis hield het sedert eenigen tijd niet meer zóó met Spanje als vroeger het geval was geweest, de kardinaal kantte zich tegen die mogendheid, omdat hij daarin den hechtsten steun zag van het bij hem gehate Oostenrijk. Anna was genoeg Spaansche en niet genoeg vorstin, om zich voor eene van de beide partijen te verklaren, die zich de koninginne-moeder en den kardinaal aan het hoofd begonnen te vormen, of liever, zich duidelijker van elkander af te scheiden. Lodewijk XIII wantrouwde alle drie de menschen, die schenen hem de naasten te wezen, terwijl hij, geen geestkracht genoeg bezittend om op zich zelv' te staan, nu tot deze dan tot gene partij overhelling betoonde, eene zwakheid die gedeeltelijk in zijn karakter, goeddeels in de opvoeding lag, welke zijne moeder hem had gegeven. - De Spaansche gezant was niet op de s o i r é e , en zoo stond Anna tamelijk alleen. Zij ontving zoo veel hulde dien avond, als de menschen van het hof en de politiek, die, naar de wat krasse uitdrukking van een' onzer voormalige staatslieden ‘God zóó dienen dat de duivel daarom niet boos kon worden,’ meenden haar te moeten bewijzen. - Zij had bedaard toegeluisterd, terwijl hare schoonmoeder met den hertog d' Epernon het door ons vermeld gesprek voerde, en zelfs Maria de Medicis had blos noch teeken van aandoening bij haar bespeurd, toen er over Buckingham alzoo werd gesproken.

Wij zelven kennen gewoonlijk het laatst, of nooit, de ongunstige oordeelvellingen over onzen persoon, de laster-

lijke of vergroote geruchten die aangaande ons in omloop zijn. - En de hoogstgeplaatsten hebben daarop nog minder kans. Hunne vijanden spreken minder openlijk, hunne vrienden besparen hun meer ergernis. Anna kende de uitstrooisels niet, die van eene betrekking tusschen haar en Buckingham in omloop waren, en waaraan de dwaze begeerte van den laatstgenoemde om andermaal een gezantschap waar te nemen aan het Fransche hof, waar de hoog met zich zelf ingenomen, prachtlievende, heftige en vermetele staatsman reeds eenmaal had geschitterd en geïntrigueerd, ruimschoots voet en voedsel gaf.

- Wij vinden twee, misschien wel drie of zelfs vier zonnen aan onzen hemel - sprak de Charnacé, zich naar huis begevende. - Welke zijn de bijzonnen, welke de ware, die te vereeren is?

Doch genoeg, ter aanvankelijke inleiding op het gebied der staatkunde in een' tijd, waarvan Hume juist en pittig zegt: - ‘De drie groote (zeker het meest geldende) rijken van Europa werden toenmaals geregeerd (?) door drie jeugdige vorsten, Filips, Lodewijk en Karel, die genoegzaam van denzelfden leeftijd waren; doch die de teugels der regering uit de handen hadden gelegd, om het bestuur over zich zelven en hunne landen over te laten aan hunne c r e a t u r e n en ministers, Olivaréz, Richelieu en Buckingham. De volken, aan wie anders het weinig hartstogtelijk en rustig karakter dier vorsten welligt een' ongestoorden vrede had gegund, werden in beroering gebragt door den naijver en de eerzucht der ministers. Vooral moest Richelieu, een man van een' krachtigen geest en diepe inzigten, doch wien de rust schier onmogelijk was, een' tijd van onrust en van groote

omkeeringen doen voorzien, die geheel Europa zouden schokken.'-

En de eer en de staatszucht dier mannen zou nieuw voedsel geven aan het vuur des krijgs, dat bereids in Europa, in Duitschland en de Nederlanden woedde, voedsel dat de oorlogsvlam in vroeger vaak geteisterde oorden opgaan liet.

Tweede hoofdstuk.

De zalen van het Louvre begonnen verlaten te worden. De koning gaf zijn verlangen te kennen om heen te gaan, en de een na den ander der grooten volgde, toen ook de beide koninginnen zich hadden verwijderd. De laatste glans was weldra verdwenen, de lichten werden uitgedoofd, en in de donkere, ledige reeks van zalen heerschten eene ledigheid, verlatenheid en stilte, zeer afstekende bij hetgeen men daar voor zoo kort had aanschouwd - beeld van allen aardschen luister, pracht en genieting, die zoo zeer in de oogen blinken, lokken en verlokken kunnen. De kardinaal was vertrokken bijna onmiddelijk nadat de vorst zich naar zijne apartementen begaf, tevreden dat hij diens oor had gehad en aan wien hij zulks wilde had gegund, gedurende genoegzaam al den tijd dat zij zich daar hadden bevonden, dat hij zoodoende vrienden en vijanden hoogen dunk van de gunst waarin hij bij zijne Majesteit Lodewijk XIII stond, en daarmede van zijnen veelvermogenden invloed, had ingeboezemd.

Wij zien hem zich in den draagstoel zetten, waarmede hij zich laat brengen naar het hôtel bij het paleis du Luxembourg, dat de koningin-moeder hem, tijdens hij hare gunst nog noodig had en meer genoot, onder zekere voorwaarden had afgestaan. En hoe het den man van zaken welkom mogt wezen, dat hij voor menig onbeduidend gebeuzel zijne eigene overdenkingen vond om zich daarmede bezig te houden, al had hij dien avond ook niet zonder vrucht voor zijne plannen zien verstrijken. Doch nu treedt hem ook de houding van Maria de Medicis en haar onderhoud met den hertog d'Epernon voor den geest; en wie hem had kunnen gadeslaan, hoe zijn blik donkerder en donkerder werd, en hoe hij met de hand eene beweging maakte als wreef hij iets fijn, en wie over dat gelaat thans onverholen die uitdrukking van wraakzucht en triumf zich had zien spreiden, en wie dien gesmoorden grijnzenden lach had gehoord; – hij zou, hadde zij zulks verdiend, hebben gesidderd voor Maria.

- Wat harder! - hooren wij de Richelieu, het gordijn der draagstoel ietwat opligtende, spreken tot de dragers, die zich beijveren om aan het ontvangen bevel te voldoen. Het hôtel is bereikt, de deuren vliegen open, en dienaars vertoonen zich in genoegzaam getal om reeds een' kleinen stoet te vormen, wachtend op woord en wenk van den man des gezags, met onrust opmerkend, hoe weiníg opgeruimdheid zich op zijn gelaat vertoont. In nadenkende houding, en toch niet langzaam, beklimt hij den trap die naar de eerste verdieping voert, waar een bediende de vleugeldeuren die den toegang verleenen naar een salon wijd voor hem opent, en nu een huishofmeester in blijkbaar wachtende houding verbeidt,

of de Richelieu dáár zal toeven, dan wel zich verder begeven.

- In mijn kabinet! - luidt nu het korte woord, bepaald genoeg en voor eene enkele aanwijzing zelfs wat norsch, zoodat het meer als een bevel klinkt, en den man wien het aangaat bar genoeg. Hij heeft het belendend kabinet bereids geopend, een vlugtigen, onrustigen blik daarin laten dwalen of alles in orde is, maar dan plaats gemaakt om den meester die hem bijna op den voet volgt, den ingang vrij te laten. De kamerdienaar is ter hand, die de Richelieu van het roode opperkleed ontdoet, hem een paar rijkgestikte muilen in plaats van het meer belemmerend schoeisel voorzet, waarna hij hem helpt een gemakkelijker huisgewaad aan te trekken, dat evenwel in vorm en snede nog altijd den geestelijke, den man van hoog kerkelijk gezag aankondigt, eene soort van s o u t a n e , in den winter van zwart fluweel. De dienaar houdt nu de hand aan een ebbenhouten fauteuil geslagen, op een' wenk wachtend, waar hij dien zal plaatsen, onopgemerkt naar 't schijnt door zijnen heer. Eene kleine beweging van het hoofd met een' vlugtigen blik wijst hem echter de tafel aan, waarop slechts een paar brieven liggen, als de plek, waar de laatstgenoemde zich wil nederzetten.

- De secretaris! - hooren wij nu van den kardinaal tamelijk stroef, hetgeen tevens eene aanwijzing is voor den kamerdienaar, dat deze zich wel kan verwijderen.

- Altijd dezelfde oude schier onverzettelijke hinderpalen - zegt nu de Richelieu, alsof hij slechts heeft gewacht om alleen en in rust te zijn, ten einde lucht te geven in het woord aan de gedachten die op zijne ziel hebben gedrukt, als eene zware, zoele zomerlucht. - Een koning

die geen koning is.... eene koningin-moeder die het te veel is... niet moeder (een lachje) maar koningin, of ja ook wél te veel moeder... Zij zou immers haar' zoon, den vorst, nog ruim zoo gehoorzaam, zoo onderworpen aan hare wenken willen zien als ooit vroeger... Immers als kind was hij minder handelbaar... En nevens hem eene Spaansche, eene Oostenrijksche in haar hart! Het is inderdaad gevaarlijk, 't mogt een gewaagd spel heeten; tenzij wij het ten goede konden doen keeren. Als zoodanig deelt Anna ten minste niet te zeer in 's konings vertrouwen, en is zij, even als hare moeder, een voorwerp van zijn argwaan. Ik geloof werkelijk, dat Spanje aanvangt te bespeuren en het met leede oogen aanziet, dat Frankrijk begint één en groot en vrij te worden... Mogt de Charnacé goed hebben gezien, dan was er hoop, dat den keizer werks genoeg werd verschaft en hielden wij de handen ruim... ruim ook tegen Engeland... Maar dat mag zich, zoo ik hoop, aan den Schotschen distel de handen openkrabben...

Wij hooren den kardinaal zijne wat afgebroken alleenspraak, die ons ten minste eenige blikken gunde op zijn politiek stelsel, op een getik aan de deur afbreken.

- Binnen!

- Doorluchtig heer - hooren wij den secretaris zeggen; doch hij wordt verhinderd voort te gaan in zijne begroeting door een:

- Is dit alles wat er is ingekomen? Is er niets uit Madrid? En heeft de Thoiras niet geschreven?

- Uw doorluchtig heerschap zal één' brief vinden van den heere de Thoiras. Uit Spanje kwam niets.

Onder een dun paketje doch wat groot gevouwen, lag

de missive van de Thoiras. De kardinaal opende deze:

- Ik kan dat gekrabbel niet lezen. Gelukkig, dat de man beter vechten dan schrijven heeft geleerd, en dat hij mogelijk daarom kort schrijft. Wat meldt hij?

De secretaris heeft den brief aangenomen en ras vlugtig doorgezien.

- De heer de Thoiras meldt, dat het fort te st. Martin, op eenige noodige herstellingen na, in voldoenden staat is om een' vijand af te wachten, en dat hij voor den proviand heeft gezorgd en verder zorgen zal...

- Heeft gezorgd en verder zorgen zal.... Eene onwaarheid of eene overtolligheid. Doch ik weet reeds, wat ik van dat ‘gezorgd hebben’ heb af te trekken.

- De aanwijzing voor de gelden had hij bekomen, en het geld zelf had hij reeds ontvangen.

- Dáár is hij gaauw genoeg bij. Meld hem, dat wij hebben goedgevonden, of dat de koning hem heeft verkozen om Arnaud op te volgen in het commandement van het fort Louis. - En wat is het andere? - Doch hoe laat is het?

- Bijna elf uur, doorluchtig heer.

- Is de pater, mijn biechtvader, dan nog niet gekomen? 't Is ongelukkig, dat de menschen zich niet gewennen aan stiptheid. Ik heb u straks ook moeten wachten, mijnheer.

Het scheen dat de verstoordheid des kardinaals, die als eene donderbui lang gehangen en zich gedurig verzwaard had, zich zou ontlasten en de secretaris den rol van afleider daarbij zou spelen, toen er andermaal aan de deur werd getikt.

- Ik vroeg naar het andere - was nu het wat haastiger woord.

- Een bezwaarschrift, doorluchtig heer, van den maire en magistraat te la Rochelle over het niet slopen, maar veeleer voortdurend versterken van het fort Louis.

- Zoo? Zij hebben het antwoord, dat zij niet zullen krijgen, met de aanstelling van de Thoiras - en hij gaf een' wenk met de hand aan den secretaris, dezen te kennen gevende dat hij kon vertrekken. - Aan den heere de Thoiras nog schrijven, dat wij er op rekenen, dat aan onze intentiën worde voldaan, en dit ten spoedigste, en dat wij van de ingezonden rekeningen inzage zullen nemen! - Nu riep de kardinaal wederom:

- Binnen!

De man die zich thans aan ons vertoont, is aan den kardinaal zoo ongelijk en toch weder zoo gelijk, hij is zoozeer een der stillen maar die in den loop der dingen van hunnen tijd toch zoo magtig ingrijpen, dat hij eene nadere beschrijving overwaardig is. - Zien wij hem met eene wat lange, spitse muts op het hoofd, den breeden baard, het graauwe kleed met den gordel, waaraan een touw met knoopen en barrevoets; wij kennen hem terstond als een monnik uit de orde der Capucijnen. Doch wie zou daarmede meenen alreede den man zelv' te kennen? - Hoe geheel verschillende menschen schaarden zich onder ééne orde, onderwierpen zich aan denzelfden regel - uitwendig en in leefwijze één, welk hemelsbreed onderscheid naar het inwendige! - Moeden van den strijd des levens, en zulken die daarin bleven grijpen met krachtige hand; menschen die de wereld verzaakten om voor het hoogere, voor God te leven naar hun begrip, zulken onder wier graauwe

pij, van vrijwillige armoede getuigend, een hart klopte tot groote offers in staat, anderen blakende van eerzucht; menschen vol eenvoud des geloofs, en die veruitziende plannen wisten te beramen, te volvoeren, gevulde mijnen, waarboven men argeloos voorttreedt, maar die te hunnen tijde losbarsten en vernieling brengen. - Wie zijt gíj? - Dat wij u híer ontmoeten, dat gij de biechtvader wordt des kardinaals, doet ons in u niet den moede van de wereld, bij u niet die wereldverzaking, niet dien eenvoud vermoeden. Wij doen zulks nog minder, als de statige pracht, de uitgezochte weelde van dat vertrek u niet verbaast; als gij dáár voor den man des gezags en der hoogheid staat, in de houding der gewilligheid ja, doch tegelijk uwer waarde bewust. Gij versmaadt luister, eere, aanzien bij menschen, onafhankelijker dan de kardinaal, al hadt en hebt gij die onder uw bereik. Gij zijt niet de man die - om met een' dichter van onzen tijd te spreken - ‘met voorgegeven engelenhand u toch verwaardigt, naar goud en titel en hoogheid te grijpen’, du Tremblay, onder den naam van ‘pater Joseph’ bij uwen tijd en in de geschiedenis bekende, doch noode gekende!

- Eerwaarde vader! - hoort hij zich begroeten door den minister, op een toon die ons wat vreemd mogt dunken, maar zeker gepast, wanneer men aan beider verhouding denkt - met iets en niets van het biechtkind daarin. - Doch weldra rijst en voelt de kardinaal zich meer. Hij is de man van zaken, en om zaken is 't dat de pater komt. - Zet u - gaat de kardinaal voort, hem een' stoel aanwijzend. - En hoe is de uitslag geweest?

- Deslandes is opgeligt, de secretaris van mevrouw de Rohan; doch er is niets bij hem gevonden dat grond

geeft tot bezwaar. Toch weet men, dat Soubise werkt aan 't Engelsch hof als de hertog de Rohan hier.

- Wat helpt het weten zonder bewijs? Dan is er verspeeld bij die gevangenneming.
- 't Zal altoos voorzigtiger maken en ligt een' heilzamen schrik inboezemen, doorluchtig heer.
- Er is bij verspeeld, zeg ik. Zij zullen voortarbeiden, alschoon behoedzamer.
- Ik geloof het niet; althans mevrouw de Rohan is naar la Rochelle geweken, of gaat derwaarts.
- Zie daar; en juist haar moesten wij hebben. Waarom dit niet belet?
- Wie kan het beletten en op wat grond? Integendeel, wij moeten ons verheugen, dat zij daar is.
- Wat, meent gij, zal zij daar dan onrust zaaijen en de hardnekkigheid nog harder maken en....
- En het vuur stoken, waarvan wij lang reeds wenschten dat het mogt branden. Geloof mij, kardinaal, ons prediken en ons schrijven vermag tegen die Hugenoten te weinig. Zij dragen roem op hun geest van opstand en verharding in de dwaling. Zij vormen eenen staat in den staat. Geen rust voor Frankrijk, alvorens zij zijn gefnuikt.
- Dat is ook mijn gevoelen en 't was het sedert jaren; doch ik acht het nog niet den tijd om hun het hoofd te bieden. Was Engeland met Schotland aan den gang en hadden wij met Spanje vrede, het mogt zoo zijn. Ook is st. Martin op Ré nog niet in zulken staat van defensie als ik het wensch.
- Daar had de maarschalk de Thoiras toch lang den tijd en de gelden toe....

- Die men beide nog niet leerde niet te verspillen bij onze grooten. Zij zijn allen vuisten zonder hoofd, slechts op het naaste ziende. Ik vrees wij zullen ten leste er nog zelven wel het meest aan moeten doen, om het eiland te bewaren.

- Eene nalatigheid die niet ongestraft....

- Ge weet dat ik niet te zeer voor de zachtheid ben, rekenende dat een heerscher streng moet zijn, om fouten te voorkomen, die door slappe straffeloosheid en hoop op genade slechts worden vermenigvuldigd. Doch de Thoiras is een wakker krijger en op wiens gehechtheid aan Frankrijk men zich verlaten mag. Wij zullen bij de grooten genoeg tegenstand vinden, zoodat wij er niet te velen tevens tot vijanden moeten maken. - Doch hebt ge Spada, den nuntius gesproken?

- Ik heb hem ontmoet, doorluchtig heer. Doch hij scheen mij toe zeer naar Spanje te neigen, of liever, hij kwam daarvoor vrij duidelijk uit.

- Dan neigt hij daarnaar wel niet.

- Hij was zeer verstoord en betuigde mij ook de ontevredenheid des H. Vaders, wegens onze ondersteuning aan die van het Waadtland tegen die van Graauwbunderland verstrekt, meenende, dat zulks eene katholieke mogendheid onwaardig was.

- Ik weet dat zulks wordt afgekeurd. Doch de tijd zal komen, waarin men mij te Rome, mag men mij nu daar schier als een ketter veroordeelen, voor h e i l i g zal verklaren.....

Pater Joseph wierp bij de laatste woorden een' zijdelingschen blik waarin vrij wat bevreemding en ongeloof zich verried, op den kardinaal. Had hij ooit het gelaat

daartoe kunnen plooijen, hij zou een lachje hebben gehad.

– ..... Maar men kent te Rome zijne vrienden en vijanden niet, en toont zich althans wel zeer partijdig voor Oostenrijk, Frankrijk daarvoor achterzettende. Maar Oostenrijk moet gefnuikt worden, dreigende anders heel ons werelddeel naar de hand te zullen stellen. Dit moest men te Rome inzien en ons dus niet met wantrouwen bejegenen en tegenwerken.

De kardinaal geraakte in vuur en werd woordenrijk. Hij was, gelijk men 't noemt, op zijn stokpaardje. - Pater Joseph verlangde niet andermaal bewijzen te hooren aanvoeren, gronden te hooren ontwikkelen, uitkomsten te hooren becijferen, vooral daar hij de gelegenheid schoon zag op zich op zíjn h o b b y h o r s e te zetten.

- En daarom - hervatte hij - acht ik het mede noodig, dat uw doorluchtig heerschap een éclatant bewijs van die intentiën voor onze religie geeft. Oostenrijks magt en invloed is, wij weten zulks, eene groote, wijde wonde waaraan Frankrijk bloedt. Zijn Karel heeft onzen François I overvleugeld; doch Frankrijks diepste, kwaadaardigste wonde zit elders. - Zie dan grooten, zamenspannende tegen de kroon, een Rohan, naar wien dezer dagen Buckingham nog den edelman de Vic heeft afgezonden, een Soubise en zoo velen die voor de leus trouwe veinzen buiten dezen, d'Epernon, die vroeger een leger tegen de ketters aanvoerde, en nu.....

– ..... d'Epernon! - riep of grijnsde de Richelieu, zich weder diens woorden herinnerend, met eene bitterheid die pater Joseph schier verschrikte en toch verheugde. - Stijg hooger! - ging hij voort. - Er zijn nog meer hoogverhevenen, die met die Oostenrijkers mede heulen. Gij

hebt gelijk; dat is eene diepe wonde. Doch het euvel schuilt nog veel dieper dan bij die gij tot dus verre noemdet, zittende in Frankrijks hart.

— En voor die allen is er één steunpunt, — ging de pater voort, nu de kardinaal uit blijkbare ergernis zweeg, — ééne zitplaats is er van den kanker, die knaagt aan Frankrijk. Die moet uitgesneden worden; en daarmede zal de H. Vader tevens overtuigd wezen, dat hij alhier de trouwste en waardigste zonen der Kerk vindt. Wij zullen dan eerst, als dat euvel is weggenomen, één en daarmede groot en magtig zijn. En dat is la Rochelle! Daarmede staan wij vast tegen Oostenrijk, berooven wij Engeland van een punt waarop hij ons gestadig bedreigt, stellen wij Spanje te leur, dat met de Rohan heult en hier gesteund wordt door de koninginnen; - en wat meer is, bevestigen en bevorderen wij het belang der Kerk en van ons allerheiligst geloof, uwe en mijne allereerste roeping.

- Doch hoe kunnen wij dusdanige zaak ter hand nemen in een' tijd, waarin alom bijna vredebreuk dreigt, waarin Engeland toebereidselen maakt om ons den oorlog aan te doen, de zaak met de Grisons ligt tot een' vredebreuk met Spanje en den keizer kan voeren?

- Laat dan den kanker zitten, en hij vreet voort, welhaast ten eenemale ongeneeselijk. Mij is het iets, waartoe het hart mij dringt als mijn verstand, en waarvoor beide mij ingeven dat alles moet worden opgezet. Krijgt gij soms oorlog en bemoeijelijkt men u dan van binnen, kans en loop en uitkomst konden dan ligtelijk ongunstiger worden.

- En wat kan men aanvoeren als grond voor zulke breuk?

- Het fort Louis in de nabijheid der stad is nog niet gesloopt en blijft een doorn in het oog der Rochellers. Men moet daaraan slechts met wat kracht laten werken. Er kan worden aangedrongen op de terugroeping van Blanchard hun' afgezant, die nog altijd in Engeland is, en die zich heeft laten verluiden, dat voor den koning van Engeland het verlies van Ierland een geringer nadeel zou wezen, dan wanneer hij gedoogde dat de protestantsche godsdienst in Frankrijk werd vernietigd. Dit kan bij een proces worden aangemerkt als hoogverraad. - De geesten zijn daar tamelijk opgewonden, en ik denk dat langs dien weg feitelijke opstand wel niet zal uitblijven.

- Mogt de keizer ons willen op het lijf vallen, dan heb ik voor dezen eene afleiding, die ons van veel baat kan zijn. Gisteren keerde de Charnacé uit Zweden terug met berigt, dat Gustaaf Adolf zich ten oorlog toerustte, en dat hij het verzet der protestanten in dit rijk tegen het koninklijk gezag grootelijks afkeurde. Het zal dus den keizer gelden waarschijnlijk, die tegenwoordig de Duitsche protestanten hard dringt. - Ik draag u het polsen van Gustaaf en het aanknoopen der onderhandelingen op, aanvankelijk meer op uw eigen naam. Spiegel hem de hoop op ondersteuning voor, wijzende op onze grieven tegen Ferdinand.

- Wij Gustaafs bondgenooten? - vroeg de pater, met ongehuichelden afschrik.

- Anders zie ik geen kans, ik acht het zelfs grootelijks vermetel, om la Rochelle aan te grijpen en te doen vallen. - Ik hoop, dat Frankrijk eens niet zal behoeven te schromen om allen het hoofd te bieden. Vooralsnog echter vermag het zulks niet. Het zou 's lands ongeluk en te

gelijk ons verderf wezen. En hoe er velen daarin zouden juichen! Neen, neen! wij moeten niet te veel wagen. En daarom la Rochelle niet aangetast, zonder dat wij met eenigen grond kunnen rekenen, indien al niet op bijstand van Spanje en dat Oostenrijk ons met vrede laat, dan toch daarop, dat de Duitsche keizer elders werk vindt, als hij ons mogt willen aanvallen.

- Uw heerschap schijnt daarop wel een stellig besluit te hebben genomen - liet de pater zich na eenige oogenblikken vernemen op een' toon, die maar slecht verborg, hoe weinig hij met die vervulling van zijnen anders vurigen wensch was ingenomen, en die mogelijk even veel weerzin verried, dat zijn verzet zoo weinig vermogt. - En hij zou de onderhandelingen leiden! De kardinaal moest wel van pater Joseph's volvaardige gewilligheid overtuigd wezen ... of hij moest weten, dat het lokaas, de verdelging van het Protestantismus in Frankrijk, tot allen en dus ook tot dezen prijs werd begeerd. - De pater tastte in den zak van zijne pij, kreeg daaruit een boekje, op welks omslag men ‘A g e n d a ’ las, en noteerde daarin weinige woorden.

- Doch zou de koninginne-moeder ook het waarlijk met Spanje houden? - vroeg de pater na eene poos zwijgens, waarin beiden over het besprokene en de in hunne oogen waarschijnlijke gevolgen daarvan nadachten en welligt ook overdachten, wat de een tot den ander zou zeggen.

- Daaromtrent behoef ik geen twijfel te voeden.

- Uw doorluchtig heerschap schijnt in den laatsten tijd op ietwat minder goeden voet met hare Majesteit te zijn, anders....

De kardinaal kleurde, zijn oog begon weder te gloeijen als een paar uren te voren; de s c è n e van een paar uren vroeger trad hem weder in volle levendigheid voor den geest. Het ‘fortuinzoeker, avanturier!’ brandde hem in zijn hart. Daarin kookte en bruischte het als in een krater. Die woorden door den hertog gesproken, door Maria de Medicis met blijkbaar welgevallen gehoord, werden daarin telkens opgewoeld en naar boven geworpen, als steenen in zulk een vulkaan, maar die, te zwaar om verre weg te worden geslingerd, daarin ook weder nederploffen. Hij kon niet verdragen, dat men de duistere plekken waarnam aan de zon zijner grootheid, die zoo verblindend schitterde, die tot elken prijs hooger en hooger moest rijzen. Hij zag dat het hem moeite zou kosten om nog menigen hinderpaal te overwinnen; de zwarigheden vermeerderden. Doch hoe vele was hij reeds te boven gekomen! En waar deinsde de Richelieu voor zwarigheden of hinderpalen terug?

Hij zweeg eenige oogenblikken en staarde den pater half in gedachten verzonken, half vragende aan. - Maar dan zal ik ze allen.... Hij scheen die woorden aan te vullen door eene beweging met de hand, alsof hij daarin iets vergruisde.

- Tot hoe ver strekte dat ‘allen’ zich uit? - was de vraag welke de Capucijner zich deed. Hij dacht, dat de kardinaal er toch toe kwam, om het ook tegen Oostenrijk des noods op te nemen, om voor geen magt ter wereld terug te deinzen. Hij werd in dit vermoeden bevestigd, toen hij zijn biechtkind hoorde zeggen:

- Al zit Spanje en Oostenrijk, en wat ook, daarachter; ik wil triumferen!

In hevige gemoedsbeweging was de Richelieu opgestaan. - Hadden velen, hadden grooten en hoogen den donderenden Jupiter, wiens magt bereids in den val van hoogen en aanzienlijken was gebleken, hem zoo aanschouwd; zij zouden hebben gesidderd. - Pater Joseph wachtte, of er nog iets meer volgen mogt. Toen hij zag dat zulks niet het geval was, kreeg hij andermaal het boekje voor den dag, waarin hij straks het een en ander had geschreven, bladerde daarin eenige oogenblikken en las nu: - ‘Krachtige geesten kunnen het gevaarlijkst worden voor zich zelven. Bijaldien zij niet de noodige zwaarte van het lood hebben, maar louter bewegelijk kwikzilver worden, deugen zij niets. Gevoelen van den heere kardinaal de Richelieu.’

- Ge hebt gelijk, mijn vader! Ik zou mij vergeten. Maar het moet ergeren. Even als eens eene vrouw de geheele wereld in het ongeluk heeft gestort, zoo is er nog niets noodlottiger voor een staat, dan dat vrouwen haar invloed daarin laten gelden, de dingen sturende naar haren wil en alzoo verkeerd. Zij gaan steeds te werk naar luim en hartstogt, die bij haar de plaats vervangen van beleid en gezond verstand, die toch het stuur moeten houden. Zij slaan in het beste weefsel vaak zoo ongeschikte handen.

Was nu ook du Tremblay beter op het spoor gebragt, hoe hij den uitval tegen Oostenrijk en Spanje had te verstaan, dit maakte hem niet minder verlegen om een gepast wederwoord te vinden. Hij zag zich daarbij te hulp gekomen, of liever daarvan ontslagen, doordien de kardinaal een:

- Treed binnen! - liet vernemen. De pater had het tikken niet gehoord.

Een kamerdienaar bragt op een zilveren blad een briefje, dat door zijn' vorm van de haast getuigde waarmede het was digtgemaakt en ook geschreven. Het was, gelijk de kardinaal terstond zag, van 's konings gunsteling, Saint-Simon, en in cijfers. Hij scheen deze zeer goed te kennen; want wij zien hem al ras verbleeken. Hij bijt zich op de lippen; maar geeft den kamerdienaar last om den brenger te zeggen: ‘morgen ochtend te elf ure!’ - ten einde deze zulks aan zijnen meester boodschappe.

- Er is toch niets kwaads, doorluchtig heer? - vraagt de pater, wien de teleurstelling, de blijkbare onrust van de Richelieu, zoo ongewoon bij dezen, ontstelde.

- Men zal mij sterk vinden! - hoort hij op een' toon, die getuigt, dat de krachtige man zijne krachten, hetzij dan tot handelen of dulden, zamenraapt. - Ik hoop sterk genoeg, om hun het hoofd te bieden. - Hij zag du Tremblay aan met een' doordringenden, schier doorborenden blik, dien deze doorstond. Had de kardinaal op 's paters gelaat eenige verandering bespeurd, het zou een trek zijn geweest van meewarigheid, liever van de deelneming des vriends, van onrust, dat dezen eenig onheil dreigde.

- De koninginne-moeder is, al scheen zij gereed te vertrekken, op het Louvre gebleven en heeft zich met Hunne Majesteiten vereenigd ten avondmaal. Dat schrijft mij Saint-Simon.

- Wat zou dit beteekenen?

- Dat er op mijn' ondergang wordt gedoeld, op mijn val gewerkt. Dat eene vrouw zal staan dáár, waar ik

mij voor Frankrijk en zijn' koning wilde handhaven.

- Eene reden te meer - sprak pater Joseph na eene poos - om arbeid te beginnen, waartoe vrouwehand blijkbaar onmagtig is. - La Rochelle, heer! Gij zult daarbij de ondersteuning vinden van de Marillac, Bassompierre.....

- Die mij bijna openlijk durft tarten, ongelikte beer als hij is, geen kracht kennende dan die van het zwaard. Hij zou nog wel het opperbevel kunnen krijgen. En dat moet verhoed worden, tot elken prijs verhoed. - Hij is mijn vijand, ik weet zulks.

Pater Joseph dacht na.

- Gevonden! - Althans hij zal dan niet alles, niet te veel gelden, en gij zult misschien iemand verpligten, wiens vriendschap niet te verachten is. Stel dan den hertog van Angoulême voor om aan het hoofd des legers te worden gesteld, en laat des noods de koning het opperbevel op zich nemen.

- Maar gij kent den staat niet onzer financiën, slecht beheerd als die zijn en door verkwisting uitgeput.

- Dan kunnen toezigt en zuinigheid veel herstellen. Een Sully heeft getoond wat Frankrijk kan. Erger ware het, als zulk een toestand onder goed bestuur geboren ware. Dán was het zwakte van den patient; nu eene ziekte die kan genezen.

- Doch om la Rochelle met vrucht aan te grijpen, wordt er veel vereischt.

- Ik sprak slechts van den arbeid te beginnen, heer. En daartoe kon wel strekken wat ik straks u opgaf, de rest overlatend aan den tijd en der Rochellers overmoed. Ook zal met zulke bui in 't gezigt de koning nog min-

der dan anders 't wagen den man het roer van den staat te ontnemen, wiens vaste hand daaraan zoo zeer noodig is, zoodat gij uwe magt daardoor zult bevestigen, te hooger rijzen. En wat zegt het dan, of de Bassompierre eenig gezag zal voeren? Hij rijst duimen, terwijl uwe heerschap bij voeten stijgt.

De kardinaal liet den pater uitspreken in eene houding, die dezen onzeker liet, of en welken ingang zijne woorden vonden, dan of hij daarnaar te naauwernood hoorde. Hij bleef daaromtrent nog in 't onzekere, toen hij den kardinaal hoorde zeggen:

- Angoulême? ... Het maakt bij mij geen groot verschil, het is hetzelfde bijna, als men het beheer der geldmiddelen aan een' dief in handen geeft, dan of men het bevel over een leger toevertrouwt aan iemand, die geene dan middelmatige bewijzen heeft gegeven van zijnen moed. Ik acht moed, beleid en goed geluk drie eigenschappen in eenen bevelvoerder, die onmisbaar mogen heeten. En hoe moeijelijk het moge wezen, iemand te vinden die alle drie in genoegzamen graad bezit; waar een van deze ontbreekt, kan men noode een' gewenschten uitslag verwachten. - Doch wij zullen zien - eindigde de kardinaal zijne toe- of alleenspraak - en inmiddels den weg vervorderen, dien wij hebben ingeslagen, het fort Louis versterkende.

- Ik acht dit een zeer goed plan van uw doorluchtig heerschap - was het antwoord van pater Joseph, wien het genoeg was, wanneer hij slechts oogmerken verwezenlijkt, raad gevolgd zag, mogt of wilde men ook niet erkennen, hoe groot deel daarvan hem toekwam.

Het was bereids laat in den nacht geworden, althans

naar de toenmalige indeeling des tijds. De pater maakte zich gereed tot zijn vertrek en stond op om den kardinaal ten afscheid te groeten.

- Uw heerschap heeft voor dit oogenblik niets meer te gebieden?

De kardinaal stond mede op.

- Niets - sprak hij nadenkend en als zoekend, of niet misschien nog het een of ander aan zijn geheugen was ontsnapt. - Gij denkt aan Zweden? - sprak hij op een' stelligen toon, die, ware zulks noodig geweest, de laatste bedenking moest overwinnen bij den man die reeds menige onderhandeling geopend had en er nog zoo vele aanknoopen zou.

De pater legde de hand op de plaats waar hij het zakboekje had geborgen, als een stil teeken, dat hij den last had vernomen en dat de minister op gehoorzaamheid en ijver rekenen kon.

- Uw zegen, eerwaarde vader! - vroeg de Richelieu, zoo ootmoedig en bijna zich zelf' vergetend, dat men noode den man zou hebben herkend, straks zoo hoog, zoo bevelend, zoo hartstogtelijk.

Daarna verwijderde pater Joseph zich, om zich te begeven naar zijn klooster, welks strenge regelen hem nog riepen tot waken en gebed.

- Toch nog één vriend - sprak de kardinaal, nadat du Tremblay hem had verlaten. Althans, ik geloof het, hoop het. Hij scheen medelijden te hebben met mijn' toestand ... Medelijden? ... Ben ik dan een man voor 't medelijden? Maar hij heeft nu en dan iets, dat naar meerderheid, naar aanmatiging gelijkt. De menschen verbergen zich soms zoo achter het masker dat zij dragen,

dat het hoogst moeijelijk wordt om te onderscheiden, wat uit hun hoofd en wat uit hun hart voortkomt. En zijn hoofd is helder. Hij was toch ook op het denkbeeld gekomen, dat Oostenrijk te fnuiken is in la Rochelle.

Derde hoofdstuk.

- Ik zou 't maar doen, vader. Neem onzen Pierre maar eens meê - sprak vrouw Farine tot haar' echtgenoot, die reeds met een' zak, waarin haver was, in de eene - en de zweep in de andere hand, in het ruime vertrek kwam van een huis in het vlek Marans, dat alle kenteekenen droeg van eene groote boerenwoning, en waarin eenige lage houten stoelen, een paar banken en een groote, stevige, doch kunstelooze tafel het voornaamste ameublement uitmaakten, terwijl wij nog eene eikenkist, die voor den breeden dam tusschen de twee betrekkelijk kleine ramen staat, op den inventaris hebben te brengen. Evenwel zoudt gij gewaarschuwd worden om die soberheid in uiterlijke weelde aan armoede toe te schrijven, niet enkel door het helderbrandend vuur aan den reusachtigen haard onder den wijden schoorsteen, maar ook door die boerentrofée van saucijzen, hammen, zijden spek en ribstukken, in het boerenoog en van menige zijde in 't onze,

als bewijs van huishoudelijkheid, welvaart en wat nut en degelijkheid betreft, ruimschoots de belangstelling verdienende boven menig zegeteeken om het slagten van menschen opgerigt.

- Toe, doe het maar - ging zij voort, terwijl de vrouw, eene stevige boerin van omtrent veertig jaar, gekleed met een' rok van gestreepte sergie, een jak van dezelfde stof in 't zwart, en eene muts op het hoofd, die, met het wijde vierkant van achteren, haar hoofd een voorkomen gaf, als of het oorkussen, wel opgemaakt, van achteren daaraan vast was blijven zitten, een' stok met eene soort van dubbele haak aan het einde uit den hoek kreeg. - Dan zal ik u een van onze dikke saucijzen medegeven, waaraan gij en de jongen voor heden genoeg hebt.

- Het zal zoo druk wezen op de markt, Madelon. En dan heeft men toch halsbrekenswerk om klaar te komen. Daarenboven zou Pierre de school verzuimen.

- Hij heeft zijn geheelen psalm al geleerd, in de hoop om met u mede te gaan. En de meester zegt immers, dat hij van u haast meer leert dan van hem. Toe, mijn v i e u x - ging zij voort - haren echtgenoot naderend en hem de eene hand op den schouder leggende, terwijl zij in de andere den haak hield, op deze wijze, als een welgeoefend onderhandelaar, het uitzigt op de saucijs hem stilzwijgend voorspiegelend, maar hem ook voorspiegelend, hoe deze hem, in geval van weigering ligtelijk kon ontgaan.

Pierre, een jongen van bijna twaalf jaren, maar voor dien leeftijd kloek, die met het krullend wat ligt blond haar, doch dat beloofde donker te worden als dat van zijn

vader, met zijn open voorhoofd, schrander en een weinig schalksch van uitzigt, den neus ligt gekromd en den welgevormden mond, den vader zooals men 't noemt uit het gezigt gesneden was, had al dien tijd gezwegen, hetzij dan uit eerbied voor het ouderlijk gezag, of omdat hij berekende, dat zijn pleitbezorgster zijne zaak ruim zoo goed als hij-zelf tot het gewenschte einde zou kunnen brengen. Nu hij evenwel den blik zijns vaders op zich gerigt zag, met eene uitdrukking van twijfel, maar die toch meer naar de zijde der toestemming begon over te hellen, meende hij, dat zijn tijd van spreken wel gekomen kon wezen, al waagde hij ook geene regtstreeksche ondersteuning van het voorstel door de moeder ten zijnen gevalle gedaan.

- Ik ken den psalm geheel, zonder haperen, vader. Overhoor mij gerust. - De guit wist, waar zijns vaders zwak was, en hoe hij zijne zaak het best bepleitte.

- Nu dan! - klonk ook weldra het toestemmend antwoord, dat Pierre een juichtoou deed slaken, en dat zijne moeder bewoog om voor de beloofde saucijs de grootste te nemen, welke haar oog kon uitmonsteren en die nu door haar, als zijnde het papier en vooral het misdruk en scheurpapier in die dagen nog niet in zoo ruime mate voorhanden, in een schoon linnen zakje werd gedaan, waarin zij tevens nog eenige peren borg, verkwikking voor de beide reizigers. Het nog knappe wijfje drukte haar gade alvorens, met blijkbaar welgevallen en mogelijk wat trots, een kus op den mond.

En zij had er eenige reden toe. Jean Farine's uiterlijk was gunstig. Hij behoorde tot de in die dagen in Frankrijk nog wat zeldzamer welgezeten landlieden, waarin

Hendrik IV en zijn Sully de kern en kracht zagen der natie. Zijne vormen waren forsch, maar zonder zweem van logheid. Het gelaat van den misschien veertigjarige teekende levendigheid en vernuft, maar schier nog meer b o n h o m m i e . Hij was een van die rustige mannen, wier voorkomen schijnt te zeggen: - ‘Vertrouw hem, speel met hem een weinig, doch waag het niet met hem te spotten’ - een welberaden man. - Was hij nochthans op één punt welberaden, vurig mogelijk maar uit overtuiging; het was op het punt dat de meeste belangstelling, warmte en ijver verdient, maar dan ook de liefde en de matiging dubbel noodig maakt - zijne godsdienst. Hij was met hart en ziel protestant, en dit genoeg om Hendrik IV zijn ‘Paris vaut bien une messe (Parijs is wel een misse waard)’ euvel te duiden, om Maria de Medicis en vooral den kardinaal de Richelieu wegens de bedoelingen om het protestantismus te onderdrukken, welke men hun toeschreef, veel wantrouwen en misschien eenigen haat toe te dragen. Had men zich te Marans bij de verschillende pogingen van de hertogen de Rohan en de Soubise om het protestantismus meerdere onafhankelijkheid en zekerheid te waarborgen, meer stil gehouden; Jean Farine was met even veel ergernis en naauwelijks minder maar zeker eerlijker verontwaardiging dan die beide vorsten, getuige geweest van wat hij openlijk laauwheid, van wat hij meer in het vertrouwen lamheid en verraad aan de heilige zaak noemde. Hij begreep, half door hetgeen hij hier en daar vernam en uit zijne beschouwing van de teekenen des tijds, half uit instinct, immers hij vreesde meer dan dit uit zijn karakter voortkwam en waarvoor grond scheen te bestaan, dat er verderf broeide voor de

regten en misschien voor het bestaan der hervormde kerk in Frankrijk. En even zoo was het half instinct, half welbewuste trouw aan zijn geloof, dat hij reeds sedert eenigen tijd zwanger ging van het plan, om zich van zijn eigendom te Marans te ontdoen en zich digter bij la Rochelle op een klein erfgoed, doch dat hij door aankoop kon vergrooten, neder te zetten. Het was hem als wilde hij zich digter aan eene moeder dringen, die beschermen wilde en bescherming vroeg. En dit alles was in geenen deele bij hem verminderd en verzwakt, sedert men vernam, dat de koninklijke garnizoenen in Tours en Poitiers ongemerkt werden versterkt en men zich hier en daar inbreuken veroorloofde op sommige vrijheden en voorregten den protestanten aldaar weleer gegund.

- En gij blijft er dan zoo over denken, Madelon, zoodat gij er niet tegen op ziet, om van woning te veranderen.

- Volstrekt niet; wij hebben immers daarover reeds dikwijls gepraat en eens ons besluit genomen. - Zij zag hierbij het vertrek rond en wierp een blik door het venster, alsof zij toch ontwaarde, dat het scheiden van zoo veel, waaraan zij door een verblijf van eenige jaren gehecht was, haar wel iets zou kosten. - Ik heb immers toch mijne meeste betrekkingen in de stad, en het is het goed mijner ouders.

- Dan denk ik den koop, of liever beide koopen te sluiten. Het bevalt mij hier toch minder en minder. En God kan ons daar immers ook zegenen. - Doch zet nu maar het een en ander gereed - voegde hij er bij, ziende dat zijne vrouw de laatste hand had gelegd aan Pierre's hoogst eenvoudig boerentoilet, waarbij het wasschen van

aangezigt en handen wel het voornaamste had mogen heeten, terwijl zij eene soort van muts, eene weelde aan welke de gezonde, stevige knaap anders zelden deed, voor de hand had gelegd.

De toebereidselen voor het eenvoudig maal waren spoedig gereed, het brood met de vruchten ras georberd, waarna Farine een wijd buis met schapenvacht gevoerd aantrok, en nu op de met graan beladen kar plaats nam, waar Pierre, vermaand en gekust door zijne moeder, zich weldra nevens hem zette.

In den aanvang van den togt was de vader weinig spraakzaam. Hij had het hoofd te vol plannen, berekeningen en zaken, om zich met Pierre bezig te houden, wien hij evenwel - en hoe kon hij den jongen grooter genoegen verschaffen! nu en dan de leidsels in handen gaf, altijd wakend of er ook het een of ander te vermijden, voor het een of ander te wijken of uit te halen was.

- En als wij nu den hoek omgeslagen zijn, krijgen wij la Rochelle te zien, vader. Dat weet ik nog van laatst. Is het niet maar eene kleine stad, vader?

- Wel neen, mijn jongen! - Zij is wel niet zoo oud als andere steden, als Parijs en Tours bij voorbeeld, zij is ook zoo groot niet als die steden; maar toch leven er een vijfentwintig- of dertigduizend menschen. En wat meer zegt - voegde hij er na een poosje zwijgens bij - zij leven grootendeels, ja bijna allen, van hunnen handel en nijverheid, hetgeen men van die hoofd- en bisschoppelijke steden niet kan zeggen. Althans velen van die heeren moet het worden gebragt, en ik verzeker het u, wat veel ook. Daardoor nu schijnen die steden meer; la Rochelle is meer.

- Maar daar in Parijs en in Orleans en Tours zijn toch mooije paleizen, prachtige kerken, fraaije gebouwen, zoo als meester ons vertelt, die er eens is geweest - liet Pierre zich hooren, zijnen vader althans genoeg begrijpend om te weten, dat zijne woorden met de gewone wijze van zien niet overeenstemden.

- Nu ja, mijn jongen; ik wilde u immers ook zeggen, dat die steden voornamer waren, terwijl la Rochelle degelijker is. - Met twee steden als Parijs bezweek Frankrijk en ging het te gronde; tien steden als Orleans of Tours, met bisschoppen en wat al, vraten het op. Tien steden als la Rochelle, ik had haast gezegd ónze stad, maakten Frankrijk groot. - Maar het meest nuttige wordt niet altijd het meest geacht, Pierre. Dit gaat met dingen en menschen zoo. - Doch God dank! dat la Rochelle voorregten en vrijheden heeft, en vooral ook, dat het in staat is deze te handhaven. Voor ons, jongen, voor u en mij en vele anderen, is het de eerste stad in Frankrijk.

- Ik weet waarom, vader. Dat heeft de meester ons geleerd. Het is met Nimes, Montauban, Castres en andere steden en streken in het Zuiden, in Languedoc en de Cevennes, de zetel van het hervormd geloof in Frankrijk - sprak de knaap op eene wijze, die verried, dat hij wel dikwerf gehoorde woorden opzeide.

- Maar onder deze is la Rochelle, zoowel omdat het eene goed versterkte stad is in de onmiddelijke nabijheid van de zee, als om zijne trouwe en moedige bevolking, met zijne vrijheden en privilegiën, als het bolwerk en de voormuur van ons geloof te beschouwen. - Wij gaan straks de poort van Coignes in; dáár heeft Lodewijk XI,

zooals men wil, toen de Rochellers na den dood van den hertog de Guyenne de zijde des konings kozen, aan den maire Gobert Cadiot bij eede beloofd, dat hij de vrijheden, handvesten, regten en voorregten van la Rochelle zou ontzien, waartegen zij beloofden geen' anderen heer te zullen erkennen dan den koning van Frankrijk tegen allen en een iegelijk, waarna de maire een groen zijden lint dat voor de poort was gespannen doorsneed, en de koning nu met zijn gevolg de stad inreed. Hoe het zij, het is zeker, dat de burgers der stad groot deel hebben aan de keuze van hunne eigene overheid en zij belangrijke voorregten genieten. - En die hebben de Rochellers gehandhaafd, ook tegen François I, die hun geen goed hart toedroeg, omdat het meerendeel der bevolking de gereformeerde religie had omhelsd.

- Maar François was toch anders een goed koning, geloof ik, vader. Daarvan heb ik wel gelezen.

- De protestanten hebben hem waarlijk niet te bedanken. - Door den handel en het verkeer met vreemden waren hier reeds vroeg de kiemen voor het protestantismus gelegd. Ramasseur en na hem Charles de Clermont, onthoud die namen, mijn Pierre, verkondigden hier het eerst de door Calvijn gezuiverde leere, en die moest wel bij een helderdenkend, wakker volk ingang vinden. Het hielp dan ook niet, dat men vóór de kerk de Nôtre Dame twee ketters verbrandde en er een werd gegeeseld en gebannen. Het hielp niet, dat de baron d'Estissac tegen de burgers woedde; vooral toen later Richer het werk der hervorming opvatte. Men kreeg spoedig een geordend predikant en er werden ouderlingen en diakens aangesteld, al vergaderde men ook nog in kelders en verborgen plaat-

sen. Het hielp niet, dat een afvallige Jarnac kwam en na dezen een Richelieu, een kerel even gierig als wreed. - Later gaf het edikt van st. Germain en Laye den protestanten meerdere vrijheid, althans in de vier plaatsen daarvoor aangewezen, waarheen ook de voornaamste protestanten weken....

- Rochelle, la Charité, Sancerre, Cognac - sprak Pierre, die daarmede bewees, dat de hoofdzaken uit de geschiedenis dier tijden hem welbekend waren.

- ... Maar waaruit men Coligny en anderen, die daarheen de wijk hadden genomen, door beloften en paaijen wist te lokken, om hen in dien gevloekten Bartholomeusnacht verraderlijk den dood te doen vinden - ging de vader met verontwaardiging voort. - Toen bleek het, dat de Rochellers niet zonder grond wantrouwen gevoed en zich van wat tot tegenweer kon dienen niet te zeer ontbloot hadden. En toch hadden zij een harden strijd uit te staan tegen Anjou. - Gelukkig, dat deze nog bij tijds naar Polen werd geroepen, waarmede la Rochelle en de protestantsche zaak in Frankrijk nog behouden bleef.

- O ja! Toen is moeder's grootvader ook gesneuveld. Maar zou zoo iets nog wel kunnen gebeuren, vader?

- God weet het, mijn jongen. Wij beleven weder een' vreemden tijd. Doch ge zijt nog jong genoeg, te jong, om die dingen met u te bespreken. Intusschen hoop ik, dat gij Pierre, wat er in uw leven ook moge gebeuren, niet ontrouw moogt worden aan uw God, en aan de zaak die ons bovenal dierbaar moet wezen. - Er sprak in het bedaarde woord zoo veel overtuiging en vastheid, de toon was zoo teeder, had zoo veel van een gebed tot Hooger' en schier van eene smeeking aan zijn' zoon, dat

het juist door zijn' eenvoud den knaap dieper trof, dan eene meer pathetische toespraak hadde vermogt. De vader had eene gedachte, hij had gevoelens geuit, de zoon had gedachten vernomen, die uitgedacht en als uitgevoeld willen zijn, zoodat beiden eene poos zwegen. - Pierre hernam:

- Als men zoo de stad en het omliggende land beschouwt, vooral zoo stil als het zich in den winter thans voordoet, zou men haast niet kunnen denken, dat er eens zoo veel te doen is geweest op dezelfde plek.

- Dat zou men ook niet, jongen. En men wenscht onwillekeurig, dat althans zulke omkeering en strijd hier nooit weder zulke woeling mogen brengen. Evenwel bespeurt men reeds dat men de stad nadert, en het wordt al vrij wat levendiger op weg. - Zie eens, Pierre, mogelijk, en zelfs denkelijk, zullen wij voortaan op die hoeve gaan wonen, die gij daar ginds wat ter linkerhand ziet. - Als wij straks in de stad en vooral aan den havenkant komen, zult gij niet over stilte klagen. Wees maar voorzigtig en houd u digt bij mij daar. Anders hebt gij uw' mond bij u en kunt gij naar de vergulde Beker in de Rue de la Cloche vragen, of nog beter naar neef la Forêt.

- Die woont in de Rue Chef de Ville, vader. Ik heb het nog onthouden.

Onze beide reizigers waren nu weldra in de stad. - Mogt het nu in de straten, waardoor zij reden, reeds tamelijk levendig wezen; de bedrijvigheid en levendigheid vermeerderde, naarmate men dieper in de stad kwam. Het was niet de drukte van den lediggang, waarbij men onwillekeurig vraagt: ‘wat de menschen daar doen?’ en waarbij

men de ijdelheid van het leven der meesten, dat één aanhoudend m u c h a d o a b o u t n o t h i n g (veel drukte om niets) is, onwillekeurig opmerkt; men zag aan schier allen, dat zij ‘hunne zaken’ deden. En die drukte werd gewoel en bijna gedrang, als men kwam aan de haven der stad, die eenen, vooral voor dien tijd en voor Frankrijk, aanmerkelijken handel dreef, niet slechts naar Madera, de Canarische eilanden en bij aanvang althans op de West-Indiën, maar die de hoofdplaats was der visscherij op Newfoundland, waarheen menige uitrusting geschiedde. En wat welligt meer dan alles bijbragt om la Rochelle neringrijk te maken, was de uitgebreide handel in zout, waardoor jaarlijks tal van schepen, vooral Hollandsche, ja vloten, derwaarts werden geroepen, die zich aan het eiland Ré, of te la Rochelle zelf voorzagen van het onmisbaar voortbreugsel. Dit alles, met hetgeen daaraan noodzakelijk vast is, maakte van de haven een regt woelig tooneel, woelig ook op dezen tijd van het jaar, waarin wel de zeevaart plagt stil te staan en de meeste vreemde schepen te huis waren opgelegd, maar men toch reeds aan het uitrusten van die in la Rochelle te huis behoorden begon te denken.

Vader en zoon waren weldra aan de vergulde Beker afgestapt, waar al het gewoel heerschte, dat in zulke herbergen waar de handelaars elkander ontmoeten en koopwaar voor geld, nieuws voor nieuws wordt geruild, kan plaats vinden, en dit alles gemultipliceerd met de Fransche woeligheid en bewegelijkheid - een gewoel, dat voor den vreemde bijna iets verontrustends heeft. - Voerlieden, makelaars, koopers en verkoopers van allerlei slag woelden en dwarrelden door elkander in digt gedrang, zoodat men het aan het goed geluk, indien niet aan de behendigheid

en tevens rustige bedaardheid van Farine mogt toeschrijven, dat hij in betrekkelijk korten tijd zijne zaken gedaan, zijn koren afgeleverd had. Pierre had zich in dien tijd reeds geinsinueerd in de goede gunst van de herbergierster, die den kloeken, levendigen jongen met dat helder oog reeds lief had gekregen, waarbij hij niet slecht was gevaren, zoodat hij zich gesterkt voelde tot den togt door de stad, naar den notaris en waarheen zaken en lust den vader en den zoon verder zouden voeren.

- A l l o n s , mijn jongen, aan de wandeling - heette het nu, waartoe Pierre zich volvaardig schikte, terwijl de vrouw des huizes hem nog, indien al niet met moederlijke teederheid, dan toch met moederlijke bedrijvigheid, den wollen doek weder om den hals knoopte, het haar uit de oogen streek, waarna vader en zoon zich op weg begaven. Eene losse sneeuwbui, die opkwam, schrikte hen niet af.

- Het is zoo waar, vader, alsof de huizen hier voor zulk weder zijn gemaakt, met die galerijen waarboven de eerste verdieping zoo veel verder is uitgebouwd - sprak Pierre, toen zij de R u e d u C o l l e g e doorgingen en langs de R u e d é s P u i t s d o u x zich naar de P l a c e d ' A r m e s begaven, een uitgestrekt plein dat toen met eene fontein prijkte, aan welks einde men het gezigt kreeg op de Cathedrale, toenmaals het kerkgebouw der hervormden, dat nog met zijn' eenvoud en betrekkelijke soberheid, een' meer protestantschen stempel draagt.

- Wat is dat? - vroeg hij, toen zij de R u e J u i v e r i e (Jodenstraat) doorliepen, welks naam nog herinnert, hoe de handel ook hier tot meer verdraagzaamheid noopte en de elders vervolgde natie hier eene veilige wijkplaats mogt vinden. - Welk een groot gebouw!

- En een eervol gedenkteeken van zijn' stichter, - hervatte de vader. Het is het H o s p i c e d ' A u f f r e d y (Auffredy's gasthuis). Onthoud dien naam, Pierre, die nog gezegend wordt en prijkt, terwijl zoovele andere met bloed geschrevene worden gevloekt en gebrandmerkt zijn.

- d'Auffredy! Wat was die man?

- Koopman hier in la Rochelle, die groote zaken deed Hij had eenige schepen uitgerust, die echter uitbleven, zonder dat hij daarvan taal of teeken kreeg. Hij onderging elders verliezen, en de vroeger rijke man werd arm en van zijne vrienden verlaten. Hij betaalde zooveel hij kon en werd sjouwerman. Dat leven had hij eenigen tijd voortgezet, en hij was door de meesten vergeten of gemeden, toen er een en later meerdere dier schepen met rijke ladingen en winsten terugkeerden. d'Auffredy werd rijker dan te voren, maar kende nu ook het wisselvallige van den rijkdom en de wispelturigheid en eigenbaat der meesten meer dan ooit. Dit en dankbare vroomheid bewoog den man, om die waarlijk grootsche inrigting te stichten, waarin hij zelf nog eenige jaren lang de kranken verzorgde. Wij kunnen niet allen dingen doen als d'Auffredy, Pierre; maar goeds doen waar en zooveel wij vermogen, dat kan ieder en moet ieder. Nu verder, manneke.

- Al weêr een groot gebouw, daar ginds, vader! - En de levendige knaap werd blijkbaar opgewonden door al het nieuwe en in zijn oog grootsche wat hij aanschouwde.

- 't Is de woning voor mevrouw de prinses de Rohan bestemd. Ik weet niet, of zij die alreede heeft betrokken. Als wij nu gindschen hoek omslaan en een paar straten doorloopen, zijn wij aan de haven. Maar in 't voorbijgaan

loopen wij nog even bij neef la Forêt aan. Hier is het - sprak hij weldra, toen hij, een' hoek omslaande, in de R u e C h e f d e V i l l e was gekomen.

Een regelmatig herhaald geluid, wat schuiverig, zouden wij zeggen, om het een slag te noemen, verkondigde den buitenstaande reeds, welke arbeid daar werd verrigt, en dat men aan het werk was. Het was eene maar burgerlijke woning, die evenwel zekere mate van welvaart aanduidde. Op de geribde van stevig eikenhout gemaakte deur, die evenwel niet versierd en gestevigd was met de ijzeren spijkers met groote koppen, niet voorzien met snijwerk of regelmatige vakken van lijstwerk in allerlei figuren, zooals men die vond aan aanzienlijker woningen, hing een zware klopper. Farine scheen het evenwel niet noodig te achten, zich daarvan te bedienen, ten einde alvorens zijn bezoek aan te kondigen; maar ligtte terstond den massieven ring van de deurklink op, trad door Pierre gevolgd binnen, en met een paar stappen door een klein voorhuis, waar bakken stonden met ledige en volle spoelen, andermaal teekenen van het hier uitgeoefend bedrijf, en bevonden zich aan de deur van een vertrek, waarin de slagen nu zeldzamer werden. Het kwam doordien de meester van zijn getouw was opgestaan, op het vernemen van menschen in het voorhuis.

Doch reeds heeft Farine de deur geopend, en met een opgeruimd en hartelijk: - Ha, cousin! - terwijl hij la Forêt de hand toesteekt, staat hij voor zijn' neef.

- Ik kom u niet ophouden, maar wilde toch even zien, hoe het u gaat. Mijne vrouw laat u groeten. Ik kan haar nu zeggen, dat ik u gezien heb en altijd even vlijtig, vlijtig genoeg om een' boer te beschamen, die naar

stad gaat om wat te lanterfanten, en die dat kunstje meteen zijn' jongen leert.

- Ieder zijn beurt, neef. Als 't nog wat aanzomert, maakt gij mij beschaamd. En lanterfanten zal Pierre van u niet leeren. Maar, waarachtig, die jongen groeit immers als een snijboon, alleen wat steviger. De menschen wassen bij u wat beter uit de kluiten dan uwe kruiperige wijnstokken. Geef mij de hand, jongen. Maar een beetje tijd kan ik er wel van nemen, en bijzonder voor u. 't Is toch straks elf uur en daarmeê schofttijd.

- Dat onze jongens zoo groeijen, komt daarvandaan, dat zij met wijnstokken en boonen en koren in de vrije lucht zijn. Verbruid, ik zou het op den duur niet in uwe stad en in zulk een muffe werkplaats kunnen houden en bij dat eeuwige zitten. - Ik denk, dat ik er uitdroogde, inkromp en dood ging.

- Nu, dat is gelukkig bij ons het geval nog al niet. -

En inderdaad, de wever mogt zoo spreken. Hij mogt niet zoo stevig gebouwd, de mannelijke vormen mogten niet zoo forsch ontwikkeld wezen als dit bij Farine het geval was; beide neven waren, als men hen bij elkander zag, waardige exemplaren van dat krachtige menschenslag, dat in die streken van Frankrijk nog het oog trekt. En zijn geest scheen onder den invloed der meer zittende levenswijs nog minder te hebben geleden, althans wanneer men kon afgaan op dat open gelaat vol levenslust, op dat oog waarin koenheid en zelfvertrouwen sprak, waarin vernuft en vuur blonk, en dat schitterde, zoodra er woorden werden gesproken, of er gebeurde, wat zijne belangstelling, zijne ligt opgewekte geestdrift gaande maakte.

- En hoe gaat het uwe Marie?

- Wél. Ik was eergister avond nog bij haar. Hare moeder bevond zich niet zoo geheel goed. Ons voornemen is om, wanneer niets zich daartegen kant, in het begin van het volgend jaar, en misschien nog in het loopende, te trouwen. Zij ziet dat de zaken redelijk goed gaan. Ook heeft onze predikant Salbert, die er nu en dan komt, naar ik kan bespeuren, veel goeds van mij gezegd.

- Bravo! En ook ik kan u mededeelen wat u eenig genoegen zal doen, naar ik denk. Wij verkoopen onze plaats te Marans, en komen op de boerderij van Madelon's ouders wonen, hier digt bij de stad, waarbij ik eenigen grond kan aankoopen. Gij komt des zomers zondagsmiddags naar buiten, en in den winter komen wij in de stad. Zoo leven wij één dag in de week als de groote heeren, en hebben het daarbij beter dan wanneer wij het alle dagen konden doen. Madelon en Marie mogen in leeftijd wat verschillen, zij zullen het wel vinden zamen. Gij krijgt werkelijk een puikje. Ik was nog onlangs aan het huis van jufvrouw de weduwe de Prosni, waar zij nog al verkeert; doch gij hadt moeten hooren, wat lof men haar daar toezwaaide.

- Marie zegt mij ook altijd, dat zij daar bij de oude dame schier als een kind en bij juffer Jeanne als bij eene oudere vriendin is. Zij is er dikwijls verlegen over, dat zulke menschen haar met zoo veel gemeenzaamheid en zoo veel vertrouwen bejegenen. Ik heb reeds door beider begunstiging veel en daaronder fijn werk gekregen. Nu nog ben ik voor eene van hare vriendinnen bezig aan een stuk gebloemd damast voor een behangsel. Het is voor een onzer grootste kooplieden. Men moet toch zeggen, dat die heeren hier te la Rochelle goede zakeu doen.

- En dat de weelde toeneemt - sprak Farine, die een punt hoorde aanroeren, waarop der buitenlieden oog ligt valt, en dat zij niet altijd met goedkeuring, dikwerf niet met billijkheid beschouwen.

- Maar wat wildet gij dan, neef? Dat zij het geld opstapelden was ook niet zoo onbepaald te wenschen. Leven en laten leven, verdienen en laten verdienen. Het geld is rond, het moet wandelen; dan eerst doet het goed. Zonder zulke weelde kon ik droog brood eten, en dit nog naauwelijks.

- Doch men doet zoo spoedig te veel, gaat zoo ligt te ver.

- Te... te... te... Daardoor wordt het beste bedorven. Maar drink intusschen een' beker wijn; evenwel ook niet te.... te.... te....

- Maar gij hebt mij laatst nog gesproken van eene poging, welke de burgers zouden doen, om weder meer aandeel te krijgen aan het bestuur, althans aan de verkiezing der overheden. Is dit al uitgemaakt?

- Nog niet. Eigenlijk komt het ons toe; dat erkennen zelfs verscheidene schepens en raden. Desniettemin heeft men besloten, het volk niet langer onmiddelijken invloed te gunnen op de zamenstelling der stedelijke regering, en dat onze tachtig gedeputeerden daarin niet meer zouden worden toegelaten. Er is vrij wat om te doen geweest. Evenwel acht ik het nu geen tijd, om daarop aan te dringen. - De koning, of liever de kardinaal, onze doodvijand, brouwt zeker weder het een en ander. Daarom ben ik er zeer voor, dat men de zaak laat rusten. Om sterk te wezen, moeten wij in de eerste plaats eendragtig zijn. En de zaken gaan er immers goed bij. - Men is hier veelal wat ligt van hoofd en warm van zinnen

geweest. En daardoor hebben de Rochellers zich wel eens laten mengen in zaken, die hun naauwelijks in de verte, soms niet aangingen.

- Ik reken evenwel, dat het ons degelijk aangaat, als er in het huis onzer buren brand is. En dat er weder wat broeit, is zeker. 't Is dan trouwens ook een vreemde vrede, als men onder de hand voortgaat met te versterken wat meer tot aanval dan tot verdediging moet dienen. En wat heeft men anders gedaan op Ré en aan het fort Louis? Eerst heette het, dat Arnaud het deed op zijn eigen houtje. Hij is dood; maar ondertusschen gaan de dingen er geen zier anders om. Men leutert er zoo wat meê; en dan weet ik liever voor goed, hoe de zaken staan. Om u de waarheid te zeggen, die stand van zaken heeft mij lang wantrouwen ingeboezemd en meer dan iets anders tot verhuizing doen besluiten. Ik wenschte dat al de hervormden zoo op één punt, in ééne streek zich konden vereenigen.

- En ik wenschte, dat de Soubise zich stil hield of dat de protestanten hem zijn tuil lieten tuilen. Ik vertrouw het nooit, wanneer de groote heeren den mond zoo vol hebben van religie; er zit gewoonlijk nog wat anders achter. En daarvan zijn wij eenvoudige, geringe lieden de d u p e . Intusschen hoop ik, dat het niet zoo ver mag komen, dat uwe treurige vermoedens bewaarheid mogen worden. Overigens wensch ik mij geluk, dat gij in onze nabijheid komt. Wanneer zal uwe verhuizing plaats hebben?

- Met den eersten. Wij verschillen nog een beetje in den prijs; doch dat is te weinigbeteekenend om den koop niet te sluiten. En dan moet ik van zelf spoedig over. De tijd voor het werk staat voor de deur.

- En gij zult uw' vader haast helpen, Pierre, niet waar?

- Vader heeft mij beloofd en gezegd, dat ik eerst nog wat moet leeren.

- Juist, mijn jongen. Ik ben van zins, neef, om hem hier nog wat school te laten gaan. Bij ons kon hij er haast af, daar kon hij minder vorderen; doch hier zijn de scholen zoo, dat hij nog veel kan profitéren. En nu de v i n d e l ' é t r i e r ! - zeide hij, den kroes ledigend, zoodat er voor Pierre nog iets in bleef, dat hij zijn' zoon reikte.

La Forêt wilde Pierre nog een weinig inschenken, hetgeen de vader evenwel niet gedoogde.

- Hij krijgt dat alleen bij feestelijke gelegenheden, cousin; en hij heeft nu reeds genoeg om zich te herinneren, dat hij bij u is geweest. Ge zult, hoop ik, later den bengel nog genoeg bij u hebben; en mogen wij hem eens groot zien, dat hij als man met ons kan drinken, en ons een eerlijk verdienden dronk reiken kan ook!

Vreemd zag Pierre op, toen hij aan de haven kwam, waar schepen lagen van allerlei vorm en grootte, waar hij werkzaamheden zag, waarvan de knaap niets of bijna niets begreep, waar hij eene hem nog bijna geheel onbekende soort van menschen ontmoette. Het was eene nieuwe wereld, die den knaap omgaf. Hij had tallooze vragen te doen, de ongeziene voorwerpen maakten eenen verbijsterenden indruk op zijne ziel, welke hij niet kon ordenen, maar waarvan hij toch, blijkens de opmerkingen, welke hij daarover nog na dag en week aan zijn' vader mededeelde, de heugenis bewaarde; hij had stof gevonden welke zijn geest, geschiedde het ook op zijn eigen manier, bearbeidde.

Moeder Farine had van dezen dag althans teregt het woord van den meester aangehaald - ‘dat Pierre dikwerf ruim zoo veel van zijn' vader dan van hem kon leeren.’ De laatste sloot den koop en zette zich in de nabijheid van la Rochelle met der woon neder. Wij zullen hem ten zijnen tijde nu en dan in ons verhaal ontmoeten.

Vierde hoofdstuk.

Wij nemen de vrijheid om een paar maanden, gedurende welke de Richelieu voortarbeidde aan zijne plannen en de versterking van de troepen in de plaatsen rondom la Rochelle, Buckingham aan de bewerking van Karel I en de uitrusting zijner vloot, Thoiras aan de bevestiging van de citadel st. Martin op het eiland Ré en het fort Louis op eenigen afstand van de stad naar de zeezijde, la Forêt aan het hem bestelde stuk damast en zijn neef aan verhuizing, inrigting zijner woning en het beploegen, bezaaijen en beplanten der daaromheen gelegen velden - om die maanden met stilzwijgen voorbij te gaan. De groote menigte te la Rochelle en elders at en dronk, trouwde en liet zich trouwen; hadden ook anderen hunne oogen op den loop der zaken geslagen en zochten zij in deze hunne plannen in te weven. Voor allen evenwel kwam de 11de A p r i l 1627, de zondag Q u a s i m o d o g e n i t i .

Een belangrijke dag voor de stad in belangrijk tijdsgewricht, waarin veler verwachting dáár gespannen was, of Engeland en Frankrijk, die beiden de hand aan het zwaard des oorlogs geslagen, ja dat zwaard reeds halverwege uitgetogen hadden, het nog weder zouden opsteken en laten rusten in de schede, dan of het, getrokken en gevoerd, verwoesting en dood verspreiden zou. Een gewigtige dag voor la Rochelle, waar de keus van een drietal mannen, waaruit de beslissing van den senechal des Loudrières, als vertegenwoordiger des konings, den maire moest benoemen, den man, die met uitgestrekte magt bekleed, met de schepenen zou bepalen, òf en dan welke partij la Rochelle in dien strijd zou kiezen. Marc Pinaud (Pineau) de Moulinard treedt af, de man des vredes, die naar het gevoelen van velen te veel inmenging des konings en zijner dienaren heeft gedoogd, die des konings afgezondenen door woorden en goud tweedragt onder de burgers heeft laten zaaijen, zoo al niet harten dan toch stemming en stemmen winnende voor Louis.

Het is zondag. De morgenuren zijn goeddeels gewijd geweest aan het heilige, door velen mogelijk meer aan het vertoon daarvan, vol als de harten zijn van verwachtingen, van berekeningen, van partijzucht, van eergierigheid. Maar toch hebben duizenden met de leeraren vurige smeekingen opgezonden voor het werk, dat thans hen wacht, in wier handen de belangen van la Rochelle zijn nedergelegd, belangen, welke in het oog van zoovelen niet minder noch anders waren dan die van de geheele Fransche protestantsche kerk. En daarom waren de beden die anders meer de dingen dezes tijds schenen te gelden, met meer vurigheid geslaakt, velen hadden de meer aardsche

zijde van het werk dier verkiezing op den achtergrond gesteld en vergeten, velen hadden vertrouwen leeren voeden bij het woord ‘dat de mensch zijne gangen bedenkt, maar dat het de Heer is, die geeft dat hij voortgaat.’ - Het is de uitspraak van het woord, dat eens zal blijken waarheid te wezen, waarheid ondanks het verstand nog andere magten werkzaam ziet, waarheid ondanks de algemeene beschouwing en soms die van allen, waarheid tegen en boven alle zwarigheden, ingebragt door het twijfelziek verstand, dat ons meer tot en voor de dingen dezer aarde is gegeven, behoude het ook voor de hoogere eenige regten.

Die zondag Q u a s i m o d o g e n i t i is, gelijk wij zeiden, de dag, waarop het drietal mannen door schepenen en raden wordt geformeerd, waaruit de man wordt gekozen, die in het volgend jaar de leiding der zaken, ja, gelijk de zaken thans staan, welligt de balans, in welks schalen oorlog of vrede, het lot van Rochelle en daarmede zegepraal of val van de protestantsche zaak, ja welligt in de gevolgen triumf of neêrlaag van twee magtige natiën liggen, in handen zal hebben. - Hoe veel aantrekkelijker lokaas voor eerzucht die anders de kleinere prooi zelfs beloert; hoe veel magtiger drijfveêr voor elke partij die zich vormde!

En die hebben zich gevormd. Zij hebben zich gevormd in de stad, zij hebben zich gevormd in den raad, natuurlijke partijen bij de kortzigtigheid en het onderling verschil van zienswijs der menschen, maar nog meer aangevuurd en door vèrbreede klove gescheiden, waar persoonlijke voorkeur of afkeer, nevenbedoelingen, onderhandsche bewerking, geworden zijn als de luchtstroom in het vuur, waaromheen de brandstof rijkelijk ligt opgestapeld.

Nu laat het klokgebom zich hooren, een teeken dat de raad vergadert. Wij begeven ons door drom van menschen in de wat enge straten naar het stadhuis, in de R u e s t . Y o n , een gebouw dat met zijn' hoogen muur die met eene soort van kroonlijst is gedekt, den eenvoud van vroegere eeuwen verkondigt, voor eene stad als la Rochelle schier al te eenvoudig. Eene poort in dien muur verleent den toegang tot een niet ruim binnenplein. Het inwendige logenstraft het uiterlijke niet. Een gebouw van twee étages, de hoogere uitgebouwd, zoodat daaronder eene galerij wordt gevormd, die rust op massive pijlers. In den voorgevel ziet gij beelden, wier voorstelling twijfelachtig is, luttel getuigend van kunst. Bijna aan het eene einde van het gebouw, voert eene dubbele trap naar boven op iets dat gelijkt naar een bordes, waar een halfrond is uitgebouwd, eene soort van spreekgestoelte vormend, van waar maire of magistraat tot de in het binnenhof verzamelden zijne toespraak kan rigten, met luide, doordringende stem ook door de menigte in de straten te hooren. - Alleen den stemgeregtigden is de toegang geopend tot het inwendige van het gebouw, meest uit matig groote vertrekken bestaande, met uitzondering van eene zaal, waar de regering vergadert, een meer langwerpig vierkant vertrek, door een zes- of zevental ramen verlicht, die uitzigt bieden op de binnenplaats, in ons oog donker en somber; de in lood gevatte groene vensterruitjes schijnen wangunstig tegen de zon, zij verleenen haren stralen maar karig den doortogt. En toch, die stralen schijnen daar binnen nog weinig beter dan als indringers te worden beschouwd. Geen marmer, geen helder en s t u c bewerkte wanden, geen zoldering wit geplafoneerd, begroeten het licht als zuster, als kind

van denzelfden stam, het opnemend en wedergevend gul en verhoogd, als gedachten uit en tot klare zielen beantwoord door zielen die gelijk zijn gestemd; neen die donkere eiken balken, die nog zwarter b o i s e r i e , zij schijnen zich stug en onvriendelijk af te keeren van het licht, welks gestreel zijn invloed daarop mist.

En derwaarts begeven zich thans achtbare mannen, in getal, niet in deftigheid minder, sedert de tachtig onmiddelijk door het volk gekozenen niet meer deel nemen aan het bestuur. Zij worden niet oneigenaardig geëncadreerd door het somber doch deftig vertrek, aan welks hooger einde eene marmeren tafel met schrijfgereedschap de plaats aanduidt waar de schepenen zich zullen zetten, ten einde de stemmen op te nemen. Meerdere spanning dan anders is merkbaar. Beweeggronden, aanmoedigende beloften worden nog eens herhaald, soms luider, soms vertrouwelijk in 't oor gefluisterd. Hoop of bezorgdheid ziet men zich uitdrukken op veler gelaat, naarmate dezen komen, genen nog uitblijven, en zij in komenden of afwezigen vrienden of tegenstanders zien. Onwillekeurig heeft zich bereids eenige afscheiding gevormd, onwillekeurig of met opzet worden enkelen zoovele middenpunten, waaromheen groepen zamenscholen. Nog loopen schepenen, raden en pairs dooreen, al hebben eenigen ook reeds plaatsen ingenomen. De klok luidt voort.

- Komt Thevenin niet? Het zal er spannen naar ik merk - spreekt een man van misschien tusschen de dertig of veertig jaren, die dus verre heen en weder liep, tot een' ander' van iets rijper leeftijd, die door dezen en genen was toegesproken en schier aanhoudend als de kern was geweest van een' kring, waartoe enkelen van

tijd tot tijd toetraden, maar die door anderen verlaten werd.

- Ik denk het wel, Defos. Komt hij niet, dan houden de jaren, of liever, houdt de jicht hem terug.

- Het zou een verlies zijn, en ik bespeur alreeds, dat wij niet veel kunnen missen. De vrienden van Jean Berne zijn er allen. Het kon mij minder schelen, als ik niet de vrede op zijn hielen, de lamme laauwheid daar achter zag. Alsof Marc Pinaud ons niet reeds genoeg het dralen leerde.

Het gesprek, hoezeer niet luid, was toch ook niet zoo zacht gevoerd, dat de omstanders niet vermogten het te hooren.

- *Unus qui nobis cunctando perdidit rem* (die eenige, die ons de zaak door dralen deed verliezen), collega, zou ik, onzen Virgilius wat veranderende, willen zeggen - liet nu de advokaat Veronneau zich vernemen. En toch, vrees ik - ging hij voort - dat de Fabiusmannen het pleit vandaag zullen winnen.

- Eene waarheid, Veronneau; al hebt gij ook den dichter of liever zijn vers wat verminkt. Of wij Thevenin niet zouden zien? Met hem winnen wij nog een paar anderen.

- Ge zijt immers nog bij hem geweest, Guiton? Gisteren wildet ge niet.

- En ik wil het nog heden niet, Veronneau. Ik verlang de hoogste plaats in geenen deele, ouderen ziende, meer die eere waardig.

- Maar wilt gij dan den vrede, en zijt gij beducht voor den krijg, gesteund als wij zijn zullen door Engeland en de Rohan? Tot de bangen behoort gij niet.

- Wat men wil, vrede of oorlog, zou ik ook willen,

zoover het met eer en vrijheid en belang dezer stad strookt; doch hoe zijn meeningen en gevoelens gedeeld, roepende dezen om 't een, genen om 't ander. Van dat hinken op twee gedachten komt niets.

- En daarom juist moet gij onze man zijn. Het volk kent en vertrouwt u, en noemt u nog zijn' admiraal. Het kort geledene is nog niet vergeten - was Defos' woord.

Guiton's blik werd donker. Levendig gedacht hij, hoe ééne nederlaag welke hij tegen de overmagt vóór vijf jaren in de genoemde betrekking leed, velen had doen schreeuwen van lafheid en zelfs verraad, - eene wond aan zijn hart, door de bijna algemeene achting meer verzacht en bedekt dan genezen. Men had geen ongunst van omstandigheden, geen overmagt des vijands geteld.

- Maar als wij u roepen, u willen, Guiton? - vroeg Defos.

- Ik kan en durf nog niet beslissen. God geve dat de keuze niet op mij valt!

- Zie even! - riep nu Veronneau, die al luisterend naar het gesprek uit het venster zag. Daar komt Thevenin! Leunend op Paul en een' dienaar, sleept hij zich herwaarts. Guiton, hij komt om u te stemmen. Kunt gij weigeren?

En men zag inderdaad den schepen Thevenin, een achtenswaardig grijsaard, een dier mannen wier voorkomen spreekt van een leven dat zij achter den rug - van nog maar een kort deel aardschen weg dat zij vóór zich - van een' hemel dien zij in het oog hebben, gesteund door zijnen jongsten zoon en een' dienaar in de R u e d e s M a i t r e s s e s , digt bij het stadhuis, aankomen. Hier

en daar werd eene hand op een schouder gelegd en naar den achtbaren oude gewezen; elders vernam men van vreemde tot vreemde, ja van man van de tegenpartij tot man van de tegenpartij een half vriendelijk, half gebiedend: ‘uit den weg een weinig!’ - zoo als zij dit misschien nooit anders tot eikanderen gesproken, van elkander' verdragen zouden hebben. En ieder week uit en bijna allen groetten, zoodat het was, als of er iets verzoenends tusschen die menschen heen trad; mogt ook zulke gewaarwording niet lang die wezen van meerderen uit den hoop. De klok ging voort te luiden.

- Hij zál niet weigeren - liet zich Defos nu vernemen, zonder Guiton aan te zien, wiens oogen bij het ontwaren van zulke blijken van trouw en vertrouwen toch wat vochtig werden.

De klok begon nu te kleppen in plaats van te luiden, eene waarschuwing dat het oogenblik ter opening van de vergadering dáár was; doch ook zag men Thevenin ter deur intreden der raadzaal, thans gesteund door Defos en een' ander raadslid, die hem waren te gemoet gegaan en hem nu naar een hooger eind van het vertrek geleidden, waar hij zijne plaats nam onder de schepenen, die zich reeds zetteden op de breede tabouretten, terwijl de aftredende maire Pinaud nog eens den zetel innam, dien hij weldra aan een' ander' zou overlaten. Schepenen, raden en pairs, ten getale van ruim honderd zetten zich, de eersten in een' halven kring aan beide zijden van den president, de anderen op de rijën banken. Orde ontstaat nu, en daarmede komt een vertoon van achtbaarheid en zedelijke kracht, zulk eene vergadering passend. Het gedruisch en gewoel wordt door stilte vervangen, die te gelijk iets

spannends heeft. En die stilte wordt, zoo mogelijk, nog dieper, nu de voorzitter met een' hamerslag de vergadering voor geopend verklaart, waarin nu niemand meer wordt toegelaten. Dienaren die aan de deur stonden, verwijderen zich met eene buiging, die niet wordt opgemerkt, de deuren wel sluitende, en allen zijn opgerezen en hebben het hoofd ontbloot. Vroomheid of gewoonte, of beide vereenigd, brengen mede, dat men het gewigtig werk niet aanvangt zonder God. Ook Pinaud is opgestaan. - Langzaam, ernstig, plegtig, spreekt hij het gebed uit. - Wij hooren hem smeeken:

Eeuwig, Almagtig God! Wij bidden U, dat het U behage, ons Uwe gunst en Uw welgevallen te bewijzen, in den naam van Jezus Christus, Uwen Zoon, onzen Heer. Zit Gij in het midden van ons voor door Uwen Heiligen Geest. Wil ons door Dezen geleiden en besturen bij alle dingen, waartoe wij hier zijn vergaderd, wij die niet dan onder Uwe goddelijke Voorzienigheid tot de regering dezer stad zijn geroepen. Schenk ons den geest der wijsheid, opdat wij ten eenemale afhankelijk zijn van Uwen goddelijken wil, - den geest des beleids, om alles te beraadslagen en te besluiten tot Uwen lof en eere, tot welzijn en behoud van de geheele burgerij dezer stad, om Jezus Christus, Uwes Zoons, onzes Heer en wil. Amen![1)]

Nu zetten allen zich. Na eene korte toespraak, waarin

1) Woordelijk vertaald uit het *Registre du greffe des conseils, tenus à la maison cummune de l'echevinage de la Rochelle*, van den jare 1627, in manuscript op de bibliotheek te dier stede berustend, en mij welwillend ter inzage verstrekt door den heer Delayan, bibliothekaris.

Pinaud de regten aanvoert, welken men aan la Rochelle heeft toegekend om zijn eigen bestuur te verkiezen, regten die steeds door de voorstanders van der stede belangen waren gehandhaafd, – na zijn' dank te hebben betuigd dat men hem die eere waardig had gekeurd en voor de ondersteuning welke hij in deze betrekking van de schepenen en den raad had ondervonden, herinnert hij hun het werk waartoe zij thans zijn geroepen en vermaant en wenscht hij, dat zulks geschiede met een oog op God, naar de overtuiging van ieders hart, onpartijdig en zonder persoonlijke vriendschap of vete in aanmerking te nemen.

De stemmen komen in en de aftredende maire met twee schepenen nemen die op. Allen zien met belangstelling, sommigen in spanning, hoe een hoop briefjes zich vergroot, spanning die verhoogd wordt, wanneer er briefjes worden geopend, die op andere hoopjes worden nedergelegd. Enkelen teekenen bedaard aan, bij wijze van c o n t r ô l e . Defos' gelaat is een der meest bewegelijke. Men ziet, dat het eene zaak geldt, die een gemoed vervult en vervoert, dat anders bij de gewigtigste zaken, bij de ernstigste pleidooijen, eene kalmte bewaart, die gevoegd bij zijne scherpzinnigheid, hem een' der meest geduchte kampers maakt voor de balie. Maar het geldt zijne vaderstad en haar behoud; hij acht dat het hier meer geldt - zijne godsdienst en haar behoud of haar ondergang in Frankrijk welligt, - Jean Berne, de naam des vertegenwoordigers van de zoogenoemde gematigde, misschien van de koninklijke partij, wordt meermalen genoemd, en dan fronst zich, hoezeer naauwelijks merkbaar, Defos' voorhoofd. - ‘Jean Guiton!’ heet het dan weder, en een blik der hope begroet dien. - Die van Jean Godefroi wordt met minder inge-

nomenheid, met minder weêrzin, wij zouden zeggen met onverschilligheid, door hem gehoord, totdat die ten laatste eene stemming te weeg brengt, die tusschen al de vroeger vermelde in is, en welke men berusting, alhoewel niet eene blijde kon heeten. Het m i l l i e u heeft de overwinning behaald, en Godefroi komt bovenaan op het drietal, dat nu aan den senechal Des Loudrières moet worden aangeboden, ten einde deze, als vertegenwoordiger des konings, daaruit de keuze doe. - Twee schepenen worden afgevaardigd, om hem de namen aan te bieden der thans gekozenen [1].

Inmiddels schorst de voorzitter de vergadering voor een uur. Velen verwijderen zich om later terug te keeren. Onder die blijven zijn de genoemden, welke wij weldra vinden met anderen, een' kleinen kring vormend om den ouden Thevenin.

- Ik had den afloop anders verwacht, s i e u r Thevenin. Wij zijn niet gelukkig geweest - zegt Defos.

- Had ik nog maar tot eenigen een paar woorden kunnen spreken; doch die vervoerde jicht! Ik moet maar weg, man! Gelukkig, dat ik ten minste drie jongens heb, die ik hoop, dat het te zijner tijd in mijne plaats voor la Rochelle kunnen opnemen. Ik ben een slooper, een wrak geworden. Guiton, jongen, het is eene misrekening.

- De mensch mikt, God schikt - vader Thevenin - sprak de laatstgenoemde zeer kalm.

- Hij is er koeler onder dan wij - viel Defos in.

1) Wij hebben gemeend, dit terstond te mogen laten gebeuren hoezeer die benoeming tot maire door den senechal gewoonlijk eerst twee of drie dagen later plaats had.

Kenden wij hem niet te goed, wij zouden zeggen, dat hij ook behoorde onder die wat bang zijn voor hun visch en hun hout, hun suiker en leêr. Maar verduiveld! als onze kooplieden hem niet juist verworpen hebben, omdat hij wat weinig koopman is. ‘Dan komt er oorlog, en nemen ze ons onze schepen af!’ - klagen die lamme kerels. Laat hen schepen weêrom halen! De zee ligt voor hen ook open en de vijand is voor hen ook te pakken. Voor andere gronden heb ik nog eenig respect, doch dat is mij eene gemeene argumentatie!

- Het zou toch aardig wezen als de heer Des Loudrières onzen vriend verkoos. Ik weet hij acht Guiton hoog.

- Als hij maar niet - hernam Veronneau - ons Jean Berne er uit zoekt, wetende dat hij zoodoende het meest den man zou believen, naar wiens pijpen geheel Frankrijk danst.

- Er is kans - hernam nu de oude Thevenin - mijne vrienden, dat de senechal Jean Godefroi kiest. In zijne positie kan hij bezwaarlijk de keus op onzen vriend Guiton laten vallen, den man, die in 't jaar tweeentwintig op den voorgrond stond en wien Guise, zooals wij weten, om zijn' moedigen tegenstand heeft geroemd. Doch ik weet, dat Godefroi meer aan onze zijde staat en fermer is dan men over het algemeen vermoedt.

Middelerwijl de heeren op die wijze met elkanderen spraken, terwijl elders door anderen in anderen geest drukke discoursen werden gevoerd, is het uur verstreken en van tijd tot tijd komen zij die zich verwijderden terug. Ook de beide schepenen keeren, vergezeld door Colin, raadsheer uit het geregtshof, die de keuze van den senechal

zal bekend maken. - De voorzitter Pinaud geeft met den hamer het teeken, dat de vergadering wordt hervat, het werk voortgezet, en dra zien wij hoe allen, hunne zitplaatsen weder hebben ingenomen. Nu treden de beide schepenen, de raadsheer Coliu in hun midden, tot den voorzitter, en de laatste overhandigt hem eenen brief en perkamenten rol. Het is de kennisgeving op wien de keus des senechals is gevallen, benevens de acte van aanstelling van den nieuwen maire - s i e u r Jean Godefroi, ecuyer, wiens plegtige installatie en beëediging twee dagen later plaats hebben.

De gekozene ontvangt de gelukwenschingen van den aftredenden maire, van schepenen, van drom van medeleden uit den raad; enkelen gaan heen, blijkbaar verstoord. Het woord van Thevenin maakt Defos' felicitatie wat warmer dan deze anders zou zijn geweest, waarop hij met Guiton zich naar beneden spoedt.

- Gij gaat zeker naar huis? - vraagt Defos zijn' vriend.

- Ik ga nog een eindweegs met u mede.

Moeite kost het om door dien volkshoop heen zich een weg te banen, al wijken velen ook gaarne voor de beide mannen uit, veel gewilliger dan de meesten uit dien hoop zulks doen voor anderen uit den raad. Zij ontvangen van hier en ginds groeten van eerbied getuigend, maar waarin welwillendheid genoeg spreekt, om de klove des afstands niet wijd te maken. Men ziet dat zij populariteit genieten, dat beiden, de koopman en de advokaat, de mannen der hope des volks zijn, Er zijn er wel is waar ook onder de menigte, die daarop eene uitzondering maken; maar ook dan worden zij aangezien, de blikken volgen hen met de uitdrukking dier achting, welke de open braafheid zel-

den mist en die een uitvloeisel is van het zedelijk vertrouwen dat deze inboezemt.

- 't Is niet medegeloopen vandaag, mijnheer Defos - zegt er een uit den hoop, naar het schijnt een kleinkoopman of winkelier, terwijl het gedrang bij den hoek der Rue des Augustins eenige oogenblikken oponthoud veroorzaakt, zachtkens tot den advokaat. - Ik had zoozeer gehoopt, dat wij uwen vriend aan het hoofd zouden hebben gekregen. Wij hadden dan een hoofd gehad!

- Ik geloof toch, Dubois, dat het nog erger had kunnen komen. Gij behoeft la Rochelle met Godefroi aan het roer, nog niet uit te schieten als gij het de koppelooze sardijnen doet.

- Ik had het toch liever anders gezien.

- Defos! - laat zich nu Guiton hooren - Wacht even! Kom, sieur de la Goûte, laat ik u den arm bieden! - tot een reeds tamelijk bejaard raadslid, die wat slecht ter been, in de volte des volks zich moeijelijk kon bewegen. - Een stap of wat hier onder de gaanderij, en dan meer langs den kant der huizen.

- Dank, dank, mijnheer Guiton! Gij zijt toch steeds de man, die klaar is voor al wat goed mag heeten, en die den weg weet ook.

- Zoo hebt gij niet altijd over onzen vriend gedacht, sieur de la Goûte - zegt Defos, die maar half gewillig was om juist dien man die dienst te bewijzen, nu zij wat buiten het gedrang zijn geraakt in de Rue Pas du Minage.

- Kom Defos - valt Guiton hem in de rede - dat was in den raad, en hier zijn wij daarbuiten.

- Neen, neen, - vernemen wij van de la Goûte - ik

wil er integendeel gaarne over spreken, en ik zou dat punt zelf hebben aangeroerd.

- Daar ben ik benieuwd naar; want ondanks ik advokaat ben, zou ik die inconsequentie ongaarne willen verdedigen. Gij hebt voor Jean Berne gestemd, de la Goûte. Houdt gij dien man voor meer bevoegd tot de betrekking van maire dan vriend Guiton, wiens geschiktheid en welwillendheid gij zoo even erkendet? Dat Berne een flaauwe, en de hemel weet het! misschien een vriend van de Richelieu is, mag bekend heeten. Wildet gij dien man in de hand werken, die waarachtig op onzen ondergang doelt?

- In de hand werken? - vroeg de la Goûte. - Ik houd het er voor, dat de kardinaal, in 't vertrouwen gesproken, nu vrij wat meer in de hand is gewerkt, en dat men hem dit het meest had gedaan, ware onze vriend Guiton aan het hoofd der zaken gekomen.

- Door mij in de hand gewerkt? - liet nu Guiton zich hooren, op een toon, waarin al zijn afkeer van de Richelieu zich verried en welke bijna die der verontwaardiging mogt heeten, - Ik ben geen man om een blad voor den mond te nemen, als het de waarheid geldt. En ik haat die pest voor Frankrijk, dien vloek voor ons, als de pest.

- Dat is het juist! - En, Guiton, gij kent hem nog niet genoeg, den ondoorgrondelijke, die nooit opgeeft, die herwaarts ziet en derwaarts doelt en ginds daarop werkt. Hij zou niets liever, hebben gezien, dan dat men u, die bij de koningsgezinden verdacht zijt, hadt gekozen, ofschoon hij daarover zich q u a s i in 't geheim, alsof hij in la Rochelle's regten niet wilde grijpen, maar toch zóó dat het luid werd, zou hebben beklaagd, als over een bewijs van een' verkeerden geest hier.

- En daarom zoudt gij Jean Berne hebben gekozen? Gij wilt den duivel tot vriend houden? - vroeg Defos.

De la Goûte trok zijne schouders op. Hij scheen niet meer te willen zeggen.

Zij waren nu gekomen aan de straat, waar hij moest zijn, en waar hij van beiden afscheid nam.

- Hij kon gelijk hebben, Defos. En dan kan ik mij, bij een karakter als het zijne, dat steeds behoedzaam was, best verklaren, dat hij er toe kwam om Berne te kiezen.

- Mogt de duivel! Zulke kerels doen meer kwaad dan openlijke vijanden. Het is nu of nooit de tijd om voor onze regten en voorregten te staan en die op vasten voet te brengen. Door Engeland bedreigd, door de Rohan gedrongen, zal de kardinaal met de zaak genoeg geschoren zitten om toe te geven, wat wij anders nooit van hem gedaan krijgen. Moet het tot slaan komen, dan is zijne kracht gedeeld, zijne magt verzwakt; doch dat onderhandelt, dat rekwestreert, dat vraagt en smeekt; en wat helpt het? - Onze stad is bij magte om hem te tarten met al wat hij kan. En daarom zeg ik: die gekookte kreeft tot een' eerlijken vrede gedwongen! Van zijne en 's konings zoogenoemde grootmoedigheid verwacht ik niets.

- Van des kardinaals grootmoedigheid? Ik ken hem bijna alles toe wat daarmede in lijnregten strijd is en geloof, dat hij toch nog van harte zou bidden, als hij la Rochelle daardoor Sodom en Gomorrha achterna kon sturen. Wij zijn in zijne oogen, althans voor zijn haat ter naauwernood iets beters. Wij liggen hem bij zijne plannen als kerkvorst en als eerste, oppermagtige minister des

konings, dwars in den weg. En dit is genoeg om hem kleingeestig, listig, geniepig te maken. - Den koning zou ik eerder vertrouwen. Hij heeft voor zich en zijn geslacht werkelijk belang bij Frankrijks welzijn, zijn standpunt maakt hem minder tot een dweepziek ijveraar dan de Richelieu.

- De Richelieu is geen dweepziek ijveraar! Ik zou in dat geval nog eenig respect voor hein kunnen voeden. Zijn hart laboreerde dan nog maar aan overdrijving van wat inderdaad, althans in de beginselen iets nobels kon heeten. Was hij een overdreven katholiek, dan zou hij in de zaak van het Waadtland anders te werk gaan en zich meer een' gehoorzamen zoon van zijn heiligen vader betoonen. Ik vertrouw geen van beiden, en de uitkomst zal het leeren.

- Ik kan van den koning nog niet het ergste denken. Hij is een zoon van Hendrik IV...

- Die ons ten minste behandeld heeft op echte diplomatenmanier. Ik wil zijn' afval van ons geloof evenwel nog eenigermate verschoonen, rekenende dat hij, als diplomaat, nog maar met één voet in de hel stond; doch... Lodewijk XIII... En hij schudde met het hoofd, terwijl een wat vieze trek op zijn gelaat afschuw aanduidde.

Zij waren aan de R u e d u M i n a g e gekomen, waar Jean Guiton Defos wilde verlaten, om zich huiswaarts te begeven.

- Waarachtig, Guiton, gij denkt nog te gunstig over die mannen, welke ik bijna geloof, dat God in zijn' toorn dezer dagen over Frankrijk heeft gesteld. Gij kent den zoon van Hendrik IV niet. Lodewijk is een koude nieteling, die allen haat, en die niet eens met den regten

haat durft haten. Hij wantrouwt, en misschien niet zonder grond, zijne moeder, zijne vrouw, den man die zijn vriend moet heeten.

- Maar zijn favori dan?

- Dien heeft hij mogelijk lief, zoo als gij en ik onze honden zouden beminnen.

Daarmede scheidde Defos van zijn' vriend Guiton, die nu zich begaf naar de Rue des Merçiers bij de Rue de la Grille.

- Zijt gij dáár reeds? - vroeg hem zijne Judith, eene wakkere vtouw, uit een geslacht, welks zonen sedert lang onder de moedigste verdedigers werden geteld van la Rochelle en zijne regten.

- Ja; ik had niet gedacht, dat het zoo spoedig zou afloopen. Hoe ging het u en de kinderen? - Men hoort, hoe weinig Guiton zich door de verijdeling van de plannen zijner vrienden in zijne eer gekrenkt achtte.

- En gij zijt geen maire geworden? - vroeg zijne gade hem.

- Neen, lieve. En na alles geloof ik, dat het verre weg beter zóó is, en voor ons zeker beter. - Waar zijn de kinderen?

- De beide oudsten zijn met Jeanne, de meid, uit. Ik achtte het weder voor haar te fraai om te huis te zitten. Zij wilden zien, of gij kwaamt. Elisabeth is boven...

- En hier is mijne kleine Suzanne! - sprak Guiton, het kind de handen toestekende, waarop het zevenjarig meisje tot hem kwam, dat hij nu op de kniën nam en kuste.

- Moe, ook een zoen! - riep de kleine, en begaf zich naar Judith, die door haar, als door de oudere zus-

jes, niet anders werd gekend en beschouwd, dan als haar eigen moeder, de vroeger overledene gade van Jean Guiton.

- Gij hadt er uw hart toch niet zoo op gezet om mairesvrouw te zijn, lieve? - vroeg hij.

- Waarlijk niet! - sprak Judith, het kind van den grond opheffende en het zoo kussend. Om u de waarheid te zeggen, ik zag, al keurde ik u ook de eer ten volle waardig, er zeer tegen op, dat dit het geval mogt zijn geworden. Het zou op ons huiselijk, stil leven nog al wat inbreuk hebben gemaakt.

- Ik zou ook zeggen, dat wij, gelukkig, voor een koopman en eenvoudig raadslid der goede stad la Rochelle, genoeg en de ruimte hebben, en dat het maire worden ons wel eens kon dwingen om wat veel zeil te voeren.

- Ik dacht daaraan; maar vooral ook, dat zoo menige zorg en bemoeijing als daaraan vast is, ons den man en vader wat meer kon ontrooven dan ons lief is.

- Nu mogen zij het, zonder mij aan het hoofd te hebben, beter klaren, dan wanneer ik daar stond, ik zal er waarlijk niet over klagen, dat de heer Des Loudrières mij niet koos.

Vijfde hoofdstuk.

Wij hebben nog niet dan in 't voorbijgaan en vlugtig een blik geworpen, op wat wij twijg en loof mogten noemen van den boom des maatschappelijken levens, waarbij wij onze lezers mogten verzoeken om de gewone denkbeelden van ‘hooger en lager, boven en beneden’ wat te wijzigen, liever om te keeren. Wij zouden ditzelfde dan moeten vragen op het punt van onderhoud en voeding, waardoor het welligt met de waarheid en zeker met de nieuwerwetsche denkbeelden aangaande het organismus onzer maatschappij ook wat meer zou strooken, in acht nemende hoe die dunnere twijgen het vruchthout uitmaken. Ons eigen gevoelen ligt reeds in de voorstelling van de maatschappij als een organismus. Wee haar, waar eenig deel op zich zelf staan, voor zich zelf-alleen bestaan, eenig ander vernielen en vernietigen, of ook maar te zeer praedominéren wil. Wij willen thans, het beeld van den boom ontleenende, alleen opmerkzaam maken op schudding en

slingering, die boven, in die kleiner takken en twijgen, zooveel merkbaarder, indien al niet heviger is.

Wij hebben gezegd, dat in de Rue de l'Hôtel de Ville, Rue st. Yon, en in de Rue des Maîtresses hoopen volks zamenschoolden, allen in meer of minder gespannen verwachting van den uitslag der stemming op het stadhuis. Ook daar zag men hoe de opinieën zeer onderscheiden waren en er verdeeldheid heerschte.

- Ik wil wel eene weddingschap aangaan, dat de laauwen triumferen dáár boven - hoorde men van een man uit de burgerklasse.

- En dat zou den bakker spijten. Het heugt hem nog, dat hij voor een jaar of drie bij het beleg goede zaken maakte.

- Waarachtig niet! Ik bak eene maand zonder verdienste, als zij het níet winnen. Ik kan maar niet...

- Om ons in de daaropvolgende des te beter te knaauwen - gaf zijn nevenman hem ten antwoord.

- Jongen, neen! Le Rouge heeft toen getoond, dat het hem niet enkel om 't bakken te doen was. Hij heeft wakker van zich af geslagen en het den vijanden even heet gestookt als hij het zijn brood doet - liet een derde, naar het scheen een winkelier, zich vernemen.

- Dan was 't niet heet genoeg. Le Rouge, ik heb gisteren nog ongaar brood van je gegeten.

- Dat helpt in 't wigt. Dan bakt hij er het water niet zoo uit - sprak een ander.

- Ik breng uw' wijn niet in mijn oven. Zet dien eens een paar dagen in mijne bakkerij; ge zoudt zien, hoe hij zou klagen over zijne ondermaat - was des bakkers antwoord.

- Stil een beetje! - hooren wij nu van een' betrekkelijk oud' bekende, la Forêt. - Daar komt onze predikant Salbert aan.

- Nu, la Forêt, die mag wel hooren, dat wij sieur Guiton verlangen. Hij wil hem mogelijk nog liever dan wij maire zien worden.

De predikant baande zich zonder veel moeite den weg door de menigte, links en regts groetend, meestal gemeenzaam en slechts met de hand, en die nu en dan maar aan den hoed brengende.

– Is er al iets van de stemming bekend, la Forêt? - vroeg hij in 't voorbijgaan.

- Nog niets, mijnheer.

– Als gij met een uur nog eens bij jufvrouw Chevraux kunt komen; ik ben er dan welligt ook - sprak hij zacht en vertrouwelijk.

- Tot uw dienst, mijnheer.

En daarop zette Salbert zijnen weg voort.

– Jean Berne op het drietal! - riep er nu een, welk nieuws als een loopend vuur door het volk werd verspreid, doch door de bezadigdsten tegengesproken, vermits de stemming nog niet eens was afgeloopen.

- Praatjes!

- Eene weddingschap dan om den wijn van middag in den Kater!

En de man kon met meer grond zoo spreken dan men vermoedde. Hij wist het een en ander door de aanhangers van de partij des konings in den raad, die met een rooden doek voor een raam van de groote zaal in 't stadhuis gehouden, een teeken zou geven, dat de keus van hunnen man genoegzaam verzekerd was, terwijl eene witte eene

andere beteekenis zou hebben. Nu vertoonde deze zich.

Weinige oogenblikken daarna riep hij:

- En Jean Godefroi!

- Zie mij dien ongeluksprofeet eens! - werd hem nu door een ander uit den hoop toegevoegd.

- Profeet, hij? 't Is een draaijer! - Het woord werd door velen, die deze woordspeling met 's mans ambacht vernuftig vonden, toegejuicht. - De vent wilde vast van zijne beschimmelde rozenkransen af - liet de spreker zich zacht vernemen tot een paar vrienden die nevens hem stonden.

- Profeet of niet, ge zult het straks zien.

En weldra kwamen dan ook de beide schepenen, welke wij in het vorig hoofdstuk in commissie gesteld zagen om aan den senechal het door den raad gevormde drietal aan te bieden, voorgegaan door twee dienaars die hun de noodige ruimte verschaften, voorttreden door het volk. Weinige oogenblikken later zag men onderscheidene raadsleden uit de poort van 't stadhuis komen, met wie enkelen uit de menigte genoeg bekend waren om hen naar den afloop te vragen.

- Jean Guiton toch ook! Leve Jean Guiton! - ging het geroep op van velen, vooral van die op het vernemen, dat de keus op Jean Berne was gevallen, merkbaar stiller waren geworden.

- 't Zou dan ook wat te zeggen zijn geweest, als zij onzen admiraal zoo onder den ballast hadden gestouwd.

- Hij laat Guiton nog altijd admiralen - voegde een ander den spreker en eenigen van zijne makkers toe. - Dat was een andere tijd! Waar zijn la Rochelle's schepen tegenwoordig?

- Voor de haaijen! En de rest heeft de Montmorency in des kardinaals zak gestopt.

Schepen in des kardinaals zak?

Nu daarin kan nog wel meer. Die loopt met heel Frankrijk en zijn' koning op den koop toe, in zijn' zak.

Hadden we Jean Guiton maar; dan zou hij er la Rochelle ten minste niet in hebben - liet de eerste spreker zich weder hooren. Ik heb onder hem gediend en ken hem. Hij is aan boord zoo knap als op zijn kantoor. Wordt hij onze man, maakt dan uwe knuisten klaar. Hij weet ook wat een kerel toekomt en laat om den drommel geen loopje met zich nemen. Dat bakt hem geen koning, geen kardinaal, niet eens een matroos. En als la Rochelle wil, krijgen wij dan ook wel schepen.

Doch genoeg van die tooneelen, die in dezen of anderen vorm werden voortgezet of herhaald, terwijl de zaken gebeurden, welke wij in het vorig hoofdstuk beschreven. De uitslag der verkiezingen, zooals die thans hadden plaats gegrepen, wekte op nieuw de ontevredenheid van velen op, en verbitterde hen weder meer tegen den overwegenden invloed der aristokratie in de stad.

La Forêt keerde, nu hij den afloop had vernomen, terstond huiswaarts, om zich van daar, volgens de aanwijzing van den predikant Salbert, naar het huis van jufvrouw Chevraux te begeven.

Op zijn kloppen aan het kleine huis, doch dat al het voorkomen had der netheid, zooals men het slechts daar kan vinden, waar enkel vrouwen de stille bewoonsters zijn, wordt hem terstond de deur geopend. Marie had van den heer Salbert gehoord, dat deze la Forêt nog even had ontmoet; en dit was genoeg om in 's meisjes hart de hoop te

wekken, dat hij het zou zijn. Zij had zich naar voren gehaast.

– Mijnheer Salbert is er, Louis!

- Goed, Marie; en nog beter dat gij er zijt. Hoe gaat het met uwe moeder?

- Vrij redelijk heden. Gister avond had zij weder hare pijnen. Ik hoopte, dat gij nog zoudt komen.

- En gij zoudt bij mevrouw de Prosni zijn?

- Dat is waar. Gij hebt het niet kunnen weten. Maar ik bleef te huis, omdat het met moeder zoo was.

Bij dit alledaagsch gesprek over zijne kleine, eigene belangen had la Forêt de gewigtiger zaken, waarvan hij zoo even getuige was geweest, meer vergeten; - en wie zal hem zulks euvel duiden? - En wie zijne Marie had gezien, zou zulks ligt nog minder hebben gedaan. Zij zag er allerliefst uit, de bloeijende tweeëntwintigjarige in haar zwart zondagspak; niet minder lief, omdat zij het wat weidsche hoofdtooisel met een eenvoudig mutsje had verwisseld, hetwelk, een waarlijk klein offer aan haar' leeftijd en meisjesbehaagzucht, alleen in den nek een paar blonde krullen vrijheid gunde, den vorm van het hoofd uitkomen, het blozend gelaat geheel open liet. Haar oogopslag was levendig en verried vlugheid en vernuft, als die van velen harer landgenooten; doch dit aangenaam getemperd. De tijden welke zij had beleefd, hare ondervindingen in haar stil bestaan, de invloed harer moeder, maar vooral ook hare godsdienst, hadden haar ernst ingeboezemd. Het verkeer met de familie de Prosni had haar geheele zijn, hare gevoelens en manieren veredeld. Zonder zich te zeer te verheffen en althans zonder zich daarop te verheffen, was zij, even als la Forêt, toch van een wat anderen stempel dan

de meesten van haren stand. Wie met al de meisjes van hetzelfde slag schertsten, waren bloode en huiverig om dit met Marie te doen. De slechteren en meer ligtzinnigen bleven van zelf op eenen afstand, de braven naderden haar met meer onderscheiding. In zaken van eenig gewigt schonken hare gezellinnen aan geene andere zooveel vertrouwen, zij namen van geene andere zoo gaarne den raad in als van haar. - ‘Marie Chevraux komt er ook’ - was een pleitgrond van verscheidene dochters van wat strengere moeders, en bij die moeders eene reden om toe te staan wat zij anders welligt hadden geweigerd. - En niettemin moest men Marie in huis en bij hare moeder zien, wilde men haar op hare waarde schatten. Welke zorgen, welke gewilligheid voor de zwakke! Hoe weinig scheen het haar te kosten, wanneer hare jeugd, soms weken lang, was als de lente, maar die geen lente werd! Hoe van heeler harte, en zoo dat het haar geen offer scheen al moest zij wat opofferen, voegde zij bij afspraak of aanneming van enkele der talrijke uitnoodigingen welke zij ontving, ‘als het met moeder wél is, anders niet.‘ - Doch hoe hing daarvoor ook jufvrouw Chevraux aan hare Marie! Met welke moedervreugde en moedertrots zag zij hare dochter aan! - Het was dan ook inderdaad slechts de bezorgdheid der liefde, geene wrevele heerschzucht, geen berekenende eigenbaat, die haar in de naauwere verkeering van la Forêt met Marie noode had doen toestemmen. Zij had die toestemming niet gegeven, dan nadat zij overal naar zijn karakter, zijn zedelijk gedrag had vernomen, en nog niet dan onder voorwaarde, dat die eerst na een jaar formeel zou worden gegund. Doch hoe de gelieven daarop gerust konden wezen, bij de steeds sprekender blijken van

vertrouwen, welke zij la Forêt schonk, zoo dat zij hem inderdaad soms reeds als haar schoonzoon scheen te beschouwen! - Het eenige punt, waarop zij het minder eens waren was, dat de oude dame streng vasthield aan de Calvijnsche leerbegrippen, terwijl la Forêt meer verdraagzaam was, misschien zelfs op remonstrantschen bodem stond.

- Dan zult gij wel moede zijn, la Forêt, na zoo lang te hebben gestaan. - Marie, reik hem een' stoel - was haar woord na de eerste begroeting en la Forêts mededeedeeling, van waar hij kwam.

- En hoe is het afgeloopen met de stemming? - vroeg Salbert vol belangstelling.

- Sieur Godefroi is maire geworden, mijnheer Salbert.

- Godefroi? - de predikant sprak dien naam langzaam en wat vragend uit, zoodat men naauwelijks wist, of dit louter bevreemding, dan wel meer spijt en weerzin aanduidde. - Gij hadt ook zeker liever Guiton benoemd gezien, la Forêt? Ik geloof wij hebben nu weder het dralen, het marchanderen te wachten.

- Ik hoorde, dat de heer Godefroi iemand was van meer energie dan men vermoedde. En is dit het geval, dan wil ik wel bekennen, dat ik met genoegen de gematigde partij heb zien triumfeeren; hoe hoog ik Jean Guiton ook acht.

- Geloof mij, de kardinaal zal ons niet met vrede, niet bij onze privilegiën laten dan gedwongen. En daarom, wijl het thans de tijd is om hem, terwijl hij Spanje niet vertrouwt en Engeland toerustingen maakt, te noodzaken tot het ontzieu van onze regten, had ik gewenscht, dat wij iemand aan het hoofd hadden gekregen, die hem het zwaard des Heeren en Gideons wat in 'toog had laten

blikkeren. 't Is al boos genoeg, als er maar gebeurt wat eenige slapheid van onzen kant verraadt en wat Richelieu kan bemoedigen.

En ik wenschte, heer, dat de zaken des geloofs alleen met het zwaard des geestes wierden uitgemaakt. Ik geloof dat men nog kan zeggen: ‘wie het zwaard nemen, die zullen door het zwaard omkomen’.

– Zoudt gij u dan maar gebonden en lijdelijk: in de handen willen stellen van iemand als de kardinaal? Dat ware de waarheid prijs geven en het protestantismus vernielen.

– Ik hoop van en voor onze heilige zaak iets beters, heer. Ik wil daarvoor met kracht gestreden hebben, edoch met wat andere wapenen dan die men dikwerf heeft gebezigd. Het moet, mijns inziens, den weg des geestes gaan, en niet, gelijk men dikwerf heeft gedaan, bij de staatkunde en in den arm der menschen zijn behoud zoeken, maar bij God en den Heer, die met zijne gemeente zal wezen tot aan 's werelds einde.

- Is het niet hier - hervatte Salbert, nadat hij eenige oogenblikken had gezwegen - eene wat andere zaak, vermits ons godsdienstig belang en het staatkundige, onze geestelijke en burgerlijke vrijheid zoo naauw verbonden zijn? Gij spreekt uit zuivere beginselen dezelfde taal, die door de laauwen uit andere beweegredenen wordt verkondigd. Zullen wij dus op u niet kunnen rekenen?

- Ik heb slechts mijne eigene opinie van de zaak medegedeeld. Intusschen...

- Intusschen vloeit dat daaruit bijna onvermijdelijk voort. En zoodoende zult gij en moeten wij allen het gedoogen, dat men tooneelen als die te Vassy en als den Bartholo-

meusnacht herhaalt. En gij zoudt het lijdelijk aanzien, dat men hier binnendrong en jufvrouw Chevraux en Marie en mij, ten laatste ook u vermoordde, zonder eenig verzet, of hoogstens zeggende: ‘Mannen, dat is niet regt!’

La Forêt had een blik op zijn meisje geslagen, en naauwelijks merkbaar en onwillekeurig zijne vuist gebald. Op Sal-bert's gelaat vertoonde zich even een glimlach. Hij ging voort:

- Ik beken, mijn vriend, dat zich voor wat gij straks beweerdet veel laat aanvoeren, dat men zich daarbij op uitspraken van 't heilig Woord als op het goddelijk regt der vorsten kan beroepen, dat men op veel treurigs en vreeselijks kan wijzen uit tweespalt en oorlog geboren. Ik wil u meer toegeven en erken, dat het alzóó moést zijn; maar vermeen tevens, dat zulks een' denkbeeldigen staat van volkomenheid der menschen en eenen graad van volmaaktheid der dingen vooronderstelt, die welligt nog in geene eeuwen wordt aanschouwd. Ik zou zeggen, die nimmer hier op aarde zal worden aanschouwd, bijaldien ik geene hope voedde op de vervulling van sommige beloften ons in de Schrift gegeven.

- Maar zoo zijn wij daarmede toch wel zeer in strijd met het Woord, mijnheer Salbert, en verschoon mij dat ik schijn u tegen te spreken, inderdaad slechts oplossing zoekende voor tegenwerpingen, welke ik mij-zelv' dikwerf maak. Daarin is immers gezegd: ‘Mij is de wrake!’ Onze Verlosser spreekt: ‘Zoo iemand u een' slag geeft op den eenen wang, biedt dien ook den anderen!’ De Heer heeft door zijn eigen voorbeeld getoond, dat onderwerping en kruisdragen des christens tegenweer moet zijn.

De predikant was werkelijk eenigermate in verwarring, althans in twijfel gebragt. En wij bekennen, dat hij mis-

schien den besten grond voor zijn gevoelen, indien die op christelijk standpunt is te vinden, had bijgebragt. Of mogen wij hier aanvoeren wat ten minste van vele stellingen geldt, dat men ze namelijk niet tot in de uiterste gevolgtrekkingen kan uitspinnen, zonder in tegenspraak en strijd met andere waarheden, andere pligten te komen? - Salbert sprak dan ook slechts:

- Ik meen, la Forêt, dat men tijden en omstandigheden wel zeer in aanmerking moet nemen. Ook gelden die vermaningen en dat voorbeeld welligt meer ons eigen bijzonder gedrag in onze persoonlijke belangen.- Zooveel beschouw ik als zeker, dat het, stellen wij ons niet tijdig en krachtig hier te weer, met regt, met vrijheid, met godsdienst voor ons en onze nakomelingen gedaan is. - Wij mogen dat een en ander niet maar zoo prijs geven en laten schenden. Bij God niet! Dan mogen zij die ons willen dwingen, berooven, drukken, de gevolgen op hun geweten nemen! Gij hebt mij evenwel wat verontrust, la Forêt. Ik wist al wat gij mij zeidet; en toch kunnen de dingen ons soms zoo worden gezegd, dat het is alsof wij die te voren niet hadden geweten. - Zooveel is zeker, dat men alvorens de zaken wel wikken, de gevolgen wel bedenken mag, eer men tot daden en dingen komt, die God weet wat na zich slepen. Doe mede of niet, wanneer het tot dadelijkheden mogt komen; maar uwe overtuiging zal ik eeren.

- Ik vraag mij-zelv' ook aan den anderen kant, heer, of ik mij zou mogen onttrekken? - Ik heb er veelmaals over nagedacht, doch het zelden besproken, meestal eenzijdigheid en onnadenkendheid ontmoetende. Maar hoe zal ik u duidelijk maken, wat ik gevoelde? Het is mij, als

of een vader of moeder eenig geschil kreeg met een vreemde, en daarbij wel iets sprak of deed, wat mij niet ten volle behaagde, maar ik hen nu goeddeels ten onregte en al te hevig en gewelddadig aangevallen zag en in gevaar. Kan en mag ik, als zoon, dáár achterblijven en werkeloos, mokkende over dat enkele woord?

- Braaf! - Wat zegt gij daarop, jufvrouw Chevraux?

De beide vrouwen hadden het gesprek met meer aandacht en belangstelling gehoord en gevolgd, dan velen onzer lezeressen misschien vermoeden. Het waren vragen van den dag, punten die elken dag met vreeselijke kracht in het leven konden ingrijpen. De bedreigde godsdienstige overtuiging was dubbel dierbaar aan harten, die minder dan in onzen tijd van verstrooijing en nietigheden, van het hooge en ernstige vreemd werden. Het ‘wie nu niet verlaat vader, moeder, huisvrouw en kind, huis en hof’ had reeds vreeselijke toepasselijkheid gehad in tijden, waarvan men nog versche heugenis droeg, het kon deze weldra weder krijgen. Wij hebben welligt maar een flaauw besef van den ijver, de warmte, waarmede de edelsten in die dagen aan hunne godsdienst waren gehecht, al te gewoon en vooral te onverschillig als wij worden aan en voor het rustig bezit der waarheid en de vrijheid van godsdienst.

- Het bevreemdt mij niet van la Forêt - sprak de moeder, in dat eenvoudig woord meer goeden dunk van hem te kennen gevend, dan zij in eene weidsche lofspraak had vermogt.

- Maar denkt ge dan niet aan ons, la Forêt? - vroeg Marie.

De blik dien de geliefde op haar wierp was genoeg om haar daarvan te overtuigen. Daarin sprak een hart vol

liefde; hij scheen haar te zeggen; ‘meer dan aan mij zelv'!’ - Toch achtte la Forêt het een' tol aan de opregtheid verschuldigd, dat hij nog tot haar zeide:

- Zeker! En ook voor u mijne kracht, mijn bloed, mijn hart; maar dat alles eerst en meest voor de heilige zaak van God, voor mijne overtuiging, mijne kerk! Ik kán niet anders, Marie.

Na de onderscheidene bekenden welke wij maakten allen naar huis of op weg derwaarts te hebben vergezeld, zou het als eene dubbele onbeleefdheid aan te merken zijn, indien wij daarin te kort kwamen ten aanzien van sieur de la Goûte. Hij had afspraak gemaakt om na afloop der vergadering zijne, schoonzuster, de reeds in ons verhaal genoemde weduwe de Prosni te bezoeken, die in de R u e st. M a r ç a u l t, heden R u e de G a r g o u i l l a u d genoemd, woonachtig was. - Wij zien hem in die betrekkelijk stille straat aan een huis kloppen, dat onder de fatsoenlijke ja grootere is te tellen.

- Is mijne zuster op hare kamer? - vraagt hij aan de dienstmaagd die hem de deur opent.

- Mevrouw is achter, sieur de la Goûte. Doch wilt ge haar alleen spreken; indien ge dan maar naar boven belieft te gaan, zal ik mevrouw verwittigen van uwe komst.

De la Goûte schijnt een oogenblik te bedenken, wat hij zijner schoonzuster heeft te zeggen; doch met een:

- Dan ga ik maar naar achter! - begeeft hij zich den gang door, die ruitsgewijze met witte en blaauwe steenen bevloerd voert naar eene achterkamer, die het uitzigt heeft op eenen kleinen tuin.

- Zijn de kinderen niet te huis? - vraagt hij nog, al voortgaande. - Het is zoo stil.

Maar reeds heeft hij even getikt en daarop de kamerdeur zelf geopend. Het is een ruim en in de oogen van het voorgeslacht welverlicht en vrolijk vertrek, mogt het ons, aan groote heldere ramen of glazen deuren in zulke kamers gewend, somber voorkomen. De witte gepleisterde wanden versterken het licht en misstaan niet, gebroken als die groote vlakken ter weerszijde van den ruimen schoorsteen worden door levensgroote portretten, waarvan het eene kennelijk mevrouw de Prosni, doch dan een twintig jaren jonger voorstelt. Het andere, de tegenhanger, is het beeld van haren echtgenoot, die in de eene hand een' brief en de andere aan een boek houdt, dat hij schijnt te willen openslaan, op welks rug men ‘memoriaal’ leest met wat onduidelijke letters. Aan de overzijde, waar de deur is, ziet men afbeeldingen van schepen, wel reeds wat oud en niet meer geheel zoo van bouw en tuigagie als die tegenwoordig in gebruik zijn, of liever op dat tijdstip zulks waren. Gij ziet daar overigens geen ameublement, dat in onze oogen, aan meubelen van vreemde houtsoorten, waarin men zich spiegelen kan gewoon, prachtig zou kunnen heeten. Maar iets deftigs, iets solides heeft die lessenaar van notenboomen hout, met de laden daaronder, een voorlooper van de latere bureaux, en die eikenhouten kleeder- of linnenkast met snijwerk en ebbenhouten kolommen, gelijk ook die stoelen met hooge ruggen, die wel harmoniëren met de massive tafel, doelloos zwaar zelfs. En als gij dan nog een oog slaat op dat kleine kastje, in de met geboend wagenschot beschoten zijde van de kamer tegenover de ramen ingebragt, met glazen zoo helder als zij in dien tijd te krijgen waren, waarin gij kinderspeelgoed, een schuijer en eenige kroezen van zilver ziet prijken; dan

zoudt ge reeds opmaken, dat gij u bevondt ten huize van een' der welgestelde, ondernemende kooplieden, welke in die dagen la Rochelle's roem en kracht uitmaakten. Is dit alles? - Wij hebben nog een voornaam iets, in ons oog het beste, vergeten. Onder het zoo even vermelde kastje staat immers nog die lezenaar met blijkbare zorg bewerkt, en daarop ligt, opengeslagen, het Woord, het woord bij uitnemendheid, omdat het uit den monde Gods is uitgegaan, en de mensch daarin het licht en het leven zou vinden, zooals dat verscheen in de wereld met en in Jezus Christus, den gezondene door den Vader. Dat gij dit woord, en dat gij hier niet een kruisbeeld en conterfeitsel van eenig' heilige vindt, getuigt, dat hier de woning is van een protestantsch gezin - eens een zéér gelukkig gezin, nóg onder de gelukkige te tellen, ook door omstandigheden en betrekkingen dezer wereld, maar vooral door den rijken invloed van dat Woord, dat leiding heeft in alles, troost in alles, ook aan graven en bij gemis, voor allen die gelooven. En dien troost en de hope des levens was dure behoefte geweest, was zulks nog voor de vrouw des huizes. Ge zoudt dat hebben vermoed, hadt gij de vrouw gezien in het zwarte gewaad, dat, gevoegd bij die hagelwitte fijn linnen muts en die kraag van dezelfde stof met breeden zoom, van rouw spreekt, rouw om een' geliefde. Maar dat deze niet is de wrevelige, die God vraagt: ‘wat doet Gij?’, die weerbarstigheid en opstand en twist moet heeten van den afhankelijken mensch met zijnen Maker, dát getuigt de zachte ernst die gespreid is over dat gelaat, dat zich ontplooid heeft tot minzamen lach, hare achtjarige Isabella bezig ziende met een jonger broertje en zusje, met wie zij ‘schooltje’ speelt, hare leermeesteres in hare on-

schuld nabootsend, terwijl des kinds fantasie allerlei incidenten daarbij teweeg brengt, en de kleinen haar begrijpen of niet begrijpen, maar in alles volgzaam zijn.

- Ach, Jeanne, ik kan die som niet krijgen. Wees zoo goed, om mij nog eens te helpen - hoort de oom zijnen tienjarigen neef spreken tot diens oudere zuster, die hem heeft gevraagd om wat te willen wachten, doch die nu, na een gesprek met hare moeder, waarin zij woorden van troost en liefde voor deze had, en na eene kleine inmenging in de schoolzaken waarvan wij zoo even gewaagden, en die de kleinen deed juichen, omdat Jeanne ook meêdeed, gereed is om aan haars broeders verzoek gehoor te geven.

- Wacht nog een weinig, Charles; want daar is oom de la Goûte.

- Hoe gaat het, zuster? Het jonge volkje is in orde, en gij, Jeanne, zie ik, zijt al weder voor allen bezorgd en ook voor mij. Meid, ik kan nog wel zelf een' stoel krijgen; doch ik dank u.

- En hoe maakt het Barrière?

- Hij is eergisteravond nog hier geweest - sprak Jeanne - hoezeer ik rekende, dat het hier niet geheel veilig voor hem was, sedert men meer... meer opgewonden wordt tegen den koning en den heer de Thoiras. Weet men iets naders, oom?

Haar jonger zusje was opgestaan van het tafeltje, waaraan de kinderen hadden gespeeld, en trok nu aan Jeanne's kleed. Tegen dezer gewoonte scheen zij daarvoor weinig opmerkzaamheid te hebben. Hare ziel was met andere gedachten, met gedachten der bekommering vervuld. Einde lijk scheen zij de kleine Elisabeth te bemerken, vooral op het woord van hare moeder:

- Laat Jeanne nu met vrede, mijne kleine; zij heeft straks immers reeds zoo met u gespeeld.

Zij nam toch haar klein zusje, een meisje van vier of vijf jaar op en hoorde naar het kind, doch met een blijkbaar voorkomen van verstrooidheid. Geen wonder trouwens; Jeanne vreesde treurige dingen in de toekomst. En echter, hadden onze lezers en lezeressen haar gezien, wij zouden allen, met welke wijzigingen dan ook, Jeanne veel goeds in het leven, wij zouden haar het beste hebben toege-wenscht. - Waarom? - Omdat het in den mensch ligt, om menschen die hij niet kent, den verren, vreemden (en wie is verder van hem dan die voor lang reeds dooden? Hoe onmenschelijk zou het zijn, ware het anders!) alles goeds te gunnen. Van dien kant maken wij de allerversten wonderbaar gemakkelijk tot onze naasten, terwijl wij voor den digter getrokken kring om ons heen onzen haat, onzen nijd, onze jaloezij bewaren. - Wij zouden dit ook een weinig hebben gedaan, omdat Jeanne, de negentienjarige, er allerbekoorlijkst uitziet, zonder die uiterste regelmatigheid van trekken, waarin dikwijls zoo weinig ziel ligt, dat men aan wassen beelden, poppen, holle hoofden gaat denken. Zij droeg een mutsje van zwarte, glanzige stof, dat om het hoofd paste, met een gracieus gebogen zwart kantje omzoomd, op die manier, als voor eenige jaren enkele dames droegen en die men, geloof ik, Maria-Stuarts noemde; doch zwarter en glanziger was het haar, waarvan ter wederzijde eene vlecht zich vertoonde. Haar t e i n t , hoewel daarvoor wat helder, vooral op het bijna blanke voorhoofd en aan den hals, zou ons haar onder de brunettes doen tellen, ware daarmede de wat grijsachtige kleur der oogen niet in tegenspraak,

wier glans wordt getemperd door de lange, zijdeachtige haartjes der oogleden; althans zoo lang zij deze niet opslaat, als wanneer zij iemand in de ziel schijnt te kijken, gelijk die oogen in eene ziel laten zien. En met dat meer spirituëele is die regte neus, zijn die meer gesloten dan geopende lippen niet in tegenspraak. Waarlijk fraai, overal golving, geene hoeken vertoonend zijn hare vormen, nog meer als gemodelleerd zich vertoonend in dat jakje (spencer?) met uitgesneden tongen of tippen, dat haar reikt tot bijna aan de heupen, die zich, om met een onzer dichters te spreken ‘zwellend’ teekenen onder den grijsachtig of parelkleurig damasten rok. - Hare bewegingen zijn handig, snel, getuigend van levendigheid van geest; zij zijn sierlijk hoewel ongekunsteld, getuigend van een' natuurlijk goeden smaak. Plompheid is ver van haar; zij had deze nergens kunnen aannemen, in welken stand of kring ook geplaatst. - Maar nog minder mogelijk was zulks, geplaatst als zij was nevens hare moeder, wier vriendin zij evenzeer werd als zij hare dochter was. Zij was in den kleinen kring mede moeder geworden, mogt men zeggen, scherpzinnig als eene moeder, zorgvuldig als eene moeder, teeder als eene moeder, door het toezigt op hare jongere broeders en zusjes, onder wie de kleine: Anne vooral het voorwerp harer trouw en zorge is, en die daarvoor ook met heel haar warm, kinderlijk hart aan zuster Jeanne hangt.

- Was Barrière eergisteren nog hier? - vroeg haar oom wat nadenkend en bevreemd, zóó dat het schier twijfelachtig mogt heeten, of hij daarmede meer mishagen te kennen gaf, dan wel bewondering van zijnen moed. - Zeg hem, nichtje, dat hij dit niet weder waagt; men

mogt hem soms vatten en houden als gijzelaar voor den heer Deslandes, althans wanneer deze niet op de remonstrantie van mevrouw de Rohan wordt losgelaten.

- Barrière hoopte nog altijd, dat het tot geene breuk zou komen, oom.

- Mijne beste Jeanne, verliefde menschen zijn slechte politici, gelijk ik ook geloof, dat de staatkundige en vooral staatszuchtige lieden bezwaarlijk verliefd kunnen zijn. Alschoon ik, sedert Godefroi tot maire is gekozen en niet Jean Guiton, niet alle hoop op behoud van den vrede laat varen, acht ik dien lang zoo zeker niet als wanneer men Jean Berne had gekozen. - Dat men toch ter weêrszijde zulke stijfhoofden heeft, dat ter weêrszijde zulk wantrouwen wordt gekoesterd!

- Acht gij eene vreedzame schikking der zaak niet nog mogelijk, broeder? - vroeg mevrouw de Prosni. Kan de koning oorlog willen in zijn rijk?

- Wie durft in zoo troebelen tijd nog zeggen, wat mogelijk is? Doch de kardinaal schijnt oorlog in 't hoofd te hebben, gelijk velen dezerzijds. En op dien man komt het meer aan dan op den koning. Wij willen het beste hopen.

Gaf zekere zwakheid hem dat laatste woord in, was het om haar wat gerust te stellen, of mogt zij het inderdaad als de met eenigen grond uitgesproken meening haars ooms aanmerken? - vroeg Jeanne zich af, toen sieur de la Goûte was heengegaan.

Zesde hoofdstuk.

Een van de vernuftigste, schijnbaar ware, maar te algemeen toegepaste en dan schier lasterlijke, echt Fransche spreekwoorden, is het bekende: - Er is geen groot man groot voor zijn kamerdienaar. - Het zij zoo, dat er voor den mensch, die eenen in hoogheid geplaatste, met gezag bekleede, soms schier als helig beschouwde, van uur tot uur onder het oog heeft, die hem ziet deelen in de behoeften en noodwendigheden des levens, natuurlijk iets verdwijnt van den n i m b u s van aanzien, deftige achtbaarheid of afstand gebiedende majesteit, die zoo iemand omgeeft, wanneer hij optreedt in het publiek; er waren ook edele grooten; aanzienlijken, wier kern van degelijkheid van nabij met zachter maar helderen, bestendigen glans straalde, minder luisterrijk maar lieflijker voor wie een oog hadden om dit op te merken, een hart gestemd om dit te gevoelen. - Hendrik IV, de door den Spaanschen afgezant met zijne kinderen (Lodewijk XIII was een klein,

onschuldig kind) spelende gevonden, werd daarom in het oog van dien gezant, die ook vader was, niet verlaagd. - Onbillijk zou het wezen, indien men zelfs onschuldige daden, ja kleine zwakheden hun te hoog wilde aanrekenen. - Er waren er, er zijn er echter ook, op wie de boven-aangevoerde opmerking past, wier gangen en handel niet zoo onschuldig zijn, aan wie men meer dan zwakheid kan wijten, gewitte graven, met aanzien en achtbare hoogheid overpleisterd, doch die van nabij gezien spleet en breuk verraden, waardoor zich de stank en de verrotting van binnen openbaart.

De kardinaal zit in het vertrek, waarin wij hem onlangs het gesprek met pater Joseph hoorden voeren. De zware gordijnen voor de beide vensterramen zijn thans weggeschoven en deze verleenen het uitzigt in den tuin van het paleis du Luxembourg, gedeeltelijk door de helderschijnende zon, die op dezen tijd van den dag en in dit saizoen nog niet hoog is gestegen verlicht, gedeeltelijk waar het hooge gebouw zijne schaduw werpt, in betrekkelijk donker. Een vuur op den haard verwarmt de kamer en doet met behagelijker gevoel uitzien in den tuin, waar niet slechts p r i m u l a v e r i s hier en daar tusschen de reeds uitbottende heesters, maar ook auriculas en Haarlems voedsterlingen, prachtige tulpen, die bewogen door de ochtendkoelte wiegelen op haar stengel, en schijnen te triumfeeren, dat zij de eersten zijn boven hare zusters, die zich eerst gereed maken om te ontwaken, of nog slapen in den donkeren schoot der aarde, om eerst later te worden gewekt.

Het is alles stil rondom den man des gezags. Slechts door onbestemd gedruisch, waaronder men nu en dan

bepaald kloppen of dreunende slagen, maar in de verte en als gedempt hoort, bespeurt men, dat men zich in eene stad, eene reeds groote stad bevindt. In het huis zelf laat zich schier geen gerucht vernemen. Men is in dat kabinet, als ware men daar alleen. Het zijn de uren, en dat weten allen, waarin de kardinaal-minister arbeidt. En hij doet zulks inderdaad. Vlug, maar daarom niet vlugtig, integendeel scherpzinnig, wikkend, berekenend, doorleest hij, na een' hoop andere papieren van zeer gemengden inhoud, die over onderscheidene belangen handelen te hebben doorgezien, na van andere slechts het op den kant genoteerde te hebben gelezen, een stuk van meer uitgebreidheid. - Het is een ontwerp van een traktaat tusschen den koning van frankrijk en de hoogmogende heeren Staten Generaal der Vèreeuigde Nederlanden, waarover de gezant der Staten, de heer van Boetselaer van Langerak e.z.v. in den loop van dien ochtend nog eene conferentie zal hebben met den kardinaal. - In een belendend vertrek laat zich evenwel in die stilte nu en dan eenig gezucht, een zacht gekreun hooien, waarbij de kardinaal telkens belangstellend doch in geenen deele verstoord, slechts meer verontrust opziet. Hij verneemt nu evenwel een geluid, dat de minsten onzer lezers zouden hebben herkend, dat zij die het herkend hadden, des ondanks toch voor eene zotte misleiding van het gehoor hadden verklaard. Doch wie ooit had kunnen twijfelen, of de Richelieu in den boezem droeg wat men een hárt noemt; of hij voor schrik, (wij gelooven dat de Grieksche æsthetici bezwaarlijk die vertaling juist zouden vinden) medelijden, ontroering vatbaar was; of hij de inan was, om niet enkel eene t r a g o e d i e te zien en daarbij, met menig Held, die anders koelbloedig

het moorden van menschen beval, of moorden bedreef, tranen te hebben, maar of hij niet bovendien in staat was, om naar die teedere aandoeningen te werk te gaan, en daarvoor alles, zich zelven, zijn hoog maatschappelijk standpunt te vergeten, om te doen wat wij, mijne lezers en lezeressen, misschien niet, misschien met meer inner lijken afschuw zouden hebben verrigt, - wie daaraan kon twijfelen, zeggen wij, bij dien harden, kouden staatsman, die had de Richelieu in dat oogenblik moeten aanschouwen.

De kardinaal heeft dat klagend geluid, dat niets had van eene menschelijke stem, ter naauwemood vernomen, of hij werpt het concept uit de handen, dat op den grond valt, en snelt naar eene deur die in een klein nevenvertrek voert, waaruit die kreet of schreeuw klonk. Hij is daar binnengetreden, in het midden van door hem geliefkoosd gezelschap. Drie of vier katten, in hare soort uitstekend fraaije dieren, snellen hem te gemoet. Zij kennen haren verzorger en bijna vaderlijken vriend. Hoe voorzigtig evenwel te midden van zijne haast, opdat hij de beesten niet trappe; toch geldt zijne bezorgdheid, zijn ijver, zijne ontroering haar thans minder, hij heeft voor haar gestieel luttel opmerkzaamheid. Hij is als de moeder, die de gezonde. kinderen haars ondanks meer aan zich zelven overlaat, omdat zij er één heeft, dat lijdt, dat in gevaar zweeft, dat naar daarom digter aan het hart ligt, dat zij teederder koost.

Hij snelt in de rigting van dat venster, waarvoor hij het zware gordijn digt schoof, opdat geen lichtstraal de lievelinge te pijnlijk mogt treffen. Daarbij, op een' stoel, taat het mandje, waarin op een fluweelen kussen mig-

nonne ligt, de lievelinge onder de lieven, ter prooi aan eene vreeselijke kwaal, - in katzwijm. En hoe de Richelieu, mag hij zijne bedaardheid niet verliezen, nu enkel gejaagde opmerkzaamheid, enkel teedere deelneming is bij het lijden van het beest, hoe hij schier wrevel kennen en morren kon, als hij die trekkingen ziet, waarop starre stijfheid, onbewegelijkheid volgt, als daar het leven een wanhopigen strijd schijnt te voeren met den dood! - Wij hooren het kozend woord der deelneming, het woord van angst en treurigheid, maar dat een tijdlang ongehoord klinkt, als hij nu en dan een beklagend: - Ma mignonne! - laat vernemen.

De Richelieu hád een hart voor - katten.

En dit mogt niet onverklaarbaar bevreemdend heeten. Er is daarvoor reden en oorzaak te vinden.

De kardinaal heeft niet gehoord, dat er herhaaldelijk aan de deur van zijn schrijfvertrek, doch meer zacht hoezeer dan snel wordt getikt; doch nu wordt dié deur geopend. Hij verneemt dit en eene uitdrukking van ontevredenheid vertoont zich op zijn gelaat, dat zich anders reeds ontplooide en waarvan de donkere wolk wegtrok, omdat mignonne de pooten begint te bewegen en de oogen opent, welke zij te gelijk als met wat pijnlijke aandoening afwendt van het licht - een teeken dat zij bijkomt. Wie verstout zich ook het onbepaalde verbod te schenden? Een oogenblik denkt de Richelieu aan den koning; doch die gedachte is even snel verworpen als opgekomen. Toch heeft hij het mandje nedergezet, het gordijn haastig digter toegetrokken, en wij zien hem wederkeeren in zijn kabinet, maar ook een goed deel dier ontevredenheid wijken, als hij zich hoort begroeten met een:

- Oom, ik kreeg geen gehoor en meende maar zoo stout te moeten zijn om... Doch een:

- Ik dacht dat m i g n o n n e stierf - moet eerst des kardinaals hart ontlasten en rekenschap geven, waarom hij het getik van mevrouw de Combalet natuurlijk niet heeft gehoord.

- Ik beval den kamerdienaar maar aan de deur der zaal achter te blijven - ging zij voort, als wilde zij nog de wat b r u s q u e e n t r é e ten minste eenigermate verontschuldigen. - Ik wilde, ik moest u spreken, oom.

- Ik zal, met uw verlof, nicht, nog even naar mignonne gaan zien. Ik zette haar wat haastig weg. Zij ligt misschien niet gemakkelijk.

Mevrouw de Combalet zag den kardinaal na met een verborgen trek van d é p i t , misschien met een inmengsel van minachting, niet van den grooten man, maar dat hij haar en haar belang voor zulk eene kleinigheid ook maar een oogenblik kon achterstellen.

- Het schijnt beter met mignonne - sprak hij, met die stille, aanmatiging van den regten aristokraat, die vooronderstelt, dat ieder met hen vreest wat zij voor zich vreezen, en bij wie het van zelfs spreekt, dat de dingen die hen interesseeren, ook voor een' ander' de meest belangwekkende zijn. Hij zag zijne nicht een oogenblik aan en scheen toch langzamerhand mignonne en het verder kattengebroed te vergeten. - Wij hebben ondanks onze nasporingen, noch uit beschrijvingen, noch door portretten, kunnen te weten komen, hoe madame de Combalet er mag hebben uitgezien en weten alzoo ook niet, welk uitwerksel het áánzien van haar persoon in 't algemeen, bijzonder op den kardinaal kon hebben. Er lag iets van den bereid

willigen beschermer, alsof hij reeds vermoedde wat haar tot hem voerde, in zijne vraag:

- En wat noopt u, om mij op dit nog wat vroege uur te komen zien, - al is het mij ten allen tijde vereerend, nicht? - vroeg de Richelieu nu in 't geheel niet onvriendelijk meer.

Het scheen alsof die eenvoudige vraag mevrouw de Combalet dieper trof dan men had kunnen verwachten, alsof die, om met een dichter van onzen tijd te spreken, de

trübe Wust
Der Nebelbildern alter Kränkung,
Aus Ihrer stillen Nachtversenkung

opdaagden. Hare wangen kleurden, in hare oogen vertoonde zich een donkere gloed van verontwaardiging. Toch bleef zij, en dit geheel, v r o u w , hoezeer dan de beleedigde vrouw, doordien hare oogen vochtig worden, ja tranen daarin biggelen.

- Ik ben schandelijk onwaardig, ben op vernederende wijze behandeld - sprak zij bevende van toorn en wat schor met verhoogde stem.

Den kardinaal kwam reeds van alles voor den geest, waaraan eene dame als zijne nicht, aan een hof als het toenmalige Fransche, kon blootstaan. Hij wilde zich evenwel eerst aangaande den aard der beleediging vergewissen, misschien zijne nicht de bekentenis, was zulks noodig, wat gemakkelijker maken, en vroeg:

- Maar wie heeft u durven beleedigen, mevrouw?

- Allen; zij allen! - was het antwoord. - Men heeft tegen mij zamengespannen, om mij ongelukkig te maken.

De kardinaal was reeds gedeeltelijk omtrent den aard der beleediging gerustgesteld. Zon men mi hebben verwacht, dat hij de zaak als kleinigheid, als kibbelarij van vrouwen wilde hebben beschouwd; hij scheen daaraan meer gewig te hechten.

- Maar wie en wat, mijne lieve, heeft u dan zoo ontstemd kunnen maken? - Hij was mevrouw de Combalet nader getreden, die nu werkelijk in tranen losbarstte, en in hare smart of driftvervoering heul en steun scheen te zoeken bij haren magtigen oom. - De kardinaal kon niet minder dan haar dien steun gunnen. Zij vleide het hoofd aan zijne borst.

- Ach, reeds sedert maanden, die mij bijna jaren dunken, heb ik niets dan verdriet. De prinses de Conti en de hertogin d'Elboeuf nemen elke gelegenheid waar om mij te ergeren. Wetend dat ik onlangs niet aan het paleis was, hebben zij mij door de koningin-moeder laten ontbieden. Ik kwam gister een weinig later dan den tijd waarop mijne dienst als d a m e d ' a t o u r zou aanvangen. Men had reeds naar mij gevraagd en de hertogin d'Ornano was in mijne plaats gegaan. Heden morgen ben ik alleen niet bij het l e v e r geroepen. Hare Majesteit zeide mij gisteren niets, maar zag mij aan met blikken, wier uitlegging ik, ware die noodig geweest, op het gelaat dier dames had kunnen vinden. - En de trotsche, eerzuchtige, naijverige, om nietige. gunst bedelende, op ijdel gunstbetoon jaloersche, snikte uit woede en wraakzucht.

- Ik weet alles, mijne waardste, ik ken hare plannen ik zie wien men in u wil treffen; doch..... eer zal ik hen allen te gronde rigten - liet nu de Richelieu zich

hooren in ongewone gemoedsbeweging. En hij drukte madame de Combalet digter aan zich.

- Ik wist, ik wist het, oom, dat ik mij niet te vergeefs tot u zou wenden. Gij hebt mij de kalmte wedergegeven. Ik ben gerust in u, veilig bij u - sprak zij met een erkentelijk teeder lachje door hare nu ras gedroogde tranen heen.

Wij laten beiden eene poos te zamen. - Het kon onschuldig wezen, dat zamenzijn, iets zeer natuurlijks bij beider betrekking en positie. De booze wereld wilde, luidens menig bijtend epigram na des kardinaals dood (bij diens leven kostte menig minder beteekenend, onschuldiger woord de vrijheid of het hoofd), dat die betrekking verre van zoo onschuldig was. Doch wie kan de c h r o n i q u e s c a n d a l e u s e vertrouwen? Men zou zelfs een Richelieu te veel kunnen te last leggen. Evenwel de kardinaal was galant.

Men hoort in het belendende vertrek iemand naderen, en er wordt welhaast getikt aan de deur. Bemoedigd en vrij wat gerustgesteld verlaat mevrouw de Combalet haren verheven oom, die blijkbaar vrolijker is gestemd dan hij dit was een half uur vroeger. Mignonne is ook beter.

Het is de kamerdienaar, die op dit uur komt, om zijn doorluchtig heerschap te helpen zich te kleeden. Het is ook reeds meer dan half elf, bijna de tijd, waarop de eerste minister gehoor verleent, menschen ontvangt; en de heer of baron van Langerak, der Staten afgezant, is precies. - De Richelieu is dan ook ter naauwernood gereed en heeft de enkele stukken, die bij de conferentie kunnen noodig wezen, ter hand gelegd, of Gideon van Boetselaer, baron van Langerak (wij zullen hem den naam

geven dien hij in Fransche m é m o i r e s en geschiedenissen van dien tijd voert) wordt aangediend.

Wij begroeten in hem den rustigen en toch bedrijvigen Hollander van die dagen, genoeg maar ook niet meer dan genoeg de man der vormen om zich aan het Fransche hof met waardigheid te vertoonen. Zijn open, rond gelaat steekt in de oogen der onpartijdige beschouwers gunstig af bij het fijner besnedene van den kardinaal. Moge dat meer schranderheid, meer levendigheid teekenen, verraadt des kerkvoogds blik meer geslepenheid, glinstert de vonk des vernufts in zijne oogen; dat van van Boetselaer getuigt van heldere kalmte, van vastheid. Zijne nadering tot- en begroeting van den kardinaal, wat minder onderdanig dan deze welligt had gewenscht of gevorderd, is waardig den vertegenwoordiger der republiek, die zwaarder en zwaarder gewigt in de schaal van Europa legt, wier bondgenootschap door koningen wordt gezocht, vooral waar dezen zich door haar tegn elkander trachten te versterken. Hij houdt zich even ver van laffe laagheid als van den bijna schamperen trots verwijderd, dien in later tijd een wel wat daartoe getergde en getarte van Beuningen aan hetzelfde hof onder Frankrijks magtiger koning zal toonen.

- En hebt gij nadere opening ontvangen, heer van Langerak, van uwe hoogmogende meesters aangaande de onderhandelingen?

- Ik heb in last, doorluchtig heer, om bij zijne Majesteit den koning van Frankrijk de tolk te wezen der gevoelens van eerbied en welwillendheid, zoo van zijne Hoogheid den stadhouder, als van de Heeren Staten, mijne zenders.

- Hetgeen de koning niet anders verwachtte zoo van

de heeren Staten, ziende op den voet, waarop zij steeds met dit land onder vroegere regering hebben gestaan, en bijzonder ook van zijne Hoogheid den prins van Oranje.

Van Boetselaer's gelaat kreeg bij de laatste woorden eene wat vragende uitdrukking.

- Ge hebt toch, doorluchtig heer, daarvan wel geene bepaalde verzekeringen?

- Neen! - gaf de kardinaal ten antwoord met al de openheid waartoe hij in staat was, en met iets vertrouwelijks in zijn' toon, dat het uitvloeisel was van zijne stille goedkeuring wegens van Boetselaer's voorzigtigheid. - Ik dacht daarbij slechts aan den prins Fredrik Hendrik, als den zoon van Louise de Coligny.

- Doch dat was immers ook prins Maurits.

- Het is waar; doch (een vlugtig beleefd lachje) gij weet, dat wij bij dat woord al ligt aan nog iets anders denken, iets meer geestelijk verwants. En dit was Fredrik Hendrik ten aanzien van zijne vorstelijke moeder zeker.

- De heeren Staten, mijne meesters, erkennen zeker de goede diensten onzen landen door Frankrijk onder koning Hendrik bewezen en wenschen niet anders dan de goede verstandhouding bewaard te zien - hervatte van Boetselaer, die daarmede iets en toch niet veel zeide, eene beweging op den weg der onderhandelingen, welke wij konden vergelijken bij liet pas markeeren der soldaten, waarbij men schijn van stappen aanneemt, doch daarmede weinig of niets vorderend. Hij dacht er een oogenblik aan, dat al wat de Coligny heette, of daarmede in betrekking stond, luttel danks aan Frankrijk schuldig kon wezen. Dan lag er veeleer tusschen den zoon der Coligny's en

dien der Medicis b l o e d ; had dat ook bijna zestig jaren tijds gehad om te droogen, uitgewischt, vergeten te worden.

- Het is dan ook daartoe, dat de voorslag strekte om de verdragen, die vóór het bestand werden gesloten, te vernieuwen - hernam de kardinaal, die nu met de eigenlijke zaak ter baan kwam ‘en waarop wij het rescript kregen’ - ging hij voort, wijzende op het papier, waarin wij den kardinaal zagen lezen, dat bij mignonne's bezwijming door hem op den grond was geworpen en dat thans op de tafel bij hem lag.

De kardinaal zweeg. Hij scheen den wachtenden, puttenden blik mogten wij zeggen van van Boetselaer niet te vertrouwen, dien deze niet te min aanhoudend op den nu zwijgende bleef vestigen. De Richelieu verbeet zich van ergernis en ongeduld. Hij proefde de taaiheid van den Hollander. De onderhandeling had trouwens, althans voor het eerst a b o r d , meer van een' koop dan van eene i n t r i g u e , en bij die soort van zaken was het voordeel aan de zijde van den laatste.

De kardinaal moest nog. een stap verder gaan. Hij vervolgde:

- Gij hebt in onze eerste voorwaarden, die, om geene schepen aan Engeland te leveren, niet gaaf toegestemd.

- Bemoeijelijkt als wij zijn, doordien de heer de Thoiras bereids meer dan een schip bij de onzen laat bouwen. Wij kunnen dit beding alleen aannemen, voor zoo veel het Engelsch bewind zelf op eigen naam schepen bij ons wilde laten bouwen, en zoo ook de regering hier, hetgeen men in geval van vredebreuk tusschen u en Engeland als eene' daad van vijandelijkheid kon aanmerken. Wat parti-

culieren met particulieren doen is niet te verhinderen, tenzij men allen handel belette. En dezen kunnen wij niet missen.

- Ik geloof het, en indien iemand ergens overtuigd kon worden van het nut des handels, het is bij uwe natie, die handvol volks ... bij manier van spreken - voegde de beleefde Fransche diplomaat er bij - in een' uithoek van de wereld, en die evenwel der wereld de wet stelt.

- Waarvan het verre af is bij ons, doorluchtig heer, als die nog steeds om ons behoud strijden en onderhandelen, en daartoe werks genoeg hebben.

- Ik vertrouw dat, wanneer u niet hier of daar een kapitale steun ontvalt, gij u wel vrij moogt rekenen. En dan, welke bloei en kracht bij u! Geld is, dit zeg ik steeds, de zenuw van den oorlog maar niet minder het merg van den vrede. - Of is het en dunkt het u niet veel, dat eene mogendheid als Frankrijks koning u aanbiedt om een traktaat of wel bondgenootschap te vernieuwen?

- Het is ons eers genoeg, doorluchtig heer, en gij zult het wel niet daaraan wijten, dat zulks niet op prijs wordt gesteld, wanneer de prins en de heeren Staten op eenige moeijelijkheid daarbij hebben gewezen. Daar bestaan bij ons, indien al geene uitdrukkelijke traktaten dan toch banden, inzonderheid met Engeland, die ons eene uitzondering moeten doen maken, zoodat wij u tegen ieder, behalve tegen Groot-Brittanje, den bijstand willen bieden, waartoe wij in staat zijn en ons verbinden. Wat betreft het beding, dat de Vereenigde Provinciën geenen peys met Spanje zullen sluiten, dan drie maanden nadat men daarvan aan Frankrijk mededeeling heeft gedaan, daarin zou men kunnen treden, alschoon ons dat natuurlijk de han-

den wat bindt op een punt, dat eene hoofdzaak en den voornaamsten wensch onzes volks uitmaakt. Evenwel in cas van 't sluiten van bondgenootschap moet ieder wat opofferen.

- En rekent gij dan het millioen livres onderstandgelden niet, die Frankrijk den Staten jaarlijks zal verstrekken?

- Grootelijks, heer. Alzoo het ons zonder dat nog moeijelijker mogt vallen den Spanjaard het hoofd te bieden. Doch wat is een millioen in eenen krijg, die zoo vele offers vordert?

- Het is een groot offer van de zijde van Frankrijk, heer, hetgeen ik wenschte, dat de Staten wel in aanmerking namen, en waarom zij zich niet zoo moeijelijk moesten toonen op het punt der onbepaalde ondersteuning. Het is der Staten belang om ons die te bieden. - Engeland moet niet overmagtig worden, en toch dat wordt het, als de Hollanders hunne magt ter zee alzoo ter beschikking der Engelschen stellen, al is het voor Engelsch goud. En niettemin, wanneer Engeland eene vloot heeft en wij geen schepen hebben, belet het onze visscherijën, belemmert het onzen handel, sluit het onze rivieren en landt het, geholpen door misnoegden onder onze grooten, waar het zulks goed vindt. - Heeft men niet gezien, dat een Engelsch schip, door kracht van schieten een Fransch heeft gedwongen tot eerbewijzing aan zijne vlag, niettegenstaande de hertog van Sully zich daarop bevond als buitengewoon afgezant? Naar mijn inzien, heer van Langerak, moet een groote staat zich nooit bloot geven aan de mogelijkheid om eene beleediging ongestraft te moeten verduren, althans die ongewroken te laten.

De kardinaal was bij de laatste woorden wat warmer geworden. Lag daarin eene stille bedreiging; dan scheen de heer van Boetselaer haar stíl daar te laten, tot nietopmerkens toe.

- Ik wil over het niet-leveren van schepen aan Engeland aan de heeren Staten schrijven, alzoo daarin bij mijne instructiën niet is voorzien.

- En wanneer kunt gij daarop antwoord hebben? Uwe handelingen, als waartoe in republieken zoovelen ‘ja’ of ‘neen’ moeten zeggen, zijn veelal wat langzaam.

- Gij verontschuldigt mij reeds, doorluchtig heer, wanneer ik u daarop geen bepaald antwoord kan geven en den juisten termijn niet stellen. Dat zijn inconveniënten, daarin men leert zich te voegen, als men met republieken te doen heeft, en vooral wanneer men haar ambassadeur is. Ik wil dit ten spoedigste aan de heeren mijne meesters schrijven; doch ontsla ons van een onbepaald bondgenootschap. Wij zouden het even ondankbaar keuren, als wij Engeland onzen bijstand tegen Frankrijk beloofden, als omgekeerd.

- Gij weet toch, dat Engeland groote toerustingen maakt?

- Daarvan is ons ter oore gekomen; doch wij weten niet, wien het zal gelden. Het zou immers Spanje kunnen zijn; en dan zouden wij hun veeleer alle hulp moeten bieden.

- Het geldt Spanje niet. En gij zult ons toch wel niet willen dwingen om de zijde van die mogendheid te kiezen? Herinner u, dat wij ons bondgenootschap hebben willen vernieuwen.

- Maar wij kúnnen dit bezwaarlijk zoo onbepaald. Het

heeft reeds veel moeite ingehad en had schier onlusten bij ons ten gevolge, dat zijne Majesteit Lodewijk XIII vóór twee jaren onze schepen bezigde en schepen bij ons liet koopen, om die van la Rochelle te bedwingen, die toch 's konings onderdanen waren.

- ... Die gij terugriept op het tijdstip, dat wij die het meest behoefden - viel de kardinaal hem in de rede.

- Ik verschoon mij - ging van Boetselaer voort, alsof hij de minder aangename herinnering niet had vernomen - dat ik uw doorluchtig heerschap nog zoo weinig bepaalds heb kunnen mededeelen aangaande den naderen voet, waarop beide landen onderling zullen staan.

- Gelief aan te dringen, heer, op een pertinent antwoord, waarnaar wij ons hier rigten kunnen. En de heeren Staten kiezen tusschen het voor en tegen.

- Ik wil in dezen al mijn devoir doen; edoch men moet zien, doorluchtig heer, niet slechts wat een vriend wil, maar ook wat hij kan. - Wij hebben de eer ons zeer in uwe gunst te bevelen.

De baron van Langerak nam afscheid.

- Een vent als de turf van zijn land, droog, smeulend, en toch ... niet te vertrouwen dat hij geen vlam vat, als de togt er in waait - sprak de Richelieu, toen hij den heer van Langerak eenige stappen ver uitgelei had gedaan en de deur achter dezen was gesloten.

Van Langerak was in tijds heengegaan. De kardinaal had toch nog maar ter naauwernood zijnen secretaris laten roepen en dezen eenige orders gegeven ten aanzien der papieren en bescheiden, waarmede hij zich dien morgen had bezig gehouden; of nu werd de extraordinaris-ambassadeur van Spanje, don Diego de Mendoza aangediend,

om met Frankrijks eersten minister eene conferentie te hebben. Hij was bij zijne komst en eerst gehoor bij den koning met meer dan gewonen luister ontvangen. Men scheen van Frankrijks zijde, zoowel Engeland als de Nederlanders wat te willen intimidéren, door vertoon van meerdere toenadering tot Spanje. Daarom ontvangt de kardinaal don Diego ook schier buiten de deur van het vertrek, wel zorgende, dat hij dezen den voorrang laat, tot dat eindelijk beiden hebben plaats genomen.

- Gun mij, dat ik u betuige, don Diego, welk genoegen en hoe groot eene eere ik het achte, mijn bezoek zoo spoedig beantwoord te zien. Moge ik dit aanmerken als een blijk van uwen wil, om goede verstandhouding tusschen onzer beide meesters (de kardinaal vergat hier geene buiging vol respect) te bewaren, gelijk wij van onze zijde daarnaar eene opregte begeerte voeden, verbonden als wij ons innerlijk aan Spanje gevoelen door innige en heilige banden; - al is het ook dat soms belangen strijdig kunnen schijnen - eindigde de Richelieu, een trek op het gelaat des Spanjaards waarnemende, die eenigen twijfel verried.

- Dat het de hartelijke begeerte is van zijne katholieke Majesteit, mijn meester, moge mijne zending getuigen, waardoor hij, wat onze gezant, de markies de Mirabel aanving, spoediger tot een gewenscht einde hoopt te voeren. Het was ons steeds leed, dat de vroegere breuke niet werd geheeld en er nog altijd verwijdering bleef bestaan, zoo wegens de Italiaansche zaken, als betrekkelijk het punt, waarover men onzerzijds meermalen klagtig is gevallen, dat wel weinig overeenkomt met de onderlinge betrekkingen onzer beide hoven.

- Het is de vaak herhaalde klagt, don, doch op een punt, waar wij als gebonden zijn door bestaande traktaten, die wij misschien reeds niet al te stipt hebben gehouden; en dit juist wegens onze goede intentie omtrent Spanje. Overigens dateeren onze betrekkingen met de Nederlanden van dien tijd af, dat de koning van Spanje tegen koning Hendrik in dit rijk eene l i g u e zocht te formeren, die ten oogmerk had om hem van zijne kroon te berooven.

- En hoe véle Franschen strijden er aan de zijde dier Nederlandsche rebellen!

- Kunnen wij die terugroepen, daar er zich onder hen vele gebannenen, vele onrustigen bevinden, zoodat wij ons regt op hen gedeeltelijk hebben opgegeven, en voor het ander deel ons moeten verheugen, dat zij, dáár werk vindende, het ons hier niet verschaffen? - Gij ziet, ik ontken het niet, dat er Franschen, alhoewel niet zoo velen, onder het Staatsche leger zijn; doch vergewis u daarvan, en gij zult geene door Frankrijk gezondenen, geene door Frankrijk bezoldigden daaronder vinden. En er zijn er immers in uw leger ook te vinden?

Don de Mendoza zag zich door dit beroep op de bewaarde vormen der goede verstandhouding van de zijde van Frankrijk wel wat in 't naauw gebragt. Dit onderhandsche en dubbelhartige van Richelieu's politiek was den fieren zoon van het nog niet als later vernederde, uitgeputte, vertrapte Spanje tegen de borst. Het een en ander maakte hem korzeliger dan voor een' diplomaat raadzaam kan worden gerekend. Hij sprak daarom:

- Maar als gij zoo uwe bondgenooten en vrienden afscheept, heer de Richelieu, waarop mogen dan wel uwe vijanden rekenen?

Een oogenblik was de kardinaal verbluft. Misschien is er geen schurk zoo groot, die zich niet met weerzin en ergernis zijne oneerlijkheid, zijne slinkschheid hoort verwijten. Zijn gelaat kleurde. Hij had zich, dit moest hij erkennen, bloot gegeven.

- Ik zou mij hierop moeten verontschuldigen, don, of mij daarover beleedigd moeten toonen, als ik met u den gewonen weg hield. Ik wil u evenwel gaarne te gemoet komen, en erkennen dat een staatsman niet al te heftig, niet wraakgierig moet zijn. Men leeft als staatsman niet altijd in een wereld, waarin men zijn hart, zijn gevoel van regt de volle en eenige stem kan gunnen. Het bestaande heeft zijne regten, de nooddwang zijne eischen. En dat in aanmerking genomen zou ik schier zeggen, dat, even als er menschen zijn, te dom en beperkt van inzigt om de zaken te besturen, er ook worden gevonden, die te naauwgezet, te teeder van geweten zijn om met goed gevolg te onderhandelen, of het roer van den staat te houden.

- Acht mij, als gij wilt, naauwgezet, doch niet te naauwgezet; doch rekent gij de verhouding tusschen Frankrijk en Spanje, verbonden als de beide koninklijke huizen zijn, en welker hoogst belang één is, zóó als die wezen móet?

De kardinaal was wel wat in de positie van een geoefend vechter, die door een' onbedrevene in de kunst, maar forsch en vaardig met de hand, wordt aangevallen. Hij zag aangenomen beginselen getoetst, wat als axioma gold bestreden, niet erkend. Zijne bedoeling om den Spanjaard van het eigenlijke punt af te leiden, hem met de draden zijner dialektiek of ook maar woordenrijkheid te overspinnen, was mislukt. Hij ergerde zich over wat hij Men-

doza's lompe onnoozelheid had willen noemen. Niet te ver en vreemd van wat Mendoza scheen te willen zeggen met de laatste door dezen gesproken woorden, achtte hij de vraag:

- Gij acht het dus wel het wenschelijkst, dat Engeland worde vernederd, deszelfs groeijende magt ter zee gefnuikt?

- Wij voorzeker meer dan gij. - Tenzij de bloedverwantschap uws konings met de koningin van Engeland u die goede intentiën nog meer ingeve - liet hij er schamper genoeg op volgen.

- Ziedaar dan! Onze betere verstandhouding met de Vereenigde Provinciën houdt deze van een nader verbond met Groot-Brittanje terug, dat weldra in zijn eigen eiland, zoo wij vertrouwen, werk zal vinden. Daardoor is zijne magt verzwakt, gedeeld, verlamd. En dit is de weg, die verder kan leiden. Geloof mij, don de Mendoza, - en de stijgende warmte waarmede de kardinaal sprak, gaf grond van geloof aan zijne woorden - wij worden niet minder dan gij gekweld en gedwarsboomd door die ketters en Hugenoten, die verwekt en opgeruid door den duivel of door anderen die niet beter zijn dan hij, ons een doorn in het oog, een doorn in het vleesch zijn, terwijl het ligchaam van den staat bij u nog onaangetast bleef door die pest. - Spanje zal later de goede meening van koning Lodewijk ervaren.

- En aan die goede meening danken wij dan ook misschien uwe bemoeijing met de Italiaansche zaken, uwe dreigende houding ten aanzien van Cazal? - vroeg don Mendoza, die meer voor verontwaardiging, minder voor opwellingen van drift en toorn vatbaar was dan de Riche-

lieu. - En daarom zal Buckingham herwaarts komen?

- Dat in Italië en Savoye is eene zaak apart - hernam deze. - Gij rekent toch ook het zelfbehoud de eerste wet en pligt voor een' staat als voor een' enkel persoon. En het kan immers van ons niet worden gevorderd, dat wij onze aan dien kant wel zwakke grenzen zullen bloot laten? Wat Buckingham betreft, die zal níet hier komen. In geen geval; moge hij zich ook daarmede vleijen.

- *Quittemos los mancebas* (laten wij alle ongeoorloofde handelingen en sluipwegen daar)! - riep Mendoza, verstoord over Richelieu's staatkunde, die, gelijk hij duidelijk inzag, nergens den eerlijken weg ging. - Laat gij uw bondgenootschap of uw traktaat met de Hollanders varen; en wij willen u eene volmagt, een traktaat i n b l a n c o en geteekend aanbieden, waarin gij de voorwaarden op de overige punten kunt bepalen gelijk gij zult verkiezen. Wij willen zelfs meer ...

Hij zweeg een oogenblik en Richelieu zag hem uitvorschend aan. Hij hoopte uit het meer of minder van des afgezants aanbod op te maken, hoe groot belang Spanje hechtte aan het herwinnen der Nederlandsche gewesten, gelijk de visscher uit het trekken aan den hoek reeds opmaakt, hoe groot eene prooi en vangst hij zich mag beloven.

- Zijne Majesteit onze koning wil, in geval van oorlog met Engeland, veertig schepen uitrusten ter uwer ondersteuning.

- De zaak is gewigtig, van veruitziende gevolgen, zeer gewigtig, van zeer veruitziende gevolgen - sprak de Richelieu als wikkend en nadenkend. - Gij begrijpt evenwel, don de Mendoza, dat ik dergelijk een voorstel

niet op mijne verantwoordelijkheid durf aannemen, noch verwerpen. Evenwel zal ik er volgaarne den koning Lodewijk over spreken, altijd als úw voorslag; of mag ik dien in naam uws konings doen?

- Ik heb nog mijn hoofd te lief, om zulk een propoost uit eigen beweging voor te stellen.

Don Diego de Mendoza vertrok.

- Zulke bekrompen menschen zijn lastig - sprak de kardinaal ... Dat hecht nog aan banden des bloeds en wat al!

Zevende hoofdstuk.

Wij bevinden ons eenigen tijd later in het jaar andermaal in het Louvre, evenwel in een ander gedeelte van het reeds uitgestrekt gebouw. Het is bereids lente geworden. Die lente kwam reeds, wij mogten zeggen als eene jeugdige moeder, leven brengend, leven wekkend, alom het aardrijk roepend uit den langen winterslaap, en daarvoor blij door dat aardrijk begroet, dat nu zich siert en tooit onder haar oog, als het kind dat liefde, lach en zorg der moeder te beantwoorden wenscht. 't Is alles lust, pracht, schoonheid.

Het is evenwel slechts bij tegenstelling dat die gedachten bij ons ontwaken op het tooneel dat ons in dat Louvre wacht, zij zijn nog als de naklank van gewaarwordingen daarbuiten in ons geboren, die gedachten; doch die hier weldra wegsterft en vergeten wordt, ja, als met geweld verdreven en gebannen. Immers wij treden hier in die reeks van twee of drie vertrekken, naar men het achterste,

waarvan de deur slechts half is geopend, daar al of niet onder telt, onder menschen die daarvoor luttel oog noch hart behielden. Het zijn goeddeels ten minste zulken, die schier geen hoogeren hemel dan den troonhemel, geen heerlijker sterren kennen dan die daar prijken op de eigen borst of die van anderen, sterren die trots of nijd inboezemen, terwijl die welke daar stralen aan den hemel Gods ons verootmoedigen, verheffen, verteederen. - Daarbuiten zij Gods zon lang reeds opgegaan; aan den hemel dier in nietige kleinigheden zoo groote, voor beuzelingen zoo ernstige menschen, wacht men het verrijzen van wat voor hen zon is en licht, om daaraan den wierook hunner hulde te brengen, - zij adsisteeren bij 's konings l e v e r . De hoogbegunstigden hebben in dat halfgesloten heiligdom toegang; eere is het, den koning het hemd te reiken, den vorst de onbeduidendste, laagste diensten te doen, minder eere hem slechts te begroeten, wanneer hij uitgaat uit zijne slaapkamer. - Onwaardige, zotte hulde, gedeeltelijk maar nog niet geheel vaarwel gezegd door de e t i q u e t t e van onzen tijd, - bedwelmende hulde voor wie haar ontving!

Wij begeven ons onder de antichambreerenden, een digten zwerm van onderscheiden rang en staat, van krijgs-oversten van allerlei rang, van mannen van de r o b e , van hoogeren en wat lageren adel, die aanzienlijke ambten bekleeden, of die door geboorte, betrekkingen, gunst, verdiensten meenen zich te mogen beschouwen als door zulke ambten en bedieningen gewacht. Blinkend of donkerder van kleur, zwermen, gonzen zij door elkander, insekten, verlangend zich te vermeijen en te koesteren in glans en gloed, enkelen meer alleen, sommigen in hoopen.

Men hoort van alle zijden begroetingen, opmerkingen, er worden tusschen bekenden gesprekken aangeknoopt, anderen voeren druk discours, doch veelal minder luidruchtig, zoo gedempt als de eerbied voor koninklijke majesteit op zulke plaats dit vordert.

- Gij ook nog hier, Saint-André? Het verrast mij u hier te ontmoeten. Ik meende, dat gij eerder hier of daar op berg of in dal in Savoye stakt. Hoe gaat het in het leger?

- Het is geen leger, sieur Galland - hooren wij, met een' trek die verstandhouding en eenige ironie aanduidt, den aangesproken krijgsman tot den koninklijken commissaris zeggen. - Het is slechts eene verzameling van wat troupes, ter geschikter plaatse bijeengebragt.

- Ah! Ik wist niet dat gij deedt in de diplomatie, die haar eigen woordenboek heeft.

- Ik laat diplomatie en haar woordenboek aan u. De krijger kent slechts zijn orders.

- En daartoe behoort...

- Om niet te spreken van een leger op de grenzen van Savoye, om u te dienen.

- Doch hoe komt gij hier?

- Eene zending aan den koning. En gij?

- Ik wacht eene zending van zijne Majesteit.

- Mag men weten, waarheen?

- Zij is nog eerst op til, vriend, en hangt van andere omstandigheden af. Men meent, onder ons, te weten, dat de provinciën in het Westen worden bewerkt, en dat het, helaas! daar weder broeit. De koning wenschte in dat geval, den hervormden een bewijs zijner gunst willende geven, dat een der onzen zich derwaarts begaf, om den heilloozen invloed van zendelingen van Engeland en de

Soubise, die Languedoc, Guienne en 't Pays d'Aulnis bewerken, te keer te gaan. De kardinaal heeft mij daartoe aangewezen, kennende, zooals hij zegt, mijne trouw en gehechtheid aan den vorst, ofschoon van de religie zijnde.

- Ik heb van wat onrust dáár hooren spreken. Doch wat zou de oorzaak wezen, dat men zoo kort na den vrede zich weder roert? - O, zij zijn stellig weder getergd.

- Dat de traktaten met die van la Rochelle juist in álles zijn nagekomen, wil en kan ik niet verzekeren. Maar men moet vragen wat raadzaam is voor den staat. Wees billijk, Saint-André; maar kan de koning zulk een' staat in den staat gedoogen, als de meer hevigen onder de onzen willen uitmaken?

- Dan had hij dit nooit moeten toegeven, en stad noch gewest zulke voorregten gunnen. Is het fort Louis al gesloopt?

- Dat had de koning toegestaan slechts met beding, dat het zou plaats hebben, indien zijne Majesteit dit goed keurde. Zij hebben waarlijk regtens en volgens...

- Gij heeren van den tabbert knoeit gewoonlijk met uw ‘regtens’ zoo lang, totdat er geen zier van regt meer overblijft, en met uw ‘volgens’ totdat men er zich blind op kijkt, en er niets meer uit ziet volgen. - En zult gij er u waarachtig toe leenen, Galland?

- Wat wilt gij? - vroeg de laatstgenoemde op twijfelachtigen toon. - De protestanten hebben ook inbreuk gemaakt op het laatste verdrag, waarin men was overeengekomen, dat de katholieke religie in la Rochelle vrijelijk en ongestoord zou worden uitgeoefend. Intusschen heeft de magistraat het houden van processiën belet. Daarmede

hebben zij wel bewezen, dat zij de traktaten op hunne manier wilden handhaven.

- Als daar de advokaat niet met den protestant wegloopt, weet ik 't niet. Zij konden wel langs alle straten in hare geheele breedte hunne geestelijke patrouilles willen uitzenden en vorderen, dat men daarvoor week. Enkel op de eischen te zien, zonder te vragen wat doenlijk is, en zelfs, hoe men het naar de bestaande omstandigheden moet uitleggen, is naauwelijks eerlijk te noemen.

Galland trok zijne schouders op. - Eene dubieuse geste. Moest het beteekenen, dat hij de zaak niet kon verdedigen, dat hij de dingen hunnen gang liet gaan, óf dat hij Saint-André's verstand te bot achtte, om hier uitspraak te doen?

- Luister even - sprak de laatstgenoemde zachtkens tot Galland, wijzende op een' kring in beider nabijheid, die luidruchtiger en luidruchtiger werd. - Gij kunt hier vernemen, hoe men uwe meening omhelst, dat de hervormden toch geen' staat in den staat kunnen uitmaken, en met welk regt men hen aanvalt.

Hij wees op een' kring, welke zich had gevormd om den maarschalk de Bassompierre, dien wij bereids vroeger ontmoetten. Deze was in gesprek gewikkeld geweest met eenige heeren, waarbij zich later de intendant des konings, de Briët, had gevoegd.

- Gij zult mij wel niet euvel duiden, dat ik u niet in staatsie begroet, heer de Briët - sprak de maarschalk op een' gemeenzamen, zelfs wat nonchalanten toon, die ons zou doen denken, dat het de Briët, hadde hij zulks ook euvel geduid, waarschijnlijk weinig zou hebben gebaat. - Gij kunt ons welligt oplossing geven op de vraag,

of wij welhaast te velde zullen moeten trekken of niet?

- Dat zou men diegenen dienen te vragen, mijnheer de maarschalk, bij wie de magt is om oorlog of vrede te maken.

- En wie is dat, naar uw gevoelen?

De schijnbaar onnoozele vraag, maar aan een' der creaturen en aanhangers van den kardinaal gedaan, was p i q u a n t genoeg.

De Briët was evenwel ook gevat genoeg, om met eene uitdrukking van onnoozelheid, die hem anders niet eigen was, en terwijl hij zijn gelaat in de rigting van 's konings slaapvertrek bewoog, te antwoorden:

- Zijne Majesteit, Lodewijk XIII, door Gods genade koning van Frankrijk, e.z.v. natuurlijk.

- Zoo? - sprak de Bassompierre, schijnbaar argeloos en met die intonatie, waardoor men te kennen geeft, dat men eenig gevoelen laat uiten, minder gelden.

Nu kwam de Meilleraie, een neef des kardinaals, in de nabijheid der sprekenden, en dit scheen de Briët aan te moedigen, om de zaak nog wat nader te behandelen. Hij wenschte mogelijk zijn' ijver voor zijnen beschermer nu meer te doen blijken. Hij liet er dan ook op volgen:

- Was men niet met zachtheid en verschooning, soms meer toegevende dan men misschien moest, te werk gegaan, heer maarschalk, men had veelligt den krijg bereids gehad. Doch men gebruikt dikwerf consideratie te veel. - Het laatste woord werd tamelijk schamper uitgesproken, zoodat het was, alsof hij wilde te kennen geven, dat de Bassompierre zelf daarvan het zijne nemen, dit op zich toepassen kon.

- Ik heb dit meer hooren zeggen, ook van mijnen

oom - mengde zich nu de Meilleraie in het discours, een nog jeugdig officier, wiens vroege bevordering op verdiensten en moed, en misschien op protectie kon doen besluiten, vooral wanneer men die aanhaling van zijns ooms woorden hoorde.

- Zoo, zoo, heeft uw oom dat aan ú gezegd? - vroeg de Bassompierre, bedenkelijk genoeg en nadrukkelijk genoeg, om die weinigbeteekenende woorden stekelig te maken, vooral voor den jeugdigen wat fatterig gekleeden krijgsman, die met het r o s é satijnen wambuis, van voren een weinig opengelaten, zoodat men daar iets van het fijn linnen overhemd en de rijkgewerkte kant te zien kreeg, waarin hij eene blanke hand met een paar schitterende ringen aan de vingers, even en losjes gestoken hield, zeer afstak bij den hoogst eenvoudig gekleeden maarschalk.

De jonge mensch kleurde en wierp op den maarschalk een' blik vol verbittering. Ofschoon deze hem nu genoeg in het oog hield, om te bespeuren, dat de pijl had getroffen, deed hij niettemin als had hij daarvan niets bespeurd en den geheelen man naauwelijks bemerkt. Hij wendde zich tot de Briët en zeide:

- Ik weet niet of gij het zachtheid noemt, welke de heer de Thoiras aanwendde, toen hij zich meester maakte van het zout der Rochellers en dit verkocht, om daarvoor een bolwerk aan te leggen tot meerder bedwang van de stad. En gij zijt er immers ook geweest, even als de heer le Doux? Gij kunt het verschoonend noemen..... – De maarschalk zweeg; de uitdrukking van zijn gelaat was evenwel met zijn' wat zoeten toon in zoodanig contrast, dat deze daardoor inderdaad bijtend, de buitengewone bedaardheid en langzaamheid waarmede hij sprak sarkastisch

werd. Men zag dat hij iemand, zooals men 't noemt, onder handen had, tegen wien hij verbittering voedde.

- Ik heb - hernam nu de intendant van justitie; want als zoodanig was de Briët met de Guron te la Rochelle geweest, - dien koppige ezels daar, die zich tegen den koning durfden verzetten, zweep en teugel laten voelen. Ik heb gezorgd, dat men ons heilig geloof niet langer zoo durfde bespotten, en een' kerel ter dood veroordeeld, omdat hij een kruis had neêrgesmeten en verbroken. Ik heb die heiligschennis gestraft, naar vorm van regten hem laten vonnissen.

- Ja; ik heb ook gehoord, dat dit kruis niet eens neêrgesmeten was geweest, of zich zelf' weêr had opgerigt misschien... Ja, men sprak er zoo wat over. - Maar het is naar vórm - naar vorm van regten geweest.

- Matig u, Bassompierre. In Gods naam, matig u! - voegde zijn vriend Arnauld hem met zachte stem en blijkbaar bekommerd toe. - Allen weten wien gij tergt, gij weet het ook; doch bijna zou ik zeggen, dat gij het niet wist. Ge geeft u waarachtig bloot.

- Dat heb ik meermalen gedaan, en ik schrik er nog niet voor. Het ergert mij, dat zoo velen, die er inderdaad niet anders over denken dan ik, er zoo zwakkelijk bij kunnen zwijgen. Niets maakt den kerel zoo stout, als dat hij ziet, dat ieder zich door hem of zijne creaturen laat naar bed jagen, dat de eersten en grootsten hem de schoenen zouden willen achterna dragen. - En de Bassompierre stond op, gereed om zich te verwijderen, terwijl Arnauld gereed was om hem te volgen.

- Het is een kettersch nest, mijne heeren - liet zich de Briët nog vernemen tot de Meilleraie en een ander,

die stilzwijgend getuigen waren geweest van het gevoerde gesprek - en een steunpunt voor de afwijkenden van de kerk, van alle opstandelingen in den staat. Er zal niet eerder rust, vrede, eenheid en grootheid voor Frankrijk te hopen wezen, dan wanneer die stad is gefnuikt, of, misschien nog beter, uitgeroeid. Die predikanten moeten weg, een Vintcent, Salbert, Bernault van Montauban, Boute Roux en anderen!

- Hebt gij dat gehoord? - vroeg Saint-André aan Galland. - En weet gij nu wat zij willen?

- Kom, kom, mijn vriend! Ik weet, dat ik iemand heb gehoord, die een van de uitersten en allerhevigsten mag heeten. Doch dat is, gelukkig, geenszins de meening en wensch, noch van den koning, noch van den kardinaal. Het zou onbillijk wezen, indien men 't geen een overdrijver en nog wel in zijne opgewondenheid zegt, wilde aanmerken als het wezenlijk gevoelen ook van de meest gematigden en weldenkenden. Hoe velen zoudt gij er aan onze zijde, onder de protestanten, kunnen hooren, wier denkwijs en woord naauwelijks vredelievender en even weinig billijk was!

- Maar dat wordt, gelijk gij mij zult toestemmen, vrij wat bedenkelijker, als men ziet, hoe de Richelieu eerst iemand als de Briët, en later een le Doux, een nog erger geweldenaar, als intendanten van justitie naar la Rochelle heeft kunnen zenden. Geloof mij, Galland, de dagen van Hendrik IV met een' Sully aan zijne zijde, zijn geweken voor ons protestanten.

- Maar wat wilt ge, Saint-André? Het is een moeijelijk iets om te beslissen. Hiér is misschien niet ten volle naar regt gehandeld, en dáár niet. Ik wenschte,

mogelijk evenzeer als iemand, dat de zaak te vinden ware in der minne. Doch dat zal waarlijk eer verhinderd dan bevorderd worden, indien ieder er op uit is om partij te kiezen, en de gemoederen meer en meer tegen elkander worden opgezet. Wat ik dáár en in dat geval móet, weet ik niet; doch dit weet ik, dat het onzer aller zaak is ons land eendragtig te verdedigen, te bewaren, en dat gij als ik den eed van getrouwheid aan koning Lodewijk hebt gedaan.

- Galland, dat is zoo eenzijdig gezien, als het kan! De koning is jegens hen door verdragen verbonden. Hij zou het fort Louis sloopen, geene lasten opleggen dan met toestemming van den raad. Daartegen is gehandeld en klagten waren vergeefsch. Dat velen daarover verontwaardigd, daardoor verontrust zijn geworden, dat er daarom welligt buitenlands stappen zijn geschied, die beter nagelaten waren, 't mag zoo zijn. - Maar met welke hardheden en onwil il daartegen te werk gegaan! En waarlijk de schuld lag en ligt meer aan hen die aanleiding tot zulke, verkeerdheden gaven, dan aan zulken die ze begingen.

- En hevige middelen zullen de eerste en krachtigste middelen zijn om onzen ondergang te bewerken. 't Is beter iets verdragen om de hoofdzaak te redden, dan het al bedorven.

- Hoofdzaak redden? Juist op het verderf daarvan is alles aangelegd. En dan zeg ik, is 't nog beter met eere gevallen dan met schande en smadelijk neêrgedrukt. Gij hebt misschien minder reden tot weerzin en ergernis dan ik, maar mijn grootvader viel in 1573 voor la Rochelle. Mijn vader heeft die zaak aangekleefd, trouw, eerlijk en van harte. Zoo iets roept en wekt en trekt, Galland. -

Ik ben nooit opgeroepen om tegen mijne geloofsgenooten te velde te trekken; maar ik zou het niet doen, ik kón het niet doen.

- Maar keurt gij het dan goed, dat zij heulen, of liever, dat velen hunner drijvers heulen met verzakers van hun land, met de vijanden die uit zijn op Frankrijks ondergang?

- Dóen zij dat? (sieur de Galland knikte bevestigend met het hoofd). En al was het zoo; nog eens, ik kán hen, bij zoo veel grond tot ergernis en tot wanhoop, werkelijk niet veroordeelen. Op wie hen daartoe dwongen de schuld!

- Maar dat is hoogverraad.

- Galland, ik zou bijna zeggen, dat gij, als gij enkel naar dien kant wilt zien, verraad pleegt aan eenen nóg hoogeren Heer. - Het is niet te denken, dat de zwakkere partij zich ongetergd en buiten noodzaak zou bloot stellen aan een' strijd, die schier wanhopig mag heeten. - Doch 't is hier minder de plaats om over zulk een onderwerp te spreken. Wij trekken mogelijk reeds te zeer de opmerkzaamheid.

- Ik heb u den wijssten raad gegeven, vriend Saint-André.

- Ik wilde u, mogt het noodig wezen, den nobelsten geven, Galland.

- Gij zegt dit wat geraakt. Wij blijven toch vrienden, hoop ik. - Of kunt ge ooit vergeten, hoe wij onze kinderjaren en een deel van onzen jongelingsleeftijd zamen sleten, hoe wij met elkanderen zijn opgegroeid? Ik vertrouw, dat dit nimmer het geval zal zijn.

En niettemin, hoe had dit gesprek reeds begonnen de

banden der vriendschap, waardoor Saint-André zich weleer aan dien vriend zijner jeugd verbonden had gevoeld, als los te tornen! - Diens woorden hadden bij hem vermoedens gebaard die, werden zij bewaarheid, bij een hart als het zijne, scheiding, breuk, vijandschap, misschien verachting moesten ten gevolge hebben. - En dan was Saint-André geenszins de man om ten halve te breken, om schijnbaar goede verstandhouding, dat lijk der gestorven vriendschap, dat onder de galvanische bewerking der veinzerij nog trekkingen laat bespeuren en zich beweegt, te vertoonen. De schijnbaar hardere, minder edelmoedige mensch is dikwerf niet de slechtste, vaak de meest opregte.

Zij stonden op het punt om te scheiden en ieder zijns weegs te gaan onder den nog altijd aangroeijenden hoop der antichambreerenden, meest grooten in den lande, sommigen zelfs van den hoogsten adel, toen iemand op hen toe trad en beiden staande hield. Aan zijn rondgesneden haar en het violetkleurige, korte kleed kon men hem herkenen als eenen a b b é . De heer d'Harcourt, de jongere zoon eener voorname doch minder rijke familie, was een dier halfslachtige wezens, geestelijke en nietgeestelijke, die in Frankrijk zoo lang eene eigenaardige klasse van menschen vormden. Was de benoeming tot abbé, waardoor dezen een deel der inkomsten van eenige abtdij of eenig klooster werd geschonken, eene geschikte gelegenheid om menschen die meer geleerd dan wel voor de praktijk geschikt waren in staat te stellen om te leven voor de wetenschap, gelijk sommigen hunner dit roemvol deden; daarvan werd dikwerf misbruik gemaakt, doordien men daartoe vaak menschen verkoos, die deze waardigheid als eene sinecure beschouwden, en die, doordien zij niets te

doen hadden, veel sléchts deden, die eene donkere schaduwzijde werden aan den geestelijken stand, waartoe zij in geenen deele behoorden, maar toch werden gerekend. Het was een dezer flaneurs in het maatschappelijk leven, en wel een van die, welke hunnen naam van wetenschap te danken hadden aan hunne vaardigheid om als sponsen te worden, die hiér het een en ander opvingen, om het elders te debitéren, die eene algemeene bekendheid, bij hen het surrogaat van den roem, verschuldigd waren aan hunne bewegelijkheid, die beide genoemde heeren aansprak:

- Laat ik u niet storen. Ik wil het c e d a n t a r m a t o g a e niet aldus op mij hebben toegepast, heer Saint-André, verheugd als ik ben dat ik u mag ontmoeten, gelijk ook sieur Galland. Wat nieuws, heeren?

- Ik zal u wel luttel nieuws kunnen mededeelen, heer abbé, als die kom uit een' hoek des lands.

- En zal sieur Galland welhaast naar zijne nieuwe bestemming vertrekken? Het is wel een bewijs van matiging van zijne Majesteit.

- Ik... naar mijne bestemming? - vroeg de genoemde, terwijl zijne wat verhoogde kleur zijne verrassing verried, dat hetgeen hij nog een geheim achtte en wat nog geenszins eene besliste zaak was, hem zoo openlijk werd afgevraagd.

- Hond u maar zoo nieuw niet, sieur Galland. En het is grootelijks te wenschen, dat men u de zaak gemakkelijk make, den koning niet dwingende tot maatregelen, die zijn goed regt hem in handen geeft, als zijne magt die binnen zijn bereik stelt.

Saint-André draaide zich wat ongeduldig en met stille ergernis rond op zijne hakken. Galland werd met zijne

houding wat verlegen. d'Harcourt was evenwel te zeer gewoon aan zulke stille ergernis bij zijne wel meer wat onbescheiden propoosten, het ontbrak hem te zeer aan kiesch gevoel, het a i r d ' i m p o r t a n c e dat zijne kennis van het geheim hem in de eigen oogen bijzette, streelde 's mans eigenliefde te zeer, dan dat hij den beiden heeren het onbehagelijk gevoel zou hebben gespaard, al hadde hij dit ook bespeurd.

- En evenzeer - ging hij voort - acht ik het van u, sieur Galland, prijselijk, dat gij u een bereid dienaar betoont van onzen vorst, die u een groot bewijs daarin geeft van vertrouwen, waar hij zijn regtmatig gezag met onverdiende liefde wil handhaven. Men heeft koning Lodewijk XIII ten onregte den naam van ‘de regtvaardige’ gegeven (hierbij een lachje, dat den schijn had van een compliment aan zich zelv' wegens zijn vernuft); hij is meer dan dat. Men moest hem Lodewijk ‘de edelmoedige’, of ‘de genadige’ noemen.

- Regtmatig gezag handhaven? - had Saint-André gevraagd, eigenlijk in zich-zelf sprekend, doch onwillekeurig luid genoeg, om door d'Harcourt te worden gehoord.

- Noemt gij het dan niet regtmatig, heer Saint-André?

- 't Zij verre dat ik dit wilde betwisten. - Hij wierp een' blik op Galland, met wien hij voor weinige oogenblikken over dat punt had gesproken, en dit deed hem het besluit opvatten, om ook thans zijne gevoelens niet te verloochenen. Hij schuwde den schijn van lafheid, welken dat op zijn karakter zou hebben geworpen. Daarom ging hij voort: - ik meen evenwel, dat er aan dit

gezag des konings eenige perken zijn gesteld door verdragen, die altijd te ontzien zijn. Gij zult het den protestant niet euvel duiden, dat hij aldus spreekt.

- En zou dit regt geven in uwe oogen, heer Saint-André, om zich met vreemdelingen, die misschien reeds onze vijanden zijn, te verbinden? - vroeg de abbé nu, inderdaad onbescheiden, omdat het luid genoeg geschiedde, om de aandacht althans van sommigen in de nabijheid te trekken. - Mij - ging hij voort op eenen toon en eene wijze, die den hoofschen pluimstrijker wel mogt passen - is het altijd eene der schoonste zienswijzen en zeden toegeschenen, dat wij hier onze koningen achten en eerbiedigen, als zijnde de vertegenwoordigers Gods, die in den staat, gelijk Hij in de wereld, alle dingen in stand en wezen houden.

Waren zij alleen geweest, Saint-André hadde hem gaarne ten antwoord gegeven: - ‘in de eerste plaats uw inkomen als abbé!’ - en hadde hij dit slechts geantwoord! In plaats daarvan sprak hij echter:

- Is dan volgens uwe meening de koning niet gebonden door gegeven woord of verdrag?

- Ik wil u antwoorden - heette het nu, met een wat coquet vertoon van geleerdheid, met het woord van onzen beroemden Commines: ‘De koningen alleen zijn regters in hunne eigen zaken en voor niemand verantwoordelijk, uitgenomen aan de goddelijke regtvaardigheid. Zij zijn Gods vertegenwoordigers, en als zoodanig regters over leven en dood hunner onderdanen.’ - Welke aanleiding dan ook een onderdaan meene te hebben tot verzet tegen zijn' vorst, de meest billijke reden tot opstand is onbillijk. De eenige pligt van een' onderdaan is gehoorzaam-

heid. Dat zeide François I, en ook ik - eindigde hij met vrij wat autoriteit.

- Hoort gij, Galland - vroeg Saint-André dezen - op welke wijze men uwe leer van zoo straks uitlegt?

De genoemde wilde d'Harcourt's woord wat vergoelijken, door het op de bestaande orde van zaken in Frankrijk toe te passen, waardoor hij hoopte beide partijen min of meer te bevredigen.

- De abbé zal wel meenen - sprak hij daarom - dat wij ons in dezer voege kunnen overgeven aan koning Lodewijk XIII, die nog lang gespaard blijve! En wij hopen voorzeker alle drie, dat het Gode behage Frankrijk steeds zulke koningen te geven, dat hetzelfde wat de pligt voorschrijft ook keuze des harten zij.

- Ik acht een koning wel degelijk door zijne verdragen verbonden, of waartoe gaat hij die anders aan?

- Dat is, op mijne eer, dezelfde taal des oproers, welke een Soubise durft voeren, maar welke hij evenwel niet in het paleis, noch in de nabijheid des konings in den mond zou durven nemen.

- Mijnheer de abbé d'Harcourt, - viel nu Galland den spreker in de rede - neem ook in aanmerking, dat gij den heer Saint-André als dwingt om met gevoelens voor den dag te komen, welke hij anders hiér ten minste niet zou uiten.

- Maar die ik desniettemin, behoudens allen eerbied voor zijne Majesteit, mijnen eed aan hem gedaan, en mijne trouw aan den koning, waarvan ik hoop ruim zoo sprekende bewijzen te hebben gegeven als de heer abbé, als de mijne zal blijven erkennen - liet Saint-André volgen.

- Zwijg, in 's hemels naam, Saint-André! Gij moogt u hier, door wat dan ook, niet zoo laten opwinden - voegt Galland hem bijna stil toe.

- Het zwijgen heeft ons mogelijk reeds te veel kwaad gebrouwen. Met stilzitten wint men weinig. Wat voordeel heeft onze moderatie ons gedaan, en wat helpt het dat men op twee schouders draagt, Galland?

- Maar gij verwart de zaken - gaf nu de genoemde niet zonder eenige verwarring te laten blijken, ten antwoord. - 't Is tegen de Soubise en de Rohan en dezer aanhang gerigt. En gij zult de feiten van deze heeren toch wel niet als feiten van de religie willen beschouwd hebben.

- Maar waarom dwingt men die van la Rochelle als ware het om te beproeven, of zij langs dien weg het fort Louis niet van den hals kunnen krijgen? Want daar wringt hun de schoen.

- Wat nood perst hen daartoe? - vroeg nu d'Harcourt, zich weder in het gesprek mengend. - Worden de edicten niet trouwelijk onderhouden? Worden de traktementen en voordeelen aan hunne voorgangers toegezegd verkort? Worden hunne synoden hun opgezegd? Niets van dat alles. Maar wat mannen van hun eigen aanhang, niet slechts hier sieur Galland, maar de la Tremouille' Chatillon, de la Force voorslaan, wat die raden; 't is vergeefsch. Zij moeten er kuit of haring van hebben. Het moet bij hen buigen of bersten, ondanks de harde lessen meer dan eens door hen ontvangen. En ook nu zullen zij en allen die het met hen houden het zich beklagen.

- Maar waarom dan niet het fort Louis gesloopt zoo als beloofd was?

- Doch dat de koning aan zijn goedvinden heeft voorbehouden...

- Dat hun beloofd is, op voorwaarde dat zij zich rustig gedroegen. En dat hebben de Rochellers gedaan, ondanks de intendanten hen vaak onbillijk behandelen...

- Dat hébben zij gedaan? Hebben zij dan de religie hersteld en daaraan ongehinderde vrije uitoefening vergund?

- Hebben zij niet, mijnheer de abbé, terstond de kerk die daartoe bestemd was aan de katholieken ingeruimd, en...

- En hun met gewapende lieden aan de kerkdeur, belet processiën en omgangen te houden.

- Natuurlijk, omdat men wist dat de burgerij daaraan aanstoot moest nemen, en er zoo doende onrust en ergerlijke tooneelen in de stad zouden ontstaan. Overigens wonen zij daar ongedeerd en ongehinderd, en niet gelijk de onzen in Ramorantin en Tours, waar men ons niet vergunt onze verwoeste kerken te herbouwen, of ons de meest ongeschikte plaatsen daartoe aanwijst.

- Mijnheer Saint-André, gijlieden wilt een' staat in den staat, eene soort van Hollandsche republiek in Frankrijk- hebben. En dit kan niet.

- Maar waarom dan ons het bezit van vaste plaatsen bij zoo vele verdragen verzekerd? Waarom dan traktaten gemaakt en vernieuwd?

- Wel men heeft u die gegund, om een tegenwigt te bieden aan de ligue in der tijd, doch dat is bij geheel veranderde omstandigheden niet noodig meer.

- Niet noodig meer, zegt gij, mijnheer d'Harcourt? God geve, dat het niet blijke, dat het nog maar al te zeer noodig is!

- Matig u, ik bid het u om uws zelfs wille. Geloof mij, gij stort u in het ongeluk - voegde Galland nog eens half hoorbaar den nog altijd opgewonden Saint-André toe.

- Het is te vergeefsch, sieur Galland, om deze van de heeren te wachten - liet nu d'Harcourt volgen, die deze woorden wel moest verstaan.

- Laat men mij hooren! Ik ben overtuigd, dat niemand de gegrondheid van wat ik aanvoerde zal tegenspreken, althans niet betwijfelen. Ik acht veinzerij en bewimpeling beneden een Fransch krijgs- en edelman.

- Nu echter zou ik er onbedachtzaamheid en vermetelheid maar voor in de plaats stellen. Ik heb u als vriend willen raden, Saint-André.

- Ik behoor eenmaal niet tot de menschen die een blad voor den mond nemen, die van buiten anders dan van binnen zijn, die dat marchandeeren met de omstandigheden wijsheid rekenen, zooals er tegenwoordig maar al te veel worden gevonden. Ik heb voor den koning of wien ook wel mijnen arm, maar niet mijn geweten over.

- Er worden er tegenwoordig maar al te velen gevonden - liet de abbé, die reeds lang had getoond, hoe die zachtheid en zoetsappigheid welke hij in den beginne liet vermoeden, wel zeer slechts als aan de buitenzijde en de oppervlakte zijner ziel behoorde, nog volgen - die als al te stoute beoordeelaars en bedillers durven optreden. Als een van hunne knechts zich dat ten hunnen opzigte veroorloofde; ik meen dat men die heeren al harde wegen zou zien inslaan. - Met deze woorden eindigde hij het lang gesprek.

De reeks van vertrekken was nu bijna gevuld met de

eersten en grootsten uit Parijs, en zelfs van elders uit Frankrijk, zoo velen er op zulke eer durfden aanspraak maken. Langzamerhand hadden zij, wier rang hen riep om de eersten te zijn onder de hoogen, zich naar het vertrek begeven, dat belendde aan de slaapkamer des konings, waarbinnen hertogen of graven de zeldzame eer genoten, waarvan wij straks spraken, terwijl Saint-André en anderen zich op verderen afstand hielden. Alles schikte zich blijkbaar tot de ontmoeting van den vorst, toen men in het meestverwijderd vertrek eene meer dan gewone beweging waarnam. Die nog wat luidruchtig waren werden stil, als schuw begaven wie in den weg stonden zich naar eene der beide zijden. Het was alsof de mannen, die zoo even als met tartende trots eene wat ruime plaats hadden ingenomen of beslagen, zich zelven wel wilden verkleinen. Groot mogt straks de afstand schijnen, waarop de een zich van den ander stelde in de eigen schatting, - het is als of zij in één oogenbljk g e n i v e l l e e r d zijn. Willig en voorkomend wijken en buigen de meesten, anderen volgen onwillekeurig, enkelen met verborgen inwendigen onwil.

- Zijn doorluchtig heerschap, de kardinaal! - heeft het geklonken. En dit is het tooverwoord, dat zoo veel nederigheid, zoo veel hulde, zoo veel onderwerping afdwingt. Trouwens men ziet den man voorbijgaan, door wien de koning gunsten schenkt en verhoogt, ook treft en vernedert, door wien - alleen Lodewijk XIII meerendeels nog regeert. - Wat zou die vorst zijn geweest, wat hebben gedaan, zonder hem, die magt en gezag des konings onvermoeid, onophoudelijk, stelselmatig wist uit te breiden, deels zeker uit inzigt in- en ijver voor hetgeen

hij Frankrijks heil achtte, maar ook gedeeltelijk met hetzelfde oogmerk, als waarmede wij een vuur zouden aanleggen en vergrooten?

Den naauwlettenden beschouwer zou het evenwel in geenen deele zijn ontgaan, dat den kardinaal in het vertrek aan het hooger einde wel hulde en deze nederig genoeg, maar geenszins die algemeene hulde werd betoond, gelijk hem daar ginds werd bewezen. Zijne buigingen met het hoofd zijn iets dieper, zijne groeten wat meer herhaald, wat meer bepaald geworden, men hoort hem bereids met zekere gemeenzaamheid enkele namen uiten. Men ziet dat hij komt onder menschen, die hoog genoeg staan, om zich, van het verheven standpunt van den kardinaal af gezien, niet in ééne onduidelijke massa te verliezen. Hij vindt daaronder enkelen die als schoren en stutten zijn of waren voor het gebouw zijner grootheid, welke hij voor als nog niet kan, niet wil missen. Enkelen zijn er in wier vlugtigen of ook vermeden groet duidelijk afkeer en bijna verzet spreekt, die hem een' dreigenden, vijandigen, hoewel verholen blik achterna werpen.

En onder dezen is het de Bassompierre, in wiens ontvangst en begroeting wel de minste attentie, de minste toenadering, de minste eerbied doorstralen. - Is het toevallig en waarop toepasselijk dan, dat de Richelieu hem hoort zeggen:

- Het raakt mij bijster weinig.

Het is hier altoos voor dat woord de plek niet, als dienende daar wel elke gedachte gebannen aan dingen die den mensch, wij bedoelen den hof-mensch, weinig kunnen of mogen raken. - Moest men veronderstellen, dat des kardinaals weg onmiddelijk naar het slaapvertrek des ko-

nings zou leiden, het behaagt de Richelieu om zich nog eenige oogenblikken hiér op te houden. Is het mogelijk om de Bassompierre's woord? Men zou het zeggen; althans hij nadert dezen, die zich juist in eene wat nonchalante houding heeft geplaatst, leunend tegen het trijpen behangsel en zich ietwat steunend met de eene hand in de lenden. Hoewel hij ziet, dat de eerste minister duidelijk hem nadert, is hij nochthans ver van spoedig gereed om eene positie aan te nemen, meer tot maar eenigzins voegzame begroeting van den kardinaal geschikt. Ja, deze staat reeds vóór hem, en het is als bemerkt hij den kardinaal ter naauwernood. En toch hebben de blikken dier mannen elkander reeds, ongezien door anderen, ontmoet; dagend, tartend, dreigend, tergend hebben die blikken van vijandschap gesproken. Toch heeft de maarschalk, maar als zijns ondanks en nog niet geheel een' voegzamer houding aangenomen; doch hoe traag!

- De heer de Bassompierre schijnt al wat ouder te worden. - En het ligte beklag, de zweem van meêwarigheid, door den kardinaal daarin gelegd, mogt wel het giftigste inmengsel heeten in den wat giftigen zet.

- 't Kon zijn, doorluchtig heerschap; evenwel behoef ik u niet te zeggen, dat men niet allen schijn kan vertrouwen.

- Gij krijgt toch ook reeds wat jaren, mijnheer de maarschalk. En die brengen gewoonlijk geene vlugheid aan, hoc vlug zij mogen wezen. Zij brengen niet altijd aangename veranderingen te weeg.

- Hoe uw doorluchtig heerschap toch alles doorziet of raadt! Dat juist, die veranderingen welke ik al beleefd heb en nog beleef, getuigen mij, dat ik inderdaad al eenige

jaren krijg. Ja, ja, dat doen die andere tijden die mij heugen. Overigens mag ik uw doorluchtig heerschap verzekeren, dat ik mij nog wel en tot alles krachtig gevoel, en dat de vijand mij nimmer zwak zal vinden.

- Gij zult mij wel veroorloven, heer maarschalk - sprak nu de Richelieu, die blijkbaar het gesprek wilde eindigen, terwijl hij allen schijn aannam, alsof hij de Bassompierre, misschien uit vriendelijkheid, maar slechts en passant, de eer zijner toespraak had gegund - dat ik den hertog d'Angoulême ginds (de genoemde stond aan het venster en zag welligt opzettelijk naar buiten) den hertog d'Angoulême, zeg ik, mijne opwachting maak. Ik zou het mij niet vergeven, indien ik zijner hoogheid niet ook thans de eere gunde, die zijner geboorte en verdiensten toekomen.

- Die geven hem allezins regt op de hulde van uw doorluchtig heerschap.

En weldra was nu de Richelieu met den hertog van Angoulême in een gesprek gewikkeld, waarin hij dezen het opperbevelhebberschap in den mogelijk te wachten oorlog niet beloofde, maar zoo voorspiegelde, dat een minder bedachtzaam, een meer eerzuchtig, meer op zich zelf' vertrouwend, minder om Frankrijk bezorgd man zich daardoor zou hebben laten verlokken, zonder aan het gewigt van dien post en aan de verantwoording te denken, welke men daarmede op zich nam. De hertog van Angoulême – hield het, gelijk men zegt, dragende bij.

De Richelieu begaf zich hierop in het vertrek des konings. Weinige oogenblikken daarna verscheen hij bijna aan 's konings zijde, door edellieden en pages van dienst en grooten gevolgd.

Lodewijk XIII behoorde onder die - zij mogen dan vorsten of gewone menschen wezen, welke men vrij spoedig genoeg, welras te veel ziet. Hij hield l e v e r .

- 't Is wel de moeite waard voor een' krijger - sprak de Bassompierre, toen hij later zich ontdeed van zijne zware van boven wijde laarzen. - Ik zou het op die wijze wel met satijnen schoeisel of sandalen kunnen doen. Men zou er ook, geloof ik, verder mede komen in dezen tijd. Als dat geen poppenspel en tijdverknoeijen is, weet ik het niet.

Achtste hoofdstuk.

- Houdt nu maar op, Henri! En Paul zal ook wel verlangen eens uit te blazen. Pff... Men ziet stof, men ademt stof, men wordt stof met die warmte. En 't kan wel zoo voor van daag. - Met die woorden hooren wij la Forêt in het ons alreeds wat bekende vertrek in het huis van den wever, R u e C h e f d e V i l l e, zijne beide gezellen aanspreken, die wel niet met hetzelfde vuur als anders, maar toch ijverig aan het getouw zitten.

- Als de zon hierin komt zoo 's middags, is het nog al broeijig, meester. Evenwel is er te weinig meer op mijn' klos, om dat te laten zitten. Nog maar een slag of wat.

- Allons, dan!

Inmiddels is la Forêt bereids van het werk opgestaan, hij heeft het werksloofje opgehangen en begeeft zich naar het achtervertrek om zich wat op te knappen, onder dat alles berekenend, wat er dien dag, waarop de vroege och-

tend hem reeds bezig vond, is verrigt. Wij mogen vertrouwen dat de uitslag bevredigend is, omdat wij hem weldra de noodige zorg voor zijn eenvoudig toilet al fluitende hooren dragen. Eene reden te meer om de werkzaamheden wat vroeger en dan zoo vrolijk te doen eindigen, is dit, dat hij met Marie afspraak maakte, om wanneer de hette van den dag wat geweken zou zijn, eene wandeling te doen langs de kaaijen, waar men op een' fraaijen namiddag of avond al de frischheid geniet, welke de nabijheid der zee en de suizende westerkoelte kunnen aanbrengen, verfrisschend na een' dag arbeids en verblijf in de stad, of welligt zijn' neef Farine en den zijnen nog een kort bezoek te brengen. Hij wil thans zijne beminde verrassen en haar het een en het ander gunnen, althans indien de gelegenheid zulks toelaat. En wie zal het den werkzamen, jeugdigen man euvel duiden, dat het vooruitzigt op rust, op vrijheid, op zulke onschuldige genieting voor zich en voor haar die hem dierbaar is, hem blijmoedig stemt? Hij is dan ook spoedig gereed en hij treedt zijne werkplaats binnen nog voordat de knecht zijne voorgenomene, vrijwillige taak heeft geëindigd. Wat ongeduldig, niettemin vriendelijk, hooren wij hem zeggen:

- Henri, is 't nog niet af?

Een trek van gemeenzaamheid vertoont zich nu op het gelaat van den reeds wat ouden knecht:

- Haast is geen spoed, meester. Niet alle werk kan met drift worden gedreven. Mijn hart was beter dan mijne hand. Tweemalen vloog mij de klos door de schering.

En de jonge, ongeduldig verlangende meester bleef zoo bedaard, schikte zich tot wachten zoo kalm, dat men hem daarom inderdaad een weinig lief zou hebben gekregen.

- Morgen maar weder even vroeg aan den gang als heden ochtend? - vroeg Paul, nadat beiden zich wat op straat vertoonbaar hadden gemaakt.

- Zoo lang het zoo warm is, dunkt mij dat voor u en mij verkieselijk.

En nu kon la Forêt naar zijne verloofde, naar zijne Marie snellen. Hij achtte het bijna stellig zeker, dat noch de gezondheidstoestand harer moeder, noch iets anders eenig beletsel had opgeleverd voor de voorgenomen wandeling; anders hadde zij hem, volgens afspraak, daarvan verwittigd. Daarom bevreemdde het hem, dat niet eene gedienstige hand voor hem reeds de deur geopend hield, en nog meer nam die bevreemding toe, toen hem op zijn kloppen die dienst werd bewezen door de jonge juffer de Prosni. Dit verontrustte hem, ofschoon hij, als een echt wellevend Franschman, toch der beleefdheid, indien niet al de grootste dan toch de eerste regten gunde.

- Juffer de Prosni, verschoon mij dat ik u die moeite veroorzaak; doch ...

- Maak u geenszins bekommerd, la Forêt; - klonk het vriendelijk - jufvrouw Chevraux was zoo even nog wel; doch zij kreeg eensklaps een' aanval van hare kramppijnen. Maar Marie helpt haar, en ik hoop dat het spoedig weder beter mag zijn. Het zou mij zeer leed doen ook om u en Marie. Gij zoudt juist eens uitgaan, hoorde ik.

Dat nu la Forêt in het geheel niet dacht aan zijne teleurstelling, dat hij de onaangename zijde van het gebeurde, zoo voor zich als zijne beminde, te eenemale vergat, durf ik niet verzekeren. Hij behoefde daarvoor niet meer e g o ï s t te wezen dan wij allen dit mogelijk zijn. Hij

was dit evenwel niet in den graad, dat niet weldra deelneming in den toestand van jufvrouw Chevraux den boventoon bij hem zou hebben gehad.

- Zou ik mogen achter komen, juffer de Prosni?

- Waarom niet, la Forêt? - En weldra vinden wij beiden bij Marie, nu een dier toonbeelden van teedere deelneming en zacht geduld, als der edele vrouw, het gevoelig meisje eigen zijn, vooral bij leed en smarte zoozeer op hare plaats, óns de beste, de redelijkste oplossing, waarom men haar vaak engelen noemt, en waardoor zij ons voorkomen nog het meest dien naam te verdienen. De geneesmiddelen waren reeds toegediend, zij had de lijderes bereids geholpen om die houding aan te nemen, die haar de meeste verligting scheen te schenken, zij was ééne zorg en had niet meer dan een' haastigen groet voor haren minnaar over, terwijl zij nog de laatste schikkingen maakte.

En la Forêt was verstandig genoeg, dacht edel genoeg, om Marie juist daardoor te laten rijzen in zijne schatting.

Weldra zag zij hare zorgen beloond. De aanvallen der kwaal, die anders dagen lang konden duren, schenen te wijken, en weldra bevond jufvrouw Chevraux zich betrekkelijk wel.

- Wat spijt het mij, la Forêt - liet zij zich met flaauwe stem vernemen, toen zij opziende dezen ontwaarde, - dat ik u nu zoo te leur stel. Ik verheugde mij reeds, omdat Marie toch eens eenige uitspanning zou genieten, en daar moet ik uw spelbreekster zijn.

- Dat is het minste, jufvrouw Chevraux. Kunnen wij voor u iets doen?

- Dank la Forêt, dank! Maar uwe welwillendheid doet mij dan toch goed. En gij zijt ook zoo ter mijner

hulp gereed, juffer de Prosni, dat ik daarmede inderdaad verlegen word.

- Wel, jufvrouw Chevraux, omdat ik er bij heb gestaan bijna als iemand wie de handen verkeerd stonden? Zij had nochthans bewezen, dat dit inderdaad het geval niet was, en Marie erkende hare hulpvaardigheid.

- Het is mij nu zoo wel, en althans in vergelijking met daar straks, dat het mij is alsof ik mij in eene andere wereld bevind.

Marie borg hare falie en la Forêt had zich bereids op een' stoel gezet, omdat beiden meenden, dat er nu toch van hun plan niets kon komen.

- Ik weet iets - liet zich juffer de Prosni vernemen met wat meer drift en iets luider dan gewoonlijk, een bewijs dat men over den inval dien men heeft verrast, en althans eenigermate daarmede ingenomen is. - Doch dan moet ik van jufvrouw Chevraux eenige inschikkelijkheid, van u, la Forêt eene dienst en van Marie eenig vertrouwen vragen. Ik kan voor dezen avond wel gemist worden bij ons; want moeder heeft tante de la Goûte bij zich. Als gij wilt vragen, of zij dit goedvindt, dan blijf ik hier als ziekenoppaster.

Verschooningen, tegenwerpingen van allen, die vooral van iemand van hooger' stand zulke dienst niet durfden aannemen, baatten niet. Zij kreeg het eerst de toestemming van jufvrouw Chevraux. Zij hielp Marie reeds aan haar eenvoudig toilet, omdat zij berekende, dat zij in 't voorbijgaan wel aan haar huis konden gaan en zij aan de moederlijke toestemming geenszins twijfelde. Zij dreef de minnenden met vriendelijk geweld ter deur uit, die weldra vernamen, dat mevrouw de Prosni hare toestemming volgaarne gaf.

- Doch dan moesten wij maar terstond naar neef Farine gaan; het wordt anders te laat, en ik durf van juffer Prosni niet vergen, dat zij zoo zeer lang bij moeder blijve.

- Ik vond, Marie, dat zij het zeer lief behandelde.

- Gij moest haar kennen, gelijk ik haar ken, Louis! Ik zou waarlijk verlegen zijn, indien ik één bepaald gebrek bij haar moest opnoemen. Als ik soms zou meenen dat zij toch wat al te gevoelig is, betoont zij zich weder zoo moedig en krachtig, dat ik haar bewonder. Zij was zoo even nog geschrikt en had tranen in de oogen, toen zij moeder zoo bleek zag worden; maar desniettemin was zij even rap ter hulp. En in huis vooral moest gij haar zien. Zij is de jongere vriendin van hare mama en de moeder van hare broertjes en zusjes. Haar eenige gebrek is, dat zij te weinig om zich zelve denkt.

- Nu, dat is een gebrek, dat haar tot een engel kon maken.....

- Dat is zij waarlijk, althans als een mensch hier engel kan zijn. Zij moest ook gelukkig wezen als een engel; doch....

- Gij meent, zij is dat niet, en denkt aan hare verbindtenis met den heer Barrière.

- Wist gij dat, la Forêt? en hoe?

- Och, lieve Marie, die dingen blijven zelden geheel verborgen.

- Daaronder lijdt zij tegenwoordig; maar zij weet zich zelve te beheerschen. Ik heb, al ben ik de oudere van ons beiden, veel aan haar te danken, alsook aan hare moeder. Van haar heb ik geleerd ons leven nog als iets anders te beschouwen dan als een tijd om wat te genie-

ten, wat te beuzelen. Ik leerde beiden hooger achten, naarmate ik met haar in naauwer aanraking kwam. En minzaam....

- Zoo dat zij mij daarmede zoo even nog schier verlegen maakte. Zij heeft iets, ofschoon nog een jong meisje, wat ieder behaagt en te gelijk ieder eerbied inboezemt, even als gij, Marie, en gij niet minder dan zij, mag ook juffer de Prosni van haren stand en hare opleiding mogelijk eenig voorregt ontleenen.

- Ik? - vroeg Marie. - Het is het eerst dat mij dit wordt gezegd. Ik zou niet weten waarin dit lag.

- Maar ik mag het u zeggen: het ligt vooral in den adel, in de reinheid uws gemoeds. Dat geeft aan het geheele voorkomen iets, wat ieder als ware het de ruwheid verbiedt, wat hem toeroept: ‘schend niet, gij staat als bij iets heiligs!’ Het is als de dauw op vruchten, als het waas onzer druiven. Gij hebt juffer de Prosni daar straks een' engel genoemd; het is juist dat engelachtige, iets van den hemel en van zijne verhevene onschuld in den schoonsten vorm der aarde. Het is iets onbeschrijfelijks, dat zij die het bezitten niet kennen en waarvan zij de tooverkracht niet weten; doch dat allen ontwaren, die nog vatbaar zijn om reinheid en adel in eene vrouw op prijs te stellen. Het is iets dat van den woesten wellusteling nog eerbied eischt, dat den gewonen mensch bekoort, dat den betere verheft en heiligt.

- Mijn la Forêt wordt nog half dichter, half filosoof. Ik meende soms wel, dat gij niet te hoog dacht over de vrouwen. Ik schreef dit toe aan uw wat ernstig karakter. En eigenlijk zie ik wat tegen u op. Het is mij soms, als zijt gij voor mij wat te hoog....

- Ik voor u te hoog, Marie? En heeft men niet den wever, die naar u durfde zien, naar u zijne wenschen uitstrekken, beschouwd als... trotsch, als vol eigenwaan? En hebt gij daarover niet aanmerkingen moeten hooren? - Een gevoel van schaamte, misschien met wat verontwaardiging gemengd, kleurde zijn gelaat.

- Ik bedoelde dat ‘hoog’ niet in dien zin, en dacht aan geen' stand. Gij zoudt arm kunnen wezen, en het zou u bijblijven. Het zou u bijblijven, dunkt mij, stondt gij ook voor de grootsten en hoogsten. Het is, ik voel het, iets krachtigs, iets bedaards, iets onafhankelijks. Gij blijft zoo u zelf en dit geheel, met en bij wie gij ook wezen moogt. - Hebt gij ooit vrees gekend, Louis?

De jongman glimlachte. Hij had in die korte schets van zijn karakter veel waarheid gevonden; en dit uit den mond der beminde te hooren, streelde nog iets beters dan zijne eigenliefde. Hij had anders wel niet dat gevoel kunnen ontwaren, dat hem deed zeggen:

- Vrees? Toen ik kind was, ja! Nog, nog vrees ik, maar zóó dat ik het geen vrees mag noemen.... voor God, Marie!

- En ik weet er meerderen die zoo over u denken, van wie gij dat naauwelijks zoudt vermoeden. Onze predikant Salbert zeide mij schertsend en toch met eenige be-teekenis: ‘Gij krijgt een' mán aan la Forêt.’ Maar een oogenblik daarna sprak hij meer dan ik wil zeggen tot uwen lof. Hij meende dat gij iemand waart, op wien men in nood en dood kon rekenen. Hij zêi dit, terugkomende op ons gesprek van laatst. Moeder sprak nog een woord aangaande uw geloof, omdat zij meende, dat gij nog al wat afwijkende begrippen hadt. De heer Salbert

zeide, dat gij misschien wel geen onbepaald aanhanger van de synode te Alèz mogt zijn en geen streng voorbeschikker, dat gij mogelijk zelfs meer protestant dan gereformeerde waart.....

- De heer Salbert heeft mij mogelijk wat willen sparen op een punt, dat noch voor uwe moeder, noch voor hem twijfelachtig behoeft te wezen. Ik heb daarover, toen ik mijne belijdenis aflegde, gesproken met hem en een' der oudsten die daarbij tegenwoordig waren, die zwarigheden inbragt tegen mijne aanneming. Ook later is dat punt meermalen ter sprake gekomen, als ik een' onzer predikanten ontmoette; doch zij hebben mij niet kunnen overtuigen, dat het lasterlijk of onchristelijk moest heeten, indien ik mij onder God en in Zijne hand, maar niettemin vrij gevoelde. Er is iets in mij, dat mij daarvan overtuigt, ondanks alle gronden of ook schijnbewijzen, welke men daartegen wil aanvoeren. - En wat ik niet geloof mag ik immers ook niet belijden? Dat zou wel de grofste onwaarheid wezen van alles.

- Maar... ja, gij hebt gezegd laatst, dat tusschen ons alles opregtheid moest wezen, en daarom.... doch word daarom niet boos, la Forêt, maar Sybille Guemonée, die te eenvoudig en te goed is om dit te verzinnen, zeî mij laatst, dat zij had gehoord, dat gij republikein waart en tegen onzen koning. - En het meisje zag hem bekommerd aan.

Aan de donkere blikken van la Forêt zou men hebben gezegd, dat dit woord hem toch inderdaad wel wat boos maakte. Het was trouwens de beschuldiging, welke in die dagen door velen aan de protestanten werd te laste gelegd, en welke men vooral den Franschen hervorm-

den wilde aantijgen, - eene beschuldiging die toenmaals, bij de steiler begrippen van legitimiteit en goddelijk gezag der vorsten, veel hatelijker klonk dan in onzen tijd. - Was daaraan nochthans volstrekt niets waar? - Moest ‘goddelijk gezag’ beteekenen volstrekt en onbeperkt gezag van den vorst; dan was het blijkbaar en ook bereids uitgesproken, dat althans vele protestanten dit niet erkenden. Dan lag het in den aard der zaak, dat hun tegenstand, hetzij feitelijk of lijdelijk, inderdaad reeds inbreuk was op het stelsel van souvereiniteit, gelijk dit door velen en bijna algemeen toen werd opgevat. En evenwel hielden zich daaraan zelfs protestanten, en zulks met eene goede trouw, die hen hunne inconsequentie niet deed bespeuren. Anderen spraken de grondstelling, ‘dat men Gode meer moest gehoorzamen dan den menschen’ onverholen uit; maar met menige r e s t r i c t i e . Er waren er ook, die begrepen, dat de vorsten zelven en meer nog de trouwe zonen der kerk, maar ook de heerschzuchtigen, de leer van het goddelijk gezag der koningen voorstonden op eene wijze, die haar in lijnregte tegenspraak stelde met hunne conscientiën. - En dezer stille leuze moest, vooral waar men het hoog gezag door den vorst zag nedergelegd in handen, zoo weinig te vertrouwen als die van den kardinaal de Richelieu, waar men zag, hoe men gewelddadig of met list de regten en voorregten der protestanten zocht te besnoeijen en te beperken, ja mogelijk te vernietigen - dezer stille leuze, zeggen wij, moest bijna worden: ‘liever republikeinsch dan paapsch!’ - La Forêt had te veel over de zaak en haren mogelijken loop nagedacht, dan dat hij zich dit d i l e m m a niet voor den geest zou hebben gesteld. Hij had vroeger nog een' derden uitweg ge-

zien, door velen in soortgelijke omstandigheden bewandeld: het m a r t e l a a r s c h a p ; - doch, zóu men op die wijze vervolgen, en had het leven niet banden voor hem gekregen, die deze keuze onmogelijkheid maakten voor zijn hart? Daarom had hij zich aan de zijde geschaard van diegenen die het: ‘des nóóds liever republikeinsch dan paapsch!’ hadden aangenomen. Hij besloot op dit punt ook geheel opregt te zijn jegens Marie, en sprak:

- Ik ben geen republikein, Marie, en zou het niet worden, dan in den hoogsten nood en wanneer wij bij onzen koning, dien God behoede! geen menschelijkheid, geen billijkheid meer mogten ontmoeten, wanneer hij in stede daarvan slechts geweld voor ons had. Dan mogen wij ons regt, wij mogen de goede zaak niet prijs geven.

- Maar is dat ons niet verboden, la Forêt? Ik las gisteravond nog voor moeder de bergpredikatie, waarin de Heer Jezus spreekt: ‘Ik zeg u, dat gij den boozen niet wederstaat; maar zoo wie u op de regterwang slaat, keer dien ook de andere toe.’

- Ik ken dat woord, Marie; doch ik pas dit, even als onze predikant Salbert, op onze bijzondere belangen toe.

- Maar dan het: ‘keer uw zwaard weder in zijne plaats; want allen die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan’?

- Lieve Marie, men moet tijden en omstandigheden wel in aanmerking nemen. En daarenboven kan men bezwaarlijk zeggen, dat het eene louter godsdienstige zaak is, waarom dezer dagen wordt getwist en die, naar ik vrees, niet door zachtere middelen zal worden afgedaan. Van de zijde des konings geschiedt te veel en ook van onzen kant, om ons te doen vertrouwen op vrede. Maar de

zorgen tot morgen, en dat wij ons daarom den schoonen middag niet laten bederven! - Als wij op gindsche hoogte zijn, kunt gij de woning van Farine reeds zien.

En nu zetteden beiden den togt voort onder wat aangenamer gesprekken dan die hen tot hiertoe hadden bezig gehouden.

Hartelijk werden zij verwelkomd door Farine en Madelon, die het druk hadden om hun de gedeeltelijk vernieuwde woning te laten zien en hun de getroffen inrigtingen mede te deelen.

- Vrouw, wat is er na eene goede wandeling noodig? Laat onze gasten zien, dat, wat wij ook hebben verkocht, onze wijn en ons brood toch niet op Marans is gebleven.

En weldra had vrouw Farine, met behulp van Marie, die zich bij hare gastvrouw, was deze ook van wat ruwer stof gevormd, spoedig te huis gevoelde, een' eenvoudigen disch bereid.

- Mijn rijk is hier wel wat kleiner geworden dan te Marans - liet zich Farine vernemen, terwijl hij met het mes, dat hij spelende in de hand hield, voor zich uit wees. - Het strekt maar tot aan gindsche heining aan het eind van dien akker. De eigenaar wilde niet meer grond verkoopen.

- Wie weet waarvoor het goed is, Jean - hernam zijn vriend. - Het is mogelijk beter geld in de hand, dan eigen grond onder de voeten, in dezen tijd. Het spijt u toch niet, dat gij Marans hebt verlaten?

- Neen, ik beklaag het mij lang niet. Ik hoor, dat er van tijd tot tijd patrouilles en soms marodeurs van de koninklijke troepen in Marans komen, en er al vreemd huishouden. Ik zou dien overlast maar slecht kunnen

veelen. Gelukkig zijn wij daarvan hier tot dus ver bevrijd. - Zijn blik was dreigend geworden, en hij hield het mes onder het spreken vaster geklemd.

- Het schijnt dat men ons wil tergen - sprak Louis, ziende dat de vrouwen in een druk gesprek waren gewikkeld over huishoud- en landhuishoudkunde. - Men geeft op de redelijkste bezwaren door onze regering niet zie zoo veel acht. - En hij legde den duim op het einde van den wijsvinger. - Waar moet het dan wel ten laatste heen? Daarom zei ik ook reeds, dat het welligt goed kon wezen, dat men u niet meer grond had willen verkoopen.

- Als zij mij mogten dwingen om van hier op te staan, dan verzeker ik u, la Forêt, en ik hoop woord te houden, dat Jean Farine niet gemakkelijk zal gaan zitten. Het trekt mij in mijne vuisten, als ik hoor hoe die koninklijke soldaten hier en daar op het platte land te werk gaan, en hoe de onzen in de steden, in Poitiers, Montauban, Montpellier, in het Zuiden, het zoo zoetsappig aanzien, dat men de garnizoenen vermeerdert, en men hun zoodoende den teugel in den bek wringt.

- Dat zouden wij in ons la Rochelle nooit gedoogen, al zijn er bij ons ook velen voor den vrede. Onze maire Godefroi mag nog al gematigd zijn; doch dat lies hij en zelfs Berne zich niet welgevallen.

- En toch heb ik in die keuze weinig zin, en had liever óf Berne óf Jean Guiton gezien.

- Hoe zoo, neef?

- Als het vrede kán wezen, heb ik liever vrede. Maar moet het oorlog zijn, dan ben ik liever handig er bij en sla kras toe. Het laatste zou met Guiton zijn gebeurd. Nu zal men lang wachten, laat zadelen en niet

gereed zijn, als er geblazen wordt. In zijn hart is Godefroi voor den vrede.

La Forêt bespeurde, dat hun zacht gevoerd gesprek toch de opmerkzaamheid van Madelon en Marie begon te trekken. Hij leidde het dus op onverschillige onderwerpen, totdat Marie meende dat het tijd werd om terug te keeren.

- Wij gaan mede, totdat wij Pierre ontmoeten, die om dezen tijd van de school komt.

Zij waren nog niet verre, toen zij Pierre alreeds met een paar boeken onder den arm tegen kwamen, en de ouders met hun' zoon naar huis terugkeerden.

Het was een prachtig schouwspel, toen zij, op den top der heuvelkling gekomen, de zon achter la Rochelle zagen zinkeu. Onzigtbare dampen gaven aan de lucht iets wazigs, waardoor het licht zich getemperd vertoonde, een enkel wolkje aan den hemel vertoonde zich rood en vurig bijna in den gloed der avondzon. Breede tinten van geel en purper en smaragdachtig groen kleurden den hemel, die aan den gezigtseinder eene lange, maar niet zware en hier en daar door heldere plekken afgebroken bank vertoonde. En in eene dier heldere plekken schitterde en straalde de zon nog met vollen luister, juist achter de stad.

- Zie eens, hoe heerlijk la Rochelle daar ligt - sprak Marie, nadat zij eene poos zwijgend hadden voort-gewandeld. - En welk eene rustige kalmte rondom! La Forêt, hoe gaarne zou ik het altijd zoo zien. Zóó het land aanschouwende, kon mij het denkbeeld aan onlust en woeling die hier geheerscht heeft en die dreigt, vreemd worden. Ik hoorde nu en dan uw gesprek met uw' neef.

- Geen zorgen voor den tijd Marie! - sprak la

Forêt, alhoewel hij in zich zelven gekeerd vroeg: - ‘Zal la Roebelle eens zóó onder Frankrijks steden in het licht prijken, of in verteerenden gloed?’

Toen zij terugkeerden wist jufvrouw Chevraux niet genoeg de wijze te roemen, waarop juffer Jeanne zich van hare vrijwillig opgenomen taak had gekweten. - Gij hebt mij een regt aangenamen, een gelukkigen middag verschaft, juffer Prosni - sprak la Forêt dankbaar. - Maar mag ik nu de eer hebben om u naar uw huis te vergezellen? - vroeg hij, ziende dat Jeanne naar haar falie greep, welke Marie zich reeds haastte haar om te doen, terwijl zij deze met eene speld beter om het gelaat deed sluiten.

- Nu maakt gij immers dat juffer Jeanne er zoo non-achtig uitziet, mijne dochter.

- De avond is tamelijk koel - gaf Marie ten antwoord.

Het gezegde van jufvrouw Chevraux, de herinnering aan het geluk der beide gelieven, gaf Jeanne vrij wat te denken over haren toestand en betrekking, zoodat zij niet zoo spraakzaam was als anders tegen la Forêt, die zich uit eerbied een weinig achter haar hield, toen hij haar naar het huis harer moeder in de Rue st. Marçault begeleidde.

Zij vond hare tante de la Goûte nog daar.

- Hoe is het, Jeanne - vroeg mevrouw de Prosni - met jufvrouw Chevraux?

Op het geruststellend antwoord van Jeanne liet hare tante volgen:

- Zijt gij dáár geweest, Jeanne, en den geheelen middag?

- Ja, tante. Zij werd onwél, en Marie had eene afspraak gemaakt voor eene wandeling, van welk genoegen ik het lieve meisje niet wilde beroofd zien. Zij past hare moeder schier altijd op, en met eene liefde...

- Dat heb ik al meer gehoord. Spaar dus uwe loftuitingen maar. Doch mij dunkt, dat zij daartoe wel iemand anders had kunnen nemen, en dat Jeanne de Prosni inderdaad geen ziekenoppaster behoefde te worden bij jufvrouw Chevraux. Men moet zien met wie men zich zoo doende op voet van gelijkheid stelt.

- Mijne moeder had het mij niet verboden, tante. - Het zachte doch vaste antwoord, dat de wel wat snibbige en op haar stand trotsche dame, op hare, gelijk men't noemt, plaats zette, scheen mevrouw de Prosni wel wat te verontrusten. Er volgde evenwel niet meer op dan:

- Nu ja, nichtje, het is uwer moeder zaak. Maar ik blijf u raden - wendde zij zich tot mevrouw de Prosni, het gesprek waarin de beide dames waren gewikkeld en dat door de komst van Jeanne was afgebroken, voortzettende, - ik blijf u raden, om te denken op proviandeering.

- Hoe maken de kinderen het, moe? - vroeg Jeanne, toen een kortstondig zwijgen der beide oudere dames haar daartoe gelegenheid aanbood.

- Alles wel, lieve. - Ik hoop toch, zuster, dat het er niet toe zal komen dat onze stad belegerd wordt.

- De la Goûte denkt er anders over. En ik kan u ook zeggen, dat men in den raad er reeds over heeft gesproken om den voorraad van krijgsbehoeften op te nemen. Het heet, dat men aan het arsenaal eenige oude affuiten repareert, doch er steekt meer achter. Wat ik u zeg, geloof mij.

– God geve, dat het niet gebeure! De laatste ellende heugt ons nog, en wat was het, in vergelijking van het beleg in 1573? - En wij kúnnen nog zorgen, doch die duizenden van armen!

- Ja, dat moet zoo als het kan. Ik zou het u altoos raden. Beter nog later er mede verlegen, dan er om verlegen. Is het niet noodig, zegt de la Goûte, dan kunnen wij het nog altijd weder overdoen, al is het voor scheepsprovisie.

- Doch mij dunkt, dat de heeren, als zij zoo iets voorhebben, of als zij zien dat het er toe komen kan, moesten zorgen voor voorraad.

- Daarvan is gesproken; - hernam mevrouw de la Goûte wat zachter, hoewel Jeanne bezig was met het bergen van haar goed en eenige huishoudelijke vorrigtingen - edoch men wil wel graan en wijn beide leveren, en den laatsten willen sommige wijnhandelaars niet geleverd hebben, omdat zij meenen dat dit hun tot schade zou zijn. Wat ik u zeg, zuster, doe goed wat op. - Zijt gij niet wel, Jeanne? - vroeg hare tante, toen zij het meisje nu in het volle licht aan de tafel zag.

Jeanne gaf maar een flaauw antwoord en verliet het vertrek. Mevrouw de la Goûte vestigde een' vragenden blik op hare zuster.

- Jeanne lijdt tegenwoordig - hernam deze op een' toon, waarin moederlijke meêwarigheid en moederlijke bekommering spraken. - Barrière houdt het, ondanks hij protestant is, met den koning. Hij is tegenwoordig op Ré en wordt door de Thoiras onderscheiden en begunstigd, zoodat Jeanne, indien die oorlog uitbarst, een' harden strijd te gemoet ziet voor zich.

– Kom, meisjesmalligheid dus? Ik dacht dat het iets was van wezenlijk belang. Dat zal wel overgaan. En zoo niet, voor Barrière een ander!

- Ik zou ongaarne zien, dat Jeanne er zoo over dacht, zuster. God geve, dat het ten beste uitloopt, ook voor haar!

- Geef haar maar braaf wat te doen, dan gaat het wel over. Het komt doordien die dametjes tegenwoordig wat meer worden ontzien en wat meer ledigen tijd hebben dan vroeger.

- Gij kent Jeanne weinig en haar manier van doen. Ik heb aan haar meer steun dan ik van haar kan verlangen. Wat het werk en de zorg betreft, dan is zij evenzeer en haast meer huismoeder dan ik. Luister, daar heeft de kleine Susanne geroepen, en zij heeft hare smart en kommer reeds weder achtergesteld, en is bij het kind.

- Nu, zuster, herinner u mijn' raad. Ik ga nu naar huis; want de la Goûte zal mij wel wachten, en de knecht is er reeds lang.

Jeanne had dit woord nog gehoord bij het binnentreden, en terstond bevel gegeven, dat de dienaar met den fakkel zich zou gereed houden, ten einde zijne meesteres naar huis te begeleiden.

Toen het meisje, nadat zij waren vertrokken, weder in de kamer kwam, drukte mevrouw Prosni haar aan hare borst en kuste haar op het voorhoofd. Jeanne verstond dat bewijs van teederheid.

Negende hoofdstuk.

Het is in de eerste helft van Junij 1627, en een morgen zoo frisch, na een onweder dat in den nacht was gevallen, als men gedurende eenigen tijd niet mogt genieten. Eene aangename koelte streek over de haven heen en langs de kaaijen, slechts van tijd tot tijd door enkele vlagen afgewisseld, die waren als de onrustige bewegingen van iemand, die na woelige bezigheid in rust, maar nog niet in volle rust was gezonken. Enkele wolken dreven nog tamelijk snel voort aan het zwerk, als achterblijvers en tros van een voortrukkend leger, voortjagend om zich te vereenigen met de hoofdmagt. Er heerschte iets vochtigs maar dat thans welkom was in den dampkring, die dagen ja bijna weken lang als doorgloeid was door de hitte der zonnestralen, thans door deze koesterend doorstoofd. Op de anders stoffige, nog niet veel betreden straten neemt men nog de sporen waar der groote malsche regendruppen, die hier te loor gingen, maar elders boom,

gras en kruid verkwikten en als ter lafenis strekten. Aan boord der schepen, die met het intreden van den vloed weder als in hun element komen, zoodat sommige ligtere vaartuigen in de haven bereids worden gewiegeld, op wier natte dekken het zonnelicht met matte glans wordt teruggekaatst, neemt men aan het ligte touwwerk nog sporen waar van het woeden van den wind, doch die allengskens verdwijnen onder den ordenenden arbeid van den matroos. Aan boord van enkele dier vaartuigen, die gedeeltelijk reeds middenvaarwaters verhaalden, gedeeltelijk aan kaai of wal vastgemeerd liggen, ziet men toebereidselen maken, die hun vertrek in den loop van dien dag aankondigen. Hier en daar kruisen sloepen over het water, meerendeels beladen met mondbehoeften of benoodigdheden, met welker aanschaffing men wacht tot het laatst, of wij zien daarin de rustige gestalte van een' scheepskapitein, gereed om zich aan boord te begeven van zijn schip, met de noodige papieren en bescheiden bij zich, nu en dan wuivend met hand of hoed, een teeken van afscheid voor bekende of vriend. - Het is een levendig, een woelig tooneel, met meer of minder belangstelling gadegeslagen, ook met de onverschilligheid der gewoonte aangezien of over 't hoofd gezien door velen, die, uitgelokt door het weder, langs de Q u a i d e s D a m e s op en neder drentelen. Men ziet er moeders, dienstmaagden met kinderen, waarvan sommige ook nog naar anderen dan naar de kinderen zien, en onder wie er zijn, die door een snoeperig gezigtje nu en dan scherts uitlokken, vaak met Fransche gevatheid beantwoord. Enkelen werpen ernstiger blikken naar sommige dier schepen en hebben goede wenschen en beden in het hart.

Digt bij de Tour de la Chaine, dus genoemd van den keten, waarmede men des avonds en in onrustiger tijden ook des daags de haven afsluit, tegenover welken men den Tour de st. Nicolas ziet, ontmoeten wij een drietal kooplieden, waaronder Jean Guiton en een' der zonen van den heer de Thevenin, meest ziende naar wat uit zee mogt komen opzetten, turend naar enkele zeilen, die zich vertoonden in de rigting van het eiland Ré, dat evenwel een meer belemmerende dan voordeelige achtergrond bleef.

- Ik zie niets; en met dien hoogen westenwind had ik toch stellig verwacht, dat er wel wat zouden opkomen.

- Ik denk, Thevenin, dat zij het met dit weder wel wat van lager wal af zullen hebben gehouden. En als 't zoo blijft, reken ik meer op 't volgende tij.

- Ik zou zeggen, sieur Guiton, dat ik daar ginds in de rigting van de Baleines een zeil zag; maar of 't een bramzeil of van een kleiner vaartuig is, - daarvan wil ik af wezen.

- Uwe oogen zijn jonger dan de mijne. Ik zie nog niets; doch... daar ginds, niet waar? - Voor een razeil is 't mij evenwel ruim klein. Ik denk daarom een visscherman. Of het moest een schuit met steenen of materialen wezen, voor het fort Louis. Zijn zij daaraan niet te werk?

- Ik ben daar straks nog hierover aan de Quai petite Rive geweest, en och ja! zij zijn daar weder aan 't sjouwen, even als de onzen aan het fort Tasdon.

- Het is verduiveld erg. Men ziet duidelijk, dat de kardinaal ons de handen wil binden; en men laat hem de touwen vrijelijk klaar maken.

Na een poos tijds, waarin de heeren op de kaai heen

en weder bleven wandelen en elkanderen hunne opmerkingen mededeelden, nu en dan een woord gunnend aan matroos of sjouwerman die hen ontmoette, zagen zij dat het scheepje dat opkwam, een visscherman was.

- Visscher, ho! - riep Guiton, toen hij dezen gereed zag om zijn vaartnig op een daartoe geschikt ledig plekje vast te maken. De aangeroepene haastte zich om nog een halven steek op het touw te leggen en den knechts een paar bevelen te geven. Hij naderde nu de heeren, en nam, toen hij Guiton herkende, den breedgeranden zeildoekschen hoed af.

– Welkom binnen! Is er wat nieuws in zee?

De man zag eerst den jongen Thevenin en Martin en daarop Guiton aan, wiens gelaat eene uitdrukking kreeg, die scheen te willen zeggen, dat hij vrijelijk kon spreken.

- In zee, niets nieuws, heer, behalve een storm, die wel weder wat menschenlevens en hout, touw en doek op den koop toe kan hebben gekost. Het was bar en de bui kwam eensklaps opzetten. Op Ré zag ik een paar zouthaalders op 't strand gesmeten.

- Ook wat vernomen onder de Engelsche kust?

- Ik geloof, heer, dat zij klarigheid maken om ons een bezoek te brengen. Ik zag verscheidene groote schepen koers zetten naar Plymouth, en een paar Engelsche visscherluî spraken van het eindigen van de toerustingen. Zij schenen evenwel het regte niet te weten, of wilden er niet voor uitkomen. Een van de onzen meende al de Engelsche vloot te hebben gezien, koers zettende naar Oleron.

- Het zijn mogelijk meeuwen geweest. Zoo ver kunnen zij er nog wel niet mede wezen, volgens onze laatste berigten - liet zich de jonge Thevenin hooren - of zij

moeten hebben getooverd en gevlogen. Niet waar, heer Martin?

- En toch zou het te wenschen wezen, dat zij er waren. Zij hebben den kardinaal al ruim veel tijd gegund. Hij maakt groote toerustingen in Bourdeaux en houdt de Hollanders aan 't lijntje om nog eens schepen van hen te krijgen.

– .... Dat eene gemeene trek zou wezen van de politiek. Wij zijn dan toch altijd hunne geloofsgenooten - viel de jonge Thevenin in.

- En wat gebeurde er vóór een paar jaren hier, toen Soubise hun dat grapje deed opbreken en hun admiraalschip verbrandde; hoewel dat bij de gemaakte afspraak om elkander niet aan te vallen een gemeene streek was.

- Die ons toen ook niet best is bekomen - liet zich Guiton hooren - en die mogelijk nog niet hard voor ons zal pleiten, als het er op aankomt. De Hollander vergeet niet gemakkelijk.

Nu liet de bengel van het stadhuis zich vernemen, een teeken dat het uur voor de raadsvergadering dáár was.

- Komt uw vader, Thevenin?

- Hij hoopte te kunnen komen dezen morgen, sieur Guiton; doch ik weet het niet. Hij was wel iets beter; maar hij had gister en eergisteren weder een' hevigen aanval van jicht. Kan hij, dan komt hij stellig.

De beide heeren vergezelden het raadslid tot het G r o s s e H o r l o g e , van waar zij hunne wandeling hervatteden, terwijl Guiton zich door de R u e d u T e m p l e naar het stadhuis begeeft. Hij heeft nog gelegenheid om den man, van wien hij zoo even had gesproken, te helpen. Hij ziet hem nabij het stadhuis.

- Mag ik u den arm ter ondersteuning aanbieden, sieur de Thevenin?

- Ah, Guiton! Ja, 't valt zuur; men vertrouwt wel eens wat te veel op zijne krachten. Maar ik wilde geen der jongens medenemen. Dan plagen zij mij later maar er meê, en zeggen zij: vader wordt oud!

- De weg is ook ver genoeg voor u.

- Ja, jongen; doch ik blijf vooral tegenwoordig niet graag weg. Gij weet waarschijnlijk niet, wat er gekomen is. Het kan nog wel eene zeer belangrijke vergadering worden. Zie even hier (hij liet Guiton een klein briefje zien;) 'Er is een schrijven van den hertog de Soubise over Boulogne uit Engeland aangekomen'. - Het zal mij benieuwen wat het is.

- Daarop had ik niet gerekend. Ik hoop maar, dat onze vrienden niet wegblijven, wat het dan ook moge wezen. Waarachtig, men moet tegenwoordig bij de werken zijn.

- Ik heb Defos nog eene boodschap gestuurd. Die komt zeker.

Aan den trap had de heer de Thevenin Guiton's hulp zeer hoodig. Echter bevinden zij zich nog ruim tijdig in de raadzaal, waar zich immer meer leden vereenigen. Men ziet bereids, dat de afscheiding der partijen merkbaarder is geworden. Ieder schijnt niet meer te weifelen, maar terstond te weten, werwaarts hij zich heeft te begeven. De groeten naar elders geworpen zijn vlugtiger, koeler, meer enkel beleefdheid. Enkelen vergeten het geheel. - Defos heeft de Thevenin en Guiton zien opkomen en snelt hen te gemoet gelijk Jean Berne zich naar de la Goûte wil begeven. Beiden stooten elkander; doch geene verschoo-

ning, slechts een ietwat vragende, dreigende, minachtende blik volgt. - Er wordt stiller, met meer wantrouwen gefluisterd. Er ligt een nevel over de vergadering.

Nu treden de maire en schepenen binnen, en allen nemen hunne plaatsen in, - meer gemengd, omdat ancienniteit regel, ofschoon niet strikt in acht genomen regel is.

Godefroi doet het gewoon gebed ter opening der vergadering. Weldra zijn de notulen van het in vroegere bijeenkomst gepasseerde gelezen, die meestal administrative en geldelijke belangen der stad betreffen.

Nu heet het: - Ik zal den heer secretaris verzoeken de missive voor te lezen, die is ingekomen van den hertog de Soubise.

Voordat evenwel hieraan kan worden voldaan, verheft zich Jean Berne, hetgeen voor eenige anderen een teeken schijnt om mede op te staan van hunne tabourets, die daarop door sommigen worden aangezien met blikken, waarin minder bevreemding nog, dan wel afkeer en zelfs vijandschap spreekt.

- Mag ik wel alvorens het woord vragen, mijnheer de maire? - heet het nu.

Godefroi schijnt ietwat verlegen en zwijgt, terwijl hij nu en later zijn' blik van den een' op den ander' laat dwalen. Berne neemt dit op als toestemming.

- Vóór wij daartoe overgaan, mijne heeren de maire, schepenen en leden van den raad, wenschte ik wel in bedenking te geven, of die brief van den heer de Soubise wel door ons ontvankelijk en aannemelijk zal worden verklaard? - Een goedkeurend knikken van hen die opstonden, een enkel gedempt ‘bravo!’ dat zich laat hooren, is het teeken van goedkeuring van wie met hem instemmen.

- Die is ontvangen en aangenomen! - riep Defos, wel een weinig advokaatachtig de leer van het f a i t a c c o m p l i bezigend. - Onze maire heeft dit in zijne kwaliteit gedaan, en hij zal en kan zulks verantwoorden. Misschien is het een aanbod van onderwerping van den heer de Soubise. Wij vragen de lezing - eindigde hij wel wat stekelig.

- 't Is hoogverraad - liet er een zich vernemen, hetgeen door weinigen werd gehoord.

Ik verzoek orde en stilte, mijne heeien! - sprak nu Godefroi - en breng in voorslag, of wij ter lecture zullen overgaan, of niet.

Nu liet zich wel een wat verward geroep van ‘ja; neen; de lezing!’ hooren; doch het was blijkbaar, dat verre weg de meesten verlangden te vernemen, wat de hertog de Soubise, die sedert zijn laatst gewapend verzet als balling in Engeland verbleef, had geschreven.

De maire verbrak het zegel en reikte den brief over aan den secretaris, die nu las:

‘Aan den maire, schepenen en raad van la Rochelle.

Mijne Heeren,

Mijne belangstelling in uw behoud, zoowel als mijne zucht voor Erankrijks heil en mijn erkende ijver voor godsdienst en regt, waarvoor ik geleden heb en nog lijde, dringen mij om in de plaatsgrijpende omstandigheden u opmerkzaam te maken op de kwade trouw der raadslieden van zijne Majesteit Lodewijk XIII van Frankrijk, die niettegenstaande het traktaat met die van la Rochelle op 11 Februarij 1626 gesloten, voortgaan

het fort Louis en st. Martin en la Prée op het eiland Ré te versterken, met blijkbare intentie om uwe stad te onderwerpen, en haar te berooven van hare vrijheden en voorregten en onze gezuiverde leere te onderdrukken.

Ik meen u in dezen te mogen wijzen op zijne Majesteit Jakobus van Engeland, die gezegd traktaat heeft helpen sluiten en zich borg heeft verklaard voor deszelfs trouwe naleving, en dien ik bereid geloove om, op uw aanzoek, u te helpen om uw goed regt te handhaven, met alle magt ter zijner beschikking gesteld.

Ik hoop dat mijn raad en wenk in dezen niet vruchteloos zullen wezen, maar tot een mannelijk besluit voeren, om bij Engelands koning officiële klagten in te leveren wegens schending van genoemd tractaat.

Ik bevele mevrouw de hertogin de Rohan, mijne geëerde moeder en mijne zuster in uwe bescherming, U in 's Allerhoogsten hoede,

Portsmouth,
6 Junij 1627.

Uw toegenegen
Benjamin de Soubise.'

Moeijelijk zou het wezen den indruk te beschrijven, welken deze brief op de vergadering maakte, al kwam die ook sommigen niet geheel onverwacht. - Reeds meermalen was genoemd traktaat en de betrekking waarin Jakobus daarbij was opgetreden ter spraak gekomen, en dan een punt geworden van verschil en strijd.

- Daar hebben wij het al! - hooren wij Jean Berne zeggen, tamelijk luid.

- Niets meer dan natuurlijk - voegt Defos hem toe. - Dat traktaat is dan toch gemaakt, om wederzijds te verbinden, terwijl Jakobus zich tot borg (g é r a n t) daarbij heeft gesteld.

- In geenen deele! - is het antwoord. - Sieur Galland heeft mij verklaard, dat er in de acte door de ambassadeurs geteekend alleen stond, ‘dat de koning van Frankrijk op aanzoek en tusschenkomst (i n t e r c e s s i o n) van Engelands koning, gevoegd bij de nederige smeekingen van zijne onderdanen, zijn best zou doen om den tijd der slooping van het fort Louis te verkorten’, - hetgeen, volgens Galland, wel deugdelijk insloot, dat dit fort regtens bleef bestaan.

- En in plaats van sloopen - viel nu Guiton in op een' toon die vurigheid en weêrzin verried - gaat men steeds voort met het fort te versterken, gelijk ik heden morgen nog vernam. En wat baten onze remonstrantiën daartegen?

- Er is beloofd, dat het fort mettertijd zou gesloopt worden, indien de Rochellers zich handelbaar en onderworpen betoonden.

- Handelbaar en onderworpen.... Staat dat in onze handvesten en vrijheden, Jean Berne? - Zijn wij niet handelbaar genoeg geweest, als die enkel vertoogen hebben ingeleverd? Zijn wij niet onderworpen te over geweest, toen sieur de Thoiras ten vorigen jare aan de poort van C o i g n e s kwam en aan de wacht daar vertelde, dat zij gerustelijk wijnlezing konden houden, maar dat hij wien der heeren van 't stadhuis hij daar mogt vinden met zweepen van ossepezen naar huis zou laten drijven? En hoe heeft hij Thevenin, Prevost en Riffault, leden van onzen

raad, gedreigd, om hen voor den kop te schieten, of aan zijn' degen te rijgen! - 't Is immers om zijn bloed te zuipen; en dat praat nog van handelbaar en onderworpen!

- Bedaard, mijne heeren, bedaard! - sprak nu de voorzittende maire, en hij vermogt ten minste zooveel, dat de discussiën meer geregeld werden voortgezet. - Onderscheidenen der meer gematigden wezen op het hagchelijke, dat aan het opvolgen van zulk een' voorslag vast was, waarmede men in openlijke rebellie tegen den koning zou komen. De meesten gevoelden zich nog te zeer Franschen, het stuitte hunner vaderlandsliefde en eergevoel te zeer tegen de borst, om daarnaar te willen hooren. Men wantrouwde vrij algemeen Engeland, alsof het meer beoogde om te l a R o c h e l l e den vasten voet in Frankrijk te willen hernemen, dien het zeventig jaren te voren in C a l a i s had verloren, dan wel onderdrukten of geloofsgenooten te hulp te komen. - Aan den anderen kant ontbrak het niet aan uitbarstingen der hartstogtelijkheid, door ergernis over den loop der zaken en verbittering tegen den kardinaal ingegeven, althans aangeblazen.

- 't Is op onzen ondergang aangelegd. Acht u gewaarschuwd - voegde Jean Guiton er bij, toen hij zijne stem uitbragt.

- Geen verdragen worden meer ontzien. Wij worden opgeofferd. Dán bijna beter met Engeland - sprak Defos opgewonden.

- God boven den koning! En vooral boven een' koning, die ten schild en ter roede strekt in de handen van een listig kerkhoofd - was het stoute woord van een' ander' - zoovele bewijzen, dat althans velen hunne partij wel reeds hadden gekozen.

Toch werd er besloten om aan de uitnoodiging van den hertog de Soubise geen gevolg te geven. - De storm, die zoodoende was bedaard, scheen nochthans op nieuw op te steken, toen de maire nu eene andere missive ter tafel bragt, die naar etiquette en regt had moeten voorafgaan; doch welke hij met voordacht en wijselijk had teruggehouden. Het was een bevelschrift uit des konings kabinet, behelzende het verbod van handel met Engeland. Ware toch die koninklijke order vroeger bekend geworden, er waren er die, naar hunne gelaatsuitdrukking te oordeelen, welligt een ander gevoelen uitgebragt en daarmede een' anderen uitslag aan de stemming gegeven hadden.

- Ziedaar, Toupet, hoe men over onze belangen en onze stad denkt - hooren wij nu Defos het nevens hem zittend raadslid toevoegen, die ter gunste des konings had gestemd. - Met uw verlof, mijnheer de maire - gaat hij luider voort, ziende dat Godefroi zich haast om misschien nog iets ter tafel te brengen - verschoon mij, dat ik u herinner, dat de raad nog zijn besluit moet nemen, dat de koninklijke aanschrijving van de puije zal worden afgekondigd.

- Natuurlijk, heer Defos - klinkt het antwoord tot den wat lastige, veel vriendelijker dan men zou hebben verwacht.

- Doch dat mag wel ten spoedigste gebeuren, ten einde een ieder zich wachte voor schade, die toch al groot genoeg zal wezen! Dat zou ter onzer verantwoording komen.

- Straks na het scheiden onzer vergadering.

Toen dat tijdstip kwam en de meeste leden van den raad op de straat vóór het stadhuis kwamen, vonden zij daar onderscheidene groepen burgers, in druk gesprek over

de gebeurtenissen van den dag. Algemeen was de verontwaardiging, toen men vernam van het koninklijk besluit. Als een loopvuur verspreidde de mare zich onder de aanwezigen, en weldra verder onder de nijvere, levendige, op hare voorregten pratte bevolking der stad, die bijna in de eerste plaats belang had bij den handel in 't algemeen, maar bijzonder bij dien op Engeland. Had de onrust der tijden, de wat twijfelachtige betrekking tusschen de beide rijken, dien handel in de laatste maanden reeds wat doen kwijnen; de Rochellers hadden daaruit kunnen ontwaren, welke nadeelen de geheele staking moest te weeg brengen. Nieuwsgierigheid, verontrusting, ergernis doen van alle zijden tal van menschen stroomen naar het stadhuis, welks klok zich laat hooren, als aanvankelijke bevestiging van het snelverbreid gerucht, door velen als eene dadelijke oorlogsverklaring tegen Engeland opgevat en medegedeeld. - Een drom van volk vult de straat vóór- en om het gebouw, waarin de maire en schepenen nog verblijven met eenige leden van den raad, meest van die tegen de naauwere aansluiting aan Soubise waren. Verlangend, dreigend zijn de blikken van honderden daar vergaderden op de vensters der groote zaal gerigt.

De maire treedt op het steenen spreekgestoelte, vergezeld van den secretaris, die, nadat er stilte is geboden en de onrust en de woeling, eene zoo groote menigte van menschen, van Franschen, in een oogenblik van spanning, in aanmerking genomen, tot tamelijke stilte kwam, het besluit des konings voorleest. Maar naauwelijks heeft het ‘signé Louis XIII,’ het ‘de par le roi, le ministre d'état, de Richelieu’ uitgeklonken, of daarmede zijn als ware het hartstogten losgelaten, monden ontboeid.

Dat de afkondiging nog geene formele oorlogsverklaring behelsde, schijnt hier de terging te verhoogen, elders te luttel grond van geruststelling aan te bieden, om niet groote bezorgdheid te wekken voor echtgenooten, vaders, broeders, die op de zeeën zwerven, voor stilstand van bedrijf en verliezen, welke de oorlog ten gevolge kan hebben. Op maar enkele gezigten straalt die vrolijke moed, waarmede Frankrijks zonen zoo dikwerf het ‘à la guerre!’ aanhieven. Men ziet op het gelaat van eenigen de glans der blijdschap over hunne zegepraal, Godefroi schijnt met den uitslag tevreden. En toch zou die hem weldra bange bezorgdheid baren.

De publicatie is afgelezen, en mogen zich hier en daar sporen van ontevredenheid hebben vertoond, toch heeft de menigte meer kalmte bewaard, dan de maire en mogelijk iemand zijner medestanders verwachtte. Naauwelijks is echter Godefroi naar binnen gegaan en zijn de vensters der zaal gesloten, waarvoor zich onderscheidene raadsleden hadden vertoond, of een gemor laat zich hooren, dat luider en luider wordt.

- Wie zal ons dan te eten geven? - vraagt de vrouw van een' varensgezel, die met een jongentje aan de hand en een kind aan de borst, zich tegen den muur van een huis heeft geplaatst, ten einde meer veilig te wezen tegen het gedrang. - Doch daarom schijnen die groote heeren niet te geven.

Onze lezers hebben zeker in de beschrijving der stierengevechten gelezen, hoe sommige dier dieren, en wel de kwaadaardigste daaronder, zich stil in het perk begeven, waar kamp en dood hen wacht. Sarren, tergen schijnt aanvankelijk vruchteloos; en toch is iedere mishandeling,

elke moedwil aan hem gepleegd, brandstof en geblaas in het vuur der woede, dat inwendig gloeit, maar dat het dier daarin besloten houdt. Maar eindelijk barst dat, soms bij naauw opgemerkte kleinigheid los, de toorn ontbrandt, en wee aan wien het dien het eerst wil koelen!

- Daar vragen zij niet naar, moeder.
- Zij moesten het maar eens ondervinden.
- 't Is God geklaagd!
- Zij leven met ons zoo als zij willen.
- Lamme honden, als wij 't langer veelen, en waardig dat we geranseld worden!
- Daarom mogt het volk niet langer leden in den raad verkiezen.
- Zij trekken vast geld van den kardinaal.
- Weg, mannen, met diens handlangers! Weg met Jean Berne!
- Weg met Godefroi!
- Die is zoo kwaad niet.
- Dan is hij een lammeling!

Onder deze en dergelijke uitroepingen is de woeling toegenomen. Enkelen verwijderen zich; doch juist daardoor wordt een opdringen naar de poort van 't stadhuis meer merkbaar en gemakkelijker gemaakt.

Thans treedt de maire, vergezeld van Jean Berne, Pinaud en zeven of acht leden van den raad naar buiten; doch om zich weldra van een' hoop volks omgeven te zien, in vier blikken woede en verbittering gloeijen.

- Moeten wij er nu geheel onder, heeren?
- Daarom hebben zij zoo vriendelijk dat fort laten staan.
- Altemaal verraders! 't Is net het heele ploegje! -

Zij moesten niet uit de deur, maar uit de vensters van 't stadhuis worden gelaten, met een strop voor 't vallen! - hoorde men een paar stemmen midden uit den hoop, die nu zoo digt op de genoemde heeren aandrong, dat dezen van elkanderen werden gescheiden, en zich werkelijk bedreigd vonden.

Doch nu kwam er ook hulp opdagen. Guiton heeft van een paar menschen, die zoo even de plek verlieten, waar kreten des oproers werden geuit, in 't voorbijgaan vernomen, wat er gaande was, en is op zijne schreden teruggekeerd. Hij dringt door de menigte, geholpen door enkelen die wijken en meermalen met een: ‘hier is sieur Guiton!’ ruimte voor hem maken. Hij heeft Godefroi en Pinaud bijna bereikt, legt nu eene krachtige hand op den arm van wie hen het hevigst bedreigde:

- Wat wilt ge?

Het schijnt dat de man dit niet, althans niet ten volle weet.

- Terug met die hand! Waarom dat rumoer?

– Om die publicatie! Men stoot ons het brood uit den mond! Men wil ons, ketters, weghebben! - roepen onderscheidene stemmen.

- Stil! - gebiedt Guiton. - Die publicatie is van den koning! Bij den oorlog verliezen wij mogelijk meer dan gij. Mijnheer de maire, Godefroi, is evenzeer ketter, gelijk zij ons noemen, als gij of ik. - Weest toch niet als dolle honden, mannen!

Inmiddels is hij Godefroi genaderd, die, hoe onthutst aanvankelijk, zich toch genoeg heeft hersteld, om zijne waardigheid meer te bewaren, en van wien wij nog een:

- Gij kunt met mij, bij uwe overmagt, doen wat gij

wilt; maar ik betuig gerust mijne onschuld. Ik heb niets gedaan, dan waartoe mijn pligt mij riep.

Toch is het hem welkom, dat Guiton hem den arm biedt. Er worden nog wel dreigende blikken op hen geworpen, Guiton drukt eene vuist weg, die den maire wordt voorgehouden; doch het gelukt hun niettemin om, gevolgd door de overige heeren, zich een' weg te banen door de wat enge Rue Hôtel de Ville.

- Ik mag u immers tot uw huis begeleiden, sieur Godefroi?

- Ik dank u, Guiton.

- Zij gingen nog een eindwegs voort.

- Het volk heeft onregt aan u begaan. Doch onze koning, met eerbied zij 't gezegd, en de heer kardinaal geven tot zulke tooneelen aanleiding. Ken daarom verschooning, en gij zult hen veeleer winnen dan door gestrengheid. Laat dezen avond Henri Gargoud en Etienne Preaux bij u ontbieden. Dezen heb ik gezien onder de voorsten, zeg hun dat, maakt hen opmerkzaam op de gevolgen hunner onberadenheid. - Zij hebben zooveel schuld niet, en weten niet wat zij doen. - Waarachtig, het beknibbelen onzer voorregten en het fort Louis, dat verkerft hier alles.

- Guiton, kan ik u vertrouwen?

De genoemde fronste het voorhoofd en zag den maire aan met een' blik waarin toorn genoeg sprak, om dezen te doen begrijpen, dat die vraag Guiton blijkbaar als eene beleediging klonk.

De maire ging voort:

- Wij hebben misschien de slooping van dat fort in onze magt.

- Wat? Zoudt gij willen?... en hij wees met de hand westwaarts, dreigend genoeg, om te doen denken aan aanval en vermeestering dier sterkte. - Een c o u p d e m a i n , welke Guiton eigenlijk reeds lang had gewenscht.

Godefroi scheen echter voor dat denkbeeld bijna te verschrikken.

- Neen dat niet; doch langs minnelijker weg.

Hij boog zich wat meer naar Guiton en sprak:

- De intendant le Doux en de hertog de Noailles hebben de slooping van het fort aangeboden, onder voorwaarde dat... wij mevrouw de prinses de Rohan het verblijf in onze stad ontzegden.

- Wat? - vroeg Guiton, geschokt en terwijl de verontwaardiging zijn gelaat en zelfs zijn voorhoofd kleurde. - Die dame prijs geven? Eeuwige schande over la Rochelle, als een Rocheller daarover nog kan denken!

- Gij zijt te hevig, vriend! Wij hebben dit ook alzoo beschouwd en aan den heer le Doux gevraagd, hoe hij ons zulk voorstel kon doen?

- Die zich tot die laagheid kunnen vernederen acht ik nooit en in niets eerlijk.

- En toch kon het tot iets leiden. Mij is niet bekend, of mevrouw de Rohan hier zou willen blijven, dan of zij misschien verkiest naar elders te gaan. Niets tegen haren wil, Guiton! Doch indien zij dit soms verlangde, was daarvan partij te trekken.

- Indien zij het verlangde; doch dit geloof ik niet.

- Ik blijf bij mijn: ‘indien’.

- Maar waarheen zou zij gaan? In Frankrijk is zij nergens veilig. Engeland moge haar' zoon eene wijkplaats bieden; ik geloof, dat de koningin Henriëtte alles zou

doen om haar van daar te weren; met Holland is een bondgenootschap op til, misschien reeds aangegaan; de katholieke landen zijn alle van zelf voor haar gesloten.

- Dat niet; maar haar zoon, de hertog....

- De hertog de Rohan verkeert zelf in zulke onzekere positie, dat hij zijner moeder en zuster geene wijkplaats kan aanbieden. Als zij zich maar, behalve misschien op zee, en ook daar nog maar misschien, op eenigen afstand buiten de stad begeven, loopen zij gevaar om opgeligt te worden. Overal zwerven de koninklijke troepen.

- Maar hoe konden die heeren mij dan zulk aanbod doen?

- Ik vertrouw van de Noailles nog iets beters; doch ik vrees dat le Doux u en ons eene halve judasdaad zou laten uitvoeren, ofschoon zeker iemand toch altijd wel het judasloon zou inhouden.

- Zeker iemand, Guiton?

- Stellig en zeker! Hoe zou le Doux u ook maar zweem van zulke aanbieding durven doen, zonder den kardinaal? - En zoo lang deze de magt in handen houdt, is er maar één middel om dat gevloekte fort weg te krijgen. En dit is, het met onze handen omver te halen. Dat is de teugel, dien hij ons in den bek wringt. Nog kunnen we ons mogelijk daartegen verzetten; maar als die ons eerst regt is aangelegd, baat mogelijk alle tegenstand luttel. - Het eenige zou dit kunnen zijn, dat hij bang is, dat wij met de Engelschen, als zij komen, gemeene zaak maken.

Tiende hoofdstuk.

Wij nemen de vrijheid om in ons verhaal eene maand over te springen, welke men evenwel op geen der hoofdpunten waarop wij onze aandacht rigtten, ongebruikt liet voorbijgaan. - Voeren wij onze lezers nu op hetzelfde tooneel als in den aanvang van ons vorig hoofdstuk, dan mag het aanvankelijk eene soortgelijke teleurstelling wezen, als wanneer wij in een nieuw bedrijf bij het opgaan van het gordijn, geene verwisseling van decoratiën zien; de loop van ons verhaal brengt dit mede. Gemeenlijk ontdekt men evenwel bij naauwlettender toezien eenige verandering, die door verder beloop van het spel wordt gevorderd, en zoodanige zou ook hier te bespeuren zijn.

Wij hebben ons slechts van de Quai des Dames en van den Tour de la Chaine langs de Rue sur les Murs te begeven naar den Tour du Phare, wiens naam zijne bestemming aanduidt, en van dat verheven punt een' blik te werpen naar de zeezijde, om te ontwaren,

dat men reeds ver is gevorderd met de bouwing van het fort Louis, ja, dat dit zijne voltooijing nadert. - Het vormt een vierkant, met zoogenoemde halve manen als voorwerken, en heeft vier bastions, op ieder van welke vijf stukken van zwaar kaliber in batterij zijn gebragt. Het regiment van Champagne, gekommandeerd door de Thoiras, die echter op het eiland Ré zich bevindt, vormt er de bezetting - geoefende, welvertrouwde troepen. De ligging maakt het, met strategisch oog beschouwd, tot een superbe punt, bedreigende de stad, belemmerend het inkomen der haven, en eene basis aanbiedende voor de verder aan te leggen werken, in geval la Rochelle moet worden aangegrepen. Het is eenigermate gedekt door het eiland Ré, waarop de forten st. Martin en la Prée zijn aangelegd. Deze laatste zijn nog minder voltooid en voorzien; - men fluistert elkanderen in 't oor, dat de maarschalk de Thoiras de tot dat einde door de Richelieu overgemaakte gelden niet ten zorgvuldigste, misschien niet ten eerlijkste heeft besteed. - Dupleix beschuldigt hem daarvan, terwijl de geschiedschrijver Daniël hem vrijspreekt; de Richelieu in zijne Mémoires wordt een getuige à c h a r g e . Men heeft ten allen tijde groote heeren ligtelijk beschuldigd; en het is ten allen tijde doorgaans moeijelijk geweest om regt achter de verborgen schuld van grooten te komen. Hoe het zij, de werken bevinden zich ook daar in eenigen staat van tegenweer, moge men ook geen' grooten en zelfs geen' genoegzamen voorraad van mond- en krijgsbehoeften hebben, waarin de kardinaal zal voorzien, al brengt dat gebrek zelfs een' de Thoiras schier ten einde raad. Wandelden wij nog verder den hechten stadsmuur langs, naar de P o r t e N e u v e en die van C o i g n e s ,

wij zagen dien overal versterkt, vooral aan het zoogenoemde bastion de l'Evangile, waar de aard van het terrein meerdere fortificatiewerken noodig maakte, terwijl op de meest bedreigde punten het geschut op de wallen is geplant.

Aan den voet van bovengenoemden Tour du Phare, van waar men het gezigt heeft op het fort Louis, terwijl zich overigens aan die zijde slechts vlak land aan het oog aanbiedt, waarop men nog hier en daar eenig geboomte en eene enkele hofstede ontdekt, en het oog verder over de zee weidt, vinden wij in den morgen van den 20 Julij 1627, eenige mannen. - Verdeelt men de menschen in zeelieden en die op het land leven, dan zou men hen het gevoegelijkst amphibiën kunnen noemen. Het zijn kadraaijers, sjouwerlui, tagrijnen, en wat, indien al minder óp-, dan toch áán- en vooral ván de zee leeft. Een enkele visscher kan als een species of bijsoort van het geslacht worden beschouwd. Het zijn trouwens meerendeels menschen, die vroeger van de zeevaart hun beroep maakten, doch die, hetzij wegens eenig ligt gebrek, of doordien het met hen tot een' trouwdag kwam, zich genoopt of genoodzaakt vonden, aan wal te blijven. Een paar matrozen hebben zich onder hen gemengd, die, ofschoon naar het uiterlijke vrij wel met hen overeenkomende, voor een ervaren oog van hen te onderscheiden zijn, even als men tusschen den vlugger' in vrijheid rondloopenden en tot de jagt gebezigden hond en den meest aan keten en band liggenden verschil bespeurt. - Een' wat anderen gelaatsstempel draagt een hunner, die daarenboven met zijn' ruigen karpoes en wijder' broek en vooral doordien hij zich meer bepaald bij een' of twee uit den troep houdt,

laat vermoeden, dat hij meer vreemdeling is. Hij draagt den arm in een' doek.

- Leuteren alweêr! zeg ik. Er is immers mast noch steng te zien. En zij hadden met dien noordwester van dezen nacht niet alleen aan- maar een goed eindweegs óp onze kust kunnen zitten. - Wij, hooren die woorden door een' der sjouwerlieden, die op eene soort van breede borstwering bij den T o u r d u P h a r e op den uitkijk was gaan staan, rigten tot zijne makkers.

- Zij lusten geen Fransche boonen, Charles; die zijn hun te blaauw en te raauw, al zijn zij heet genoeg om te branden.

- Zij zeggen dat de maarschalk de Thoiras toch de edellieden die het met den koning houden, heeft opontboden, om hem te helpen Oleron en Ré te verdedigen. Hij wacht dus stellig de Engelschen.

- Dat doet hij; want hij is niet gesteld anders op gasten.

- Neen; hij houdt het zijne liefst alleen.

- Zij zouden toch, naar ik hoor, niet te veel vinden bij hem.

- Ik woû dan maar dat de Engelschen er al waren.

- Voorzigtig een beetje. Als sieur Godefroi, onze maire, dat hoorde, kon hij u wel eens zetten waar ge geen uitkijk hadt.

- Ik zeg het niet, omdat ik het met de Engelschen houd; maar omdat ik het moe ben om niets te verdienen. - Als ik niet aan 't arsenaal nog een beetje had gewerkt, had ik in veertien dagen zie dat niet gehad! - en hij haalde de handen uit de broekzakken, om de eene palm over de andere te strijken. - 't Is immers of men

ons den hals wil toebinden, met dat verbod van vaart op Engeland.

- Dat zeg ik ook. Als het geen vrede kan wezen, dan maar oorlog; omdat er, waar een begin is, toch ook een eind komt. Daarom zeg ik, dat ik ook wel wenschte, dat die praatjes van eene Engelsche vloot maar waarheid wierden. Dat mokken is het ergst van alles. Op zijn goed matroos mekaêr te pakken gekregen, totdat men weet wie het wint, is verreweg beter!

- Als ge maar wat hadt om meê te pakken. Doch waar is uw Fransche vloot? - vroeg nu de man met den arm in den doek, in gebrekkig Fransch en wat schuwer dan hij het onder zijne eigene landlieden zou hebben gedaan. - Toen ge hier vroeger aan het kloppen gingt, moest uw kardinaal de schepen van ons leenen.

- En toen hadden wij, Rochellers, - voer hem een niet zonder heftigheid te gemoet - nóg schepen, om er een stuk of wat van de uwe naar den grond te sturen. Ge zijt toch een Hollander, naar ik gis.

- Omdat uw Soubise ons onverwacht op het lijf viel, toen wij bezig waren met kalefateren. Ik was er bij, man, aan boord van onzen admiraal Hautain. Hij was net als ik nu, - hij ligtte den arm even op - met mijn gebroken vlerk.

- En dat deed Soubise, omdat uw admiraal met een mooi praatje en terwijl hij parlechantte, ging liggen, waar wij hem niet konden hebben. En nu is onze kardinaal, onze schepen en ons volk missende, en niet vertrouwende die hij nog aan boord heeft, zoo goed als een, dien men zijn vlerk heeft afgeschoten, 't Zal mij benieuwen wat hij zal, als de Engelschen opkomen.

- Hij zal wel schepen krijgen. Hij is er nog nooit voor blijven zitten.

- Ja, 't is jouw vriend, Antoine. Maar dat komt omdat gij Roomsch zijt. Dat hangt aan elkaêr als klitten. Hij laat eene vloot uitrusten te Bourdeaux. Ga dáárheen; gij kunt er vast werk krijgen. - Wat is hij ook weer? Opperintendant van marine, geloof ik. Hij wilde geen admiraal heeten, mijnheer de kardinaal. Het a a l t altoos. En gaauw en glibberig als een aal moet hij wezen, naar ik hoor.

Met gelach werd deze wat ruwe toespraak en lompe scherts vernomen. Antoine zweeg, blijkbaar niet, omdat hij niets daartegen had in te brengen; maar omdat hij zijne reeds wat onaangename positie onder zijne meest protestantsche kameraden voelde, en hij deze niet nog onaangenamer wilde maken.

Het ging nog een paar uren op denzelfden toon voort, terwijl er nu en dan enkelen van het gezelschap zich verwijderden, om door anderen van gelijk allooi en stempel te worden vervangen. - Tegen negen uur begeeft er zich weder een der mannen aan den voet van den T o u r d u P h a r e , waar hij twijfelend en onzeker in de verte naar zee tuurt. Wij zien hem nu een' zijner makkers wenken.

- Ziet ge wat, Jean? - roept deze hem toe, en op eene herhaalde wenk begeeft hij zich naar den aangesprokene, langzaam genoeg evenwel om te doen veronderstellen, dat hij weinig verwachting heeft om het vlugtig vermoeden bewaarheid te vinden. Wij zien den ander dan ook lang genoeg met den uitgestrekten arm en vinger naar zee wijzen, tot dat Pierre opmerkzamer wordt, en wij hem de anderen zien wenken. Enkelen klimmen terstond

op de soort van borstwering, terwijl anderen, waaronder ook de Hollander, zich den korten omweg naar eenige trapjes getroosten, het meerder gemak boven den grooter' spoed verkiezend. En nu hooren wij aanwijzen, betwijfelen, verzekeren. Er wordt gegist, tegengesproken, gewed.

- Om al wat ge wilt, dat het de Duinkerkers zijn! Zij zullen passen op de Hollandsche zouthaalders, en ik geef geen kroon voor dezer veiligheid. Zij kunnen hunne brieven om losgeld wel klaar maken.

- 't Zijn Hollanders! Zij zijn voor Duinkerkers niet rank genoeg!

En de meesten schenen zich met dit gevoelen wel te kunnen vereenigen. - De man met den arm in den doek was een eindje verder opgegaan, waar hij rekende een minder belemmerd gezigt naar het bewuste punt te hebben, en sprak nu bedaarder maar op stelligen toon:

- Geene Hollanders! Ik zie 't aan de snede van de razeils; ook zijn zij hooger getuigd. 't Zijn Engelschen, zeg ik. Mijne landslui zijn het niet. Die zou ik toch wel kennen.

De schepen, die nu in immer grooter getal opkwamen, zoodat men er bereids een twintigtal kon onderscheiden, waren inmiddels aan den meestverwijderden hoek van het eiland Ré, l a P o i n t e d e S a b l a n c e a u , gekomen; en nu werden de twijfelingen bij wie deze nog konden voeden weggenomen. Men zag een ligt rookwolkje opgaan, straks door eene zwaardere gevolgd, waarin zich een roode gloed liet bespeuren, en een donderend geluid, door den verren afstand verzwakt, maar duidelijk kenbaar als een scherp schot, liet zich hooren.

- De Engelschen! - riepen nu bijna allen als uit

éénen mond, en algemeen was de opgewondenheid; algemeen bespeurde men, hoe de eerste verschijning van hen, die men half als vrienden, half als vijanden beschouwde, de tegenstrijdigste aandoeningen in de harten opwekte.

- Ik zei het wel - sprak onze Hollander, met die opwelling van eigenliefde en trots, die zoo ligt in het hart des menschen ontstaat, wanneer de uitkomst bewijst, dat hij tegenover een' ander' gelijk had.

Even als aan de andere zijde van de haven uit de Porte st. Nicolas, en daar zelfs in grooter getal, zoo stroomde ook om- en uit de Porte des deux Moulins, bij het punt waarop wij onze lezers voerden, eene menigte van Rochellers, en daaronder Guiton en eenige leden van den raad. De heeren lieten zich de deur van de Tour du Phare ontsluiten, en begaven zich, voorzien van een paar verrekijkers, toen nog niet lang bekend, naar boven, waar zij omstreeks zeventig zeilen, waaronder verscheidene zware schepen, telden.

Toen zij weder beneden kwamen, vonden zij het getal der toestroomenden uit de stad zeer vermeerderd, en nog altijd kwamen er nieuwe scharen van zulken, die op het eerste gerucht door noodzakelijke bezigheden waren verhinderd, of uit meer afgelegen wijken.

- Zal ik den kijker voor u dragen, sieur Guiton? - vroeg onze oude bekende la Forêt, op het nog wat lompe instrument wijzend. - Er mogt soms in de volte iets aan komen.

- Ik wilde naar huis gaan, la Forêt; en gij zult misschien hier nog willen blijven.

- Verschooning, sieur Guiton. Ik heb mij herwaarts begeven, ook op verzoek van mevrouw de Prosni, en wilde

haar mededeelen, wat er is van de zaak. Daarenboven is het haast elf uur, en hier is toch vooreerst niets meer te kijken dan wat ik reeds gezien heb.

La Forêt had het instrument reeds in handen; en voorgegaan door Guiton, voor wien de meesten met bereidwilligheid en eerbiedig ter zijde weken, viel het hem minder moeijelijk zich daarmede een' weg door de menigte te banen. Toen zij langs de Quai des Dames bij het Grosse Horloge waren gekomen, kon la Forêt ten minste in zooverre naast Guiton gaan, als zijn eerbied voor den sieur zulks gedoogde.

- Dat kan nog vrij wat te doen geven, vriend la Forêt. Wien het nu gegeven was om eens in de toekomst te zien!

- De bui trekt ten minste mooi zamen, sieur Guiton. Ik dacht altijd, dat die geruchten wel met een sisser zouden afloopen; ik meende dat zij, ofschoon zij wol opkochten, het ding toch niet op 't touw zouden zetten.

- En waar het wordt afgeweven, zullen de slagen hard genoeg vallen.

- Ik wenschte, dat wij maar een' ander wever op de bank hier zagen, sieur Guiton; en wel een' die heeft getoond, dat hij van aanslaan houdt. 't Is wat flaauw gedreven hier...

- Ik kan en wil niet ontveinzen, la Forêt, dat ik het er ook voor houd. Ik heb het overal bijna gezegd, en niet het zachtst dáár, waar het moest gehoord worden. Alschoon, ik zou tot een' ander' niet dus spreken - liet Guiton zich vernemen.

- Díe heeren begrijpen toch, geloof ik, ook, dat hun tijd hier voorbij is - hernam na een poosje la Forêt,

toen hij twee geestelijken van de orde der Franciscaners zag voorbijgaan. - Er zijn er al wat weg, naar ik hoor. Doch ik wenschte dat ik reeds den rug mogt zien van den laatste.

- Die satelliten van den kardinaal zijn mij reeds lang een doorn in het oog geweest. Ik zie nog veel liever de schildwachten op het fort Louis dan hen.

Zij waren nu aan het huis van mevrouw de Prosni gekomen en Guiton nam reeds den kijker van la Forêt aan, hem bedankend voor de bewezen dienst, toen Jeanne de deur opende en Guiton noodigde om ten minste een oogenblik binnen te komen. In den gang zeide zij, dat de predikant Vintcent mede dáár was; doch het is er te donker om te zien, welken indruk dit berigt op Guiton te weeg brengt. Met een:

- Sieur Guiton kan aan mevrouw veel beter vertellen, hoe de zaken aan de haven geschapen staan dan ik - heeft la Forêt aan de deur afscheid willen nemen en bijna op zijne schreden terugkeeren naar zijne woning. Een haastig en vriendelijk:

- Ga gerust even mede naar moeder, la Forêt - heeft hem tegengehouden.

Wij zien hen dus de ons reeds bekende achterkamer binnentreden, waar mevrouw de Prosni en de predikant Vintcent zich bevinden, de laatste misschien meer geleerde, maar daarvoor stroever en met wat meer geestelijke heerschzucht behebt dan zijn ambtgenoot, dien wij vroeger ontmoetten.

- Ik wilde mij niet aan de haven onder al dat volk begeven, sieur Guiton, en bleef dus hier, hoorende dat men la Forêt op kondschap had uitgestuurd (een vlugtige

blik van mevrouw en juffer de Prosni van den spreker op den genoemde kon dezen doen gevoelen, dat zij weinig meenden hem als hun' knecht te hebben uitgezonden. En dat Jeanne den hem gereikten stoel nog wat nader schoof mogt eene nog bepaalder rectificatie heeten van dat woord, en ik bleef dus hier om te vernemen, wat er van is.

In weinige woorden deelde nu Guiton mede, wat er aan de haven was te zien geweest.

La Forêt had inmiddels, op aandrang der oudste dochter des huizes, waarbij een paar der kleine kinderen de daad voegden, door hem bij hand en kleed te grijpen en op den stoel te duwen, plaats genomen. – Weldra zaten dezen op zijne kniën, en fluisterend hield hij hen bezig. Vóór zijne komst hadden de kinderen stil en bijna bewegingloos bij den stoel hunner moeder gestaan.

- Niet lastig! - sprak Jeanne zachtkens, den vinger op den mond leggende, tot de beiden.

La Forêt drukte hen wat digter aan zich. Zij waren, men kon dit zien, bij een' voor de kinderen oud en geliefd vriend. Hij verdiepte zich in hun gepraat evenwel niet zoo, of hij volgde ten minste nu en dan met blijkbare aandacht het gesprek, dat liep over onderwerpen voor niemand geheim en waarin zijn hart belang stelde.

- Het zal mij benieuwen, wat dit voor de stad ten gevolge zal hebben. Men zal zich nu althans wel moéten decideeren. De talmers en de hinkers op twee gedachten moéten eindelijk wel tot eene beslissing komen - hooren wij van Vintcent.

- Ik weet het niet, maar het is toch ook geen zaak waarin de raad den eersten stap kan doen; althans ik zou niet daarvoor zijn. Wij moeten, dunkt mij, nu de om-

standigheden afwachten, die evenwel spoedig genoeg misschien eene beslissing zullen vorderen.

- Wat? Een Fransch leger hiér, eene Engelsche vloot gindsch, sieur Guiton, dan kán immers de beslissing niet uitblijven. Het moet nu wel heeten: ter regter of ter linker. Allen zullen moeten kiezen. Ik zeide dit reeds zoo even aan mevrouw. En ik denk ook, dat men in het leger des konings wel tot eene schifting zal komen als Gideon maakte aan de fontein Harod, en dat dan de heer Barrière en anderen nog wel tot ons zullen komen. - Denkt gij dat niet? - vroeg hij, op Guitons gelaat eenige bedenking lezende.

- Ik heb nog twijfeling op dat punt, heer Vintcent.

- En waaraan?

- Vooreerst, of men zich in het koninklijk leger wel van zoo menig wakker en helaas! trouw strijder zal berooven, daarmede de zaak te gelijk ook de kleur van eenen religieoorlog gevende; en ten anderen, of de heer Barrière ook dan nog tot ons zal overkomen. Althans in de plaats van den hertog van Angoulême of van den maarschalk de Thoiras, zou ik mij daarop wel zeer bedenken. En zelfs wanneer ik in de omstandigheden was van Barrière... Guiton wierp een' blik op Jeanne, en blijkbaar om harentwil verzweeg hij wat hij had willen zeggen. Hij scheen reeds niet tevreden op zich-zelf, omdat hij bereids zooveel had gezegd.

Vintcent scheen in die gewaarwordingen niet te deelen en ook weinig geneigd om het gesprek af te breken over een punt, dat bij hem een veelbedacht en ook wel veelbesproken was.

- En ik zou rekenen, dat wij tot dezulken moesten

zeggen: ‘Gij zijt van ons uitgegaan, want gij wart niet van ons!’ Dan zou hij behooren tot dezulken, van wie wij het woord moesten gesproken achten: ‘Ergert u uw oog, zoo ruk het uit.’

La Forêt kon, vooral toen hij zag, hoe Jeanne bleek het vertrek verliet, zich niet wederhouden een' blik vol ontevredenheid op den prediker te werpen. Ook mevrouw Prosni scheen - en hoe kon het bij de teederminnende moeder van zulk eene dochter anders? - bewogen met Jeanne, voor wie zij een' zwaren, verontrustenden strijd voorzag. Als om Vintcent neder te zetten en hem zijne eischen iets lager te doen spannen, sprak zij nu:

- Maar al zou de geest, heer, zulk een offer billijken en misschien zulk een vorderen kunnen; het vleesch blijft zwak. Mogen wij Barrière vertrouwen, en ik heb althans geen reden om hem dit te weigeren, dan zou het hem onmogelijk wezen om de zijde des konings te verlaten. Hij acht zich gebonden door zijn woord en eed. Daarbij komt, dat hij zich stellig verzekerd houdt dat men dezen krijg afgescheiden van de religie moet beschouwen.

- Ai wat, mevrouw! Het is immers reeds lang al te duidelijk op onzen ondergang aangelegd. En dan behooren alle trouwe zonen zich om de bedreigde moeder te scharen. - Dát liever dan dat het zou heeten: ‘in den tijd der aanvechting vallen zij af.’ - Meent gij dat niet, la Forêt? - vroeg hij den genoemde, op wiens gelaat hij meende te lezen, dat deze niet geheel instemde met zijne gevoelens. - Of is het bij u ook als bij sommigen: ‘laauw in de leer, laauw in de weer?’

- Ik meen - hervatte de wever bescheiden - dat er tusschen de stelling en betrekkingen van den heer Bar-

rière en de onze nog al eenig verschil is, heer Vintcent.

- Stellig! - nam nu Guiton het woord. - Barrière is door een' bijzonderen eed aan den koning verbonden, terwijl voor ons deze alleen koning kan en mag wezen, wanneer hij ook onze regten ontziet. Van dien kant is het met la Rochelle eene wat andere zaak dan met de meeste provinciën en steden des koningrijks. Ik kom er voor uit, dat ik in Barrières geval des noods de krijgsdienst zou verlaten, maar nooit het zwaard trekken tegen koning of regering, dan misschien, wanneer het op dadelijke geloofsvervolging aanging.

- Dus als het te laat zou zijn - viel Vintcent hem in de reden.

- In Gods naam, heer.

- En gij denkt er ten opzigte der burgers hier toch niet zoo over!

- In geenen deele denk ik er als burger onzer stad zoo over. In die betrekking hebben wij regten op den koning, en wanneer zijne Majesteit ons deze weigert, dan tegenover den koning, dien God behoede!

- Maar hebt gij er zoo over gedacht in die zaak van die Roomsche geestelijken ook?

- Wel zeker, heer. - Bij het laatste verdrag was hun toegestaan, dat zij hunne godsdienst ongestoord en volgens de costumes in dit rijk in zwang zouden mogen uitoefenen. Zij verstonden daaronder het houden van openbare processiën, en waren daarmede in hun goed regt, ofschoon velen der onzen het niet alzoo hadden willen verstaan. Ik heb dan ook gestemd tegen die daarom de orde in de stad verstoorden. Voor mijn' persoon lach ik met die poppenkraam; doch regt is regt. - Ik zou den Roomschen gees-

telijken in de tegenwoordige omstandigheden, hadde ik het gezag, het houden van zulke omgangen ontraden, niet verbieden; alhoewel ik hun dat, bij welke capitulatie ook, nimmer weder zou toestaan, indien zoo eene ooit te sluiten viel.

- Men moet Gode meer gehoorzamen dan den menschen - sprak nu Vintcent. - En dan kan men wel bezwaarlijk dusdanige paapsche superstitiën, die nergens op gefundeerd zijn, admitteeren.

- Zoo beschouwen wij hun kerkgeloof; doch wederkeerig wordt onze zuiverder, eenvoudige godsdienst door hen als ketterij en ongeloof verworpen. En immers zouden wij hun, alzoo doende, regt geven om onze broeders te onderdrukken, waar die de zwakste zijn. Als magistraat mag men niet op de schaal der eigen opiniën wegen. - Dat is dat terugbrengen van het pausdom onder ons - liet zich la Forêt ontvallen, die, een onderwerp hoorende aanroeren, waarin hij het hoogste belang stelde, schier vergeten had in welk gezelschap hij zich bevond.

Mevrouw de Prosni zag hem aan met bevreemding, die evenwel meer het onverwachte van zijne inmenging en del stoutheid zijner opinie, dan juist de inmenging zelve gold. En zij deed zulks niet zonder grond. De dagen toch waren bereids daar, waarvan het woord kon gelden door een schrijver der kerkelijke geschiedenis gesproken: ‘dat van de beide groote protestantsche kerkgenootschappen de gereformeerde kerk zich aanvankelijk veel verder van de roomsch katholieke kerk verwijderde dan de luthersche, terwijl zich later daarin iets pausachtigs veel meer vertoonde en ontwikkelde.’ - Het zou ons te verre vervoeren, wilden wij daarvoor hier de proeven aanvoeren, de

aanleidingen daartoe opsommen. Genoeg, dat men daarvoor, in wat men elders, voor zoo ver de Fransche hervormde kerk betrof, laatstelijk op de synode te Alèz had gedaan en ondervonden, de bewijzen kon leveren. En de geest die zich daar werkzaam had betoond, vervulde zeer de voorstanders der rigting welke daar had getriumfeerd. Zij waren naauwlettende wachters, ijverige strijders op de muren en aan de poorten van het kerkelijk Sion, in hun oog cenc wél te bewaren sterkte, om welke in hun oog steeds het geweld loerde, die van binnen door verraad werd bedreigd, - daarom zorgvuldig te bewaken, manhaftig te handhaven, waar zich het minste spoor verried van verzet of weêrbarstigheid. - Vintcent was een hunner, niet minder prat als hij was op zijn orthodox geloof, dan ijverig in zijne bediening. Hij had dat woord van la Forêt vernomen; slechts nog wat onzeker was hij, of la Forêt het meende van die processiën door hem gegispt, dan of hij daarmede de handhaving der hervormde leere bedoelde; hoezeer hij den wever kende als iemand die zeer voor de ruimere opvatting was.

- Pausdom onder ons! Hoc bedoelt gij dat? - vroeg hij daarom.

La Forêt kleurde een weinig. Men zag nochthans spoedig, hoe hij zich weldra herstelde en besloot om zijne opinie niet op te geven, stond hij ook waar strijd en verwerping hem wachtte.

- Ik heb het gezegd, heer Vintcent, en mag mijne woorden niet intrekken, daarin de meening van mijn hart hebbende uitgesproken. Ik bedoelde het al te zeer ijveren voor opiniën, die toch de hoofdzaak niet betreffen, het naauwe beperken daarvan, het verdoemen omdat men niet

zus of zoo kan gelooven, en dat men niet vraagt, wat de waarheid en het regt aan alle kanten kunnen lijden, daarbij men slechts doordrijft, zonder te vragen of alles zoo wel gefundeerd is, als zulks ons toeschijnt.

De predikant zag hem aan met een' blik, waarin zoo al geene minachting, dan toch vrij wat gekwetste meerderheid sprak. Op het gelaat van mevrouw de Prosni las men bekommering en den wensch, dat la Forêt niet zoo stout voor zijne meening mogt zijn uitgekomen. Men zou op Guitons gelaat, had hij dit niet op het kleine jongske gerigt, dat la Forêt bij diens ernstig gebaar en woord had verlaten en zíjne hand gegrepen, goedkeuring hebben gelezen, indien al niet van de geuite woorden, dan toch van de openheid en moed, waarmede deze werden gesproken.

- Dat is een geest, die nog de dood zal zijn voor onze zaak, meer dan hare vijanden. Men noemt dat verdraagzaamheid, het moest onverschilligheid heeten; men noemt zulks vrijheid, ik wil het losbandigheid noemen. - Is het geen kostelijk ding dat het hart vast wordt? Hebben wij geen hecht fundament der waarheid noodig? Mag men zich laten bewegen en aan 't wankelen brengen door allerlei wind van leering? Moet men geen rekenschap kunnen geven van zijn geloof? Is Christi kerke niet als het kleed Christi uit één stuk en zonder naad geweven? - En wat wilt gij in plaats van de leerstukken door haar erkend, dan verwarring en onorde? Moet daar niet regel zijn, waarnaar men afmeet wat waarheid mag heeten en waaraan men de geesten kan beproeven, of zij uit God zijn? - Daarom heeft men ten allen tijde synoden gehouden, die met gemeen accoord de gezonde en gegronde waarheid te bepalen, de ketterijën en de willekeur te we-

ren, en zulks onder de aanroeping van God en den Heer der kerke en den Heiligen Geest. - Dit heeft men in onze dagen ook gedaan, vermits daar Pelagiaansche dwalingen inslopen; - en wilt gij nu dat wraken, sprekende van een pausdom onder ons, alsof zulks gelijk ware te stellen met de aanmatiging van dien man daar op zijn' stoel te Rome?

- Het zij verre, heer, dat ik mij zou vermeten te redetwisten met u, die een godgeleerde en een dienaar des woords zijt; doch alschoon ik geloof, dat er wel overeenstemming zijn moet in de hoofdzaak onder allen die tot Christus willen behooren; zoo meen ik, dat men in alle bijzaken zulke eenstemmigheid niet wachten en ook niet eischen kan.

- Bijzaken! Alsof iets, waar het op de leer der godzaligheid aankomt, nog bijzaak zou kunnen heeten. Neen' man, daar moet het geheele gebouw wel in elkander gevoegd zijnde, opwassen tot een heiligen tempel in den Heer. Wat gij dikwijls minder telt is ligt eene hoofdzuil der waarheid. Gij spreekt daarover alsof er niet geschreven stond: ‘Zie toe dat gij rekenschap kunt geven uws geloofs.’ En dan zult gij toch de oppermagt Gods en Diens vrije genade, waarop men, de voorbeschikking loochenende inbreuk maakt, toch wel niet een punt rekenen, waarop het minder aankomt. Hier heet het regtstreeks: Gód of de mensch de auteur en werker zijner zaligheid!

- Het is het oude twistpunt tusschen ons, heer Vintcent, waarop ik het gaarne met den apostel Paulus houde, die daar zegt: ‘Werkt uws zelfs zaligheid met vreeze en beving; want God is het, die in u werkt beide het willen en het doen naar zijn welbehagen.’

- Alsof daar niet in Góds willen de grond en de beweegoorzaak van óns willen werd gesteld, dat reeds wordt aangeduid door het woordeke ‘want’, hetgeen van het laatste het eerste maakt, en alsof niet elders de apostel Petrus leerde: ‘benaarstig u, om uwe roeping en verkiezing vast te maken’! - Maar dat is alles onzinnige tegenspraak, waarin God betere het! de menschen door allerlei voorwendsels van die nog voorgangers willen heeten worden gesterkt, en dat tot een dekmantel wordt gebezigd van allerlei laauwigheid en afval en waaronder eene bedekte overhelling tot het pausdom schuilt.

La Forêt gevoelde zich in het dispuut tegen zulk een' tegenstander, minder opgewassen. Hij kon zich met het dus uitgesproken gevoelen wel niet vereenigen en er was in hem wat daartegen streed; doch hij vermogt dit niet in woorden te brengen. Eerbied voor stand en meerdere jaren van zijne partij, en zelfs eenig ontzag voor de vrouw des huizes en sieur Guiton deed hem mede den mond sluiten. Bij de laatste woorden van den predikant zag men nochthans duidelijk, dat de verdenking daarin uitgesproken hem te diep krenkte om ook daarover het stilzwijgen te bewaren. Zijn oog vlamde; doch hij gebood den inwendigen storm te zwijgen. Eenigzins verontwaardigd slechts vroeg hij:

- Heb ik door mijne handelingen daartoe ooit bewijs geleverd, heer? - En hij zou zeker meer hebben gezegd, indien Guiton, die reeds van den aanvang af beducht scheen, dat de woordenwisseling minder vriendschappelijk zou worden, niet had gesproken:

- Ik geloof, en verschoon mijne inmenging, heer Vintcent, dat daar gesproken is van eene magt, wier dreigen ons moet nopen, om elke oneenigheid ter zijde te

stellen. Waren wij van ieder in deze stad, van elks goede gezindheid zoo zeker, als van die van la Forêt; wij zouden ons wel niet wegens zulke overhelling, als waarvan gij spreekt, hebben te beklagen.

La Forêt had zijn' hoed reeds gegrepen, dien hij nevens zijn' stoel had nedergelegd en maakte zich gereed om te vertrekken. Zijn afscheid van mevrouw de Prosni en den heer Guiton was hartelijk en te gelijk eerbiedig, dat van den heer Vintcent had meer van het laatste alleen.

- Ik ga met u de straat uit, la Forêt - hooren wij den heer Guiton zeggen, die scheen zich te willen ontslaan van de herhaalde, vertrouwelijke, niet altijd verschoonlijke behandeling van de dingen, die zoo ligt plaats heeft, als de man wien het aanging het gezelschap verlaat en het woord tégen hem een woord óver hem wordt.

- Sieur Guiton, als ik ooit onze zaak kón verlaten, zou ik het om zulke ijveraars en hunne hatelijke verdenkingen doen.

- Dat kan onze zaak niet helpen en is hare schuld niet, la Forêt. Ik ken u beter. Adieu, ik moet toch zien te vernemen, wat er regt van die Engelsche vloot is.

Elfde hoofdstuk.

In minder onrust dan wel spanning was het overige gedeelte van den vorigen dag en de daaropvolgende nacht in la Rochelle doorgebragt. Reeds in den vroegen morgen had er een gestadig geloop plaats naar de haven, hetgeen nog grooter was, doordien de 21 Julij een vast- en bededag voor de Rochellers zou wezen, waarop de werkzaamheden althans grootendeels werden gestaakt. Wel dunde de volkshoop en de toevloed werd veel minder, toen te negen ure de klokken zich lieten hooren, roepende de gemeente naar de groote kerk en die van st. Yon; maar nog altijd bleven er aan de Rue sur les Murs en aan de overzijde op de Quai de Garenage en bij de Porte st. Nicolas de blikken rigten naar de zee, waar men op een paar mijlen afstands de masten ontdekte der Engelsche schepen. Tot veler ergernis zijn op last van den maire de poorten gesloten en bezet door welvertrouwde wachten, die niemand vergunnen daar door te gaan. Alles is vol

verwachting van de dingen die zullen komen, en die verwachting zou weldra nog meer worden gespannen.

Wij vinden wederom eenige mannen, bij wie zich thans evenwel enkele vrouwen uit de lagere klassen en wat kinderen en jongens hebben gevoegd, aan de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s verzameld, de geringste beweging naar de zijde der Engelsche vloot bespiedende, gelijk elders op de veste der stad zich andere groepen hebben geformeerd. Gissing bij gissing aangaande de komst der vloot wordt geopperd en wederlegd.

- Ik kan nog niet denken - hooren wij van een reeds wat bejaard man - dat het op oorlog is aangelegd; ik zou niet weten tegen wien.

- Komt ge dan eerst sedert van morgen kijken, Simon? Ik dacht het gisteren ook; maar of gij een kanonkogel of wat eene aardigheid noemt, weet ik niet. Mij zouden die broodjes te warm en wat hard gebakken wezen.

- Is dat van de schepen of van de forten op Ré begonnen? Als het van de forten kwam kon het wel eene waarschuwing wezen. Dan doet men wel meer een scherp schot. Dat beteekent een vraag, wat zij daar komen doen, en eene kleine waarschuwing.

- Mogt wat! Eén schot! ze deden er ten minste veertig of vijftig van de vloot.

- Dat kan wel wezen - hernam de ander met een weinig van die voorliefde voor eigen opiniën en zelfs voor twijfelingen, die deze niet gaarne doet opgeven, en die bij sommigen een blind en hardnekkig aankleven wordt. - Er is nog geen manifest van onzen koning of van de Engelschen uitgegaan; en dit dienen we toch eerst te hebben.

- Men waarschuwt gewoonlijk vooraf, en dan volgen

de klappen; maar ik heb ook wel eens zien toeslaan, zonder dat er een woord was voorafgegaan - liet een derde zich hooren.

- Als ik mijn schuit maar daar ginds had bij de M a r é e s s a l a n s , ging ik bij mijne ziel toch eens even kijken.

- Daar hebben zij voor gezorgd, man, en een stokje voor gestoken. Mijnheer de maire heeft aan de poorten en op de haventorens bezetting geplaatst, en zij zien naauw toe ook.

- En of hij ook gelijk heeft. Dáár de Engelschen, en aan de landzijde onze troepen! Zij mogten het eens een van beiden in hun kaproen krijgen, om ons tegen den ander te beschermen, en dan was 't: ‘kip, ik heb je.’

- Nu, ik weet wat ik weet. Maar ik zeg maar, dat er hier in de stad heeren en dames zijn, voor wie die gasten niet zoo geheel onverwacht komen, en die er goede vrienden en bekenden bij hebben ook, die het bed wel gespreid zouden vinden.

- Hij meent de prinses de Rohan, jongens - liet zich nu eene vrouw hooren - zijne zuster dient bij haar.

- Dan is de hertog de Soubise vast op de vloot. En ik zeg, die is zoo goed als een kind van onze stad en dat wil die heer ook wezen. - Als zij dien buitensloten, was het ja zoo erg, als dat ik, bij manier van spreken, mijn' jongen de deur voor den neus digt smeet en hem daarbuiten liet.

- Als ik mevrouw de prinses was, kwam ik daartegen op, en ik zou eens willen zien, wat mijnheer de maire daartegen zou hebben. Ik zeg maar, eene moeder is eene moeder; en zij moet eene beste wezen, ook voor haar volk,

dat weet ik. - En voor armen, kijk! - was het woord van eene andere vrouw.

Het scheen dat deze woorden allen wat nadenkend hadden gestemd, en dat zij het met zich zelven oneens waren omtrent den indruk dien de verschijning van eene vijandelijk-vriendelijke vloot op hen maakte, of althans wat huiverig om dat gevoel luide te laten worden. Langzamerhand verdeelde zich de troep in groepen, waar men onverholen goede wenschen voor- of verwenschingen tegen de Engelschen had kunnen vernemen. Sommigen gaven luid hunne hoop te kennen, dat men, indien Soubise op de vloot was, afgezanten tot hem mogt afvaardigen.

- Al was de pluk nog de helft zwaarder, ik ging voor niet meê op de riemen zitten - liet zich een matroos vernemen. Laat zij zeggen van hem wat zij willen; maar hij is mijn admiraal geweest, en een beste, hoor!

- En de hertog de Rohan, zijn broeder, is vooral niet minder. En wat men praat, alsof zij in opstand zouden wezen tegen den koning; zij hebben het niet tegen den koning, maar tegen den kardinaal, die ons geloof weg wil hebben en den baas spelen over allen, groote heeren of niet.

- Komt daar niet een sloep aan? Ik heb al lang getwijfeld; maar was in de war met het blinken van de zon op het water. Ge moet daar die landpunt in de lijn brengen met dat gebouwtje, dan zult gij haar zoo zien komen.

De man tot wien die woorden gerigt waren, volgde de aanwijzing, en overtuigde zich weldra, dat de ander zich niet had bedrogen. Men onderscheidde spoedig eene witte vlag, teeken van parlementeeren. Dra schoot er eene sloep in de vrij lange haven van la Rochelle.

- Halte! - klonk het nu luid van den T o u r d e

la Chaîne - en de roeijers staken hunne riemen op een afgebroken, schel gefluit van den bootsman in de hoogte. Weldra liet de helft der manschap die weder te water vallen, om met een paar slagen de vaart van de sloep te stuiten.

- Qui vive?

- Brieven aan mevrouw de prinses de Rohan van haar' zoon den hertog de Soubise! - riep een officier, een paket een weinig omhoog houdende. Na een korte poos meende men te vernemen:

- Verboden aan te nemen! - waarop nog eenige niet te onderscheiden woorden volgden, doch wier toon dreigend scheen.

Er ging van onderscheidene kanten onder de menigte een ontevreden morren op, dat meer en meer dreigend werd; doch de officier scheen aan zijn last te hebben voldaan. Weder liet het fluitje zich vernemen, weder plasten de riemen in het water; en nadat de matrozen nog een' laatsten monsterenden blik op de torens en vestingwerken der stad hadden geworpen, zoo ver deze zich van daar lieten zien, hoorde men dezelfde regelmatige slagen en kliefde de sloep de golven met dezelfde snelheid. - Weldra kwam nu, na geëindigde godsdienstoefening, eene menigte van menschen van allerlei stand naar de havenzijde. Hoorende wat daar was voorgevallen lieten velen hunne af- anderen hunne goedkeuring luid worden van de orders door den magistraat uitgevaardigd en door den bevelhebber van den toren gevolgd.

- De bengel van 't stadhuis luidt, als ik het wel heb. Maar met den noordwestenwind hoort men het hier slecht, en ook met dat rumoer.

Dat woord bragt onder een troepje menschen eenige stilte te weeg, waardoor men zich spoedig overtuigde, dat de man zich niet had bedrogen.

- De raad is vergaderd, vast om te besluiten wat men zal doen.

- Was 't maar om te besluiten wat men niet zal doen; doch ik vrees, dat het zal wezen om niet te besluiten wat men doen zal. Die lamheid zal ons nog ten val brengen. Men had er lang achter heen moeten zitten, en den kardinaal in de engte drijven, door hem te bedreigen, dat men de Engelschen in de stad zou laten, als hij niet afliet van zijne plagerijën en hij nog meer troepen in het land van Saintonge en d'Aulnis liet bijeentrekken - sprak de jonge Thevenin, die met een paar zijner vrienden ook derwaarts was gekomen. - Mijn vader heeft dat gewild; en als sieur Guiton maire was geworden, zou het ook wel dien weg op zijn gegaan, zooals ik vertrouw.

- Dat blijft nog maar altijd jammer, dat de laauwen het dien dag hebben gewonnen.

- Er komt ginds weder eene sloep aan - riep nu een uit het volk, die de vorige, bij haar vertrek, zoolang had nageoogd als hij vermogt.

En velen zagen nu ook het aangewezen vaartuigje, dat zich, hoog getild als het op dit oogenblik werd door eene baar, scherp tegen de heldere lucht teekende. Eene witte vlag, blinkend in het zonlicht, wapperde van den steven. Als dansend schoot de sloep met snelheid voort en kliefde het water, dat tegen den boeg klotste en daarvoor krulde.

- Het verwondert mij toch, dat de maarschalk de Thoiras hen zoo ongemoeid voorbij zijn' neus laat gaan. Hij heeft dien anders spoedig genoeg in de zaken.

- Ik geloof, waarachtig, dat zij wenschen, met ons aan den gang te raken, om ons eens voor goed te snuiken. De kardinaal heeft magt van troepen laten aanrukken. Men spreekt reeds van veertien- tot zestien duizend man, die tot dertig duizend zullen worden gebragt. De hertog van Angoulême zal weldra in het leger komen. En wat zullen wij tegen zulke magt, Thevenin?

- Wat zal zulke magt tegen la Rochelle, vraag ik, dat de zee te baat heeft? Maar toch zou ik er, waarachtig, toe kunnen komen, om met de Engelschen nog glad weg gemeene zaak te maken. Zóó blijven wij tusschen twee vuren zitten, en worden, als er wat te doen komt en de zaak beslist is, door den overwinnaar ingepakt.

Welhaast zag men nu de sloep, eene van de grootste soort, eenvoudig doch fraai beschilderd, en naar men maar gedeeltelijk kon opmerken, van achteren rijk met beeldhouw- en snijwerk voorzien, de haven inkomen. De roeijers waren beter, als matrozen zelfs rijk gekleed, en met veel meer eenheid. Achterin zat iemand, wiens fijne aan ééne zijde opgetoomde hoed met gouden koord en kwasten, fluweelen mantel en geheele houding den man van aanzien verried. Toen zij nader bij den T o u r d e l a C h a i n e waren gekomen, vernam men andermaal een geroep, dat gebood om niet digter te naderen; doch nu klonk het Engelsche:

- Stop!

De heer Becker, secretaris des konings van Groot-Brittanje, rigtte zich op en wenkte met de hand, terwijl de roeijers op een teeken van een' officier, die zich mede achter in de sloep bevond, slechts wat langzamer en minder forsche slagen deden met de riemen.

- Terug, heer, ik heb mijne orders! - hoorde men nu van den toren.

- Dat is Jacques Riffault! - sprak de jonge Thevenin, die zich met zijne vrienden te gelijk met een groot deel der menigte meer naar de zijde van den toren had begeven. - Sieur Godefroi heeft wel geweten, aan wien hij de bewaring van den toren heeft toevertrouwd.

- Stop, heeren! Of ik laat de ketting ophalen, en op uwe sloep schieten. En op uw hoofd de gevolgen! Ik heb reeds kennis gegeven van uwe komst en verwacht straks de bevelen van den heer maire en schepenen.

De koninklijke secretaris sprak een paar woorden met den officier, en met blijkbaren weerzin slechts voldeed hij aan het ontvangen bevel. De matrozen plasten met de riemen slechts zooveel in het water, als noodig was, om met de ebbe, die nu met kracht doorkwam, niet af te drijven. - Na eene poos zag men twee heeren, Jean Prou den schepen en den ouden Thevenin door den T o u r d e l ' H o r l o g e zich naar den toren aan de haven begeven, waar zij een kort mondgesprek hielden met den heer Becker. - Toen de jonge Thevenin van den anderen kant der haven zijnen vader had gezien, begaf hij zich naar de overzijde. De ontevredenheid van den secretaris en den officier had zich inmiddels medegedeeld aan het volk in de sloep, dat van diplomatie en hare zwarigheden en kronkelgangen tamelijk vreemd, zich zooveel minder in zulk uitstel en vertraging kon voegen, en dat nu zijner verbittering lucht gaf. Een hunner, die vrij vlug Fransch sprak, deed de dienst van tolk, en bragt over wat zijne kameraden hem toeriepen, waarbij hij zich evenwel wat minder mag hebben bekreund om de letterlijke

trouw dan om de levendigheid en kracht der vertaling.

- Zeg eens, Fransche schraalhansen - riep hij - hoe vindt ge het, dat iemand ‘help, help!’ roept, en dat hij den ander' die hem komt helpen de deur voor den neus digt smijt?

- Hoe vindt ge 't - riep een Franschman hem toe - dat iemand in eens anders muts wil kruipen en t' huis komt met de kous op den kop? Het nest is nog bezet, vogel!

- Kom even hier, dan zal ik u een' riem op den kop zetten.

De matroos deed, dit zeggende, onwillekeurig een slag met zijn' riem, waardoor de voorsteven der sloep wat nader aan den wal kwam.

- Kom maar hier, ik tracteer op blaauwe boonen - riep nu de burger tergend, terwijl hij zijn musket liet zien.

- Bleekgele erwt! Ge kunt er roode jeu bij krijgen uit uw eigen kop.

- Van wal houden en den mond houden! - riep nu de officier in de sloep, waardoor meerdere stilte werd te weeg gebragt. Toen men toch van de zijde der Engelschen zich stil hield, werden de Franschen het ook weldra moede. - Het onderhoud duurde niet lang. De afgevaardigden uit den raad verschoonden zich en hunne medeleden, dat zij den Engelschen parlementair niet op dien dag ten gehoore konden ontvangen, uit hoofde het een vastendag was. De secretaris des konings was daarover maar weinig gesticht en liet dit niet onduidelijk doorstralen in zijne houding, die door de oplettendheden en beleefdheid der beide afgevaardigden uit den raad maar weinig werd verzacht. Bij zijn vertrek wilde men eene soort van staat-

sietrap uitbrengen; doch hij maakte daarvan geen gebruik, terwijl hij alleen den officier in de sloep wenkte, die hem onder het afspringen de hand reikte en zoo den val genoeg brak, om Becker zacht te doen nederkomen, waarop deze schier onmerkbaar tegen de heeren boog. Een wenk van den officier - en die sloep vertrok als de vorige.

Thevenin had die zending inderdaad tegen zijn' wil op zich genomen, niet omdat hij zou hebben gewenscht dat men den Engelschen te wille was, maar dewijl de last der afgezondenen medebragt, dat zij den heer Becker te kennen moesten geven, ‘dat het der regering der stad aangenaam zou wezen, bijaldien men van de zijde der Engelschen de zaak liet rusten en men verder niemand van hunne zijde met dergelijk oogmerk zag komen, omdat men van de goedheid en billijkheid van Lodewijk XIII een' beteren uitslag hoopte, dan eenige tusschenkomst der Engelschen kon te weeg brengen’.

- Dat heeft niet veel uitgewerkt naar 't schijnt, vader; althans de Engelsche gezant scheen weinig tevreden, en gij komt mij ook weinig gesticht voor - sprak de jonge Thevenin, den vader gemeenzaam maar toch eerbiedig de hand drukkend.

- En hij heeft gelijk. Men neemt hier eene houding aan, alsof men ik weet niet wat al wil, en nu 't er op aankomt een dralen... Wij zijn niet eensgezind. De meesten weten niet regt wat zij willen. Daardoor zullen wij onze vrienden van ons afkeerig maken, die onze bondgenooten wilden zijn van ons verwijderen, en eindelijk van onze vijanden de prooi worden. Wij doen te veel of te weinig, Paul. - Ga nu maar naar huis! Ik kom, zoodra wij in den raad gedaan hebben.

De partij die voor het behoud van den vrede en daarom voor Frankrijk was, hetzij dan uit naauwgezetheid, hetzij uit vreeze, had getriumfeerd, en de meesten verwachtten nu, dat de Engelsche vloot die wateren zou verlaten. Dat zou ook welligt zijn gebeurd, zonder den ijver en de ergernis van den hertog de Soubise en een Fransch edelman, die zich mede op de vloot bevond, sieur Blancard. Deze was een dier vurige karakters, die wat zij willen met kracht willen, voor wie halfheid en weifeling kwaal en gruwel is, die, wanneer zij het zwaard trekken, de schede wegwerpen. Hij meende zich grootelijks te beklagen te hebben over den koning en over den kardinaal. Hij had uit dien hoofde zijne goederen verkocht, Frankrijk verlaten en zich zelven beloofd, dat hij zou leven ten koste zijner vijanden. Stout en ondernemend, wist hij anderen tot moed en geestdrift aan te vuren. Het waren deze beide mannen, die den Engelschen vlootvoogd den grootadmiraal, hertog van Buckingham, wisten te bewegen tot het plan om met den eersten het eiland Oleron aan te tasten, van waar uit men gemakkelijk de Thoiras op het eiland Ré kon belagen en van allen toevoer berooven. Op la Rochelles regering en burgerij zou de hertog zelf den volgenden dag eene proef nemen, ten einde te zien, wat hij daarbij kon uitwerken.

De morgen van den 22sten Julij kwam, en reeds te tien ure in den morgen zag men aan de poort van st. Nicolas den hertog de Soubise verschijnen, vergezeld door Becker en een twaalftal zijner lieden. Hij begeert te worden ingelaten; doch Riffault verschoont zich met de hem gegeven orders. Toch neemt hij een' brief aan, bestemd voor de regering. Inmiddels komt er eene bui op, zoodat Riffault den hertog en de zijnen noodigt om in het wachthuis

te komen. Terstond verspreidt zich het gerucht zijner komst als een loopend vuur door de stad, zoodat de maire bij zijne komst aan de poort om een mondgesprek met den hertog te houden, daar reeds tal van burgers vergaderd vindt. Hij hoort nog den hertog aan Riffault vragen, of zoodanige behandeling eener zaak, waarbij la Rochelle in de eerste plaats belang had, zoowel verstandig als waardig mogt heeten.

- Wij hebben vernomen van uwe komst, mijnheer de hertog, en meenden u het antwoord op uwen brief persoonlijk te moeten brengen, ons nederig de eer gunnend u te begroeten.

- Daarvan bespeur ik weinig, sieur Godefroi, als die mij maar noode geopend zag, wat te naauwernood een verblijf mag heeten.

- Moogt gij zulks verschoonen, mijnheer de hertog, met den drang der noodzakelijkheid waarin wij verkeeren. Leed als het ons doet, dat wij u, een der aanzienlijkste zonen van Frankrijk en met het koninklijk huis vermaagschapt, niet mógen ontvangen, als onze eerbied ons zulks zou ingeven, kunnen wij zulks niet.

- En waarom dat niet? Het is mijne liefde voor Frankrijk die mij herwaarts voert. Onze vermaagschapping aan koning Lodewijk mag daarvoor een waarborg wezen. Doch wij hebben ook nog andere pligten, waar de koning, verkeerdelijk ingelicht en verleid door...

- Ik bid u, mijnheer de hertog, mij niet te willen zeggen, wat ik niet hooren moet, niet hooren mag. Kon het ongelukkig misverstand worden opgeheven, ik zou de eerste zijn om u alhier welkom te heeten. Doch ik bid u in aanmerking te nemen, welke de gevolgen zouden zijn

voor de stad, voor de regering, bijaldien wij gedoogden, dat gij daarbinnen kwaamt. Om uwer en onzer veiligheid wille moet ik u smeeken, dat gij hoe eer te beter keert naar de vloot.

- Wat? - vroeg Soubise, opspringende van den stoel waarop hij zich had gezet, trillend van verontwaardiging, terwijl zijn bovenlip zich krulde en zijn oog vlammen schoot. - Doch eensklaps verzachten zich zijne trekken, het is alsof hij den maire niet meer bespeurt. Hij vliegt dezen voorbij en snelt eene dame te gemoet, wier houding vervoering, blijdschap, doch ook daaronder waardigheid teekent, die zich zelve niet vergeet. Het is eene reeds hoog bejaarde vrouw, maar nog krachtig. Moge haar toilet niet in de uiterste orde zijn, hare kleeding tuigt van aanzienlijken stand. En nog meer getuigt daarvan de menigte, die achter haar, doch dat op betamelijken afstand staat. Het is mevrouw de prinses de Rohan, die begeerd heeft naar buiten tot haren zoon te gaan, en aan wie de wachthebbende burgers dit niet durfden weigeren.

- Mevrouw, moeder! - hooren wij van de Soubise, die in de eerste verrukking haar omhelst, maar daarop hare hand kust.

- Waarom kwaamt gij niet tot mij? - Doch ik begrijp het - ging zij voort, den maire ziende, die met zijne houding wel een weinig verlegen was geworden. - Ben ik in uwe stad eene gevangene, sieur Godefroi, buiten accès gesteld? Zult gij een' zoon weren zijne grijze moeder te zien.

- Mevrouw....

Doch reeds is het gefluister van die met haar naar buiten waren gekomen gemurmel, en het gemurmel is ge-

juich geworden, gelijk dit thans hier en daar in dreigementen overgaat.

- En mijne zuster? - vraagt de Soubise zijne moeder.

- Kom, mijn zoon! - roept zij nu met eenige heftigheid, die hare waardigheid evenwel slechts verhoogt, omdat zij zich beheerscht en haar zelfvertrouwen daardoor wordt gestevigd - volg mij, vrees niets! Wie zich daartegen mogen kanten, al de vrienden onzes vaderlands, al de onzen wachten met verlangen op uwe komst; in de eerste plaats uwe zuster, die krank is. - Met deze woorden reikte zij den hertog de Soubise de hand, met eene kalmte alsof hier louter sprake was van een gewoon bezoek.

Was het haar oogmerk geweest om den maire te overvleugelen, dan was haar dit ten volle gelukt. Godefroi had welligt nog met woorden een krachteloos protest kunnen inleggen; hij begreep echter hoe nutteloos dit zou zijn. - Ik heb gedaan wat ik kon! - sprak hij, en zocht daarin zijn grond van verantwoording en troost.

Voorgegaan door mevrouw de prinses de Rohan en den hertog, dien Becker en de overigen volgden, begaf de menigte zich nu door de poort, hetgeen de wacht haar niet durfde beletten. Na een kort gesprek met Riffault volgde hen ook de maire, die bij zijne tehuiskomst bereids een verzoek van de Soubise ontving, om vergadering te beleggen van den raad in den namiddag, waaraan Godefroi niet verkoos te voldoen, en dat nu door de Soubise op eigen gezag geschiedde. Toch verscheen Godefroi; hoewel de leden van het geregtshof daaraan geen gehoor gaven.

Wij zullen onze lezers ontslaan van de moeite des lezens van de wat langwijlige rede welke de secretaris Becker in den raad hield, alsmede van het manifest door Bucking-

ham uitgevaardigd, waarin, gelijk in alle manifesten, de gronden werden aangevoerd die koning Karel van Engeland hadden genoopt, bewogen en gedrongen, om zijne toevlugt te nemen tot maatregelen van bedwang en geweld, en waarin hoog werd opgegeven van zijn' ijver voor het regt en van zijne liefde jegens de verongelijkte, bedreigde Rochellers, en waarin, gelijk in de meeste redevoeringen en staatsstukken van dien aard, waar en onwaar, regt en onregt op vreemde wijze werden gedacht of vergeten, gemengd en geknoeid. - Och, dat het een artikel wierd in het algemeen volkenregt, dat in geval van krijg de ministers van buitenlandsche zaken, van oorlog, en misschien van nog eenige departementen, als e n f a n t s p e r d u s het spits moesten afbijten!

Maar nu bleek het, waarom Godefroi was gekomen in eene vergadering, die, hare wijze van belegging in aanmerking genomen, zeer onwettig mogt heeten. Hij gaf te kennen, dat de raad de voorstellen had vernomen, doch dat het hoofdargument daarin aangevoerd van dien aard was, dat de zaak. hier niet ten volle kon worden uitgemaakt. Was toch zijne Britsche Majesteit bereid om voor regten en behoud der protestantsche partij op te treden; daartoe behoorden nog anderen dan zij. Dat maakte noodzakelijk, dat men berigt inwon van- en raadpleegde met die van Nîmes, Montauban, Uzès en den hertog de Rohan. Hij wist zijn gevoelen nog meer aandrang te geven, door de raadsleden er op te wijzen, dat de oogst weldra zou invallen, en dat men, door eene al te gereede toetreding, dezen zou prijs geven aan de vernieling door de troepen des konings, die in de nabijheid waren. Daarom stelde men de zaak in handen eener commissie. -

Nog hield de beraadslaging aan en poogden Defos en anderen een meer bepaald en gunstig antwoord te verwerven, toen men eensklaps in de verte losbranding vernam van het geschut. Met de hem gewone ligtzinnigheid en wispelturigheid had Buckingham besloten tot het doen van een' aanval, maar dezen in stede van op het eiland Oleron, gelijk hij had afgesproken met Soubise, op het eiland Ré en de versterkingen, waarin de Thoiras zich had geworpen, te rigten.

Alles vloog nu naar de haven, waar men weldra door de rigting, welke het vuur uit kanon en klein geweer nam, opmaakte, dat de Engelschen de landing werkelijk beproefden, en het meer en meer waarschijnlijk werd, dat deze ook was gelukt. En inderdaad moest de Thoiras, na een' dapperen tegenstand, waarbij hij zich gedrongen zag te wijken voor de overmagt, zich terug trekken in de sterkte van st. Martin, waar men meende dat men hem zou kunnen bedwingen en tot de overgave noodzaken, zoo door geweld van wapenen, als door gebrek aan allerlei krijgs- en mondbehoeften. - Eerst in den avond vernam men te la Rochelle den uitslag van het gevecht. Velen, die in hun hart bereids met den koning hadden gebroken, verheugden zich daarover, onverholen kwam het gemeen voor zijne vreugde deswegens uit. De andersdenkenden zwegen, of openbaarden alleen in vertrouwden kring hunne gevoelens.

- En gij blijft er zoo koel over, de la Goûte? - vroeg Defos dezen, toen hij hem, reeds wat laat in den avond, in de R u e J u i v e r i e ontmoette, na een enkel woord over het nieuws.

- Defos, ik meen het goed met onze stad en onze

zaak; doch ik kan het niet helpen, maar levendiger dan ooit gevoel ik het valsche onzer positie. Althans ik kan mij niet verheugen, wannneer ik mijne landslieden zie zwichten voor de Engelsche overmagt. Ik wilde nog naar mijne zuster.

- Gij spreekt er over, als woei der vreemden vlag reeds van onzen toren. Ik wil hen ook op mijn woord hier niet hebben. Doch ik reken, dat de Thoiras ons het meest bedreigt en dubbel bedreigt, onze vrijheid en ons geloof beide. En daarom, verheug ik mij, dat de Engelschen voor 'toogenblik hebben getriumfeerd.

- De triumf is zoo groot niet. Misschien is hij wel eer een verlies.

- Hoe dat zoo? Ik rekende dat gij nu de zware muts wel wat zoudt hebben afgezet.

- Ik weet wat ik weet - sprak de la Goûte, die nu het huis zijner zuster had bereikt. - Maar men zal er nog wel meer van hooren.

- De vent is zoo gesloten als hij taai is - sprak de advokaat. - En ik geloof dat hij alleen daarom naar zijno zuster gaat, wijl hij mij wil laten slippen. Te tien ure brengt men toch buiten noodzaak geen bezoek.

Het was trouwens niet buiten noodzaak. De la Goûte had wel degelijk aanleiding om op het late uur nog naar zijne schoonzuster te gaan. - In het vallen van den avond was er een onbekend manspersoon aan de deur zijner woning gekomen en had daar een' brief afgegeven, zonder eenig adres. Hij had dezen geopend; doch het was niet meer dan een couvert geweest met de woorden ‘verzoek dezen spoedig en trouw te bezorgen.’ - Daarin gesloten was een brief blijkbaar in der haast geschreven, met het

opschrift ‘aan uwe nicht!’ - Het was niet dan na eenig kloppen en wat heen en weder te hebben hooren loopen in den gang, dat de la Goûte op dit late uur de woning zijner zuster voor zich geopend zag. Hij vond haar in de ons reeds bekende achterkamer alleen met hare Jeanne. De laatste maakte de zilveren krappen van den kwarto-bijbel digt en plaatste dezen nu op de lezenaar.

- Er is toch geen onraad, broeder?

- Ik breng tijding, denk ik, en hoop dat het gunstige mag wezen. Die brief, nichtje, zal waarschijnlijk wel voor u bestemd zijn. Hij werd mij dezen avond wat geheimzinnig aan huis gebragt.

- Die is van Barrière, maar hij heeft zijne hand veranderd - sprak Jeanne, door haar bloozen de verrassing, de nieuwsgierigheid, de onrust en zedige schaamte verradend, die in haar binnenste woelden. - Mag ik wel... ging zij voort; doch zij heeft den brief reeds geopend... u dien voorlezen? - vervorderde zij, nadat zij even het oog daarover had laten dwalen.

Haar oom schoof den kandelaar wat digter naar haar toe, een teeken van toestemming en waarschijnlijk des verlangens.

- Hij heeft geen naam genoemd en niet onderteekend. Er staat alleen de datum van heden onder en ‘'s namiddags drie uur.’ Hij schrijft:

> ‘Het was een heete dag, een dag van strijd en gevaar. Ik behoor onder die Gode dankbaar kunnen zijn, dat zij na zulk eene actie zich ongedeerd bevinden. - De heer de Barrière is door den maarschalk

de Thoiras tot bevelhebber van la Prée benoemd. God neme U en de uwen in zijne heilige hoede!’

Moeijelijk zou het wezen de gewaarwordingen te beschrijven, die het lezen dezer weinige regelen bij Jeanne veroorzaakte. Zij had dien geheelen dag in onbeschrijfelijken angst om Barrière verkeerd, menig stil gebed voor hem ontboezemd. Zij had nog eene heimelijke hoop gevoed, dat de protestanten uit 's konings leger zouden worden verwijderd, of dat Barrière zou hebben geweigerd in het beslissend oogenblik de wapenen te voeren in eenen strijd, die er elk oogenblik een kon worden tegen het bolwerk zijns geloofs, tegen hare vaderstad. Zij verheugde zich in zijn behoud, maar voelde zich toch te leur gesteld. Hij had zich dapper gekweten, maar daarvoor eene onderscheiding aangenomen die, dit gevoelde zij, de klove der scheiding verbreedde, die zich tusschen hen begon te vormen. En wie duidt het der maagd euvel, dat dit denkbeeld zich op den voorgrond stelde in hare ziel? Zij beheerschte niettemin haar gevoel, zoodat het haar ook nu niet overweldigde; maar toch drongen er een paar tranen haar in de oogen en onwillekeurig drukte zij de hand op het hart, alsof zij daar pijn voelde.

- Ik zou mij de zaak zoo hard niet aantrekken, nichtje. Wie weet, hoe alles nog te regt komt - sprak haar oom, wat saai een' troostgrond aanvoerend, die luttel kon afdoen.

Hare moeder sloeg den arm om haar heen en fluisterde haar vertrouwelijk en teeder toe:

- Beveel het aan God, lieve, die u en ons allen immers tot dusverre zoo wel heeft geleid.

En nog veel hadden moeder en dochter te zamen te spreken, toen de la Goûte zich had verwijderd. De laatste had niet zonder grond gezegd, dat die eerste overwinning met eene nederlaag kon worden gelijk gesteld. De Engelschen verloren daarbij niet alleen vijf honderd man; maar ook de sieur de Saint-Blancard, de man van beleid en moed, die de ziel en het oog der onderneming mogt heeten, was gevallen, nadat hij bij de landing slechts door één', van de Engelsche krijgers was voorgekomen.

Twaalfde hoofdstuk.

- Als ge den tijd hebt, heeren, gaat ge dan nog even mede naar de haven? Ik kan niet terstond zoo uit die muffe zaal naar huis. Het broeit en maalt mij bovendien nog zoo in 't hoofd - sprak Defos op tamelijk landerigen en ontevreden toon tot twee raadsleden, Mocquay en Prevost, die vóór hem uitgingen op het binnenplein van het stadhuis.

- 't Was juist ons plan. Ik had nog een woord te spreken met Goyer, en die zal straks vertrekken.

- Straks vertrekken? Dat denkt hij mogelijk; maar hij zal toch wel op den hertog de Soubise dienen te wachten?

- Die zal straks aan de haven komen. De maire heeft hem, onmiddelijk nadat het besluit was genomen, een bode gezonden, gelijk hij had besteld.

- Een fraai besluit, gelijk het trouwens te wachten was. Ik weet, Prevost, dat gij over de zaken wat anders

denkt dan ik, gelijk mijne zienswijs u niet onbekend is. Doch ik ontveins niet, dat ik eergisteren, toen de hertog den raad liet vergaderen, een wat anderen afloop van de zaak had ge... had verwacht. Ik dacht, pas op, de heer de Soubise zal doen alsof hij onze maire was; en dan behoeven wij niet te twijfelen, welke partij la Rochelle zal kiezen.

- Defos, gij draaft waarachtig te veel door, even als met die discussie van daar straks over het opkoopen van granen en wijn.

- Maar rekent gij het dan geen' tijd om te zorgen, dat wij voorraad in de stad krijgen? Wat kon er op zitten, dan hoogstens eenig verlies en dat nooit zoo zeer groot kon zijn? En of wij ons te eenigen tijde tegen Franschen of Engelschen misschien te verdedigen zullen hebben, in ieder geval zullen wij hier moeten eten.

- Het verlies zou e n o r m e zijn geweest, als de voorraad uit de stads wijnbergen met zulken aanvoer niet te plaatsen was.....

- En voeg er bij, wanneer sommigen, die wat veel in kelders en pakhuizen hebben zitten, er in een paar jaren niet waren afgekomen. Het is weêr de kleingeestigheid der winzucht van een stuk of wat kooplieden, gelijk anderen onze verdedigingsmiddelen schijnen te willen verzwakken en ons te verlammen, om den vrede te bewaren. Geloof mij, dat lukt toch niet.

- Maar men wilde immers toestaan, dat er graan werd gekocht - wierp Mocquay hem tegen.

- Eene aardige toestemming, terwijl men de c o n d i t i o s i n e q u a n o n, zoo als wij zeggen, verwierp. Toen die kooplieden op last van de Hollanders zeiden: wij willen u

graan verkoopen, mits gij er wijn bij neemt,' en men van onzen kant zeî: 'wijn willen wij niet,' lag het in de reden, dat men geen granen ook nam. - De Hollanders moesten dit doen, zekerheidshalve, om zoo den schijn aan te nemen, alsof die handel niet louter approviandering ware, die hun ligt van wege den koning of kardinaal kon worden belet. - En van de koopluî te Marans is meteen niet gekocht. Dat hadde men toch kunnen doen.

- Defos, als gij maire waart, hadden wij de poppen lang aan het dansen. Gij zijt een heethoofd.

- Ik kan die halve maatregelen niet veelen. Ik weet gaarne wat ik voor mij heb, vriend of vijand. Ik zeg rondweg, dat er weinige woorden zijn, mij meer als uit het hart geschreven, dan die waarover onze prediker Salbert het vóór een veertien dagen had: - 'Och, dat gij koud waart of heet! Zoo dan, omdat gij laauw zijt en noch koud noch heet, zal ik u uitspuwen uit mijnen mond!'

- Ja, dat is erg genoeg in dezen tijd - merkte Prevost aan - dat onze predikanten zoo weinig boden des vredes zijn.

- Zoo als het altijd erg genoeg is, wanneer men verstand en hart heeft, en dan te doen moet hebben met lieden, wien het aan een van beide of aan alle beide mangelt. - Salbert had gelijk, dat hij sprak van menschen, die hoorende doof en ziende blind waren. Vertrouw gij maar op de goede gezindheid des konings en van den kardinaal. Die is overvloedig gebleken, en zal nog wel verder blijken, vertrouw ik, wanneer zij te eenigen tijde de handen wat ruimer krijgen.

- Het ware te wenschen, dat die heeren zich alleen

bij hunne zaak hielden en zich niet bemoeiden met de politiek. Ik houd er niet van, wanneer de geestelijken daarin den neus steken - hervatte Prevost.

- Bravo! Adresseer dat bij gelegenheid aan den kardinaal. En wat wildet gij dan van onze predikers? Zij zullen boven in het huis wonen, dat men beneden ondergraaft, en dan zoetsappig wachten totdat alles instort en zij mede vallen.

- Gij hebt er wel eens anders over gesproken ook, Defos. Toen waart gij niet zoo hard voor de inmenging der geestelijken.

- Dat ben ik ook nog niet. Maar hier komt het op zelfbehoud aan.

- Maar het is immers waarlijk de tijd niet, vriend, om zoo partij te kiezen. Wij moeten er vooral nu niet de Engelschen inroepen. De koning is ziek. Frankrijk zou verdeeld, verscheurd raken mogelijk, als hij mogt vallen en wij den vijand hier in hadden. Meer dan een zou regten op de kroon laten gelden, terwijl het koninklijk huis geen erfgenaam heeft; want hoe velen zouden den hertog van Orleans niet erkennen! En ik zie nog geen maagd van Orleans weder verschijnen. Die regenen niet zoo maar alle dagen van den hemel. Het heeft ons vroeger leeds genoeg gebrouwen, dat die vreemdelingen in ons schoone Frankrijk zijn gekomen. En la Rochelle, dat vóór tweehonderd jaar het hechte bolwerk tegen hen was, mag nu waarachtig geen open poort voor hun worden.

- Wij hadden den kardinaal het vuur wat nader aan de scheenen moeten leggen; en daarvoor was het nóg tijd. Als wij ons wat meer laten gelden, zal hij zich wel wat

meer handelbaar toonen. Daarom was ik voor krasser maatregelen.

De drie raadsleden waren inmiddels aan de kaai gekomen. Onder de schepen die in de haven lagen trok eene kleine pinas hunne opmerkzaamheid, waarin men ijverig allerlei proviand, levend gevogelte en fijne vruchten laadde, welke het saizoen reeds opleverde. Een klein tooneel van werkzaamheid, dat zeer afstak bij de rust of den maar flaauwelijk voortgezetten arbeid aan boord der meeste schepen, en dat men slechts aan nog een paar kleinere vaartuigen herhaald zag.

- Waar moet dat heen? - vroeg Prevost aan een der sjouwerlieden.
- Ik weet het niet, heer, en de schipper is niet aan boord.
- En voor wiens rekening wordt dat ingeladen?
- Ik weet het niet, heer. Voor de mijne niet.
- Waar is de schipper?
- Ik weet het niet, heer. - En de man begaf zich aan den arbeid dien hij een oogenblik had gestaakt; evenwel niet zonder een' blik op zijne makkers te werpen, die ontevredenheid met den vrager en tevredenheid met zich zelv' verried, dat hij dien aldus had afgescheept.
- Waar moet dat heen? - vroeg Defos nu stil en ongemerkt aan een der kleine kooplieden uit de stad, dien hij eenigermate kende.
- Dat gaat naar Ré, heer, om u te dienen. Wij zullen er eenige blinkende Jakobussen voor zien in te ruilen. De Engelschen betalen goed. Tot buiten de haven is het voor den maarschalk de Thoiras; doch die zal er

zich den mond niet smerig aan maken - voegde hij er bij, toen Defos hem wat vragend aanzag.

- Voorzigtig maar!

- Die niet waagt die niet wint, heer Defos. En als 't op negotie aankomt houd ik het met den Hollander. Dan door de hel, en de zeilen maar nat gehouden. - Het zou erger wezen voor een stuk of wat knappe jongens, die ook onder het cargazoen hooren en die straks in 't vooronder kruipen, of als matrozen en koopluî meegaan. Ik vertel dat natuurlijk aan mijnheer Defos, en niet aan het raadslid.

Defos' voorhoofd fronste zich.

- Gaat gij mede, Defos, of blijft gij hier? - vroeg Prevost op wel wat geraakten toon, alsof hij zich ergerde, dat deze zooveel tegemoetkoming vond, waar hem zoo onheusch bescheid had gewacht.

De heeren waren de haven omgewandeld en hadden nog maar kort gestaan ter plaatse, waar thans eene draaibrug is, die den toegang verleent naar het bassin, waar eene soort van jagt lag, dat den hertog de Soubise met eenig gevolg, den secretaris Becker en de heeren Blandin en Goyer, als afgevaardigden der regering naar het eiland Ré zou overvoeren. - Nog maar korten tijd hadden zij hier gestaan, of zij zagen weldra de genoemde heeren naderen, vergezeld van nog eenige raadsleden die het hooge gezelschap tot hier uitgeleide zouden doen, waaronder in de eerste plaats de maire Godefroi. De laatstgenoemde was met den hertog in druk gesprek gewikkeld, dat evenwel beiden maar luttel scheen te behagen, en dat luid genoeg werd gevoerd, om op eenigen afstand te kunnen worden verstaan.

- En ik kan mij niet begrijpen, heer - hooren wij den hertog zeggen, dat protestanten, zij mogen dan edellieden zijn of niet, nog de zijde kunnen houden eener regering, die het blijkbaar op hunnen ondergang aanlegt.

- Ik zóu dit niet zoo durven verzekeren, mijnheer de hertog, vermits daarvoor geen bewijs is te vinden. Men heeft nog wel onlangs uwen broeder, den heere de Rohan, zeer aannemelijke voorslagen gedaan...

- Die hij nochthans niet kan aannemen, afgeperst als deze zijn door de vrees, dat hij zich voor de Engelschen zou verklaren.

- Hetgeen wij hopen, dat hij niet zal doen, even weinig als wij hier daarnaar ooren hebben.

- Men kan gedwongen worden te doen, hetgeen men anders niet zou verkiezen.

- Maar waarbij men moet vragen, of het regt is en dan...

- Dat het op den ondergang en het verderf van de grooten, als van onze religie in Frankrijk is aangelegd, is wel bezwaarlijk te ontkennen. Ik spreek van de eersten thans niet; ofschoon het volk daarmede ook aan de willekeur van den vorst of die 's konings oor hebben, wordt prijs gegeven. Maar zult gij de zaak van God ook alzoo in de handen van hare vijanden laten?

- Ik hoop daaraan getrouw te blijven, heer, alschoon ik daarom nooit tot middelen mijne toevlugt zou nemen, welke ik in den gemoede moet veroordeelen. - Er voor lijden wil ik; er voor strijden en mijne handen in het bloed mijner landslieden doopen, zal ik nimmer. - Hij nam zijnen hoed, dien hij op aandrang des hertogs had opgezet, af en sprak nog: - Indien onze zaak niet langs anderen

weg kan gehandhaafd worden, hetgeen ik nog niet geloof, dan moet zij in Gods naam vallen, en ik zal zeggen, dat het Gode niet heeft behaagd dat zij in stand bleef.

- Dat is een geloofspunt, waartegen ik niets kan inbrengen; alhoewel ik het in dezen houd met het: 'God helpt dien die zichzelven helpt.' En waarom ik reken, dat het wel mag heeten: 'wie niet voor mij is die is tegen mij!' Schande over die laauwen, die den ondergang onzer zaak en onzer stad op hunne rekening zullen hebben. En er is thans geene redding dan bij Engeland.

- Dan stond het wel treurig met ons geschapen, mijnheer de hertog, vermits ons heil dan in handen berustte, die noode te vertrouwen zijn...

- Jean Godefroi zanikt weer - sprak Defos tot de beide heeren, die nevens hem stonden, doch die dit gesprek met aandacht en belangstelling volgden.

- ... Of - ging de maire voort - zie slechts hoe flaauwelijk de hertog van Buckingham de zaak drijft, twee dagen lang daar liggende na eene voordeelige actie, en niets doende om den maarschalk te bedwingen. Het is werkelijk, alsof hij, met het sneuvelen van sieur Saint-Blancard, van zijne regterhand is beroofd. En geloof het vrijelijk, mijnheer de hertog, maar gij zult zien, hoe weinig de Engelschen zich om het heil van la Rochelle zullen bekreunen, wanneer men bespeurt dat de stad hun niet te wille wezen, dat is, zich niet aan hen onderwerpen wil. Wij hebben de Engelschen meermalen hier vóór gehad, veinzende onze bondgenooten te zijn; doch met welke gevolgen!

De Soubise ontveinsde maar gebrekkig den onaangenamen indruk dien deze woorden op hem maakten, ofschoon

die anders Godefroi in geenen deele deden dalen in zijne opinie. Hij had zelf te zeer het valsche van zijne positie gevoeld, de opmerkingen omtrent het gedrag der Engelschen waren te wel gegrond, dan dat zij hem niet wel zeer tot nadenken moesten stemmen. Hij zelf had Buckingham's werkeloosheid in deze dagen bevreemdend genoeg gevonden; al hechtte hij ook niet aan het gerucht, alsof deze rust het gevolg zou wezen van eenen brief, dien de koningin van Frankrijk op Richelieu's aandrang aan den Engelschen bevelhebber zou hebben doen toekomen, en die nu aan galanterie meer dan aan pligt en krijgsmanseer eene stem gunde. Buckingham was voor iets dergelijks niet te goed, de kardinaal ook wel niet. De koningin?...

- En toch waarschuw ik u en allen hier, mijnheer de maire, tegen onderwerping aan den koning in deze tijden. Dan is èn uwe vrijheid èn uwe godsdienst verloren, welken schoonen schijn men ook aanneme. Geloof niet, dat ik uit vrije keuze tegenover mijne landgenooten sta. - Doch het wordt tijd; de schipper wenkt, dat hij gereed is. Adieu, mijne heeren! Moge het, wanneer wij elkanderen weder ontmoeten, als vrienden zijn, waartoe ik mij aanbevele! - Met deze woorden en eene sierlijke buiging, die met nog meer onderdanigen groet werd beantwoord, scheidde de Soubise, door de zijnen en de gezanten gevolgd, en begaf zich aan boord van het jagt.

Wij willen hem vergezellen en zoodoende kennis maken met iemand, die te groot en te klein was, om niet een meer belangrijk dan wel belangwekkend voorwerp eener nadere beschouwing uit te maken.

Het jagt kwam ook nu onbelemmerd het fort Louis op eenen afstand voorbij en de haven uit, liet st. Martin

op het eiland Ré aan stuurboordszijde liggen, en was weldra aan de P o i n t e d e S a b l a n c e a u . Van hier ging de Soubise met den koninklijken secretaris Becker en de beide afgezanten landwaarts in, waar men weldra aan de plaats kwam, alwaar Buckingham een versterkt kamp oprigtte. De heeren vonden den Engelschen opperbevelhebber, terwijl hij de werken inspecteerde, die nog aanhoudend werden voortgezet. Volgaarne zou de Soubise hem hebben onderhouden over de in zijne oogen allezins nadeelige veranderingen in het door beiden beraamde plan van operatie; doch hij wilde ongaarne tweedragt en verwijdering te weeg brengen en even weinig ook maar den schijn daarvan geven. - De heeren Blandin en Goyer maakten zich, nadat zij aan den Engelschen hertog waren voorgesteld, al gereed op eene minder gunstige ontvangst uit hoofde van het oogmerk hunner zending; doch dit scheen voor het oogenblik minder te liggen in Buckingham's politiek, welligt in zijn humeur - welke beide hij vaak vreemd genoeg vermengde. Hij was juist in een druk gesprek met de Borrack, zijn' luitenant-generaal, Hasburnin, Montjoye en een paar Engelsche officieren van minderen rang, over het maken van eenige verhakkingen, toen hij de heeren die van la Rochelle kwamen, reeds van nabij zag aankomen. Men zag terstond, niettegenstaande, of wel juist omdat men hem zoo in het legerkamp aantrof, dat Buckingham verre was van zijn uiterlijk te verwaarloozen. En hij mogt daarin, minder kind des geestes en vrij zinnelijk mensch als hij was, ligt veel behagen vinden. - Met zwier nam hij voor den hertog de Soubise den hoed af, dien hij voor de afgevaardigden had geligt; en nu zag men het tamelijk rond en welgevuld gelaat met het hooge voorhoofd, de wat brui-

ner tint dan men gewoonlijk bij zijne landslieden aantrof, den neus wiens spits een weinig laag aldaalde, den anders welgevormden mond doch welks dikke lippen eene uitdrukking hadden van wat grove zinnelijkheid, terwijl hij een' kleinen spits afloopenden baard aan de kin droeg. Het zwart fluweelen wambuis, met drie of vier rijen gouden knoopjes bezet, verried prachtliefde, hoezeer het minder uitkwam, doordien hij de breede, weidsche kanten kraag met punten met eene smalle boord had verwisseld.

- Ik heb reeds gehoord, mijne heeren van la Rochelle - sprak hij, nadat dezen de eerste pligtplegingen hadden afgelegd - dat gij denkt ons het werk hier alleen te laten doen. Wij ontveinzen niet, dat wij op zulke ontvangst niet hadden gerekend.

Blandin beantwoordde die toespraak met eene korte aanduiding der zwarigheden, die de regering der stad verboden een verbond met den hertog aan te gaan, of zich onder diens bescherming te stellen.

- Maar zou men u dan niet mogen noemen de kranke, wiens gekerm en klagt om genezing roept, doch die den geneesheer wegzendt, als deze komt?

- Wij wachten herstel, heer, van onzen koning, hopende dat zijne Majésteit op onze bezwaren zal acht geven.

- Kortom, heeren, gij schijnt ons den oorlog alleen te willen laten voeren. Gij zult het ons dan evenwel niet euvel kunnen duiden, dat wij te zijnen tijde ook zonder u onze vredesvoorwaarden maken, gelijk wij nu reeds, uwen onwil bij aanvang ziende - en hij wierp daarbij een wat ontevreden blik op Soubise - ons eigen plan van aanval hebben gevolgd. Men wijst eene genereuse aanbie-

ding van hulp van de zijde onzes konings niet ongestraft van de hand. Nog vragen wij, wat wij voor u doen kunnen? Later vragen wij dit niet meer.

- Wij miskennen in geenen deele, edele heer, de goede intentiën van Zijne Majesteit Jakobus onswaarts, en brengen hem daarvoor den dank der stad, gelijk ook uwer Genade; doch wij hopen, dat gij de onmogelijkheid zult inzien, die ons verbiedt daarvan gebruik te maken - sprak Goyer. - 't Is hard om zich tegen zijn' vorst te verzetten.

- Ik geloof, heeren, dat gij gerustelijk kunt zeggen - antwoordde Buckingham, en zijne gelaatskleur werd merkbaar hooger - dat gij u minder tegen den koning zoudt kanten, dan wel tegen iemand die zoo hoog is gestegen, dat men hem bezwaarlijk meer onderdaan kan noemen, alvermogend en albeschikkend als hij is. En wat gij van zijne goede gunst te verwachten hebt ... Hij eindigde zijne woorden met een gesmoord, verachting verradend lachje, dat schier grijnzend mogt heeten, en waarin hij haat en ergernis uitdrukte. - Vossekleur en vossehart, die kardinaal! Maar genoeg, mijne heeren, gij kunt nog drie dagen tijd van beraad nemen, om mij dan uw eindbesluit mede te deelen. Ik heb hier nog veel te doen.

- Wij hebben dan de eer om ons in de goede gunst van uwe Genade aan te bevelen. - Met die woorden nam de heer Blandin afscheid, terwijl de Soubise de gezanten, op verzoek van Buckingham, uitgeleide deed naar de P o i n t e d e S a b l a n c e a u , na hun alvorens, mede op last van den Engelschen bevelhebber, eenige verkwikkingen te hebben aangeboden. De Soubise was merkbaar stil en nadenkend, zoodat hij scheen met opzet te hebben gezwegen gedurende het geheele gesprek der gezanten met Buckingham, gelijk

men althans moest vermoeden, als men hem gestadig bezig zag met de opgeworpen werken in oogenschouw te nemen, zooveel zulks van de plek waar hij stond kon geschieden. Hij scheen daarover slechts matig te vreden. Was het over de werken, of over het geheele operatieplan?

Eene fout was het allezins, dat Buckingham niet, zoo als hij aanvankelijk scheen te willen, terstond tegen de nog niet geheel voltooide citadel van st. Martin optrok, of niet ten minste de sterkte van la Prée zocht in te nemen, waardoor hij het eiland misschien in zijne magt gekregen, althans vasten voet daarop gewonnen had. Maar de trotsche, dolzinnige gunsteling des konings, tot wiens verderf hij het meest zou bijdragen, die de zaken van zijn land even ligtzinnig behandelde als zijne minnarijën, die niet schroomde den fakkel des krijgs tusschen twee volken te ontsteken, om zijne persoonlijke wraakzucht te bevredigen, die het parlement durfde verguizen als hij het vreemde mogendheden deed, die walging verwekt, gelijk de Richelieu weêrzin, door zijn zedelijk karakter, en bij wien gehouden de kardinaal groot wordt - Buckingham, scheen ook hier weinig meer te moeten wezen, dan wat hij elders en steeds was, de vloek en het verderf van degenen die hem daar hadden gesteld, van allen die daar met hem stonden. Hoe klein kon eene wereld in onze oogen worden, waar menschen als deze nieteling soms zoo veel vermogen, zoo uitgestrekten invloed uitoefenen op de dingen in hunnen tijd en voor de toekomst!

- En waren de Engelschen wat gesticht over uwe boodschap, of was het niet bijzonder? - vroeg sieur de la Goûte zijne beide mederaadsleden, toen zij, bij hunne terugkomst aan de kaai uit het vaartuig stapten.

- Hij had het vast liever anders gewild, de Engelschman; doch hij scheen er zich nog al gemakkelijk in te schikken.

- Eene reden te meer, om ons niet aan hem te sluiten. Hij moet een hooghartig heer en weinig te vertrouwen wezen.

- En hij is nog meer ijdel en wispelturig. Wie weet, hoe hij ons had ontvangen, indien wij morgen waren gekomen met dezelfde boodschap!

- Ge hebt de Engelsche hand, die u was aangeboden, heeren, niet aangenomen - sprak een bejaard burger uit de stad, terwijl zij hem voorbijgingen. - Mogen wij later maar niet te vergeefs de onze naar hen uitstrekken!

- Wij waren wat bang, vader Girault - gaf de la Goûte hem minzaam ten antwoord - dat die hand eene vuist zoude worden. En dan is de Engelsche eene ijzeren, die hard drukt, waar zij op rust.

- Is er nog iets voorgevallen, de la Goûte? - vroeg Blandin.

- Zeker! Wij kregen even nadat gij waart vertrokken het berigt dat de hertog van Angoulême te Marans was aangekomen. Toen is er terstond raad belegd en in voorslag gebragt om afgevaardigden aan hem te zenden. Eerst was onze tegenpartij daartoe niet te bewegen.

- Men kon hem dan toch niet minder doen dan men den hertog van Buckingham, den vreemde, deed? - liet Goyer zich hooren.

- Juist; dat werd dan ook aangevoerd. En ook, dat men hem wel diende te vragen verlof om den oogst ongestoord te mogen binnenhalen. De gezanten kregen ook in last om hem te polsen, of misschien de vrede tusschen

de beide hoven kon bewaard blijven, vermits onze stad daarbij het uiterste belang had. En tot dat gezantschap zijt gij weder gekozen, Blandin, met Journaud.

- Daartegen zie ik minder op dan om naar Buckingham te gaan. Maar wanneer is het vertrek bepaald?

- Men wachtte alleen op uwe terugkomst. Maar zou de Thoiras ginds het nog lang kunnen houden?

- Op die wijze waarop men nu te werk gaat, stellig. En dan is elke dag uitstel gewonnen veel gewonnen.

- En was de hertog de Soubise niet maar weinig gesticht over zijne ontmoetingen hier? Mij dunkt, hij was boos, toen hij uit onze stad vertrok. Wat had hij wel aan Buckingham te vertellen? Of sprak hij er niet van in uw bijzijn?

- De Soubise was merkelijk stil. Ik meende, dat hij en Buckingham halsvrienden waren; doch dat schijnt minder het geval te zijn. Ik heb hen niet tot elkander hooren spreken.

- Ik sloeg hem nog ongemerkt gade, toen Buckingham in 't retranchement met ons sprak - liet nu Goyer zich vernemen. - Maar hij scheen de dingen niet met een goed oog te beschouwen. Dit is, dunkt mij, zeker, dat de verstandhouding tusschen die beiden niet zeer innig is, of dat zij het ten minste voor het tegenwoordige niet eens zijn.

- Dat komt uit. Soubise moet Oleron in plaats van Ré aangetast willen hebben. Hij heeft zich ook laten verluiden, ik weet niet tegen wien, dat hij zich niet kon verklaren, dat Buckingham na de behaalde victorie zich zoo stil hield. Trouwens, wordt de Engelschman laauwer of triumfeert hij niet, dan is de Soubise's positie ongeluk-

kig; en gelukkig is zij in het beste geval niet. Het kan mij spijten, vooral wegens mevrouw de prinses de Rohan, dat hare beide zonen in zoo dubbelzinnige houding zijn gekomen. Ik heb toch medelijden met haar.

- Heb dat minder, voor zooveel gij gunstíg over haar wilt denken. Zij zou er weinig mede gediend zijn. - Zij is eene hooghartige dame. En ik geloof eerder, dat de dochter van Sully hare zonen in hunne wijze van doen sterkt, dan dat dezen haar te ver gaan. Zij is eene vrouw met een helder hoofd en heldenmoed. - Doch tegen den heer de Richelieu geweldig! ... Dat mag verbittering heeten.

- Ik heb haar nog nergens gezien dan in de kerk.

- Zij komt ook bijna nergens. Verkeer heeft zij zeer weinig. Sieur des Loudrières komt nu en dan ten harent. Overigens bepaalt zij zich meest tot haar eigen huis.

- Weet gij ook, hoe de hertog van Angoulême er over denkt, dat wij ons niet met de Engelschen hebben willen verbinden, de la Goûte?

- Hij moet niet tegen ons ingenomen wezen. Er is echter iets gebeurd, dat erger kon worden.

- En dat is?

- Dat er van hier en elders zoo veel levensmiddelen niet slechts, maar ook troepen, den hertog van Buckingham worden toegevoerd. Men spreekt reeds van honderden manschappen; ofschoon dat wel wat vergroot kan wezen. Evenwel bemoeijen groote heeren zich daarmede, die het genoegzaam openlijk met de Engelschen houden.

Dertiende hoofdstuk.

Wij hebben, zoo ik hoop, trekken genoeg geleverd, om onze lezers in het algemeen een denkbeeld te geven van het standpunt en de verhouding der voornaamste partijen in en om de stad. Wij kunnen van de uitwerkselen der weifelende houding van den magistraat in het algemeen zeggen, dat zij hetzelfde gevolg hadden, wat halve maatregelen in dagen van opgewondenheid en strijd meestal hadden en hebben zullen - dat zij namelijk, geen der partijen bevredigden, dat de vijanden daarmede geene vrienden, de halve vrienden daarentegen meer vijanden werden. Alvorens wij evenwel dit nader doen zien, moeten wij met weinige woorden mededeelen, welken keer sommige zaken hadden genomen, die wij vroeger in ons verhaal aanroerden.

Had de Richelieu als een welervaren stuurman aan het roer van den staat, de bui reeds lang zien dreigen die nu opkwam, had hij gedeeltelijk met opoffering van zijne

eigene middelen gezorgd voor de verdediging der meestbedreigde punten, zoo door versterking van het eiland Ré en het fort Louis, als door het bijeenbrengen van eene vrij aanzienlijke legermagt, waarover hij het bevel aan den hertog van Angoulême toevertrouwde; men mag hem den roem niet onthouden, dat hij zich in hagchelijke omstandigheden den man betoonde van beleid en energie, van dien kant als weinigen waardig om het schip van den staat heen te sturen door storm en branding, die dreigend om hem heen gierden en woelden. Wij zien hem dan met de eene hand de partijen onderhoudende, die gedeeltelijk ja gefnuikt en bedwongen maar niet vernietigd waren, gedeeltelijk zich begonnen te vormen, terwijl hij de andere, het oog onafgewend gerigt op de bereiking zijner hoofdbedoelingen, vast aan den helmstok geslagen hield, die meermalen schokte en slingerde, zoodat hij dreigde hem te begeven, en men mogt vragen, of zelfs de Richelieu daartegen bestand zou zijn. - Tal van grooten misnoegd, anderen hakend naar den val van hem dien zij beschouwden als de hoofdoorzaaak van hun' val of verbanning, - bereids met wantrouwen gadegeslagen en schier benijd door de koningin-moeder, de intriguerende, en Anne van Oostenrijk, - gevreesd maar ook gehaat door vrienden en verwanten van velen welke hij had doen vallen, - geheele provinciën in een' staat van opwinding, die daarvan als de brandstof maakte, die op de vonken slechts wachtte, terwijl hier en daar de laaije vlam reeds opging, - de vijand op de kust ja den voet reeds op Frankrijks gebied, - geen vloot die eenigermate slechts in staat scheen om hem het hoofd te bieden, - de geldmiddelen uitgeput, en bij dat alles de koning, door wien en van wien hij zijn' eer-

sten steun moest ontleenen krank; - ziedaar eenige der voornaamste moeijelijkheden, waarmede de kardinaal had te worstelen.

Maar Buckingham bleef werkeloos en de Thoiras bleek meer en meer het vertrouwen waardig, dat de kardinaal in hem had gesteld. Weken reeds duurde het beleg van het fort st. Martin en la Prée, mogt ook de voorraad minderen, de soldaat schier gebrek hebben aan de noodige kleeding en leeftogt, beide, zoowel als eene versterking van manschappen, door den kardinaal nog tijdig verstrekt, zoodra deze van den nood, door middel van zekeren Pierre Lanier, een Gasconjer, die al zwemmende de zeearm overstak, was verwittigd. En over het geheel betoonde de Richelieu zich, wat beleid en geestkracht betrof, in dezen hagchelijken tijd waardig aan het roer der zaken te staan. Hij vleide en won den hertog van Orleans, door dezen het bevel toe te vertrouwen over eene aanzienlijke troepenmagt, aan den hertog van Angoulême toegezonden, die nu la Rochelle digter insloot en op onderscheidene punten versterkingen opwierp, de stad bedreigende. Ten gevolge van een traktaat met de Vereenigde Nederlanden kreeg hij schepen ter zijner beschikking die, gevoegd bij Frankrijks maritime magt, hem aanvankelijk in staat stelden om den Engelschen het hoofd te bieden, althans dezen niet zoo onbepaald meesters ter zee te laten. Hij wist de strijdige wenschen en belangen te vereenigen, door de Bassompierre tot luitenant-generaal te benoemen en dezen benevens den maarschalk van Schomberg en den hertog van Angoulême het commandement te beloven over een deel der legermagt die, ingeval la Rochelle werd belegerd, onder het opperbevel des konings zou staan.

En meer en meer kwam het er toe, dat al deze schikkingen nog wat meer zouden worden bevonden dan ijdel vertoon en noodelooze maatregelen. Trouwens het was te verwachten, waar van alle zijden zij, bij wie de grootere magt en de heerschende invloed berustten, den oorlog wilden en hoop voedden, dat deze naar hunnen wensch zou uitvallen, wat ook mannen van dieper doorzigt of van minder moed daarvan mogten vreezen. Van weêrszijde groeide het wantrouwen, en meer en meer moest de hoop op eene minnelijke schikking, welke sommigen aanvankelijk nog voedden, worden opgegeven; wantrouwen en hoop, die beide anders nog werden versterkt en verlevendigd, toen op de bezending, van welke wij aan het einde van het vorig hoofdstuk met een woord gewaagden, de hertog van Angoulême in persoon in la Rochelle verscheen; doch die door bezorgdheid en argwaan werden vervangen, toen de maire en eenigen zijner vrienden over het mondgesprek bij die gelegenheid met den hertog gehouden een diep stilzwijgen bewaarden, zoodat niets daarvan uitlekte.

Onze lezers mogen de stemming des volks opmaken uit een gesprek tusschen eenige inwoners van la Rochelle, dat in den avond van den 18^{den} Augustus 1627 in een wijnhuis in de R u e d u C h a r i o t d'Or aldaar werd gehouden.

- Wel nu, Clapeau - hooren wij een der mannen die aan eene ongeschilderde houten tafel zitten, meerendeels met een aarden flapkan vóór zich, tot den waard zeggen - waar blijft ge met uwe profetie, dat binnen veertien dagen de Engelsche vlag van het fort saint Martin zou waaijen?

De waard zag den spreker aan met slechts eene ligte

zweem van ontevredenheid, getemperd als deze werd door de gedachte, dat hij met een' zijner trouwste klanten te doen had. Hij sprak:

- Ik heb er dan ook niet op gerekend, dat de hertog van Buckingham de zaak zoo flaauw zou drijven, en ik meen te hebben gezegd, dat hij dat kón maken, dat hij het in zijne hánd had, Gargout. Ik zou u anders gaarne hebben willen traktéren op het goed nieuws.

- Intusschen had hij er niet op gerekend, Gargout - viel een derde in, die met eene soort van maatstok in de hand en het graauw bestoven pak, wel een steenhouwer scheen - dat sieur de Thoiras het ander eind van den stok wel vast in zijne hand hield. Duivelsch, hij is waarlijk nog een vent van het echte Fransche bloed! Het doet mij toch goed aan mijn Fransch hart, dat hij zich door den Engelschman niet zoo gemakkelijk heeft laten kloppen, als die John's en Jack's het zich wel voorstelden.

- Thoiras verdedigt zich als een leeuw, zoo waar ik Gargout ben. Zij moeten zelfs zijne waterputten vergiftigd, althans door allerlei vuil en beestenboel onbruikbaar gemaakt hebben, de vorige week. En dat vind ik eene beroerde, onridderlijke manier van handelen. Dat zij hem roijaal hadden geklopt, ik kom er vooruit, ik ben genoeg Rocheller om hem dat toe te wenschen; maar zoo iets moest verboden zijn.

- Ja, man, à l a g u e r r e c o m m e à l a g u e r r e. Dat gaat in den oorlog niet anders. De Thoiras, de maarschalk, is een echt ridder. Maar minder ridderlijk, of mogelijk ook al ridderlijk, is het evenwel, dat hij het goede geld, dat hem voor de approviandeering en versterking

was overgemaakt, moet hebben opgestoken, althans het verzuimd. En ik laat mij hangen, als zulke ligtzinnigheid onzen vijanden niet altijd het meeste voordeel op ons heeft gegeven. Hij lag dan ook al netjes op apegapen, zoodat hij dacht om verdrag.

- Hoor eens, die Engelschen sta ik ook niet. Zij beletten ons maar drommelsch onze vaart, en willen niet, dat wij schepen zullen uitrusten, noch voor koopvaardij, noch voor kaapvaart.

- Dat komt, dat Buckingham ons niet vertrouwt en meent, dat wij nog wel eens de zijde van onzen koning konden kiezen; dan lag hij tusschen twee vuren. Daarom moesten wij al lang gemeene zaak met hem hebben gemaakt.

- Maar zou 't Buckingham wel regt ernst wezen? Ik hoor, dat hij van de Thoiras kisten met wijn, likeur en confituren zou hebben gekregen.

- O, dat zijn van die beleefdheden tusschen de groote luî, waarvan wij die, als wij elkander soms kloppen, er op elkander ook een beetje bij vloeken, het regte verstand niet hebben, Pinet. Het moet er van daag nog warm zijn toegegaan, en Barrière houdt zich in la Prée, dat hij er ook met geen hefboom is uit te krijgen.

- Daar zegt ge een waar woord - viel nu Clapeau in, met die gemeenzaamheid en zelfs wat besef van meerderheid, dat de waard, de man die zoovele menschen spreekt en van zoovelen wat hoort, in den minderen stand zich ligt aanmatigt. - Wij hebben er wel het regte verstand niet van. Daar komt mij immers de hertog van Angoulême, die dan toch een leger tegen la Rochelle commandeert, in de stad en houdt allerlei p o u r p a r l e r s met de grooten, en ondertusschen... Hebt ge gehoord, dat

er eene verklaring des konings is uitgegaan tegen wie zich verder naar Ré willen begeven, en dat het hof van Parijs den hertog de Soubise en al die 't met de Engelschen houden vogelvrij en aan de misdaad van gekwetste majesteit schuldig verklaard heeft? Men spreekt ook van een' prijs te zetten op het hoofd van den hertog de Rohan.

- Dat is werkelijk geen gekheid. Maar die gouden staaf zal ook wel heet genoeg wezen, om iemand er de handen aan te laten branden.

- Ik woû, dat ik den rekel mogt betalen, die zocht dien te verdienen - liet zich Gargout hooren. - Intusschen, met die mooije praatjes komt de hertog van Angoulême al nader. Ik geloof, dat zij denken een drijfjagt met ons te houden. Hij is nu te Estré, de hertog, en heeft zich te Moulinette, Bongrenne en te Coureilles genesteld, waar hij forten opwerpt. Het zal mij benieuwen, hoever men hem zal laten komen, voordat men hier zegt: niet verder! Ze moesten liever botöp de poorten voor hem open zetten en hem ons stadhuis tot logement afstaan. 't Is niet pluis.

- Pluis? - herhaalde nu iemand die, wat fatsoenlijker gekleed, tot zijne wat oogelijker kan, waarbij ook een glas stond, terugkeerde, nadat hij, gedurende dat het voorgaande gesprek werd gevoerd, buiten de deur had gezien. - Pluis? Als een huis zal invallen, gaan de ratten er eerst uit, bij wijze van instinet. En hier gaan onze ratten ook weg.

- Onze ratten? Ik weet wel, men zegt dat die beesten dat doen, heer Pomier; - sprak nu de steenhouwer, de hand aan zijne muts brengend - doch ratten hier van daan weg trekken?

- Ja, man, onze geregtshofsratten. Zij zullen naar Marans gaan en daar zitting houden. Er blijven er maar een stuk of wat hier, onder anderen Colin, Pandin en Ferrières.

- Mogt ík wegsturen, heer Pomier, dan gingen die mede, en nog een boêl anderen hun achterna. Dan voor die wat anderen er in; dan zou ik tegen hertog en kardinaal zeggen: fluit nu, dat gij er in komt; maar ge zult lang pijpen!

De heer Pomier had een lachje van blijkbare goedkeuring. Hij hervatte:

- En dat, hoop ik, meester Gargout, zullen wij toch kunnen zeggen. Zoolang zij la Rochelle niet wegdragen en het een paar mijl verder op het vaste land smijten, zoolang men ons de zee moet laten, vertrouw ik, dat wij tot die heeren en tot wie ook, kunnen zeggen: fluit u te barsten! - En dat moet dan ook nimmer gebeuren, hoe zij er ook aan tornen, dat zij la Rochelle's voorregten besnoeijen. Vrij willen we wezen! Het is al erg genoeg, dat men hier dien priesterboêl binnen heeft gelaten.

- Dat was minder, heer. Ieder zijn geloof in vrede. Als zij hunne rust maar hielden.

- Ja, juist. Maar dat volk zijne rust houden! Als zij den baas niet kunnen spelen, zijn ze eeuwig gekrabt en gebeten. En daar zit het hem ook met den kardinaal. Dat is immers ook: bukken voor mij, of breken! Die is de eigenlijke oorzaak van al de beroering. Die maakt de onlusten van binnen en den oorlog naar buiten. Tegen hem heeft mevrouw de Rohan het ook. En moest die dame niet hier eene schuilplaats zoeken, als zij niet verkoos met hare dochter opgeligt en hier of daar gevangen

gehouden te worden? 't Is ergerlijk, dat men zich zoo zoetsappig hier laat ringelooren van zoo iemand.

- 't Is nergens anders op aangelegd - liet zich nu iemand vernemen, die binnen was gekomen en de laatste woorden nog had gehoord. - De hertog van Angoulême laat die versterkingen opwerpen, zoo het heet tegen de Engelschen, hoewel dat praatjes zijn tegen de vaak. Nu moeten uw neef, heer Pomier, en de heer Dutemps, naar den kant van Tasdon zijn gegaan, om nog maar het terrein op te nemen voor een fortje van onzen kant. De hertog heeft zich ook reeds meester gemaakt van het koren dat in oppers te velde stond. Dat is waarlijk schoone vriendschap.

- Is dat zoo? - vroeg Pomier.

- Stellig zeker. Ik heb zoo even eenen Farine gesproken, die vroeger te Marans woonde, doch die nu eene plaats heeft gekocht drie kwartier van de stad. Diens koren hebben zij ook weggepakt. De vent is razend. Hij moet zich nog al verzet hebben, zóó dat hij bijna was weggevoerd. Zij leven dan ook als in 's vijands land.

- Zullen wij nog langer zwijgen? - vroeg Gargout, die dit met verontwaardiging vernam. - Is onze raad dan met blindheid en lamheid geslagen?

- Allen niet - liet nu de kastelein hooren. - Er zijn er, die de dingen wel wat anderen keer zouden laten nemen, als zij het roer in handen hadden. Maar... die laauwen!

- Dan moeten wíj ons laten gelden, en moeten die heeren eens worden opgeschopt. Aan de haven vinden wij stellig steun.

Evenwel scheen, ondanks de menigte meer op die wijze

hare gevoelens liet luide worden, de magistraat die stemming van de inwoners, en daaronder van de gezeten burgers, niet te kennen, of althans weinig gezind om uit dien hoofde eene andere houding aan te nemen. Van tijd tot tijd kwamen er koninklijke officieren in de stad; maar ofschoon dezen duidelijke blijken ondervonden, hoe weinig gunstig gestemd voor de regering althans vele ingezetenen waren, telden zij de kooplieden en kramers en het verder geringe volkje te luttel, om daarop veel acht te geven.

Toch trok het eenige meerdere opmerkzaamheid, dat zich op den 19^{den} Augustus aan de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s, de heer de Comminges vertoonde, die in de afwezigheid van de Thoiras het bevel voerde over het fort Louis; het bevreemdde, dat men genoemden heer een bezoek zag afleggen bij mevrouw de prinses de Rohan. Aan gissingen omtrent hetgeen daarbij zijne bedoeling mogt zijn, ontbrak het in geenen deele, ofschoon dan ook de menigte jegens genoemde dame te veel achting en te onbeperkt vertrouwen koesterde, om daarbij voet te geven aan eenigen argwaan.

- Kon ons schoon vaderland vrede hebben - hooren wij mevrouw de Rohan zeggen - sieur de Comminges, hoe gaarne zagen wij zulks, en hoe zou het zware offer daarvoor ons niet zwaar vallen! Doch, ik vraag u, als Fransch edelman, kan Frankrijks hoogste adel zich laten welgevallen dat een indringer hem verguist en vernedert?

- Mevrouw, ik ben krijger. Ik laat de staatsgeschillen over aan de politieken, alleenlijk bekennende, dat het mij grootelijks smart, dat ik, in plaats van onder de heeren de Rohan en de Soubise, misschien tegenover hen zal kunnen worden gesteld.

- Frankrijk zal daaraan zijne ellende te wijten hebben. Geloof mij, sieur de Comminges, dat de keer dien de zaken, hebben genomen mij nog meer als Fransche en als moeder mijner kinderen smart, dan in eenig ander opzigt. Ik kan mijne eigene belangen en wenschen, mij-zelve vergeten. Maar wat moet de uitkomst zijn, wanneer de vijand een' inval doet in het land, en de waardigste zonen der natie gedwongen zijn geworden om zich van hun vaderland los te scheuren?

- Wij hopen op betere tijden, mevrouw. Intusschen moeten wij onzen pligt volbrengen. Ik reken den uitslag van dien togt nog niet zoo bepaald gunstig voor de Engelschen. De heer de Thoiras biedt hun met al hunne overmagt moedig het hoofd.

- Hij moet evenwel reeds gebrek lijden aan het noodige.

- Waarin voorzien is en verder voorzien zal worden. Velen van onzen adel hebben zich, door hem opgeroepen, aan zijne zijde gevoegd; en lijdt hij nu door het gebrek eenigzins, er zal nog een tijd komen, waarin de Engelschen door overvloed lijden.

- Hoe meent gij dat? - vroeg de prinses met bevreemding.

- De wijnoogst is nog niet gekomen. Tegen dien tijd, denk ik, zullen wij geene andere bondgenooten noodig hebben dan onze druiven en den nieuwen wijn, mevrouw.

- Het is treurig. Noem het van mij vrouwelijke zwakheid, heer de Comminges; doch alschoon aan den eenen kant alles in mij roept, dat wij niet wijken kunnen, niet toegeven mogen; zoo beklaag ik aan de andere zijde elk lijden dat daarvoor wordt geleden, elk offer

dat er valt, zoowel aan onze als aan der vijanden zijde.

- Laat die Engelschen naar hun land trekken, en dat hier het gezag des konings worde hersteld en erkend; dan keert van zelf de orde en de rust.

Mevrouw de Rohan dacht een oogenblik na. Het woord dat zij had vernomen scheen haar te treffen; zij sloeg een' verlangenden, een' bijna biddenden blik naar boven. Doch langzamerhand kwam er over haar gelaat eene uitdrukking van smart, van wantrouwen, van ergernis en wanhoop. Zij voerde eenen kamp, zoo als den nadenkenden mensch die de zachte fluisterende stem der idealen in zijn binnenste verneemt, die de verwezenlijking dier idealen en van nog reinere en hoogere in het Woord beloofd vindt, doch die dan in het leven vol tegenspraak, strijd en schijnbare verwarring treedt, meermalen heeft te strijden. Haar blik verried, haar toon en hare woorden ademden bitterheid.

- Ik vertrouw, heer de Comminges, dat gij voor uw persoon zulks meent; maar welke orde en rust zou daarmede komen? Waarlijk niet die, waarbij de vrijheid en ons goed regt bewaard bleven. Wat weet de heer de Richelieu daarvan? Wat wil de kardinaal daarvan weten? Sieur de Comminges, ik spreek het woord met beving; doch daar is tusschen ons strijd op leven en dood, onverzoenlijke strijd. (De Comminges zag haar veelbeteekenend aan en vorschend.) De kardinaal wil wat men in vroegere oorlogen en in den Bartholomeusnacht vruchteloos heeft gepoogd te bereiken - de vernedering van al wat groot is in Frankrijk, de verdelging van ons geloof.

- Ik meen, mevrouw, dat de heer de Richelieu dit wantrouwen niet verdient. Doch in ieder geval, ik ben, gelijk ik straks de eere had u te zeggen, slechts krijger.

- Dan kan ik mij verklaren, heer, dat gij in zulke orde en eenheid, in die volstrekte onderwerping aan den wil van éénen, zonder te vragen naar welgevestigd gezag, het hoogste zoekt, dat gij dit het meest wenschenswaardig acht. Wij willen onzen woordenstrijd, die toch vruchteloos zou wezen, dan ook niet verder voortzetten.

De Comminges meende daarin een' wenk te zien, dat hij wel kon vertrekken. Hij greep zijnen hoed, dien hij bij het binnenkomen op een' stoel had nedergelegd, schikte met den vinger werktuigelijk nog iets aan een van de pluimen, naar het scheen wachtend of mevrouw de prinses hem nog iets had te zeggen, misschien weifelend of hij haar iets zou mededeelen, wat de moeder vooral ligt te diep kon treffen, al scheen zij schier dit te weten.

- Verschoon mij, mevrouw - hij scheen toch zijn besluit te hebben genomen - dat ik mij nog brenger maak van eene tijding, die u misschien hard zal treffen, welke ik u en mij gaarne zou hebben gespaard, maar welke mijne belangstelling en eerbied jegens u mij noopt u liever zelf mede te deelen, dan dat die u van anderen ter oore komt. - Hij was onder 't spreken bleeker geworden.

Mevrouw de prinses was reeds half uit haar fauteuil opgestaan. Zij zette zich weder, liet zich schier daarin vallen, en zag nu den spreker vorschend, onthutst en bijna angstig aan.

- Mijnheer de Comminges! Mijn zoon de Soubise is toch niet...

De Comminges schudde met het hoofd.

- Neen, mevrouw. Maar de hertog de Rohan, uw andere zoon is... Gij weet toch, dat hij met den Engelschen koning een verbond moet hebben aangegaan, om diens

landing met geweld van wapenen te ondersteunen....

Dezelfde onrust bleef op het gelaat der prinses uitgedrukt. En toch bleef zij in die mate meesteres van zich zelve en vermande zij zich zoo, dat de Comminges niet kon opmaken, of en in hoeverre zij daarvan kennis droeg. Hij ging voort:

- Nu is er door het parlement van Toulouse een vonnis tegen hem geslagen, waarbij hij vervallen wordt verklaard van zijnen adel en waardigheid en vogelvrij...

Het gelaat van mevrouw de Soubise begon eene uitdrukking te krijgen van verontwaardiging.

- ... Daarenboven - ging de Comminges voort, doch nu niet meer de prinses aanziende, maar op den grond starende - na op eene horde door de stad te zijn gesleept, en met een hemd aan en een toorts in de hand boete te hebben gedaan, met paarden te worden van een gereten, terwijl er eene belooning van 50,000 kroonen en verheffing tot den adelstand wordt toegezegd aan wie hem zal dooden.

- God, God, bescherm mijn kind! - kreet de prinses.

- Het vonnis wacht nog op bekrachtiging, om dan eerst te worden afgekondigd - sprak de Comminges, als of hij zocht wat als grond van geruststelling kon gelden voor het moederhart, wat haar moest voorhouden, dat de dreigende slag veelligt nog was af te wenden. - Maar reeds waren er nevens de bezorgdheid voor haar' zoon, andere aandoeningen in haar hart ontwaakt.

- Een schoone vorm van proces, heer de Comminges! Ai, ziet, hoe men de wetten in acht neemt. Dat vonnis is van geener waarde. Geen parlement, noch van Toulouse, noch van Parijs is daartoe bevoegd. Moet mijn zoon worden geoordeeld, dan moet dit door p a i r s ge-

schieden. Zal Frankrijks hoogste adel zich dus door den kardinaal en diens creaturen - want dat zijn die heeren met hunne toga's en baretten en hun wetboek in de hand - door het slijk laten sleuren? Dat onregtvaardige, onmenschelijke vonnis mag eene proef heeten wat men heeft te wachten van de Richelieu. Ik ken zijne hand! Hij schrijft wreede, bloedige letters.

- Maar de hertog de Rohan moest nooit de wapenen hebben opgevat tegen het hoogste gezag, mevrouw.

- Tegen den koning, wilt gij zeggen, heer de Comminges. Zijn hart klopt warm voor zijne Majesteit; doch het is tegen den man die zich boven den koning en alles stelt. Die zijn hem in de hand gewrongen, die wapens.

- Mevrouw, ik deelde u dit mede, in de hoop...

- Ik wil geene hoop meer. Ik vraag om wanhoop, om de kracht der wanhoop. Daarmede wil ik strijden. O mijn Henri! Schande en ongeluk over het hoofd van hen die smaad en onheil willen hoopen op mijn grijs hoofd. Dat geschiedt aan het groene hout; wat zal dan aan het dorre geschieden! Meld aan den kardinaal, dat hij mij tot het uiterste heeft gebragt, dat ik hem tot het uiterste zal trotseren.

De heer de Comminges meende uit dat woord voegzame aanleiding te kunnen ontleenen om een einde te maken aan een bezoek, dat pijnlijk voor hem werd, waarvan hij mogelijk een' anderen uitslag had gehoopt. Hij moest bovendien den maire nog spreken. Daarom nam hij afscheid van de prinses de Rohan, met verzoek, dat zij althans zijne goede bedoelingen niet mogt miskennen.

- Ik dank u, heer de Comminges, voor de eer mij gegund en uwe goede oogmerken.

Na zijn vertrek schreef mevrouw de Rohan in der ijl

een paar briefjes, welke zij eenen vertrouwden bediende ter bezorging gaf. Of deze mede aanleiding gaven, dat men aan de voorstellen, welke de Comminges deed tot eene e n t e n t e c o r d i a l e tusschen de landsregering en de stad, geen gevolg werd gegeven; dit behoort tot de diepverborgen mollengangen der diplomatie, in die dagen vaak even onnaspeurlijk als in de onze. Zij bleef daarop peinzend zitten, nu en dan slechts eenige afgebroken woorden latende vernemen, die verrieden, welken loop hare gedachten namen.

- Welke ommekeer! - hooren wij van haar. - Mijn René, mijn René, wie had kunnen denken, dat uwe zonen eens nog ballingen en veroordeelden zouden worden om het geloof, dat gij zoo warm, zoo moedig, zoo vol blij vertrouwen omhelsdet... En mijn vader, eens de regterhand, het oog uws konings! Hendrik IV en zijn Sully!.. Lodewijk XIII en de Richelieu!... Wat ommekeer! En wat zal nóg het lot worden van ons geslacht?... God zij met u mijne kinderen! Doch mijn hart is bang.

Zij had eene poos dus eenzaam en mijmerend gezeten, toen de deur der kamer werd geopend, en eene reeds wat bedaagde jonkvrouw binnentrad. Zij was stemmig en voor eene dochter van zoo aanzienlijken huize schier te eenvoudig gekleed. Men zag aan haar, dat zij aan het uiterlijke, aan de vormen minder hechtte. En toch verbood de zedige schroom, die in al haar doen doorstraalde, dit toe te schrijven aan eenig braveeren van de gewone opinie, het zij dan uit trots, of eenige nog meer af te keuren oorzaken. Zij was niet schoon. Hare trekken, niet forsch, verrieden iets mannelijks, doordien zij den stempel droegen van het denken. En waar verfraaide dit op den duur;

mogt het gelaat daardoor ook meer sprekend worden?

- Ik dacht, dat gij gezelschap hadt, moeder. Ik zou anders vroeger zijn gekomen. Nu bleef ik nog maar een poos lezen. Ik zat den geheelen morgen aan mijn' Jehizkia.

- Ik had gezelschap, mijne dochter, hoewel niet met het aangenaamste doel. Het was de heer de Comminges...

- De kapitein, die thans in 't fort Louis commandeert? De neef van...

- Dezelfde; en die mij onaangename tijding kwam brengen, tijding van geweld en regtsverkrachting. - Uw broeder is veroordeeld.

- Benjamin? Dat wisten wij immers?

- Neen, het geldt den hertog de Rohan. En... o, een schandelijk, een onteerend vonnis! Eerloos verklaard en een prijs gezet op zijn hoofd! Henri zal razend zijn, als hij het verneemt. Hard mogen de koning en de kardinaal zulks boeten! Evenwel, Lodewijk heeft minder schuld.

- De koning gedoogt het, moeder. En Tartan en Rabsaris en Rabsake, de kardinaal en andere hoofden onzer vijanden, konden niets zonder hem. - Maar moeder, eerloos verklaard... een de Rohan... Zou het wel waar wezen? Is het misschien een uitstrooisel, om te beproeven, of men ons vrees kon aanjagen?

- Waar wezen? Zij durven wel zooveel meer. En ik begrijp, hoe dit ligt en past in de politiek van de Richelieu. Heeft hij den eersten adel van het land eerst gefnuikt, of schuw gemaakt, dan bukken de overigen van zelf. En op dien hoogen adel moet de slag hard, verplettend, verbrijzelend wezen. 't Is helsch dat plan, even als dat vonnis duivelsch is.

- Toch geloof ik, moeder, dat geen der mannen die

aan zijne zijde strijden hem zullen overleveren. Hij is zoo bemind bij de zijnen, Henri. - En laat hen dan beproeven om hem tusschen onze Hugenoten vandaan te halen!

- Men heeft slechts één' verrader, eenen aanvankelijk maar ontevredenen noodig. En hoe blinkt geld der hebzucht, rang der eerzucht, eene halve kanonisatie, als bij Balthasar Gerards met prins Willem van Oranje, der dweepzucht in de oogen! Neen hij is niet veilig. Die onzigtbare hand reikt ver. En als zij hem levend krijgen... dan heeft het parlement van Toulouse hem gevonnisd, om met paarden... vaneen te worden gereten.

- God, moeder!... Dat is vreeselijk! Ik kan niet gelooven, dat onze koning dat zou gedoogen. - Ha! ik had Antiochus Epifanes moeten nemen, den dweepzieken tiran! - Rabsake? - 't Is een engel van ootmoed en zachtheid, gehouden bij de Richelieu! Wee over hem voor het leed en de verguizing, welke hij brengt over uwe grijze haren, trappend op het moederhart!

- Schrei niet, mijn kind! Geen bedenkingen, geen zwakheid langer! Wij hebben ons mogelijk reeds te lang laten vleijen, te lang in slaap laten wiegen. Thans strijd op leven en dood! Hij heeft eerst tot wanhoop gebragt; thans wil hij die wanhoop straffen. Het is eene staatkunde des duivels, eene list der hel. Maar het vonnis is nog niet afgekondigd, en welligt nog niet uitgesproken.

Veertiende hoofdstuk.

Wij hebben bereids te kennen gegeven, dat de heer de Comminges den raad der stad minder handelbaar vond dan hij had gehoopt, zoodat hij onverrigter zake moest vertrekken. Men scheen in la Rochelle meer bedacht te worden op verdediging, waarvan ten bewijze strekte, dat men buiten de poort st. Nicolas, naar Tasdon toe, tegenover de versterkingen welke de hertog van Angoulême had laten aanleggen, in der haast eene soort van barricade opwierp, die weldra voor een meer geregeld buitenwerk plaats maakte, terwijl men elkander van weêrszijde nog ongemoeid liet voortarbeiden. Buckingham zette nu ook van zijne zijde, naar het scheen, het beleg van de sterkte st. Martin met kracht voort, tot welk einde hij ook aan den zeekant eene soort van drijvende batterij liet aanleggen om den toevoer van die zijde af te snijden, zoodat hij de Thoiras daardoor tot zulk een uiterste bragt, dat deze het, althans volgens het berigt van sommige overloopers, slechts wei-

nige dagen meer zou kunnen houden. De bezetting was in dien graad ontevreden, dat onder de soldaten, aan wie voedsel en ligging ontbrak, de muiterij ieder oogenblik dreigde te zullen uitbarsten. De bevelhebber toonde meer vastheid dan zijne gebeukte muren en wallen. Zijn moed en volharding zouden bekroond worden.

Wij nemen de vrijheid om den vrijen geest van onze lezers, met alle magt en willekeur van eenig spreker of schrijver, die weder op zijne beurt, en dit niet het gemakkelijkst, gebonden is door zijn onderwerp en den gang van denkbeelden, welken dit hem voorschrijft - dus wij nemen degelijk de vrijheid, om dien geest - op den 7^{den} September 1627 te bepalen, en voeren hen op de stadsveste, ter plaatse waar die muur eenen hoek vormt, bij het bolwerk de l'Evangile. Ook daarin zijn wij, als schrijvers van eene geschiedenis, of althans aan hare hand geleid, niet zoo vrij, of wij moeten onze lezers verzoeken, zich een' harden zuid-zuidwesten wind te verbeelden, reeds vrij wat bedaard echter, wanneer men dien vergelijkt bij de kracht, waarmede hij den avond en nacht te voren als storm woei. Van tijd tot tijd verheft zich een windvlaag, gierende over het vlakke land, de boomen zweepend en reeds enkele bladeren afschuddende, waarmede zij dan haar spel drijft. De wind jaagt nog zware wolken voort, waaruit nu en dan enkele groote druppels als neêrgesmeten worden, nijdig toegift, kon iemand zeggen, op de buijen die den avond te voren plasten, maar die, hoe onvriendelijk ook, der dorstende bezetting van st. Martin eene wezenlijke verkwikking waren, voorboden van grooter dienst en meer afdoende hulp, die hun zou te beurt vallen.

- Dat zal van nacht hebben gespannen, oudje. Maar wat doet ge zoo vroeg er uit? Het is immers nog ter naauwernood dag - hooren wij iemand spreken tot een reeds hoogbejaard grijsaard, die leunend op een stok, staat uit te zien naar het weder.

- Ik steek elken morgen den neus eens buiten. Vroeger wandelde ik meestal naar de P o r t e N e u v e , soms naar de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s ; doch sedert mijne ziekte in 't vorig jaar gaat dat niet meer.

- Er is anders hier zoo veel niet te kijken; vooral niet zoo vroeg, en bij zulk weder. Er is geen christenziel heinde of ver te zien. Het is hier wel mede de eenzaamste hoek.

- Ik heb dien drukker gekend, zóó, dat het mij en allen die hier waren, wel wat ruim druk was. Ja, man, ik heb op mijn eenentwintigste jaar, in 1573 was het, hier nog meêgedaan. Zij hadden het contrescarp daar ginds al ingenomen, het bolwerk hier had vrij wat gaten door eene mijn, zoodat zij rekenden het wel te kunnen beklimmen; doch dat bekwam hun kwalijk. De vijand hield zich goed. De kerels gaven er niet om, dat zij tot hun midden toe door het slijk moesten waden en dan nog een aardig klimmerijtje vonden, waarnaar de onzen uit de kasematten dáár niet maar enkel keken. Het was man tegen man, toen de jonge adel tegen den middag aanstormde. De hertog de Guise en de Nevers kwamen er nog zoo'n beetje aangeschoten af; ook Strozzi, dien men moet zeggen, dat zich ferm hield. Het was een warme, velen te warme keuken. Daar werd gekeeld, gebrand, geblakerd, bedropen met kokend pek, berookt met nat stroo en ontuig. 't Ging er heet toe. Nog nooit had la

Rochelle de eer gehad van het bezoek van zoo veel groote luî, en nooit trakteerden wij zoo. - Daar ginds aan de poort van st. Nicolas smulden zij ook; doch hier was het het hoofdfestijn. Hier werd Scipio Vergas - en de oude lachte om het vernuft, dat hij in dien zet meende te vinden - de laatste kost in zijn eigen schotel voorgediend. Die viel daar ginds. Hij had dit bolwerk vroeger gemaakt, en nu kwam hij 't breken. Maar 't is hier niet meer het volk van vroeger, man.

- Onze oude Rochellers sloegen wat gaauwer toe, meent ge, oudje.

- Dat meen ik juist. Ik houd wel van bedenken. Mijn zeventig jaren hebben mij dat geleerd. Men kan alevel te lang bedenken ook. En te laat is te laat. Dat ondervindt men ook het best op mijn jaren.

- Nu ga ik, vader; anders verkeuvel ik mijn' tijd. Ik moet naar de haven en eens vernemen wat daar mogelijk gebeurd is, of de Fransche vlag nog van st. Martin waait of niet. Zij moeten het daar taai hebben. Haast niet te eten of te drinken, kleeding noch ligging bijna.

- Och, de menschen zijn tegenwoordig veel weeker dan in mijn' tijd. Wat wisten we van wat koud en nat? - Van honger wel! Dien hadden zij te Sancerre, bij het beleg van drieënzeventig, de onzen. Zij aten ratten, muizen, krengen, huiden, de parkementen actes en contracten, tot de handvesten van de stad toe; en zeiden er bij, dat zij om betere handvesten en vrijheden zouden kloppen, tot dat zij die kregen. Men stond toen wat beter voor zijn geloof.

- Hoor, vriend, ik denk, dat onze Rochellers, als 't aan den gang kwam, nog wel weder zouden toonen,

dat zij nog van 't oude ras zijn. Maar als wij jonger zijn, doen wij zelven beter mede; en dan denken wij al ligt, dat de tijd beter meêdoet. 't Zit hem elders. Zet een lam aan het hoofd van een troep honden, en zij worden lammeren; zet een' wolf aan het hoofd, en zij worden wolven. - Nu groet ik u.

Wij vergezellen den man naar de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s, waar wij, ondanks het nog vroege morgenuur en het nog steeds onstuimig weder, vrij wat menschen bijeen vinden. Men is begeerig om te vernemen, wat er is van geruchten, die hebben geloopen aangaande gebeurtenissen, die op het eiland Ré hebben plaats gegrepen. Een visscherman, die aan het eind van de voorhaven een oppertje zocht tegen den storm, heeft tien of twaalf schepen van kleiner charter op de citadel van st. Martin zien aanhouden. - Dit wordt hier tegengesproken, elders als waarheid aangenomen, doch zeer verschillend uitgelegd, omdat sommigen die schepen voor Engelsche houden, en dan besluiten tot de overgave van het fort, anderen meenen dat het Fransche schepen waren, dien het welligt gelukte om voorraad, misschien ook versterking van manschap daarin te brengen.

- Kom, kom - hoor en wij van een', een jong mensch uit den burgerstand - de kardinaal zal toch waarlijk niet hebben getooverd, of luchtspringers gemaakt van zijne schepen, dat zij over die drijvende batterij en dat staketsel van de Engelschen heen, te st. Martin zijn geraakt. De wachten hebben den geheelen nacht geen schot gehoord. Men cijfert die dingen niet maar zoo weg.

- Maar daarom konden zij toch wel weg wezen, jonge heer - vernemen wij nu van een oud varensgezel, die

met den schouder tegen een muur leunt. - Ge hebt den neus misschien al wat vroeg in de veeren gestoken, of binnen in de stad gezeten; maar hier was het spui genoeg. En buiten zullen zij nog wel een klapmuts of wat meer wind gehad hebben. Het zeetje was danig boos van nacht en bruischte en brulde als bezeten.

- Maar dat ding, die batterij was onvernielbaar sterk.

- Onvernielbaar? - hervatte de zeeman, terwijl hij dit woord half s t a c c a t o , half vragend uitsprak, alsof hij den zin en den onzin die daarin voor zijn verstand lag, wilde afwegen, en hij zijn' blik eene haast onmerkbare rigting naar boven gaf. - Ik kan wel hooren, dat ge nog niet veel kennis hebt gemaakt met Gods weêr en wind en met wat meer van de zee dan men hiervandaan ziet; anders zoudt ge, bij mijne ziel! niet van onvernielbaar praten.

- Wat zoudt gij er dan van denken, Etienne? Zouden het Franschen of Engelschen wezen, die de visscher had gezien?

- Als ik zelf ze gezien had, zou ik het mogelijk weten te zeggen; maar wat weet ik er nu van?

- Als het pinassen zijn geweest, dan zeker Eransche – viel nu een ander in. De Engelschen hebben er zoo veel niet bij hunne vloot.

- En ik houd het er ook voor, dat het Fransche waren, om de Thoiras - merkte een burger aan. - Hij moet gezegd hebben, dat, indien hij niets kreeg, en de honger hem uit st. Martin joeg, hij den een' of anderen mooijen dag of nacht, zich dwars door schans of loopgraaf van den vijand zou slaan, naar het fort la Prée, waar hij het dan zou houden zoo lang hij kon. Daar heeft Bucking-

ham Barrière post laten vatten, alsof hij hem er niet van daan wilde hebben; en nu, vrees ik, zal hij hem er niet van daan kunnen krijgen.

- De maarschalk de Thoiras heeft immers willen capituleeren?

- Praatjes voor de vaak! Wat ik u zeg heeft hij beloofd. En hij is de man om woord te houden.

- Als 't maar wat helderder was, zouden wij het gaauw zien. Met het lamieren van den dag was er nog wat blaauw te vinden; maar nu is 't weêr even nevelig en zakkerig.

Op dit oogenblik liet zich duidelijk een doffe knal vernemen in de rigting van het eiland Ré, die door allen werd erkend als een kanonschot.

- Verduiveld, de Engelschen zijn er in - riepen verscheidene stammen. - Wat zal de Richelieu dol wezen! Zijn gezigt wordt zoo rood als zijn japon. Wat zal de kardinaal zijn kam opzetten!

- Ik weet het nog niet - hervatte de oude zeeman bedenkelijk. - De knal had iets vinnigs en meer van een scherp schot. Nu kunnen de stukken ook nog wel geladen zijn geweest, maar toch...

Et vielen nu meerdere schoten, die weldra door een aanhoudend kanonvuur met weinig tusschenpoozen werden achtervolgd.

- Dat wordt wat veel voor de loutere pret, mannen - sprak hij bedenkelijk tot de omstanders. - Ik weet nog niet, of het alles wel zoo pluis is daar ginds.

- Ik kraak ook kwade noten, Etienne - gaf de man hem ten antwoord, die hem zoo even zijn gevoelen had gevraagd over de pinassen.

En de uitkomst bevestigde die althans in het oog van vele Rochellers ongunstiger vermoedens maar al te zeer. De storm van den vorigen avond had de drijvende batterij vernield, het volk van de schepen, die met kabels en ketens aan elkander verbonden eene soort van drijvende barricade vormden, genoodzaakt deze te kappen, waardoor de Fransche pinassen, die daartoe in gereedheid werden gehouden, gelegenheid kregen om naar het bedreigde st. Martin te stevenen. Groot was de teleurstelling, hevig de woede van Buckingham, die zich nu den reeds zeker geachten buit zag ontsnappen, en nu daarover wraak nam, door onmagtige pogingen ter meerendeels doellooze vernieling.

Eerst den volgenden dag vernam men in la Rochelle regt en met zekerheid wat den vorigen dag had plaats gegrepen, hetgeen in menig hart ligt begrijpelijke onrust baarde. Niet enkel om den ondervonden tegenspoed, maar ook om andere redenen, vreesde men de Engelschen nu te zullen zien afstaan van hunne onderneming. Altijd wispelturig, zonder vastheid, veelal zonder voldoende reden van het eene uiterste in het andere vallend, - zoo was Buckingham, op wiens karakter het woord scheen te passen, dat in een' wat anderen zin van het léven wordt gezegd: ‘dat er niets bestendigs in is dan de onbestendigheid.’ - Het was vooral de bezorgdheid, dat men in deze omstandigheden alleen zou worden overgelaten aan den wrevel van Louis en de verbittering en heerschzucht van Richelieu, die meerderen bewoog om te trachten eene naauwere vereeniging met de Engelschen tot stand te brengen. Anderen waren grootelijks verbitterd over den hoon den hertog de Rohan aangedaan door een zoo onteerend vonnis, achtende daarmede het ligchaam der pro-

testanten in Frankrijk verguisd en bedreigd. De partij in den raad, die voor doortastende maatregelen was, was grootelijks toegenomen, zoodat men besloot met de Engelschen te onderhandelen. De maire en die met hem voor den vrede, en althans niet voor eene breuk met den koning en het rijk waren, werden overstemd. Ook de keuze der afgevaardigden, aan wie het werk der onderhandeling werd toevertrouwd, getuigde van den bepaalden wil en het stellig verlangen om dat werk met allen ijver te drijven. Men koos daartoe Jean Guiton, David Defos en Elie Mocquet. - Wij willen hier alleen mededeelen, dat zij door Buckingham vriendschappelijk werden ontvangen, en dat zij de meest geruststellende verzekeringen ontvingen, dat hij verre was van zijne plannen ter verovering van het eland Ré op te geven, dat hij eerstdaags aanzienlijke versterkingen van troepen verwachtte uit Engeland, en dat de toevoer van voorraad alleen verschuiving, geen beletsel zou wezen van den zekeren val van st. Martin. Na dien wilde hij oversteken naar de vaste kust, om het landschap d'Aulnis en van Saintonge te zuiveren van de benden des konings, die het land afliepen.

En inderdaad schenen deze slechts te hebben gewacht op de meer verklaarde toenadering der Rochellers tot den vijand, om meer afdoende maatregelen te nemen. Het werd over het geheel een tijd, die een punt der beslissing mogt heeten. Onderscheidene familiën, hetzij meer Roomschgezinden of die zich meer verbonden gevoelden aan den koning en diens zaak, verzochten vrijgeleide van den hertog van Angoulême en verlieten de stad. Van den anderen kant kwamen onderscheidene protestanten uit verschillende oorden derwaarts vlugten, die, bij de vermeer-

derde spanning in hunne woonsteden dáár geene plaats des blijvens meer vonden, eene spanning welke de regering meer ontveinsde dan loochende en wederlegde, toen zij, tegen den raad des hertogs van Angoulême, de hervormden in het leger niet ontsloeg, en ook het geven van paspoorten aan wie la Rochelle wilden verlaten verbood.

Onder die zich stadwaarts begaven, tellen wij ook Jean Farine, die reeds de vooringenomenheid tegen zich had gaande gemaakt, door zijn verzet, toen de troepen des konings hem van zijn koren hadden beroofd. Een paar vurige paarden, van dat zwaar, ineengedrongen ras als die streken opleveren, trekken eenen wagen voort, die met zijn' massiven bouw en breede velgen, zijne hoog opgetaste lading, een gepast bijwerk mag heeten voor den krachtigen man, die met den zweep in de hand daarnevens loopt, tegen de gewoonte zijner landslieden stil en in zich zelf' gekeerd. Hij heeft maar nu en dan een aansporend geluid voor zijne paarden, of een kort antwoord voor de vrouw, die vooraan op den wagen is gezeten, op wier anders opgeruimd gelaat een nevel van zorg en treurigheid rust. Een opgeschoten knaap zit aan hare zijde met al de onbezorgdheid van zijn' leeftijd, met de uitdrukking dier vrolijkheid, welke al wat ongewoon is zoo ligt bij de jeugd te weeg brengt. Trouwens hij gaat ook heden niet naar de school, hij rijdt; op zijne klagt over honger, geeft de moeder hem half teeder, half verstrooid, een grooter stuk wit brood dan hij gewoon is te krijgen; - wat wenscht een jongen meer? - Hebben zijn vader en moeder treurig en weemoedig gesproken: ‘Pierre, wij móeten verhuizen’; hart en mond van den jongen hebben dat woord in een' geheel anderen toon gezet; het is in

Pierre's mond een blij: ‘wij gaan verhuizen!’ geworden.

- Gij zult toch niet terstond naar neef la Forêt rijden, Jean? Het mogt hem eens minder welkom wezen, dat wij hem zoo met den heelen boel in huis kwamen vallen.

- Als wij hem welkom zijn, waaraan ik naauwelijks twijfel, zijn wij hem dat ook zóó. Ik kan dan des te beter zien aan zijne ontvangst, hoe hij jegens ons gezind is.

- Hadt gij ook maar gisteren, toen gij onze beide koeijen naar de stad bragt, even met hem over ons plan gesproken! Maar die mannen! - was haar uitroep op een' toon, dat zij er op rekende, dat niets haar tot zoodanige vergeetachtigheid zou kunnen brengen. - Ik hoop maar, dat onze wagen met hooi er ongehinderd zal doorkomen.

- En onze tarwe - zette Farine de woorden zijner vrouw voort. Hij ging nu, terugkomende op hetgeen zijne vrouw aanvankelijk zeide, verder: - Ik had en heb voor al die kleinigheden en nesterijen geen hoofd. Morbleu! - eindigde hij, terwijl hij de vuist zamenkneep en de andere hand den zweep zwierde, zoodat deze een' enkelen scherpen klap gaf - een teeken van inwendige ergernis.

- Als hij ons hebben wil, zal hij ons wel innemen, al ben ik gisteren niet bij hem geweest; en als hij het niet wil, zou hij het toch niet doen, al was ik gisteren bij hem gekomen.

Zijne echtgenoote zweeg, ofschoon zij in gewone omstandigheden tegen dit argument nog wel een ander, en misschien eene geheele reeks zou hebben ingebragt.

- Kom, kom, m o n v i e u x , al weder de ligter

muts op! Hierna beter! Hadden wij nog te Marans gewoond, de zaken waren mogelijk erger. Toen gij de vorige week met die koninklijken aan den gang waart, was ik bang, dat wij nooit weder nog zóó wel zouden zitten als nu.

- Gij bang, mijn wijf? - en Farine's toon was bij die herinnering veel vriendelijker geworden. - Ik dacht, dat gij dien éénen sinjeur met die veeren op zijn hoed, alsof hij een' heelen haan op zijn hoofd had, in eene kennismaking met den greep had gebragt, waarvoor hij u niet bedankt zou hebben. Ha!... eindigde hij met een goedkeurend lagchen.

- Zij kwamen immers aan u, m o n v i e u x ? En dan is Madelon er ook nog, zeg ik. Dat zou ik hun laten zien, geloof ik.

- Er hadden er maar eens vier moeten wezen, in plaats van misschien vier maal vier! Ik denk, dat wij ons hart aan die stroopers hadden opgehaald.

Onder zoodanige mededeelingen en herinneringen, die van tijd tot tijd het zwijgen afbraken, naderden zij de stad.

- Ge kunt doorgaan - sprak een der burgers, een onderofficier der wacht, die aan de poort lag. - Er gaan er anders meer met hun boeltje uit dan er inkomen.

- Hij kraakt al weder kwade noten! Ik heb er nog geen een uit zien gaan, of van geen' gehoord die vertrok, of ik zag hen liever gaan dan komen. En ik weet er die gebleven zijn, die ik hun heel gaarne achterna zou sturen. Dat is als bij eene bloedspuwing, Garot; dan krijgt ge nog eene aderlating of wat achterna.

- Maar wilt ge wel gelooven, dat ik wou, dat we een paarhonderd en des noods een paarduizend zulke kerels hier

binnen hadden als die vent, boer of niet boer als hij mag wezen? Hij keek pleizierig kwaad; vast een resolute kerel! Hij zal stellig de luî niet bedanken, die hem hierheen hebben gestuurd.

En dit deed Jean Farine dan ook inderdaad niet, en althans op dit oogenblik niet. Hij was nooit gaarne in de stad, eng en beklemmend als hij het daar vond en gedrukt als hij zich daar voelde. Nu kwam hij daarin, niet hebbende waar hij zijn intrek moest nemen, niet wetende of en wanneer hij haar weder zou kunnen verlaten. Hij zag die reeksen van huizen aan met soortgelijke gewaarwordingen, als waarmede een gevangene de muren aanziet van den kerker waarin hij wordt gebragt. - Bij de tamelijk weeke philantropie onzer dagen, die tot een ander uiterste overslaat en van de vroegere hokken en schier holen kabinetjes maakt, zou ik bijna ‘aanzag’ hebben geschreven.

Na een eindweegs door de stad te hebben gereden, waardoor de onaangename indruk niet verzwakte, bevond Farine zich in de R u e C h e f d e V i l l e .

- La Forêt is ten minste te huis - sprak hij, opziende naar Madelon, die reeds bezig was het een en ander te schikken aan Pierre's kleeding, die door het aanhoudend woelen des knaaps op en van de bank wat in wanorde was gebragt. - Ik hoor zijn getouw. Ik ken zijn aanslag.

Zij hadden naauwelijks stil gehouden voor het huis, of la Forêt kwam naar buiten.

- Ha, c o u s i n ! - Zijn blik gaf eenige bevreemding te kennen doch geene ontevredenheid, toen hij Madelon en Pierre op den wagen ontwaarde. - En gij ook? Bravo! Welkom hier! En gij mede, Pierre; hoe gaat het jongen? - ging het in eenen adem. - Nu sloeg hij, ziende het carga-

soen van beddegoed, kisten, tonnen, evenwel een vragenden blik op Farine, die zijn' neef wel de hand had gereikt, doch nog niets meer dan een: ‘goeden dag!’ had gezegd.

Madelon's oogen werden vochtig en zij greep naar haar voorschoot.

- Wat is dat, Farine? - klonk het nu, op een' toon van bevreemding en deelneming. De boel is toch niet verbrand?

- Ik had trek gehad om mijn huis, waar ik toch uit moest, in brand te steken. Kort en goed, la Forêt, wij moesten er uit, uit onzen heelen boedel. Ik was nog niet ver genoeg geweken. Kan ik bij u inkomen, met vrouw en kind, met al wat ik heb? - Hij onderdrukte een vloek tusschen de tanden.

In plaats van antwoord deed la Forêt een paar stappen naar den wagen toe.

- Laat ik u eene hand geven, Madelon! Hier Pierre! Gaat gaauw naar binnen. Als het vuur niet fiksch brandt, gooi maar wat hout op; ge zult het koud genoeg gehad hebben. Maar de paarden kan ik niet bergen - sprak hij tot Farine, pogende te schertsen - of gij moet ze in 't bed leggen, dat anders voor u open is. - Henri! Paul! Helpt hier even! - Moeder is een paar dagen bij jufvrouw Chevraux; maar dat is niets. En nu vooral, nu Madelon onze huishouding komt besturen. Parbleu! Wat zal de oude vrouw opkijken, dat ik haar zoo goed kan missen.

- Hoe maakt Marie het, la Forêt? - vroeg vrouw Farine. - Ik dacht er niet aan om het u te vragen - voegde zij er bij, eene verschooning bij haar neef, een klein verwijt aan zich zelve.

Kort slechts duurde de drukte des ontladens, waarbij la Forêt trouwelijk medehielp, tevens zorg dragende, dat zijne gasten zoo goed mogelijk in het nieuw verblijf werden geïnstalleerd.

- Men kan zien, Madelon, dat gij eene zorgende huismoeder zijt. Uw kelder en zolder zijn beter voorzien dan de mijne. - En in 't voorbijgaan wierp hij nog wat hout op het vuur.

- Maar waarheen nu met wagen en paarden? - vroeg Farine. - Mij dunkt, ik zal ze maar naar de vergulde Druif brengen. Doch wat doe ik er hier mede?

- Mij dunkt er maar af! - sprak la Forêt, die er geene voorstelling van had, dat een mensch ook voor paarden eene soort van vriendschap kan leeren koesteren.

- Het zal mij hard wezen - antwoordde Farine, den kop van het eene paard zacht krabbende, dien het beest naar hem heen bewoog. - Zij zijn zoo trouw, vurig en toch zoo mak. Ik heb ze nog zelf aangefokt.

La Forêt zweeg. Hij bevroedde, dat zijn neef ook zijne paarden kon liefhebben. Hij gevoelde, dat deze zich evenwel van hen zou moeten ontdoen, maar hij wilde het harde woord niet spreken.

- Ik zou ze nu maar wegbrengen, Jean. Wij kunnen later zien. Het zouden wezenlijk een paar ferme koetspaarden wezen. Ik probeerde het eens bij den koetsier van mevrouw de prinses de Rohan.... Die dame vestigt zich toch meer en meer hier. En dan hebben zij het zoo goed, als gij het hun niet hebt kunnen geven en gunnen. Gij ziet ze dan van tijd tot tijd nog, en weet hoe het hun gaat.

- A l l o n s , B r u n e , a l l o n s , N o i r e - rigtte zich

nu Farine tot de paarden, welke hij aansprak met hunne namen van de wat donkerder en ligter kleur van den kop ontleend, die echter naauwelijk merkbaar was. En met behendigheid in de wat enge straat keerende, reed hij in gestrekten draf naar de vergulde Druif.

- Paul, ga gij even naar jufvrouw Chevraux, en zeg dat ik gasten heb gekregen.

- La Forêt, laat ik uwe moeder geen moeite veroorzaken. Wij zullen ons zelven wel helpen.

- Neen, stellig niet! Kom, kom, daar ginds blijft vrouwvolk genoeg.

La Forêt berekende, dat zijne moeder, de reeds vrij wat bejaarde, op dit uur welligt minder gereed zou wezen, om hals over hoofd naar huis te komen. Misschien kwam eene andere. - Wij nemen hem de kleine krijgslist niet kwalijk.

- Maar zijt gij dan van stroop en meel gebakken, la Forêt? - vroeg Farine hem, toen hij teruggekeerd was en met zijn' neef, die nog het een en ander aan zijn werk had geschikt en verrigt, zoodat hij het beter kon laten rusten, toen zij te zamen in het achtervertrek traden. - Ik begrijp niet, hoe gij het nog in een' tijd als deze aan uw getouw kunt houden.

- Ik heb mij vroeger wel wat meer met de zaken afgegeven; doch ik kon er toch niets aan doen en het werk bleef liggen. Ik heb het maar weder opgevat, en ik bevind er mij niet slechter bij. Ik ben meer tevreden, leef meer dan bij dat ledigloopen, dat toch niets geeft. En ik verneem des avonds toch, wat er over dag is te zien en te hooren.

Weldra kwam Marie. Hare vriendelijkheid en vrolijk-

heid bragt inderdaad bij om Farine en zijne vrouw in meer opgeruimde stemming te brengen. De mededelingen over den stand van zaken, de redenen tot bekommering die werden besproken, waren nog wel nu en dan als wolken en soms zwaar genoeg; doch zij hielden niet meer zoo den geheelen hemel huns gemoeds bedekt en overtogen. Er kwamen blaauwe, heldere plekken, als er bemoedigende gedachten werden geopperd, stralen van hoop boorden door de nevelen van mismoedigheid en zorg, zoodat Pierre's roerigheid hen niet half zoo veel hinderde.

Toen de gelieven zich eenige weinige oogenblikken alleen bevonden, omdat la Forêt haar uitliet, nam Marie de gelegenheid waar om te zeggen:

- Ach, juffer de Prosni is zoo treurig, la Forét, ofschoon zij zich uiterlijk goed houdt en niemand dan mij haar verdriet klaagt. De heer Barrière rijst meer en meer in de gunst van den maarschalk de Thoiras; maar raakt daardoor ook des te vaster aan onze vijanden verbonden. Zij voelt dat zij zich van hem moet losrukken; en zij heeft hem zoo innig lief. Die eerzucht van die grooten! Zie, ik kan God dikwerf danken, dat hij u en mij niet zoo hoog heeft gesteld. Maar nu komt ge misschien dezen avond wel niet bij ons? Wat zult ge een onrust in huis hebben!

- Dat is niets. - Maar ik wenschte, dat gij dezen avond nog kondet komen. Uwe moeder heeft toch de mijne bij zich.

- Maar dán, heb ik beloofd, zou ik bij juffer de Prosni komen. En zij voelt zich zoo ongelukkig!

- Ga dan daarheen, lieve. Goed doen voorop!

Vijftiende hoofdstuk.

Marie was naar huis teruggekeerd waar zij verslag deed van hare ontmoetingen, ook haar laatste woord tot la Forêt aan hare moeder mededeelende. Zij eindigde met de vraag:

- Maar wat dunkt u nu, moeder; zal ik naar juffer Jeanne gaan, of hebt gij liever dat ik te huis blijf?

- Als onze vriendin mij dezen avond gezelschap houdt en zij ten harent niet noodig is - zij zag daarbij de weduwe la Forêt aan, die op hare beurt op Marie's gelaat den wensch van het meisje zocht te lezen; - ga dan maar naar mevrouw de Prosni.

- Ik kan blijven. Mijn zoon zal mij nog beter dan anders kunnen missen, met zijn gezelschap - sprak de mede in de zaak betrokkene.

- Maar ik heb nog wel een uur den tijd, moeder. Mevrouw eet eerst te een uur. Ik ben er dezen morgen maar zoo uitgeloopen en heb nog wel wat te doen.

En rap en ree zag men het meisje nu schikkingen maken, die in wat niet onorde was toch eenige meerdere orde bragten, en die tot het gemak harer moeder dien namiddag konden bijdragen. Zij was daarmede gereed, en na nog een weinig aan hare kleeding en toilet te hebben geschikt, maakte zij zich gereed om heen te gaan.

- Doe toch uwe falie om, Marie. Is 't minder voor nu; het is zoo goed dezen avond. Het wordt al guur.

Zij was weldra bij hare vriendin. Jeanne was lijdend; doch dit verspreidde over hare goedhartigheid slechts dien zachter' tint, die door den weemoed ingegeven, weemoed wekte. Zij was altijd de waardige dochter harer moeder, aan welke zij slechts niet al wat haar hart leed openbaarde, uit bezorgdheid. Hare jongere zusjes en broêrtjes vonden haar zoo mogelijk slechts meer bereid om hun te wille te wezen, en al behield zij ook de vastheid van vroeger, deze was meewariger, teederder. Zij vermande zich dikwerf tot vrolijkheid; en bespeurde mevrouw de Prosni soms ook dat deze gedwongen was, zij kende toch niet al den dwang dien Jeanne zich moest opleggen. Zij wist dat 's meisjes hart gewond was; doch zij peilde niet de diepte der wonde. Haar hart bloedde, maar stil. - Hare tante de la Goûte kon zich dan ook niet begrijpen, welke ongegronde zorgen en bekommeringen hare zuster soms voedde. Trouwens zij was eene der laatsten, aan wie Jeanne haren kommer verraden had willen zien. Een kiesch gevoel gebood haar dit gevoel te ontveinzen voor de ongevoelige. Alleen voor Marie opende zij soms haar geheele hart, en zij had zulks noodig. Met blijdschap begroette zij ook nu hare vriendin; in spijt eener verholen berisping van

hare tante bij dezer laatst bezoek, over den omgang met menschen van lager' maatschappelijken stand.

Marie was nog maar kort bij hare vriendin, of zij las als ware het een kort begrip van dezer leven. Zij was ééne zorg voor hare jongere broeders en zusters, ééne teederheid jegens hare moeder, de spil van het huishouden, de toevlugt van armen. Het voorgeslacht mijmerde minder; het b r o k e n h e a r t mogt sporadisch voorkomen, men telde het niet onder de ziekten. Zij droegen, bogen, maar braken niet. ‘In het leven dat luttel te genieten geeft, dat smart heeft bij minder goed, in Gods naam en met het oog op onzen Heer goeds gedaan!’ had de predikant Salbert eens tot haar gezegd; en in dat woord had zij de uitdrukking van hetgeen haar hart verlangde, zij had daarin aanvankelijk zoo niet genezing dan toch heul en verzachting gevonden; zij had het tot hare levensleuze gemaakt. Toch zou dat middaguur een minder trouwe daguerreotype van haar leven zijn geweest, indien zij niet, terwijl de meisjes bezig waren eenige kleedingstukken te vervaardigen, tegen den winter voor armen bestemd, met hare vriendin eenige vertrouwelijke woorden had gewisseld over de belangen van haar hart.

- En toch kan ik Barrière niet haten, juffer Jeanne, ondanks al de smart welke hij u veroorzaakt. Ik kan mij zelfs begrijpen dat....

- Dat hij trouw is aan zijnen eed? Dat kan ik zoo goed, Marie. Soms wenschte ik bijna dat ik hem kon verachten, dat hij daartoe reden gaf. Ik zou mij gemakkelijker van hem kunnen losscheuren. En dan weder zou ik tot geenen prijs dat willen. Het zou iets nameloos hards voor mij hebben.

- Eén ding had ik gewenscht van hem. – Marie zweeg plotseling. Zij kleurde en scheen meer te hebben gesproken dan zij wilde.

- Spreek vrij uit, Marie. Ik ben kalm. Ik kan nu de zaak beoordeelen alsof zij mij niet zoo aanging. - En toch werd het meisje bleeker, was het ook weinig te bespeuren.

- Dat hij - sprak Marie na eenige weifeling - geen gunst, geen bevordering, dat hij niet het bevel over la Prée aangenomen had.

- Datzelfde merkte oom de la Goûte ook laatst aan. Maar ik heb Barrière verdedigd. Het: 'wie niet voor mij is, die is tegen mij', komt hier wel degelijk te stade. Ligt het in zijne beginselen om aan de zijde des konings te blijven, dan moet hij zulks geheel. Dan mag hij zich niet onttrekken, waar hij van dienst kan zijn.

- Hij is u niet onverschillig geworden, juffer Jeanne, en hij zal zulks wel nimmer. Ik beken, dat ik de zaak niet van dien kant beschouwd, mij niet genoeg in de plaats des heeren Barrière gesteld heb. Dat kan alzoo wezen.

- En toch, Marie, zie ik duidelijk, dat tusschen ons eene klove der scheiding zich vormt, dat die reeds bestaat, die wel nimmer zal worden aangevuld. Ach, alle oorlog, maar vooral die burgeroorlogen zijn zoo wreed! En wat zal nog het einde wezen?

- La Forêt heeft dezen morgen zijn' neef bij zich gekregen, die reeds de wijk heeft moeten nemen herwaarts. Hij kwam met vrouw en kind.

De beide meisjes spraken zoo, al werkende, nog eenigen tijd voort, toen zich eensklaps eene losbarsting van ge-

schut liet vernemen, in veel digter nabijheid dan de schoten, waaraan men reeds lang gewoon was. Verschrikt legden beiden hun werk weg, of lieten het vallen. Jeanne vloog naar beneden. Hare eerste gedachte was aan hare moeder en de kinderen. Marie volgde haar kort daarna; doch reeds was Jeanne aan de deur om zoo mogelijk iets naders te vernemen.

- Ik weet het niet, jufvrouw! - was het haastig antwoord van iemand die voorbij snelde, op haar vraag: wat zulks beteekende? - Het kwam van den havenkant!

Men zag weldra meerderen in die rigting zich voortspoeden, doch de meesten met te veel schrik, enkelen met te veel vreugde en hoop, allen met te veel bevreemding op het gelaat, dan dat de meisjes eenige verwachting van oplossing te erlangen konden voeden. Straks hoorde men andermaal een schot vallen, waarvan de slag zich dreunende door de stad deed hooren.

Om onze lezers in te lichten aangaande de toedragt der zaak zal het noodig wezen ons eenige oogenblikken vroeger aan de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s te begeven. Had men tot hiertoe, behalve dat de torens aan de haven in staat van verdediging waren gebragt, zich bepaald tot meer enkel voorbereidende werkzaamheden, die noodig konden wezen ingeval het tot een beleg kwam, gelijk het opmaken der embrasures, het leggen der beddingen voor het geschut; sedert de opening der onderhandelingen met den hertog van Buckingham had men daar de stukken gesteld, en ook kanon gebragt op de torens van st. Sauveur en Barthelemy, van waar het signaal zou worden gegeven, ingeval de vijandelijkheden begonnen, welke men immer zekerder verwachtte. Dien namiddag had Tessereau,

raadsheer in het geregtshof, zich naar de genoemde poort begeven, op het gerucht, dat er eenige Engelsche barken aan het C h e f d e B a y e lagen, die de stad niet durfden naderen uit vrees voor den vijand. Hij vroeg aan Jean de Bels, die vroeger eene ondergeschikte betrekking had bekleed aan het Châtelet, het bekende geregtshof te Parijs:

- En wat doen zij daar ginds, bij het fort Louis?

De Bels hield de hand schuin boven de oogen, ten einde de reeds zinkende zon hem niet zou hinderen. Hij bromde iets tusschen de tanden:

- Ik kan hier niet goed zien. Met uw verlof, heer Tessereau! - Hij deed een paar stappen voorwaarts, klom op eene soort van borstwering en rigtte zijne blikken nu op het aangewezen punt. - Zij zijn, bij mijne ziel! aan den arbeid om nog een werk aan te leggen tusschen dat verwenschte Louis en hier, heer! - sprak hij gloeijend van toorn.

- Dan hale hen de duivel, met allen die binnen en buiten de stad hun de hand bieden! Wie 't langer veelen wil, die veele het! De Bels, eene lont! - Deze haalde het gevraagde, dat bij het stuk lag, voor den dag, liep daarmede in het naaste huis en kwam weldra met de brandende lont terug. - Met eene vreemde bedaardheid, misschien de indruk van het oogenblik, misschien veroorzaakt door dat de spanning hare hoogste hoogte bij Tessereau had bereikt, had deze het platlood van het stuk afgeligt. De Bels scheen de lont aan het zundgat te willen brengen.

- Míj de lont! - sprak Tessereau op een toon van gezag, die volgzaamheid afdwong. Hij zag langs het stuk. - Hoe is het gerigt?

De Bels keek op zijne beurt. Er waren bereids eenige

mannen genaderd, die meerendeels in ademlooze verwachting de uitkomst van wat daar gebeurde verbeidden.

- Helpt mij even, mannen, - sprak hij tot twee of drie, die meer op den voorgrond stonden, en die eenig welgevallen verrieden in wat daar gebeurde. Hij zette eene handspaak onder de druif. - Een paar duim regts! - was zijn bevel, half verzoek. - Genoeg! - sprak hij weldra, met zijn oog, zooveel hij kon, de rigting van het stuk waarnemende. - Nog éven wat ligten, dat hij van voren een weinig duikt!

Tessereau stond gedurende die weinige oogenblikken met de lont in de hand, het aangezigt naar den hoop gekeerd, die met elke seconde aangroeide, in ietwat dreigend wachtende houding, als was hij beducht dat van dien kant nog eenige hindernis kon opdagen. - De Bels trad nu nevens hem en maakte eene beweging alsof hij de lont van den raadsheer wilde aannemen.

- Is 't klaar? Terug dan! Niemand anders dan ik! Zij hebben zoo dikwerf geklaagd over de langzaamheid van het geregtshof. Ik zal nu wat anders laten zien. Willen zij, dan mogen zij over mij zitting houden.

Hij bragt de lont aan 't kruid, en donderend, een regt oorlogsmanifest, klonk de slag, over land en zee rollende.

Moeijelijk zou het wezen om de verschillende gewaarwordingen te beschrijven, niet enkel bij de daar onmiddelijk aanwezigen, maar bij duizenden, zoo in als buiten de stad, die als bij instinct vermoedden of bijna wisten, wat die slag mogt beteekenen. Bij de meesten van die daar tegenwoordig waren was het eene woeste vreugd. Het was alsof met dat schot hunne harten bevrijd werden van band en boei van spanning die deze reeds te lang hadden

beklemd gehouden. Het schot viel als de eerste slag van een dreigend, zwaar onweder, waarvan men verwoesting ducht, doch dat aanvangt met voorloopig de verkwikking te bezorgen, te beloven, waarnaar men lang reeds hijgde. Luid was het gejuich, luider waren de bedreigingen tegen de vijanden, die zich nu lieten vernemen.

- Leve sieur Tessereau! - Die is wel van 't hof; maar niet van de lammen! - Dat is de ware bezending! - was het geroep dat zich liet onderscheiden.

Enkelen slechts waren er, wier gelaat bedenkelijk stond. Tessereau kende nog het eigenlijke nadenken niet. Hij stond nog meest onder den indruk van den weêrzin en der hartstogtelijkheid. Het zou hem welligt welkom zijn geweest, indien hij eene geheele batterij op den vijand had kunnen laten losbranden. In deze oogenblikken kwam de la Goûte en nog een ander lid van den raad onder de menigte aanloopen, die zich begaf naar de reeds zoo bezette, woelige plek.

- Hebt gíj dat schot gelost, Tessereau? - vroeg de la Goûte dezen, die nu eerst de rookende lont uit de hand legde. - Gij wist immers, dat de maire van st. Barthelemy of st. Sauveur het teeken zou laten gaan.

- Dat misschien nooit moest komen - sprak Tessereau verstoord. - Als de honden slapen en de wolven dan naderen worden de schapen onrustig.

- Of 't geraakt heeft? - vroeg er een uit het volk.

- Ik zag wel zand omwoelen en opstuiven en de kerels door elkander tuimelen en beenen maken; doch van schade...

- Dat raakt niet! - hernam nu een rijzig man in de kleeding der landlieden, doch die de uitdrukking der op-

gewondenheid en vreugde op het gelaat droeg. Hij drong door naar den heer Tessereau, nam hem naderend zijnen hoed af, stak hem de hand toe en nu sprak Farine:

- Mag ik u danken, heer? Dát is de taal welke wij moeten spreken.

- Maar, menschen! - liet zich nu een bejaard man vernemen - blijft hier niet zoo op een hoop staan. Onze ijzeren handschoen zal wel opgeraapt worden, en wij krijgen er, denk ik, een weêrom. Het is gevaarlijk, om hier op zoo digten hoop te blijven. Gelooft mij.

Dit zeggende, verwijderde hij zich en werd door velen gevolgd, zoodat de plek betrekkelijk ledig werd.

- Ga gij heen, de la Goûte. Ik blijf om het antwoord te wachten - sprak Tessereau.

Dit kwam ook, door het tweede schot, waarvan wij boven spraken, - teeken dat de uitdaging was aangenomen, dat nog door enkele schoten werd achtervolgd, die evenwel weinig schade aanrigtten, al vlogen enkele kogels ook in de stad.

Groot was daar de beweging en woeling. Weinige bezigheden en verrigtingen die niet werden vergeten. Algemeen heerschte de onrust, hier die van de angst, elders die van de zucht om zich dapper te weer te stellen. De maire vergaderde de schepenen op het stadhuis. Enkelen verhieven met beschroomdheid hunne stem om, ware het mogelijk, het nog daartoe te brengen, dat men den hertog van Angoulême explicatie gaf; doch verreweg de meesten verklaarden zich in tegenovergestelden zin. - Godefroi onderging deze teleurstelling als een man, die zijne overtuiging heeft, maar die ook zijn standpunt begrijpt en die daarop staat en zich handhaaft met vastberadenheid.

La Rochelle was in staat van verdediging. Hadden wijzeren geraden tot het bijeen brengen van levensvoorraad, zonder dat dit was geschied; als verontschuldiging kon men inbrengen, dat Buckingham zulks niet alleen had belemmerd, maar dat hij in zijne behoeften gedeeltelijk uit de stad had voorzien, en dat men, vooral met hem verbonden, meende de zee te baat te houden. Terstond werden de noodzakelijkste maatregelen tot krachtigen tegenweer genomen.

Men was daarmede nog bezig, en scheen dit veel omvattende werk nog lang niet ten einde gebragt te hebben, toen zich des avonds tusschen zeven en acht uur achter elkander drie schoten lieten hooren, blijkbaar uit het fort Louis. Het waren voortbrengselen van den geest der uitvinding tot vernieling, die zich op dat veld door eeuwen heen vreeselijk werkzaam en vruchtbaar heeft getoond, die in onze dagen tot eene hoogte steeg, welke ons zou doen hopen, dat die vernieling door meer en meer alverplettend te worden, eindigen zal met zich zelve te vernielen; indien niet een betere geest den boozen tijdiger bemeestert, overmant en verbant. - Naauwelijks waar te nemen door zijne snelheid baant zich door de donkere lucht een klein vurig ligchaam zijn' weg, niet louter om met geweldigen slag te verpletten; maar om, waar het valt, den verdel-genden brand te stichten - het zijn gloeijende kogels, boden en brengers des verderfs, hier niet te vergeefs uitgezonden. - Een nog bijna nieuw, vreeselijk middel der vernieling!

- Wat is dat? - vroeg de maire. Doch reeds zijn een paar schepenen werktuigelijk opgestaan en naar de vensters gesneld.

- Stellig kanonschoten - antwoordde er een. - Maar wat die nú moeten?

- Aan een' aanval of een' uitval van onze zijde kan ik haast niet denken.

De maire heeft intusschen met de schel reeds het teeken gegeven, dat den dienaar binnenroept, wien hij beveelt, dat men verneme wat het is.

- Blijft liever hier, heeren - spreekt hij, nu hij ziet, hoe een der schepenen gereed is om heen te gaan. - Het kon noodig wezen, dat er terstond maatregelen worden genomen. Wij zullen het, vertrouw ik, zoo aanstonds weten.

En weinige oogenblikken later werd men aangaande den aard van wat er had plaats gegrepen reeds wat nader ingelicht. Van den toren van st. Sauveur liet zich een gelui vernemen, een teeken van brand, waardoor dat klokgebengel klonk als een noodkreet om hulp. Zij werden geheel daarvan vergewist, toen spoedig daarop een dienaar onthutst binnensnelde met eene aankondiging, die zijne haast wettigde en het vergeten van alle vormen verschoonde:

- Er is brand, heeren, aan de M a y v e r t , bij de Kruisstraat.

- Is het digt bij dat hooimagazijn?

- Men zegt, dat het in 't hooimagazijn is.

Godefroi heeft bereids zijn' hoed gegrepen. Met een: ‘Komt, heeren!’ - gaat hij allen voor. - Men heeft weldra de plaats bereikt, waar de brand woedde, die aanvankelijk een zeer dreigend aanzien had, vooral bij de gebrekkiger blusschingsmiddelen dier dagen. Toch hadden rappe gasten reeds veel hooi en stroo en verdere brandbare stoffen naar beneden geworpen. Van tijd tot tijd

sloeg evenwel de vlam nu hier dan daar nog uit, als het woeste dier, dat zich gebonden voelt, maar desniettemin tracht te ontsnappen aan de handen die het bedwingen, om zijne aanvallen te vernieuwen. Nameloos was de verwarring die aanvankelijk heerschte, groot de ontsteltenis door dit vernielingsmiddel te weeg gebragt. Nu men evenwel den aanvankelijk goeden uitslag der aangewende pogingen zag, verhoogde de ijver des eenen dien van den ander en zag men ten laatste zijne pogingen bekroond. Desniettemin had het voorgevallene velen die vroeger den oorlog wat ligtzinnig hadden gewenscht, tot meer nadenken gebragt. Men had een spoor zijner verwoesting onder het oog gekregen, men had gezien wat de vijand kon. Den meer vreesachtigen was het alsof zij den engel des verderfs bereids hadden zien zweven boven de stad.

Bleef nu ook Godefroi altijd de man der matiging; hij toonde dat hij niet onwaardig was om ook in hagchelijker tijd aan het hoofd van het bestuur te staan. Hij verordende terstond wat noodig was om de herhaling van soortgelijke ongelukken voor te komen, althans het gevaar minder groot te maken. Hij vaardigde eene publicatie uit, waarbij den ingezetenen werd geboden om geene brandbare stoffen op de zolders en vlieringen te laten, daarentegen altijd water en vochtige ossenhuiden daar gereed te houden. De wachten werden verdeeld tusschen de burgers, terwijl er van stadswege soldaten werden in dienst genomen en de regering zich zelve magtigde tot het slaan van munt, alsmede tot het doen van zulke daden van oppergezag, als anders van wege en in naam des konings werden ten uitvoer gelegd, terwijl zij later een manifest lieten uitgaan, waarin zij de redenen ontvouwden, die hen

hadden genoopt om den koning de gehoorzaamheid op te zeggen en zich aan de zijde der Engelschen te voegen, een stuk van zesentwintig, meerendeels niet korte artikelen, welke men met de wederlegging, althans de argumenten tégen, kan lezen in de M e r c u r e F r a n ç o i s , T. XIV, waarin het een en ander ruim zestig bladzijden beslaat.

Wij maken ook nu weder gebruik, indien al niet van het regt, dan toch van het voorregt der romantiek in haar' waardiger' vorm, om uit den breeden stroom der geschiedenis een smal beekje af te leiden, en in den gang van hetzelve den loop van het geheel op kleiner schaal en daardoor te duidelijker gade te slaan, dáár de indrukken van - de drijfveêren tot wat de ernstige geschiedenis vermeldt op te merken.

Wij verplaatsen ons dus eenige dagen verder in den tijd, in de laatste helft der maand September, ten huize van la Forêt, bij wien Farine en de zijnen nog steeds inwonen. Het gezin is vereenigd tot het middagmaal; maar nog laat onze wever zich wachten.

- Louis, wij zijn gereed. Gij zult Pierre en ons genoegen doen met spoedig te komen.

En de zoon kwam op dit geroep. Zijn voorkomen was in geenen deele wat men ontevreden, knorrig kon noemen; maar toch vertoonde zijn gelaat eene meer dan gewone ernst, die maar een weinig werd verzacht, toen hij, wel vriendelijk maar toch afgetrokken, Pierre de hand op het hoofd legde.

- Ja, Pierre, mijn jongen, ik dacht waarlijk niet aan uwen honger, al had ik er ook, toen ik knaap was, rijkelijk mijn deel van.

Het gebed werd gedaan en de maaltijd gehouden. La Forêt at zeer weinig en was in het oogloopend stil, Jean Farine werd van zelfs minder spraakzaam. Toen zij den maaltijd hadden geëindigd en la Forêt opstond om zich weder naar voren te begeven, volgde zijn gast hem op den voet naar de werkplaats.

- Louis, - begon hij, dezen de hand reikend.

Toen la Forêt die hand zonder eenigen weêrzin had aangevat, vroeg hij:

- Zijn wij u hier te veel, tot last misschien? Ik kan het begrijpen, omdat gij het zoo veel rustiger in uw huis gewoon waart. Doch zeg dan met Abraham: - 'Trek gij ter linker- zoo zal ik ter regterzijde gaan!' - Ik heb toch een ander plan.

- Waarachtig niet, Farine! Evenwel, ik gevoel, dat gij mijn gedrag zoo hebt kunnen uitleggen. Het zit in iets anders. Ik kán mij niet meer zoo bij mijn getouw bepalen. Het is er geen tijd naar, om dat getiktak aan den gang te houden. Waar iets te doen is, op wacht, of anders onder de wapenen, gevoel ik mij meer in mijn element.

- Of ik dat begrijp! En eveneens ging het mij, Louis, al heb ik vrouw en kind. Gij zijt nog burger hier, en daarom geroepen op uwen tijd de stad te helpen bewaken en verdedigen. Ik lanterfant enkel. Het is om Madelon en Pierre; doch anders.....

- Wat wildet gij dan?

- Het musket opnemen, vriend, en dien koninklijken nog wat toegeven, omdat zij mij uit huis en hof hebben gejaagd.

- En wat zal Madelon daarop zeggen?

- Ik weet het niet; doch had mij voorgenomen haar dezen middag nog over mijn plan te spreken.

- Dan mag aan mijn getouw gaan zitten al wie maar wil! En mogelijk lukt dat toch weder beter, als ik soms mijn wat warm bloed eenige verkoeling heb verschaft met de jagt op die kerels, die ons hoe langer te naauwer bezetten.

- Ik wenschte wel onder sieur des Loudrières te dienen, die met zijn volk van Ré moet zijn teruggekomen. Ik heb gedacht om de zaak maar stil te beklinken en er dan Madelon kennis van te geven; doch dit komt mij toch wat te geniepig voor.

- Ik heb mij geërgerd eergisteren, dat die hertog van Orleans zoo dolhoofdig ons fort Tasdon durfde aangrijpen, bij die kwaêjongensstreek van Monsieur, zooals zij het te regt hebben genoemd, ofschoon zij het Rocheller staal hebben geproefd. Evenwel zijn Faneaud en die anderen er ook bij gesneuveld. En dan dat brandstichterswerk met hunne gloeijende kogels uit de verte! - Neen, gij noch ik mogen stilzitten, Farine.

- Dan ook maar terstond de zaak aangegrepen! Zoo warm bepleiten wij haar het best.

En de vrienden begaven zich naar het binnenvertrek, waar de beide vrouwen den boêl reeds hadden opgeruimd. Pierre had zich al naar de school begeven. Moeder la Forêt was naar boven gegaan.

- Vrouw, wij beleven vreemde tijden - hooren wij Farine zeggen, na zich gezet te hebben in eene houding, die te kennen gaf, dat hij iets wilde bespreken.

Madelon zag hem bevreemd en vorschend aan.

- En.... en in zulke tijden komt een mensch

ligt tot dingen, welke hij anders niet zou doen.

Zij scheen nog weinig te kunnen gissen, waarop eene zoo ongewone toespraak zou uitloopen, en vruchteloos scheen Farine eenig wederwoord te wachten. La Forêt maakte eene beweging met de hand, welke hij vergezeld liet gaan van een' hoofdknik, die scheen te willen zeggen: ‘flap het er maar uit!’ - Dit gebeurde dan ook; doch zoo onverwacht en geheel, dat het nu la Forêt, en men zou schier gezegd hebben, Farine - zelv' scheen te verrassen.

- Ik ben, dat weet ge, niet gewend om leêg te gaan. Er is niet te arbeiden doch wel te kloppen voor mij. Ik kán het niet veelen, dat ik als een konijn in het hol zou blijven zitten. - Wat zegt gij er van, mijn wijf? - vroeg hij, toch wat ontroerd.

Madelon was aanvankelijk wat bleeker geworden; doch bijna op hetzelfde oogenblik had zich ook een hooger gloed dan anders op haar gelaat verspreid. Farine was opgestaan en was haar een stap genaderd. Met zekere drift greep zij zijne hand, schudde deze, terwijl zij hem de andere op den schouder legde:

- M o n v i e u x ! Als ik een man was, had ik het al vóór eenige dagen daartoe laten komen. Ik had er u over willen spreken; doch dan dacht ik aan de gevolgen, die daaruit kunnen voortkomen, en dan ontzonk de moed mij toch wat. Zie, Jean, dat moet een mensch zelf beslissen; doch als gij gaat, dan...

- Welnu?

- Dan zal ik trotsch op u zijn en God voor u en voor ons bidden. - Zij drukte nu haar man een' kus op den mond.

- Duivel! - hoorde men nu van la Forêt, op een' toon, die zijn gevoel, zijne bewondering verried - zij krijgen onze stad nog zoo spoedig niet. Madelon, ik heb u altijd als eene krasse vrouw beschouwd; doch nu ... gij zijt eene opperbeste. En wij meenden, dat het zoo moeije-lijk zou gaan, Jean!

Farine wilde nu zich als vrijwilliger laten opschrijven, doch zonder te deelen in de voorregten, of liever in het voordeel, daaraan verbonden. De bedenking van la Forêt, dat hij daardoor iets onnoodigs zou doen, of wat de stad maar zeer weinig verligtte; dat hij moest berekenen, dat hij zijn bedrijf ten eenemale had opgegeven; dat hij zelf minder te weven zou hebben en minder tijd en lust daartoe houden, zijn wijzen op gade en kind, - dit een en ander bewoog eindelijk Farine om zich op de gewone voorwaarden wat leeftogt betrof, te laten inschrijven. Tot het trekken van soldij was Farine evenwel niet over te halen. Trouwens zijn neef drong daarop in geenen deele aan.

't Is billijk, dat wij níet daarnaar vragen - sprak de laatste. - Wij zijn stadskinderen; doch gij komt ons helpen. En deden dat in Gods naam maar allen die van de onzen zijn! Doch ik hoor, dat er maar al te velen gehoor geven aan de praatjes van een' sieur Galland en anderen, en dat onze geloofsbroeders, nu het er op aankomt, er ons Rochellers voor laten zitten. Hij heeft ze te Foix, Lauraguais en Vivarets al afvallig gemaakt, en nu moet hij te Montauban bezig zijn. Het is alsof de onzen met blindheid zijn geslagen. Ik kan mij die laauwheid niet verklaren.

Farine werd volgaarne opgenomen in de rijen der krijgsknechten, wier aantal, de uitgestrekte werken die te ver-

dedigen waren en den aard van het beleg in aanmerking genomen, niet te groot en zelfs verre van groot genoeg was tegenover de reuzenmagt, welke Frankrijk, vooral door den ijver van de Richelieu tegen de stad zou ontwikkelen. Een krijger als Farine was dus een dubbele aanwinst.

Zestiende hoofdstuk.

Hechten wij aan het denkbeeld van eene ingeslotene en belegerde stad, van wier muren men den vijand en zijne vernielingswerktuigen ziet, het denkbeeld van iets beklemmends, van iets vreeswekkends, bij het schrikkelijke wat dag aan dag dreigt; men zou vooralsnog die voorstelling minder op la Rochelle kunnen toepassen, althans in de eerste maanden des belegs. Alles scheen zijn' gewonen gang te gaan, hier en daar was zelfs een verhoogd leven te bespeuren. Wat er onder den staat van zaken werd geleden, werd meer stil en in 't verborgen verduurd.

Het is zondag. Nadat de morgendienst, die wat vroeger plaats had dan men zulks in onze dagen gewoon is, was afgeloopen, verlustigen zich velen in eene wandeling, de eenige uitspanning welke de over het algemeen ernstiger gestemde, naauwgezette protestanten op dien dag geoorloofd rekenden, en waarop niemand bijna, die aanspraak maakte op goede zeden, eene uitzondering maakte.

- Eene heerlijke preêk, een krachtig en geschikt woord, dat de heer Salbert dezen morgen tot de gemeente sprak, vader, over dat ‘de Heer zal het wél maken!’ En hoe treffend wees hij aan, wat er van onzen kant moest geschieden, als de Heer het zoo wél maken zou, wél maken kon! - was het woord van iemand van vijfentwintig of dertig jaren tot een bejaard man, die ligt het dubbele van dien leeftijd kon tellen.

- Ik erken, Charles, het is eene preêk voor den tijd.

- Gij zegt dat zoo, alsof gij er nog iets op wildet laten volgen, vader.

- Nu ja, mijn zoon, ik vond het eene preêk voor den tijd, maar minder uit en naar het Woord. Ik hoorde de laatste keer den heer Vintcent over het: ‘benaarstigt u om uwe roeping en verkiezing vast te maken;’ daarin was meer degelijkheid, meer kern der leere. Ik ding niets af van de waarde van de predikatie van dezen morgen; doch wanneer bij voorbeeld Parijs was belegerd, zou de eene of andere pastoor in de N o t r e D a m e haar ook kunnen doen.

- Keurdet gij die preêk dan niet christelijk, vader?

- Als men dat ‘christelijk’ in zekere ruimte opvat, och ja; maar het is er dan toch maar de melk van. De ander geeft ons meer de vaste spijze. Van dezen hoort men meer bepaald wat hij is en wat hij wil.

- De heer Salbert scheen toch tot algemeen genoegen te spreken. En zijn gebed voor den koning! Vondt ge dat niet mannelijk en waardig, en toch zoo eerbiedig en vol liefde?

- Men volgt zijne rede gemakkelijk. Evenwel, men ziet vooral bij sommigen, meer gespannen aandacht, meer

ernst, onder het gehoor van Vintcent. Hij predikt meer in den stijl van onze vaderen, is gestrenger. Zag hij dat daar gínds, bij voorbeeld, hij zou daarvoor wel een woord der berisping en waarschuwing hebben. Een wandelrid op den dag des Heeren!

Men zag op dit oogenblik een' troep ruiters den weg afkomen, die naar de poort d e C o i g n e s leidde, waarheen ook de weg van vader en zoon voerde.

- Gij zegt van een wandelrid, vader. Doch ik weet niet, of dit wel zoo geheel het geval is. Er zit er een op zijn paard vastgebonden, en naar het mij voorkomt, wordt hij bewaakt ook. De sieurs de Brille Baudet en d'Angoulins rijden voorop.

Toen de stoet nader kwam, trad ook de wacht uit aan de poort, die nu werd geopend.

- Wat is het? - vroeg een der beiden aan eenen burger.

- De heeren hebben het pleizier willen hebben van de jagt, dat hun anders benomen is, en nu hebben zij, in plaats van een' haas, een' koninklijk koerier medegebragt. Zij weten in 't leger altijd zoo wat hier gebeurt; de maire en de heeren kunnen nu misschien op hunne beurt eens vernemen, hoe het dáár geschapen staat.

Uit een der brieven, een antwoord op een schrijven door den kardinaal ontvangen, bleek weldra, welke plannen den koning of den kardinaal de Richelieu waren voorgeslagen, om la Rochelle niet alleen van de landzijde, door meerdere versterkingen en forten, maar ook van den zeekant geheel af- en in te sluiten, waartoe sommigen eene vloot, anderen een' dijk in de voorhaven der stad het dienstigst hadden gerekend, waardoor de stad tot de overgave zou worden gedwongen.

Het berucht van dit ontwerp verspreidde zich weldra door de stad; doch maakte zulks ook op enkelen eenigen indruk, den meesten kwam dit plan zoo avontuurlijk voor, dat men hier en daar vermoedde, dat de kardinaal den koerier den Rochellers in handen had gespeeld, tot proef of zij zich daardoor mogelijk eenige vrees zouden laten aanjagen.

- Zou de vent wel ooit onze haven hebben gezien? - vroeg er een, die in den namiddag, toen het gerucht overal verspreid was, met eenigen zijner makkers stond te praten.

- Hij zal misschien meenen, dat hij het met die sloot van Parijs te doen heeft.

- Neen, mannen. Hij is bezorgd, dat wij met den winter hier geen brandstof zullen hebben, en daarom zal hij daar wat hout brengen. Dan helpt een goede noordof zuidwester er ons wel verder aan. Ik zal hem nog voor een brandje bedanken.

- Ik ook; als ik het kon doen met hem een vlammend brok op zijn' hersens te leggen, en dat niet zacht ook.

- En toch; wat de kardinaal in zijn kaproen krijgt, is er in één' nacht nog niet uitgeslapen. Ik heb mij door mijn' vader nog wel laten vertellen van Parma's brug over de Schelde. Daarmede lachten de Antwerpenaars ook eerst. En de grap brak hun later toch zuur op.

- Dat was altijd eene rivier; maar hier heeft hij het bijna met de bare zee te doen. Hier moet hij het niet enkel met wat stroom, maar met stroom en storm opnemen.

- Hij wil ook geen brug, maar een' dijk leggen. En of de kardinaal de zee heeft gezien? Hij is af en aan op

Oleron. Ik geloof stellig, dat het hem ernst is. Aan de andere zijde van de haven, naar den kant van Tasdon, werken zij razend voort. Daar komt ook een fort.

- Als Buckingham maar regt wilde, dan kon hij dien geheelen boel lang hebben weggeveegd. En dat zal hij tóch wel, als hij maar eerst den maarschalk de Thoiras heeft opgeknapt, die het weder mooi krap moet krijgen.

- Die had vroeger vrij wat beter kunnen willen dan uu. Hij moet het al weder tamelijk moê worden. En wat doet hij, dan onzen voorraad opëten?

- Gij zijt vast nooit verkouden, Raoul - voegde een uit den hoop den man toe, die nu en vroeger de bezwaren opperde.

- Hoe zoo?

- Gij hebt trouwelijk uw looden muts op en zet die nooit af. Ik vind het altijd verkieslijk dat men maar heeft toegeslagen, boven dat ellendige muksen, dat men vroeger deed.

Wij hebben in de medegedeelde gesprekken in 't voorbijgaan gewezen op een paar verschijnselen en omstandigheden, die inderdaad veel verontrustends hadden. Men had reeds meermalen opgemerkt, dat de vijand maar al te goed was verwittigd van wat er omging in de stad. Zijn vuur was veelal gerigt op punten, waar dit bij voorkeur gevaarlijk kon worden. Van de meeste uitvallen, die eenige langduriger voorbereidingen eischten, was hij onderrigt en dan gereed om die van la Rochelle te ontvangen. Natuurlijk wekte dit achterdocht, en dan lag het in den aard der zaak, dat men van zulk heulen met den vijand hen verdacht, die het meest, die alleen konden winnen bij eene bemagtiging der stad. Hevig werd de

argwaan in het algemeen tegen de katholieken die nog niet uit la Rochelle waren geweken, heviger rustte die op sommigen daaruit, vooral tegen de monniken van 't Franciskanerklooster. Eenige schepen met levensvoorraad voor de stad bestemd, werden door den vijand onderschept, en dit deed het vuur des wantrouwens schier in laaijen brand opgaan.

- Ik zeg maar, dat het weder verduiveld toevallig is, dat men daar die hinderlaag aan den kant van 't fort Louis had, terwijl men aan de andere zijde van de voorhaven dat loos alarm maakte. Marigaux is zulk een knap schipper als men kan vinden, zijn volk trouw als goud. Ik blijf er bij, dat zij het van dezen kant zijn te weten gekomen, dat er wat te wachten was - hooren wij iemand uit de mindere klasse tot een paar anderen van zijn' stand zeggen, die in een troepje langs de kaai drentelden en nu en dan stil stonden.

- Kom, wie zou hun dat zeggen en het hier van daan gaan vertellen? - vroeg een zijner makkers, die minder argwanend scheen. - Daarenboven kan men immers niet zoo maar uit de stad naar het fort komen.

- Nu, ik weet wel, wie ik eens zou bergen, om te zien, of ik daarmede niet die verklikkers had ingepakt.

- En wie zoudt ge pakken?

- Dat zeg ik niet; maar ik zou eens kijken wat er onder zoo'n monnikskap al kan schuilen.

- Stellig deed ik dat. Jongen, zij hebben in zulke kloosters soms zulke rare onderaardsche gangen.

- Wel zeker - hernam de vroegere op dit punt minder argwanende spreker. - Zij hebben zulk een ding laten maken daar ginds heen, naar dat fort, al een kleine hon-

derd jaar voordat iemand wist, of er ooit een fort Louis zou komen.

- Neen, dat is onnoozel - hernam nu een ander. - Maar men kan daarom wel teekens en seinen geven. En daarmede kan men al een' heelen boel malkanderen vertellen. Ge moest maar, zoo als ik een paar jaar deed, ten oorlog hebben gevaren.

- Die moesten dan toch door anderen ook gezien worden aan het klooster. En ik weet van geen vlag of vuur wat daar gezien zou wezen.

- Men kan het wel doen met een oud lor van een doek, hier of daar uit raam of venster. En wie zegt juist, dat het van klooster of kerk is gekomen? Ik zeg, we worden verraden.

- Kom, kom, wie zou het anders doen dan die papen of hunne handlangers? - liet zich nu de eerste spreker hooren. - Als ik hier eens een vierentwintig uur mogt huishouden, ik schrobde ze allen weg, den een' met den ander'. Hoe demoedig loopen zij tegenwoordig naar hunne kerk, terwijl zij anders pas wisten, hoe zij hun' neus in den wind zouden houden. En immers hebben er al velen, vooral vrouwen, verlof gekregen om te huis te blijven.

- Dat geeft de goede geest u in. Alsof gij en anderen die eveneens denken niet al dreiging genoeg hadt laten hooren? Dan moest gij op onze voorvaders ook schimpen, die in vroeger dagen stil en ongemerkt hunne godsdienstige vergaderingen hielden, en dat in kelder en achterhuis deden. Dat iemand in tijden van gevaar wat voorzigtiger is, kan ik hem niet kwalijk nemen.

- Zij meenen het geen van allen goed; en konden zij

het naar hun' zin krijgen, gij zoudt dezelfde poppen als vroeger zien dansen.

- Dat wil ik waarachtig nog niet van allen gezegd hebben. Er zijn er nog vrij wat, in wie het oude Rocheller bloed zit, en die om hunne vrijheden en voorregten even goed kloppen zouden, als wij om onze vrijheden en ons geloof.

- Zij geven verbruid weinig om vrijheid, en om de geheele stad en wat verraad op den koop toe, als 't geloof er bij in het spel komt. ‘Beter een ledig land dan een land met ketters’, zeî Alba in zijn' tijd, en Karel IX heeft er even zoo over gedacht. Ik blijf er maar bij, dat onze regering er wel eens om mogt denken.

- Die moet er dat kwaad dan toch niet in zien. Men is anders ijverig genoeg om de stad in tegenweer te stellen.

Inmiddels was de vorige spreker aan een der fruitkraampjes die aan de haven stonden, getreden en had daar een paar peren uit eene der manden genomen. Hij scheen den prijs te weten en gaf eenige kleine munt aan de koopvrouw.

- Eens zoo duur toch als anders - was zijne aanmerking tegen zijne makkers, op wat ontevreden toon. - Hij kneep eene der peren zacht en vroeg toen den man, die zijnen en veler argwaan niet deelde: - Weet gij hoe het met ons is en hoe het ons gaat?

- Hoe dan, Garrot?

- Kijk hier! Van buiten mooi, niets er op te zeggen. Maar van binnen zit het rot; en dan kan men zeggen, dat het toch niet deugt, en gooijen het ding weg. - Hij brak nu de vrucht open, liet deze zijnen medgezel

zien en wierp haar in het water. - Zóó zal 't ons gaan. Verleden week was de peer nog te gebruiken geweest, als men er maar een beetje had uitgesneden.

Op denzelfden morgen werd er in eene kleine woning in de R u e G a s c o g n e een gesprek gevoerd, dat men kan beschouwen als een tegenhanger van het zoo even medegedeelde. Aan al wat men er ziet blijkt, dat hier het verblijf is van een gezin uit de mindere klasse. Eene soort van voorschoot met sporen van kalk en steengruis, dat wij zien liggen over dien vierkanten bak, waarin een hamer van eigenaardig maaksel, eenige beitels, een paar troffels, een strijkbord en loodlijn, doen ons vermoeden dat wij ons bevinden bij een' metselaar, die des noods ook steenhouwerswerk verrigt. De achteloosheid waarmede het een en ander in den bak meer geworpen dan gelegd schijnt, iets ruws en wat ligte roest aan verscheidene stukken van dat gereedschap zouden ons doen denken, dat het ten minste eenigen tijd heeft moeten rusten. En toch is daarvan geen ziekte de reden. Toonen ook gelaat en voorkomen van den meester des huizes weinig opgeruimdheid en ligt daarover ook een nevel van zwaarmoedigheid met een ligt inmengsel van wrevel; krank is hij niet. - In het wat sober gemeubeld vertrek, waarin wij buiten de noodzakelijkste meubelen weinig anders vinden dan een paar grove platen, gebrekkige afbeeldsels van haar, aan wier beeldtenis anders de genius der kunst de hoogste zedelijke schoonheid zocht bij te zetten, en van eenen heilige, bij de bedstede een tinnen wijwatersbakje met een gebrekkig afgietsel van het beeld des gekruisigden Verlossers, ontmoeten wij buiten dezen man nog een paar vrouwen, eene reeds vrij hoog bejaard, eene andere

in leeftijd met den meester des huizes overeenkomende.

- Als wij terugkomen uit de kerk kunnen wij wel ontbijten, Aloys. Het klokje, dunkt mij, zal wel aanstonds luiden.

- Ontbijten.... Hoe lang zullen wij nog te ontbijten hebben, Therese? Ik kan niet tegen dat ledigloopen. Nu is er wel zoo veel werk niet; maar men had mij nog niet behoeven te laten gaan. Ik weet wel, waarom ik het eerst weg moest. - Doch laat ik mij niet knorrig maken tegen u. Tegen u het laatst, tegen u nooit, hoop ik. - En hij reikte zijner echtgenoote de nog vereelte hand. - Maar gij gaat toch niet mede, moeder, en gij immers ook niet, Therese? Wat hebt gij er aan, als men u op straat soms beleedigt, of kwade jongens u naroepen.

- Ik zal te huis blijven, Aloys - hooren wij nu van de hoogbejaarde. - De pastoor heeft het mij zelfs bijna geboden; en uit eene lade der tafel kreeg de vrouw eene rozenkrans.

- Ik ga met u, Aloys. Als de kerk roept, moeten wij komen. En dan vraag ik er niet naar, wie daar staan tusschen haar en ons - was het woord der jongere vrouw.

Haar echtgenoot begreep dat hij haar niet mogt - hij wilde haar niet terughouden. Eene vale falie was spoedig omgeslagen, Aloys kreeg uit eene kast eenen hoed, die van het hoofddeksel zijner vrouw een geschikt tegenhanger mogt heeten, en weldra bevond het echtpaar zich op weg. - Hier en daar nam het gelaat van dezen en genen voorbijganger eene meer of minder merkbare uitdrukking van norsche onverschilligheid aan, een paar opgeschoten knapen lieten meer afkeer blijken in hunne trekken, en hunne mimes kregen iets van het uitsteken hunner tongen;

doch overigens kwamen Aloys en zijne vrouw zonder aanstoot aan en in het kerkgebouw. De schare was kleiner dan naar gewoonte, vooral liep het minder getal van vrouwen in het oog. Met waardigheid en kalmte, geheel als in gewone tijden, verrigtten de priester en zijne helpers de plegtigheden door het ritueel voorgeschreven. En zoowel dit, als de plaats waar zij zich bevonden, scheen dezelfde kalmte te verspreiden in de harten van allen, die anders minder rustig den gang van zaken gadesloegen. Zij waren dáár als kinderen, die de hand der moeder hadden aangegrepen, die uit dezer mond woorden der geruststelling hoorden en zich tegen hetgeen kon dreigen geruster gevoelden. Hun dáárzijn was als de ontmoeting dier moeder, die hunne gehechtheid aan deze verlevendigde, hunne trouw aan haar verhoogde. Daar werd kommer gelenigd, zorg verligt, moed aangevuurd, hoop gewekt, lijdzaamheid geleerd.

En het een en ander zou hun te stade komen. Maar weinige dagen later ontving men aan het Oratoire, waar eenige katholieke geestelijken, die zich zoowel aan de bediening van het geestelijk herdersambt als aan de beoefening der wetenschap wijdden, te zamen woonden, die, zonder evenwel door kloosterlijke geloften te zijn verbonden, den regel van Augustinus volgden, berigt van den maire, dat de raad van verdediging hunne verwijdering uit la Rochelle noodig had gekeurd, en zij alzoo binnen vierentwintig uren de stad zouden hebben te ruimen. - Groot was hier en daar de verontrusting, de verontwaardiging over zulk besluit. Beide zouden echter grooter zijn geweest, indien de priesters daaraan geen gehoor hadden gegeven met eene bereidwilligheid, die velen hevigen

onder de protestanten verdacht voorkwam en in hunne schatting voedsel bood aan den argwaan tegen hen gekoesterd.

- Wil aan den heer maire en aan de leden van den raad ter verdediging zeggen, dat wij terstond aan het gegeven bevel zullen voldoen.

- Er staat geloof ik in het bevelschrift, eerwaardig heer, niet van terstond te moeten vertrekken - sprak de bode.

- O neen! Er is tijd gelaten. Er staat slechts binnen vierentwintig uren. De bepaling van het oogenblik schijnt ons vrij te staan. En dan zullen de heeren voorzeker niet over verzet klagen. Evenwel, aldus de menschen van het dierbaarste, van de uitoefening hunner godsdienst te berooven.....

- Zij hebben daartoe immers elders ook nog gelegenheid hier ter stede, heer.

- En zonder nadere motiven aan te voeren, - het mag wel weinig beleefd en wat geweldig heeten - ging de pater half voor zich zelv' voort, doch luid genoeg om door den berigtbrenger te worden verstaan:

- Dat zullen de heeren mogelijk uit beleefdheid hebben gelaten - was het wel wat schimpig antwoord.

Maar weinige uren daarna zag men voor hun verblijf eenige wagens verschijnen, waarop het bijzonder eigendom der priesters werd geladen, terwijl zij op eenen dezer zelven plaats namen. Een troep volks schoolde zamen, zoo van hunne gemeentenaren als van de protestanten. Enkelen vreesden nog voor botsing en opschudding; doch op enkele uitroepingen van beklag en enkele woorden van spot na, gebeurde daarbij niets. Niet het minst was dit

toe te schrijven aan de bedaarde en waardige houding der priesters, die trouwens, bij de bestaande stemming der menigte ten hunnen opzigte, dergelijken maatregel reeds langer hadden gewacht. Het was sommigen alsof la Rochelle daarmede van eene ziektestof was bevrijd, anderen kwam het voor alsof men der stad het zout der aarde, de tien regtvaardigen had ontnomen, om wier wille zij nog eenige sparing had kunnen ondervinden. Nu moest het bederf wel de overhand nemen en was het verderf onvermijdelijk in hunne oogen.

- Den heeren schijnen dan toch ook de oogen open gegaan te wezen - sprak Garrot later tot den man, die hem voorkwam niet te willen deelen in zijne achterdocht. Zij hebben die priesters de stad laten uitgaan. Gij rekendet hen zoo onschuldig.

- Maar dat kunnen de heeren wel juist hebben gedaan, omdat gij en anderen en zoovelen zulke achterdocht tegen hen voeddet. Ik heb ten minste niet gehoord, dat men hen van iets bepaalds heeft beschuldigd of overtuigd.

- Intusschen zijn zij in 't leger van den koning maar zeer vriendelijk ontvangen. Men moet hen wat onthaald hebben!

- Wat zou dat nog bewijzen, Garrot? Als een van onze predikanten uit Languedoc of van elders, waar de katholieken nu weer den baas spelen, hier voor de stad kwam, zouden wij hem niet inlaten, en als hij er in was, zou deze en gene hem niet ook onthalen? Ik heb het zoo breed niet, anders zou ik zelf zoo'n ongelukkige opnemen.

Moge het ons gelukt wezen om op de wijze welke wij kozen, onzen lezers eenig denkbeeld te geven van den toenmaligen staat van zaken in de stad! Onmogelijk is

het om den gang der gebeurtenissen stap voor stap en dag na dag volgen. Het zij dus genoeg te melden, dat men te la Rochelle voortging met al de maatregelen te nemen die konden dienen ter verdediging der stad, dat men gebruik maakte van de meerdere vrijheid door Buckingham gegeven om gemeenschap met de zee te houden, om eenigen voorraad zoo van granen als wijn in de stad te brengen, waarbij nu en dan vaartuigen in 's vijands handen vielen, hetgeen de Franschen van hunnen kant deden ten aanzien van de forten op Ré en de sterkte Louis, bij welke ondernemingen de Engelschen nu en dan buit maakten.

Op den 21sten September waren Guiton en Defos andermaal naar den hertog van Buckingham afgevaardigd, met een afschrift van de artikelen van het traktaat dat de stad met den hertog wilde sluiten, tot welk einde zij zich op eene kleine flotille van zeven zeilen hadden ingescheept, die in het voorbijvaren door een hevig vuur uit Louis en eene batterij bij Coureilles werden begroet, doch zonder dat zulks veel schade aan manschap of schepen veroorzaakte. Op hunnen terugtogt in een klein vaartuig, onder het vuur des vijands, liepen zij grooter gevaar, naardien dit zwaar werd beschadigd, zoodat zij het ter naauwernood digt genoeg bij de stad aan den wal konden laten loopen, ja al zwemmende de Porte des deux Moulins moesten bereiken. Hoogst verontrustend waren de berigten, welke zij hadden medegebragt. De vrees welke velen wegens Buckingham's ongeschiktheid voor zijne taak en wegens zijn wispelturig karakter hadden gevoed, scheen maar al te zeer te zullen worden bevestigd. Het Engelsch legerhoofd was blijkbaar- ontevreden over den gang

van zaken en begon te wanhopen aan de inname van st. Martin, waarin de Thoiras zich altijd nog moedig handhaafde, al steeg ook het gebrek daar soms vreeselijk hoog. Hij gaf zelfs zijn voornemen te kennen om zich weder in te schepen en de Rochellers hunne zaak met den koning te laten afmaken.

Toen later die boodschap door de beide heeren in den raad ter verdediging werd gebragt, heerschte daar aanvankelijk moedeloosheid bij de meesten. Groot en grievend was de teleurstelling.

- Ik heb de Engelschen nooit regt vertrouwd en dit meermalen te kennen gegeven - sprak de maire. - Doch wat nu, mijne heeren?

Hierop nam Thevenin het woord, en ofschoon hij zich geenszins het hagchelijke der positie ontveinsde, meende hij evenwel geenszins te moeten wanhopen. Hij verklaarde hoe het bijna natuurlijk was, dat zoodanige gedachten bij Buckingham opkwamen, maar wees ook op het middel, dat hem mogelijk weder tot andere gedachten kon brengen. Hij had iets van Nestor in het leger der Grieken, de grijze, maar die toonde hoe helderheid van geest hem eigen bleef en hij in de reeds door last van jaren gekromde gestalte het oude heldenhart had bewaard.

- Het was te verwachten van den hertog - ging hij voort, na diens onverstand, en wispelturigheid, hoewel verschoonend zoo veel hij kon, te hebben toegegeven, - te meer, wijl de hertog de Soubise, die krank hier in de stad ligt, hem niet ter zijde staat, en nu nog meer, wijl sieur de Borrack, des hertogs luitenant-generaal, zeer onlangs is gesneuveld. - Er is mijns inziens slechts één middel, om zijn vertrek te keeren; en ik hoop daarvan

het beste, juist ziende op de mogelijk wel wat groote onstandvastigheid in des hertogs karakter.

- En dit is, sieur Thevenin? - was de vraag van den maire, die door allen den ouden schepen met de oogen werd gedaan.

- Dat men - was het antwoord - van het voorgevallene kennis geeft aan den hertog de Soubise, en dezen dringt, om zich naar het Engelsche leger te begeven, om te zien of hij den opperbevelhebber nog tot ander besluit kan brengen.

- Maar de hertog lijdt aan zijne maagkwaal.... liet een der raadslieden zich hooren - en ik geloof ook aan jicht.

- En ik lijd aan mijne jaren en jicht - viel Thevenin in met een vuur, dat getuigde, hoezeer hij deze in zijne geestdrift en den drang van zulke omstandigheden vergat.

Er werd ingevolge van zijn advies besloten, om terstond nog den hertog de Soubise om diens tusschenkomst te verzoeken. Deze vertrok nog dien nacht naar het eiland Ré, waar het hem gelukte Buckingham over te halen, dat hij zich niet zou inschepen, een raad die weldra scheen van goed gevolg te wezen, uit hoofde de Thoiras thans werkelijk tot het uiterste gebragt scheen, zoodat die bevelhebber bereids het tijdpunt bepaalde, wanneer hij st. Martin aan de Engelschen zou overgeven, indien hij geen ontzet of toevoer kreeg. - Het was alsof het krijgsgeluk op de Engelsche wapenen nog eens een' matten glans wierp, om daarover weldra nacht te laten komen van ramp en smaad. De hertog van Buckingham verlangde evenwel als prijs van zijn langer verblijf een' nieuwen toevoer van

leeftogt uit la Rochelle, welken de stad hem vergunde, maar waardoor deze zich beroofde van wat haar welligt in 't vervolg meer dan Buckingham te baat zou komen. - Onder begunstiging van een hevigen wind uit het noorden waagden veertig pinassen en schepen van Sables d'Olonne, met allerlei mond- en krijgsbehoeften beladen, onder la Richardière en d'Audouin, den togt naar st. Martin. Zij waren gelukkiger dan hunne voorgangers, die vernield of in 's vijands handen gevallen waren, en bereikten in den avond vóór den dag, die bestemd was als die der overgave, st. Martin. - Hun woord was: Vive le roi! Passer ou mourir! De Thoiras was gered. - Het baatte Buckingham luttel, dat hij door eene hevige, schier vruchtelooze kanonnade voor zijne woede bevrediging, voor zijne teleurstelling troost zocht. Hij bragt daarmede weinig meer te weeg dan de vernieling van een aantal der bereids ontladen vaartuigen. Een geluk voor de Franschen was het, dat men vrij onvoorziens het plan had veranderd, dat men aanvankelijk had opgevat om aan de Baleines te landen.

Zeventiende hoofdstuk.

Wij begeven ons nu, en dat wel op den 12^{den} October 1627, naar de woning van mevrouwde Prosni, in de R u e s t . M a r c a u l t , ditmaal evenwel niet naar de achterkamer. Wij zijn Marie en hare moeder gevolgd naar een vertrek op de derde verdieping, waar men bezwaarlijk zou meenen in het huis van eene weduwe te zijn, die stil leeft. - De uiterste netheid welke wij zien heerschen, die meubelen, tafel, stoelen en eene kast, in eenen hoek van het vertrek hoewel in orde opeengetast, om ruimte te winnen, die vier portretten in ebbenhouten lijst aan den zorgvuldig gewitten muur verbieden zulks; anders zouden wij meenen, dat wij ons bevonden op den zolder van dezen of genen victualiehandelaar. Vaten en kisten van allerlei grootte staan tegen den muur of op eene rij in het midden. Daarin zijn erwten, boonen, grutten, kortom schier elke soort van leeftogt in die dagen gebruikt, toen

de aardappel, later ingevoerd, nog niet, en dit te zeer, de plaats dier voedingsmiddelen had vervangen.

Wij vinden moeder en dochter bezig, om in zakken, die opzettelijk daartoe vervaardigd schijnen, het een en ander van dien voorraad te doen. Er ligt reeds een vrij aanmerkelijke hoop opeengestapeld.

- Ge moogt wel voortmaken, Jeanne, omdat ge ook nog een paar potjes sardijnen wilt hebben voor vrouw de Gênes, en wie meer?

- Die zijn al klaar, moe. Maar ik wilde toch nog...

- Wat wildet gij nog?

- Och, moe, er is nog wel altijd de een of ander, die niet op ons lijstje staat, eene buurvrouw die toevallig in een dier huizen is, een nabuur van wien men hoort...

- Lieve meid, mijn hart is goed. God weet hoe gaarne ik allen wilde helpen. Maar het kan nog lang duren, het begint eerst regt. En om aanvullen van onzen voorraad is, omdat alles van lieverlede duurder wordt, naauwelijks te denken.

Jeanne's gelaat teeken de eenige teleurstelling. Zij rigtte nochthans straks daarop een' zoo smeekenden blik op hare moeder en het: ‘een weinig maar!’ terwijl zij een der kleinere zakken in de hand hield en dezen toonde, sprak zoo tot het hart van mevrouw de Prosni, dat zij een toestemmend:

- Ga uw gang dan! - sprak.

Het een en ander werd nu in eene draagmand gepakt.

- Mag Frederik dan straks meteen die potjes en dat kleine mandje medenemen, moe? - Het staat bij elkander in de achterkamer.

- Nog een mandje, Jeanne?

- 't Is voor de kinderen. Een stuk van de ommelette van gisteren.

Mevrouw de Prosni herinnerde zich, dat Jeanne den vorigen dag, toen men Charles' elfden verjaardag vierde met een klein huiselijk feest, haar aandeel van het gebak onaangeroerd had laten liggen. Zij had gemeend, dat zij, gelijk veelal, dit bewaarde voor hare kleinere zusjes.

- Ik dacht, dat gij dit weder voor de kinderen hadt bestemd; hoewel ik u van de palingpastij ook zag bewaren.

- Men kan hetzelfde, helaas! niet tweemaal geven - antwoordde Jeanne, in wien de wensch oprees, dat zolder en kelder mogten gelijken naar de oliekruik der weduwe te Zarfath - en de kinderen hebben gisteren genoten. Dáár krijgen zij zoo iets nooit te zien. En zij zijn zoo blij met eene kleinigheid. Ik ga dan straks nog even naar Marie Chevraux; laat Frederik dan tegen half zeven mij bij vrouw de Gênes vinden.

Zoo sprekende, waren moeder en dochter naar beneden gegaan. Nu liet zich eensklaps eene losbarsting van geschut hooren, zoodat mevrouw de Prosni de klink der kamerdeur in de hand hield, nog verschrikkend van een geluid, dat haar reeds bekend en gewend had kunnen zijn; doch dat haar door het onverwachte trof. Er volgden weldra in andere rigtingen meerdere schoten schier onophoudelijk, waartusschen zich het geknetter van geweervuur liet onderscheiden.

- Ga nu niet, Jeanne. Ik zou doodelijk ongerust zijn. Wat zal dit wezen? Toch geen aanval, hoop ik. Men moet soms wel angstig worden.

- Ik zal niet naar Marie gaan, moeder.

Het schieten had een' geruimen tijd geduurd, toen de

klopper van de huisdeur zich liet hooren. Het was eene boodschap van sieur de la Goûte, dat men berigt had gekregen door sommigen die buiten waren geweest, dat Lodewijk XIII in het leger voor la Rochelle was aangekomen, en dat men hem verwelkomde. Men zag dan ook des avonds op alle posten door den vijand bezet, en vooral op de heuvels naar de zijde van Marans, vreugdevuren branden. De koning koos zijn verblijf te Estré, een dorp of gehucht ten zuidwesten van de stad, terwijl de kardinaal te Point de la Pierre, nog meer naar de zeezijde, zijn intrek nam.

- Dan kan ik veilig gaan, niet waar, moeder?

Maar half gewillig en alleen onder de belofte, dat hare dochter, zoodra er iets verontrustends plaats greep, terstond huiswaarts zou keeren, gaf mevrouw de Prosni hare toestemming, en nu toog Jeanne op weg. De toestand der stad, althans wanneer men niet te digt aan hare buitenzijde kwam, verried niet zeer, dat zij inderdaad werd belegerd. Men ontmoette nu en dan burgers, die de wacht betrokken, hier en daar een' krijgsman, zag soms stukken naa- rof van de stadsmuren, naar- of uit het arsenaal brengen; doch er heerschte over het geheel kalmte, en deze zelfs meer dan eenigen tijd te voren, omdat men aan sommige veranderingen die aanvankelijk vreemd waren en aan den geheelen stand van zaken bereids meer gewoon werd. De insluiting was nog niet zoo naauw, de belegeringswerken waren nog niet zoo dreigend, of men hoopte, vooral zoo lang Buckingham zich nog op Ré bevond, dat de gesteldheid der stad niet zoo treurig zou worden. Er heerschte veeleer een vrolijke moed, althans waar de ruimer middelen de slapheid der nering en de meerdere duurte nog niet drukkend maakten.

Juffer de Prosni was weldra ten huize van de weduwe Chevraux. Zij vond daar la Forêt en diens neef Jean Farine, die beiden beleefdelijk zich wilden verwijderen.

- Gaat om mijnentwil niet heen, la Forêt - sprak zij tot de beide mannen, waarbij zedigheid haar noopte om zich onwillekeurig meer tot den genoemde te wenden, als dien zij kende. - Onze verdedigers zullen, hoop ik, even min voor ons als voor den vijand wijken - voegde zij er met een' minzamen blik bij.

La Forêt had bereids een' stoel nedergezet op de plaats waar de zijne had gestaan en was een weinig achterwaarts geschoven. De mannen deelden aanvankelijk niet in het gesprek, althans zoo lang dit over de kleinere eigene belangen en den toestand van tegenwoordigen of van afwezige betrekkingen liep. Toen juffer de Prosni sprak van het schieten en de aanleiding daartoe, hoorde men van jufvrouw Chevraux:

- Dat kwamen la Forêt en Farine ons juist zeggen. Maar ik meende, dat het dan wel voorspel van ernstiger dingen kon worden.

- Die verwachten wij natuurlijk, jufvrouw. Zoo kan het niet blijven. Maar de kans staat nog niet slecht.

- In mijne jonge jaren hoorde ik nog dikwijls van 't beleg van drieënzeventig spreken; doch toen kwam het er na genoeg aan toe.

- Bij het bastion d e l ' E v a n g i l e . Maar dat hebben de koninklijke ingenieurs later zoo versterkt.

- Ik houd die komst van den koning voor geen gelukkig teeken.

- Kom, jufvrouw - liet nu Farine zich hooren, die tot dusverre had gezwegen - gij moest liever zeggen, dat

er nu groot wild op de baan is gekomen, dat zijn schot meer waard is dan haas of konijn. De jagt is vrij wat verbeterd.

- Gij zijt stout, Farine. Ik heb er van gehoord. Intusschen kan ik niet anders dan den oorlog beklagen. Denkt gij in het geheel niet aan uwe vrouw en uw' zoon?

- Stellig, mevrouw. Als ik uitga en als ik ongedeerd mag te huis komen. In den tusschentijd heeft men wat te veel aan den vijand en zich zelv' te denken. Ik heb nog eene groote rekening met hen te vereffenen, mevrouw. Wij woonden daar ginds zoo lief, en Madeion was er zoo gelukkig.

De beide meisjes hebben intusschen hun gesprek aangevangen, doch dit te zacht dan dat derden het kunnen hooren. Marie heeft, naar hare gelaatsuitdrukking te oordeelen, eene ernstige vraag gedaan, die in Jeanne's hart de treurige snaren heeft geroerd, welke trouwens aanhoudend genoeg klonken. Zij kan niet nalaten met zeker welgevallen het oog te vestigen op den rustigen Farine. Echter, hij kán, zal hij mogelijk nog eens tegenover Barrière staan? Eene verlevendiging van hartverscheurende gedachten, die de maagd op nieuw doet gevoelen, hoe treurig, hoe strijdig haar toestand en wenschen zijn.

- Gij gaat toch niet mede naar buiten, la Forêt? - vraagt zij dezen, meest toegevend aan hare belangstelling in hare vriendin.

- Tot hiertoe niet, juffer de Prosni. Het was tot dusver het werk van diegenen die zich dadelijk als soldaten hebben laten aanwerven en van enkele heeren, die met grooter en kleiner troepen dat werk op hun eigen houtje dreven.

- Het is aan de eene zijde jammer. De stad moest eens zoo veel troepen hebben in vaste dienst. Eigenlijk hun geen rust laten, overal bij zijn waar iets te halen viel. Ik geloof, dat dit nog het beste middel was, om onze vijanden te overtuigen, dat zij het te huis en bijna overal beter konden hebben dan voor la Rochelle. En als men ons Franschen maar het geduld wat laat verliezen, heeft men ras gewonnen of verloren spel - meende Farine.

Nu naderde de avond en Jeanne achtte het tijd om zich op weg te begeven. La Porét bood haar nog heuschelijk zijn geleide aan; doch zij verkoos alleen te gaan. Zij ging op hare schreden terug, hare woning voorbij, naar de R u e d u C h a r i o t d ' O r . Het was reeds bijna donker, toen zij de woning bereikte, waarheen hare schreden het eerst waren gerigt.

- De juffer! Die gaat vast naar ons toe - sprak een knaapje, dat ouder een' hoop kinderen speelde op de straat, waar zij het welligt aangenamer en vrolijker vonden dan in de bekrompen woning. Het kind staakte zijn spel en trad naar Jeanne, aanvankelijk wat schuwer of nieuwsgieriger door sommigen gevolgd, doch was het blijkbaar oneens met zich zelv', of hij haar al dan niet toespreken, al dan niet voorgaan zou naar zijn huis. Hij trad een paar schreden nader, nam zijne muts af, zag haar een oogenblik ootmoedig aan en wenschte haar toen met neergêslagen oogen:

- Goeden avond, juffer.

- Wel, manneke, kent gij mij?

Het jongske knikte wel een weinig verlegen met het hoofd, doch gaf na een oogenblik zwijgens ten antwoord:

- Wij wonen daar ginds. De juffer is laatst ook bij ons geweest.

Jeanne was nu spoedig, voorgegaan door haar geleider, aan het schamele huisje, welks bewoners een' te aanhoudenden, te ernstigen strijd tegen nooden des levens hadden te voeren, dan dat zij zich om geriefelijkheid of sieraad van hun verblijf konden bekommeren. Fredrik was reeds daar en staakte eensklaps het gesprek, dat bezadigd en toch niet zonder ingenomenheid scheen gevoerd te wezen. Fredrik had eene geschiedenis gehoord, welke die van duizenden armen is, vroeger eene meer geslotene, in onze dagen meer geopende, eene die tot nadenken, tot ootmoedigen dank, tot de vraag: wat kan ik? moet leiden. - Op Jeanne en wie haar gelijken was en is het: ‘wie daar weet goeds te doen en doet het niet, dien is het zonde!’ minder toepasselijk.

- Zie zoo, Fredrik, pak nu maar weder op - zegt zij. - Gij weet immers waar vrouw de Gênes woont? Kunt gij het vinden in 't donker? En toch kan men dat bij dag zelfs slecht.

- Dat is daar ginds naast het C o u r d e s A n g l a i s , juffer Jeanne - in het slop.

- Ga dan maar vooruit.

Nog speelden troepjes kinderen in de R u e d e s C o r d o u a n s ; en zelfs in het steegje, dat door het slecht plaveisel en doordien het wat opwaarts liep, een vrij moeijelijk pad aanbood, zag men eenige knapen, te klein om zich onder den grooten hoop te mengen, stoeijend zich vermaken. Het was een tooneel van vrolijkheid, dat te meer trof, als men de schamele kleeding der meesten zag, die maar gebrekkig tegen de koude van een' reeds wat guren Octoberavond dekte, dat te meer moest treffen, als men naging, hoe karig het onderhoud van dat vrolijke

leven bij velen was. Gelukkig, dat zij niet wisten, hoe veel ruimer, beter, overvloediger anderen het hadden. Hunne ouders wisten dit te naauwernood en niet dan onduidelijk.

- Hier is het, juffer, naar ik meen - hooren wij van Fredrik, die evenwel bij het vrij eenzelvig voorkomen van onderscheidene kleine woningen niet zeker van zijne zaak was, maar toch aanklopte.

Na eenig stommelen werd de deur geopend en hoorde men een half bedeesd, half onverschillig, met zachte stem uitgesproken: wie is daar?

- Zijt gij het, vrouw de Gênes? - vroeg Fredrik. - Kom even met licht.

- Ik heb het niet - is het antwoord.

- Wat is er? - hooren wij nu door eene buurvrouw vragen, die op het gerucht hare deur opent. - Woudt ge licht hebben, buurvrouw? Wacht, ik zal mijn lamp even krijgen.

En weldra zag men de vrouw terugkeeren met een bak-lampje, voor welks gele, zwakke vlam zij de hand hield, ten einde de togt in de enge steeg het niet uitwoei.

- Dankje, buurvrouw - sprak nu vrouw de Gênes, tot de binnentredende, waarop zij straks een verrast en verlegen: ‘De juffer!’ liet hooren.

Jeanne trad binnen, door den knecht gevolgd. Wij kunnen niet zeggen, dat het weinige licht hier misplaatst is, omdat daardoor de leêgte, de armoede toch nog een weinig in de schaduw wordt gesteld.

- Ga als 'tu belieft binnen, juffer. Ach, ik durf u naauwelijks dat vergen - spreekt de vrouw. - Maar ge waart er laatst toch ook. Neem het niet kwalijk, dat

gij 't nog een weinig overhoop vindt; ik had pas de kleine uitgekleed. Wij wilden maar te bed gaan, om geen licht te verbranden.

Te bed gaan om geen licht te verbranden! De vrouw zeide niet ‘slapen gaan;’ - dit mogten de kinderen indien de honger hen niet te zeer pijnde, de moeder had niet geslapen - niet kunnen slapen. De kommer, de zorgen zonder uitzigt, de steeds verzwaarde, zij maken de peluw zoo hard; zij roepen zoo luid in die stilte, zij krijgen in dat duister zoo vreeselijke, dreigende gedaante en jagen slaap en rust zoo verre. - ‘Te bed;’ welk een leger dikwijls! - Dwing u toch om stil te liggen, moeder, al woelt en brandt het in het hoofd, om uwe kinderen niet wakker te maken. Nu voelen zij immers niets. - Te bed gaan om geen licht te verbranden! - het is immers, als niet behoefte aan - begeerte naar rust daartoe noopt, de som des levens verminderen, tijdelijk afwerpen van dat wat God gaf tot arbeid, tot lust, maar wat last is geworden. - En toch, wie die met armen bekend en vertrouwd werd zag dien maatregel niet genomen? - Er zijn er nog die ‘ te bed gaan om het licht te sparen,’ niet zoo als het u in stralen van kroon en lustre te gemoet stroomt in balzaal of op concert, zoon der weelde, - niet zoo als het u behagelijk omvloeit, vader en moeder, te midden van uw gelukkig gezin, in het warm en geriefelijk vertrek bij uwen r e g u l a t e u r ; - maar om licht te sparen slechts van het flaauwschijnend lampje, waaraan men daar reeds zijne vreugde zou hebben. - Wij misgunnen u dien overvloed, dat genot niet; doch maak dien, wij vragen dat om uws zelfs en om hunnentwille, minder verontrustend, meer bevredi-

gend voor uw geweten, heilig dien - gunt en geeft den arme zijn lampje! Neemt des noods wat minder licht.

Jeanne ging in het bimienvertrek. Een grijsaard die in den hoek van den haard zat op een houten bank, koestering zoekend bij eenige glimmende asch, overblijfsels van draf van druiven, van dezer schil en steelen, welke men ineentrapt, wat vormt en laat droogen, om hoe gebrekkig dan ook, de plaats van turf en kolen te vervangen, wendde zijne oogen pijnlijk af van het licht, dat daarentegen een zweem van vreugd verspreidde over het gelaat van een jongskee van misschien zes jaren, dat op grootvaders knie leunde, terwijl een kleiner meisje op een laag houten stoeltje zat aan de overzijde van den haard. Op een hoek van de ruwbewerkte tafel lag eenig kindergoed, gedeeltelijk opgevouwen, gebrekkig als dit in het duister kon geschieden. De kleeding der kinderen is beter dan men zou verwachten, zij is geschenk van Jeanne's hand.

- Ik durf u niet vragen om te gaan zitten, juffer - zegt vrouw de Gênes, die toch een bankje bijschuift.

- Ik heb t' huis nog wel een stoel. Wil ik even....

Doch reeds heeft Jeanne zich gezet. Zij weet, hoeveel het geldt, wanneer men van den arme iets aanneemt. En Fredrik pakt reeds uit, nadat hij haar het mandje toereikte.

- En hoe gaat het, vrouw de Gênes? - hooren wij Jeanne minzaam vragen, terwijl zij de ommelette ontpakt, en met een: - ‘dit is voor den ouden man’ haar een stuk van de palingpastei toeschuift, en nu de kinderen wenkt, die tot haar komen. - Hoe gaat het met de kleine?

- De kleine is veel beter. Ik dank u, juffer. Het gaat ons nog al redelijk. Ik kon nog een beetje verdie-

nen, ofschoon er, sedert het sluiten van de vaart, met de sardijnen zoo goed als niets te winnen is. Er komen geen visschers meer aan. Het is mij nog beter gegaan dan ik had durven hopen.

- Kom, buur - hooren wij nu van de vrouw die hare lamp had medegebragt - de juffer is, zoo veel zie ik wel, niet iemand, voor wie men behoeft te ontveinzen, dat men niet heeft, vooral wanneer het geen eigen schuld is, dat men niet heeft. Hebt ge geen honger? - vroeg zij den knaap zich tot dezen wendende.

Het jongske wilde, maar durfde, naar het scheen, niet bekennen, dat hij dien leed, waarschijnlijk onduidelijk ontwarend, hoe het gelaat der moeder verried, dat dit blootleggen van haar' toestand haar pijnlijk was. De op dit punt wat minder gevoelige buurvrouw had dien middag den kinderen nog iets van het hare gegeven. Veel missen kon zij niet. Doch sprekend waren der kinderen blikken, die onafgewend gevestigd bleven op de hun onbekende spijs, doch die daar zoo bekoorend smakelijk, zoo uitlokkend voor hen lag.

- Mag ik den kinderen wel een stukje hiervan geven? - vroeg Jeaime en reikte hun ieder een deel van de ommelette. Hunne gretigheid was eene zigtbare bekentenis van hunnen honger; en dat zij iets kregen deed het moederhart te wel, dan dat de opwelling van schaamte en ontevredenheid in dat hart kon post vatten.

- En hoe gaat het u, vader? - vroeg Jeanne den grijsaard, van wien zij wist dat hij doof was, en die nu, nadat hij gewend was geraakt aan het licht, benieuwd in de rondte zag. - Hoe gaat het u?

- Eten de kinderen? Wat hebben zij? - vroeg hij

dommelig. Een bewijs, dat de kring van zijn leven zich reeds had vernaauwd, dat zijne gedachten maar weinig levendig meer waren, als die van iemand die in sluimer zinkt en slechts voor weinige gewaarwordingen meer vatbaar is, dan die het ligchamelijk leven betreffen.

Zijne dochter vulde hem haastig de uitgestoken hand met een gedeelte van de palingpastij, welke Jeanne had medegebragt. Zij scheen beducht, dat haar vader soms woorden mogt spreken, die haar zeer zouden hebben gekrenkt, hoe onverdiend die dan ook mogten wezen, werden die door vreemde ooren gehoord.

- Breng mij straks de lamp maar weder - hooren wij nu van de buurvrouw, die zich verwijderde met meer kieschheid dan men haar zou hebben toegeschreven. - Goeden avond, juffer, gij hebt een Godsloon verdiend. - Tot Fredrik, die scheen haar te willen uitlaten sprak zij:

- Ik kan wel de deur achter mij digt trekken, vriend.

Jeanne gaf der vrouw nu nog eenig geld, met de belofte, dat zij weldra nog eens zou terugkomen. Innig speet het haar, dat zij geene gelegenheid wist om der vrouw bepaald werk te verschaffen, vooral toen zij zag, hoeveel het deze kostte, dat zij die gave moest aannemen.

- O, juffer, het valt mij zoo hard. Doch ik kan het niet meer alleen opwerken. Twee jaar lang mogt mij dit met God en met eer e gelukken.

- Ik heb ook zoo'n honger, moê - hoorde men nu een zwak stemmetje uit de bedstede, waarin het jongste kind lag, dat door de ongewone beweging uit den lossen slaap was ontwaakt, dien de behoefte niet zoo vast, niet rustig, niet verkwikkend liet worden, als wij dien onze kinderen vaak zien genieten.

- God dank, er is voor u, lieve. - En nu gaf de moeder der kleine driejarige het overige deel der ommelette, nochthans stukje voor stukje.

- O, zoo lekker! - hoorde men van tijd tot tijd, en de oogjes, zoo even lodderig van den slaap en die zoo mat stonden, straalden van genot.

Jeanne dacht aan haren broeder en kleinere zusjes, en zij dankte stil, dat er voor dezen nog zoo veel was.

Wij zullen Jeanne op haar verderen togt naar nog meerdere verblijven van armoede en nood niet vergezellen. - Zij ondervond andermaal, dat er nog geen betere verzachting is, behalve die ons is aangeboden in het geloof dat er zonder onzen Vader in den hemel geen haar van ons hoofd kan vallen, géén betere verzachting, zeggen wij, voor het eigen leed, dan dat men dat van anderen poogt te verligten. Wie kon een' dag waarop hij had welgedaan geheel ongelukkig rekenen? - Wegnemen ons leed kan ook dát niet. - Toen zij haar gang had volbragt en zij, van Fredrik vergezeld, zich huiswaarts spoedde, meer aan hare overdenkingen overgelaten, rigtten hare gedachten zich onwillekeurig op haar eigen', in vergelijking van dien van die armen zoo gunstigen toestand. Maar hoe somber en verduisterend en dreigend hing daar die wolk aan den hemel van haar lot, hoe dreigde haar bestaan vreugdeloos te zullen worden, al namen de algemeene belangen en zaken voor la Rochelle ook nog gunstiger keer dan zij durfde hopen!

In de straten welke men meer de hoofdstraten der stad kon noemen, had alles meer het gewone voorkomen en ging het leven zijn' gewonen gang. Zij naderde bereids hare woning, toen in de R u e d u M i n a g e zich eenig

rumoer deed hooren en men eenigen meerderen toeloop van volk kon waarnemen. Fredrik deed nu een paar stappen voorwaarts en trad het wat schuwe meisje ter zijde.

- Wat is het? - vroeg zij.
- Ik weet het niet, juffer Jeanne.
- 't Is de gek weêr - hoorden zij nu van eenen voorbijganger.
- O 't is een vent, juffer, die van tijd tot tijd door de stad loopt. Hij plagt vroeger aalmoezen op te halen al zingende. De jongens hadden hem nu en dan voor 't lapje. Hij komt somtijds nog bij den weg; maar dan kan hij op eens worden als iemand die angstig zich verschuilt, en dan zingt hij vreemde dingen. Zij zeggen, uit het Oude Testament en soms een vers uit een psalm; maar altijd van nood en ondergang en angst. 't Is hem reeds een paar malen onder bedreiging verboden; doch hij schijnt er zich nu niet aan te storen of het te hebben vergeten - luidde de inlichting van Fredrik.

In dit oogenblik schoot hen een knaap voorbij, die den ongelukkige waarschijnlijk had geplaagd; althans deze wilde hem achterna ijlen. Doch eensklaps stond de krankzinnige stil en scheen hij dit te hebben vergeten en onder den invloed van andere gedachten te staan. Hij begon te sidderen, en klagend zong hij, niet het geheele, maar slechts een half vers uit den vijfendertigsten psalm, volgens de berijming van Beza:

.... à tort ils m'ont dressé
Leur engin dedans un fossé,
Leur engin, di-je, ils ont à tort
Appresté pour me mettre à mort.

- M o r t ! M o r t ! M o r t ! riep hij nu eenige malen, angstig vliedend, als zat hem het verschijnsel des doods bereids op de hielen, en als wilde hij daaraan ontkomen in snelle vlugt.

- Men moest zoo iemand niet zoo laten loopen, een schrik voor vrouwen en een onaangenaam iets voor allen.

- Hij maakt op mij altijd een' onaangenamen indruk, al neem ik zulke ongeluksprofeten voor hetgeen zij zijn.

- En wie zegt u wat zij zijn? De ouden zochten daar meer achter. M a n t i s van m a i n o m a i bij de Grieken. Hij kon wel eens onze Kassandra zijn.

Jeanne hoorde dit gesprek van twee heeren, die voor haar uitgingen in de R u e d u M i n a g e, niet verder. Zij sloeg den hoek om van de R u e s t. M a r ç a u l t en bevond zich nu weldra ten harent.

De predikant Vintcent legde een bezoek af bij mevrouw de Prosni. Toen Jeanne binnentrad, de eerste begroetingen waren geschied en zij zich had gezet, mogt zij weldra van den predikant hooren:

- Ik had u verdacht, mejuffer, dat gij mogelijk op eenige der bijeenkomsten of partijën waart, zoo als er thans in onze stad nog worden gehouden, ondanks de vijanden daarvóór zijn en ons bedreigen. Ware Belsazarsfeesten, waarbij ik het: ‘M e n e, m e n e, t e k e l, U p h a r s i n’ aan de wanden als lees, en waarbij ik allen die daar tuimelen in brooddronkenheid het: ‘gedraagt u als ellendigen, treurt en weent’ mogt toeroepen. Wie zou denken, dat men hier was in eene bedreigde stad, waarboven het wraakzwaard zweeft, gereed om te treffen, tenzij de Heer in zijne genade het keere?

- Wij hopen het laatste, heer - was het korte antwoord van Jeanne, tamelijk flaauw.

- Hopen, hopen... maar dat moet men bidden, afbidden. - Men moet waken en strijden tegen die ligtzinnigheid, wetend dat het lagchen van den dwaas is als het kraken der doornen onder den pot. Het is geen tijd voor zulke genietingen, gelijk het die trouwens nooit daarvoor is, zoo lang wij hier in den staat der voorbereiding verkeeren. Dit meen ik u te moeten zeggen.

Mevrouw de Prosni zag dat Jeanne ontevreden werd bij dien onberaden, aanmatigenden uitval des predikants, welken het meisje zoo weinig verdiende. Zij vreesde dat Jeanne het woord zou opvatten, en dan bij al hare zachtheid opregt genoeg, om den man die het mogelijk goed meende, maar die wel wat r i g o u r e u s en aanmatigend vroom was, te belgen. Zij sprak daarom en bij haar moederlijk gevoel wel wat warm:

- Heer Vintcent, indien zoo iets uwe ontevredenheid mogt gaande maken, laat deze dan mijne dochter niet treffen, die inderdaad weinig geneigd en gestemd is om aan zulke genietingen, zulke vermaken en partijën deel te nemen. En zij heeft te bidden ook, heer - ging zij voort, toen zij in Jeanne's oog eene traan zag opwellen, met nog duidelijker ontevredenheid - doch daarbij roept zij natuurlijk zelfs mij niet. Zij gaat in hare binnenkamer.... De moeder reikte der gekrenkte de hand en stond op en sloeg nu den arm om haar heen, als wilde zij haar troost en steun bieden tegen wie haar miskenden.

- Mevrouw, ik meende dat hier eene vermaning om het hart van de wereld af te trekken niet te veel zou

zijn, en dat ik die in mijne betrekking wel mogt geven - liet Vintcent nu tamelijk geraakt volgen.

Jeanne maakte zachtkens de hand harer moeder los en rigtte zich op. Zij schudde naauw merkbaar, doch fier, een teeken van inwendigen weêrzin, een paar malen snel met het hoofd.

- En ik wil dan zeggen, heer, dat ik het nog niet zoo kan veroordeelen, dat de regering en anderen zich zelven en het volk bij goeden moed pogen te houden, daartoe het een en ander doende. Mevrouw de prinses de Rohan zal zelfs een tooneelstuk laten opvoeren, waarvan de stof uit de bijbelsche geschiedenis moet zijn genomen en dat door hare dochter is vervaardigd.....

- Daarvan heb ik, helaas! moeten hooren, hetgeen mij zeer heeft geërgerd, alschoon niet al mijne ambtgenooten daarin deelden. - Hierbij verspreidde zich een minachtend lachje om den mond des sprekers. - Dat komt immers tot de Roomsche superstiteën, met hunne mysteriën en met hun paaschgelach, makende men alzoo het heilige tot een spel.

- Wees zoo goed, heer, om dit bij gelegenheid aan mevrouw de prinses te doen weten. Maar waarmede heb ik verdiend, dat ik eene afzonderlijke en uitdrukkelijke vermaning tegen ligtzinnigheid zou behoeven, heer? - en het gelaat van het meisje kleurde bij de gedachte aan zoo veel wat daaronder kon worden begrepen. - Uw toon, meende ik, verried, dat gij daarbij iets bepaalds bedoeldet.

De predikant was, hoezeer anders vrij genoeg, een weinig onthutst. Was het mogelijk zijn oogmerk om het gesprek van dat onderwerp af te leiden, met zijne uitweiding over sommige middelen die ter hand genomen wer-

den om de Rochellers bij goeden moed te bewaren, dan moest hij zien, dat zulks hem weinig gelukte.

- Ik meen u daarvan geen rekenschap verschuldigd te zijn, juffer. En ik reken dien toon voor iemand van uwe jaren tegen een' prediker van het Woord vrij ongepast.

- Mag ík u dan die rekenschap wel vragen, heer Vintcent? - vroeg nu mevrouw de Prosni.

- Ik heb hierbij gehoor gegeven, mevrouw, aan het verzoek van iemand, die tot u en de uwen in naauwe betrekking staat, en die mij vroeg om uwe dochter onder het oog te brengen, dat men de dingen dezer wereld niet te zeer moest ter harte nemen, dewijl juffer de Prosni dezer dagen het hoofd wat vol had van allerlei nesterijën.

De tranen van ergernis en verontwaardiging vloeiden nu Jeanne langs de wangen.

- Mijnheer Vintcent, noem mijne tante de la Goûte. Wat heb ik haar toch gedaan? Ik mag op sommige punten mogelijk wat vrijer denken; maar wat heb ik u gedaan, dat billijken grond kan geven, om op eene wijze tot mij te spreken, die eerst door misstap of wangedrag kon worden gewettigd? Waarlijk, indien iets mij kon afkeerig maken van die steiler begrippen en die stijver denkwijs, dan zou dit kunnen geschieden door de aanmatiging en de liefdeloosheid, die ik in haar gevolg zie. Mijnheer, het is u gelukt om mij te ergeren, om mijn leed, dat zulks evenwel zoo weinig noodig heeft, te verzwaren. Zeg dit aan mijne tante. - Zij verliet het vertrek.

Het stilzwijgen van den predikant overtuigde mevrouw de Prosni, ware zulks nog noodig geweest, dat hare dochter de waarheid had gegist. Zij wilde evenwel zoo veel

mogelijk zekerheid hebben. - Toen Jeanne zich had verwijderd, scheen ook de heer Vintcent te willen heengaan, althans hij sprak terstond van ‘reeds laat’, en bragt zijne verschooning in, indien hij zijn bezoek tot ongelegen uur mogt hebben gerekt.

- Dit is niets, mijnheer Vintcent. Ik zal er u integendeel nog eenige oogenblikken bij vragen. Gij scheent op mijner dochter terugkomst te wachten. Uw.... ja, uw aanval was te plotseling, om dit niet te veronderstellen. Als moeder moet ik u afvragen, heeft mijne zuster verlangd, verzocht, dat gij Jeanne op die wijze zoudt onderhouden? Ik zal uw zwijgen voor toestemming houden.

- Mevrouw de la Goûte heeft mij dat verzocht, mevrouw, zeggende dat uwe nicht tegenwoordig veel te wereldsche gedachten in het hoofd had. En zij is eene dame, welke ik niet kan mistrouwen. Zij is eene mijner meest vertrouwde bekenden, eene christinne in den stijl der Bereërs. En welk leed ik uwer dochter ook moge hebben gedaan, het is tot heil harer ziele.

- Dat kán het zijn, mijnheer Vintcent, indien zij leert u en hare tante vergiffenis te schenken - sprak de moeder, nu geheel moeder.

Vintcent vertrok.

Mevrouw de Prosni vond hare dochter op hare kamer, nog treurig, nog verontwaardigd over eene verdenking, zoo weinig verdiend, en die haar niet minder kwelde, omdat de heer Vintcent inderdaad niet had uitgesproken, welk bezwaar hij tegen haar had in te brengen.

- Tante is altijd zoo onaangenaam tegen mij - sprak het meisje opgewonden en alsof zij had besloten, of dat zij zich niet wederhouden kon, om haar hart ten volle

lucht te geven. - Persoonlijk heb ik haar niets misdaan. Maar tante is nu eenmaal gewend om hare godsdienstigheid te stellen in een naauwlettend hangen aan de letter en in een angstvallig vasthouden aan het uiterlijke. Met hare regtzinnigheid meent zij alles goed te maken, en zij vraagt niet naar de liefde en naar de billijkheid. Kleingeestig is zij; dat maakt dat zij op de letter en op een' penning dood blijft. Daardoor haat zij, verdenkt zij, verdoemt zij. Zij is van die soort, die de mug doorzijgen en den kemel verzwelgen.

- Lieve Jeanne, zwijg. Gij zijt te opgewonden, gij kunt vooral thans uwer tante geen geregtigheid laten wedervaren. En daarenboven.....

- Gij hebt gelijk, moeder. Mogelijk zal ik tante wel nooit naar regt beoordeelen. Want dit blijf ik zeggen, dat, konden menschen mij ooit ingenomen tegen de godsdienst maken en mij daarvan doen vervreemden; dan zouden zulks de twistzieken en menschen van hare soort, die zoo overchristelijk willen wezen en zoo onchristelijk zijn, zoo ootmoedig en tevens zoo aanmatigend, zoo zoet van liefde en met zoo veel hatelijkheid.....

- Zwijg, lieve Jeanne. Gij moogt niet zoo spreken over tante. - Er is er Één, die ons oordeelt.

Achttiende hoofdstuk.

Het is eene waarheid, waarvan men meer en meer wordt doordrongen bij de beschouwing van dingen en menschen, dat de eigenlijke beweegoorzaken en hefboomen dikwijls aardig verborgen zijn - soms zitten kunnen, waar men dit te naauwernood zou vermoeden. Wij zien wijzers, ja seconderadertjes en spiraalveêren in 't uurwerk, zien stampers en raderen aan het stoomwerktuig, zien veranderingen van decoraties op het tooneel; - maar wie zou, zonder dat hij daarvan is onderrigt, ooit vermoeden, dat in trommel, ketel, machinerie, die daar zoo stil en gesloten of geheel verborgen zijn, de regte m o t e u r s waren te vinden? - Het gaat in de menschenwereld, vooral in de groote, hooge, dikwerf niet anders. Eilieve, als eens de regte bewerkers, de ware vaders van vele plannen, die uit vorstelijke, ministeriële kabinetten en zelfs breinen heeten uit te gaan, voor den dag kwamen; men zou soms verwonderd staan te kijken. - Soms komt men er achter, dan

vooral, wanneer de raad een verkeerde blijkt te wezen, en de hooge, aanzienlijke man zich verontschuldigen wil of moet. Men ontdekt soms, wie eigenlijk de drijfveeren en stutten der zaken zijn, als groote lieden wat verlegen worden, en men ziet naar welke steunsels zij grijpen. Dat wij dit op de betrekking tusschen Lodewijk XIII en den kardinaal-minister de Richelieu ten volle, op den kardinaal en diens verhouding tot pater Joseph eenigermate willen toegepast hebben, lieten wij vroeger duidelijk worden of doorschemeren. - Wij achten die herinnering noodig, tot beter verstand van wat wij op den 16^{den} October 1627 te P o n t l a P i e r r e, een gehucht in de omstreken van la Rochelle, of liever een huis van enkele kleine gebouwen omgeven, op naauwelijks honderd schreden afstands van het strand, zien plaats grijpen.

Daar heeft de kardinaal zijn kwartier gekozen, terwijl de koning te Estré zijn' intrek nam. De laatste heet het opperbevel bij het beleg in handen te hebben, terwijl Marillac, de hertog van Angoulême, de maarschalk de Schomberg en de Bassompierre ieder over een bepaald deel van de lijn van insluiting en de daar geposteerde regementen het bevel voeren. - Wij vinden de Richelieu in eene tamelijk ruime en hoewel landelijke, vooral voor die dagen vrij aanzienlijke woning. De steenen vloer van het vertrek hindert minder, doordien men er een dik tapijt op heeft gespreid. Wat vreemd steekt dit af bij de maar slordig gepleisterde muren, gelijk het ook eene wat ongewone vertooning maakt, dat men die kasten, waarin vroeger tinen koperwerk prijkte, gevuld ziet met portefeuilles van fluweel of perkament, dat men die rijke gebeeldhouwde fauteuil ziet staan aan die tafel, welker onbehouwen pooten

wat humoristisch onder dat lakensch kleed met gouden franje uitsteken. En niet minder in het oog vallend zou die inconsequentie worden, werd voor u de deur geopend van die opkamer, slaap- en bidvertrek van den kardinaal, welks tapijten behangsel beter met dat kolossaal en prachtig verguld ledikant, met gebloemd geel damast omhangen strookt, dan met die bijna ruwe zoldering. Een meesterstuk van beeldhouwwerk in ivoor is dat kruisbeeld, terwijl gij in dien hoek ziet wat als altaar kan dienen, gelijk althans het overprachtig misgewaad schijnt aan te duiden, dat daarnevens hangt. Meesterwerk van kunst is dat rijk toilet met kan en kom in zilver, door Cellini's hand bewerkt, waarop tal van doosjes en fleschjes staan, ieder ter zijner plaats, in orde die schier stijfheid mag heeten. Doch hoe kenmerkt hetgeen u hier en ginds omringt den man aan wien dat behoort, den priester, den man van zaken, den man der wereld, velerlei betrekkingen uiteenhoudend, ineensmeltend; doch altijd in de eerste plaats en geheel - de Richelieu!

In het ruime voorhuis der woning liet zich nog het duidelijkst bespeuren, dat men zich hier bij een man van aanzien en invloed bevond. Niet door pracht. - Een paar veelgebruikte fauteuils, drie of vier lompe stoelen met houten, onbekleede zittingen, eene kleine tafel aan het eene raam, waarop onaanzienlijk schrijfgereedschap, maakten al het ameublement uit. Maar op een dier fauteuils zit de heer de Marillac, wachtend tot dat hij bij den kardinaal zal worden toegelaten, terwijl de andere, naar het schijnt uit eerbied voor den bevelhebber, ledig blijft. - De overige stoelen zijn bezet door een onderbevelhebber en twee leden van het hoog geregtshof van la Rochelle, die naar Marans

zijn geweken. Bovendien bevinden zich nog eenige personen in het vertrek, die gehoor bij den kardinaal verlangen, ten einde door hem 's konings oor te hebben, of die door Lodewijk bereids aan zijnen eersten minister zijn verwezen. - Nóg heeft de kardinaal zijne eigene lijfwacht, nog zijne pagies niet, welke hij later wel zal hebben. Een officier des konings en edelman neemt desniettemin bereids de dienst waar van kamerheer of adjudant, uit hoofde der betrekking, waarin de Richelieu onmiddelijk tot de vloot, middelijk tot het leger staat.

De kardinaal houdt, met de eene hand op de tafel leunende, in de andere eenen brief, één' uit verscheidene die hem vóór een half uur werden gebragt. - Had men het woord: ‘dringende tijdingen bij zijn heerschap ingekomen, niet storen!’ van den officier tot Marillac gehoord; men zou gemeend hebben in dien brief een stuk te zien, indien al niet gekomen uit een der vorstelijke kabinetten van Europa, ten minste van het parlement van Parijs; althans des ministers houding is nadenkend genoeg.

- Dus vóór vier dagen reeds te Poitiers; terwijl hij weet dat ik hem wacht! En daar staat dat: ‘zaken voor onze orde’ bij, alsof mijn wachten zoo geheel in den regel was en zoo als het behoorde. Misschien nog wel slordig genoeg of opzettelijk genoeg vrij laat verzonden. - Wél biechtkind, maar daarom geen kind, pater! - Vijfde... zesde... zevende... Dan zou hij reeds heden kunnen komen. Wij zullen zien.

Op dit oogenblik wordt er aan de deur van het vertrek getikt.

- Binnen!

- Uw doorluchtig heerschap, de heer de Marillac is daar. Hij wacht reeds een poos en verzoekt....

- Zoo? - is het antwoord, met die variatie van dat elastieke woord, dat van hooge ingenomenheid tot verachting, van de blijde verrassing tot teleurstelling en zelfs schrik reikt, welke te kennen gaf, dat hij den heer de Marillac met wat wachtens niet te veel gedaan rekende. - Laat dan de heer de Marillac binnenkomen. Doch wees zoo goed en schuif dat ding dáár voor de deur digt - eindigde hij, op het dikke wollen gordijn wijzende, dat voor de deur hing.

En weldra zag men den heer de Marillac verschijnen, een der legerhoofden, gelijk wij zeiden, nog in de kracht des levens, gekleed met eenige meerdere zorg, doch niet zoo in het oog loopend net, dat zulks hinderlijk werd. Alleen zou men een' krijgsman iets meer doortastend, iets meer ferm hebben gewenscht, dan hij scheen, naar zijne houding hier te oordeelen.

- Ik wenschte uw doorluchtig heerschap - hij zag daarbij om zich alsof hij twijfelde of zij wel alleen waren - te spreken over een plan, dat evenwel mogelijk reeds door uw doorluchtig heerschap zal opgegeven wezen.

De kardinaal zag hem aan wat nadenkend en afgetrokken, als zocht hij onder zijne vele plannen dat, wat de heer de Marillac kon bedoelen.

- Ik meen, doorluchtig heer, den aanslag om het eiland Ré te zuiveren van de Engelschen, door daar eene landing te bewerkstelligen.

- Mijnheer de Marillac, dit te doen of niet te doen, is, geloof ik, zaak des konings, niet waar?

- Natuurlijk - haastte de Marillac zich te antwoor-

den. - Doch de maarschalk de Schomberg moet zeer voor die landing zijn. En ik kreeg berigten, dat de hertog van Buckingham toebereidselen maakt tot zijn vertrek.

- Hij heeft zich immers nog niet ingescheept, mijnheer?

- Dat niet; maar...

- Dan is hij er reeds meer dan eens even digt aan toe geweest als nu.

- Nu meende ik, dat die landing onnoodig zou wezen, en eenen vliedenden vijand...

- Ik geloof, mijnheer de Marillac, dat gij gelegenheid zult hebben, om in eenen nader te houden raad uwe gevoelens op dat punt voor te dragen, mogelijk morgen.

Op dit oogenblik werd er aan de deur getikt en deze geopend. - Achter den officier vertoonde zich iemand, wien men elders ligt niet zoo veel opmerkzaamheid betoond, dien de heer de Marillac ligt over het hoofd gezien, veelligt met eenige minachting bejegend zou hebben. Het was onze oude bekende, pater Joseph.

- Tot morgen dus, zoo wij hopen, heer de Marillac - sprak de kardinaal nu tamelijk ongeduldig.

- Verschoon mij, doorluchtig heer, indien ik soms wat ongelegen kwam en met meer soldatenrondheid dan wel naar de vormen...

- Mijnheer de Marillac, ik weet dat de beste krijgers meer en beter bij dat wat gij de onwetendheid en ruwheid des soldaats wilt noemen worden opgevoed, dan bij de fijnere vormen en de beschaving der wetenschap. Tot het genoegen van u morgen te zien. - Hij liet de laatste woorden vergezeld gaan van eene buiging en een lachje, dat althans even veel spot en verveling als beleefdheid teekende.

En de Marillac deed later het voorstel om Buckingham niet aan te vallen, maar den vliedenden vijand eene gouden brug te bouwen, dat hem enkel den naam bezorgde van Marillac v a n d e g o u d e n b r u g .

Hij vertrok en de pater zag hem na met een' blik, die kon te kennen geven, dat hij bereids zag, hoe zwaar het legerhoofd in de schaal des kardinaals woog.

- Zijt ge eindelijk hier? Hoe hebt ge u in 's hemels naam zoolang kunnen doen wachten? Gij zijt immers reeds in Augustus uit Parijs vertrokken.

- Zaken voor onze orde mij door den pater provinciaal opgedragen, hielden mij zoolang bezig. Ik moest kloosters bezoeken, kloosters inwijden, doorluchtig heer.

- Had ik u niet geschreven, dat ik uwe tegenwoordigheid verlangde, om mij te helpen, ten einde den koning over te halen, om met alle kracht een beleg door te zetten, waarbij mijne eer op het spel staat en waarvan ik het slagtoffer kan worden, indien het kwalijk uitvalt?

- Ik kan u de mij voorgeschreven reisroute door Touraine en Poitou laten zien, doorluchtig heer.....

De Richelieu zag hem aan op eene wijze, die scheen te willen vragen, of hij denzelfden pater Joseph van weleer voor zich zag.

- En was die togt dan zoo noodzakelijk, van zulken onvermijdelijk langen duur?

- Mijne reisroute en mijn journaal mogen mij verantwoorden, doorluchtig heer - was het antwoord, terwijl de pater in den zak van zijne pij voelde, als wilde hij een boekje daaruit krijgen. - Men is van den kant der Jezuiten zeer werkzaam. Zij trachten alom kloosters op te rigten en daarbij als gewoonlijk scholen te voegen. En

het kan toch wel uwe meening niet zijn, doorluchtig heer - ging pater Joseph voort, het onderwerp als met eene wel zachte, naauwelijks voelbare, maar toch onverstoorbare hardnekkigheid vasthoudende - het kan toch uwe meening en wensch niet zijn, dat men dezen de vrije hand laat.

- Gij weet hoe ik daarover denk - liet nu de Richelieu zich hooren, in de hoop, dat de pater, wanneer zij dit onderwerp hadden afgehandeld, minder zou kunnen weigeren een oor te leenen aan wat híj met hem had te bespreken. - Ik acht het niet wenschelijk, dat het ligtelijk twijfelend volk, dat onmagtig is om de waarheid te kennen, te zeer wordt onderwezen, even als ik het niet goedkeur, dat het eene te groote welvaart en te veel ruimte geniet. Ik zie liever nog meer meesters in de werktuigelijke - dan in de vrije kunsten. Twee of drie klassen, welke de kinderen uit het volk doorloopen, om niet al te grof onwetend te blijven, zijn genoegzaam voor onze stadbewoners, onze werklieden en handelaars.

- En toch zult gij voor hunne scholen wel minder bang zijn, dan voor de gevolgen van dien, doorluchtig heer. Daaraan moet, dunkt mij, wel zeer worden gedacht.

De kardinaal had nu begonnen met dat onderwerp zich bezig te houden, en hij vergat schier, dat hij dit eigenlijk alleen had gedaan om er af te zijn. Hij ging dus, zelfs met eenige ingenomenheid met zijne denkbeelden op dit punt, voort:

- Een genootschap als dat van de Jezuiten, dat zich meer dan eenig ander door de wetten der voorzigtigheid laat leiden, en dat zich aan God wijdt, zonder daarom juist de dingen dezer wereld uit het oog te verliezen, en

dat zoo volmaakt georganiseerd en ingerigt is, dat slechts één enkele wil het geheele ligchaam en al de leden schijnt te regeren, - een genootschap dat zich door eene gelofte van blinde gehoorzaamheid aan één hoofd onderwerpt, dat duurzaam zijn hoofd blijft, mag, volgens de wetten eener gezonde staatkunde, niet te veel gezags en te veel voorregten genieten in een' staat, omdat deze daarbij van zulk een genootschap alles te vreezen zou hebben.

- En ik zie nog het meeste kwaad daarvan in de toekomst, meer dan voor het tegenwoordige - liet pater Joseph zich vernemen.

- Natuurlijk wordt dit gevaar grooter, als men bedenkt, dat te eenigen dage alle ambten en bedieningen in de handen van hunne leer- en volgelingen zouden kunnen zijn. De vroege indrukken oefenen door geheel het leven een' magtigen invloed uit. En dan komt het sacrament der biecht daarbij. Dat een en ander zou hun zoo groote magt en invloed in handen geven, dat men werkelijk de zaak van het onderwijs niet aan hen kán overlaten. - Ik zal hun daarom nooit de hand reiken, du Tremblay, indien dit u kon verontrusten - besloot hij zijne rede, naar het scheen met eenig ongeduld om nu ook zijne zaak op het tapijt te brengen. - Als om niet te veel te beloven ging hij nog voort: - Evenwel zou ik mij ook om die zaak tot geenen prijs willen bloot stellen aan oneenigheid met het hof van Rome, dat middelpunt der christenheid. Dáár veel te gelden mag heeten overal veel te gelden, dáár ontzien te zijn geeft in de geheele wereld ontzag.

Pater Joseph bemerkte de restrictie duidelijk. Hij scheen evenwel met de ingewikkelde vertrouwelijke mededeeling en halve belofte genoegen te nemen, misschien overtuigd

dat de staatsdienaar bezwaarlijk meer kon doen. De kardinaal scheen een oogenblik te zoeken naar eenen geschikten aanloop om de zaak ter baan te brengen, waarover hij vooral den pater wilde spreken. Hij kwam daarvan nochthans spoedig terug, gedachtig aan zijn eigen stelregel, dat men altijd dengene wantrouwt en zich zelden opent voor den man, dien men met list en achterhoudendheid ziet te werk gaan, en dat openheid, althans het voorkomen daarvan, de zaken welke men voorheeft niet weinig bevordert.

- En nu wenschte ik u wel te onderhouden over de zaken die mij verontrusten, Ik heb behoefte om mijn hart uit te storten in dat van mijn' vriend.

Pater Joseph was enkel opmerkzaamheid.

- De koning heeft weinig lust en begeerte tot den krijg dien wij voeren. Ik zelf voorzie dat het beleg van langen duur kan wezen en acht den uitslag onzeker. Bij vele grooten, bij de gezaghebbers in het leger, bespeur ik eenigen onwil, bij den man dien gij zaagt vertrekken als bij de overigen, den maarschalk de Schomberg welligt uitgezonderd. En gelijk ik u heb gezegd, mijne eer staat daarbij op het spel; bij mislukking ben ik het slagtoffer van mijn' ijver voor het behoud onzes geloofs en voor Frankrijks heil.

- Waarom zou Marillac er tegen wezen?

- Van dien weet ik zulks het minst, of ik moet aan geheimen invloed uit Parijs denken. De koningin-moeder is ondankbaar, de koningin eene Spaansche in haar hart. Beiden zijn jaloersch.

- Maar de hertog van Angoulême?

- Onberedeneerde menschelijkheid, flaauwheid, die hem

ook bewoog om de Rochellers hun' oogst te laten binnenhalen.

- De Bassompierre..... dit weet ik. Hij haat als uit instinct den man van genie, den man die Frankrijks eenheid en grootheid wil.

- En ik ben verloren als la Rochelle niet valt.

- Dan moet la Rochelle vallen, tot allen prijs vallen. Dit spreekt van zelf. Er is te veel geschied om het er bij te laten. Weifelen is terugtreden, terugtreden een triumf voor de Rochellers in de eerste plaats, en naauwelijks een mindere voor al uwe vijanden en voor die van onze godsdienst. La Rochelle moet vallen.

- Maar hoe? En dat met zulke onwillige helpers?

- Die moeten er zoo verre worden ingejaagd, dat zij niet terug kunnen, dat zij genoodzaakt zijn om door te tasten. Eene expeditie, het een of ander, naar Ré bij voorbeeld.

- Buckingham wilde reeds vroeger vertrekken. Hij wordt het van zelf moede. Ziekte in zijn leger, moedeloosheid en verveeling van zijne troepen, zijne wispelturigheid zullen hem wel nopen om te gaan.

- En zult gij hem zoo ongestraft laten komen en heengaan? Hij moet toch weten, dat hij den voet op Franschen grond heeft gezet en de scherpte voelen van een Fransch zwaard. Zij zullen allen gaarne zich met de Engelschen meten. En als zij eens bloed hebben geroken, is het met Marillacs weifeling, Angoulêmes menschelijkheid en Bassompierres tegenwerking gedaan. Schomberg wil, en daarom moet die voorop. Gij zult zien, dat zij later geene bedenkingen hebben.

- Maar dat helpt mij niet in la Rochelle. En dat

wordt voor onneembaar verklaard, zoolang het de zee heeft en van daar toevoer kan krijgen.

- Dan moet het de zee niet hebben. Die is Rochelle's keel, waardoor het ademt en voedsel krijgt. Knijp het die digt. Wat voor het zwaard niet wil wijken mag door honger vallen. Die temt wilde beesten. En dat is onze krijg. 'E c c l e s i a n o n s i t i t s a n g u i u e m' zeggen onze broeders van den H. Dominicus. Uw dijk....

De kardinaal dacht na.

- Dat is reeds geopperd. Doch de moeijelijkheid, de ontzettende kosten. Millioenen....

- Wie 't al wil hebben en zich zelf behouden moet durven doen wat hij kan, wagen wat hij heeft. En nog eens, heer, bereken dat gij niet enkel werkt voor de dingen dezer wereld, maar dat het hooger belangen geldt. Zonder eenheid geen vastheid, zonder vastheid geen grootheid voor Frankrijk. Die les geven ons de mannen van het genootschap waarover wij spraken. Het meeste is, den koning te winnen en te behouden voor onze zaak.

- Dat is juist mijne zorg. Onze koning is van een wat gevoelig gestel. Zijne gezondheid, want daaraan wil ik het toeschrijven, is niet de meest vaste; dit maakt hem soms wat wankel in zijne besluiten. Ik mogt zijne Majesteit en anderen in dit opzigt vergelijken met de wierook. Als deze moeten zij in vuur wezen, om te toonen wat zij zijn en kunnen.

- Doch juist dit zal men het best bewerken door hem op één groot plan het oog te doen vestigen, waaraan hij de eer zijner kroon vast ziet. Daarvoor is niets geschikter dan de inneming van dat broeinest van verzet. En dit is niet te winnen dan door hen van de zee af te

snijden. Ik heb u daarom, doorluchtig heer, aan de hand gedaan om een dijk door de haven van la Rochelle te leggen, en wel eenen, waarop de zee niet al haar geweld uitoefent, door in deze in het midden een open vak te laten. Ik heb daarover nog nader gesproken met Metezeau, den architekt des konings, en met den bouwmeester Tiriot. Beiden achtten het plan uitvoerlijk, hoewel zij meenden, dat men ook in dien dijk gaten moest laten voor het doorspoelen. Zij rekenden dat men, door schepen met steenen te laten zinken, die in de klei zich vast werken, den bodem genoeg zou stevigen, om het werk een hechten grondslag te geven.

- Maar de kosten, de geweldige kosten!

- En hoeveel hebt ge reeds in onze financiën verbeterd en het schijnbaar onmogelijke mogelijk gemaakt! - Rondweg, wij zijn hier als in een vaartuig dat op ondiepte is geraakt; dan is het kostbaarste niet te kostelijk. Gij loopt gevaar, heer, om al de vrucht van uwen arbeid te loor te zien gaan, ja dien tot uw schade en nadeel te zien verkeeren, zonder een stout en moedig doortasten. Daarom een krachtige aanval op Ré en dan de dijk!

Hij sprak daarover met eene geestdrift en verzekerdheid, die op de Richelieu zigtbaren indruk maakte.

- Gij blijft toch hier, vader? Ik zal elders mijn intrek nemen. Ik kon u noodig hebben - sprak hij bij het afscheid, na een onderhoud dat ruim een uur duurde.

Jean Farine had zeker gesproken zoo als hij meende, toen hij moedig genoeg en schier strijdlustig, zich verheugde, omdat er, gelijk hij het noemde: ‘groot wild’ op de baan was gekomen. Hij behoorde in geenen deele onder

dezulken in la Rochelle, die de komst des konings in het leger als schrikverwekkend beschouwden, vooral toen men geene toebereidselen zag maken, die op storm of ook maar naauwere insluiting doelden. De moed rees zelfs, toen men vernam uit brieven van den hertog de Kohan, dat de protestanten in Languedoc gemeene zaak hadden gemaakt met de Engelschen, en men, niettegenstaande van de vijandelijke forten daarop werd geschoten, nu en dan een schip met levensmiddelen, wijn en krijgsbehoeften, uit Engeland afgezonden, in de haven der stad mogt zien komen.

La Forêt keerde in den avond van den 17^{den} October huiswaarts van de haven, waar hij naar eenige aangekomene scheepjes was gaan zien, toen hij digt bij zijne woning zijn' neef ontmoette.

- Gaat ge nog uit, Jean? Of hebt gij de wacht?

- De wacht heb ik niet; hoewel zij het te hnis denken. Maar uitgaan, neef, ja. Zeg haar daarbinnen er niets van; doch ik wil op de jagt. Het kan misschien wel een paar dagen duren, mijn vriend. Men kan niet weten, wat er gebeurt, daarom, adieu! des noods, la Forêt. - God zij met u als met mij! - Hij had zijn' neef de hand gereikt, welke deze drukte.

- Hij behoede u, Farine! Maar gaat gij zóó en alléén? - Neem mij dan liever mede.

- Mijn lang roer neem ik e n p a s s a n t met mij. Alléén is ruim zoo zeker als met meerderen. Pakken zij mij nu; dan ben ik de boer uit den omtrek, die natuurlijk wel eens wil weten, hoe de vreemde gasten op zijn erf huishouden. En zachts dat er een van ons bij de vrouwen blijft. Stel haar gerust, la Forêt. Nog eens, adieu!

De laatstgenoemde oogde zijnen neef nog na, die met zijnen breedgeranden, lompen hoed, zijn buis van graauw wollen stof, zijne wijde broek en grove kousen weinig geleek op een soldaat, al droegen dezen toenmaals ook nog niet de uniformen, zonder welke wij ons naauwelijks geregelde troepen konden voorstellen. Toen Farine later tegen tien uur aan de poort van Coignes kwam, vond hij geene moeijelijkheid, naauwelijks oponthoud. Uit het ‘gelukkige jagt!’ dat de wachthebbende rotmeester hem nariep, mogten wij veeleer besluiten, dat deze aangaande Farine's plan althans eenigermate is ingelicht.

Dat het inmiddels geheel donker is geworden komt Farine te stade. Hij kent elk pad en ieder plekje, terwijl de wachtvuren hem ter aanwijzing strekken, welke plaatsen hij heeft te vermijden. De vijand is gerust tegen elken overval, en daarom zwerven er maar schaarsch patrouilles. Zonder deswegens de voorzigtigheid te verzaken, en nu en dan eens een weg dien hij inslaat in één gezigtslijn brengend met vuur of licht, dat hij in de verte ziet, meest zich aan den kant houdend, stapt hij voort, met zijne gedachten te huis, met zijne herinneringen, die in dit oord zoo veelvuldig worden opgewekt, meest in de dagen van weleer, toen hij als knaap en jongeling hier zoo dikwerf omzwierf. - Slechts eens ontmoette hem eene kleine bende, die de ronde deed of welligt op verkenning uitging, zoodat hij zijdwaarts afweek, zijn geweer verborg en nu op eenen korten afstand van daar in een greppel ging liggen.

Een oogenblik meende Farine, dat de manschappen toch iets hadden bespeurd, toen hij zag, hoe eenigen van den troep zich meer in het veld verspreidden.

- Ik zie geen Rochellers, noch iemand uit Languedoc - hoorde hij een der krijgslieden zeggen tot een ander, die met eenig gezag scheen bekleed te zijn. - Ik wenschte maar, dat wij een varken ontmoetten, dat op het ‘q u i v i t ?’ het parool niet wist. Veel onderscheid tusschen een zwijn en zoo'n koppigen Rocheller zie ik niet. En dat is toch maar waar, dat beiden, dood en gehangen, beter dan levend zijn.

- Met die grappen is het uit, Chabret. Gij weet, dat er orders zijn om de krijgstucht en de goede orde streng te handhaven. De kardinaal wil niet dat iemand mishandeld, iemand schade toegevoegd worde. En waarachtig, hij laat er niet mede gekken. Hij heeft ze in Parijs-zelf wel zoo klaar gekregen, dat men er bij nacht schier even veilig gaat als over dag. Daarom, varkens noch hoenders geen veêr of borstel zelfs, zeg ik u.

- Een Rocheller des noods toch wel. Dán hoe meer te liever.

Dit gesprek werd gevoerd zoo aaneengeschakeld, als de wat onzekere schreden en het strompelen nu en dan dit gedoogden. Naauwelijks hadden de krijgslieden zich verwijderd, of Farine hervatte zijn' weg met versnelde schreden. Hij scheen te verlangen om dien nacht nog een goed eindweegs af te leggen. Het was nog geheel duister, toen hij aan eene hoeve kwam, naar welke hij bereids lang scheen te hebben uitgezien. Reeds op vrij verren afstand begon een hond geweldig te blaffen.

- Guardien is er nog, en dus zal Aniol er ook nog wel wonen. Hallo maar, mijn beest, maak de slapers terwijl wakker! Ik zou toch zeggen, dat ik een dagje ouder word. Wat wist ik anders van zulk eene nachtelijke

wandeling? Hoe vele deed ik er vroeger om Madelon... Tóen ter wille mijner liefde, en nú... 't Kan vreemd veranderen in deze wereld, van binnen als van buiten... - luidde Farine's alleenspraak, terwijl hij voorttrad.

Toen hij aan het erf was gekomen blafte de hond grimmig en hoorde men de ketting van tijd tot tijd klirren, alsof hij die zou in stukken rukken.

- Guardien! Waar is mijn beest? - sprak nu Farine den hond toe, dien hij had laten blaffen, verwachtend dat de bewoners der hoeve daardoor wel zouden gewekt worden en zich dan vertoonen. Toen dit evenwel niet gebeurde, trof hem eensklaps het vermoeden, dat zich misschien vreemden op de hoeve konden bevinden. Het geblaf van den hond was nu overgegaan in een zacht gejank of gekreun, afgewisseld door snuiven, teeken dat hij een vriend herkende en verlangde dezen te ontmoeten. Farine beraadde zich slechts een oogenblik en trad, na over het hek te zijn heengeklommen, dat in eene hooge haag was aangebragt, op het erf. Zijn eerste gang was naar den hond, die tegen hem opsprong, zich tegen hem aandrong en hem de handen lekte.

- Stil nu, Guardien! Ik heb meer te doen.

Hij trad nu digter naar het huis toe, waar hij eenige kuipjes onderscheidde en manden, welke men bezigt bij den wijnbouw. Hij voelde daarin. Zij waren vochtig.

- Gisteren nog gewerkt - sprak hij - dus is alles waarschijnlijk in orde.

Nu klopte hij op de deur. Betrekkèlijk zeer spoedig hoorde hij thans eenig gerucht en iemand naderde van binnen de deur met een licht.

- Wie daar?

- Zijt gij alleen met uwe huisgenooten, Carné?

Oogenblikkelijk werd nu de deur geopend.

- Kom binnen, kom binnen! Zijt gij er werkelijk uit? En waar is Madelon en Pierre? Het is er bitter mede gesteld dáár, niet waar?

- Madelon en Pierre zijn nog in de stad, en zoo slecht is het er nog niet. Of zie ik er zoo uitgemergeld uit?

- Maar wat komt gij dan doen?

- Wat eten, vriend Carné, en vragen om een plaatsje, waar ik mij nu en morgen kan verschuilen, zonder dat iemand mij bespeurt. De postboden uit het leger komen immers nog hier langs?

- Ja; doch wat wilt gij?

- Het is beter dat gij dit niet weet. Ik vraag u slechts eene schuilplaats...

- En naar den weg naar 's konings leger! Farine, ik wil, ik moet u vertrouwen. Ik hoop ook dat ik het kan.

Farine's bloed steeg hem bij dien zweem van verdenking naar 't gelaat.

- Dat is gemeen, Carné!

- Nog altijd dezelfde heethoofd. Stil maar; gij zult eten hebben, en gij kunt achter in mijne kamer blijven.

De boer had inmiddels bereids vleesch en brood opgezet.

- In uwe kamer wil ik niet. Eene schuur, een hok, waarin men ook buiten uw wil en weten kan komen. Gij moet niet in ongelegenheid geraken. En als uw volk iets heeft gehoord, zeg dan, dat er iemand is geweest om uwe medecijn voor zijn paard.

Carné krabde zijn hoofd.

- In de kleine schuur zoudt gij kunnen schuilen, boven op dat hooizoldertje. Daar komt niemand.

- Goed - sprak Farine, die nu het brood, een stuk vleesch en de kruik opnam. Men kan er op den weg zien. Goeden nacht! Als gij een' stok of zoo iets uit het dak ziet steken, is dit een sein, waaraan gij kunt bemerken, dat ik iets noodig heb. Kom dan ongemerkt. Adieu! - Buiten nam hij nog zijn geweer mede. Op het punt van heen te gaan hooren wij hem nog zeggen:

- St.... Laat Guardien heden niet los. Ik hoop er u nog voor te trakteeren later, trouw hondenkind! - voegde hij er bij, naar het beest ziende, dat weder kwispelstaartte en naar hem opsprong.

Farine had weldra zijn' schuilhoek gevonden en nam nu een paar uren rust, welke hij zeer behoefde. Hij ontwaakte verkwikt, toen het reeds lang dag was. Met genoegen zag hij, dat hij uit zijne schuilplaats een groot deel wegs kon afzien. Hij hoorde, hoe Carné het volk zoo ver van de hand zond als hij kon. - Traag en slepend gingen nu de uren voor Farine voorbij. Hij moest den geheelen dag wachten. Laat in den namiddag verliet hij zijnen schuilhoek, ongezien zelfs door zijnen gastheer, voorzien van eene spade. Hij begaf zich omstreeks vijf ure naar eene plek, waar de weg tot eene kleine beek voerde, over welke eene brug was geslagen. Hij verborg ook nu zijn roer, evenwel zoo, dat hij het spoedig ter hand had. Daarop groef hij bij de brug een gat, terwijl hij den weg gestadig langs keek. Hij zag weldra eene kar naderen, lomp genoeg, doch niet zoo onbehouwen als de boeren gewoon waren te gebruiken. Hij nam nu het voorkomen aan als of hij het gat weder vulde, en als was hij daarmede zoo bezig, dat hij het naderend rijtuig niet had bespeurd.

- Stomme boer! Waarom hebt gij den weg opgegraven?

- Dat heeft Jacques gedaan, heeren. Er moest eene nieuwe schoeijingplank in. Ik ben aan 't digten - was het antwoord in plat p a t o i s en onnoozel.

- Kan men er langs?

- Dat zal wel gaan, als gij er uw paard langs leidt. Wacht even, ik zal wel.

- Blijf er af met je pooten, stommerik! - liet zich nu de minst aanzienlijke der reizigers vernemen, die de teugels hield, terwijl hij Farine een' ligten zweepslag toebragt, die thans met eene pijnlijke houding zijne hand bekeek, en daarop van de kar wegsprong.

Dit was tegen Farine's wensch, die nu evenwel oogenblikkelijk een ander plan vormde. Hij wachtte totdat het paard bijna over de brug was; doch nu was een krachtige vuistslag, die den man nedervelde en een stevige ruk aan den teugel, zoodat de wagen in den zandhoop stak, bijna ééne daad, en in het volgende oogenblik was Farine op de kar, waar hij den armen heer Franc, deurwaarder van 's koning's geheimen raad, weldra had overmeesterd en een doek in den mond gestopt, waarop hij hem de armen bijeen bond. Hij vergat zijn lang roer niet; en weldra reed het rijtuig voort, als had er niets plaats gegrepen. Hij hield den weg nog tot de avond was gevallen, toen hij meende op eene daartoe geschikte plek te zijn gekomen. Hij stak nu een paket dat hij vond in zijn wambuis, hing zich een valies over de schouders, gebood daarop den heer Franc af te stijgen, gaf het paard een zweepslag en ging daarop met zijnen gevangene veldwaarts in, onder bedreiging dat trager tred hem slechts op een' kolfstoot, tegenstand op het leven kon te staan komen. Het gelukte Farine om ongedeerd met zijnen buit binnen la Rochelle

te komen. Hij werd met gejuich aan de poort ontvangen en leverde weldra zijnen gevangene over aan den daar wachtdoenden officier, waarop hij zich met de paketten naar den maire begaf.

- Maar hoe hebt gij dat durven doen, kerel, zoo ver buiten de liniën van den vijand?

- Hoe verder er buiten, te veiliger, dacht ik, heer. En ik wist, dat het geleide maar tot aan de hoeve van Carné medeging.

- En is de postiljon dood dien gij geslagen hebt, of was het soms iemand van eenigen rang?

- Gij zult dat alles kunnen vernemen, heer, van den gevangene zelf, die mogelijk weinig lust had om te praten, maar het stellig niet kon. Ik heb maar een paar woorden met hem gewisseld.

Farine ging nu naar huis. Eerst onder de zijnen kon hij zich regt verheugen, dat het waagstuk hem gelukt en hij aan de gevaren ontsnapt was.

- Maar doe zoo iets niet weder, Jean - smeekte Madelon.

- Neen, vrouw, ik beloof stellig dat ik niet weder naar Lusignan wandel. Zij zullen ook wel wat meer op de boeren passen voortaan. Die arme drommel van een' deurwaarder had het zoo kwaad met het loopen, dat ik medelijden met hem kreeg.

Onder de papieren die door zijne stoute daad op den vijand waren buit gemaakt, vond men brieven des konings aan de gouverneurs van sommige provinciën, waarin hij dezen kennis gaf, dat men de forten op het eiland Ré op nieuw had voorzien, alsmede van verdere plannen ter verovering van la Rochelle. Hij beval sommigen dier gou-

verneurs schepen gereed te houden, gevuld met steenen, om in de haven te laten zinken, benevens andere van metselwerk voorzien, om daardoor veilig te wezen tegen de werking van het vuur van geweren en zelfs van ligt geschut, alsmede dat de vloot zich zeilvaardig had te maken op het eerst bevel.

Wij vinden na het kennisnemen van den inhoud dezer depêches, de leden van den raad van defensie, aan wie deze in de eerste plaats waren medegedeeld, zeer verschillend gestemd.

- Het wordt dus inderdaad ernst, of laat mij liever onverholen spreken, de koning schijnt het er met alle magt op te zetten, om onze stad te bemeesteren - liet de maire Godefroi zich hooren, meer om daarmede eenig gevoelen uit te lokken, dan wel omdat hij meende, dat hiermede veel of ook maar iets nieuws was gezegd.

- Onze haven bedorven, dan zijn wij bedorven en is de keel ons als toegebonden.

- Kom - sprak nu de oude Thevenin - men is nog niet gehangen al spreekt men van touw. Onze verdedigingsmiddelen zijn vermeerderd, en mijnheer de maire zou u kunnen verzekeren, dat wij eerstdaags een vijfhonderd Engelschen hier kunnen wachten.

- Ik had liever landskinderen - vatte de spreker van zoo even het woord - dan die vreemden. Zij doen soms iets en eischen veel. Liever een paarhonderd man als die Farine. Het zou wezen alsof de e n f a n t s p e r d u s van 1573 nog eens waren opgestaan.

- Klapt die Franc niets? - vroeg een ander aan den maire.

- Wat zou de man kunnen zeggen? Hij mag weten

wie getrouwelijk of minder getrouw in de vergadering kwamen en aan wie er stukken werden afgezonden; doch dat is het al.

- Maar hoe is het met ons manifest, heer maire? - vroeg Thevenin.

- Dat zal tegen de naaste vergadering gereed zijn, en dan kan het terstond worden uitgevaardigd.

- En daarin wordt nu toch deugdelijk aangewezen, dat wij eerst de wapenen hebben opgegxepen, nadat wij hebben ontwaard, dat het op vernietiging onzer vrijheden was aangelegd?

- Open en rond. Ook hebben wij er onze positie kort en goed in bloot gelegd, en onderwerping aangeboden, ingeval men redres wilde maken ten aanzien onzer grieven. Ik heb uw woord laten insereren: - ‘Onze hand grijpt, onze vuist voert de wapens, maar onze harten blijven trouw aan den koning en zijn huis. Echter onze ondergang was besloten. Wij voeren den strijd voor zelfbehoud en godsdienst.’

- Zij en geheel Europa moeten weten, waarom het te doen is. Ik vertrouw, dat de Hollanders ons ook niet zullen laten zitten.

- En daarvoor ben ik meer beducht dan ooit. Ik heb brieven ontvangen, niet in mijne qualiteit als maire, maar waaruit ik den heeren toch kan mededeelen, dat de En-gelschen ter reede van Texel eene galei van de Thoiras hebben verbrand, en dat twee andere schepen van hem hun behoud slechts daaraan hebben te danken gehad, dat zij meer binnenwaarts onder Enkhuizen zijn geweken. De Hollanders aan boord weigerden te vechten en lieten de vijanden door de kajuitsvensters in.

- Gelukkig! - riep Thevenin verrast.

- Niet zoo gelukkig, denk ik - antwoordde Godefroi. - Het is wel een verlies voor onze tegenpartij, maar dat niet te danken is aan Stadhouder noch Staten. Die zullen veeleer door meer tegemoetkoming den schijn voor de Richelieu van zich afwerpen, alsof zij daarmede hadden ingestemd. Het eenige zou zijn, indien de Richelieu wat te hoogen toon aannam en brutale eischen van vergoeding deed.

- En dat zal hij in deze omstandigheden tot geen prijs, onze kardinaal-minister. Hij mag de rekening later inleveren - liet iemand zich hooren.

- Enfin, wij kunnen daaraan voorshands niet doen. Doch nu heeren - ging de maire voort, een papier van de tafel opnemende - moet ik u mededeeling doen van een' onderhandschen brief van den hertog de Soubise, waarin hij ons raadt een gezantschap te zenden, onmiddelijk aan den koning van Engeland, 't Is om geen mindere reden, dan dat de hertog van Buckingham weder plannen vormt tot vertrek. Hij wil dat wij het zullen doen voorkomen als eene deputatie ter overbrenging van het manifest, en dat wij als zoodanig den voorslag doen aan de corporatiën van den raad, de geestelijkheid en de burgerij.

- Dat is een dag van teleurstelling, schijnt het - liet Thevenin het eerst zich hooren, terwijl de overigen zwegen. - Buckingham vertrekken?

En inderdaad, ‘teleurstelling’ was te lezen op de gezigten, bij een paar met meer bezorgdheid, bij de overigen met meer verontwaardiging gemengd.

- Ik sla voor, heeren, om aan 's hertogs raad gevolg te geven - sprak nu Godefroi - en zoo spoedig mogelijk,

na goedkeuring van den raad, de benoemingen te doen plaats hebben.

- Waarachtig, goed protestant als ik ben, spijt het mij bijna, dat wij Spanje niet meer dan Engeland hebben vertrouwd - liet Thevenin zich vernemen. - Doch wij zijn er aan vast, en daarom, mijnheer de maire, ben ik er voor. - Zoo stemden ook de overigen.

En na weinige dagen waren sieur David, de Hinsse en Vintcent gereed om naar Londen te vertrekken, de laatste in plaats van den gekozenen Salbert, die liever in la Ro-chelle bleef.

En zij zouden vertrekken onder minder gunstige omstandigheden dan zich lieten verwachten. – Niet enkel dat het den Franschen gelukte versterking te werpen in het fort la Prée, nog steeds door Barrière ingehouden; het eiland Ré was spoedig het tooneel van heviger, meer beslissenden strijd. - Nog eens schijnt Buckingham de verovering des eilands ernstiger te willen, als door de eer zijns lands en de eigen eer geëischt. Langer vertoef is noodlottig; hij ziet de rijen zijner krijgers door ziekten, vooral door onmatig gebruik van druiven en most gedund, zijner vijanden krachten versterkt.

- Alzoo op morgen, heeren! En dan met moed voor ons land en onze eer - dat is zijn laatste woord in zijn' krijgsraad geweest, op den 5^{den} November gehouden - woord, met moed en verlangen gehoord door zijne onderbevelhebbers, door het leger later met blijdschap vernomen, zoo veel het ruchtbaar werd. - Men wist weldra ook in st. Martin van den aanslag.

- Zoo zal het dan toch eindelijk tot een' beslissenden slag komen, lord - hooren wij den sieur d'Albière spre-

ken tot Montjoye. - En ik ben blij dat er een eind aan komt. Nu en dan zoo'n schermutseling als vóór een dag of vier, zijn druppels voor de dorst.

- Als er nu niet maar menigeen meer krijgt dan hem lief is, vriend d'Albière. Dit had vóór een paar maanden moeten gebeuren. Het is in den krijg als aan 't aanbeeld. Te laat geslagen is slecht geslagen.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

[Tweede deel]

Kle lith. van C. W. Mieling. 's Hage Bladz 281.

Negentiende hoofdstuk.

Wij hadden thans eene uitlokkende gelegenheid om sommigen onzer lezers te vergasten mogelijk op het verhaal, op de meer dramatische schildering zelfs van bestorming, gevechten, landing, overval en verdediging, aftogt en triumf, waarbij men de haren te bergen kon voelen rijzen, het hart hoog slaan of bloeden kon, al naarmate onze verbeelding of die onzer lezers levendiger werkte, ons gemoed gestemd was en wij ons standpunt kozen van beschouwing der dingen, of ook zelfs partij. - De geschiedenis, om nog niet van de romantiek te spreken, is daarmede, helaas! zoo overgevuld, dat wij wie zulks mogt verlangen meenen te mogen verwijzen naar de dito dito's als voren of de dito, dito's die er volgen, in de lange reeks. Het waren trouwens reeds de dagen, waarin het oorlogen eene kunst was geworden, en waarin het bereids meer op de massa's en de vernielingswerktuigen en hoe deze werden geleid en bestuurd aankwam dan op enkelen en wat dezen waren,

eene wijze van krijgvoeren, waardoor het relaas minder belangwekkend moet worden voor den gewonen lezer, hoe leerrijk het misschien ook anders uit strategisch oogpunt kon zijn.

Wij gaan dus met stilzwijgen voorbij (op 't voetspoor van vele schrijvers naïf liegende, omdat wij er, zij 't ook kort, toch van spreken) hoe de Engelschen onder het zingen van eenen psalm, in den morgen van den 8sten November, de bestorming ondernamen van het fort st. Martin, de Franschen uit de buitenwerken dreven, maar nu de ladders, welke de krijgsknecht met levensgevaar aan muur en wal bragt, eenige voeten te kort werden bevonden. Wij stippen slechts aan, dat de Thoiras den vijand manmoedig afwachtte en dat niets hem vervaarde, tot dat deze, ten laatste afgeslagen, week naar zijne legerplaats, waar hem weldra de onder Schomberg en Marillac's bevelen staande troepen, nu geland, bestookten.

Het was den 8sten November, dat Buckingham besloot den vijand te gemoet te trekken, doch om weldra, na een weinig beslissend echter voor de Engelschen onvoordeelig gevecht, te retireren op I l e d e l ' O i e, waarbij de Franschen hem hevig bestookten. Zijn leger leed op dien terugtogt veel en zou waarschijnlijk meerendeels vernield zijn geworden, zonder de heldhaftige opoffering van Montjoye en anderen, die aan het hoofd der ruiterij en van eenig voetvolk de brug, die tot dat eilandje toegang verleende, heldhaftig verdedigden en de Franschen vervolgens tot staan en zelfs tot wijken bragten. Talrijk waren de gesneuvelden en gevangenen, en daaronder officieren van hoogen rang van de zijde der Engelschen, die nu de hoop opgaven en zich inscheepten op hunne vloot, die nog eenige dagen onder

Ile de l'Oie ten anker bleef, om daarop met schade en schande naar hun land den steven te wenden, nadat zij het eiland Ré bijna vierdehalve maand hadden ingehouden, voor zoo verre zij dit hadden kunnen bemagtigen.

Groot was de blijdschap over de behaalde overwinning in het leger des konings en bij het geheele Fransche volk, zoo veel dat zijne zijde hield. In triumf werden de vaandels, het veroverde geschut en de verdere zegeteekenen naar Parijs gevoerd, waar de koninginne-moeder deze op het Louvre ontving, om de vanen later in de kerk de Nôtre Dame te laten brengen, waar die den aartsbisschop werden ter hand gesteld. Den volgenden dag werden in alle kerken plegtige omgangen gehouden en verdere zegen over de koninklijke wapenen afgesmeekt. Er werden verzen gemaakt op de behaalde victoriën, waarvan men in den Mercure Français eenige proeven kan vinden.

Wij keeren terug naar la Rochelle, welks bewoners niet vermoedden, dat op het eiland het bloedig spel werd gespeeld, welks uitslag de oorlogskans voor hen zoo veel hagchelijker zou maken. Daarom was de bevreemding groot en beangstigend de onzekerheid, toen zij in den avond van dien voor de Engelschen noodlottigen dag langs de geheele linie der Fransche belegeringswerken vreugdevuren zagen branden, het geschut en klein geweer onophoudelijk werden gelost en duizenden bij duizenden het 'Vive le roi!' deden hooren. Men schroomde eenen aanval, misschien door eene beweging van de misnoegden of verraad in de stad ondersteund, waartoe trouwens eenige reden bestond. Men had, namelijk, tenzelfden dage dat het gevecht op Ré plaats greep, pakken kruid en zwavelstokken gevonden, waaraan eene aangestoken lont was beves-

tigd, die evenwel gelukkig was uitgegaan, zoodat het plan ter vernieling op niets was uitgeloopen. De regering had terstond bevel gegeven om kelders en winkels wel te bewaken, terwijl men in stilte de brandstichters beloerde. Het gelukte reeds den volgenden nacht om drie daarvan in handen te krijgen, die des morgens op het kasteelplein werden opgehangen, waaronder een sergeant was van de troepen, die met den heer des Loudrières in de stad waren gekomen.

Het een en ander, en het laatste voorval niet het minst, had op velen een' onaangenamen indruk gemaakt. De strijd daar buiten, de kracht die daar wordt aangewend, het gevaar dat van daar zich opdoet mag dreigen; erger is het, als men hen die om- en nevens ons staan niet durft vertrouwen. Het verraad heeft iets spookachtigs, het heimelijke, het duister waarin het gehuld is, geeft der verbeelding vrij spel, waardoor het ligt gelijk men het noemt, d e m o r a l i s e e r t . En nog zou daaraan worden toegevoegd wat den toestand van den raad ter defensie en van de regering in het algemeen moeijelijker maakte, vooral van diegenen daaronder, die tot geenen prijs hun lot en dat hunner stad in de handen des konings of van den kardinaal wilden gesteld zien.

Het is in den avond van den 12^{den} November 1627, nog niet ver in den avond. Op de zee tusschen het eiland Ré en den vasten wal dobbert een scheepje, dat meest met den vloed en slechts weinig geholpen door een flaauw zuchtje van den wind, op weg is naar la Rochelle. Men heeft, ofschoon hoogst omzigtig, gebruik gemaakt van de riemen, die, waar deze in de doften liggen, met zeildoek en laken zijn omwoeld.

- Stop met de riemen, mannen - zegt de schipper - wij komen al wat digt onder den wal. Straks als wij in de haven zijn, op wat meer ondiepte, neemt dan de boomen te baat; doch niet loopen, en oppassen op 't plassen in het water!

- Waar zijn wij omtrent, schipper? - vraagt nu zacht een heer, die uit eene roef is gekomen op het dek, in een' mantel gehuld.

- Dat licht daar ginds is P o n t l a P i e r r e , sieur David. En dáár verder, waar gij meer wat onduidelijken glans dan licht ziet, is Louis.

- En hoe laat is 't?

- Het zal omstreeks zeven uur zijn, heer. Ik hoop, dat wij te half negen binnen zullen wezen, als 't God belieft. Maar ik zou maar binnen gaan, heer. Het is nog al koel op 't water. Jerôme, houd even het roer. Ik wil eens uitzien.

De schipper gaf den helmstok aan den matroos in han den, ging naar voren, zag uit in de rigting van den wal en sprak met gedempte stem:

- Wat te loefwaart op!

Een weinig later schoot het vaartuig in de voorhaven, waar het voor stroom voortdreef, nu en dan, als zulks raadzaam was, geholpen door het boomen, gelijk de schipper had gezegd.

- Binnen, heeren! Ik mag u thans wel met onze behouden aankomst geluk wenschen.

- Dehinsse, gij hebt de depêche? - vroeg David.

De aangesprokene liet hem een paket zien. – Nadat de wachthebbende officier aan den T o u r d e l a C h a i n e zich had verzekerd, dat de naderenden vrienden waren,

liet hij hen aan wal komen. In der haast begaven zij zich nu naar den maire, bij wien zij de meeste leden van den raad ter defensie vereenigd vonden. Talrijk waren de vragen en inlichtingen aangaande den toedragt van zaken op het eiland Ré, inlichtingen die nu eens de harten meer bekommerd maakten, dan eenen straal van hoop schonken, terwijl men nog een paar afwezigen wachtte, om wie terstond was gezonden.

- En wat waren nu Buckingham's plannen? - vroeg de oude Thevenin aan Vintcent.

- Hij wilde er niet voor uitkomen, althans niet regt, naar het scheen. Uit zijne houding en sommige uitdrukkingen spel ik mij weinig goeds. Wij zouden alles uit zijnen brief vernemen.

- Was hij niet razend, of was hij stil?

- Geen van beiden. Hij scheen zich het verlies weinig aan te trekken en niet vreemd er van om de schuld van den slechten afloop op ons te werpen, op ons vroeger dralen en al zoo meer.

- Die hertog is ter kwader uur voor ons gekomen, gelijk ik vrees dat hij thans ter kwader uur voor ons zal gaan.

De ontbodenen verschenen weldra en nu opende Godefroi den brief. - Uit de lezing bleek, dat Buckingham den Rochellers ried, om terwijl hij nog voor het I l e d e I ' O i e lag, onderhandelingen met den koning aan te knoopen en zoo voordeelige vredesvoorwaarden te bedingen als mogelijk was. Wilden zij zulks niet, dan bood hij hun aan om met tweeduizend man in hunne stad te komen, of naar Engeland te gaan, van waar hij hun leeftogt en krijgsbehoeften zou toezenden, om hen in staat te stellen

tot het verdedigen der stad, tot tijd en wijle dat hij zou terugkomen met genoegzame magt tot ontzet.

- Ik zal aan de heeren vragen, welke der gedane voorslagen zij, behoudens sommige kleine wijzigingen misschien, het meest aannemelijk zouden kiezen.

Een der leden, en wel een der nieuwelings aan den defensieraad uit de leden van het geregtshof toegevoegden, Raphaël Colin, brengt na eenige weifeling zijn gevoelen uit, dat hij het verkieslijkst acht, Buckingham met troepen in te nemen. - De koning - zegt hij - houdt het er voor, dat wij de Engelschen in Frankrijk hebben gelokt, en zal ons dit noode vergeven. Is Buckingham eens weg, dan vrees ik dat er van de toezending van voorraad even weinig zal komen als van zoovele beloften; is hij echter hier, dan is hij ter zelfverdediging genoodzaakt, om te doen wat hij kan tot behoud der stad.

- Ik ben het met het raadslid dat sprak - liet nu Thevenin zich hooren - eens, dat wij niet te veel kunnen bouwen op des hertogs goeden wil en ijver, vooral wanneer hij eens weg is. Van de goedertierenheid des konings verwacht ik mede luttel goeds, vooral nu hij de magt zijner vijanden gefnuikt ziet. Doch Buckingham hier in te roepen, is de stad en, zooveel aan ons ligt, het geheele vaderland prijs geven aan den vreemde, die inderdaad weinig anders schijnt te zoeken dan in Frankrijk weder vasten voet te winnen.

- Maar zouden wij niet éénige Engelsche troepen kunnen vragen? Onze bezetting is weinig talrijk....

- Ook daartoe, sieur, moedigt het gedrag van die wij hier binnen hebben weinig aan. Zij dwingen, zoowel officieren als soldaten, en daaronder kapitein Chiper het

hardst en onstuimigst, om hooger soldij, niettegenstaande de laatsten, de gemeenen, reeds zesenvijftig schellingen 's weeks genieten. En hoe Buckingham u wel het uitschot zou geven! - Werd de nood eens nijpend, gij zoudt aan die huurbenden, die zich misschien nu reeds door de kwaadwilligen laten opzetten, weinig meer hebben dan last en stokebranden voor oproer.

- Maar sieur Thevenin, wij zullen toch eenig besluit moeten nemen. Wat bhjft ons over? - vroeg Godefroi den genoemde.

- God en wij zelven! - was het antwoord, dat, of het meer dat des geloofs en der vastberadenheid was, dan wel dat zich daarin meer onverzettelijkheid en wanhoop liet vernemen, niettemin op schier allen diepen indruk maakte, die niet verzwakt werd, toen Thevenin daarbij voegde: - Ik wilde den hertog bedankt hebben voor zijne goede opiniën onswaarts, waarvoor wij ons verder aanbevelen, en dat wij hem te gelijk verzochten, dat hij den voorraad dien hij op de vloot kon missen, ons toezond. Daarvan zullen wij beter gediend wezen dan van zijne benden.

- Wijt Engeland, zijn volk en zijnen koning niet, heer - sprak nu het raadslid Toupet - wat wel meest de schuld is van Buckingham, die daar ginds is wat hier de man is, buiten wien de zaken tusschen onze stad en den koning Louis welligt nooit tot die hoogte zouden zijn gekomen. Mij dunkt, wij moesten op den ingeslagen weg voortgaan en ons gezantschap aan Karel I zenden om hulp, zonder eenige belofte die onbestaanbaar was met de trouw, welke wij aan onzen vorst zijn verschuldigd. Daarmede zouden wij in den tegenwoordigen nood ondersteu-

ning krijgen, en ons vrijwaren tegen den blaam als waren wij rebellen en verraders van ons land.

- En wat zou dan koning Karel bewegen om u te ondersteunen? Hij is voorwaar niet zulk een avontuurlijk paladijn, of indien gij wilt zoo grootmoedig ridder, dat hij la Rochelle zou verdedigen en bewaren, als oudtijds c a v a l i e r s dit de jonkvrouwen deden. En gij zoudt daardoor koning Karel veeleer van ons afkeerig maken.

Na nog eenige discussiën, dikwerf met levendigheid gevoerd, besloot men de vroeger benoemde afgezanten naar Engeland te laten gaan, met nederig verzoek, dat Karel I de stad in zijne hooge bescherming wilde nemen, tot dat het den koning van Frankrijk behaagde om zijnen onderdanen den vrede te geven. Te gelijk werden Tessereau, Journault en Savary benoemd, om Buckingham het verzoek te doen ten aanzien van den leeftogt. Het duurde nog drie dagen, alvorens men de gelegenheid tot vertrek gunstig kon achten, en toen nu de afgevaardigden op het I l e d e l ' O i e kwamen, was Buckingham reeds naar Engeland verzeild, waar hij de versterking, welke de graaf Holland hem zou toevoeren, nog in de havens vond. - De bezending naar Engeland ging derwaarts, die naar den hertog keerde onverrigter zake terug.

- Dat loopt tegen - sprak den dag nadat de laatstgenoemde bezending in de stad was teruggekeerd, de raadsheer Guiton tot Defos, met wien hij op het voorplein van het stadhuis heen en weder wandelde, wachtende dat de overige leden van den raad zouden komen, waarvan er zich hier en daar bereids in groepen vertoonden, gewikkeld in meer of minder druk gesprek. - Dat loopt tégen. Buckingham weg, en daardoor alle afwending van dien

kant onmogelijk. En dat die ezel ons niet ten minste zijn' voorraad heeft gelaten! En daarbij al naauwer en naauwer ingesloten. Waarachtig, Defos! wij komen in den val. En het ergst is nog, dat de kardinaal ons den eenigen uitgang die ons rest voor den neus digt slaat.

- Gij meent met dat fort, dat zij vlak aan de haven willen oprigten, hoe noemen zij 't ook weêr, Marillac? - Eén ding is gelukkig, dat de Fransche kanonniers nog al redelijk slecht schieten. Maar het staat er ook nog niet. Evenwel hoor ik, dat ons geschut het wel bereikt, doch zonder veel schade te doen.

- 't Mogt wat. Neen, vriend, dat is het begin nog maar. Dat fort is de hoofdzaak niet. De kardinaal wil daar een dijk leggen. Voor een fort had hij ook dat paalwerk niet noodig.

- Van dien dijk hebben zij al zoo lang gepraat; doch ik zie hem er nog niet. Pomier rekent het onbegonnen en kostverloren werk.

- God geve het! Maar de kardinaal moet met Parijzer ingenieurs hebben geraadpleegd, die het werk uitvoerlijk hebben verklaard. En Parma op de Schelde....

- Dat was eene schipbrug, en daarmede kan men hier niet aankomen. Daarenboven had Parma de Hollandsche of Vlaamsche waterratten tot zijne dienst. Ieder beest in zijn element. Was ik de kardinaal, dan had ik een stuk of wat van die kerels ontboden. Die zijn gewoon met de zee te harrewarren en om hun hals te dingen met het water.

- Ik wenschte bijna, dat wij met al de onzen Ré en Oleron in hadden. Dan tartte ik koning en kardinaal. Maar of ik het zwijg of niet, ik krijg er meer en meer

een zwaar hoofd over. Tegen een ander', wien ook, zou ik er zoo niet van spreken.

- Hoe is 't, Guiton? verliest gij den moed nu? Dat eerst zou mij dien benemen. Hoe drommel komt gij zoo flaauwhartig? Dan moeten wij ons maar hoe eer te beter met gebonden handen aan den koning overgeven.

- Moed verliezen? Dat zal, hoop ik, het laatste wezen wat gij van Jean Guiton zult zien. Maar blind voor het gevaar en zoo doende gerust te blijven, dat keur ik geen moed.

- Zij hebben nog weder voorraad van levensmiddelen binnen gebragt. En dat maakt mijne grootste bekommering uit. De onzen hebben pas eene patache met brood voor de koninklijke troepen bestemd genomen.

- Die zijn al verkocht, en ik denk grootendeels georberd. De menschen wachtten er op. Het is nu reeds in de achterbuurten lang niet breed. Ik verwonder mij over het geduld en de lijdzaamheid van het gemeen.

- Dat blijft geen gemeen meer, zoodra een groot denkbeeld en doel het maar tilt en bezielt; even als de hooge, zonder zulke gedachten en oogmerken, al zeer gemeen kan worden, laat hem hoofsch zijn daarbij. Ik wenschte dat men dit boven alle zalen van de koninklijke paleizen schreef en boven de slaapkamerdeur van Lodewijk XIII met groote letters.

- Wat zullen wij hebben? - vroeg nu Guiton, die twee deurwaarders zag naderen. - Open rol, waarachtig? En dát, nu er een commissaris des konings komt! Defos, als dat maar geen streek is van de laauwen. Pas op, de vent zal aankomen met allerlei mooije praatjes van zachtmoedigheid van den koning en vertrouwen daarop en van

onderwerping en vergiffenis. Ik wil onzen maire nog vertrouwen; doch het zou een fatale streek zijn, als zij van wat er in den laatsten tijd ontmoedigends gebeurde, zulk een gebruik maakten.

- Ik hoop van beter. Maar kom, gaan we naar boven! Het wordt hier ruim vol.

En dat werd het. Van alle zijden zag men thans de burgers naar het stadhuis stroomen en de plaats vullen, tot zelfs in de galerijen, die gedeeltelijk onder langs het stadhuis liepen en op wier zware massive kolommen de muren van de bovenverdiepingen rustten. Met moeite baanden zich enkele raadsheeren den weg door de digte drommen in de belendende straten, terwijl de bengel zich nog gestadig deed hooren. Deze zweeg eerst, toen de commissaris des konings en de maire met de twee oudste schepenen, vóór wie twee dienaars van de stad met staven uitgingen en ruim baan maakten, op de zaal waren. De maire bood den commissaris eenen hoogeren zetel aan, die nevens den zijnen stond op eene soort van e s t r a d e . Nu werden de zaaldeuren nogmaals geopend, ten einde zoo velen van de burgerij binnen te laten als daar konden plaats vinden. Trappen en toegangen, elk plekje waar men kon hopen iets te hooren of te zien, ja waar men daarop geen hoop kon voeden, was bezet - eene zee van hoofden en aangezigten, die den stempel droegen van de meest verschillende karakters en levensjaren, druppels of atomen in de zee der menschheid, en die toch elk zijne inzigten, belangen, wenschen en lot hadden, - anders zoo verschillend en uiteenloopend, thans op één enkel punt gerigt.

Nadat de maire van zijn' stoel was opgestaan en het

hoofd had ontbloot, waarin hem al de leden van den raad volgden, begroette hij, den geloofsbrief vertoonende, den commissaris, en verzocht hij dezen den last van zijnen koninklijken meester te ontvouwen, iets wat hij wenschte dat op deze wijze zou geschieden, als luidende die last aan maire, schepenen, raad en ingezetenen der stad la Rochelle.

- Dan is mij van wege zijne Majesteit, Lodewijk XIII - sprak de afgezant, opgestaan zijnde en zijnen hoed nederleggende, - door Gods genade koning en beheerscher des rijks, die na de zege op onze vijanden behaald, genade voor regt wil laten gelden, opgedragen om aan maire en schepenen en raad en ingezetenen dezer stad vrede en zoen aan te bieden, op de navolgende voorwaarden, bij welker verwerping het tot hiertoe wederbarstig la Rochelle (op de meeste aangezigten vertoonden zich bereids trek en spoor van verontwaardiging of spot) bedreigd wordt met al de gevolgen welke de geregte wraak des konings daarover zou brengen, en welke het zich door verzet en wederspannigheid zou op den hals halen...

- Mag ik u verzoeken om tot de opgave der voorwaarden te willen komen, heer? - vroeg de maire, die deelde in de ontevredenheid, welke zoodanige inleiding bij de meeste aanwezigen verwekte.

Niet zonder eenige krenking te verraden, als zijnde hij gewoon om de majesteit des vorsten veel meer gevierd en gehuldigd te zien, gaf de afgezant aan dat verlangen gehoor. Hij hervatte:

- De stad la Rochelle zal hare vestingwerken en versterkingen slechten, deze in denzelfden staat stellen als zulks geschied is te Niort...

Onderscheidene raadsleden keerden zich om met blijkbaren weerzin. Enkelen schenen bereid den spreker in de rede te vallen, doch lieten zich nog door zeker gevoel van welvoegelijkheid daarvan terughouden. Dit werkte evenwel minder bij- en was blijkbaar een te zwakke teugel voor velen en misschien de meesten uit de volksklasse.

- Zeg aan den kardinaal... - riep er een uit den hoop; doch een ‘st....’ van een der deurwaarders bragt hem nog tot zwijgen.

- Vraag liever terstond, dat wij onze regten en vrijheden tot ons geloof toe aan de voeten des konings zullen nederleggen - riep nu de bakker, met wien Avij vroeger kennis maakten.

Het was alsof dit woord de eerste golf was, die over dijk. en dam van beheersching en zelfbestuur, welke de menigte tot dusverre te naauwernood wederhield, heenstortte, en wier laatste kracht nu eensklaps ten eenemale was gebroken.

- Oorlog dan! Duizendmaal liever gevochten tot den laatsten druppel bloeds! Zeg aan den kardinaal, dat hij onze wallen kome halen!

- Stilte daar! - riep nu een der schepenen.

- De boodschap luidt immers ook aan ons, sieur. En dan mogen wij toch ook antwoorden - riep er een uit den hoop, die meer en meer opgewonden werd.

Toch kwam er een oogenblik van meerdere stilte, en nu liet sieur de la Goûte zich vernemen:

- Bedaard, mannen! Het zou immers mogelijk wezen, dat er door deze onderhandelingen eenige schikking...

- Wie op zulke voorwaarden schikt, is een verrader van la Rochelle.

Het woord was gesproken, dat in hagchelijke tijden, waarin burgertwist heerscht, de achterdocht uit hare ligte sluimering maar al te gereedelijk opwekt, die zich dreigend vertoont ook tegenover de bezadigdheid en matiging. Ligt aangewreven, vreeselijke, doodelijke smet in zulke dagen!

De la Goûte en die met hem den vrede verlangden, waren schuw geworden en afgeschrikt van elke poging tot behoud des vredes. De meeste Rochellers zouden dezen in dit oogenblik zelfs op eervoller en voordeeliger voorwaarden hebben verworpen.

- Duizendmaal liever den oorlog! - Die kreet liet zich nu niet enkel in de zaal, maar ook van buiten vernemen, waar de volkshoop nu eerst had gehoord, wat daar binnen was voorgevallen.

- Ik zal maar niet in omvraag brengen, heer - rigtte Godefroi zich nu tot den commissaris - hoedanig het gevoelen is der meesten in onze vergadering en bij onze burgerij. Of hebt gij nog conditiën van wat gunstiger aard, die in het vemomene wijziging konden te weeg brengen?

De commissaris haalde de schouders op. Hij rekende het overbodig, om mogelijk door verdere eischen de reeds verbolgen vergadering nog meer te verbitteren. Hij vertrok dan ook weldra, door twee der schepenen naar de P o r t e s t . N i c o l a s uitgeleid.

Onophoudelijk werden nu de belegeringswerken voortgezet, en dit met een' ijver, die ten minste strekte, om de vastheid van het voornemen om la Rochelle tot allen prijs te bemagtigen kenbaar te maken en de nadenkenden te verontrusten. Steeds zag men, ondanks de herhaalde uit-

vallen der belegerden, nieuwe sterkten en schansen verrijzen, ook de werken aan den dijk in de haven vorderen. Deze beletteden den doortogt, vooral des nachts, evenwel nog niet, en de Rochellers hadden zoodoende gelegenheid om, was het ook niet zonder gevaar, hunne kapers in zee te brengen, die menigte van prijzen maakten, en daaronder een vaartuig, dat beladen was met confituren en fijne wijnen, voor den kardinaal bestemd, die alzoo ten aanzien dezer karige vergoeding bij zoo vele moeiten en ontberingen, welke hij zich voor Frankrijk's heil en behoud getroostte, onaangenaam werd te leur gesteld. En toch meende de Richelieu het met la Rochelle zoo wel! Meer dan eens herhaalde hij het aanbod om de stad ten zetel te maken van Frankrijk's handel, een tweede Lissabon of Amsterdam, indien men alleen hare muren slechten en haar ontmantelen wilde - eene belofte, waardoor hij althans zooveel te weeg bragt, dat die het met den koning hielden in de stad daarop konden wijzen en sommigen tot hunne zienswijs overhalen, dat eenige kooplieden daardoor verleid, niets meer wenschten dan dat de stad aan haar' vijand overging, en dat dusdoende nog meer zaad van tweedragt in den raad en onder de burgerij werd uitgestrooid. - Aan de andere zijde liet hij niets na, wat de in- en afsluiting der stad kon voltooijen. Dagelijks werden de schansen versterkt, waar men zulks noodig achtte nieuwe forten bij de oude opgerigt, waartegen de weinig talrijke bezetting der stad slechts onvoldoende hinderpalen kon in den weg stellen, al beproefde zij ook menigen uitval. Dagelijks werd vooral de arbeid aan den dijk voortgezet. De soldaten ontvingen voor elken korf aarde, welken zij aanbragten een m e r e a u of lootje, dat des avonds werd in-

gewisseld tegen geld, waardoor de meesten twintig s o u s daags boven hunne gewone soldij wonnen. Aan Marillac en de Tavannes, wier namen ook aan de forten werden gegeven die aan beide einden van den dijk aan de haven werden opgerigt, was het oppertoezigt over die werken toevertrouwd. Dagelijks werd de stad beschoten, vooral uit de batterij bij het fort d'Orleans, die op de haven en de stad was gerigt, zoodat menigeen daardoor sneuvelde. En toch scheen des vijands toeleg meer om de stad door honger dan door geweld te dwingen, niettegenstaande zijn leger tot het laatste, als zijnde tusschen vijfentwintig of dertigduizend man sterk, magtig te over scheen. - De kardinaal hield zich, zou men zeggen, aan den raad door pater Joseph gegeven en aan het e c c l e s i a n o n s i t i t s a n g u i n e m . - Of hebben wij bij hem aan geene beweegredenen te denken uit religieuse beginselen ontsproten? Men kon het meenen van den staatsman, die volgaarne protestantsche krijgslieden in het leger hield, aan sommige protestanten bedieningen schonk, die later Gustaaf Adolf zou ondersteunen. Men zou het niet zeggen van den kerkvorst, en wel zeer aan onverdraagzaamheid denken, als men nagaat hoe vele inbreuken op der protestanten regten hij had gedoogd en gemaakt, en hoe hij weldra toeliet, dat een d'Ornano door inlegering en gewelddadigheden protestanten bij honderden tot afval dwong. Zijne denkbeelden nopens de jezuiten vernamen wij. - Wat was hij op het punt van godsdienst en staatkunde, en waar deze elkander op een standpunt als het zijne raakten? Hij is in ons oog een der vele staatslieden, van wie men kan nazeggen, wat Spittler aangaande Constantijn den Groote vraagt: - ‘Wie zal uitmaken, hoe deze beide drijfveeren en be-

weegredenen, staatkunde en overtuiging, bij hem gemengd waren en elkander versterkten? - Hij was onzes inziens verdraagzaam, zijn standpunt in aanmerking genomen, doch onverdraagzaam genoeg om het Katholicismus, en dit niet altijd langs geoorloofde wegen, den triumf te verzekeren; hij was katholiek, doch dit niet zóó, dat hij aan alle eischen toegaf en het koninklijk gezag prijs gaf voor dat der kerk; hij ijverde voor de uitbreiding van 's konings regten, doch zóó dat híj den vorst meer dan deze hém regeerde. En toch getroostte de Richelieu zich voor wat hij het belang van Frankrijk en Lodewijk XIII achtte, vaak opofferingen, die aan edelmoedigheid grensden.

Inmiddels boden de Rochellers, waar zij daartoe in de gelegenheid werden gesteld, manhaftigen tegenweer, ofschoon zij hunne meeste hoop bouwden op den koning van Engeland, naar wien zij gezantschap op gezantschap afzonden. Niet minder ijverig werd Karel van wege het Fransche hof aangezocht om met Frankrijk gemeene zaak te maken. Hij was voor zich den Rochellers toegenegen en bereid zijn koninklijk woord gestand te doen, doch Buckingham speelde in dit opzigt waarschijnlijk eene dubbelhartige rol. Onder voorgeven van vrees voor bederf, liet hij den voorraad van levensmiddelen der vloot, om welken de Rochellers hem hadden gebeden, verkoopen of te loor gaan. Altijd wist hij verhinderingen ter baan te brengen, waardoor de schepen werden belet uit te zeilen, en geen beden, geene smeekingen van gezanten, geen hartbrekende verslagen van nood en wanhoop der hardbedreigden konden hem vermurwen. Hij behoorde tot die door hun' stand en geluk bedorven, door begeerte en verstrooijing verliederlijkte, door wellust en weelde verstompte

en ondanks uiterlijke beschaving verdierlijkte, door trots en eigenliefde verblinde grooten, welke men tot schier alles in staat kan keuren, van welke men elke Godtergende en menschentartende slechtheid naauwelijks meer ongeloofelijk acht.

Ofschoon nu de dijk, ter lengte van zevenhonderdvierenveertig vademen en van drieëntwintig voeten breedte aan zijn grondslag, bijna voltooid was, niettegenstaande vloed en golven meermalen dreigden het geweldig werk te vernielen, verloren de Rochellers geenszins den moed tot tegenweer. Het gelukte hun meermalen, ondanks dijk en wacht met hunne vaartuigen naar zee te gaan; zij waagden pogingen om 's vijands arbeid te vernielen. En mogt hun dit ook wegens de hechtheid der van binnen met metselwerk voorziene en met steenen beladen schepen welke men had laten zinken, niet gelukken; toch bewees het der Rochelleren moed en volharding; trouwens Jean Guiton was sedert den 16^{den} December 1627 voorzitter van het bureau voor de zeezaken.

- Waarom u dat niet één half jaar vroeger gemaakt? - had zijn vriend Defos met ergernis geklaagd.

- 't Is laat genoeg, te laat waarschijnlijk, Defos; doch wij zullen nog doen wat wij kunnen. Trouwens als niet hoogere magt door zwaren storm, of eene sterke vloot van buiten ons te hulp komt, zie ik geen kans om la Rochelle dien teugel weder uit den bek te wringen, die het zich nooit had moeten laten aanleggen. Het fort Louis heeft hun dat ook mogelijk gemaakt.

Twintigste Hoofdstuk.

- Is het kleine kamertje werkelijk leeg, Philippine? - hooren wij iemand vragen op een' toon die eenige bekommering verraadt. Het is een man, wiens kleur en vol gelaat met den wat stompen, opgewipten neus, het lage voorhoofd en de kleine oogen, meer grovere zinnelijkheid dan denkkracht aanduiden. Dat hij overigens tot de welgegoeden, mogelijk rijken mag worden geteld, zou men opmaken zoo wel uit zijne kleeding, als uit het geheele solide ameublement. Blijkbaar is hij de heer van den huize. Zijne vraag is gerigt tot eene dame, eer tot het magere overhellend, waardoor de reeds wat scherpe trekken nog meer uitkomen, in een huisgewaad van dien tijd. Zij heeft juist een' korf nedergezet, terwijl zij de dienstmaagd een gedeelte van eene gerookte rib heeft medegegeven, met bevel om deze slechts in de keuken neder te zetten en op hare komst te wachten.

- En is het onder den vloer ook leêg?

- Gelukkig niet, Gaschot! Waar moest het dan heen? Hoorde ik den klopper niet?

Een oogenblik daarna treedt de dienstmaagd binnen, eene boodschap brengende. Van welken aard deze is geweest, zou men kunnen opmaken uit de woorden van mevrouw Gaschot:

- Wij kunnen er niet aan doen met al dat gebedel. Wij hebben het onze wel noodig.

- Zij heeft drie kleine kinderen te huis, en dat is waarheid. Ik heb haar meer dan eens daarmede gezien in haar kraampje aan de haven. Maar al die dingen moesten daar van daan worden genomen op last van den maire.

- Laat haar hier naast gaan bij sieur Brunet, of ginds bij Gerault. Die hebben meer dan wij.

- Daar krijgt zij even min als hier. Die menschen zijn immers hondsch gierig - spreekt de deern blijkbaar ontevreden en wat schimpig, waarom wij dan ook gelooven, dat het ietwat stekelige in die weinige woorden er wel met opzet in kan gelegd zijn. Wij zouden dit te eerder vermoeden, als wij haar naar de keuken zagen gaan en daar uit eene spinde een stuk brood nemen, om dit aan de arme te brengen. Zij verheelt dit niet. Het was voor haar avondmaal reeds bij voorraad gegeven, en haar deel wordt haar toegemeten en toegeteld.

- Neem dit mede, vrouw. God helpe u! Probeer het liever eens bij den heer Tiraud of Duprat in de R u e d e s t r o i s M a r t e a u x . Dat zijn andere lui. - Onder het spreken der laatste woorden sluit zij de deur.

- Zoudt gij dan niet nog eens aanvullen, Philippine? Er is nog op de markt te krijgen.

- Te krijgen? Ja wel, als gij 't peperduur wilt betalen. Er komt minder en minder, en haast zal het nog markt heeten, alschoon het niet de moeite waard zal zijn om die te houden. Hadden wij laatst dat vat meel nog maar genomen, doch toen was het u te duur.

- Nu, Philippine, wij zullen er nog wel komen, hoop ik, als het niet te lang aanhoudt. Maar weggeven kunnen wij niet. Waarom is dat volk niet ook maar vertrokken? De gekken die nog zoo mild zijn, om er een prijsje van te halen bij het gemeene volk, zullen het zich nog beklagen. Maar het zal juist het verdiende loon wezen voor hunne dwaasheid.

En onder hen die deze dwaasheid begingen tellen wij nog steeds mevrouw de Prosni. Volgden wij haar en Jeanne thans bij hare fouragering, wij zouden de voorraadskamer reeds merkelijk geledigd vinden. Evenwel is er nog. Met de gedachte: ‘is het voor ons niet, dan kan het anderen baten’ heeft mevrouw de Prosni ruimelijk gezorgd. Zij doet wel, veel wel, in stilte wel. Maar wat blijft verholen voor den argwaan eener bemoeizieke wat nijdige vrouw, als hare zuster de la Goûte? Deze komt met mevrouw de Prosni uit de kerk, uit eenen bidstond gelijk er thans dagelijks in la Rochelle worden gehouden, naar het huis der laatstgenoemde. Eene schamel gekleede vrouw wacht in den gang.

- Waarom heeft men u niet naar achter gelaten, vrouw de la Rivière? Het is koud genoeg hier.

- Dat heeft men willen doen, mevrouw; doch ik hoorde, dat men u ieder oogenblik te wachten was.

- En wat wildet gij?

- Mevrouw, de juffer - was het beschroomde ant-

woord - heeft mij vrijdag, toen zij bij ons was, gezegd, dat ik nog eens mogt terugkomen om een beetje rijst voor vrouw de Gênes, die niet van hare zieke kinderen weg kan, en..... Doch de woorden bleven haar in de keel steken, omdat zij, het oog onwillekeurig latende dwalen op mevrouw de la Goûte, zoo veel afkeer en afkeuring op dezer gelaat ontdekte. Had zij misschien in vroegere tijden voor zulk een' blik een tartenden oogopslag, een heftig woord gehad; hare stoutheid was verzacht, hare levendigheid geweken. Goed maakt moed; kommer verlamt, honger temt. - De Richelieu wist zulks, die niet alleen schreef; ‘Indien het volk het al te ruim had, zou het ondoenlijk wezen om het binnen de perken van zijn' pligt te houden. Zij moeten eenigen nood kennen en den dwang daarvan gevoelen. Liet men hen te weinig opbrengen en vrij van schatting, zij zouden zich weldra ontslagen achten van alle gehoorzaamheid. Men moet hen beschouwen als de muilezels, die eens gewoon om lasten te dragen, bederven en weelderig worden bij eene te lange rust’. Dit wist de Richelieu, die zulks, zeggen we, niet alleen schréef - maar die door zijne plannen ter vermeestering van la Rochelle bewees, dat hij van de waarheid onzer bovengemaakte opmerking overtuigd was.

- Ik zal zorgen, dat men u wat geeft. En hoe gaat het met de vrouw en de kinderen?

- Treurig, mevrouw. Zij doet wat zij kan. Doch het wordt haar te zwaar. De oude man is nu geheel kindsch geworden. Hij roept gestadig om eten, en het is naar om te zien, hoe hij het verslindt, als hij iets krijgt.

- Ik wenschte, dat ik u allen kon helpen, vrouw -

sprak mevrouw de Prosni zacht, zoodat althans hare zuster, die nu naar de achterkamer stapte, het wel niet kon hooren.

- Dat weten wij, mevrouw. En God weet het ook.

- Het wordt tegenwoordig onbeschaamd met dat bedelen, en gij schijnt die menschen nog al aan te halen - hoorde mevrouw de Prosni van hare zuster, toen zij een oogenblik daarna ter kamer intrad.

- Maar de menschen hebben behoefte, hunne kinderen hongeren, arbeid is er niet, - wat wildet gij dan van hen?

- Waarom dan de stad niet uitgegaan?

- Waarheen? vraag ik, zuster, al konden zij dit ook. Maar immers heeft mevrouw de Rohan zich gewend tot den koning, met verzoek van vrijgeleide voor vrouwen en kinderen, hetgeen is afgeslagen. Die menschen hebben niet als wij betrekkingen of vrienden des noods. Zij wonen hier, wat zij hebben is hier, hun wereld is hier.

- 't Is dan wel ongelukkig en erg, dat men hen nog in zulken tijd moet onderhouden. Mij dunkt, zij moesten de stad maar verlaten. Men zou hen wel door het leger des konings laten trekken. Zij krijgen het zachts gunstiger dan hier.

- Als men hun geene toevlugt kan aanwijzen, zou hun toestand daardoor niet worden verbeterd.

- Daar moeten zij zelven voor zorgen. Hier lijden zij slechts de ellende en vergrooten zij slechts de ellende.

- Dat is, dunkt mij, een wat hard woord.

- En ik vind het dwaas van u gehandeld, dat gij dus doende aan jan en alle man maar weggeeft, wat gij en de uwen zoo zeer noodig kunt hebben. Of denkt gij, dat het u wel in huis zal regenen?

- Al denk ik dat juist niet, zoo denk ik toch, wanneer ik dien menschen iets geef, dat God wel magtig is om ons weder wat te geven. Ik kan het niet helpen, maar ik kan van zulken nood als er heerscht maar moeijelijk hooren, zonder dat ik wensch dien te kunnen verligten. En zoo even hebben wij pas gebeden, dat God de harten van wie wat vermogten wilde stemmen tot de liefde, waarvan Christus ons een zoo uitnemend voorbeeld gaf.

- Ge schijnt bits te worden, zuster.

- De bitsheid is wel meer aan uwe zijde dan aan de mijne. Ik heb althans niet beoogd om scherp te wezen.

- Alsof ik niet wist, waarop die uitval doelde, omdat ik wat strenger ben op de leer en de waarheid mij nog te veel ter harte gaat, om haar met allerlei dwaling te laten vermengen, waarop door velen maar al te slappelijk wordt toegezien. Ik zeg u dan nu rondweg, dat gij - en zij sloeg nu hare falie digter ineen - als het zoo verre komt dat gij niet meer hebt, niet bij mij behoeft te komen, gij noch een der uwen. Denk slechts om de vijf dwaze maagden in het Evangelie. Ik groet u, zuster. - Zij vertrok daarop blijkbaar verbolgen.

Hoewel mevrouw de Prosni zich vrij kende van wat ook maar zweem mogt heeten van zucht om haar te krenken, smartte het haar toch diep, dat hare zuster hare woorden zoo euvel had geduid.

- Laat tante de la Goûte het kwalijk nemen - was later Jeanne's woord. - Zij is eenmaal als die menschen die eene galziekte onder de leden hebben, en die daarom over alles een' gelen tint zien en aan alles iets bitters proeven. Dat hetgeen gij zeidet haar zeer deed, lag niet zoozeer aan uwe woorden, als meer omdat die het zeere plekje

troffen. Tante is op hare meeningen en op hare wijze van doen wat prat, al is het bij haar wel wat eene regtzinnigheid zonder hart en eene vroomheid zonder liefde. Zij mogt wel eens de woorden van Jakobus lezen; want zij is ook eene van die gaarne zeggen: ‘gaat heen in vrede, wordt warm en wordt verzadigd,’ maar die niet geven. God geve, dat wij nooit bij tante behoeven te komen; want ook zonder hare bedreiging verwachtte ik van haar niet veel.

- Jeanne, laat ons het oordeel aan Hem overlaten die oordeelen zal...

- En die, Gode zij dank! tot u niet zal zeggen: ‘ik ben hongerig geweest en gij hebt mij niet te eten gegeven, naakt en gij hebt mij niet gekleed!’ Moeder, al moest ik u zien sterven, dan zou ik dit gerust kunnen, dunkt mij, wat tante dan ook van uitverkorenen prate. En zulk handelen is toch maar de wezenlijke regtzinnigheid, geloof ik.

Mevrouw de Prosni kon geene denkwijs laken die, hoe weinig goedkeuring zij bij velen in die dagen mogt hebben gevonden, haar niet zoo vreemd was, die Jeanne's vaderlijk erfdeel mogt heeten. Haar gade toch had nooit kunnen instemmen met de besluiten der synode te Alèz. Zijne vroomheid was eene verlichte, verdraagzame, meer op het werkdadig leven gerigte, die ja de waarheid zocht, maar vrijheid vroeg en vrijheid gunde. Reeds uit dien hoofde had hij zich nooit regt met zijnen schoonbroeder, veel minder met zijne zuster kunnen vereenigen. En dit was eene reden, waarom de moeder het welligt wat vrije woord der dochter minder euvel duidde, dan zij dit anders misschien zou hebben gedaan.

En hoe ging het onzen overigen bekenden, Jean Farine en de zijnen, la Forêt en Marie?

Wilden wij het leven des eersten gedurende dien tijd beschrijven, wij moesten dan eene geschiedenis leveren van zoo niet alle dan toch de meeste uitvallen en ondernemingen, welke de Rochellers, en dit dikwerf met koenen moed, durfden wagen, - ondernemingen die nu eens de vernieling van 's vijands werken, dan de bemagtiging van eenigen leeftogt ten doel hadden. La Forêt had ook zijne keus gedaan. Hij behoorde onder die burgers der stad, die zich geheel aan hare verdediging toewijdden en zich meer en meer met de soldaten vermengden. Marie had deze keus gebillijkt, niet zonder den invloed van Madelon, die sedert zij haren echtgenoot meermalen ongedeerd mogt zien terugkeeren, de verschrikkingen des oorlogs minder vreeselijk begon te achten dan te voren, en heimelijk en openlijk roem droeg op een' echtgenoot, die een der moedigste krijgers onder de Rochellers werd gerekend. Trouwens bijna alles in de stad, wat vermogt de wapens te dragen, was op zijne beurt soldaat. De levendigheid, de geestkracht, de ondernemingszucht, die de inwoners in dagen des vredes onderscheidde, had eene andere rigting genomen. En nu was la Forêt een der eersten. Het meer avontuurlijke leven des krijgers strookte vooral met de tegenwoordige woeling in zijn binnenste. Hij behoorde onder de menschen die in hun bestaan beweging verlangen, voor wie het stille afwachten eene kwelling, een lijdelijke toestand ondragelijk is. Hij scheen als een verhoogd leven te leiden. Hij gevoelde dat hij voor zijne stad, voor zoo velen als hem daarin lief waren, en in de eerste plaats voor haar die hem boven alles dierbaar was,

den strijd voerde, hij achtte dezen een' heiligen voor zijne godsdienst. Kon iets hem dien nog meer welkom maken, dan zou het dit zijn geweest, dat hij daardoor beter dan aan 't getouw, dat toch rustte, in de behoeften voorzag van die hem het naast waren. Het bleek meer en meer, dat de raad door hem aan Farine gegeven, om van zijn krijgsmansaandeel in leeftogt geen afstand te doen, die der wijsheid was geweest. Daardoor hadden zij van hunnen voorraad kunnen mededeelen aan meer behoeftigen, en zelfs aan jufvrouw Chevraux, die aanhoudend haren disch betrekkelijk wél voorzien vond, zonder de bron te kennen, waaruit dit haar toevloeide.

Vervulling van onze behoefte, dagelijksch brood! - Steeds genoten gave, in het oog van onnadenkenden, van ontevredenen, van trotschen die niet bedenken dat de mensch wel zijne gangen overlegt, maar dat het de Heer is die geeft dat hij voortgaat, van begeerigen en vertroetelden, naauwelijks gave meer. Hoe morrend dikwijls aangenomen, hoe gedachteloos en overdadig genoten, hoe vreeselijk dikwijls misbruikt! Op hoe hoogen prijs gesteld, hoe vurig afgebeden, wanneer het ontbreekt, als de kommer in de woning dringt, gebrek en ellende aan den dorpel staan, spookachtig dreigend. - Hoe scherpte het bar saizoen den prikkel van dat gebrek, koude daartoe voegend en guurheid! ‘Bidt, dat uwe vlugt niet geschiede in den winter!’ - sprak Hij die het leven kende en een meewarig hart bezat. - Wij prijzen den winter, den ruwen, maar wiens snerpende slagen ons niet treffen, zooals zij vallen op den naakten, reeds doorwonden rug van den arme, als die ons het genot van huis en haard verhoogt, zoo menige vervulling van behoefte vriendelijker, streelen-

der maakt. Doch wat is hij voor den behoeftige, die gelukkig zou wezen als hij alleen leed, maar die maag en kroost zooveel ongemaks ziet verduren, wien elken dag de zorgen voor het heden zelfs pijnigen? - Wij hebben bereids te kennen gegeven, dat dit bij immer meerderen in la Rochelle het geval werd. Als een opgestuwde vloed steeg die nood hooger en hooger, zoodat de liefde van velen dien maar weinig keeren, weinig meer verminderen kon. En hoe hoog zou hij nog rijzen, overstelpend wat zich thans nog veiliger achtte! - Minder en minder werd de stad het la Rochelle van weleer, waar eene nijvere bevolking woonde, voor wie handel en kunst-vlijt hunne schatten afwierpen, waar de menschen aten en dronken, kochten en verkochten. Arbeid en nering stonden stil, ter naauwernood werd het onvermijdelijk noodige verrigt, de werkman gevoelde zich weinig aangezet tot eene taak, die immers toch niet voldoende was om te voorzien in de eerste nooddruft van hem en de zijnen. Het werd reeds niets ongewoons de zwartbleeke gestalten zich te zien voortslepen langs de straten, te hooren van omgekomenen bij gemis van wat het leven vordert, niet ter genieting, maar tot onderhoud alleen.

- Dat kán ik niet zien - hooren wij la Forêt zeggen, die ter deur in komt zijner woning. - Daar was eene arme vrouw, die beenderen zocht uit vuilnis en er een aan haar jongste kind gaf om er aan te knagen, waarop het oudere jongske begint te schreijen. Wat hebt gij voor hen, Madelon? Zij wachten in 't voorhuis.

- Voor hen hebben? 't Zal niet veel wezen, Louis. - Daar hangt een stuk van ons spek, het laatste voor morgen en overmorgen. Wij hebben boven nog wat grutten.

- Geef wat aan de vrouw. Deel met haar. Ik zal u wat anders bezorgen, al haal ik het den kok des kardinaals onder de handen van daan. Wij moeten hem toch nog onzen nieuwjaarsgroet gaan brengen. Ik had nooit gedacht, toen ik als knaap bij uw' man te Marans kwam en daar paardrijden leerde, dat het mij ooit zoo te pas zou gekomen zijn.

- Wees intusschen maar voorzigtig, Louis, en bedenk dat gij u zelv' moet ontzien, ook voor Marie. Doch roep de vrouw dan maar even. Ik zal er nog een stuk brood bij doen. Ons koren loopt anders ook ten einde.

En de vrouw kwam en kreeg.

Kort daarna kwam Jean Farine te huis.

- Hebt gij dezen nacht de wacht, Jean, of kunt gij meêgaan op eene expeditie? - vroeg hem la Forêt.

- Ik heb de wacht; doch buitendien moet ik mij, op last van den maire, ter ieder uur gereed houden.

- Dan zal ik zien dat anderen mij helpen. Onze voorraad loopt ten einde, zegt Madelon.

- Als het daarom is, kunt gij te huis blijven, Louis. Wij krijgen straks eene buitengewone uitdeeling. De Engelschen hebben wat gemord over de schaarschte, en de raad van defensie heeft besloten ons een grooter deel toe te staan.

- Tot nader order dan. Evenwel recommandeer ik mij dan voor uw gezelschap. Althans als wij nog langer zoo opgesloten moeten zitten.

Drie of vier dagen later bevond zich la Forêt bij eenen uitval, die aanvankelijk scheen van gelukkig gevolg te zullen wezen, doch waarbij de Rochellers, doordien de maarschalk de Bassompierre te zeer op zijne hoede was,

werden teruggedreven, bij welke gelegenheid eenigen der hunnen werden gekwetst, hoezeer zij drie gevangenen in de stad bragten.

Toch scheen den benarden onverwacht een straal van hoop toe te lagchen. Welke bezwaren men ook in rekening had gebragt en als onoverkomelijk beschouwd; de Richelieu had den dijk gelegd door de haven, en boven verwachting had deze bereids menigen storm getrotseerd. Die het hardnekkigst hadden volgehouden dat zulk een werk geen stand kon houden, achtten zich alreede door de uitkomst wederlegd. Men bereidde zich reeds voor om zich ten eenemale afgesneden te zien van de zee, waarmede velen de stad aan een' wissen ondergang prijs gegeven achtten, en dit te meer, omdat men den dijk, en vooral het in het midden opengelaten, slechts door schepen verdedigde vak, immermeer versterkte.

Op den 5^{den} Januarij 1628 begon de wind uit het Zuidwesten op te steken, aanvankelijk met vlagen die nog in geenen deele hevig konden heeten. Tegen den avond namen deze evenwel toe in duur en kracht, terwijl het ook in de tusschenpoozen niet zoo stil was als vroeger. Met snelheid dreven de wolken voort aan de lucht, die niet verminderde, toen het zwerk zooveel zwaarder was geworden en donkere wolken den hemel overtogen. Als angstig scheerden de zeevogels digt over het water heen, dat in ongewone beweging was, te vergelijken bij het trappelen van het ros, dat nog door den toom wordt beteugeld, maar dat verlangt het bewijs te geven van de kracht en snelheid, waarmede het den grond zal doen daveren onder zijne hoeven, als het de ruimte doorklieft en geen afstand schijnt te tellen. Van tijd tot tijd zag men reeds en-

kele dwarrelende golven met kroonen van schuim, die als getuigden, dat zij bereids hadden deel genomen in worsteling en strijd, waarvan zij nog niet tot rust waren geraakt. In den namiddag had zich in de streek van waar de wind woei eene bank gezet, waaraan het diepe blaauw, bij zwart af, een dreigend voorkomen gaf en die van den horizon af steeds hooger was gestegen. Het was nu in het vallen van den avond, toen er voor het eerst eenige regendruppelen vielen.

- Zou 't nog in regen neêrkomen? - hoort men eenen uit een hoop van varensgezellen en sjouwerlui vragen aau de anderen, die met hem aan de Q u a i g r a n d e R i v e uitzagen.

- Ik weet het niet. Er vallen druppen.

- Maar die blijven zoo enkel. Ik voelde er straks een' op mijne hand en na dien niet meer. Als wij dat alles in wind moeten opteren, verzeker ik u, dat het er spannen zal.

- Ik ga naar huis - hooren wij nu van eenen, op een toon die, getuigde, dat wel de verveling, na een' dag in werkeloosheid doorgebragt, ruim zoo veel deel aan zijn besluit mogt hebben als het weder, al ware dit nog wat ongunstiger geweest.

- Daar is het ook al niet gevonden - liet een ander zich vernemen. - Doove haard, ledige kast. Ik wenschte dat die kardinaal...

- Wegwoei - vulde een ander aan. - Ik denk, dat het er nog op aankomt. De bovenlucht werkt geweldig en drijft al harder voort, vliegend.

Op dit oogenblik gierde eene vlaag langs de haven heen in en over de stad, zoo hevig als men dien dag nog niet

had vernomen. Zij floot snijdend door het want en touwwerk van eenige schepen, stuitte tegen de huizen op de Quai de la Rive met botsend geweld, als werd zij daar in een' zak gevangen, waaruit zij zich als een uitweg trachtte te banen door de Rue du Port en langs het Canal Maubec. Een paar mannen wankelden op hunne beenen, terwijl de meesten naar hoed of muts grepen.

- Nu denk ik toch dat het er toe zal komen, en dan zal dat stijgertje van dien kardinaal werk hebben om het te houden.

- Dan krijgen wij er nog een brandje van, en ik wenschte maar dat ik aan 't opvisschen was.

Eene tweede vlaag, die het van de eerste in hevigheid schier nog won, volgde nu.

- Dat houdt de dijk nimmer uit, of de drommel moet hem helpen.

- Als die er wat aan doen kon bleef het werk wel ongedeerd. Die en de Richelieu zijn veel te goede vrienden, Jacques; hij is minister en kardinaal.

Langzamerhand verdwenen nu de mannen van de kaai, zoodat deze schier ledig werd. Slechts nu en dan zag men enkelen zich spoedend en tegen den storm worstelend daar langs komen. Pannen en leijen vlogen van de daken. Ieder repte zich om onder het anders veilige dak te komen, niet gerust, of de storm zelfs daaraan niet zijn vernielend geweld zou toonen. Tot middernacht nam dit steeds toe. Toen begon het een weinig te bedaren, zoodat de wind niet meer zoo aanhoudend opstak en het gebulder verminderde.

De volgende morgen scheen aanvankelijk de hoop te bevestigen, dat de dijk voor het geweld van wind en water

zou zijn bezweken. Men zag balken en planken, gebroken masten en spieren in de haven drijven, bewijzen van aangerigte schade, - een dadelijk voordeel voor de armen. - En die hoop werd gevoed, toen men met het krieken van den dag drie schepen des vijands, die ter sluiting der opening in het midden van den dijk hadden gediend, bij het fort de Coureilles op het strand zag zitten, waarvan er een bereids uiteen geslagen was. Eene grievende teleurstelling was het dus, toen men later moest vernemen, dat het werk zelf inderdaad slechts weinig en althans geene onherstelbare schade had geleden. - Een uitval door de belegerden gewaagd en waarbij la Forêt tegenwoordig was, liep ongelukkig af. Men kwam op het spoor van een' verraderlijken aanslag om den vijand het fort Tasdon in handen te spelen, door welk een en ander niet weinigen werden ontmoedigd. Het laatste vooral, eene herhaling van wat men reeds meermalen had gepoogd, en een nieuw bewijs dat er verraders in de stad schuilden, liet in de harten van velen eenen onaangenamen indruk na en bragt niet weinig toe om de vonken van tweedragt aan te blazen, het wantrouwen tegen sommigen te voeden.

- Het is een treurig iets, dat zoodanige dingen gebeuren, en dat nog wel iemand dien men onder de officieren kan rekenen, een vaandrig - sprak de maire den 10^{den} Januarij 1628 tot Jean Guiton, die in zijne betrekking van president van het bureau voor de zeezaken, lid was geworden van den raad van defensie. Beide heeren bevonden zich het eerst op het stadhuis en wachtten hunne medeleden.

- Hoe neemt kapitein de la Salie de zaak op? - vroeg Guiton.

- Die is razend, dat zoo iets is gebeurd en verlangt streng vonnis.

- Dat kan hem geworden. Ik voor mij ten minste, al was het een van de Engelschen en al liepen die heeren er om te hoop, hangen móest hij en zóu hij. Het heeft een' slechten indruk bij velen gemaakt. Ik heb reeds gedacht op iets, heer maire, wat dien kon uitwisschen. En daar is die nederlaag boven op gekomen, al was het ook een strijd tegen de overmagt en al bragten de onzen er ook een paar gevangenen af. Die duivelsche de Bassom-pierre! Hij is bij de hand, dat moet ik van hem zeggen, ondanks hij onze vijand is.

De maire had bij de laatste woorden Guiton reeds wat vorschend aangezien. Zijn gelaat teekende eenige verrassing en bevreemding.

- Gij zijt een man, Guiton, met wrien men open kan en mogelijk moet spreken - hernam nu Godefroi. - Weet gij er iets of niets van? Doch dan mogt ik vragen, hoe gij er aan komt?

- Van iets weten, ik, sieur Godefroi?

- Ja, gij, en wel met betrekking tot wat gij zoo even zeidet. Ik dacht, hoe gij daaraan mogt zijn gekomen. Evenwel, het schijnt niet zoo. Ik kan beginnen met u te zeggen, dat de Bassompierre niet zoo zeer onze vijand is.

- Hij denkt gunstig over ons. Dát blijkt. Wie heeft de onzen dan zoo gehavend?

- Dat is iets anders, dat is zijn krijgsmanseer en krijgmansweer. Hij heeft in zijn hart medelijden met onze stad en wil ons daarvan een bewijs geven, als 't in zijn vermogen is. En ik dacht dat gij wist van 't geheim, dat

anders, zoo veel ik weet, alleen hem en mij kan bekend wezen. Daarom verwonderde ik mij straks zoo over uwe woorden.

- En nu moet ik mij verwonderen.

- Ik wil 't straks in den raad brengen. Zie hier ons plan. De maarschalk wil een transport ossen doorlaten, maar niet over zijn terrein, omdat de kardinaal reeds geen goed oog op hem heeft, denk ik. Het komt er nu maar op aan, om een paar vaste en ferme kerels te vinden, die ze afhalen, en éénen denk ik er voor te hebben. 't Is evenwel een hagchelijk stuk, en het transport en misschien de mannen worden er aan gewaagd.

Guiton vernam die woorden met ingespannen aandacht en nog bleef hij eene poos den maire aanstaren, toen deze reeds ophield met spreken.

- Staat u dat plan niet aan? Of ziet gij te veel zwarigheden?

- Dat minder. Maar toch.... ik zou het niet in den raad voordragen.

- Wat dan?

- Het op mijn eigen houtje doen. Ik wantrouw niemand onzer bepaaldelijk. Doch dat zwijgt niet altijd tegen vrouw en vriend, en dan lekt de boel uit, en de vijanden binnen en buiten krijgen er, de hemel mag weten hóe soms, de lucht van.

- Maar dat is gevaarlijk.

- Ik zal straks, als wij dien vent vonnissen wel eene gelegenheid vinden om u daarvoor te vrijwaren.

Nu kwamen er meerdere heeren en het gesprek werd afgebroken. De zaak van het verraad kwam ter tafel, de vaandrig werd gehoord tegenover den soldaat, die kennis

had gegeven van den toeleg, de bewijzen tegen hem waren overtuigend. Nog werd hij gepijnigd, of hij ook iets meer wilde bekennen; en weldra was de man gevonnisd om gestraft te worden met de koorde dat er de dood na volgde, terwijl zijn hoofd tot een waarschuwend voorbeeld op eenen der hoeken van het fort Tasdon op een' staak zou worden ten toon gesteld.

- 't Is altijd gemakkelijker, dat het geen Engelschman is. Die zouden het ligt minder goed opnemen, als dat een' der hunnen gebeurde - sprak een der leden na den afloop der zaak.

- En ik zou, Engelschman of niet, er voor wezen - liet Guiton zich vernemen - om er korte metten meê te maken. Als hij gehangen was, de verrader, mogten zij protesteren of niet.

- En als zij te hoop liepen zoo als laatst?

- Daarom zou ik nog wel een voorstel willen doen, heeren, waarvan ik weder het noodige inzie.

- En dat is, heer Guiton? - vroeg de maire, die nu voorzag wat er zou volgen.

- Dat het den heer maire wordt vrijgelaten, om in cas van urgentie, als er iets dringends is, naar bevind van zaken te handelen, onder gehoudenheid van later mededeeling te doen daarvan aan de leden van dezen raad.

Het voorstel vond wel eenige tegenspraak, vooral van den kant der leden van het geregtshof of parlement, die daarin zitting hadden, en die hierin eene verkorting zagen van hunne regten en eene vermindering van hunnen invloed; maar toch werd het door de meerderheid aangenomen.

- Zie zoo, heer maire - sprak Guiton bij het ver-

laten van de vergadering - de kans voor de ossenexpeditie is ten minste iets verbeterd. Ik hoop, dat zij maar niet te lang op het sleeptouw wordt gehouden.

- Ik wacht enkel op berigt, dat zij aangekocht en gereed zijn.

- Het is treurig, dat er zijn, die hunnen voorraad verbergen, alleen om zich zelven denkend. Er was anders, zooals ik vertrouw en bijna weet, nog genoeg in de stad om althans de eerste drie maanden niet verlegen te zijn.

Eenentwintigste hoofdstuk.

- Het is alsof Louis tweemaal een ander mensch is geworden, en dat in een paar maanden. Eerst verliest hij zijne vroegere vrolijkheid en bezigen aard; en nu is het weder alsof hij haast een jongen is geworden, zoo moedwillig, zoo speelsch soms. Is dat nu manier van doen? - sprak vrouw la Forêt tot Madelon, terwijl de eerste aan het spinnewiel zat, de laatste met eenig huiselijk werk bezig was, nu en dan naar een' pot ziende, waarin de uijensoep stond te koken.

- Als iemand geene bezigheid heeft zoekt hij die, vooral wanneer zijn aard dat zoo medebrengt. Ik verwonder er mij niet eens over bij Jean. En mijn man is altoos vrij wat ouder, moeder la Forət.

- Om daar nu den heelen morgen met die groote zweepen te klappen. Dat een mensch een gek oogenblik heeft, kan er nog door; maar een' geheelen ochtend zoo kinderachtig. - En moeder la Forêt schudde het hoofd,

alsof zij wilde te kennen geven, dat zij het hem toch zou verbieden, indien hij het verbod niet was ontwassen.

En men zag door het raam op het plaatsje, waarvan wij vroeger bij de beschrijving van la Forêt's huis melding maakten, dezen en zijn' kloeken neef ijverig bezig om een paar zweepen van de grootste althans zwaarste soort fiksch te laten klappen. Farine beschreef of wees hem hoe hij moest doen, en la Forêt volgde die aanwijzingen met eene ernst welke de zaak weinig scheen te verdienen, en beiden werden om strijd ongeduldig, als de mislukte pogingen bewezen, dat de discipel er nog niet den regten slag van had.

- Weet gij wat moeijelijk en wat gemakkelijk is? - vroeg la Forêt, terwijl hij den moeden arm uitstrekte en dien met de andere hand wreef.

- Nu, Louis?

- Wat iemand kent en kan dat rekent hij gemákkelijk; - óngemakkelijk al wat hij niet kan en weet. Als 't lang duurt dat wij hier opgesloten zitten, moet gij nog maar tegen uw' ouden dag het weven leeren; dan zet ik het u betaald en ik beloof u, dat ik u dan zal drillen.

- A l l o n s , l ' a m i ! - gaf Farine hem ten antwoord, terwijl hij hem de nedergelegde zweep weder in de hand duwde, alsof hij wilde zeggen: daar zijn we nog niet aan toe; en voorshands zal ik u uwe goede voornemens maar betaald zetten. - Zóó moet ge doen! - En meteen liet Farine een' knal hooren, die op eene volle markt zou bewonderd zijn geworden; terwijl hij dit liet volgen door een aanhoudend klappen, in welks maat en c a d a n s men een wijsje herkende, dat hij dikwijls neuriede.

- Ik dacht, dat gij nooit zoudt uitscheiden met uwe

gekheid, om nu daaraan een' geheelen morgen te verdoen. Pierre, blijf gij maar hier, wij hebben geklap te over gehad. En wij gaan zóó zóó eten - spreekt nu vrouw la Forêt.

- En gij zijt dezen nacht weder uit? - vroeg Madelon aan haar' echtgenoot. - Hebt gij al weder de wacht?

- Neen, vrouw, ik ben vrij: maar morgen zal het onze beurt wezen. Geef mij een' schoonen kraag straks tegen den avond.

- Tegen den avond een' kraag? Als 't nog voor dezen middag was.

- Van middag gaan wij weder klappen, niet waar Louis? Nog ééne les en gij zijt er achter.

- Maar wat moet dat onnoozele klappen toch? - vroeg vrouw la Forêt.

- Eene weddingschap, moeder, om te zien, of ik mij niet voor een' drijver of voerman kan uitgeven.

En dien namiddag klapte la Forêt dat het een aard had, zoodat Farine zeide, dat hij bijna in twijfel zou staan, of hij-zelf dan wel zijn neef de zweep hanteerde, indien hij het slechts tot de afgetrokkenheid kon brengen van menig professor.

- Des avonds ging hij naar den maire.

- Farine, hebt gij uwe helpers gevonden?

- Ik denk ja, sieur. Vier handvaste mannen; en ik ben de vijfde, als ik mij onder hen mag rekenen. Aan de kleeding behoefden wij niet veel te doen. Ik had nog een wambuis te over, en Madelon heeft mij in der tijd grove kousen genoeg bezorgd.

- En gij weet waarheen?

- Naar Pilboireau; en wanneer het transport daar niet

mogt aangekomen zijn, naar Dompierre, maar altijd aan gene zijde van het fort de Beaulieu blijven. In geval van aanhouden weten wij niet beter, of zij zijn voor het leger des konings bestemd.

- Goed. En in geen geval aan deze zijde van de redoute st. François door de liniën komen.

- Maar als nu énkele stroopers ons aanhouden, mijnheer de maire? Vier of vijf, of ook tien, bij voorbeeld?

- Zoo velen als gij er, zonder gerucht te maken, van de ossen kunt afhouden, houdt gij er af.

- Dat is een last naar mijn hart, mijnheer Godefroi.

- En wanneer kunt gij gaan? Wij hebben thans den elfden; en het moet vóór den vijftienden van deze maand uitgevoerd wezen, ook om de nieuwe maan.

- Dezen avond nog kunnen wij wel naar buiten.

- Dan zend ik u tegen zes uur een klein briefje. In de herberg te Pilboireau of te Dompierre let gij op iemand, die van tijd tot tijd als uit gewoonte naar zijn linkeroor grijpt en daaraan wrijft. Gij vraagt hem naar wild, waarop hij zal bluffen op de jagt welke hij dit najaar heeft gehad, en het tal van hazen die hij zou hebben geschoten zal het getal van ossen wezen, dat hij u overlevert ter plaatse waar hij zulks meest geschikt oordeelt. En nu zegen op 't werk, vriend!

Farine vertrok en had weldra la Forêt en de overigen gewaarschuwd, die des avonds een voor een en zooveel mogelijk langs verschillende wegen, zich naar de aangeduide plaats begaven. Eene zware lucht en bijna volslagen duisternis begunstigde hun voornemen, zoodat zij tegen acht uur de een na den ander in de herberg te Pilboireau kwamen, die vol was van landlieden, handelaars en sol-

daten, een bonte, luidruchtige, woelige hoop tot verwarrens toe. De Rochellers deden alsof zij eikanderen vreemd waren, slechts van tijd tot tijd door een ongemerkt teeken of een woord in 't voorbijgaan door Farine verwittigd, dat de gewachte en gezochte zich nog niet had vertoond. Men hoorde nu en dan uitvallen, woorden van triumf en trots, bedreigingen tegen de stad, of grofheden tegen de landlieden, die getuigden van den overmoed der soldaten, en waarbij Farine en de zijnen meer dan eens moeite hadden om opwellingen van drift en verontwaardiging te onderdrukken. Een enkele keer scheen het zelfs, dat zijn geduld op wat ruim zware proeve werd gesteld, toen een der krijgslieden met een vrij sterk duitsch accent hem een: ‘uit den weg, lompert!’ toevoegde en dit woord vergezeld liet gaan van een' duw, die Jean een oogenblik deed wankelen. Hij had evenwel terstond diens hand gegrepen en drukte deze met eene kracht in de zijne, die den Duitscher een: ‘Kreuzdonnerwetter!’ ontperste, maar het toch in zijne oogen onraadzaam scheen te maken om het verder met hem aan te binden. La Forêt stond in een oogwenk nevens zijn' medgezel.

- Bedaard, Jean, wij zijn hier om andere dingen.

- Als 't wat hard was, het was toch niet kwaad gemeend - sprak Farine tot den krijger, die hem wat wrevelig en vorschend aanzag.

- Waar zijt gij van daan, landsman? - vroeg hem nu een Fransch soldaat. - Gij schijnt nog al iets in de mouwen te hebben, en een kerel, dat het jammer is, dat gij met dien boerenkiel loopt. Wat zoekt gij hier?

- Allons, Thomas! uwe beurt om te gooijen. Ik zit hier al te wachten. De wijn is op; maar wie moet dien

betalen? - werd nu den soldaat gevraagd door een makker, hetgeen het gesprek afbrak.

- Ik meende, dat dien vent beter een stormhoed dan eene bonte muts zou passen, en hij ruim zoo goed een zwaard als eene spade zou hanteeren.

- Geen handgeld aan mij te verdienen, kameraad! - en daarmede begaf Farine zich door de menigte heen naar een' anderen hoek van het vertrek, waar men aan eene lange tafel onderscheidenen aan verkeerborden zag spelen.

Eenklaps hoorde men een luid gelach opgaan en zag men een' der soldaten, nadat een stofwolk zich wat had verdeeld, nog als in een' nevel gehuld, zich in het aangezigt en de oogen wrijven, terwijl hij een vloek bromde, die hem niet ten monde scheen uit te willen. Eene flinke deern, dochter van den waard, stond met een' ledigen pot in de hand, in wel wat dreigende houding in zijne nabijheid.

- Brigitte heeft bij st. Diana, zooals onze kapitein zegt, gelijk! - riep een rotmeester. - Duclos, gij roept altijd, dat ge een bot moogt wezen; doch het is alsof zij u ten minste reeds in 't meel heeft gewenteld.

- Ik zal hem zijne kuren afleeren - sprak het meisje met eenen moed en verzekerdheid, die aan hare woorden veel geloofwaardigs gaven, als zulks na zoodanig bewijs nog noodig mogt zijn.

De soldaat had zich eenige gemeenzaamheid veroorloofd omtrent de maagd, die een vrij grooten pot dragende, niet in staat was die af te weren, en had deze, ondanks verzoek en daaropgevolgde bedreiging, herhaald, waarop zij ter zelfverdediging hem een groot deel van den inhoud in het aangezigt had gesmeten, waardoor de krijgsman

eensklaps als buiten staat van gevecht werd gesteld en over het geheel eene vrij p i t o y a b l e figuur maakte. Vruchteloos trachtte hij de oogen te openen, waarin het meel hem was gevlogen, en onder zijne pogingen om te kaauwen en te slikken vermogt hij maar half den vloek voor den dag te brengen, waarin hij zijnen toorn lucht zocht te verschaffen.

Waarschijnlijk zou de geheele zaak daarmede zijn afgeloopen, als niet een soldaat een der aanwezige landlieden, die daarom wat luid lachte, een tamelijk dreigend, verachtelijk:

- Wat lacht ge, ezel? - had toegevoegd.

- Wel, omdat nichtje Brigitte wie haar te na komen zoo den mond stopt.

- Dan zal ik u den bek stoppen. - En te gelijk bragt de krijgsman den sprekende een' slag toe, die de bedreiging ligtelijk had kunnen verwezenlijken, indien zijne partij dien niet wat had afgeweerd.

Het scheen een oogenblik, alsof die overmoed aanleiding zou geven tot een' strijd, die misschien vrij algemeen zou geworden zijn, omdat althans enkele landlieden voor hunnen mededorper partij trokken. In de meesten zat evenwel te veel schrik voor de overmoedige soldaten om ligt tot dadelijkheden te komen.

- Gaat het hier zoo toe? - vroeg la Forêt aan een hunner.

- In het leger - was het antwoord - in geenen deele. Daar handhaaft de heer kardinaal tucht en orde streng genoeg; doch hier buiten de liniën is het zoo wat. En het is meest des maarschalks Bassompierres volk. Dat is ruim zoo onhandelbaar als van den hertog van Angoulême. Men zegt, dat de Bassompierre de heele zaak niet

met zulke goede oogen aanziet, en hij gaarne een eind daaraan zag. En wij zouden dat niet minder gaarne zien - eindigde hij nog zachter dan hij was begonnen.

- Ik zou het maar noode kunnen veelen, landsman.
- Waar zijt ge van daan, vriendschap?
- Van Marsilly; maar....
- Van Marsilly? Dan moest ik u kennen, dunkt mij. Ik heb er een' broeder wonen. Wáár zoo dan wel in Marsilly?
- Ik wilde - hernam de gevraagde - u juist zeggen, dat ik er nog maar zeer kort ben. Eigenlijk ben ik van Andilly - ging hij voort, tamelijk verstoord op den wat onbescheiden vrager.
- En moet het nog verder, of komt ge hier om handel? - liet de ander volgen met die onverstoorbaar lompe nieuwsgierigheid, die ons allen mogelijk wel eens van boeren heeft gehinderd.

La Forêt was op het punt om op de onbescheiden vragen een even onbescheiden antwoord te laten volgen, toen Farine hem naderde.

- Ik geloof dat het onze tijd zal worden, Louis.
- Moeten we nog naar Dompierre?
- Kom maar mede! Hebt ge Roseau nog gezien? - vroeg hij hem, terwijl zij zich naar buiten begaven?
- Die stond straks te kijken bij een paar, die een verkeerdjen speelden.

Buiten de herberg vonden zij den man, die aan zijn oor had gegrepen en tegen Farine gebluft had op zijne jagt, als hebbende hij in de laatste maanden honderd en twintig hazen neêrgelegd. Hij had aan dezen en genen verteld, wanneer hem naar die menigte ossen werd ge-

vraagd, dat het transport bestemd was voor het leger, doch dat het aan het kwartier van den hertog van Angoulême moest worden afgeleverd.

- Maar van wien komt ge, vriend? - vroeg Farine.

- Dat behoeft gij even weinig te weten, als gij mij moet vertellen, waar gij de beesten zult laten - was het met een lachje van verstandhouding gegeven antwoord. - Ik ben de man die de ossen brengt, en gij zijt de man die ze haalt.

- Maar waar zijn zij? - vroeg nu la Forêt.

- In gindsche schuur staan er zeventig, en de rest in den grooten stal bij 't inkomen van het dorp, boertje. Ben ik u nu een' goeden raad schuldig, dan zou het die zijn, dat gij er geen gras over liet groeijen, en hoe eer te beter maaktet dat gij weg kwaamt. Ik hoop dat het dan wel te regt zal komen.

Om te begrijpen hoe de man dit kon hopen, zullen wij ons eenige oogenblikken naar elders moeten begeven, en wel naar het kwartier van den maarschalk de Bassompierre, te Laleu. - Mogt het onze lezers menigmalen hebben bevreemd, dat prinsen en grooten van alle volken, maar bijzonder Frankrijks adel, een zoo oorlogzuchtig ras konden zijn; wij verzoeken wel een groot deel daarvan te zetten op de rekening van eerzucht, vaderlandsliefde, pligtbesef; doch wij nemen de vrijheid om achter den post van: ‘verlangen naar een vrij en lustig leventje’ ook een goed deel te stellen. Zoo lang er iets te krijgen was, ging het er, onder de voornameren en bevelhebbers althans lustig toe, getuigen zulks niet het minst de m é m o i r e s van de Bassompierre, waarin de aangenomene en gedane uitnoodigingen ter maaltijd of feestgelag moeijelijk te tellen zouden

wezen. Wij vinden hem na den maaltijd, waarop hij enkele officieren heeft genoodigd, nog in dezer gezelschap. Ilet geheele voorkomen der heeren getuigt, dat het hun, mogen zij ook de perken der matigheid niet hebben overschreden, toch aan niets ontbroken heeft. Terwijl eenigen hunner zich met scherts en kout vermaken, menig jonger edelman op zijne veroveringen snoeft, of van zijn goed vertrouwen op zijn persoon in dit opzigt breed opgeeft, hebben enkele meer bejaarden zich bereids aan het spel gezet.

- Ik kan wel zien, heeren, dat wij in de verwachting verkeeren van een festijn op morgen. Naauwelijks zes uren, en bekers en roemers zijn verlaten. Trouwens de hertog van Angoulême verstaat het gastereeren; ook bij den maarschalk de Schomberg, waar ik morgen sommigen der heeren hoop te zien, is de tafel goed, en ik stel u niet in het ongelijk, omdat gij u zelven wat spaart. Was er niets nieuws naar de zijde van Louis van daag, d'Estissac? Gij zijt er toch geweest.

- Niets, heer maarschalk - was het antwoord van den gevraagde - behalve dat zijn doorluchtig heerschap de kardinaal den dijk nog gestadig doet versterken. Het moet een werk worden, waartegen weldra menschen en elementen weinig meer zullen vermogen.

Aan de Bassompierre scheen noch het gegeven berigt noch het uitgesproken gevoelen bijzonder welkom.

- En niets van zijne Majesteit den koning?

Wat aarselend liet d'Estissac nu volgen:

- Ik hoorde spreken van het voornemen zijner Majesteit, om althans voor eenigen tijd zich naar Parijs te begeven, waar men uit Holland een buitengewoon gezant-

schap wachtende is; hoewel anderen meenden dat mevrouw de koninginne-moeder haren koninklijken zoon wenschtete zien. Thans is zijne Majesteit te Marans.

Des maarschalks gelaat helderde bij dit berigt wat op. Met een' ligten wenk en een naauw merkbaar hoofdknikken, hetgeen kon beteekenen: s a n s a d i e u ! verliet hij den officier.

- En hoe is het met de zaak, sieur des Roches? - vroeg hij haastig en als in 't voorbijgaan een' hopman, die alleen aan een venster stond.

- Het transport is er, heer maarschalk. Wij wachten slechts op de mannen uit de stad - luidde het even zacht gegeven antwoord.

Nu trad hij op een paar heeren toe, die reeds een' tijdlang te zamen een gesprek hadden gevoerd.

- Hoe zoo druk, heeren? Of geldt het een nieuw plan om de stad te veroveren?

- Wij spreken er juist over, heer maarschalk - hernam de oudste der beiden. - De kardinaal heeft den dijk nog versterkt, en naar ik hoor is men druk bezig met zware kettingen te vervaardigen, om de haven geheel af te sluiten. Hij wil een einde maken aan de belegering.

- Belegering? - liet de jongere zich hooren. - Als men er bij aan liggen denkt, heb ik er niet tegen; want veel meer doen wij hier waarachtig niet. Men moest een van de onzen en een van de Rochellers ieder in een bed stoppen en zien, wie van beiden het taaiste geduld had. Dat zouden een paar waardige kampvechters wezen, en dan behoefden wij ons niet langer voor dat nest op te houden, 't Is geen beleg met eere. Van tijd tot tijd een uitval, die nog niet eens dien naam kan dragen, is immers het

al. Ieder kruipt in zijn hol en blijft er. Men had mollen voor de stad moeten leggen.

- En toch geloof ik - hernam de Bassompierre - dat wij gek genoeg zullen zijn ten laatste, om de stad nog te veroveren.

- En dat, onridderlijk genoeg, door honger - hervatte de jongere met blijkbaren wrevel. - Ik heb inderdaad medelijden met die arme drommels daar binnen.

- Onridderlijk, zegt gij, d'Orgeaud? Daarnaar vraagt men weinig, 't Is altijd op zijn kardinaals. Als hij zijn doel maar bereikt; op het: ‘hoe?’ komt het minder aan.

De Bassompierre wendde zich nu weder tot des Roches, die eenige woorden had gewisseld met een' ander' officier, doch thans door dezen verlaten werd.

- Zou het geen tijd worden, sieur des Roches? Wij hebben elkander immers begrepen? Gij strekt de ronde wat verder uit tot in het leger van Angoulême, houdt daar den o fficier die de ronde doet op, zoodat het te laat wordt voor hem om aan onze palen te komen. In geval van mislukking van het plan, is het eene misvatting van u, die pas van 't verlof zijt teruggekeerd. Tusschen negen en tien uur moet het transport gepasseerd zijn. Als gij het binnen den kring van ons legerperk ontmoet, brengt gij het op als goeden prijs.

- In orde, heer maarschalk. Maar ik vrees dat de hertog van Angoulême ons niet zal bedanken.

- Die moet niemand bedanken of niet bedanken. Hij moet enkel zich zelv' en den kardinaal wat ergeren. Ik gun hun dit van harte. Overigens kan hij den hertog zoo veel kwaads niet doen.

Wij keeren thans tot Farine, la Forêt en hunne gezel-

len terug, die tegen acht uur zich uit de herberg verwijderden, de een na den ander. De pogcher op zijne jagt wilde hun het vee voortellen; doch Farine meende, dat men die moeite kon sparen. Hij haastte zich slechts om weg te komen. Zonder verhindering kwam hij met zijne gezellen het dorp uit. Nu nam Jean den voortogt. Hij koos een tamelijk smallen binnenweg, die eenzaam genoeg was om hem te doen hopen dat hij daar niemand zou ontmoeten. Met schrik ontwaarde hij evenwel eenige mannen, welke hij welras als soldaten des konings herkende.

- Wie daar? - riep hij nu, nog voor dat hij werd aangeroepen. - Goed vriend, ik ben immers hier op weg naar het legerkamp van Angoulême?

- Ik zou er ten minste ‘den hertog’ bijvoegen, kinkel. Wat moet ge?

- Ik moest er dezen middag reeds geweest zijn, heer, doch er zijn eenige beesten wat kreupel geworden. Deze ook - terwijl hij den os dien hij aan een touw leidde de knie streek. - Men had mij dezen weg aangewezen als nader. Is dat zoo?

- En is dat vee voor het leger van den hertog? Ik weet niet, dat men het te wachten was. Misschien meent ge voor den heer de Marillac.

- Zoo ik hoorde was het voor des hertogs leger; en tot zoo ver hebben wij ook maar aangenomen het transport te brengen.

- Pas dan op, stommeling, dat ge een vijf minuten van hier het linksche pad houd. Ik zou liever midden in den nacht ze brengen. Men zal u bedanken, denk ik, dat gij er zoo laat meê komt aanzetten.

- Mag ik u verzoeken, heer, dat ge met de man-

schappen een weinig de ééne zijde van den weg houdt?

En nu klonk het achtereenvolgens eenige malen ‘goeden avond!’ naarmate la Forêt en de overigen de soldaten voorbij gingen.

Wij zullen hen op hunnen weg niet verder volgen. Het zij genoeg te weten, dat de aanslag gelukte. Des Roches kwam een eindweegs binnen de liniën van den hertog van Angoulême, waar hij het piket van die zijde uitgezonden ontmoette, welks officier hij ophield en wist te beduiden, dat het onnoodig was verder te gaan. - De in het geval betrokkene wachtte zich later, al kwam er ook eenig vermoeden bij hem op, om dit luid te laten worden. - Met blijdschap vervulde het feit de Rochellers, terwijl de koning en de kardinaal beiden op het vernemen daarvan hevig verstoord waren. De hertog van Angoulême beschuldigde terstond de Bassompierre, die zich geliet zeer verstoord te wezen, toen de markies de Grimault hem deswegens in naam des konings onderhield.

- Gij moet het mij niet euvel duiden, mijn broeder en gij, mijne heeren - sprak hij, toen hij den volgenden dag wat laat op het feest van den maarschalk de Schomberg verscheen - maar ik had allerlei onaangenaamheden. Gij zult hebben gehoord van een vijftig ossen, die in la Rochelle zijn ingevoerd....

- Vijftig? Honderdvijftig meent ge.

- Wat, Schomberg? - vroeg de Bassompierre benieuwd. - Nu, vijftig of honderdvijftig; doch men wil mij beschuldigen, alsof ik daartoe door nalatigheid aanleiding zou hebben gegeven. Men moet maar niet van de vrienden zijn.

- Ik zou altoos zeggen, vriend Bassompierre, dat van

zulk een transport het spoor wel moet te vinden wezen. Mijnheer de l'Isle-Rouet, gij zijt een goed jager - wendde hij zich tot een' zijner officieren - mij dunkt het zou door u wel uit te vinden zijn. Indien gij...

Dienstijver, maar ook gehoorzaamheid aan zijn' chef deed den genoemde, met meer goeden wil dan men zou hebben verwacht, opstaan van den disch, waaraan men zich bereids had gezet. In der haast ledigde hij zijn glas en maakte zich gereed om te vertrekken.

- Zoo uiterst haastig behoeft het niet; edoch...

- Vriend de l'Isle-Rouet! - riep nu de Bassompierre - doe mij genoegen en ga uw gang. Wij vertrouwen ten volle uw oog en uwe waarheidsliefde. Vindt gij het spoor binnen mijne liniën, verschoon mij in geenen deele. In elk geval zal het mij eene eer zijn u welhaast bij mij te zien, ten einde u eenigermate schadeloos te stellen voor uwe tegenwoordige opoffering.

De maaltijd ging nu zijn' gang, en na dien kwam weder gesprek en spel. Nog vroeg in den avond kwam de l'Isle-Rouet terug en verzekerde op zijn woord van eer als edelman, dat hij in het geheele kwartier van de Bassompierre geen spoor van ossen had kunnen ontdekken, maar dat hij het daarentegen ten duidelijkste had gevonden in het kwartier van den hertog van Angoulême tus-schen Perigny en Estré.

- Waarachtig! En de hertog en de heer kardinaal hadden er eer en beter op kunnen en moeten passen dan ik, heeren! Er zal evenwel altijd meer eer aan de Rochellers te behalen wezen, als wij hen onverzwakt vinden door honger. Ik verheug mij intusschen, dat de blaam van achteloosheid mij niet kan worden aangewreven.

En het scheen wel dat de Rochellers op nieuw wilden bewijzen, dat zij in geenen deele, ondanks velen reeds het noodige begon te ontbreken, eene ligt te achten tegenpartij waren. In den morgen van denzelfden 13^{den} Januarij hadden zij eenige kleine schepen, onder het geleide van een paar galjoten zien aankomen aan de punt van Coureilles. Zij vertrouwden dat het de vaartuigen zouden wezen, waarmede zij reeds sedert eenige dagen nieuwen toevoer verwachtten van kanon en krijgsbehoeften. Zij bragten, om die vaartuigen binnen te krijgen, in der haast elf sloepen in gereedheid, welbemand en van steen-stukken en handgranaten voorzien. Deze zochten haren weg onder den wal langs aan de zijde van de nieuwe haven. Om geen geraas te maken gebruikte men de riemen als boomen, terwijl nu en dan de manschap te water ging en zoo de booten over de ondiepten heen hielp. Onder het fort Marillac gekomen, bevond men, dat die schepen vaartuigen waren des vijands en daar geankerd lagen. Aan een paar der sloepen werd de last opgedragen om meer middenvaarwaters te houden, of er soms van die zijde hulp mogt komen opdagen; en nu viel men onverhoeds den overmagtigen vijand aan, die zich onder het geschut der forten veilig rekende. In een oogenblik waren de beide galjoten vermeesterd, maar nu was ook van alle zijden de vijand op de been. De schuiten of scheepjes zetteden het op den wal, en weldra lagen de open sloepen der Rochellers bloot aan het vijandelijk vuur, in hagchelijken toestand. Toch wilden zij zich den gemaakten buit niet meer afhandig laten maken. Zij namen daarom de beide schepen, die in het wat enge vaarwater slecht te besturen zouden zijn geweest, op het sleeptouw en boeg-

seerden ze alzoo binnen de haven der stad. Zij verloren bij deze expeditie niet meer dan vier dooden, terwijl acht werden gekwetst. - Naauwelijks minder gunstig achtten de belegerden het, dat eene verrassing van een' vijandelijken post ten volle gelukte, alhoewel de Engelschen door wie die werd uitgevoerd, uit weêrwraak wegens hunne landgenooten op het eiland Ré omgebragt, daarbij de wreedheid begingen om geen kwartier te geven. De Franschen beschoten ter vergelding de stad uit de koninklijke batterij, wier kogels in menigte vlogen langs de kaaijen, dochm zonder noemenswaardige schade aan te rigten, behalve dat zij een' soldaat doodden, die in zijne roekeloosheid zich al te veel bloot gaf. - De handelwijs der Engelschen strekte evenwel om beide partijen meer te verbitteren en den krijg een wreeder karakter te doen aannemen.

- Moeder, daar is vader, daar is vader! - riep Pierre, die voor de deur van la Forêts woning had gestaan, door zijne blijdschap verradend dat hij, al had hij dit minder laten blijken en soms meer vergeten, toch had gedeeld in de onrust en bekommering, die Madelons hart in het jongstverloopen etmaal gekweld, in de laatste uren gefolterd had. Daar is vader en neef Louis ook! Zij komen daar zoo den hoek om! - En in eenen adem was de knaap weder naar voren geloopen en sprong hij nu in het voorhuis, om dan zich weder op straat te begeven, terwijl hij juichte en in de handen klapte.

- God, mijn man! - Meer kon Madelon niet zeggen. Zij scheen de kracht niet te hebben om van haren stoel op te staan, maar bleef bleek en bevend zitten, terwijl zij hare handen aan de tafel geklemd hield.

- Wat zegt Pierre, wat roept hij daar? - vroeg vrouw

la Forêt, die eenigen arbeid, maar werktuigelijk en terwijl hare gedachten bij haar zoon waren, op het plaatsje verrigtte. - Maar wees in 's hemels naam bedaard, Madeion! Was mijn zoon daar? Was uw man daar? Wat riep hij? - En de reeds wat bejaarde en daardoor bedaarder vrouw wist naauwelijks, of zij zich naar voren zon spoeden, dan of zij zou blijven om Madelon misschien hulp te bieden.

Deze kon niets meer dan met het hoofd knikken, een teeken van toestemmend antwoord. Nu traden Farine en la Forêt ter deur in.

- Mijn wijf, mijn wijf! - riep de eerste, terwijl hij Pierre nederzette, dien hij in zijne vervoering had opgenomen. - Ik ben weder bij u! Doch wat scheelt er aan?

Nu zagen la Forêt en zijne moeder, die haren zoon met een' handdruk welkom had geheeten, naar Madelon, die nog altijd in dezelfde houding bleef zitten. Farine omhelsde haar; doch nog altijd zat zij roerloos en wendde alleen het oog naar hem toe.

- Madelon, mijne Madelon! - En had niet reeds de toon, die schier als eene smartkreet klonk, getuigd van de onrust waarin hij verkeerde, dan hadden zeker een paar tranen die verraden, die Farine uit de oogen drongen, zeldzame gasten daar. Madelons borst hijgde hoorbaar. Zenuwachtige trekkingen vertoonden zich op haar gelaat.

- Naar den geneesheer! - riep nu Farine, en la Forêt stormde bereids ter deur uit.

Doch nu ontlastte zich de spanning in eenige weldadige tranen. Zij sloeg de armen om Farines hals:

- Ach, 't is kinderachtig van mij. - Doch, o Jean, ik heb mij zoo ongerust gemaakt als ik nog nooit was, Hadt gij mij slechts gezegd, waarheen gij gingt!

- Gister avond nog laat - sprak nu de oude vrouw - kwam er een van uwe makkers hier, om te zeggen, dat er heden morgen uitdeeling van levensmiddelen aan 't garnizoen zou wezen en aan te bieden om uw deel aan te nemen; en die vertelde zoo plomp weg, dat gij op eene expeditie uit waart naar het leger, die aangelegd was met vrij wat geheimzinnigheid, en eene gevaarlijke. Madelon sloot den geheelen nacht geen oog. Ik was ook zeer in onrust om u, Louis; doch ik was blij, dat Marie ten minste van uwen togt niet wist.

- Hoe is het met Marie en met jufvrouw Chevraux, moeder?

- Ik heb Pierre dezen morgen er naar laten vernemen. Het was niet gunstiger. Marie liet zeggen, dat als de toestand der zieke het gedoogde, zij dezen middag nog even hier wilde komen.

Het gesprek nam nu meer den gewonen loop. De beide mannen verhaalden met eenige zelfvoldoening maar toch zedig en zonder zelfverheffing, wat zij hadden uitgevoerd. In de stad maakte men van hunne daad meer ophef, en gaarne zwaaide men den moedigen, wier pogen een zoo gelukkig gevolg had, den welverdienden lof toe. De regering bestemde een groot deel van den buit voor het garnizoen, een ander gedeelte werd verkocht of aan behoef-tigen uitgereikt. Het was eenige, doch karige vervulling voor den nood van zoo velen, bij wie de behoefte zich bereids meer en meer deed gevoelen.

Er werd aan de voordeur geklopt.

- Dat is Marie! - riep la Forêt, die gaarne terstond naar zijne beminde zou gesneld zijn, indien de omstandigheden zoowel ten zijnen als ten haren huize dit hadden

gedoogd. En nu vloog hij op en naar de deur. Hij zag zich niet te leur gesteld in zijne hoop.

- O Marie, Marie! - en dit nog met eene gedempte stem uitgesproken, was al wat la Forêt vermogt uit te brengen.

- Mijn Louis! - En de maagd bood hem hare wang ter welkomstkus met eene bereidwilligheid, welke la Forêt zelfs nu in het oog viel en welke hij toeschreef aan de vreugde over zijne terugkomst.

- Gij moet zoo iets niet weder doen, Louis. Denk om u zelven en om mij. En toch ben ik er trotsch op, dat mijn Louis onder de wakkerste verdedigers onzer stad wordt geteld. Ik wist niets van uwen aanslag, doch juffer Jeanne kwam straks in der haast mij geluk wenschen. Haar oom de la Goûte was het ten harent van het stadhuis af terstond komen vertellen. Ik werd een paar malen wonderlijk, ook een weinig trotsch te moede, toen ik in 't voorbijgaan menschen hoorde zeggen: ‘Dat is zijn meisje!’

- Lieve Marie! de menigte is al spoedig klaar om wat meer ophef te maken van dingen die haar te baat komen. Honderden van onze medeburgers bedrijven dagelijks, wat meer moed, meer verachting van gevaar vordert. Het is hier om het lieve eten te doen.

- Gij zult toch blij wezen, dat gij hun dat hebt bezorgd.

- Dat wil ik niet ontkennen, lieve. En God weet, dat ik volgaarne meer overhad, meer deed voor de redding onzer stad. Maar laat ons binnengaan. Doch hoe is het met uwe moeder, Marie? Ik vergat reeds te lang naar haar te vragen, ofschoon ik bereids hoorde, dat het niet al te gunstig stond.

- Dat is het waarlijk niet, Louis. De doctor geeft mij voortdurend hoop en schrijft haar versterkend voedsel voor; doch ik zie zijn gelaat, als hij meent niet door mij gezien te worden, bedenkelijker en bedenkelijker worden, als hij de zieke gadeslaat. Ach, als ik haar moest verliezen, Louis!

- Gij hebt toch nog van alles, Marie? - vroeg la Forêt, 's meisjes hand vattend en haar vragend in de oogen ziende.

- Nog in overvloed, Louis, dank zij uwer zorg.

La Forêts woning was nu dien dag een der weinige huizen in la Rochelle, waar blijheid den boventoon spande; over het geheel heerschte er meer neêrslagtigheid in de stad. Van tijd tot tijd kwamen vrienden en zelfs heeren uit den raad den wever en den boer zien en geluk wenschen.

Tweeëntwintigste hoofdstuk.

- Dat zou eene kapitale streek wezen, Louis. Waarachtig, ik ben, bij u gehouden, toch maar een boer. Kerel, laat mij u daarvoor de hand drukken!

- Het komt er maar op aan, dat ons plan geheel stil blijft. En daarom moeten er zoo weinigen mogelijk van weten. Wij hebben verraders in ons midden, die maar al te wel van de zaken onderrigt zijn. God weet, waar het mag schuilen!

- Mij dunkt, het beste was, dat ik, door middel van sieur Guiton, ook voor u bij den heer maire verlof liet vragen, om ten allen tijde de poorten der stad te kunnen uit- en ingaan, gelijk zij dat mij hebben gegeven. Ik ga er nog straks om vragen. Maar één ding, vriend; Madelon moet er kennis van dragen. Mijne arme vrouw heeft er laatst te veel onder geleden.

- Dat mag zij; ofschoon ik anders den vrouwenneus gaarne buiten de zaken houd, om de vrouwentong. Zij en Marie zijn evenwel uitzonderingen.

- Maar wanneer moet het dan?

- Nog dezen avond. Het is donkere maan, althans tot een uur of elf. Zij gaan gewoonlijk tegen donker met hun beiden naar Coureilles, en moeten dus later van daar terugkeeren.

- Evenwel, Louis, als dat ding tegenslaat, kan het ons de kraag kosten.

- Zeg liever, dan krijgen wij er waarschijnlijk eene, maar van hennep. Zij zullen ons voor spionnen rekenen; en dan is de kardinaal er milder mede, dan op een feest van hunne santen met paternosters. Die verkoopen zij nog altijd aan de goê gemeente.

- En hoe ver is Coureilles wel van het fort Tasdon?

- Tasdon is vijfhonderd passen van de stad; dus zal Coureilles daar van daan een achthonderd passen zijn. Maar er zijn onderscheidene slooten tusschen beide.

- En wie zijn het?

- Dat weet ik niet. Maar bepaald zijn het groote hansen.

- Bereid gij er dan Madelon op voor, terwijl ik naar sieur Guiton ga. Pleit maar wakker.. Een beetje moeite zal het kosten.

En het kostte eenige moeite. Guiton beloofde volgaarne zijne tusschenkomst; doch bedong alleen, dat de beide mannen spoedig zouden terugkeeren.

- Ik hoop voor u beiden binnen kort eenig werk te hebben. Ik zal zulke kerels mogelijk zeer behoeven - had hij bij het afscheid gezegd.

Madelon was niet zoo spoedig gereed met het geven van hare toestemming.

- Laten anderen ook eens iets doen, Louis. Waarom zoudt gij en Jean altijd de spits afbijten.

- De anderen doen ook het hunne. En zoudt gij willen, dat uw man en ik achter stonden? Meent gij dat ik mij ligtvaardig zou wagen? Ik denk waarlijk ook aan Marie en mijne moeder. En eigenlijk wordt onze positie beter, als het gelukt. Begrijp eens, als zij ons dan knippen, hebben wij altijd een paar tegen wie men ons kan uitwisselen.

- Ik zou waarlijk kunnen wenschen, Jean, dat wij maar buiten de stad waren gebleven. Daar ging het om ons goed, doch hier om uw bloed. - En de tranen kwamen der vrouw in de oogen bij dit woord, dat zij bij diens terugkeer tot haren echtgenoot rigtte.

- Kom, mijn wijfje! Wij zijn er nu eenmaal in. En ik ben immers al zoo dikwijls goed er afgekomen.

- Ja, Jean. Maar de kruik gaat zoo lang te water, tot dat zij eindelijk breekt. En hoe zou ik het maken, indien ik u verloor? Hoe zou Pierre het maken? Maar gij denkt weinig om ons.

- Lieve Madelon, zeg dat waarlijk niet. Gij zijt mij na God het liefste, even lief als onze zaak en mijn land.

- Als gij dan meent te moeten gaan, ga in 's hemels naam!

- Kom, vrouw, reken eens dat gij de vrouw van een' onzer schippers waart geworden. Welke gevaren wachten dezen, en hoe lang duurt hun afzijn!

Des avonds gingen de beide mannen, voorzien van degen en pistolen in den gordel, van een' polsstok en eenig touw op weg. Zij begaven zich buiten de poort st. Nicolas naar het fort Tasdon, waar zij vroegen naar den bevelvoerenden officier. Aan dezen reikten zij een' brief over van den maire en gaven alleen op, dat zij tot eenigen

aanslag uitgingen, terwijl zij hem verzochten; dat hij hen in staat zou stellen ter ieder uur binnen het fort te wijken. Het was hetzelfde wat dezen bereids in den brief van den maire was bevolen en opgedragen.

- Jean Farine en Louis la Forêt? Dan zijt gij dezelfden, die gisteren of eergisteren dat transport ossen binnen de stad bragt? Ginds vindt gij geen vee.

- Wij zullen dan, hoop ik, wat anders vinden, heer - gaf Farine ten antwoord.

Zij werden nu buiten het fort geleid en door de palissaden gelaten, die door middel van eene poort of hek, mede uit palissaden gevormd, werden geopend en gesloten.

- Laat mij vooruitgaan, Jean. Hier hebt gij een eind van het touw. Als er groot onraad is laat ik het los en palmt gij het in. Gij kunt dan een goed heenkomen zoeken. Bij slooten of oneffenheden, waar gij moet oppassen, geef ik twee rukken.

- Ik zie naauwelijks eene hand voor oogen, Louis.

- Ik ken dit plekje uit mijn' jongenstijd. Wij speelden hier dikwijls saturdagsmiddags. Als gij straks schuins links eenig licht ziet, dat is het fortje Camille. De kolf van uw pistool blinkt. Stop het weg - fluisterde Louis.

Het ging nu langs ongebaand pad, of liever langs geen pad voort. Van tijd tot tijd rukte la Forêt, die tien of twaalf passen vooruit was aan het touw, en dan ging het door of over eene sloot, soms door een' kuil of bak van eene s a l i n e of zoutwerk. Weldra zagen zij het licht van het fortje. Op twintig of dertig schreden van daar, bij eenig laag kreupelhout langs een binnenpad, hield la Forêt stil en kroop nu terug naar zijn' makker. Bijna onhoorbaar fluisterend sprak hij:

- Stil achter mij aan, en gekropen. Een woord kan ons het leven kosten. Wat hier langs komt, één man, of twee, moet óns wezen. In den uitersten nood slechts schieten, Jean.

Zij hadden zich weldra in hunne hinderlaag gelegd, een gruppel bij het gemelde boschje. Alles rondom hen was stil, regt nacht. Achter hen op eenigen afstand was eenige helderheid te bespeuren, dáár lag het fort Tasdon. Op nog wat verderen afstand vertoonde zich een sterker en meer uitgestrekte glans; het was de stad, waaruit nu en dan een onbepaald gedruisch, dat zij soms voor het gewrocht hunner verbeelding wilden verklaren, hun oor trof. In veel digter nabijheid, zoodat zij enkele lichten in gebouw of tent konden onderscheiden, ontwaarden zij het vijandelijk fort des Coureilles. Een paar lichten in het fortje of de redoute de Camille, soms slechts flaauwer, als het wachtvuur wat hooger opflikkerde, straalden hun duidelijk in het oog. Van tijd tot tijd zagen zij daarbij eene gestalte zich her- en derwaarts bewegen. Het was de schildwacht, wiens stappen zij konden vernemen, zoo dikwerf zijne voeten over het grove zand of de kiezels schuurden. Flaauwelijk onderscheidde men het slaan der klok op den T o u r d e l ' H o r l o g e in de stad. La Forêt's hand zocht die van Jean, en met den vinger tikte hij daarop negen malen, ten teeken dat het negen uur was. Van tijd tot tijd rilden de mannen onwillekeurig, zij leden door de koude. De schildwacht werd afgelost. Men zag een paar krijgslieden op den wal der redoute komen.

- Hoe lang het dat duivelsche nest nog wel houden zal. Krijgen wij 't eens, ik hoop er mijn hart aan op te halen. Wij konden rustig in Parijs zitten, of...

- Of in een van de Savooische dalen, half in de sneeuw begraven en met wat minder om van te leven dan hier. Ik reken maar, dat er, als wij dit karreweitje niet hadden, wel een ander zou wezen.

- Ik kan 't niet helpen; maar ik wenschte, dat we er af waren. In Januarij te velde; het is een koopje. Maar enfin! - Hij begon hierop een liedje te neuriëen:

‘*Arrière Dol, Mort, Peur, Soif, Faim*,
Honte, Rancoeur, Dam, Deuil, Chagrin,
Paresse, Desespoir, Envie.
La quirielle en est finie,
Mon Cher, à la Pomme du Pin.’

- St.... hoorde men nu van den schildwacht, hetgeen la Forêt en Farine een oogenblik verschrikte, omdat het hen deed vermoeden, dat deze iets van hen mogt hebben bespeurd.

- Ik wenschte dat wij reeds à l a P o m m e d u P i n zaten - sprak de man die, dus gewaarschuwd, zijn zang staakte. Met een: ‘Adieu, Robert, veel geduld en geen slaap!’ tot den schildwacht, begaf hij zich, door zijn' makker gevolgd, van den wal.

Nog bijna een uur bragten de beide vrienden in den tamelijk onbehagelijken toestand door, die hun geduld op proef stelde, toen zij in de verte een licht zagen naderen, dat door de beweging her- en derwaarts aanduidde, dat wie het droeg de kronkelingen volgde van een slingerend pad. La Forêt gaf zijn' makker een' ligten duw, teeken dat deze hem zou volgen. Zacht en het minste geritsel vermijdende, kropen zij langs het kreupelhout voort. La

Forêt wist nu, welk pad de gewachten langs kwamen en achtte het dus geraden om op den grootstmogelijken afstand van de redoute den aanval te wagen. Bukkend, ten einde onopgemerkt te blijven, snelden zij voort in den gruppel die langs het geheele pad strekte.

- Ieder zijn' man terstond den mond gestopt! - sprak la Forêt, toen hij zag dat het twee heeren waren, aan hunne gepluimde hoeden en sjerpen als officieren te herkennen.

- 't Is waarachtig goed, sieur de la Forêt, dat gij die lantaren hebt medegenomen. Al is het hoorn wat oud en vervuild, ik zou niet weten, hoe wij langs dat drommelsche pad waren geraakt. Het andere is ruim zoo goed, al is 't wat langer. Daar ginds is eerst de redoute Camille.

- Hoort gij dien naam? zeide hij niet: la Forêt? Het kan mogelijk nog wel een geadelde tak van uwe familie wezen.

- Ik dacht, dat ik ‘de la Force’ hoorde. Er zijn de la Forêts in 't leger; maar familie of niet; wat die kleuren draagt is mijn vijand. Houd u gereed. Neem gij mijn' achterneef maar.

- Wij hadden in dit beroerde land zonder licht nooit den weg gevonden, des Gardes. En daarom leve st. Lantaren!

Hij had dit woord naauwelijks geuit, of de lantaren werd hem ontrukt en weggeslingerd en in hetzelfde oogenblik grepen hem een paar krachtige vuisten bij de keel, zoodat hij slechts een gesmoord geluid kon uitbrengen. Een soortgelijk geluid, doch flaauwer, werd op zeer korten afstand gehoord. Verder was er niets te vernemen, dan

geschuif en dof gestamp, dat eene hevige worsteling deed vermoeden. Na eenige wanhopige pogingen om zich aan zijnen aanvaller te ontwringen, doch die vruchteloos waren, tastte de la Force of de la Forêt naar zijnen korten degen. Hij kon het gevest magtig worden, doch dien niet uit de schede trekken. Hij lag met zijne geheele zwaarte daarop. Bij die poging had hij evenwel ook het laatste voordeel verloren, dat de knellende omklemming van het ligchaam zijns vijands hem liet, dien hij met de eene hand van zich had afgehouden.

- Geef u over op uw woord als edelman, als gij dat zijt! - sprak Jean Farine hijgend maar zacht. - Loslaten kan en mag ik u niet, geef u over!

Een vernieuwd wringen en schoppen, zoodat Farine moeite had om hem meester te blijven, was een blijkbaar weigerend antwoord. Nu klemden en nepen zijne vuisten aan 's vijands keel digter.

- Geef u over, heer! In Gods naam en om u zelfs wille, geef u over! - smeekte de overwinnaar schier, die de pogingen van het slagtoffer merkbaar zwakker voelde worden. Herhaalde inspanning om zich aan de handen van zijn aanvaller te ontworstelen volgde.

- Wie daar? - hoorde men nu duidelijk van den schildwacht, wiens luisterend oor het gerucht van de worsteling of der stemmen had opgevangen.

Dit maakte een einde aan Farine's laatste weifeling.

- Gij hebt zelf het gewild, ongelukkige! - sprak hij bijna meewarig, zijn werk voltooijend, dat zijn hart zich en zijn' vijand zoo gaarne zou hebben gespaard. Een naauwelijks hoorbaar rogehelen kondigde aan, dat de la Forêt den laatsten adem had uitgeblazen. Farine moest

zijn wambuis uit de hand van den doode scheuren.

La Forêt had ligter taak gehad, hetzij dat dit aan de mindere ligchaamssterkte van den door hem aangevallene, aan zijne meerdere vlugheid, of daaraan was toe te schrijven, dat hij dezen niet eerst het licht uit de handen had te slaan. In het eerste oogenblik had hij des Gardes op den grond geworpen, eene hand aan diens keel geslagen en hem een doek in den mond gewrongen, waarna hij diens degen uit de schede haalde en wegwierp.

- Wilt gij ons gewillig volgen, heer? of moeten wij u binden en medesleuren? Wilt gij ons volgen?

Ten teeken van toestemming deed de overmande eene poging om op te staan, waarbij zijn overwinnaar hem heuschelijk hielp.

- Gij zijt gelukkiger geweest dan ik, neef - sprak Farine. - Op den keper beschouwd heeft Madelon geen ongelijk. De oorlog is een beroerd ambacht van nabij gezien. Gij zult zien, heer - rigtte hij zich tot des Gardes - dat ik mij niets toeëigen van den verslagene dan zijn sjerp. Hij was een wakker krijger, die een eerlijk graf verdient.

Nu ging het denzelfden weg terug, doch beter dan vroeger. Zij waren meer aan het duister gewoon. Toen zij een paarhonderd schreden hadden afgelegd en zij zoo ver waren gekomen, dat zij naauwelijks meer ronde's of stroopers van den vijand hadden te vreezen, vroeg Farine aan la Forêt:

- Wilt gij uwen gevangene niet voorslaan om hem dien ongemakkelijken prop uit den mond te nemen, mits hij zwijgt?

- Belooft gij dit, heer? Leg dan ten teeken van toestemming uwe hand in de mijne. Wilt gij geenerlei poging doen ter ontsnapping?

Hij voelde de verlangde hand de zijne zoeken.

- Het is slechts die van een' poorter uit de stad, heer, de mijne. Doch ik vertrouw die van een eerlijk man.

In het fort Tasdon hielden zij zich slechts weinige oogenblikken op. Zij haastten zich naar de stad, waar genoegzaam alles reeds in de rust was. Zij leverden hunnen gevangene over aan den maire, die dezen de T o u r d e M o r e i l l e ten verblijf aanwees en hem overigens eene menschelijke en eervolle behandeling deed ondervinden.

- In naam der stad mijnen dank, wakkere zonen van ons la Rochelle! - sprak sieur Godefroi, met wel wat deftige achtbaarheid.

- En toch zou ik, heer maire - gaf Farine ten antwoord - liever weder ossen in la Rochelle brengen, dan tien edellieden des konings, vooral wanneer ik er ook weder tien moest doodslaan op dergelijke expeditie. - Zeg aan Madelon maar niets van dien armen kerel, dien ik heb moeten doodknijpen, Louis. 't Is wat akelig voor vrouwen, en voor mannen ook een weinig, geloof ik. Br...

- Wij moeten dan toch ook eens zien of wij niet iets kunnen, dappere vrienden! - sprak den volgenden morgen Guiton tot de beide mannen, toen die hem verslag deden van hun wedervaren. - Men moet ons uit Engeland helpen, wij moeten koren en meerderen voorraad hebben. 't Is billijk dat wij van den zeekant daarvoor zorgen, nadat gij ons van de landzijde hebt geapproviandeerd. Zij moeten la Rochelle en daarmede Erankrijks vrijheid en onze godsdienst niet hebben. Denken allen er over als ik, en gelijk ik vertrouw ook gij, dan valle liever de laatste man!

- Hoe gaat het den gevangenen heer, sieur Guiton? - vroeg een weinig later Farine.

- Men behandelt hem naar zijn' staat, mijn vriend, en hij heeft zich inderdaad over niets te beklagen, dan dat hij gevangen is. En dat is het lot des oorlogs.

En nog dien avond stak er eene kleine vloot, waarop de heeren Bragneau en Gobert zich bevonden, in zee, om gemeld oogmerk te bereiken en, indien de gelegenheid zich aanbood, den vijand schade en afbreuk te doen. Slechts gedeeltelijk werd het doel bereikt, doordien twee schepen in elkanders tuig verward geraakten, hetgeen men aan verkeerd beleid of onwil van een' der bevelhebbers toeschreef. Vruchteloos was ook eene hevige kanonnade van de zijde der stad tegen werken bij den dijk aangelegd, die nu geheel voltooid werd, doordien men schepen aanvoerde, van binnen met metselwerk en steenen voorzien, waardoor de afsluiting genoegzaam werd tot stand gebragt.

Met ongerustheid werd het berigt daarvan in de stad vernomen. Er waren er, die nu la Rochelle geheel verloren achtten; de ontmoediging die bij sommigen tot verslagenheid steeg, werd alom merkbaar. Hierbij kwam nog, dat men berigt ontving, dat de Fransche vloot onder het bevel van den hertog de Guise aan Chef de Baye had post gevat, en dat eene Spaansche armade onder Fredrik de' Toledo van vijfendertig of veertig zeilen gereed stond zich bij deze te voegen, waardoor zweem van hoop op ontzet of ook maar ondersteuning of approviandeering onzinnigheid scheen te worden. In zoo schijnbaar reddeloozen en radeloozen toestand klemde men zich vast aan verwachtingen, waarvoor zich redelijkerwijze noode vervulling liet hopen. Men vond middel om, ondanks hinderpalen en vijandelijke

vloot, drie kleine vaartuigen in zee te doen steken, naar Engeland en Holland bestemd, waarmede men berigten van den hagchelijken toestand der stad derwaarts afzond en Karels en 's prinsen Fredrik Hendriks hulp met aandrang afsmeekte. Zij voerden in die smeekbrieven aan, wat zij reeds in den jare 1625 bij gelijke gelegenheid hadden in het midden gebragt, dat zij inderdaad voor de religie leden, dat zij in hare synoden steeds hadden geijverd voor de hervormde leere, zoo als die te Dordrecht was aangenomen en vastgesteld; dat met het bezwijken van hunne stad het bolwerk van het protestantismus in Frankrijk zou zijn gevallen, en men die zaak alsdan als eene verlorene had te beschouwen. Zij bevalen zich ten slotte in de barmhartigheid van God en menschen, vooral van hunne geloofs-genooten aan.

En wat vermogt zulks? Wij hebben reden gevonden om het daarvoor te houden, dat koning Karel, wel meest daartoe genoopt doordien de stem des volks zich luide deed hooren tegen de machinatiën, waarvan men de koningin Henriëtte van Frankrijk beschuldigde, alsof zij onder den dekmantel van de vrije uitoefening harer religieuse pligten, der roomsche godsdienst wederinvoering en zegepraal in Engeland zocht te verzekeren; dat koning Karel, zeggen wij, voor zijn' persoon gewillig was om de Rochellers te ondersteunen, doch dat hij hierin door Buckingham werd gedwarsboomd, die de uitrusting der vloot bemoeijelijkte en vertraagde, en onder voorwendsel dat deze niet gereed was, het zenden van hulp, zoo niet af- dan toch telkens uit wist te stellen, tot dat er later een traktaat tusschen den koning en de stad tot stand kwam. - In deze landen ging het naauwelijks anders, hoezeer dan op meer

plausible gronden. Men had hier een verbond gesloten met den Franschen koning en rekende, dat men diens hulp bij den steeds voortdurenden krijg met Spanje niet kon missen, dat een oorlog met het eerstgenoemde rijk verderfelijk zou zijn voor dezen staat. Men zag met bezorgdheid en argwaan de steeds groeijende magt van Oostenrijk, dat honderdenvijftigduizend man op de been had en daarmede de Duitsche protestanten bedreigde, na wier ondergang men zich hier weinig goeds kon spellen, en achtte het deswegens nog minder raadzaam om met Frankrijk te breken. Genoemd rijk scheen, getuige zulks de zending der Spaansche vloot voor la Rochelle, toch reeds veel overhelling tot Spanje te willen laten blijken, ofschoon laatstgenoemde mogendheid, in het hart Frankrijk vijandig, die vloot niet zond, dan toen het werk der insluiting van de stad reeds was voltooid en de gebrekkige proviandeering en het spoedig vertrek van dezelve verried, hoe weinig ernstig die hulp was gemeend. De komst van Spinola en zijn neef in het leger voor la Rochelle, waar hij de werken zag en prees en nog den eenen of anderen raad gaf, was, gelijk zoo veel in de politiek van dien tijd en van alle tijden, de onze vooral niet uitgezonderd, vertooning en lak. - Wel vertrokken van hier, reeds in Januarij 1628, twee buitengewone gezanten, de heeren Aerssens en Vosbergen naar Parijs, om eenige wijzigingen te brengen in de onderhandelingen gevoerd door onzen gezant van Langerak, die zich wat diep met Frankrijk had ingelaten; doch van wezenlijke intercessie in de zaak van la Rochelle vonden wij in de handelingen dier gezanten geen spoor, hoe veelvuldig daarin anders ook melding geschiedde van de toenemende ellende in de stad, waarop

toenmaals de oogen van Europa waren gevestigd. Alleenlijk vonden wij in die correspondentie vermeld, dat den staatschen afgezanten te kennen was gegeven, dat geene onderdanen sterkten behoefden in te hebben, dat die van de religie buitendien zouden worden gemaintineerd, en dat men zonder vrede van binnen naar buiten niet kon assisteeren. Onder de ingezetenen van dezen staat vonden de Rochellers meerdere belangstelling. Fredrik Hendrik betuigde aan Vintcent, die later van Londen herwaarts kwam, zijne deelneming in hun lot. Predikanten, en daaronder de onrustige Smout de voorste, die daarvoor reeds vroeger naar 's Gravendeel was gebannen, kreten het verbond met Frankrijk uit als verraad aan de zaak der godsdienst gepleegd. Er werden inzamelingen gedaan en granen opgekocht, die evenwel hunne bestemming niet bereikten. En toch was hetzelfde la Rochelle in vroegere dagen, wijk- en schuilplaats geweest voor de Watergeuzen, die de kiem in zich droegen van het gemeenebest, dat toen nog moest worden.

Overigens verbeterde het den toestand en de uitzigten der stad in geenen deele, dat de hertog de Rohan, nadat hij dikwerf eenen heldenmoed had betoond die hem een' gunstiger' uitslag scheen te beloven, mede omstreeks dezen tijd, eene beslissende nederlaag leed in het Langedocsche, waarna zijn leger meerendeels verliep.

Wij hebben enkele blikken geworpen op staatkunde en strijd dier dagen, zoo als zij zich vertoonden, verbonden mét - wij zeggen duizenmaal liever gehecht áán christelijke godsdienst. Eene onzalige vermenging en vereeniging, vooral onzalig voor de laatste, dán wel de ergste encanailleering, die ergens kon worden aangegaan, en waar-

van die godsdienst ten allen tijde, zelfs waar zij door de politiek scheen te triumfeeren, de wrange vruchten plukte. ‘Mijn rijk is niet van deze wereld,’ luidde het woord van onzen goddelijken Voorganger en Verlosser, die daarmede eene groote, heilige waarheid uitsprak, eene helaas! te vaak miskende, vergeten waarheid, ook in onze dagen op menigerlei wijze vergeten; maar wáár dan ook, vragen wij, indien niet door ondergang, dan door bederf, niet hard geboet? - Niet het minst hard geboet op het tooneel van strijd, waar zoo veel moed en trouw werd ontwikkeld, zoo veel nood werd geleden, zoo veel jammer verduurd, op dat tooneel, waarop wij na korte uitweiding andermaal de aandacht en de verbeelding onzer lezers voeren. De zaak die daar triumfeerde was trouwens niet eene betere.

Merkbaar was de invloed van het gebeurde door geheel de stad. Niet slechts heerschte daar algemeener neêrslagtigheid; maar men zag hoe de vroeger moedigen meer bezorgd werden, de bezorgden eigenbatiger aan zich zelven begonnen te denken, de vroeger meer eigenbatigen tot gierigheid oversloegen, de bereids gierigen nog angstvalliger het hunne zochten te behouden en te bewaren. - Nog altijd waren de markten, hoezeer tot steeds stijgende prijzen, voorzien geweest van leeftogt, vooral van zoodanigen als beter geschikt was ter bewaring. Nog was bij bakkers het immer duurder brood te krijgen geweest. Na de bijna geheele insluiting der stad kwam hierin merkbare verandering. Op de gewone dagen en uren liet het klokje zich hooren; doch sedert maanden kwam geen reeks van wagens allerlei voorraad aanvoerende meer in de stad, men zag de landlieden en hunne vrouwen niet meer zwoegende onder last van zwaarbeladen korven de bewaarde vruchten bren-

gen. In de winkels werden de waren minder. Men moest tot de meerbegunstigden of tot die men meer ontzag behooren, om menig verlangd artikel te krijgen, tenzij men dit met zwaar geld betaalde. Tergend of klagend klonk velen de marktbengel in het oor. Weinig in getal en maar karig voorzien, als verloren schier op het ruime plein, stonden daar de verkoopers, gretig gezocht door de rijken, terwijl de arme zich derwaarts begaf met maar luttel hoop, dat hij nog iets zou magtig worden voor het weinige wat hij had en kon bieden. Stuitend, verontrustend, erbarmingwekkend was het bereids te zien, hoe vrouwen wat anders als afval werd weggesmeten of als voedsel voor dieren beschouwd, kochten of opzochten, met begeerte in het starende oog, met angst op het gelaat, dat sporen droeg van vermagering en waarop de graauwe tint des hongers was te bespeuren. Men las hun verlangen in de blikken, waarmede zij enkele dienstmaagden nazagen, die zich meest met kleine hengelkorfjes aan den arm huiswaarts spoedden, alsof zij niet wisten welke schatten voor minderbegunstigden, met nijpende zorg voor zich en haar kroost bezwaarden, zij wegdroegen. Wel werden er van wege de regering der stad van tijd tot tijd partijtjes koren ter markt gebragt en voor billijken prijs verkocht, waardoor men de woekerzucht eenigermate bedwong; doch men durfde dit uit zorg voor het garnizoen niet in te ruime mate, zoodat men daardoor niet belette dat de duurte zoo toenam, dat sommige bakkers zich genoopt voelden hunne winkels te sluiten.

- Ik heb hier voor twee livres vier sous, mevrouw - sprak de dienstmaagd tot mevrouw de Prosni, terwijl zij haar verslag deed van haren marktgang.

- Ik kan 't niet helpen, meid, het is voor eene zieke. Ik hoop dat het jufvrouw Chevraux nog wat zal verkwikken - rigtte zij zich nu tot Jeanne, die bezig was aan een kleedingstuk voor een harer jongere zusters. - Maar is er het een of ander? - vroeg zij, zich weder tot de dienstmaagd wendende.

- Och, mevrouw! 't Is haast niet meer aan te zien op de markt. Als ik dat bij vroeger vergelijk, dan was toen ieder marktdag een feestdag, gelijk die nu een treurdag mag heeten. Het hart breekt iemand, als men die menschen aanziet.

- Maak het straks maar gereed, dat het tegen twaalf uur klaar is - liet nu mevrouw de Prosni er op volgen, alsof het haar pijnlijk was dat onderwerp te hooren aanroeren, te pijnlijk om er bij te verwijlen.

Toen de meid het vertrek had verlaten en de moeder naar hare dochter zag, ontwaarde zij, hoe een traan aan Jeannes wimpers hing, die daaraf en op het werk viel. Het meisje scheen te bespeuren dat hare moeder haar gadesloeg, althans zij wendde het gelaat af en zag, doch als bij toeval, door het venster naar den tuin.

- Gij denkt aan die armen, lieve - sprak nu mevrouw de Prosni - en geloof mij, dat mijn hart hun nood gevoelt, dat ik wenschte te kunnen helpen. Maar gij weet, hoe alles meer en meer stil staat, en hoe oom de la Goûte mij reeds heeft aangeboden om de gelden welke hij had uitgezet terug te geven; huren en pachten komen ook genoegzaam niet in.

- Moeder, ik ween waarlijk niet omdat gij niet geven wilt; ik weet dit immers beter; maar omdat wij niet helpen kunnen, terwijl er toch zoo bitter geleden wordt. Ik

ben nu al in vier weken niet naar onze armen geweest, maar ach! dat ik er nog eens kon heengaan als vroeger.

- Ga er dan nog eens heen, Jeanne, dezen middag; doch den grooten korf durf ik u niet meer vullen. Breng den menschen dan toch iets.

's Meisjes gelaat verhelderde, en het was werkelijk alsof de blijdschap daarover eenen hoogeren glans uitgoot. De vreugde, zoo als die over die verbleekte trekken gespreid lag, had iets roerends, vooral door den weemoed die daarnevens in hare trekken sprak. Zij ging met meer ijver aan het werk, vlugger repte zich de naald, als wilde zij bij voorraad inhalen wat zij zou verzuimen.

Een weinig later kwamen de jongere kinderen uit de school. Dezen waren onbezorgd vrolijk, en hunne komst bragt meerdere levendigheid in het anders stille huis.

- Ik heb mijn' psalm wat goed gekend, moe - sprak het oudste der beide meisjes, het wat zware boek op de tafel leggende, dat zij uit de school had teruggebragt. - En ik heb het tweede vers hardop moeten opzeggen. De meester vroeg, wie mij had voorgezegd, en toen zeî ik, dat zuster Jeanne dit had gedaan. Wil ik 't nog eens opzeggen?

En op een toestemmend knikje van de moeder ving het kind aan:

- Het eerste vers begint:

Aye pitié, aye pitié de moy!

Maar het tweede is zóó:

Au Dieu treshaut mon cris s'adressera,
Au Dieu lequel tout mon cas perfera,

Bonté et foi, ce grand Dieu, que j'adore,
A mon secours du ciel venir fera,
Rendant confus celui qui me devore[1)].

- Braaf, lieve, ga nu wat spelen; gij moogt wel eens uitrusten. Straks eten we.

De maaltijd van het gezin was nog maar weinig soberder dan men het in la Rochelles beste dagen daarin gewoon was. Toch scheen er berekening bij te hebben plaats gehad; althans er bleef niet over. Wat er was werd met zekere graagte georberd.

1) PS. LVII: 2.

Drieëntwintigste hoofdstuk.

Tegen den avond begaf Jeanne zich op weg. De straten welke zij aanvankelijk doorging, hadden hetzelfde voorkomen behouden. Het beleg, dat eigenlijk meer en meer in- en afsluiting mogt heeten, had weinige of geene sporen van vernieling gedrukt op huizen of gebouwen. En toch was er voor ieder die de stad vroeger had gekend zoo veel verandering te bespeuren. Dan kon men haar vergelijken bij een' vroeger krachtvolle nu kranke, wiens gelaat nog maar de voornaamste trekken van vroeger bewaarde, doch dat overigens, ontdaan en vermagerd, naauwelijks herkenbaar bleef, dat in stede van getuigenis te geven van kracht en levenslust, bijna enkel van lijden meer sprak. Vele winkels waren geheel gesloten, in enkele werd een flaauw licht ontstoken, getuige dat men naauwelijks nog koopers wachtte. Al was de avond helder en het weder niet koud, men zag bijna niemand in de straten, de enkele voorbijgangers zochten in stilte hunnen

weg. Zij haastten zich niet, gelijk men dat ziet van door een vrolijk huis en blij gezin gewachten. Geene kinderen dreven meer hun vrolijk spel op de straat; die zich uit de school huiswaarts begaven gingen met boek en lei zwijgend en langzaam hunnen weg. Was niet iedere gave bestemd en bepaald geweest, hoe gaarne had Jeanne Fredrik ingewacht, die haar op eenigen afstand met den korf volgde. Jeanne bevond zich weldra in de R u e d e s C o r d o u a n s . Haar eerste gang was naar vrouw de Gênes. Aan den hoek van het steegje gekomen wachtte zij Fredrik in.

- Het was op weg niet levendig, Fredrik; maar het is hier zóó stil, dat het iets akeligs heeft.

- Men zou hier waarlijk bijna zeggen, dat de stad klarigheid maakt om een graf te worden, juffer. De vreugd is weg.

Het in eenvoud gesproken woord trof Jeanne. Zij vond er meer in, dan de dienaar daarin had willen leggen, dan hij zelf wist. Een oogenblik dwaalde haar geest af om zich bij haar eigen lot te bepalen. Hoe stil en ledig was het ook in haar binnenste geworden! Barrière... Zij had nu reeds sedert weken niets van hem vernomen. Doch zij had voor zich zelve vast besloten, om zoo min mogelijk aan zich zelve te denken. En dat deed zij immers als zij aan hem dacht.

Zij ontwaarde door het kleine venster met de groene, verweerde, in lood gevatte glasruitjes van het huisje eenig schijnsel. Op het gerammel met de klink opende de vrouw de deur.

- Ik kwam u nog eens zien, vrouw de Gênes. Hoe gaat het u? Ik ben wel lang weg gebleven, maar... - En het woord wilde Jeanne niet van de lippen.

- Ik begrijp het, juffer. Gij zoudt gaarne willen helpen maar kunt niet alles doen. Ik had daarom al naar u toe gewild, ook om u te zeggen, dat het toch wat beter met ons ging dan ik had gehoopt. Maar wilt gij binnen komen in mijn stulpje? Ik kan wel even wat licht halen.

Zij was spoedig met een lampje terug.

- Gaat het u werkelijk beter, vrouw de Gênes?

- Des eenen dood des anderen brood, juffer - gaf de vrouw ten antwoord, terwijl zij, de lamp omhoog houdende, Jeanne volgde naar het achtervertrek. - Mijn broeder had voor zijn voerwerk drie paarden. Die hebben zij geprest. De arbeid stond trouwens toch stil sedert lang. Nu heeft hij zijnen haver gehouden en dezen met mij en de kinderen gedeeld.

Jeanne zag dan ook hoe de vrouw juist bezig was eene brij te koken, die er graauw en onoogelijk genoeg uitzag; doch die desniettemin door de kinderen begeerig werd aangestaard. Dezer gelaat look op, toen zij Jeanne in het oog kregen, en eene uitdrukking van vreugde verspreidde zich daarover, toen zij Fredrik, den korf dragende, hunne moeder zagen volgen. De zeldzame lekkernij heugde hun nog.

- Waar is de oude man?

- Die ligt veelal te bed, juffer. Het is hem 's winters te koud over den vloer. Als ik 's morgens wat meer vuur aan heb, komt hij een paar uurtjes op.

- Vergeet mij niet; ik moet ook eten hebben. Geef mij niet zoo'n klein beetje - klonk het uit de bedstede, op wantrouwenden, hard bevelenden toon. Gij geeft alles aan de jongens. - En te gelijk rigtte hij zich op en sloeg het oude gordijn weg.

Het had iets onaangenaams en stuitends en te gelijk iets erbarmingswekkends, den man te zien, in wien de edeler en hooger gevoelens reeds gestorven schenen, terwijl het lagere en dierlijke zich nog krachtig in hem betoonde.

- Ik zou u het laatst vergeten, hoop ik, vader. Gij hebt immers, toen ik kind was en later, voor mij gearbeid en gezorgd. Straks is het eten klaar. - Men zag dat de vrouw er onder leed en verlegen was, dat vreemden getuigen werden van wat haar uur aan uur kwelde en het hart zeer deed.

- Ik heb hier nog het een en ander voor u, geef daarvan wat aan den ouden man. Hij weet niet zoo geheel meer wat hij zegt. - En nu pakte Jeanne het een en ander uit de mand, wat op het oogenblik kon worden gebruikt. Zij vergat ook nu de kinderen niet. Een kleiner meisje juichte en vergat schier spijs en alles, toen Jeanne haar een' pop reikte.

- Een klein zusje, klein zusje! - riep het kind. - Maar dat eet niet, moe, dat heeft geen honger, zoo als wij wel hebben.

Met goede wenschen in het hart, bedankt en gezegend, verliet Jeanne de woning.

- God, welk een leven! - sprak zij in zich zelve, toen zij weder buiten was. Hare eigene bezwaren kwamen haar ligt voor, gehouden tegen den last die der arme was opgelegd. Zij werden ligter nog, doordien zij in staat was geweest tot helpen en weldoen.

Na nog twee woningen te hebben bezocht, waar naauwelijks minder ellende heerschte, begaf Jeanne zich naar jufvrouw Chevraux. De eerste blik op de zieke boezemde

haar bezorgdheid in, dat hare krankheid ten doode zou wezen, en dat de hoop, welke hare vriendin had opgevat, weldra ijdel zou worden bevonden. Met verborgen weemoed vernam zij, hoe Marie, toen zij op het heldenfeit van la Forêt terugkwam, haar beklaagde, dat de keus van Barrière haar in zoo valsche positie had gebragt en hoe zij zeide:

- En gij, juffer Jeanne, verdiendet zoo veel meer dan ik gelukkig te wezen. Ach, kon ik iets voor u!

- Ieder draagt op zijne beurt zijn' last, lieve Marie. En het is goed, geloof ik, dat men zich daarop voorbereidt in dagen van vreugde, zonder dat men zich die daardoor laat bederven.

En toch wisten beiden niet, zij vermoedden in de verte niet, hoe harde slagen het lieve meisje wachtten, dat zich nu nog betrekkelijk zoo gelukkig rekende. - Wie moet niet bijna, den wisselkeer ziende dien het lot van menschen zoo vaak reeds en onverwacht nam, de gelukkige dagen, de blijde opgeruimdheid wantrouwen, als de al te zeer en krachtig koesterende zonnestralen, die de donkere wolken baren en roepen, die de onweders, de vernielende en verdervende brengen? Maar wat legt ons ook het verlangen naar iets beters en vasters digter aan - dieper in het hart?

- Vindt gij moeder niet veel beter? - vroeg Marie.

- Gij ziet er inderdaad op het oog gunstiger uit, jufvrouw Chevraux - hernam Jeanne, wel ietwat transigeerende met de waarheid, hoewel met de beste bedoelingen.

De zieke zag dat hare dochter de oogen naar elders rigtte, en schudde nu, Jeanne aanziende met het hoofd.

- Wilt gij uwe moeder nog wel danken, juffer Jeanne, voor de lieve oplettendheid van heden middag?

- Gij hebt gesmuld, niet waar, moêlief?

- Ik kan niet zeggen, Marie, dat ik uwe moeder zoo veel beter vind. Wat zegt de doctor van haar' toestand?

- Die is er sedert drie dagen niet geweest, waarom ik te meer hoop heb. Doch ik wenschte nu bijna dat hij eens kwam. Gij zoudt mij ongerust maken.

En acht dagen later zat Marie te weenen bij het lijk. Zij had eene dierbare, hare beste vriendin op aarde minder. En Jeanne was bij haar, en la Forêt stond nevens haar, om haar steun te bieden onder eenen slag, die, had het geloof haar niet gesterkt, hartverbrijzelend zou zijn geweest.

Doch loopen wij den tijd niet te zeer vooruit, vooral wijl daarin plaats greep wat van belang was en van onberekenbaren invloed had kunnen wezen op het lot der belegerde, immer veeger' stad.

Zijn kommandant had la Eorêt uit aanmerking der omstandigheden eenige dagen vrij gesteld van wacht en dienst, waaraan genoegzaam alle weerbare mannen van la Rochelle, in wie men vertrouwen stellen kon, deel namen. Het was den 25sten Januarij, toen men laat in den avond een hevig schieten vernam, in de rigting van de poort M a u b e c , die men, als van weinig dienst en gebruik, had digtgemetseld, terwijl men dat punt wegens grachten en ophaalbrug wel verzekerd achtte. Trouwens digt in de nabijheid lag op een der bolwerken eene wacht van veertig man. Bij de genoemde poort, en uitkomende in de vermelde gracht, was een riool, afgesloten door een ijzeren

traliewerk. Hierdoor zou men trachten in de stad te dringen, vermits men de gracht waadbaar had bevonden. Naar het scheen evenwel was er van het plan genoeg uitgelekt om de Rochellers op hunne hoede te doen zijn, die nu den vijanden een ruw onthaal bereidden.

Met schrik hoorden vele Rochellers het rumoer, en met bezorgdheid vernam men het schieten zoo digt in de nabijheid der stad, dat het inderdaad scheen, alsof er binnen de muren eene worsteling plaats had. La Forêt was naar den wal gevlogen, doch vond de zaak reeds beslist. Hij trof daar Farine aan, wien hij voorsloeg, hem naar het huis van Marie te vergezellen.

- Zij hadden ons daar toch eene ongelegen visite kunnen maken, Louis. Mijne makkers hebben nog onderscheidene petarden gevonden, zoodat het niet maar zoo wat voor de leus is. Wij hebben een' officier die de petardiers moest geleiden gevangen genomen, een' heer de Feuquières, een ander kreeg een kogel door 't hoofd. En dat is stellig uw achterneef. Ik hoorde althans zijn' naam de la Forêt noemen. Feuquières' paard werd onder hem doodgeschoten, en zoo viel hij den onzen in handen. Het moet nog al een vet brokje, een aanzienlijk heer zijn. Hij had een papier bij zich, dat hij stuk scheurde. Een klein brokje er van is gevonden. Daarnaar scheen het een plan van de stad, wie weet door welken verrader gemaakt. Ik kon, gelukkig, nog een goed woord voor hem spreken, anders had het hem de kraag gekost. En daarom ben ik blij; ik reken het nu q u i t e tegen dien vent van laatst. Ik kan dat ding nog maar niet best vergeten of zetten. Met het zwaard of het pistool is het nog wat anders; doch soms kijk ik er mijne handen nog op aan.

Die mislukte aanslag scheen toch nog meer gevolg te zullen hebben dan men daaraan oppervlakkig zou hebben toegeschreven. Wij bedoelen minder, dat pater Joseph, gelijk eenigen willen de hoofdaanlegger van dezen aanslag, daardoor in eenig miskrediet kwam, hetgeen hem door de Bassompierre en anderen van harte werd gegund; maar vooral dat het des konings weerzin tegen het langdurig beleg aanmerkelijk deed toenemen, zoo dat hij nu zijn stellig voornemen openbaarde, om zich gedurende eenigen tijd naar Parijs te begeven. Dit plan bragt vrij wat sensatie te weeg.

- Het is eene fatale geschiedenis - hooren wij den kardinaal zeggen tot pater Joseph, dien hij bezocht in het kwartier te Pont la Pierre, dat hij den laatstgenoemde had afgestaan.

De pater had zich opgerigt uit eenen stoel, dien men gemakkelijk voor een' ziekenstoel zou hebben aangezien, en leunde nu met de eene hand op de tafel, maar om daarop weldra ook met de andere steun te zoeken. Zijn nooit aangenaam gelaat had door eene graauwbleeke kleur nog meer onbehagelijks gekregen.

- Uw doorluchtig heerschap bedoelt dien aanslag? Ik heb daarvan bereids verdriet genoeg. Maar elk mislukt plan is daarom nog geen slecht plan, even als niet alle plannen waarin men slaagt, daarom juist goede zijn. Ik blijf er bij, dat de aanslag op zich zelf wel beraamd mogt heeten.

- Dat is gebleken - gaf de kardinaal wat schamper ten antwoord. Ik was er tegen. De vrijdag was voor mij te allen tijde een dag van ongeluk, waarop ik niets ondernam. Ik had er een voorgevoel van.

Over het gelaat des paters streek een bijna onmerkbaar lachje, maar waarin desniettemin spot en minachting genoeg merkbaar was. Hij sprak vragende:

- Leven wij dan nog in der Romeinen tijd, die hunne Augurs hadden? Ik houd het veeleer met wat ik laatstelijk hoorde zeggen: - dat Gods inmenging in de bedrijven der menschen te stellen is in eene algemeene medewerking, en dat het aan den mensch stond om van zijne vrijheid gebruik te maken met dat overleg, dat de goddelijke wijsheid hem had gegeven. De mislukking ligt wel het allerminst aan den vrijdag; maar is elders te zoeken.

- Zoo? - vroeg de Richelieu.

- Het zijn onze eigen honden die ons hebben gebeten. - Hij opende met blijkbare moeite eene lessenaar die op de tafel stond.

- Uw doorluchtig heerschap kent dit cijfer.

- Van onzen oudste in de stad.

- En zie hier wat hij schrijft: - ‘Van den laatsten aanslag op de poort Maubec is alhier kennis gedragen. Zij zijn daarvan dezerzijds verwittigd geworden door een berigt, dat men voor wind en tij naar den Tour de la Chaîne heeft laten afdrijven, waar het werd opgevischt. De Feuquières zit op den T o u r d e M o r e i l i e waar ook des Gardes is geplaatst.’ - En dááraan, niet aan den vrijdag, of aan eenig voorgevoel ligt het, doorluchtig heer.

- Gij schijnt niet wel, vader - sprak nu de kardinaal, ziende dat zich eensklaps een hoog rood over des paters wangen en voorhoofd verspreidde, waarop druppelen zweet parelden. Denk aan u zelven. Dat zou erger wezen dan eenige mislukte aanslag.

Ondanks zijne koortsige opgewondenheid scheen dit woord der bekommering en deelneming den pater niettemin wel te doen. En toch was het alsof hij het hem ergerlijke denkbeeld van zwakte of krankheid verre van zich wierp. Daarom was het in wat vreemde tegenspraak, maar die als eene voorstelling mogt heeten van den strijd dien de gewillige geest met het zwakke vleesch had te voeren, dat hij zich in den stoel schier vallen liet, maar tevens met inwendige ergernis uitriep:

- Ik wil niet krank wezen! Doch welke reden had uw doorluchtig heerschap, om die mislukte verrassing zoo fataal te noemen?

- Het is niet - luidde het antwoord, waarbij de kardinaal zijn mededoogen van zoo even goeddeels scheen te vergeten - dat sommigen en vooral de Bassompierre, die er gevoelig over is dat men hem daarin niet heeft gekend, hunnen spot daarmede drijven; maar de koning heeft reeds geruimen tijd een' weerzin tegen het beleg verraden. De koningin - moeder ziet met spijt, dat het Gode behaagt om mij als zijn onwaardig werktuig te bezigen, om zijne Majesteit en Frankrijk eenige dienst te bewijzen, zijne gunst te betoonen. Zij heeft reeds meer dan eens pogingen aangewend om haren koninklijken zoon naar Parijs terug te troonen, zoo zij voorgeeft, om de belangen des rijks en uit zorg voor zijne gezondheid. En onze laatste teleurstelling heeft zijne Majesteit daartoe al zeer doen overhellen.

- En zijt gij daarvoor zoo bevreesd, doorluchtig heer? - vroeg de pater na eene poos nadenkens.

- En rekent gij dat en den invloed dien Caussin, de jezuit, op den koning zal uitoefenen, zoo weinig? Hij

vergeeft het mij niet, dat ik zijner orde weinig gunstig ben.

- Mij komt het veeleer gewenscht voor, altoos onder eene voorwaarde, dat de koning vertrekt.

- En die is?

- Dat het opperbevel alhier niet weder aan den hertog van Angoulême wordt opgedragen. Die heeft sommige bewegingen van menschelijkheid, die ik hier vrij kwalijk geplaatst reken.

- Maar wie zou dan het opperbevel moeten voeren? Marillac is niet krijgskundige genoeg. De Bassompierre....

- Die nimmer! - riep pater Joseph in eene vervoering van drift, die scheen te verraden, dat hij de scherts welke de maarschalk zich ten zijnen koste had veroorloofd, in geenen deele had vergeten.

- Ik acht hem, goed soldaat als hij zijn mag, niettegenstaande hij een onhandig diplomaat is, daartoe weinig verkieslijk. Ik vertrouw hem in geenen deele.

- In dat geval moet niemand anders hier de leiding der zaken op zich nemen dan uw doorluchtig heerschap.

Die uitspraak was te weinig verwacht, te plotseling, dan dat de kardinaal, al was het denkbeeld hem niet geheel nieuw en vreemd, daardoor niet wel wat verrast zou zijn geworden. Het was een der geheimste wenschen zijner eerzucht geweeest, doch dien hij naauwelijks had durven koesteren. Hij wilde in ieder vak de eerste zijn. Veroveringen van allerlei aard behoorden tot zijne meest geliefkoosde uitzigten. En toch wogen velerlei bedenkingen, de moeijelijkheden waarmede hij zou te kampen vinden, de gevolgen die voor hem meer dan voor eenig' ander' aan eenen ongelukkigen uitslag vast waren, hem zwaar op het hart. Aan mogelijke ongeschiktheid voor die taak

dacht hij niet. Hij voedde veel zelfvertrouwen, de kardinaal, en dit niet zonder grond.

- Het spel is gewaagd, te gewaagd bijna - antwoordde hij. Doch een hooger gloed dan de ligte blos der verrassing die aanvankelijk zijn gelaat kleurde, en het stralen van zijn oog duidde aan, hoe toch het waagstuk veel aantrekkelijks had in zijne oogen. - Ik zou ook ligt weinig gunst en medewerking vinden bij wie zich daardoor achtergesteld konden rekenen.

- Uw doorluchtig heerschap zal zich, eens op de hoogte des gezags gesteld, wel gezag en ook ontzag weten te verschaffen. De mensch van genie en wilskracht weet te bezielen, weet te scheppen. Of wat is de bisschop van Mande, ongelukkig te vroeg weggenomen, wat zijn anderen geworden onder uwe leiding? Geloof mij, bevelhebbers, krijgskundigen, zij zijn, als gebleken is, onder onze bisschoppen, abten en monniken te vinden.

- Gij voert mij op de tinne des tempels, pater. Moest ik niet een: a p a g e ! tot u spreken? - De kardinaal zocht eene bedaarde houding aan te nemen, doch het zwoegen van zijne borst en zijn hijgend ademen verried, hoe wei - nig hij die kalmte kende, hoe diep en misschien hoe vreemd dit gesprek hem bewoog.

- Sta ik daar niet en val ik niet met u, heer? vroeg de capucijner met eene vastheid, die voor zijne welberadenheid en moed een bijna ontzettend bewijs was. - Het komt er slechts op aan om den koning te winnen. En dan gezegend de ondervonden tegenspoed en zijn vertrek naar Parijs! Hij reize voorspoedig!

- Ik wil morgen eene proef nemen. Ik heb geweifeld, of ik zijne Majesteit, indien hij naar Parijs ging,

zou vergezellen; doch ik blijf, mijn vriend. Het is zoo beter. Mijne positie daar ginds moet híer worden gehandhaafd en gewonnen.

Den volgenden dag begaf de Richelieu zich naar het kwartier des konings te Estré. Het werkte zijne plannen in de hand, dat Lodewijk zich dien nacht minder wel had gevoeld, gelijk hij trouwens meende, althans voorgaf, dat reeds eenige dagen het geval was geweest.

- Ik zou waarlijk schier gelooven, dat de bekommering van mijne koninklijke moeder bewaarheid kon worden, mijnheer de Richelieu.

- Maar uwe Majesteit kan in deze omstandigheden bezwaarlijk van hier gaan. Eenige dagen rust....

- Hoe is het mogelijk die hier te vinden? Ik had weder een' bijna geheel slapeloozen nacht, en dan is het verblijf hier afmattend voor mijnen geest, als de arbeid hier voor het ligchaam. Ik had, was ik niet te rade gegaan met het hoog belang dat Erankrijk bij de verovering dier oproerige stad heeft, reeds lang vertrokken moeten zijn.

- Zij laden veel op hun geweten, sire! - En de Richelieu zag bij dit woord den koning aan met eene deelneming, eene bezorgdheid, die zelfs iemand van meer doorzigt dan Lodewijk XIII ligtelijk zou hebben misleid.

- Ik gevoel dat ik weg moet. - En nu wees de koning naar eene fauteuil, ten einde de kardinaal zich daarin zette, een teeken dat hij nader onderhoud met zijnen minister wenschte. - Mijne zorg is slechts, hoe ik van hier kan?

- Van waar dag en licht en leven, uwe Majesteit, als de zon aan den hemel zich verbergt? - vroeg de kardinaal als argeloos en toch vleijend genoeg.

- Mijnen broeder van Orleans durf en mag ik, in

vertrouwen gesproken, het beleid niet opdragen. Ik heb daarvoor nog andere redenen dan die dat ik hem ongeschikt keur om dusdanig bevel te voeren. Den hertog van Angoulême? Hoe weinig voortgang maakte de belegering vroeger onder zijne leiding; en dan moet ik vreezen voor botsing tusschen hem en de Bassompierre. Er heerscht sedert eenigen tijd spanning tusschen hen. Het bevel gedeeld laten, dat kon ik....

- Met uwer Majesteits welnemen - begon de Riche-lieu, ziende dat de koning zweeg - zou ik dit wel het minst raadzaam keuren. Ik acht die verdeeling van het oppergezag even gevaarlijk als dat men vele geneesheeren bij een' lijder riep, die dezen achtereenvolgens of wel te gelijk, verschillende kuren deden ondergaan.

- Ik zie geen uitkomst, mijn vriend.

- Hier komt wel zeer, geloof ik, de spreuk te stade: E^{ct} ις κοίρανος ἔστω! Eén moet het hoofd wezen. Men ziet niet, dat vele stuurlieden te gelijk de hand aan het roer slaan. Slechts ééne hand moet ook het roer van den staat houden, en veel meer slechts één het bevel voeren in het leger. Er mogen mannen van kunde en doorzigt hem ter zijde staan, van hunnen raad dienen; doch waar het op beleid der zaken, op gebieden aankomt....

- De keuze is moeijelijk. Ik zou kunnen besluiten om te blijven, indien ik slechts niet ernstiger gevolgen moest vreezen.

- En toch komt er op eene goede keuze in dezen veel aan. Slagen of verijdelen van eene onderneming, waarbij wij alles hebben opgezet, waaraan Frankrijks behoud evenzeer als Fankrijks eere is verbonden, is daaraan natuurlijk vast.

- Had ik slechts een' de Richelieu in 't veld, mijn vriend, gelijk ik dien heb in raad en kabinet! Daarenboven, uw stand, uwe betrekking als kardinaal.

- Het mag mij niet dan vleijend wezen, zulke meening van mijnen koninklijken meester te vernemen. Ik mogt verrigten wat uwe goedkeuring wegdroeg. Mag ik mij bloot stellen aan het verlies dier goedkeuring, aan de teleurstelling van een vertrouwen dat mijne hoogste eere was?

- Weet gij iemand, kardinaal?

Een schouderophalen, een schudden met het hoofd scheen aan te duiden, dat de Richelieu waar hij mogt zoeken stuitte op zwarigheden, waarvoor hij die altijd raad had geen raad wist.

- U zullen zij allen gehoorzamen - liet de koning zich vernemen.

- U in mij, sire - verbeterde de staatsman. - Maar nog eens, uwe Majesteit, de verantwoordelijkheid, altijd verondersteld dat ik ten beste van Frankrijk mij onmiddelijk in de krijgszaken mengde. Ik bedoel niet enkel mijne verantwoordelijkheid, maar de smart welke het u zou baren, indien onverhoopt...

- Gij zijt de man, kardinaal, en anders geen, die de zaken hier tot een gewenscht einde voeren kan. Wien komt meer dan u de eer toe om te voltooijen wat gij hebt begonnen en voortgezet? Gij zijt het hoofd, gij de ziel van alles geweest.

De kardinaal boog zich stilzwijgend. Na eenige oogen-blikken te hebben nagedacht, vroeg hij:

- Mag ik nog korten tijd mij daarop beraden, sire, om u dan mijn besluit mede te deelen?

- Zoudt gij onzen wil...

- Daarvoor buig en wijk ik gewillig. Alleen vergunne uwe Majesteit mij haar opmerkzaam te maken op enkele dingen, welke ik voor ieder ander evenzeer als voor mij als onmisbare vereischten en voorwaarden moet beschouwen. Mag ik uwe Majesteit die voordragen?

- Ik zal ze volgaarne van u vernemen.

- Dat uwe Majesteit in ons een volkomen vertrouwen stelt, overtuigd dat wij naar ons best vermogen handelen. Een geneesheer die weet dat hij het vertrouwen bezit, kan meer onbelemmerd zijn' eigen weg volgen.

De koning knikte, nog meer wachtend, slechts met het hoofd, ten teeken van goedkeuring en toestemming.

- Ik wenschte ook de vrijheid te mogen hebben, om uwer Majesteit mijne bedenkingen onverholen te kunnen mededeelen, of wanneer de gelegenheid daartoe ontbrak, later de redenen te ontvouwen, waarom ik dus en niet anders handelde. De krijger die achter eenige beschutting staat schiet geruster en daardoor beter, dan wanneer hij in 't gevaar verkeert, dat hij door den vijand wordt getroffen.

- Ook dat zij toegestaan!

- Dan moet ik, aanziende de bijzondere omstandigheden daaronder ik het opperbevel aanvaarde, van uwe Majesteit vragen, dat zij mij zoo openbaar met het gezag bekleede en des noods mij daarin handhave, dat ik listen noch lagen te vreezen hebbe, van wie mij de goede gunst van uwe Majesteit mogten benijden.

Lodewijk de Dertiende scheen een oogenblik te weifelen, als wilde hij eerst nagaan, welke uitbreiding aan zoodanige magt kon worden gegeven; doch zijne zucht

om uit het leger te geraken, waar hij zich ten uiterste begon te vervelen, deed den koning elke bedenking die welligt oprees ter zijde zetten. Hij gaf alzoo zijne toestemming, en het scheen alsof daarmede een zware last van zijne ziel was afgewenteld. Er was op dit oogenblik wel weinig zweem van ziekte bij hem te bespeuren, en hij zou welligt al zeer spoedig zijn vertrokken, indien de kardinaal hem niet had opmerkzaam gemaakt op beschikkingen die nog moesten worden getroffen. Hij verzocht nog den vorst den maatregel, dien hij had genomen ten aanzien van het hem bij voorraad opgedragen bevelhebberschap, geheim te houden, tot den dag van zijn vertrek.

- Hoe zoo in volle staatsie, heer maarschalk, en dat reeds zoo tijdig? - vroeg de Roches, die in het kwartier van de Bassompierre trad en dezen vond met zijnen besten maliënkolder, waarover hij een prachtigen bandelier droeg. - Ik zou schier vragen, of gij om la Rochelle op zijn krijgsmans uit vrijen gingt, zag ik in plaats van dien gepluimden hoed den helm.

- Wij zullen eens weder raad van legerhoofden hebben - luidde het tamelijk ontevreden antwoord. - Moet het vrijen wezen, dan vrees ik, dat wij eene der ergste teleurstellingen zullen ondergaan.

- Toch niet opbreken van het beleg, heer? Ik hoorde mompelen van toebereidselen tot het vertrek des konings, die in alle stilte waren gemaakt; doch ik achtte dit praatjes en uitstrooisels, waarmede men hier in het leger al zeer mild is.

- Ik kon bijna wenschen, vriend, dat het dit ware. Ik vrees erger, wat mij meer zou hinderen. Het beleg opbreken zullen wij niet, alschoon de koning wel zal ver-

trekken. Ik heb gisteren Schomberg gepolsd, of hij, of eigenlijk eer Angoulême, ook in dat geval met het opperbevelhebberschap zou worden bekleed; doch daarvan wist hij niets. Hij had even als ik slechts gissingen en vermoedens.

- Maar aan wien anders zou het dan worden opgedragen?

- Aan den man, vrees ik, die zich overal indringt en die zich alles opdragen laat.

- Toch de kardinaal niet, heer? Een kerkhoofd legerhoofd?

- Ik ducht het. En dan mogen wij ons wel kasuifels en kappen laten maken. Het is voor een eerlijk krijgsman naauwelijks te harden. Te staan onder iemand die immers van het beleid der krijgszaken luttel weet, en even weinig weet wat den krijger toekomt, hoe geleerd of geslepen hij anders zij. Edoch het wordt tijd.

- Gij zult toch niet den geheelen tour om het leger maken, heer maarschalk?

- Zeker niet. Bij de redoute d u P o r t N e u f wacht mij eene sloep, om mij naar de overzijde der haven te brengen. Doch het wordt tijd, de Roches.

- Mag ik u tot de P o r t N e u f uitgelei doen, heer?

En weldra vertrokken beiden. De maarschalk begaf zich naar Estré, het dorp, waar de koning tot hiertoe zijn verblijf had gehouden, op een middending tusschen kasteel en buitenplaats. In de zaal was eene soort van verhevenheid of estrade, waarop de koninklijke zetel was geplaatst, terwijl ter linkerzijde van dezen, een weinig lager, eene fauteuil stond. Voor het overige zag men breede ouderwetsche tabourets, terwijl ter weêrszijde van de groote

tafel twee kleinere geplaatst waren met smallere tabouretten, voor de secretarissen bestemd. De Marillac bevond zich reeds daar, de hertog van Angoulême, de Schomberg, du Plessis Praslin werden nog gewacht. Zij zouden kort daarna volgen.

- Welke comedie zal dit wezen? - vroeg de Marillac aan de Bassompierre, op wiens gelaat de ontevredenheid duidelijk te lezen stond.

- Ik denk, dat wij eerder eene tragedie zullen bijwonen; althans zelfs de toebereidselen bevallen mij maar zeer weinig - was de Bassompierre's antwoord, terwijl hij het oog over de genoemde voorwerpen liet dwalen.

Weldra kwamen achtereenvolgens de overigen die gewacht werden, en kort daarna trad ook de koning binnen, vergezeld of gevolgd door den kardinaal.

In weinige woorden gaf Lodewijk kennis, dat de belangen des rijks en zaken der regering hem naar Parijs riepen, dat hij om te voorzien in den goeden, geregelden gang der zaken in het leger noodig had gekeurd het opperbevel in door hem daartoe geschikt gekeurde handen neder te leggen, en gebood daarop een' der secretarissen de commissie voor te lezen daartoe strekkende en ten vorigen dage door hem uitgevaardigd. In dezen lastbrief droeg hij de waardigheid van luitenant-generaal over zijne legers in Poitou, Saintonge, Angoumois en d'Aulnis en de volle magt over alle voetknechten en ruiterij, kortom over al wat tot de krijgsdienst kon worden gerekend, over aan Armand Jean du Plessis, kardinaal de Richelieu, terwijl bij diezelfde koninklijke order den hertog van Angoulême, den maarschalken de Bassompierre en de Schomberg en allen anderen bevelhebbers en officieren van ge-

noemde legers werd bevolen genoemden kardinaal dezelfde onderwerping en gehoorzaamheid te bewijzen als aan zijn' eigen koninklijken persoon.

Kort slechts duurde het afscheid en daarop vertrok de koning, door een vrij talrijk geleide vergezeld. Toen het grooter gedeelte daarvan terugkeerde, sprak hij tot den bevelvoerenden officier: - ‘Mijn hart is zoo bekneld van smart wegens het scheiden van den kardinaal en van bezorgdheid dat hem eenig leed zal treffen, dat ik het naauwelijks kan uitdrukken. Zeg hem dat hij toch, bij de liefde welke hij mij toedraagt, zijnen persoon spare en zich niet zoo blootstelle. Dat hij bedenke in welken toestand hij mij zou achterlaten, indien ik hem moest verliezen.’

Overigens moet men den kardinaal de getuigenis geven, dat het scheen dat met het vertrek des konings veeleer eene belemmering in den gang der zaken was weggenomen dan ontstaan. Met kracht werden de werken ter steviging van den dijk voortgezet, de overige belegeringswerken voltooid. Misbruiken, waaronder de zaken en ook de soldaten leden, werden afgeschaft. Voorbeeldig werd de krijgstucht gehandhaafd, de krijgslieden werden aangezet tot het naauwkeurig vervullen van wat men godsdienstpligten noemt; natuurlijk niet alles tot genoegen van wie bij de vroegere onorde hunne rekening, in sommige losbandigheden hun genoegen vonden. Hoe misnoegd vele grooten ook waren over de getroffen schikkingen, zij durfden daarover niet morren, veel minder denken aan verzet. Zij bogen onder den ijzeren wil des kardinaals uit vrees voor diens ijzeren hand.

Vierentwintigste hoofdstuk.

- Ach, Louis, het is mij zoo treurig te moede tegenwoordig - klaagde Marie, toen zij van la Forêt vergezeld, uit de kerk was te huis gekomen. - Ik hoopte dat ik daar troost zou vinden; doch hoe weinig baatte het mij! Ik zou mij zelve schier beschuldigen, en ik doe dit werkelijk, als had ik geen geloof.

- Lieve Marie, de slag van den dood uwer moeder heeft u nog te diep gewond. De tijd moet ook iets doen. Ik heb aan u gedacht, toen onze predikant Colomier zich in zijne rede bepaaldelijk wendde tot dezulken die wenschten te gelooven, maar het niet konden, althans niet zoo konden als zij zelven dat verlangden. Ik vond het zoo waarlijk schoon en regt juist, dat hij dezulken voorstelde als den schipbreukeling, die naar het strand haakte, daar heen zwemmen wilde, maar het nog niet kon bereiken, door den golfslag weggesmeten. Hebt gij het woord niet

onderscheiden: ‘God zal dien wensch om te gelooven aannemen als geloof?’

- Dat heb ik, en ik zag dat dit velen even zoo trof als mij. Maar toen hij den zegen voorstelde, die verbonden was aan het werpen van al onze zorgen op God, toen hij die gemoedsrust onder alles als de vrucht van - het bewijs voor dat geloof opgaf; toen voelde ik, hoe weinig ik dat geloof mijn eigendom kon noemen. Ik voel altijd eenen onverklaarbaren angst sedert moeders dood.

- Die is juist, geloof ik, de reden van uwe gemoedsgesteldheid. Er is u veel ontvallen. Uw leven hadt gij aan haar en de zorg voor haar toegewijd. Dat is lediger geworden, lediger van werk en van vreugde.

- Maar dat is het niet, althans niet dat alleen. Het kan mij soms zoo onbeschrijfelijk bang worden.

- Marie, er heeft u hards getroffen in den laatsten tijd. Al wat u omgeeft, onze toestand die steeds treuriger wordt, oefent een' beklemmenden, een neêrdrukkenden invloed op u uit. Maar juist dan is het de tijd om ons nog vaster te houden aan ons geloof en al onze kracht te hulp te roepen. Ik heb weder de wacht straks; doch ik zal juffer Jeanne vragen, of zij bij u kan komen, en anders ga gij naar haar toe. Mevrouw de Prosni zal dit niet euvel duiden, en juffer Jeanne ziet u gaarne.

- Ach, alles is zoo treurig tegenwoordig!

- Dat is het, lieve. Doch daarin houd ik het met wat de heer Colomier ons dezen morgen voorhield, dat het dan dubbel zaak en pligt is, om zich door de moeijelijke omstandigheden niet uit het veld te laten slaan. Ik zag nog, toen hij dat zeide, naar de prinses de Rohan, die in hare bank zat. 't Was dunkt mij een woord voor haar.

Hoe is die dame gekrenkt in hare eer en regten, bedrogen in de schitterendste verwachtingen op hare zonen gebouwd! Moeten wij mogelijk vallen, van welk eene hoogte stort zij neder; en tóch welk eene waardigheid en kracht bij allen ootmoed en onderwerping aan wat Gods hand over haar beschikt! Dat moet ons tillen, verheffen, sterken, Marie. Ik moet nu weg; doch beloof mij, dat gij dezen middag niet alleen blijft; maar dat gij naar juffer Jeanne zult gaan.

Zij beloofde hem dit, en meer gerustgesteld ging hij heen om zijne wacht te betrekken aan de P o r t e d e C o i g n e s . Na een eenvoudig en sober, in vergelijking van honderden in de stad echter overvloedig maal te hebben gedaan, wilde Marie zich naar hare vriendin begeven en stond zij reeds op haren drempel, toen de onnoozele van wien wij boven met een woord gewaagden, digt langs de huizen door de straat bijna sloop. Hij had dit, deed hij zulks uit angst voor spot en mishandeling vroeger dikwijls ondervonden, thans niet noodig gehad. Geen joelende jongens schreeuwden meer, zij speelden hun dartel spel niet meer in de straat. Ontmoetten zij elkander, het was zwijgend, of zij spraken over hetgeen zij misten of nog hadden van spijs. Bij het, ofschoon tot dusverre nog niet koude, toch guurder weder leden de schamelen te veel, om nog jeugdigen moedwil te voeden, te toonen. Rakelings ging de arme Marie voorbij. Hij vroeg niets, hij klaagde niet, hoewel men zijn geheel voorkomen ééne klagt, hoezeer dan eene stille, stomme en slechts zigtbare had kunnen noemen. Schuw vestigde hij de holle oogen, wier blikken van lijden spraken, honger verrieden, op Marie.

Hare eerste aandoening was schrik, die evenwel bij het ontdaan voorkomen van den ongelukkige terstond voor mededoogen week.

- Ik heb nog eenig eten voor u. Wilt gij het hebben, man? - vroeg zij.

In dat doffe, holle, bijna bodemlooze oog kwam glans, duidelijk sprak daarin de begeerte; verrassing, blijheid doch eene vreemde, verwarde, ietwat dierlijke, verried zich in de tot lach of grijnzen vertrokken aangezigts-spieren.

Marie legde hem haastig het overgebleven vleesch en een stuk brood in de hand, dat hij grinnekend en met de lippen smakkend ontving. Nu haastte zij zich weg. - Wij willen de beide meisjes het hart voor elkanderen laten uitstorten in klagt en opbeurende troostredenen, en volgen la Forêt. Hij dacht nog steeds aan Marie en hare treurigheid; doch dit belette hem niet om deel te nemen aan de gesprekken zijner medekrijgers en medeburgers, meest loopende over de belangen en de verdediging der veege stad. Schier allen wogen den algemeenen nood meer, dan dat zij dachten aan klagen over het deel dat ieder hunner daarvan drukte. Tegen twee uur zag men een troep ruiters komen van de Place des Cordeliers, den sieur Pont-Levain aan het hoofd. Twee knechten volgden den stoet met een paar handpaarden.

- Ha! nog eens weder eene expeditie. Goed dat men den kardinaal eens weder bewijst, dat onze moed nog niet gebroken is - liet een burger van de wacht zich hooren.

- Sieur Pont-Levain - sprak nu la Forêt, toen de stoet een oogenblik ophield; terwijl de poort die op 't klinket stond, werd geopend - moge uw togt ten beste

uitvallen! Maar het heeft wel iets van iemand, die een' ander' smakelijken maaltijd wenscht, alschoon hij zelf niets krijgt.

- Hebt ge lust, mijn vriend? Wij kunnen nog wakkere kerels gebruiken. Gij kunt een handpaard krijgen, in de hoop dat wij het niet noodig hebben. Ons plan is den ruiterpost bij Ronsay even een bezoek te geven en, als het lukt, enkelen een nachtkwartier te bezorgen.

- Of bij ons te logéren te vragen - sprak la Forêt haastig, terwijl hij zich in het wachthuis spoedde, ten einde zijne pistolen van het rek te krijgen. Hij gespte zijnen helm wat vaster, stak de pistolen in de holsters, en sprong nu op het voorgebragte paard met eene vlugheid, hij zat te gelijker tijd in den zadel met eene vastheid, die een' geoefend ruiter tot eer kon verstrekken. Daarop zocht hij zijne plaats meer achter bij den troep.

- Dat schijnt mij een flinke borst te wezen, sieur Pont-Levain - liet nu een der heeren zich vernemen, terwijl hij la Forêt met blijkbaar welgevallen nazag.

- Was het nog als in vroeger tijden, ik geloof dat wij den man nog tot ridder zouden slaan. Hij verdiende de sporen reeds ruim.

Wij zullen niet trachten eene schets te geven van het kort maar hevig gevecht. De Rochellers vonden den vijand veel sterker dan zij hadden vermoed en waren genoodzaakt te wijken. Drie waren er reeds op de plaats van den strijd gevallen, meerderen ontvingen wonden, toen zij zich genoodzaakt vonden om te wijken voor de overmagt. Een der laatsten was la Forêt, wien het mogt gelukken sieur Pont-Levain te ontzetten. Hij week al strijdende, toen een der vijanden, dien hij niet had

bespeurd, hem den degen door den strot dreef. Zijn paard stijgerde en sprong uit alle magt. Dit maakte eenige ruimte en trok de aandacht van een paar Rochellers, die nu toeschoten en hetzelve uit het gedrang voerden. In stroomen vloot het bloed langs de wapenrusting, den zadel en het dier. De trouwe wapenbroeders hadden slechts een' stervende gered; weldra was la Forêt een lijk. Toch mogten zij dit behouden, ofschoon eerst onder het geschut der stad de aftogt veiliger werd. Zeer gehavend keerde de stoet terug, die zoo moedig ter poort was uitgereden.

Smart en rouw heerschte in de woning en vervulde de harten van la Forêts nabestaanden, toen Farine daar de treurmare kwam verkondigen. Diep getroffen was vooral de moeder, hoezeer zij het smartelijk verlies met meer bedaardheid vernam, dan men had durven hopen.

- Ik zal wel spoedig tot hém gaan, tot mijn kind dat mij nooit bedroefde, tot mijn jongen die mijn lust was en mijn trots. Maar de arme Marie!

- Ach, heer Salbert, ga gij het haar zeggen, als gij kunt. Ik vermag het niet, dat voel ik. - En tranen, onverholen tranen vloeiden langs Farine's mannelijk gelaat, terwijl hij dit verzocht aan den predikant, die in het huis van den rouw was gekomen, om woorden te spreken van troost en van hope. - Maar boeten zullen zij den dood van mijn' vriend en broeder; want dat was hij!

En Madelon vermaande op dit oogenblik haren echtgenoot niet, om aan haar en hun kind te denken en zich te ontzien.

Salbert spoedde zich naar Marie, bezorgd dat de treurmare der maagd soms al te plotseling ter oore mogt komen.

Hij vond haar voor eene poos teruggekeerd in hare woning, wegens den reeds vallenden avond. De predikant mogt van 't onzekere des levens en van alle menschelijke verwachtingen, van treffende, onverwachte verliezen spreken, gewagen van het noodzakelijke om zich tegen onverwachte slagen bereid te houden; zij paste al die meer in 't algemeen gesproken woorden toe op den dood harer moeder. Op Salberts vraag of zij wist, hoe het was met la Foret, gaf zij ten antwoord:

- Hij was dezen morgen, nadat wij te zamen ter kerk waren geweest, nog hier, heer. Hij is zoo geduldig, zoo lief jegens mij. Zou ik soms ook te veel aan hem, te weinig aan moeder kunnen hechten? En toch had ik moeder in mijne ziel lief. Hij is thans op wacht aan de P o r t e d e C o i g n e s .

Den heer Salbert scheen, bij zooveel verzekerdheid, zijne taak moeijelijker te worden. Hij zocht naar het een of ander wat hij bezigen kon als aanloop daartoe. - Op dit oogenblik hoorde men eene stem, welke beide herkenden voor die van den krankzinnige, klagend zingen uit den negentigsten psalm:

Tu viens verser dessus eux ton orage,
Lors ils s'en vont, comme un orage qui passe,
Et ne leur faut que d'un matin l'espace
Pour les fener ainsi comme l'herbage.
Verd au matin avec sa belle fleur,
Fauché le soir sans force ne couleur.

- Het is alsof hij het gesprek dat wij hier voeren hoorde. Het is akelig. Men moet wel goed bedenken

dat het woorden zijn van een' zinnelooze. Hij maakte mij heden middag reeds eenigzins aan 't schrikken.

Salbert werd innerlijk bewogen; doch eene pijnlijke trekking voer hem over het gelaat toen nu de onnoozele, vlak voor het huis, bijna kermend zong:

Tu as haussé la main aux cruels adversaires,
Et de joye rempli le coeur de ses contraires,
Tu lui as rebouché de son glaive la taille
Et ne l'as affermi au fort de la bataille.

Men zag Salbert huiveren. - Had de zinnelooze, die overal langs de straten zwierf, een of ander woord opgevangen, en lag er meer opzet dan men hem gewoonlijk toeschreef in dit zingen; geschiedde het door zeker instinkt en was hij een μάντις μάνόμενος; of was het niet dan inwerking van den algemeenen toestand der stad op zijnen ontstelden geest, en was het meer louter toeval? Toch was er iets in, wat ook Marie dieper trof. Zij rigtte onwillekeurig hare blikken naar Salbert, wiens bleekheid en ontzetting in het oog viel. Zij begon onheil te vermoeden, en alsof zij moest boeten, omdat zij de angst niet reeds vroeger had gekend, drukte deze hare ziel nu eensklaps en dubbel zwaar.

- God, heer Salbert, uwe komst nog in dit uur... uwe vraag naar la Forêt... er is iets met hem gebeurd! Ik bid u, zeg het mij. Zie ik ben bedaard - sprak zij, terwijl hare vroegere kalmte blijkbaar voor spanning, immer heviger spanning plaats maakte. - Of is la Forêt wél en alles louter toeval, inbeelding? - vroeg zij straks daarop, met het hoofd schuddend, als wilde zij de schokkende denkbeelden van zich werpen.

- Bidden wij te zamen Hem om kracht, rondom wien wolk en donkerheid kan wezen, Marie; doch wiens doen wijsheid en goedheid is! Hij is Vader - ging hij voort, toen hij zag hoe het meisje hem hijgend bleef aanstaren - Jezus Christus bleef Hem Vader noemen onder het bitterst leed dat ooit werd ondergaan.

- La Forêt? - fluisterde zij sidderend. Zij vermogt niet meer, niet luider te spreken.

- Blijf bouwen op God, onzen Vader hier en ginds, Marie! - en hij greep de zaamgeklemde handen van het meisje, dat nu met een 'O!' haar door ontzettende smart afgeperst, en dat Salbert door de ziel sneed, ineen zakte, alsof zij stierf. De bezwijming was weldadig. Salbert ving haar op en liet haar in een' armstoel nederzijgen, ten einde dan hulp te roepen, toen Jean Farine en Madelon kwamen.

- Weet zij het? Hoe heeft zij den schok doorgestaan?

Salbert knikte op de eerste vraag met het hoofd. Een wijzen op haar met zijne blikken strekte ten antwoord op de tweede. De komst van vrouw la Forêt, die ondanks de wonde haar moederhart geslagen, troost zocht en had voor Marie, en later die van Jeanne, wie het ongeval was ter oore gekomen, waarvan het gerucht als een loopvuur door de stad ging, deed nog het meest af om den eersten schok te doen bedaren.

- Mijne moeder meende dat gij nu te zeer alleen zoudt staan, en daarom moest ik u uit haren naam verzoeken om uwen intrek bij ons te nemen - fluisterde Jeanne har er vriendin ten gelegenen tijde in het oor.

Aanvankelijk scheen Marie dit woord niet te verstaan. Later scheen zij het te begrijpen, en met een' blik waarin

hare geheele ziel sprak dankte zij hare vriendin. Jeanne bleef dien nacht bij haar, een nacht van smart, die geen rust kon hebben. Zij herhaalde nu haar aanbod, met de verzekering dat hare moeder in dezen haar verlangen had geraden; elke vraag was voorgekomen.

- Ach, lieve Jeanne, laat mij in later' tijd zien. Ik kan nog geen besluit nemen, nog niet denken. Maar danken kan ik u en uwe moeder wel alreede. Het doet mij goed. - En nu verligtten rijkelijk stroomende tranen voor het eerst de bangbeklemde borst van Marie. Zij vermogt nu eerst enkele bijzonderheden vaar la Forêts dood te vernemen, welke hare vriendin haar mededeelde.

- Ach, ik had hem mogelijk te lief, ik was trotsch op mijn Louis! Maar hij verdiende het immers!

En het meisje scheen daarmede het algemeen gevoelen omtrent haren beminde te hebben uitgesproken. Zijne medeburgers klaagden, helden treurden om hem, gelijk zijne vrienden om zijn dood jammerden; allen wilden hem eeren. De wever werd begraven. Men zag niet enkel gildebroeders en bekenden het lijk ter rustplaats brengen; ook de krijgers verlangden den held te eeren, die ofschoon niet tot hen te rekenen, eene der eerste plaatsen onder hen had ingenomen. In digten drom volgden zij de baar, waarop het stoffelijk overschot ter laatste rustplaats werd gebragt. Een kleed was over het lijk gespreid, waarop men schilden zag met eenen zilveren degen op een veld van azuur, beide stadskleuren, waarop men de deviezen las: ‘*Fortitudo nobilem fecit*’ (Zijne dapperheid heeft hem geadeld) - en: ‘Aan den held zonder voorouders!’

La Forêts dood ontvlamde velen tot heldenmoed; doch niemand meer dan zijn' vriend Jean Farine. Niet wetende

van de verwisseling van het kwartier van den kardinaal, durfde hij een' aanslag wagen, die, had deze aan zijn oogmerk kunnen beantwoorden, van onberekenbaaar gevolg zou zijn geweest. Het plan betrof niets minder dan eene opligting van de Richelieu te P o i n t l a P i e r r e . Zijn aanslag werd uitvoerbaar gekeurd en zou onder het bevel van sieur Pont-Levain worden ondernomen. Tot in den avond die ter uitvoering was bestemd, werd het geheim bewaard. Eerst te zes ure had een verrader gelegenheid om bij het verwisselen der wachten te ontsnappen en van den aanslag kennis te geven aan de Marillae. Onmiddelijk daarop gaf deze daarvan berigt aan den pater Joseph, aan wien de kardinaal zijn vorig kwartier had ingeruimd.

- Ik geloof het niet, sieur de Marillac - was het antwoord van den pater, die met plans en kaarten voor zich, waarop hij van tijd tot tijd eene schrap of teeken had gemaakt, alleen in het ruime vertrek zat, dat wij vroeger beschreven.

- Ik verzeker het u nogmaals. Op mijn berigtgever kan ik vertrouwen.

- Wel nu, ik vrees dan toch niet.

- Maar het is hier te zwak bezet, heer, en ik acht het in geenen deele wenschelijk, ik acht het om mij zelv' niet wenschelijk, dat de vijand dit punt innam, waaruit wij hem later niet dan met moeite zouden verdrijven.

- Een valsch alarm mogelijk, terwijl men inmiddels elders zijne kans schoon zal maken.

- Ik bid u, heer pater, mij naar mijn kwartier te volgen en uwen persoon dus doende in veiligheid te stellen, omdat ik nooit zou kunnen verantwoorden dat...

- Gij kunt het mij bevelen, sieur de Marillac, dan

zal ik u gehoorzamen - liet Joseph nu volgen op een' toon, die weinig strookte met de volgzaamheid, welke zijne woorden schenen te kennen te geven.

- De hemel beware mij, dat ik u bevelen zou geven, eerwaardig heer! Doch indien gij wilt blijven, zult gij toch wel gedoogen, dat ik de kleine bezetting hier versterke met zoo vele manschappen, als ik zonder perykel van 's konings dienst en voordeel kan missen.

- Doe wat gij wilt in dat opzigt; doch zorg dan, dat het welgeregelde lieden zijn. Ik heb ongaarne veel geruchts om mij heen, en de ruimte is hier beperkt. Mogten zij wat veel leven maken, dan zend ik hen weg.

De Marillac was weinig gesticht over de wat minachtende wijze waarop de pater zijne waarschuwing opgenomen en zelfs zijn' persoon bejegend had. Hij kende evenwel te goed den invloed dien de man in de grove, graauwe pij op den alvermogenden kardinaal bezat en dien de krijgslieden deswegens ook ‘zijne graauwe doorluchtigheid’ noemden, dien invloed kende hij te wel, om zich niet zachtmoedig te onderwerpen aan eene aanmatiging, welke hij van menig' ander' noode zou hebben geduld.

- En toch kon er wel eens meer aan de zaak wezen, dan ik eerst dacht - sprak de pater, toen de Marillac zich had verwijderd. Het is hier eenzaam genoeg. In ieder geval kan ik wel de papieren welke de Richelieu hier nog liet in veiligheid stellen. Ik zou zijne s o u t a n e kunnen aantrekken en mij voor den kardinaal laten aanzien, indien ik wat kleiner van gestalte en wat mager ware, als hij - sprak hij in zich zelf gekeerd, terwijl hij een' welgevalligen blik over zijn' persoon liet dwalen. - Het zou eene vreemde teleurstelling voor de Rochellers

wezen - ging hij voort - maar te groote eer voor mij.

Hoewel nu de pater het gevaar veel waarschijnlijker achtte dan vroeger, zij het evenwel tot zijne eer gezegd, dat hij niets van zijne kalmte scheen te verliezen. Hij ontsloot slechts den vroeger door ons vermelden lessenaar en nam daaruit een pak papieren beneven een' omslag of portefeuille, waarop men ‘Correspondentie’ las, en verdween daarmede door eene deur, die naar eenen kelder scheen te voeren. Daarna zette hij zich weder achter zijne kaarten en plans, en was weldra in zijne overleggingen en berekeningen verdiept. - Hij hield, misschien nog meer onafgewend dan de Richelieu zelf, het oog gerigt op het ééne groote doel, de bemagtiging van la Rochelle. Daarvoor moest alles, elke bedenking, ieder persoonlijk gevaar, wijken en zwijgen. Hij had zich van de stad willen meester maken, al ware het ten prijs van tien eigen levens; hij zou deze, ware zulks mogelijk, met vreugde daarvoor ten offer hebben gebragt.

Inmiddels lieten zich nu en dan enkele vlagen vernemen van wind, hoezeer het den geheelen dag vrij stil was, zoodat de pater daarop nu en dan tegen wil en dank opmerkzaam werd. Tegen tien uur kletterden enkele zware regendruppels tegen de vensters, voorboden van hevige buijen, die tot den morgen aanhielden.

- Een onbehagelijke nacht, en geen om te rusten. Evenwel ik moet mijne H o r a e nog ten einde brengen.- En nu kreeg hij uit den zak van zijne pij zijn getijden-boekje, een veel gebruikt boekje, blijkbaar het eigendom van iemand, die, hoeveel werks hij mogt maken van den inhoud, weinig op een behagelijk uiterlijk zag. Voordat hij zich tot het lezen had gezet, bragt een dienaar op het

bestemde uur een sober avondmaal binnen, uit brood en een weinig vruchten bestaande.

- Eerwaardig heer, - sprak hij - de bevelhebber van de troepen die zoo even zijn aangekomen, wenschte nog u te spreken.

- Hij kome, vriend!

De krijgsman gaf den pater verslag van de sterkte en plaatsing der posten, welke hij had uitgezet, en vroeg toen, of de laatste hier of daar nog eenige verandering of meerdere versterking verlangde.

- Ik dank u; maar mijne hulp komt van Hem, die hemel en aarde heeft gemaakt, die mijnen voet niet laat glijden, die mij behoedt en niet slaapt.

Met eene buiging, hetzij voor den pater of voor diens woorden, verliet de krijgsman het vertrek, toch wat mees-muilende, als wilde hij te kennen geven, dat de pater, ondanks zulk geloof, toch wel de handen wat veel in de zaken hield.

De regen stortte, nu de wind was gaan liggen, in stroomen neder. Nog lang bleef pater Joseph wakend. Velerlei gedachten kruisten hem door het hoofd, soms ook die aan het plan der opligting. Dan luisterde hij een oogenblik, of zijn oor ook iets buitengewoons vernam. Evenwel verliep de nacht, zonder dat men eenig spoor van eenigen aanslag ontwaarde. De regen, die elk bijpad niet alleen, maar ook het vlakke veld schier ten eenemale onbegaanbaar maakte, had dezen verhinderd.

Eenige dagen daarna zond de Richelieu eenen trompetter met eenen brief naar de stad met aanbieding om de onderhandelingen te openen, waartoe hij de plaats aan 's vijands keuze wilde overlaten. De meerderheid in den raad van

defensie scheen ter aanneming van dit voorstel geneigd, daaronder de maire en eenigen die het met hem hielden. Jean Guiton bedreigde dezen daarmede, dat hij alles ter kennis van het volk wilde brengen, indien men zich met verdere onderhandeling inliet.

Wij gaan dit en onderscheidene voorvallen, die niet van wezenlijken invloed waren op het lot der stad, kleine schermutselingen en uitvallen, met stilzwijgen voorbij. Jean Farine onderscheidde zich daarbij door stoutheid en beleid in die mate, dat zijn persoon zelfs bij den vijand bekend werd. Onder het oog van de Bassompierre en de Thoiras overviel hij, op den 24sten Februarij, een' Zwitser, die aan de zijde van la Fons, genoegzaam onder de wallen der stad, zoden stak voor eene daar opgeworpen redoute, en die zich daarbij allerlei spot en scheldwoorden veroorloofde.

- Zeg hongerige Hugenoten, voor hoeveel brood knapt gij een misje? - riep hij sarrend tot eenige burgers, die op den wal stonden.

- Ik wil zien, of ik dien vent niet wat te knappen kan geven - riep Farine. - Houdt hem aan den praat, en vraagt den officier, dat hij straks de poort opene.

Hij liep nu in het wachthuis aan de P o r t e d e C o i g n e s, vroeg eene pistool ter leen en begaf zich een eind-weegs verder op den wal, waar deze bij meerdere helling althans beter beklimbaar en hij meer uit het gezigt was. Half vallend kwam Farine naar beneden, zette het zwemmend en wadend over de gracht, altijd zorgend, dat hij zijne pistool veilig hield voor het nat, en was weldra aan de overzijde. Hier zette hij zijnen weg voort, het zoo veel mogelijk aan en onder den kant houdende. Toen

hij berekende, dat hij op de gewenschte hoogte was, trad hij voor den dag. Doch ook de Zwitser kreeg hem in het oog en greep naar zijn' gordel. De mannen bevonden zich te naauwernood op een' afstand van twintig passen van elkander, nu beiden met hunne pistool gewapend. Farine vreesde dat de zijne toch nat mogt zijn geworden, doch had geen tijd om dit na te zien. Beiden ontzagen zich om te vuren, wel bewust, dat in geval het wapen weigerde, of hun schot miste, hun dood zeker was, terwijl Farine nog bovendien gevaar liep door de nabijheid der vijanden. Toen Farine nog een paar passen was genaderd, schoot de Zwitser. De kogel floot onzen Rocheller langs de ooren.

- Ik zal u wat anders brengen dan een misje - sprak Jean en loste zijn wapen, waarmede hij zijn uitwijken den vijand slechts eene ligtere wonde toebragt. Doch in hetzelfde oogenblik was hij ook op hem toegesprongen. Eén slag - en met een verpletterd hoofd lag de man daar.

Het schieten moest wel de opmerkzaamheid wekken van eenige Fransche officieren, die zich in de nabijheid in de liniën bevonden.

- Hiér met uw geweer! - riep een der bevelhebbers eenen soldaat toe.

- Weet gij, wie 't is, de Thoiras? 't Is waarachtig dezelfde vent, die des Gardes heeft ingepakt, zooals men hem mij beschreef.

- Die ook die ossen heeft binnengebragt?

- Omdat de hertog van Angoulême ze doorliet.

Er vielen nu twee of drie schoten; doch Farine bleef ongedeerd. Hij was binnen het bereik der veste. Hij

wuifde nu met zijnen hoed en maakte eene buiging zoo sierlijk hij kon.

- Ik kan 't niet helpen, de Thoiras; doch ik zou mij bijna kunnen verheugen, dat zij hem niet hebben geraakt. Zoo'n man moet niet als een haas worden geschoten.

Het weder was in Februarij aanvankelijk zoel, daarna koud geweest, waarop vrij wat wind en daarna regen was gevolgd. Men rekende nu het gunstiger saizoen te zullen krijgen, hier niet als elders gewacht als het openen van de milde hand der natuur, maar als gelegenheid om het werk der vernieling te ijveriger te kunnen voortzetten. Toch zou de winter nog zijnen afscheidsgroet en eenen ruwen brengen, was het ook nog niet de laatste.

Het was de 25ste Februarij. Wij ontwaren aan de haven weinig drukte van volk. De handel staat stil en daarmede elk bedrijf dat hiermede in verband stond. Aan het aflossen en betrekken der wachten is men bereids zoo gewoon geworden, dat men daarnaar niet meer ziet. Bovendien veroorzaakt dit aan de landzijde der stad veel meer beweging dan hier. Het is dus meest werk der gewoonte, zucht naar eenige verademing van het onaangename en eenzelvige te huis, dat wij in den vroegen namiddag van den 25sten Februarij drie mannen vinden, wandelend langs de Quai Grande Rive. Zij mogen vroeger varensgezellen en dan welligt van de wakkersten zijn geweest; zij zijn reeds op jaren, te hoog zelfs dan dat men hen nog bekwaam heeft gekeurd tot de bewaking en verdediging der stad.

- Als ik mij niet bedrieg krijgen wij nog een aardig schepje wind. Zie het zwerk eens drijven.

- Wij konden nog wel eene muts vol krijgen, Vin-

cent - gaf zijn makker hem ten antwoord. - Evenwel sedert wij toch geen schepen meer uitsturen of te wachten zijn en die stijger van den kardinaal de proef zoo heeft doorgestaan, kijk ik er bijna niet naar. Het ding is hoe langer hoe sterker, het is als een vuist aan onze keel, die digter en digter knijpt.

- Ja, man! En dat met vrouw en kinderen. Dan wordt het ding erger, weet ge? Gister avond nog, toen de jongens te bed waren, huilde mijn wijf en zei, dat zij waarlijk in een' tijd als dezen haast kon verlangen, dat wij geene kinderen hadden. Als ik mijnheer Duprat niet aan de hand had, zoo als gij sieur Tiraud, dan konden we ons de keel wel toebinden. Die menschen doen waarachtig veel. Evenwel, waar afgaat en niet bij komt, dat mindert.

- Wat zegt ge dáárvan? - vroeg de eerste spreker, terwijl op eens eene windvlaag langs de haven gierde.

En weldra stak een storm op, die in hevigheid voor den vroeger door ons beschrevenen weinig onderdeed. Twee dagen lang hield hij aan en het scheen zoo geschapen, dat de dijk aan de woede der elementen, die bijna hardnekkig kon worden genoemd, niet langer het hoofd zou kunnen bieden. Den tweeden dag brak de ijzeren keten, die ter afsluiting van de haven diende. Eene menigte van balken en planken en geheele hoopen rijswerk dreven stadwaarts. Het was alsof het brommende vers, dat men onder het afbeeldsel van Metezeau, dat om dezen tijd het licht zag:

> ‘*Dicitur Archimedes terram potuisse movere;*
> *Aequora qui potuit sistere non minor est*.

(Men zegt dat Archimedes in staat was geweest om de aarde uit hare plaats te bewegen; doch wie den wateren paal en perk stelt is niet minder dan hij)' alsof dat brommende vers, zeggen wij, te schande zou worden gemaakt. Doch hoeveel schade het werk ook mogt lijden, het werd hecht genoeg bevonden om zooveel geweld te wederstaan. Die van binnen kregen daardoor echter gelegenheid, om andermaal eene bezending naar Engeland te sturen, ten einde aan de aanzoeken om hulp van hunne gezanten nieuwen drang bij te zetten. Zij ontvingen dan ook beloften, dat men nog in de maand Maart, uiterlijk in het begin van April, eene vloot tot ontzet in zee zou zenden, aan welker uitrusting nu met kracht werd gearbeid.

Vijfentwintigste hoofdstuk.

Wij hebben reeds het een en ander aangevoerd, wat ten bewijze kon strekken, dat met het vertrek van het hoofd van den staat niet het beleid, met den vorst niet de orde, met hem wien regtens het gezag toekwam niet de magt was vertrokken. En weldra zouden de hoogstgeplaatsten ontwaren, dat de teugels van het beheer in alles behalve slappe hand waren gelegd. De kardinaal beval dat zoowel de hertog van Angoulême en de hertog d'Epernon, als de Bassompierre en de Schomberg zich in des kardinaals kwartier hadden te vervoegen, om zaken te bespreken of orders te ontvangen, naarmate de Richelieu zulks noodig keurde. Natuurlijk streelde het zijne eerzucht, dat hij zich thans zoo hoog gestegen zag, dat hij den hoogsten uit den Franschen adel, en daaronder van koninklijken bloede, den voet op den nek zette en hij de trotschen voor zich gebogen mogt zien. Hij ontving die heeren dan ook veelal, omgeven van de bisschoppen

van Meilleraie, Nîmes en andere diocesen, van eene menigte van priesters en monniken, die onder de handen van de Richelieu tot zeer verschillende einden werden gevormd en gebezigd. Droeg hij aan velen hunner de waarneming der geestelijke bedieningen en de herderlijke zorg voor de soldaten op, zoodat de godsdienstige verpligtingen, even als de krijgsdienst, naar regel en maat werden waargenomen; van velen onder die priesters had hij tijdelijke ingenieurs, administrateurs en intendanten gemaakt. Trouwens de kardinaal en diens biechtvader gingen hen daarin voor. Wij hebben zelfs vermeld gevonden, dat de Richelieu omstreeks dezen tijd zijn' baard en knevels op de wijze der krijgslieden liet scheren en blijkbaar zijn best deed om eene m a r t i a l e a l l u r e aan te nemen. Is dit zoo, dan moge het, bij al wat hij overigens - bij al wat hij groots en gemeens is geweest en heeft gedaan, gelden als eene kinderachtigheid van een' krachtigen geest, die zich verheven had tot eene hoogte, waar weinigen waren gekomen en van die weinigen de meesten hadden geduizeld.

Of wie had het den jonger zoon uit een der lagere adelijke geslachten, dat geenszins rijk mogt heeten, toen hij den degen met den mijter verwisselde, om het bisdom Luçon aan zijn huis gehecht te houden, dat door den dood eens jonger' broeders openviel, - wie had het dien jongeren zoon durven spellen, dat juist dáár hem de weg werd geopend tot de schitterendste eerambten, tot de hoogste magt in den staat? Wie had den bijkans armen bisschop in afgelegen streek durven voorspellen, dat hij eens Frankrijks koning onder zijne leiding, Frankrijks grooten aanen onder zijne voeten zou zien, dat zoo iemand, dan hij

de weegschaal zou houden van Europa? En toch reeds toen zweefden hem gedachten voor den geest, welke hij later zou verwezenlijken, gedachten aan Frankrijks grootheid, op de vernedering van vreemde magten gebouwd, gelijk hij de zijne op de puinen der grootheid van grooten zal stichten. Hij wint gunst en invloed en klimt, vaak in weerwil van zulken die zelven hem verheffen of later zijn' grootheid beklagen, den maarschalk d'Ancre, de koningin-moeder, Lodewijk XIII - zelf aan het hoofd. Hij zal den weg voor een Lodewijk XIV bereiden, die spreekt: 'l'Etat ç'est moi,' gelijk Lodewijk XIV daarmede den weg tot eene revolutie baant. Ideaal van een staatsman moogt gij wezen, man, die uwen tijd schier regeerdet, die uw' kring beheerschtet, die met sluwe berekening u wist te bedienen van de omstandigheden, ideaal van een' ménsch zijt gij niet. Uwe grootheid mist de kern der zedelijkheid; een rijke breede ader van eigenbaat en kleingeestigheid liep daardoor heen. Laag waart gij dikwerf uit eerzucht, wraakzucht bezoedelde uwen triumf. Waart gij een dweeper, wij konden veel nog beter verontschuldigen; den schijn van menschelijkheid dien gij soms ten toon spreidt, vertrouwen wij niet.

- Gij hebt mij laten ontbieden, doorluchtig heer - hooren wij pater Joseph zeggen, die den kardinaal te Estré bezoekt - en ik haastte mij aan dat bevel te voldoen. Maar uw doorluchtig heerschap bevindt zich och wel?

De kardinaal was tegen zijne gewoonte digt bij het brandend vuur geschoven en zat gedoken in een welgevoerd overkleed in eene weidsche fauteuil.

- Ik zeg u na, eerwaardig heer, ik wil niet ziek zijn; alschoon eene koortsachtige beweging mij plaagt. Ik

zou schier, gelijk ik vroeger eens deed bij martelende hoofdpijn, beloven kunnen om missen te laten lezen, in geval ik spoedig van die kwaal mogt herstellen.

- Ik zou, dunkt mij, den geneesheer raadplegen, alvorens het euvel inwortelt en moeijelijker te genezen wordt...

- Om mijne vrienden bekommerd te maken, mijne vijanden te doen hopen en juichen. Ik ontbood u, vader, om te spreken over wat dienen kon om de stad aan onze zijde te krijgen. Gij weet, zij hebben het aanbod van onderhandeling afgeslagen.

- God verblindt dezulken, die Hij ten val bestemde - liet pater Joseph vernemen.

- Ik wensch zulks, het oog geslagen op wat dreigt. Op de hulp van Spanje kunnen wij niet rekenen, en Engeland maakt ernstige aanstalten om eene vloot herwaarts te zenden.

- Doch juist dan is de tijd tot onderhandelen wel weinig geschikt. De rebellen zullen er te minder handelbaar om zijn.

- Ik doe het om Fransch bloed te ontzien, dat ons al zoo goed tegen buitenlandschen vijand ten nutte komt. En waartoe hardheid als men die kan sparen?

- ‘Ergert u uw oog, zoo ruk het uit. Ergert u uwe hand, zoo houw die af!’ Laat la Rochelle bij magte om kwaads te doen, doorluchtig heer; en gij spaart de kanker die knaagt aan Frankrijks voorspoed en grootheid, gij spaart het verderf onzer kerk, de ketterij. Daar moeten brand- en bijtmiddelen, daar moet het mes worden aangewend. Hier komt, het ‘c e n s e o C a r t h a g i n e m e s s e d e l e n d a m’ te stade. - De pater sprak met vuur.

Hij bedacht niet en scheen niet te willen bedenken, dat de kardinaal ligtelijk eene taal euvel had kunnen duiden, welke de hertog van Angoulême en zelfs de Bassompierre noode zouden wagen te voeren.

- Zij kunnen het niet zoo lang meer uithouden, pater - liet nu de kardinaal zich toch wat ongeduldiger vernemen. Ik ken den toestand in de stad. - Honger en ziekte verzwakken de inwoners dag aan dag. Het vleesch ontbreekt hun, en door het gebruik van gezouten visch lijden velen aan het scheurbuik.

- Zij zullen nooit handelbaar worden, doorluchtig heer. Hoe moeijelijker hun toestand is, des te harder zullen zij met de verzenen tegen den prikkel slaan. Geloof mij, zij zijn slechts met geweld te dwingen. Daarom heb ik ook reeds, altijd gedachtig aan wat wij reeds maanden lang wilden, een plan tot aanval gereed gemaakt, waarvan ik den besten uitslag wacht, en dat ik aan de goedkeuring van uw doorluchtig heerschap wensch te onderwerpen.

De kardinaal kon een halfspottend lachje niet geheel onderdrukken, toen pater Joseph nu voor hem een papier ontrolde, waarop men eene schets zag van de versterkingen van la Rochelle, met eigenaardige merken en teekens voorzien, wier beteekenis op meer dan eene bijlage was aangeduid, welke hij tevens overlegde. De Richelieu zag het een en ander aanvankelijk, zoo het scheen, uit inschikkelijkheid, weldra met meer belangstelling over, en vroeg nu en dan opheldering. Toen hij weldra de hoofdzaken prees, zeide Joseph:

- Het spreekt van zelf, doorluchtig heer, dat niemand dit plan moet kennen als oorspronkelijk van mij. Gaat

het van uw doorluchtig heerschap uit, dan vindt het natuurlijk meer belangstelling, meer vertrouwen en gewilliger medewerking.

- Laat het mij, vader, opdat ik er nog nader over denke. Spanje verlaat ons, Engeland dreigt, de kerk roept. Als la Rochelle is ingenomen, krijgen wij twintigduizend man voor Italië beschikbaar.

En reeds den volgenden morgen werden de legerhoofden zaamgeroepen, het plan van aanval besproken en de maatregelen genomen tot uitvoering. Men wist niet, dat Richelieu op bijna zevenhonderd misnoegden in de stad rekende, die zich goeddeels bereid hadden verklaard om de pogingen ter verovering van buiten aangewend, te ondersteunen. Zeker scheen la Rochelles val. - Nog dienzelfden dag, den 10^{den} Maart, trof men de noodige maatregelen om in den avond van den volgenden alles in gereedheid te hebben. Ladders, bruggen, touwen, vuurtuigen werden klaar gemaakt en naar Plessis, een half vernield buitenverblijf, op zeshonderd passen afstands van de stad gevoerd. Men wilde den uitgang van Maubec en te gelijker tijd de P o r t e N e u v e met petarden doen springen, de bolwerken Gabut en de l'Evangile beklimmen, zich meester maken van den T o u r d e l a C h a i n e, terwijl men op andere punten valsch alarm zou maken, om de aandacht en de krachten der Rochellers te verdeelen. Schomberg en de Marillac zouden achtduizend man troepen daartoe aanvoeren, den laatstgenoemde was de voortogt en de aanvoering der petardiers toevertrouwd. Met blijdschap en hoop begroeten aanvoerders en soldaten den nacht, wiens buitengewone duisterheid hunne oogmerken schijnt te begunstigen, den uitslag te verzekeren. Als aan eenen zwakken,

rafelenden draad hangt thans het behoud der veege veste. Immers een katholiek inwoner derzelve heeft nog dien avond geboodschapt, dat men daarbinnen geen kwaad vermoedt. Uitgelezene soldaten, onder het bevel van eenige der dapperste edelen, hebben zich reeds in schuiten op weg begeven met de werktuigen der vernieling, die zullen dienen om een ijzeren hekwerk en de hechte poorten uit den weg te ruimen.

Intusschen was juist de duisternis eene hoofdoorzaak van het mislukken. Wel hebben eenige vertrouwde krijgers de positie des vijands opgenomen en alles gunstig bevonden, het gelukt hun zelfs onbemerkt eene brug neder te laten; doch nu blijft Marillac met de zijnen uit. Uur na uur verstrijkt, doch zonder dat men hem ziet opdagen. De zwaarte der wagens op ongebaanden weg belemmert hem, de duisternis doet hem afdwalen. Hij vindt de manschappen niet, welke de Schomberg ter zijner ondersteuning beschikbaar moest houden. Nu daagt de morgen, en de vijand heeft met zijnen welberaamden aanslag niets gewonnen, dan dat eenigen der zijnen op een contrescarp zoo nabij de belegerden zijn geweest, dat zij dezer schildwachten en rondes hebben kunnen zien en hooren. Het kwam den Rochellers, toen zij later vernamen welk gevaar hun zoo digt boven het hoofd had gezweefd en hoe de zaak zich had toegedragen, als een wonder voor, dat zij waren gered. En voor iets dergelijks hield het zelfs de kardinaal, ofschoon hij daaraan in zijne M é m o i r e s die uitlegging geeft, dat het ‘Gode had behaagd, om op andere wijze en die meer geëvenredigd was aan hunne misdaad, de schuldigen te straffen, als die eene euveldaad begingen, zoo snood, dat men hun geen geschikter,

geen wreeder en verfoeijelijker beulen kon geven, dan die misdadigen zelven, die zich nu door honger en allerlei ellende den dood gaven als met eigen hand.'

Nog moge men in de stad niet ten volle weten welke uitredding men heeft ondervonden, spoedig is het gerucht verbreid, dat men sporen heeft gevonden van 's vijands tegenwoordigheid gedurende dien nacht onder en bijna op de wallen. Velen snellen naar het aangewezen punt, om zich met eigen oogen te overtuigen van het schier ongeloofelijke. Mag hier en daar eene klagt over- een schimp op zorgeloosheid worden vernomen, algemeen is de dankbaarheid wegens de afwending van het dreigend gevaar.

Het is zondagmorgen. En staan dan vrij de gewone werkzaamheden ook in de week schier stil, en vraagt ook die dag waken en verdediging der veste; toch roept hij met drang en kracht de Rochellers naar hunne heiligdommen. Hunne godsdienst is hun dierbaarder nog dan vroeger geworden. Zij is als de moeder, de veege en bedreigde, om wie hare trouwe kinderen zich scharen, ter bescherming gereed; maar die ook die kinderen koost en bemoedigt met verhoogde, verdubbelde liefde. Blijde wordt zij, die op een' hemel wijst als de wereld ons ontzinkt, zij wordt met de vreugd der vervulde behoefte begroet door de menigte, die geene aardsche vreugd meer kent, die aardsche hoop schier verloren heeft, doch nu te vaster aan het hemelsche zich houdt. Hoe kon men hier den jongen nood, die met moord en verderf gedreigd had, vergeten? hoe vergeten dat men daaruit, het dankbaar gemoed erkende zulks, niet zonder God, neen dóór Hem, was gered?

Ter bestemder ure doet de klok zich hooren, die de

menigte tempelwaarts roept. Vrij hebbe op veler gelaat ontbering en kommer hun' stempel gedrukt, die aangezigten spreken van moed en van hoop. Vragen en mededeelingen mogen elkander nog driftig volgen, zoolang de schare zich op weg bevindt; eerbiedig zwijgen heerscht, zoodra zij de plek hun heilig betreden. En dat gedachten als die hen bezig hielden hun niet vreemd zullen blijven, mogen zij deze ook denken gewijzigd en geheiligd door wat hunne godsdienst leert, daarvan schijnt hun het voorlezen van den 118^{den} psalm voorloopig te verzekeren. En die verwachting krijgt meer grond, als Salbert nu optreedt op den kansel, en hij de pause van den 146sten psalm laat aanheffen. Smeekend, weldra vertrouwensvol klinkt het:

Ceux ausquels on fait injure
Il vient defendre d'en haut
Il donne a ceux nourriture
Ausquels le vivre defaut:
Et par lui sont desliés
Ceux qu'on tenoit bien liés.

Dankbaar en tot dankbaarheid stemmend, reeds ietwat blijder, mag het ook enkelen roeren tot tranen, is de toon, waarop de gemeente een der volgende verzen:

l'Eternel dessous sa garde
Defend le povre Estranger:
Garentit et contregarde
l'Orphelin en tout danger,
Envoye aux veuves support
Gardant qu'on leur fasse tort.

Maar hoopvol, moedig en ietwat dreigend zelfs bij sterker intonatie luidt het ten slotte:

Les meschans il fait destruire,
Et renverser tous leur tours:
l'Eternel en son empire
Est permanent a tousiours.
Sion, ton Dieu voirement
Demeure eternellement.

Met eene bepaaldheid, met eene aanduiding die zoo kennelijk was, dat wij die in onze dagen vreemd zouden vinden, geene namen sparend, herinnert Salbert of deelt hij mede, wat er dien nacht was voorgevallen, om daarna God te danken voor de ondervondene bewaring. En zoo opent hij de harten voor de opwekking tot moed, tot waakzaamheid tegen zigtbare en onzigtbare vijanden, overal waar leed der aarde maar ook erger schade kan dreigen, terwijl hij zijne broeders vermaant om zulks te doen in kloek vertrouwen op God en op den Heer der kerk, alles naar de vermaning welke de apostel geeft, die schreef: ‘Zijt nuchteren en waakt; want uwe tegenpartij, de duivel, gaat om als een brieschende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden. Denwelken wederstaat, vast zijnde in het geloof.’ - Moge het niet ontbreken aan wenk en gevolgtrekking, die ons minder overeenkomstig zou dunken, zoowel met eene gezonde uitlegkunde als met den geest der liefde; men verlieze tijd en toestand niet uit het oog. Maar zeker zou men menig krachtwoord, menige opeisching hebben vernomen, die ons eerbied had ingeboezemd, als wij den leeraar, den

bedreigde de bedreigden hadden hooren opwekken om die tegenpartij te wederstaan, om haar vást te wederstaan, in het gelóóf te wederstaan. En zeker zou bij velen onzer lezers, als zij dan den spreker vurig en ootmoedig God om kracht en uitkomst hadden hooren smeeken, een: ‘Laat het hun gelukken, Vader!’ uit de geroerde borst zijn opgerezen. Zij hadden hun gebed met dat der trouwen, moedigen, veegen vereenigd, ook bewogen door erbarming met vele schamelen onder de schare, vermagerd, gebleekt, verzwakt door het gebrek.

Maar ook in het leger is het de dag der godsdienstoefening, hebbe deze ook niet, na nachtelijken togt en vermoeijenis, zoo geregeld als anders plaats; het is de dag des Heeren, ook voor den kardinaal. Hij heeft de mis laten lezen in zijn verblijf. Heeft hij gedankt, gebeden, zich verootmoedigd voor Hem, die de hoogmoedigen vernedert, den nederigen genade geeft? Heeft hij, het oog op Hem geslagen die zich overgaf tot heil eener zondige wereld, van Jezus Christus, liefde geleerd, de week met heilige gedachten en edele voornemens aangevangen? - Hij zou dit, was het ook gebrekkig, hebben kunnen doen, ware hij een dweeper geweest; doch wie durfde hem zoo, ten zij met veel beperking noemen? - Wel speelden hem andere gedachten door de ziel, ontwerpen ter vergoeding der teleurstelling door hem ondervonden; nu zal het Tasdon gelden.

- Ontbiedt mij den maarschalk de Schomberg en sieur de Marillac – heet het, zoodra de Richelieu in zijne kamer is teruggekeerd, waarna hij terstond uit eene portefeuille een plan van het fort voor den dag krijgt. Van tijd tot tijd zien wij hem het een en ander aanteekenen,

om dan weder in gepeins te verzinken, totdat de ontbodenen komen.

- Ik wil de misrekening van dezen nacht vereffenen, mijne heeren, althans wanneer ik op uwen moed als op den mijnen mag vertrouwen. Mij dunkt, onze vijanden zullen, na de mislukte visite van den vorigen nacht, geen zoo ras herhaald bezoek verwachten.

- Uw doorluchtig heerschap zal toch geen' vernieuwden aanval op de stad willen beproeven? - vroeg de maarschalk.

- In geenen deele, heer; edoch, ik meen, dat wie het paard wil bemeesteren, het bij den teugel moet grijpen. Die teugel is Tasdon. Ik heb daarop een' aanslag voor. Doch hoe veel manschappen acht gij daartoe noodig? Niet meerderen dan 't behoeft. Veel lieden, veel geruchts.

Men kwam nu overeen, dat men eene magt zou formeeren van achthonderd man uitgelezen troepen, waarvan er ruim honderdenvijftig den voortogt zouden hebben onder Marillac, om den eersten aanval te doen, achtervolgd en ondersteund door het gros. Valsch alarm op andere punten zou den vijand in onrust houden en het eigenlijke plan verheelen. In den avond zou een soldaat naar de P o r t e s t . N i c o l a s sluipen, om de wacht daar te waarschuwen, dat men, gerucht vernemende, op het fort niet zou schieten, vermits men daar een' uitval in den zin had.

- Voorwaarts! - beveelt de Marillac aan zijne troepen, die geschaard stonden op het glacis van het fort des Coureilles, en met een handdruk neemt hij afscheid van de Schomberg. - Tot het genoegen van u straks te zien, heer maarschalk!

Wij zien dien troep, den een na den ander, als verdwijnen in het duister; onhoorbaar is hun tred en de lonten zijn gedekt.

- Die noordenwind is scherp! - fluistert er een zijn' nevenman toe; doch straks is het ‘St....’ van den rotmeester een bewijs, hoezeer er op stilte wordt gewaakt.

- Daar schuins links is het fort, heer de Sourdis - zegt nu de Marillac tot den kapitein der garde, die onder hem het bevel over den voortogt voert. - Nog een vijftig passen, en gij gaat met uwe mannen links en grijpt het bolwerk aan van de zijde der haven. Zoo laat mogelijk schieten, zoo min mogelijk gerucht.

De aangewezenen scheidden van hen, die nu in de rigting van het fort voorttrokken om het van dien kant te bestoken. Nog blijft daar alles in rust, men hoort alleen den eentoonigen, onafgebroken stap van den schildwacht, die thans wordt afgebroken.

- Dat is de tweede maal, dat ik meen geluid te vernemen - had, wie in zijne nabijheid was geweest, den man kunnen hooren zeggen. En daarop zet hij het geweer bij den voet, bukt zich daarlangs er tevens op steunend, en hij ziet zoo in de vlakte meer langs den grond. Duidelijk zag hij nu eene massa zich bewegen, als werd zij voortgeschoven. Met een ‘dat is niet pluis!’ brengt hij nu den kolf aan den schouder, blaast op de lont, brengt dien aan 't zundgat, en een hier waarschuwende, ginds verrassende, alom onrust brengende slag klinkt boven den wind uit. Bij het licht van zijn schot bespeurt de krijger, dat hij maar al te juist heeft vermoed. In dreigende nabijheid ontwaart hij den vijand.

- A u x a r m e s ! - klinkt nu zijn geroep, dat zijne

makkers doet toesnellen, sieur Pont-Levain, die juist den post commandeert, aan het hoofd.

- A l' a s s a u t ! - strekt ten antwoord. Het is het bevel, door de Sourdis den zijnen gegeven, dat bereidwillig en moedig gehoorzaamd wordt. Doch heldhaftig is de verdediging, waarin Engelschen wedijverden met Franschen, de nadering moeijelijker dan de aanvallers hadden vermoed.

- Allons, mannen - roept Pont-Levain - niet noodeloos, bedaard geschoten! Hebt uwen man goed in 't vizier. Wij zullen onzen onverwachten gasten toonen, dat wij hebben om hen te onthalen.

Er vielen nu van het fort slechts onregelmatige maar snel op elkander volgende schoten, die zoo vele enkele stralen als een weerlicht wierpen op het bloedig tooneel.

- Bedaard maar, bedaard mannen! Toont dat ge Engelschen zijt, die hun' tijd kennen. Verspilt geen ammunitie. Zij moeten ook nog op de Friesche ruiters rijden, maakt er dan zandruiters van. Wij hebben tijd genoeg - commandeerde een Engelsch hopman.

Dit scheen ook trouwens het geval te zijn, vooral doordien men gerucht vernam van de zijde der stad, waar men nu de misleiding begon te doorzien. Wel hoorde men, dat de maarschalk op eenigen afstand van het fort het bevel gaf om zich te herzamelen en hoe de signalen daartoe werden gegeven; doch dit diende slechts, om af te trekken, nadat hij alvorens zijne dooden en gekwetsten had laten opzoeken en medevoeren.

Dit een en ander, alsmede de tijding, door den scheepsbevelhebber David aangebragt en door Jean Martin, genaamd Sacremore, bevestigd, dat de toerustingen in Engeland bijna voltooid waren en de vloot weldra zou in zee

steken, verhoogde den moed der Rochellers zeer. Zij beproefden ook geschut te gieten, om in plaats van de stukken te dienen die onbruikbaar waren geraakt, hetgeen hun gedeeltelijk mogt gelukken. Herhaaldelijk hadden er nog uitvallen en schermutselingen plaats met afwisselend geluk. Aan het van tijd tot tijd herhaald beschieten der stad, soms met gloeijende kogels, waardoor brand, doch deze spoedig gebluscht, werd aangerigt, was men alreede zoo gewoon geworden, dat men daarop luttel meer lette, dan noodig was om erger schade te voorkomen.

Het sloeg de goede hoop en den moed der burgerij niet ter neder, dat zij omstreeks dezen tijd, gelijk wij vroeger met een woord te kennen gaven, werden vergewist, dat Hollands Staten, al mogten ook velen hunner, gelijk zelfs Frederik Hendrik hun persoonlijk toegenegen wezen, zich door traktaten te zeer gebonden achtten en Frankrijks hulp tegen Spanje te zeer behoefden, dan dat zij der Rochelleren partij durfden kiezen. Hunne afgezanten te Parijs zouden evenwel doen wat kon strekken om den vrede tusschen Lodewijk en Jakobus van Engeland te stichten en den Rochellers een eerlijk verdrag te bezorgen - pogingen, die nochthans te weinig gevolg hadden, misschien niet eens krachtig genoeg waren om in de geschiedenis te worden vermeld, hoe ook anders het dagverhaal van de heeren Aerssens en Vosbergen getuige, dat zij met belangstelling gadesloegen, wat er gebeurde op de plek, waarop de oogen van Frankrijk, ja van een groot deel van Europa waren gerigt.

Eindelijk zag de Richelieu, die in zijne plannen ter bemeestering der stad, noch door geweld, noch langs den weg der onderhandeling mogt slagen, en die den zwakken

Lodewijk te Parijs niet dan met bezorgdheid onder den invloed zag van zoo velen, welke hij minder en minder vertrouwde, Richelieu, zeggen wij, zag eindelijk zijn verlangen naar den terugkeer des vorsten vervuld. Op den 23sten April kwam Lodewijk XIII terug in het leger. Ter zijner verwelkoming werden al de batterijen op de stad gelost en werd deze met gloeijende kogels beschoten. Naar het scheen eene waarschuwende bedreiging, die de Rochellers gedweeër en handelbaarder moest stemmen voor eene bezending, welke de vorst hun den volgenden dag zond, doch afgewezen zag, omdat men die van de stad wantrouwen had ingeboezemd op elke belofte en ieder verdrag.

Nog altijd echter vertraagde de Engelsche hulp, en hooger en hooger klom de nood des hongers bij de armen in de stad. Inmiddels versterkte de vijand den dijk in de haven, door schepen welke men liet zinken en het aanbrengen van nieuwe werken, terwijl hij nieuwe batterijen liet oprigten en de stad onophoudelijk beschoot, waardoor van tijd tot tijd brand ontstond, als plaats greep in het hospitaal van Auffredy en ten huize van den heer Thevenin. Geweld, dat met geweld van de wallen en de platteforme van den toren van st. Barthelemy werd beantwoord.

Zesentwintigste hoofdstuk.

Wanneer wij een' drom van menschen zien, ons tot hiertoe vreemd en onbekend, dan weidt ons oog aanvankelijk meer onverschillig over die menigte, slechts nu en dan aangetrokken door dezen of genen, die onze aandacht meer trekt, doch dien wij, als hij zich onder de menigte verliest, niet meer volgen of volgen kunnen. Wij laten het dan op een' ander rusten die des vorigen plaats vervangt, tot dat wij ten laatste erkennen wie voor ons - en deze is niet altijd de meest uitgedoschte, de voornaamste - de hoofdpersoon wordt. Hebben wij dien gevonden, den zoodanigen volgt, dien zoekt ons oog. Verdient hij zulks, wij onderscheiden hem, wijden hem onze belangstelling, ons hart deelt in zijne daden, zijn lot, wij leven metsoms in dien mensch. Zijn adel, zijne grootheid, zijn krachtbetoon boeijen ons. Wij erkennen daarin iets wat niet van dezen tijd is maar dien trotseert; wij beseffen, het ware, groote, goede is des geestes en daarmede eeuwig.

Zoo ging het ons en zal het ons gaan in dit verhaal. Wel zagen wij van tijd tot tijd enkele Rochellers optreden, op wie wij met meer of minder welgevallen de aandacht vestigden, doch geen hunner kwam genoeg uit en bleef genoeg op den voorgrond, om onze opmerkzaamheid minder gedeeld en op den duur te boeijen.

Het is de 25ste April 1628 en zondag, en een feest, dat geschikt is om het christelijk gestemde hart hoog te doen slaan, - het feest des triumfs van Hem, die rein en heilig, viel als het offer van de boosheid der menschen, des triumfs van den Vorst des levens over den dood en diens magt, - het feest der onsterfelijkheid voor allen die in Jezus Christus gelooven. Daar buiten, waar de lente leven verspreidt, de zon hare lichtende, koesterende stralen uitgiet over het aardrijk welks gelaat werd vernieuwd, waar alles bloeit, en vrucht en kruid reeds aanvangt te rijpen, schijnt de natuur, veel gevend, meer nog belovend, in te stemmen met de verkondigingen van opstanding uit het verblijf des doods en voortduring, aan het graf des Verrezene aan de menschheid gepredikt. En smachtende, verlangende, hopende blikken mogen er op eene betere wereld zijn geworpen, door menschen die deze als eene van strijd en beproeving erkenden, als de leeraar in het kerkgebouw hun toeriep: ‘Gelijk God Christus heeft opgewekt uit den dooden, zoo zal Hij ons ook opwekken.’ Een wat vreemd, doch sedert onheugelijke jaren heerschend gebruik vraagt thans echter voor andere zaken der Rochelleren belangstelling, hen roept eene andere taak, taak, waarover de mond des predikers toch zegen heeft afgesmeekt. De jaarlijksche verandering der regering zal plaats hebben; er zal, na het eindigen der tweede godsdienstoefening,

een nieuwe maire worden gekozen. Eene gewigtige, men voelt zulks, eene hagehelijke keuze, - in deze dagen van woeling en kamp vooral gewigtig. Waar zijn de handen, waarin men zoo veeg belang het veiligst kan nederleggen? Daar zijn er geweest, die meenden dit te weten, lang te weten. Zij hebben den stemmenden raad, zoo als men dat thans noemt, bewerkt; doch niet in éénen, niet in denzelfden zin. Het ‘sommigen riepen zoo, en anderen weder ánders,’ is ook hier tot waarheid geworden, en gespannen en bezorgd wordt de uitslag ingewacht. - De stemming heeft plaats op het stadhuis, waarheen zich tal van menschen begeeft, van alle zijden drommen zamenvloeijen, om spoedig verwittigd te wezen, wie de uitverkorene zal zijn. Godefroi, Jean Berne, de la Goûte hebben gewezen op hunnen kandidaat, een' der laauwen, of gelijk de hevigsten onder hunne tegenstanders hen soms zouden willen noemen, der verraders; zij weifelen nog slechts tusschen Touppet en Jean Berne zelv'! De heviger protestanten, waaronder enkele antiroyalisten, stellen Jean Guiton op den voorgrond. Verdrag met den vorst, rust, maar dan ook opoffering van privilegiën, boete ligt in de ééne - krijg ten uiterste toe, met al zijne kansen, ligt in de andere schaal. Behoud of verlies van godsdienstvrijheid en geloof, die duurder en heiliger panden, staan in veler schatting niet minder op het spel. Dat voert die menschen allen herwaarts; daarom zijn de oogen van honderden ja van duizenden gevestigd op de vensters van de groote zaal van het stadhuis, waar thans zoo veel wordt beslist, daarom kloppen die harten van blijder of angstiger verlangen en hijgen er de beslissing te gemoet. Allen wenschen zekerheid.

- Als zij daarboven ons nu weder zoo'n halfbakkene present doen, laat hen dan liever terstond de zaak schikken met den koning.

- Ik heb betere hoop - is 't antwoord. - Zij hebben gezien, hoe ver wij met dat bij den wind houden zijn gekomen. Beroerd afgedreven, immers, en nu hard tegen wind en tij.

- En als zij ons den regten niet geven, zeg ik, dat wij voor de heeren maar eens aan 't kiezen moesten gaan.

- St.... dat is een leelijk woord. Ik weet wel, dat men hier vroeger wat roerig is geweest; maar dat moet in dezen tijd volstrekt niet. Eén met elkander bovenal! Dat alleen kan ons behouden.

- Een lading of wat graan en nog een transport of wat vee was daarvoor toch ook niet kwaad. Ik ben banger voor den honger, dan voor tweedragt of al wat de vijanden kunnen. Als de magen van ons Rochellers het wat beter hadden, dan was ik voor de harten en de handen niet bang.

- Als er maar niet zoo velen uit de stad waren getrokken...

- Zoo velen? Ik wenschte dat er nog maar wat meer waren verhuisd. Onze wijn had nog wat beter moeten uitgisten. Die hadden althans niet mede gegeten, en de stad was er te zuiverder om geweest. De verraders bakken het ons nog.

- Dat zouden zij nooit, als de laauwen hun niet in de hand werkten.

- Als wij Jean Berne krijgen, geef ik den moed glad op.

In dier voege, elders anders, onderhield zich de menigte, die voor het stadhuis opeengedrongen stond. Zelfs de uiting

hunner gevoelens op een zoo gewigtig punt, was in dezen tijd veel bedaarder. Er werd ter naauwernood een kwinkslag of scherts gehoord. Was de nood voor het grooter deel nog niet nijpend; toch deelde men daarin genoeg, de toestand des tijds was hagehelijk genoeg, om allen tot ernst te stemmen. Of er nu niet zulke afspraak bestond als ten vorigen jare, dan of zij, die buiten van den uitslag der keuze werden verwittigd, het niet geraden achtten of niet verkozen, wat hun daarvan bekend werd mede te deelen; althans men scheen buiten van loop en stand der zaak daar binnen op de vergaderzaal niets te weten. De stemming duurde lang, grooter werd veler spanning, hooger steeg veler angst. - Eindelijk wordt het deurvenster, dat van de zaal naar het steenen halfronde balcon of spreekgestoelte voerde, geopend en een heraut treedt voor. Sussend, wenkend wordt er stilte geboden, en nu verneemt men dat zich voor Jean Guiton vijfenzeventig, voor André Touppet tweeënveertig, voor Jean Berne zesendertig stemmen hebben verklaard. - Kennelijk is de blijdschap, luid het gejuich hier, blijkbaar de teleurstelling, de afkeuring ginds, welke die uitslag te weeg brengt. Maar nog moet die keuze (men wil vorm van regten bewaren) door den stedehouder des konings worden bekrachtigd, hetgeen bij ziekte van den senechal Talanzac des Loudrières en bij afwezigheid van den luitenant-generaal en diens plaatsvervanger, geschiedt door het oudste lid van het geregtshof, Colin, die daartoe ook door astrologische en andere berekeningen werd bewogen. Op donderdag 4 Mei zal de installatie plaats hebben.

Wel kost het moeite, wel is al de drang zijner vrienden noodig om den gekozene te bewegen dat hij die be-

trekking zal aanvaarden, Defos, Tessereau, Thevenin en anderen behoeven al hunne overredingskracht daartoe; doch Guiton laat zich ten laatste overhalen. Hij zal maire wezen en zich g u i d o n (standaarddrager) en g u i t o n (wacht aan boord) toonen; zóó de woordspeling van den kardinaal, eene geliefkoosde aardigheid, vaak een laf spel van het eminente kerkhoofd, tot waarheid maken. Hij wil zoo vele bezwaren niet tellen, ondernemen wat schier hopeloos mogt heeten.

Gaarne gaven wij thans eene schets van den nieuwgekozen maire, die hem onzen lezers duidelijk voor de oogen voerde. Immers hij treedt thans in ons verhaal op den voorgrond. Doch doek noch marmer bragt, zoo veel wij konden uitvorschen, zijn beeld tot de nakomelingschap. Penseel of beitel, gewillig vaak om gelaat en uiterlijk te bewaren van menschen van verdiensten, maar ook van die niets voor zich hadden dan geboorte, rang of schat, weigerden zulks hem, of liever der nakomelingschap. Wij vonden van den luttelbeteekenenden Louis XIII bustes en portretten bij getal, de laatste althans in menigte van staatsmannen, helden, hovelingen - van Jean Guiton geen. Pontis, anders meer vleijend romancier dan historieschrijver, doch hier wel te vertrouwen, omdat hij zegt dat hij zich verheugde dat hij Jean Guiton zag en ontmoette, beschrijft hem als iemand ‘klein van gestalte, doch wiens uiterlijk getuigde van moed die tot vermetelheid kon stijgen, wiens onversaagdheid met de gevaren klom, die met onverwrikten tred het hagchelijkste te gemoet ging en vaak het schier onmogelijke ten uitvoer bragt, die van wijken noch wankelen wist.’ - Hij behoorde tot de krachtiger, koenberaden menschen, die wat zij willen vast willen, wat zij

meenen luid en bepaald uitspreken, die van veinzen noch ontveinzen weten, die sterk óf aantrekken óf terugstooten.

De dag der installatie kwam. Wij zien de leden van den raad vergaderd ten stadhuize. Het procesverbaal der verkiezing en van den uitslag wordt gelezen, zoo mede de acte van electie door Raphaël Colin, en dien ten gevolge Jean Guiton uitgeroepen als maire gedurende het aanstaande jaar. De nieuwbenoemde overheidspersoon wordt binnengeleid. Hij draagt bereids de bij plegtige gelegenheden gewone ambtskleeding, een lijfrok van witte stof, waarover een korter opperkleed van zwart satijn, een kap van karmozijnrood fluweel, waarop drie in goud geborduurde leliën. - Maar moge deze dragt, als teeken van waardigheid, den man van eerzucht die niet vrij was van eenige ijdelheid streelen, onderscheide deze hem als dengenen, in wiens handen de teugelen van bestuur zullen rusten; meer dan al dat uiterlijke onderscheidt zijne welberaden houding, zijn gelaat vol koenheid met eene uitdrukking van strengheid, Guiton als den man, die de teugels van het bestuur niet zal houden met slappe hand.

Hij heeft aan het hooger einde der zaal zijne plaats, nog den zetel niet ingenomen, die in zijne nieuwe ambtsbetrekking de zijne zal wezen. Die uitdrukking van ernst verkondigt, dat hij het gewigt voelt der taak, die op zijne schouderen is gelegd. Op dat gefronste voorhoofd woont de gedachte aan het hagchelijke, dat daaraan vooral in zulk tijdsgewricht vast kan zijn; maar toch spreekt dat oog vol vuur van ijver, kracht en geestdrift om die taak zijner en diens gewigtigen tijds waardig te volvoeren. Hij ziet de vergadering tot welke hij wel niet vele woorden zal

spreken rond, als wil hij die woorden tot ieder hunner gerigt en gesproken hebben.

- Ik zal, mijne heeren, maire wezen - zegt hij nu, terwijl hij tevens zijnen dolk trekt - omdat gij het hebt gewild; doch onder eene voorwaarde. Het zal mij vrijstaan om dit staal den eersten den besten in het hart te stooten, die hier een woord van overgave spreekt. Doet mij datzelfde - en hierbij stootte hij het wapen op de marmeren tafel voor zich met kracht genoeg, dat het spoor daarvan er duidelijk op te ontwaren bleef - als gij dat woord ooit van mij verneemt. Als herinnering en middel ter uitvoering blijve die dolk hier!

Men wist daarmede, kon het sommigen nog minder bekend, bij sommigen twijfelachtig wezen, dat er nu een man aan het hoofd der zaken was getreden, die zijne partij had gekozen, van onwrikbare kracht van wil, van onbuigbare vastheid, en wiens moed boven verdenking verheven was. Zou het hem gelukken de veege stad te bewaren? Hoe véél vermogten dikwerf zulke mannen! Hoe wéinig vermogten vaak de krachtigsten, de stoutsten! Indien de Heer de stad niet beveiligt, zoo waakt de wachter te vergeefs.

- Heil uwer, mijn vriend, en mijn gelukwensch over onze stad! Gave God, dat het haar nog redde! - Met dezen groet trad, een uur nadat de vergadering was uiteengegaan, de advokaat Defos op de bovenvoorkamer van Guiton, waar hij den jongen Thevenin en eenige andere bezoekers vond, warme aanhangers van den nieuwen maire, benevens des laatsten gade en dochters. - En ook u, mama Guiton, mijnen heilgroet! Niet waar, wij hebben van uwen man iets groots gemaakt? Edoch hij verdient

het - en een warme handdruk van den levendigen, vurigen man bezegelde dit woord.

- Ik moest onzen nieuwen maire den groet overbrengen van vader, die maar met moeite van het stadhuis is teruggekomen. De oude man was evenwel zoo blij, dat hij de pijn weinig telde.

- Kom aan Guiton - hervatte Defos - gij ziet hoe al uwe vrienden deel nemen in uwe verheffing. De stad is vol vreugde. De jonge lieden hebben den meiboom met nieuwe kransen versierd en dansen er om heen.

- Defos - sprak nu Guiton. - God geve dat mijne schouders in staat zullen wezen om den nieuwen last te dragen! Doch aanvankelijk, geloof mij, voel ik mij dien zwaar genoeg worden.

- En wie zal dien kunnen torschen, als gij dien niet opneemt?

- Vader was er over uit, dat gij het maireschap op die wijze hadt aanvaard. Hij zeide, dat het hem een lust was geweest, om den schrik bijna van verscheidene laauwen te zien. Maar mevrouw Guiton zag daarin juist reden ter bekommering.

- Dat vind ik er werkelijk in, vriend Defos. Zij zullen het Guiton nooit vergeven. En al zie ik dan liever hen tegenover mijn echtgenoot, dan u of Thevenin, of Tessereau, zoo zou ik, in geval zij ooit triumfeeren, veel liever zien, dat Guiton menschen als gij zijt tot triumfeerende vijanden had. De laffen zijn wraakgierig en kennen geene edelmoedigheid.

- Hoor eens, mevrouw Guiton - en de advokaat nam een vertoon aan van ernst - zoo moogt gij als vrouw van onzen maire voortaan niet denken, veel minder spreken.

Wanneer Guiton 't op het stadhuis wat warm heeft, waar wij hem wel trouwelijk zullen secondeeren, dan moet hij te huis harten vol moed en vrolijke gezigten vinden, ook bij u, mijne jonge vriendinnetjes. Ik wil wat anders profetéren, mijne voorteekenen nemende uit den moed van uwen gade. Heer maire - wendde hij zich nu tot Guiton, wijzende op eenige standaarts en vaandels, die sierlijk gegroept, helder afstaken tegen het bruin eiken beschot - ik zie, dunkt mij, daar nog een standaart en een wimpel of wat bij komen. - Hij stond op om te vertrekken.

- Waren de omstandigheden nog dezelfde als vóór een jaar, vriend Defos - sprak Guiton, toen hij dezen ter deur uitliet - ik vertrouw dat alsdan vele zaken eenen anderen keer hadden genomen. Nu heeft men slecht tij gekaveld.

Jean Guiton scheen in dit oogenblik den tol te betalen der menschelijke zwakheid. Na de opwelling, of laat ons het liever verheffing der geestdrift noemen, in de vergadering, volgde er eene terugwerking. Zwaar drukte de verantwoordelijkheid die hij op zich nam, in de eenzaamheid hem op het hart. Hij kende oogenblikken van weifeling, van twijfel aan zich zelv'. Zijn leven gaf hij gaarne voor de stad, de goede zaak, dat offer zou hem ligt zijn voorgekomen; doch welke zou de uitslag wezen der maatregelen welke hij zou nemen, die van hem zonden uitgaan?

Het was hem gewenscht en inderdaad schier als eene uitkomst, dat Salbert, met nog twee leden van den kerkeraad daartoe in commissie gesteld, hem kwamen begroeten. Onverholen deelde Jean Guiton den hooggeschatten leeraar en vriend, toen hij dezen nog eenige weinige oogenblikken alleen kon zien, de bij hem opgerezen bezwaren mede.

- Ik wenschte bijna - sprak Guiton, met een half weemoedig lachje, waarmede hij de wezenlijke ernst van zijn verlangen scheen te willen verbloemen - dat ik zulk eene allesomvattende en doorgrijpende praedestinatie kon gelooven, als door sommigen der onzen wordt gedreven, en dat ik kon zeggen: of Berne, of Touppet, of Guiton maire is; wat komen moet komt.

Salbert zag hem een oogenblik vorschend aan, en hij wist waaraan dat woord was toe te schrijven.

- Sieur Guiton, het is geene vraag welke ik u doe, alsof ik daaraan eenigen twijfel voedde. Niet ik, maar gij zelf behoeft het antwoord, dat gij daarop zult geven. - En de predikant stak Guiton zijne hand toe, welke deze aanvatte. - Gij hebt immers niets, niets onbehoorlijks gedaan, om met die waardigheid te worden bekleed?

Op Guitons gelaat verspreidde zich een gloed, blijk van een edel gevoel van eigenwaarde, dat tot verontwaardiging zou zijn gestegen, ware hem niet de meening van Salbert te zijnen aanzien te wel bekend geweest. Hij vatte diens hand aan.

- God dank, neen! Ik heb mij veeleer onwillig betoond, hoewel de gedachte aan de verantwoordelijkheid mij niet zoo drukkend een last voorkwam als zij dat nu is.

- Dan geloof ik, dat gij van hetgeen gij niet hebt gezocht, en wat dus niet uit en door u is, te eerder kunt zeggen: ‘niet zonder, ja onder God!’ heer, en dat gij met te vrijer gemoed uwe zorgen deswegens bij Hem kunt nederleggen. Ik weet niet, of al mijne ambtgenooten mij in dezen regtzinnig zullen keuren; doch ik meen het alzoo, geloovende in Hem die onze gangen stuurt en die de haren van ons hoofd geteld heeft.

- Ik heb er, Gode zij thans daarvoor dubbele dank! niets toe gedaan - sprak Guiton; en hij voelde meer rust en vrede bij die gedachte; zij schonk hem meer den moed, om op het punt, waarop hij zich nu nog meer door hooger bestel geroepen achtte, vast en waardig te staan.

- En heb ik dan werkelijk niet te veel gezegd, vriend Salbert, toen ik zoo stellig uitkwam voor mijn besluit om in geen geval de stad over te geven?

Salbert zweeg een oogenblik. Eene gedachte aan Jeftha voer hem door het hoofd. Had de kortzigtige sterveling zich waarlijk te veel aangematigd? Hij zeide:

- Indien gij dat woord hebt gesproken, heer, niet bewogen door gedachten aan eigen eere noch gehoor gevende aan lagere passiën, dan mag men het achten als een uitvloeisel van den geest die ons beweegt om Gode meer dan den menschen te gehoorzamen, en als eene opvolging van de les: vreest niet voor degenen die het ligchaam dooden en de ziel niet kunnen dooden; maar vreest veel meer voor dien die ligchaam en ziel kan verderven in de hel. Ik beklaag het anders zeer, dat de goede zaak van waarheid en regt, om zich te handhaven, zulke geweldige middelen hehoeft, wetende dat het Evangelie eenen anderen geest ademt.

- Ik dank u, vriend Salbert. Ik heb er alzoo over gedacht; doch zonder dat ik vermogt zulks zoo duidelijk te denken en er woorden voor te vinden. De verantwoordelijkheid voor onzen strijd zij dan op hen, wier onverdraagzaamheid en heerschzucht en onbillijkheid ons daartoe hebben gedwongen! Moeten wij bezwijken, hetgeen God genadig afwende! dan willen wij vallen, niet dan met eere en niet dan na het onze te hebben gedaan.

- Doe God liet zijne, lieer maire! Amen!

En weldra scheen liet, dat die wensen en bede verhooring zou vinden. Men kreeg niet slechts tijding van den hertog de Rohan, bij gelegenheid dat deze aan zijne vorstelijke moeder schreef, dat de protestanten in het Zuiden van Frankrijk tot geen accoord wilden komen, waarin niet ook la Rochelle was begrepen; maar er gebeurde meer wat aan de zaken eenen anderen keer beloofde te geven.

Er was in eene vergadering op den 11^{den} Mei juist mededeeling van den brief des hertogs geschied, en men was bezig om op voordragt van Guiton strenge besluiten te nemen tegen overloopers en verraders, toen er aan de deur werd getikt van het vertrek waar de raad van defensie bijeen kwam. Met die opwelling van ontevredenheid, die zoo ligt bij menschen van een wat voortvarend karakter opkomt, wanneer zij zich in bezigheid of werk gestoord vinden, zegt Guiton:

- Wat is dat nu weder? - Desniettemin geeft hij met den hamer een teeken, dat men bereid is te hooren.

- Een briefje bij welks bezorging haast was, mijnheer de maire, van kapitein Chiper, die in het fort Tasdon is. - De bode reikt dit over en verwijdert zich.

- Verschoont mij, mijne heeren. Het is gerigt aan den maire. - Maar naauwelijks heeft hij het ingezien, of hij wil het aan den nevens hem zittende overreiken, werpt het briefje echter in verwarring op de tafel en drukt daarvoor den man de hand en zegt hijgend en juichend:

- De Engelschen, mijne broeders! De Engelsche vloot! Zij zijn gezien in hét P e r t u i s B r e t o n ! - Ik stel voor, mijne heeren, om de vergadering te sluiten. - En reeds heelt Guiton zijnen hoed gegrepen, waarin de mees-

ten hem zijn gevolgd. - Onze plaats zal nu op de wallen zijn. Mogen wij daar staan als mannen!

Zoowel ter genoemde plaatse als elders kon men nu de Rochellers zien, enkel blijdschap en hoop. Men zag hen hier en daar op de stads vest, sommigen op de daken aan de havenzijde, anderen die de torens beklommen, overal wijzende, vragende, tellende; maar allen vervuld met de gedachte aan redding. Het was eene algemeene blijdschap, die voor het oogenblik, vergat men ook den eerbied niet, allen afstand van rang deed verdwijnen, elke klove aanvulde. Vreemden omhelsden elkander op de straten. Armen klopten aan de woningen van rijken, rijken aan die van armen, waar het scheen, dat de heugelijke mare nog niet was doorgedrongen. Men riep het elkander op de straten toe, en al wist men het, toch werd het nieuws met een: ‘ ik dank u!’ aangenomen. Vaders en moeders drukten hunne kinderen inniger, warmer aan het hart; zij hoopten immers nu, dat zij de hun dierbare panden niet zouden zien lijden en sterven, onvermogend tot hulp. Uit menige borst steeg een dankgebed tot God. - Moest er ook nog waarschijnlijk een strijd en een bange worden gestreden; men telde dezen niet. Men voelde zich sterk in zijne hoop.

Guiton heeft zich, begeleid door de leden van den defensieraad en gevolgd door een' telkens vergrooten stoet, naar den wal begeven bij de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s , waar nog telkens Rochellers buiten adem kwamen aansnellen. Men telt elf groote schepen, dertig of veertig ligtere oorlogsvaartuigen, een twintigtal transportschepen. Met bezorgheid blijft Guiton zeewaarts staren, of zijn oog niet meer ziet opkomen, alhoewel zijn zeemansbeleid hem bij

die schikking en zeilorde van de vloot naauwelijks hoop laat, dat er nog meer opdagen zal. Aan de manoeuvres bespeurt hij, dat zij niet sterk is bemand, even weinig als zwaar gearmeerd. Doch niemand leest die bekommering op zijn gelaat.

- Naar 't arsenaal om nog wat meer kardoezen! Eenige mannen maar!

- Met pleizier, heer maire! - antwoorden een paar matrozen.

- Neen, mannen, gij niet! Daar ginds heb ik de beenderen, die gij zult kluiven. - En hij wees naar den dijk en het staketsel - Gij krijgt de ribben van den kardinaal.

- Bravo! - klinkt nu het geroep van eenige zeelieden. - Maar ik sloeg hem haast nog liever op dien poot, dien hij zoo onfatsoenlijk naar ons heeft uitgestoken, dat leelijke fort Louis.

- Ga nu naar huis, Perrette - zegt een jonger varensgezel tot een lief meisje, dat hem met tranen in de oogen de hand reikt. - Ik zál niet roekeloos wezen. Morgen, als het den Heer behaagt, zie ik als een der overwinnaars u weder. Ik moet thans hier zijn. - En met eene uitdrukking van smart trok het meisje hare hand uit die des jongmans terug.

- En dan zal ik voor hem of voor u beiden een goed woord doen, lieve meid - voegde Guiton er bij, die juist getuige was van dit klein i n t e r m e z z o .

- Moeten wij ook nog naar den T o u r d e l a C h a i n e , heer Guiton? - vroeg nu Colin.

- Ik vertrouw dat alles in orde is; doch om er ons van te overtuigen en niets te verzuimen, gaan wij! Anders konden wij van hier ook wel zijn weggebleven, wetende

hoe goed de zaken aan sieur Pont-Levain zijn toevertrouwd. Te gelijk groette Guiton den genoemden lieer met de hand en ging nu verder, om het werk der inspectie voort te zetten en ook elders bevelen en woorden van aanmoediging te laten vernemen.

- Houd het vuur op den dijk maar gestadig vol. Onze vijanden zijn tamelijk ontsteld; ik zie eenige verwarring - riep Guiton, nadat hij op daartoe geschikte plaats zijnen verrekijker even op den dijk had gerigt.

Mogt evenwel de verschijning van de Engelsche vloot en het immer heviger vuur van de Rochellers velen in het Pransche leger verrassen en sommigen verschrikken; de kardinaal betoonde zich terstond welberaden. Hij liet eenige galjooten en andere vaartuigen, waarop hij weiver-trouwde troepen had geplaatst, opwerken naar den dijk, om een' mogelijken aanval van de zijde der stad af te keeren. Zijne batterijen en werken aan den zeekant waren gereed om den vijand af te slaan. Hij vergat ook in geenen deele om aan de landzijde goede wacht te laten houden op elke beweging, die van daar kon worden ondernomen.

Men was in de stad dien nacht vol hoop en goeden moed, en dit scheen algemeen eenen zachteren geest te verspreiden. Zelfs op stugger karakters oefende die verandering van uitzigten eenen gunstigen invloed uit. Dit, en mogelijk ook eenige berekening, dat hare zuster en de haren nu wel geene hulp zouden behoeven, bewoog mevrouw de la Goûte om harer zuster, welke zij in geruimen tijd niet had gezien, een bezoek te brengen.

- En gij hebt natuurlijk het berigt reeds vernomen, zuster? Het mag waarlijk wel eenc uitkomst heeten. Ik

zag dikwerf met zorg onzen voorraad dag aan dag verminderen, dag aan dag alles duurder worden. Hoe moesten de armen het wel maken?

- 't Was erg genoeg, naar ik hoorde, met sommigen gesteld. Velen leefden bij brood van haver en boonen, dat niet eens voor allen te krijgen was. Ik heb altijd, maar vooral in deze dagen, der armen geduld en lijdzaamheid bewonderd. Er moeten menschen van honger zijn gestorven; en dit zonder klagt of morren.

- Men vergroot altijd. Dat zal wel zoo erg niet geweest zijn - was het antwoord van de toch een weinig beschaamde. - En men kan dan toch maar niet zich zelve en de zijnen in gevaar stellen. Dáár hebben wij onze eerste verpligtingen. Gij hebt, hoor ik, nog een meisje bij u in buis genomen?

- Eene ongelukkige weeze, die alles had verloren wat haar lief was, en die ik volgaarne bij mij houd. Een engel van onderwerping en geloof.

- Maar er waren er toch wel die dit beter konden doen, zuster....

- Doch die het niet gedaan hebben. En zij was de vriendin van Jeanne geworden. Gij meent Marie.

Dit was toch een weinig te veel voor mevrouw de la Goûte. Zij scheen eensklaps haar vriendelijk voorkomen af te leggen en in hare ware gedaante voor den dag te komen.

- Nu ja - hernam zij. - Maar wat dit punt aangaat moet ik u dan zeggen, dat niet alleen ik, maar ook deze en gene goede vriendin van mij dit weinig goed keuren konden. Een meisje in huis te nemen uit dien stand, op zulken voet en daarenboven in zulken tijd! Het mag

nu goed afloopen wat dien tijd en onzen nood betreft; doch de la Goûte en ik hadden u dat liever niet zien doen. En toch, wie weet wat nog de uitslag is!

- Ik heb, toen ik Jeanne's verlangen toestond, gezegd dat de Heer er in zou voorzien, zuster....

- De Heer het voorzien!... De Meer het voorzien. Die zal om uwentwil en om uwe dwaasheid te hulp te komen, wel geene mirakelen doen. Het zal gelukkig wezen, zuster, indien gij er op die wijze altijd komt.

Zij schikte zich, dus sprekende, om heen te gaan en was weldra vertrokken. Mevrouw de Prosni was verheugd, dat Jeanne noch Marie bij dit of dergelijk gesprek tegenwoordig waren. Wat later keerden beiden terug, en de moeder deelde harer dochter niets meer mede dan dat tante de la Goûte er was geweest. Jeanne scheen op dat punt weinig nieuwsgierig; althans een vrij onverschillig, half vragend: ‘Zoo, moê?’ was haar eenig antwoord.

En hoe ging het Marie? - vragen mogelijk enkelen, indien al niet van onze lezers, dan toch van onze lezeressen. - Dat het leven in deze wereld, toen haar lot, of liever hoogere beschikking, haar in het huis en den kring van mevrouw de Prosni voerde, haar nog als het ware alles schonk wat het der arme op aarde kon bereiden, behoeven wij niet te verzekeren. Maar wij hebben het vroeger bloeijende, krachtige meisje slechts aan te zien, om te ontwaren dat met la Forêts dood, de storm vlaag niet enkel bloesem en vruchtknop had afgeslagen, maar ook wortel en vezel had losgerukt en gescheurd, die haar vastheid en voedsel schonk. Hare houding is als eene die moede is en in haar gang heeft dat elastieke, vlugge van weleer plaats gemaakt voor het wankelende, slepende. Hare trek-

ken zijn vermagerd en gebleekt en in dat vroeger heldere oog is iets kwijnends gekomen. Zij heeft ongemerkt zich ter gewoonte gemaakt om meer naar boven te zien, als hoorde zij zich van daar roepen. En inderdaad, zij leeft op aarde wel nog dankbaar voor veel goeds haar verleend, doch meest met berusting. Tot verteederens toe beweegt haar dikwerf mevrouw de Prosni's zachte goedheid, Jeanne's trouw en zorg; doch de hemel heeft voor haar te veel, dan dat zij kan verlangen op aarde te blijven. Meest boeijen haar daaraan nog de kinderen, voor wie en voor wier opvoeding zij de zorg deelt met hare vriendin, voorgelicht en geholpen door de ervaring en wijsheid van de vrouw, die hier de moeder van allen is en door allen moeder genoemd wordt. Marie dankt en arbeidt nog; maar meer dan dit bidt en hoopt zij.

De meisjes zijn bij de vrouw van Parine, bij de moeder van la Forêt geweest, om in de bekommeringen der eene, als in de smart der andere te deelen. - Jean was op de wallen, nu niet meer uit keuze maar uit noodzakelijkheid. Zijn rantsoen als soldaat, dat hem geregeld wordt uitgereikt, is de hoofdbron van het onderhoud der drie menschen, gade, kind en de moeder zijns vriends, die hij rekent regt te hebben op wat hij heeft en kan.

- Het is mij toch goed, als ik de moeder van mijn' la Forêt nog eens mag zien. Zij draagt zoo veel van zijne trekken. Ik zie er die ten minste in.

- Ik vind dat de oude vrouw zeer is verminderd - gaf Jeanne deelnemend ten antwoord. - Maar natuurlijk liet ik er niets van bemerken.

- Dat kunt gij anders gerust - sprak Marie. - Zij zcide daarover tot mij nog enkele woorden, maar met

eene kalmte alsof die een derde hadden gegolden. - En Marie scheen niet te weten, hoe zeer zij hare eigene gevoelens in dat woord openbaarde.

Guiton schreef nog dien avond brieven, zoowel naar den Engelschen bevelhebber, als aan de aanzienlijke Franschen op de vloot, die een mannelijke opeisching tot-een dringende noodkreet om hulp mogten heeten.

Zevenentwintigste hoofdstuk.

Wij tellen den 16^{den} Mei 1628.

In eene raadsvergadering dien morgen gehouden is het vrij onstuimig toegegaan. Om de maatregelen van strengheid door te zetten, door den raad van defensie genomen, heeft Guiton aan het hoofd der warmer partij niet alleen te kampen gehad met de laauwen; maar ook met een drietal der leden van het geregtshof. Zij hebben zich gekrenkt gerekend in hunne regten, en zich uit dien hoofde gevoegd bij wie zich kanten tegen de gedragslijn van de heerschende en talrijkste partij in de stad. Twee zaken, de eene van soldaten die ten gevolge van eenen twist eenen edelman uit Saintonge, de la Tourvert, hebben gedood, en de andere van Jacques Guiton, een' neef van den maire, die, tot verdediging van zijnen houd tegen een Engelsch soldaat, den laatsten had doodgestoken, zijn door de regtbank als van hare competentie beschouwd, terwijl de raad van defensie meende, dat deze zich om meer dan eene

reden daarmede had te bemoeijen. De stedelijke raad heeft in liet voordeel van den raad van defensie uitspraak gedaan, doch de leden van het hof, dat zich zelf' de hoogste regterlijke magt rekent, weinig gewillig gevonden, zoodat dezen zelfs weigerden de stukken tot de processen uit te leveren.

Na eenige ruggespraak met zijne ambtgenooten heeft Guiton hen nogmaals gesommeerd om de bedoelde stukken uit te leveren en van die vermeende regtsmagt afstand te doen.

- Zie toe wat ge doet, heer maire - heeft Colin ten laatste tergend genoeg gesproken - en reken dat men de handen kan branden.

Daarop heeft Guiton de heeren Colin en Burjault, na herhaalde sommatie, ter gijzeling laten brengen, Ogier en de Ferrière nog vrij laten gaan. De gevangenen moeten eerst ontslagen worden, nadat zij zich hebben onderworpen aan het vonnis van den raad.

- Dat zou de duivel hun doen, die heeren met hunne hoogste regtsmagt, Defos! Ik hoorde u met pleizier stemmen in 't voordeel van den raad van defensie.

- Ik heb zoo gestemd, Guiton - is 't antwoord - omdat ik dien raad beschouw als de hoogste uitvoerende magt en in beide de gevallen soldaten zijn betrokken. Evenwel is er van hun kant ook iets in te brengen.

- Ik houd het er maar voor, dat waar het lijf blijft de schaduw ook moet blijven. Ik had ook dat heele geregtshof direct maar geschorst in 't vorige jaar, was 't mijn zaak geweest.

- En toch gij zult er nog vanhooren, Guiton. Colin is kwaadaardig genoeg en een letterknecht als ooit iemand.

- Orthodox in de regten als Vintcent in 't geloof. Ik weet niet wie en wat het lastigst is.

Met dit woord scheidde Guiton van zijn' vriend, om naar de prinses de Rohan te gaan. Die dame had den man die zich nooit had opgedrongen, bij zijne verheffing leeren kennen, en zich naar den geest met hem verwant gevoeld. De beide hooghartige, vrijheidlievende, cordate karakters, één in bedoeling, moesten elkander verstaan, zich van weêrszijden aangetrokken voelen als door assimilatie. De anders niet van trots ontbloote dame beschouwde hem als naar den geest met haar verwant.

- Zet u, heer Guiton - is haar antwoord op zijn haar gemaakt compliment bij de begroeting - want het verheugt mij u te zien.

- Uwe hoogheid had mij veroorloofd nog eens te komen hooren, of er ook tijding was van de vloot en wat de Engelschen wilden ondernemen.

- Zie hier, mijnheer Guiton, een brief van mijn' zoon. Hij noemt het schier verraderswerk en acht den hertog van Buckingham daarvan niet vrij. Hij heeft graaf Denby, ondanks alle instantiën, niet kunnen bewegen om aan te vallen, als die zich beroept op zijnen last om de transportschepen naar la Rochelle te brengen. Mijn zoon en onze verdere landgenooten hebben den graaf verzocht en gedrongen om krachtdadige hulp te verleenen, de afgevaardigden dezerzijds hebben hem daarom gesmeekt, belovende schadevergoeding voor wat zijne schepen daarbij mogten lijden; - doch alles was te vergeefsch. De graaf heeft zelfs gezegd, dat hij aanstaanden donderdag avond meende naar Engeland terug te keeren.

- Ik heb zulks of althans iets dergelijks van den aan-

vang af gevreesd. En het euvel zit wel degelijk in Engeland. Zoodanige uitrusting kon wel alleen voldoende worden gerekend, bijaldien bevelhebbers en manschappen lustig waren geweest tot den strijd. En bij mijne ziel! dan had er nog veel groots kunnen gebeuren.

- Doch wat nu, heer Guiton?

- Met God gestaan zoo lang wij kunnen en gevallen wanneer zulks moet! Zie daar, mevrouw, wat ik meen dat ons rest, anders schier geen hoop hebbende.

En nog dienzelfden avond kreeg Guiton, ware zulks nog noodig geweest, de zekerheid, dat de Rochellers wél slechts alleen op zich zelven en op God zouden mogen steunen. Het was bereids elf uur en Guiton zat met zijne gade nog te spreken over hunne kinderen en huiselijke belangen, als waartoe de woeling en beslommering des daags hun minder tijd gunde, toen de deurklopper zich nog, hoewel blijkbaar met behoedzame hand bestuurd, liet vernemen.

- Wat daar nog mag wezen? Het volk is bereids ter ruste, dus zal ik zelf maar even gaan zien. Het kan wel nog een arme zijn, door hoogen nood gedrongen.

- Laat mij gaan, Judith. Men kan niet weten wie het soms is.

Guiton greep den massiven blaker, stak de kaars op en zag bij het openen van de deur iemand, wiens geheele voorkomen aanduidde, dat hij een' moeijelijken weg, waarschijnlijk langs ongebaand pad had afgelegd. Zijne kleeding was die van een' schippersgezel. Hij nam de ruige muts af, en nu herkende Guiton den wakkeren Vidault.

- Kom achter, vriend!

- Het is zoo laat, mijnheer de maire, en daarenbo-

ven - en de man liet zijne oogen dwalen over de wat onthavende kleeding en de morsige schoenen, als deze weinig geschikt achtende om in een fatsoenlijk vertrek en bij meerder licht te worden gezien. - Ik heb een brief.

- En waar komt ge van daan? - vroeg Guiton den man, terwijl hij hem voorging, een bemoedigend ‘Kom maar!’ er bij voegend.

Maar nog altijd half onwillig, volgde Vidault den maire schoorvoetend, zoo dat deze hem nog eens met een:

- Kom achter - toespreekt. - Menschen als gij zijn mij nooit ongelegen. Zij mogen komen van waar en wanneer zij willen. - Onze wakkere Vidault, vrouw! Spoedig een beker wijn!

- Ik verheug mij, sieur Guiton, dat ik u dezen brief mag geven, behelst hij ook mogelijk luttel goed nieuws. Ik zou dien des noods hebben opgegeten en had dézen overgeleverd, als men mij bij den vijand had gegrepen.

- Kondet gij er nog doorkomen? - vroeg de maire den brief openend. - 't Zal moeijelijk genoeg zijn gegaan.

- Zóó - hernam Vidault, terwijl hij zich, ziende dat Guiton las, zich meer tot de vrouw des huizes wendde - dat ik mij te naauwernood durf vertoonen, en ik bij u wel zeer mijne verschooning daarvoor inbreng, mevrouw!

- Dat is niets, Vidault. Drink slechts eens ter verfrissching na zulken togt.

- Moogt gij den anderen brief mij ook toonen?

- Volgaarne, heer.

Guiton las nu de beide brieven, die van zeer verschillenden inhoud waren, hoewel beide van Bragneau en Gobert, der Rochelleren gezanten aan den graaf. In den

laatsten deden zij den aftogt van de vloot voorkomen, als zou deze louter verzeilen naar Belle-Ile, om de schepen te ontmoeten die waren afgedwaald; de eerste legde onverholen den stand van zaken en de verontwaardiging van al wat Fransch was onder de vlotelingen duidelijk bloot.

- En hebt gij onderweg nog menschen in de stad gesproken?

- Ik heb er enkelen ontmoet en hun goede hope gegeven, heer. Zij mogen zich daarop te slapen leggen.

- Bravo Vidault! - en de maire schudde den wakkeren zoon van het veege la Rochelle de hand. - Zou ik u nog mogen vergen om tot de heeren Blandin en Thevenin te gaan, met verzoek dat die zich onmiddelijk hier laten vinden? Ik zorg, dat den anderen middelerwijl ook berigt toekomt.

- Wees nog zoo goed, heer, om van den toren van st. Nicolas met vuur een signaal te laten geven. Dan weet men op de vloot, dat ik mijnen last heb kunnen volbrengen.

Een uur daarna waren de meeste leden van den raad van defensie ten huize van Guiton. Men kwam op zijn voorslag overeen, om aan de bedekte aanmaning tot spoedige overgave der stad in den brief geen gehoor te geven, maar zijdelings te laten vernemen, welke voorwaarden men zou kunnen bedingen, tot welk einde sieur Godefroi zou spreken met zekeren sieur de la Leu, die van den koning vrijgeleide had gekregen om de stad te verlaten. Hij zou dit doen, nog voordat de Engelsche vloot die wateren verliet, als kunnende dezer tegenwoordigheid nog geacht worden eene beweegreden te wezen tot meerdere inschikkelijkheid van de zijde des konings. Stelde deze gunstige voorwaarden, dan zou sieur de la Leu eenen trompetter,

bij minder gunstige voorwaarden eenen trommelslager zenden naar den kant van het fort Tasdon.

- Het staat mij hoog, mijne heeren; doch ik wil mijn gevoelen aan dat der meerderheid onderwerpen. Slechts nog iets! Geen woord, niets van onzen kant, mag den hagchelijken staat van zaken verraden. Beloven wij elkanderen op het woord van God geheimhouding, en dat wij middelijk noch onmiddelijk zullen trachten door aankoop onzen voorraad van levensmiddelen te vermeerderen!

En allen zwoeren op den bijbel, dien Jean Guiton van den lezenaar kreeg en geopend op de tafel legde, met duren eed, dat er van het verhandelde niets uitlekken en allen zich daaraan houden zouden.

- Het best is, dat sieur de la Leu morgen ochtend onder de godsdienstoefening de stad verlaat, ten einde geen opzien te baren.

En toch scheen er, het zij dat de komst van Vidault binnen - of het vertrek van de la Leu uit de stad dit had gewekt, of dat er op andere wijze iets van uitgelekt was, kwaad vermoeden te bestaan, dat gevoed en versterkt was, doordien men vroeg in den namiddag aan het fort Tasdon had laten vernemen, of zich soms een parlementair uit het leger des konings had vertoond.

- Ik wil ..... wezen, als ik dat werk vertrouw - sprak een der Engelsche hoplieden in dienst van de stad, fluisterend bijna tot den vaandrig van zijne compagnie. Laten onze landslieden er de Rochellers voor zitten, ik acht hen niets te goed om het op ons te verhalen.

- En hoe ik mij dan ook verveel in dat nest, waar men iemand scheef aanziet, omdat hij naar een' hond maar kijkt, al woont er de honger in eigen persoon; zoo heb ik

toch geen lust om wat meer van de wereld te zien door een hennepen venster.

- Eén ding zal ik hun ter eere nageven, dat zij prompt betalen. Doch anders had ik er lang den brui van om naar de pijpen dier heeren kooplieden en kramers te dansen.

- Hopman Chiper - sprak nu de vaandrig - daar lijkt toch zoo wat van een trompetter te komen. Luister! Het is eene chamade.

- Dat zal hun de duivel!...

Met dit woord begaf de genoemde hopman zich op het bolwerk, aan welks voet hij had gewandeld, en zag daar een' trompetter benevens een' tamboer des vijands.

- Als gij niet heel handig heen gaat van waar gij komt, laat ik u als honden overhoop schieten! - schreeuwde Chiper den wachtenden toe.

De beide Franschen riepen nog het een of ander, dat echter door den afstand niet werd verstaan. En zoo ging deze kans tot onderhandeling voorbij met geene andere vrucht, dan dat zij der ontevredenheid des konings en den wrevel des kardinaals nieuw voedsel verschafte.

Welgemeend scheen de weerzin, waarmede Karel I van Engeland het berigt ontving, dat zijne vloot onverrigter zake naar Wight en van daar naar Plymouth was teruggekeerd. Wel zond hij bevelen, dat zij ten spoedigste weder zou in zee steken, hij deed den Rochellers brieven toekomen met belofte van spoedige hulp, waarin hij zich diep begaan toonde met den ellendigen toestand en het gevaar dier stad; doch weldra vroegen de zaken in zijn eigen land al de luttele energie, waarvoor de Engelsche koning vatbaar was. Karels zwakheid, het kwaad beleid zijner gunstelingen, zouden de hoofdoorzaken worden van

den ondergang der Rochellers, gelijk die later zijn eigen verderf zouden zijn. 's Konings ontevredenheid trof Buckingham zeer verschoonend.

- Nu zijn de arme drommels verloren. Ik heb in mijne ziel medelijden met zoo vele wakkere mannen daar als een beter lot verdienen - sprak de Bassompierre, toen hij het vertrek der Engelsche vloot vernam. - Zij zijn nu aan de genade of ongenade van onzen onheiligen heilige, geestelijk - wereldschen vriend overgeleverd.

- Zou er niets voor hen te doen wezen, heer maarschalk? - vroeg een der vertrouwden, jegens wie hij zich dus uitliet. - Sla gij hun uwe tusschenkomst voor.

En de Bassompierre zond den kolonel Grandsay als parlementair, die evenwel na een mondgesprek met de heeren Prou, Toupet, Defos en Mocquay terugkwam met het berigt, dat de Rochellers geene capitulatie aangaan, in geen verdrag treden konden, zonder medeweten van hunne gezanten in Engeland en zonder dat de hertog de Rohan en de overige protestanten daarin deelden, waartoe zij vrijgelei verzochten.

- Eene les van trouw! - riep de Bassompierre. - Hadden die mannen met mij te doen! Maar hoe heeft men de politiek van onzen goeden vorst Hendrik IV verlaten!

- Maar, en verschoon mijne vraag, heer maire, op welken grond bouwt gij nog eenige hoop op beteren uitslag - vroeg Mocquet, die wel wat naar de laauwen overhelde, een paar dagen later aan Guiton.

- Op God en onzen moed, heer, daarop bouw ik in de eerste plaats. Doch ik weet ook, dat het den kardinaal moeijelijk valt om maand aan maand de drie millioe-

nen schats te vinden, welke het beleg kost. Er heerscht eene sterfte in het leger, zoo groot, dat de koning er naauwelijks durft blijven, en de kardinaal zich menigmalen vandaar begeeft. Daarenboven heerscht er vrij wat oneenigheid onder de vijandelijke bevelhebbers, waaronder er meer dan een gunstiger over ons denkt.

Inmiddels werd de toestand der stad altijd hagchelijker en deed het gebrek zich nijpender en nijpender voelen. De mildheid van velen die nog levensmiddelen hadden, vermogt niet dan gebrekkig in den nood van zoovelen te voorzien. Het lekte uit, dat verscheidene aanzienlijken zich en de hunnen op rantsoen hadden gesteld, om te hebben voor de armen. De minvermogenden erkenden zulks dankbaar en leden gewillig, boven hunne kracht. Men zag reeds bleeke, waggelende gestalten zich voortslepen langs de straten en soms door den honger gepijnd nedervallen. Toch werd er geen klagt gehoord. Eene partij sardijnen, welke de overheid, uit bezorgdheid voor 's volks gezondheid, als bedorven had laten wegwerpen, werd nu met gretigheid door sommigen opgevischt, en na afwassching, soms met eenige nadere bereiding, te lijve geslagen. Aan het verkrijgen van eenige groenten was zelfs voor de meervermogenden naauwelijks te denken. Het onstaand en toenemend gebrek deed velen die tot hiertoe vol hoop waren geweest meer bedacht zijn op eigen behoud, de bekommering won het op de winzucht, en er werd weinig meer ter markt gebragt. Wel liet op de gewone dagen en uren de bengel zich vernemen; doch naauw noemenswaardig mogt de voorraad heeten die ten verkoop werd aangeboden. De schamele burgerij leed, op enkele uitzonderingen na, stil en zwijgend, slechts de Engelsche

soldaten morden, toen men hun rantsoen verminderde. Zij deden hoogere eischen van geld, bij monde van den kapitein Chiper, onder bedreiging van weigering van dienst; - het geld werd hun verstrekt.

- Dat kan toch niet, Marie - hooren wij Jeanne tot hare vriendin spreken, die laat in den namiddag van een' der eerste Julijdagen te huis komt van een bezoek bij de moeder van la Forêt - wij moeten er terstond nog heen, of ik althans; want gij zult te moe daartoe wezen. Ziek, en dan niets ter verkwikking. Foei, de oude vrouw heeft in haar zoon aan de stad en aan ons allen iets beters verdiend. Hadt gij het mij slechts vroeger toevertrouwd!

- Dat wilde zij eens vooral volstrekt niet hebben, en eerst sedert de vorige week, toen ik onverwacht bij haar kwam, ken ik den treurigen toestand daar.

- Hebben zij dan niets?

- Niets buiten het rantsoen van Farine. En dien zoudt gij naauwelijks meer herkennen. Niet jegens mij of de oude vrouw; maar anders is hij zoo stug en wrevelig geworden, dat Madelon er waarlijk veel onder lijdt. Als zij den wensch maar uit, dat zij liever naar elders dan naar hier mogten zijn geweken, loopt hij tusschen de tanden brommend en vloekend de deur uit. Zij vertelde mij dat bij diezelfde gelegenheid.

- Ik kan trouwens eenigzins begrijpen, dat zoo iets Farinc, juist bij zijn karakter, moet hinderen, of laat mij liever zeggen, zeer doen. Bij menschen van een levendiger geest en vuriger gemoed neemt de smart ligt een' schijn van verstoordheid aan. Doch ik ga nu eerst even naar beneden, en dan, zoo ik hope, naar la Forêts moeder.

Marie bepleitte de zaak van het hulpbehoevend gezin

zóó, dat zij iemand, veel minder gevoelig en minder gewillig tot weldoen dan mevrouw de Prosni, zou hebben overgehaald. Geleiën en vruchten, gedeeltelijk het laatste van haar voorraad, nog eenig vleesch en brood, reeds kostelijke gave, werd in een korfje gepakt, en Marie begaf zich op weg.

- Daar, mijn jongen, neem gij, uwe moeder heeft geen honger - hoorde zij Madelon tot Pierre spreken, die met jongensgretigheid de weinige boonen te lijve sloeg, die nog in het kleine pannetje waren. - En toch de moeder hongerde wel, zoo als de begeerige blik verried, dien zij steelswijze op den knaap wierp. - Wie daar? - vroeg zij, gerammel hoorende aan de deur die nu werd geopend. Vriendelijk heette zij juffer de Prosni welkom. Op dezer vraag naar vrouw la Forêt, was het antwoord:

- Zij bevindt zich niet erger; doch ik vrees. Hare krachten begeven haar in de laatste dagen zeer. - Op Jeannes verlangen om de kranke te zien, begaf zij zich naar voren, waar in het voormalig weefvertrek een ledikantje was geplaatst.

- Wilt gij zoo goed zijn om hier te komen? - klonk dra hare vraag, terwijl zij weder in de achterkamer kwam.

Na eenige hartelijke vragen naar haren toestand en opwekking om iets van de medegebragte verkwikking te gebruiken, vroeg Jeanne, of zij haar dit mogt gereed maken, en weldra reikte zij der zwakke eene snede van het brood met een weinig gelei. Het deed haar zigtbaar wel.

- Ik zie wel, juffer Jeanne - sprak zij tot deze, die de oogen door het haar ietwat bekend vertrek liet dwalen - gij denkt aan die andere tijden, die wij hier hebben

beleefd, toen mijn lief kind hier was en werkte. Ik zal en wil hem nimmer en nergens vergeten; maar hier herinnert alles mij hem, en daarom ben ik liefst hier. Wat God doet is welgedaan. Echter, ik hoop dat ik spoedig met hem vereenigd zal wezen. Farine en Madelon zijn zoo goed jegens mij; maar toch híj, hij is mij nader. Ik heb een' braven zoon verloren, juffer Jeanne, een mij overdierbaar kind. Ik moet hem beschreijen.

En Jeanne sprak nu met de oude van de vorige dagen, maar ook van hare verwachting des levens en de hoop om hem weder te vinden.

- Dáár is geen honger meer en elk verlangen vervuld - sprak de oude, wier oog daarbij nog flaauwelijk straalde. - Maar wat is dat rumoer op de straat?

Men hoorde verscheidene stemmen voor de deur, die, hoewel dan niet luid en zelfs behoedzaam, toch met zekere drift spraken. Er scheen iets voor het huis te worden nedergezet, waarbij men meer dan een' een bekommerd: ‘Zacht!’ of: ‘Voorzigtig!’ hoorde zeggen.

- Wat is dat? - herhaalde de oude vrouw, die sedert den dood haars zoons meer schrikachtig was dan ooit.

- Laat mij even binnengaan - sprak er nu een - om de menschen eerst te waarschuwen.

En dat was trouwens meer dan noodig. Aan het venster getreden, zag Jeanne eenige mannen bij eene draagbaar, welke zij juist hadden nedergezet. In een deken gewikkeld, op eenige kleedingstukken in der haast over de baar gespreid, lag eene menschelijke gedaante, die van tijd tot tijd door trekkingen of pijnlijk wringen teeken gaf van leven en lijden. Dat hij gewond en waarschijnlijk zwaar gewond was, bleek ook uit de menigte bloeds welke hij

had verloren, gedeeltelijk in de deken gestold of nog druppelend en vlietend langs de baar.

- Ik vrees weder een ongeluk - sprak Jeanne geheel ontzet. - Houdt u aan God en het geloof in Hem! - en het meisje drukte de handen der oude, naar wie zij was heengesneld.

- Wat is het dan? Toch niets met Farine? - vroeg de kranke dringend, en het was als wilde zij zich opheffen, om zich uit het ledikant te begeven; maar de zwakke leden weigerden die dienst.

Een kreet deed zich nu hooren in het achtervertrek, terwijl de huisdeur werd geopend. Een in de buurt wonend heelmeester snelde toe en drong naar binnen. De tafel werd belegd met een bed in der haast gebragt, het ligchaam, bijna lijk, daarop gelegd, en men zag Farine maar bleek, ontdaan en met gesloten oogen, de kleederen van bloed doorweekt. De chirurgijn sneed nu het wambuis open. In de borstrok bespeurde men een gat nabij den hals.

- Dáár dus - sprak de man van de kunst, terwijl hij met de schaar de kleederen wegsneed, als wanneer men in het borstbeen eene ronde aan de randen wat gekneusde en zamengetrokkene opening ontdekte.

Met een: - Vader in den hemel, help ons! - was vrouw Farine op een' stoel neergezegen, en Pierre weende en poogde troost te bieden aan zijne moeder, die evenwel daarvan weinig scheen te vernemen, der bezwijming nabij als de arme was.

Nu vernam men van den zwaargewonde een kennend, steunend geluid, getuigend van smart. De heelmeester had de sonde aangewend om de wonde te peilen, om te zien

of de kogel door eene kunstbewerking uit de wond te halen zou zijn.

Vrouw Farine, die niets meer scheen waar te nemen, vloog op bij het hooren van dit geluid. Zij baande zich door de omstanders heen den weg tot haar' lijdenden echtgenoot.

- Moet hij sterven, laat hem dan sterven; doch martel hem niet! Mijn Jean, mijn Farine! - En zij greep des veegen hand, welke zij met tranen besproeide.

De gewonde opende de oogen, waarin nog maar flaauw het leven, helderder evenwel het bewustzijn sprak. Tegen den chirurgijn, dien hij het eerst ontwaarde, schudde hij het hoofd, als wilde hij te kennen geven, dat kunst en moeite hier vruchteloos waren. Nu zag hij zijne vrouw aan. Zijn oog rustte op haar gelaat met de uitdrukking der hartelijkste teederheid. Zij meende een' flaauwen druk te voelen der vroeger zoo krachtige hand, die nu vuil en graauwbleek in de hare rustte. Duidelijker was het dat hij de andere ophief, als om haar naar den hemel te wijzen.

- Spreken kan hij niet - liet zich de wondheeler hooren.

Het was alsof Farine nog iets zocht; althans hij liet de oogen ronddwalen.

- Pierre, uw vader roept u - hoorde men van vrouw Farine; en de matte blik welken de veege op haar rigtte, bewees dat zij zijne bedoeling had verstaan.

De knaap kwam en legde zijne hand in de klamme, koude des vaders. Een trek van treurigheid verspreidde zich op Farines gelaat. Hij bragt de andere hand nogmaals een weinig omhoog, deed daarna eene poging om

des jongens hand in die zijner gade te leggen; doch hij vermogt zulks niet. Nu sloot hij de oogen. Het tooneel dat wij beschreven had de omstanders diep geroerd, ook Farines krijgsmakkers.

- Adieu, Jean, makker, vriend, God zij met u! - sprak een hunner. - Gij waart een braaf kerel!

- Het oog opende zich nog eens; toen sloot de stervende het voor eeuwig. Madelon wierp zich snikkend op het lijk, daarop trok zij Pierre, wiens hand zij had gegrepen, digter naar zich toe.

In het voorvertrek had een ander doch niet andersoortig tooneel plaats. Toen Jeanne der oude vrouw had medegedeeld wat er gebeurde en zij, om nadere zekerheid te hebben, naar het binnenvertrek wilde gaan, deed zich die kreet hooren, die hun als ware het alles zeide. Toch zou Jeanne gegaan zijn, als niet vrouw la Forêt haar had verzocht om te blijven.

- Ik ben vreemd te moede, voel mij zoo wonderlijk - sprak zij stootend.

- Laat mij dan hulp halen, vrouw la Forêt.

De oude schudde met het hoofd.

- Er is niets aan te doen. Het zal sterven wezen. Groet Marie - liet zij stamelend hooren.

En het was sterven. - Toen Jeanne dit aan de veranderde gelaatstrekken bespeurde, wilde zij niet de minste stoornis veroorzaken, niemand roepen.

- Denk aan God en dank Hem! Hoop op onzen Zaligmaker die voor ons stierf, moeder la Forêt. Dat doet gij immers?

- Ja - klonk het zacht en afgebroken.

Nu lag zij eene poos stil, roerloos, indien niet hare lippen zich, hoewel langzaam hadden bewogen.

- Mijn zoon! - en op het gelaat der oude scheen blijde verwondering gespreid. - Louis!..... God.... genade... uw rijk.

Die afgebrokene onduidelijke woorden waren de eenige welke zij uitte. Zij lag nu weder eene poos stil. Eensklaps strekte zij de armen opwaarts, sloeg de oogen op, waarin zich eene ongemeene flikkering liet bespeuren, en de armen zonken neder, het hoofd neigde zich op de borst, een hijgende ademtogt liet zich hooren.

- Vind uwen zoon weder in de betere wereld! - bad Jeanne over de ontslapene. - Dáár is geen honger meer.... Ook voor het hart niet.

Het meisje was kalm, wonderbaar kalm te moede bij zoo onverwacht sterfgeval onder hare oogen. Het scheen haar zelfs kalmte te geven bij het treurtooneel, waarvan zij getuige werd, toen zij in het achtervertrek trad. Zij stond welhaast nevens vrouw Farine.

- Beween uwen man, vrouw Farine. Hij heeft op die tranen regt, hij was een brave. Doch treur niet als dezulken die geene hoop hebben. Wij mogen immers, als volgelingen van den eenigen Meester en Heer, als zijne verlosten, verder zien. - Zij had daarbij de hand der vrouw gevat, wier snikken zachter werd. De meesten der vreemde mannen verlieten bij hare komst en toen zij het woord opvatte, het vertrek. Het was alsof allen gevoelden, dat zij, bij eene die de taak van troosten scheen te verstaan, slechts hinderlijke derden waren.

- Het zal vrouw la Forêt ook nog bedroeven. Mijn Farine hield veel van haar.

- Die spijt het niet meer.

De vrouw zag Jeanne bevreemd en bijna verschrikt aan.

- Niet meer, juffer? Hoe dan?

Jeanne zweeg een oogenblik.

- Wat is er dan met haar gebeurd?

- Zij lijdt niet meer. Zij is, dat mogen wij vertrouwen, gelukkig in eene betere wereld.

- Ach!... En toch Gode zij dank! Hij heeft het wel gemaakt met haar. Zij leefde immers nooit regt meer na den dood van Louis. Maar wat wordt het hier nu treurig ledig! Nu heeft uwe moeder u nog maar alleen, Pierre.

En zij omhelsde haren zoon onder weldadige tranen.

Wij zijn onzen lezers, al is het in weinige woorden nog schuldig hun de toedragt mede te deelen van hetgeen aanleiding was geworden tot het sneuvelen van Farine, dat zij kunnen vernemen uit het gesprek van eenigen der mannen, die den gekwetste te huis hadden gebragt. Na elkander hunne gewaarwordingen in de woning der rouwe te hebben medegedeeld, hooren wij een' hunner zeggen:

- Het was toch werkelijk, alsof de man in zijn' dood moest loopen. Wat drong hij nog op dien strooptogt aan!

- En toch was het geen strijdlust - hervatte de man, die Farine nog het laatst had toegeproken. - Bij het uitgaan uit de stad sprak hij nog tot mij van den honger en kommer, dien de zijnen te huis leden, en dat hij dat klagen niet langer kon hooren. Hij kwam mij vreeselijk gedrukt voor. Ik meende eene soort van wanhoop bij hem te bespeuren. En anders was hij altijd de blijmoedigste van ons. ‘Als ik mogt vallen,’ zei hij nog tegen mij, ‘houd dan een oog op, eene hand aan mijne vrouw en mijn jongen!’ Mannen, zij moet haar deel hebben van onzen buit.

- Waarachtig! - viel een ander hem in de rede. -

En niet enkel nu; maar ook als wij in 't vervolg uitgaan en wat medebrengen. Jean was een trouw makker.

- Maar ik zou haar dat deel niet nu doen toekomen. Mij dunkt het zou eene soort van bloedprijs wezen in haar oog. Morgen of overmorgen wat; en later weêr wat. Brr.... die twee lijken in een huis! Ik had dien kerel, die hem door den hals of borst schoot, graag de rest gegeven. Intusschen mogelijk ontmoet ik hem nog later. En anders een ander in zijne plaats! Eenige oogenblikken vroeger, en wij hadden die ruiters niet ontmoet. Men begint in oorlogstijd wat raar over een menschenleven te denken.

In de rue d e s t r o i s F u s e a u x gingen zij ieder zijnsweegs. Aan hunne belofte bleven de mannen getrouw. En zoo doende bleef Madelon met haar' Pierre voor het uiterste des hongers bewaard, die langzamerhand tot vreeselijke hoogte steeg en werkelijk hongersnood werd. Wat vroeger uitzondering was om voedingsmiddelen te bekomen, werd langzamerhand algemeen, wat aanvankelijk afkeer verwekte werd begeerde spijze, wat anders als walgelijk zou zijn verworpen werd met gretigheid te lijve geslagen. Paarden-vleesch werd een door de rijken zelfs gezocht voedsel, maar ook dat van honden, katten, ezels werd niet versmaad en voor tien en twaalf stuivers het pond verkocht. Men kookte en bereidde op allerlei wijze oud lederwerk en huiden, eerst in reepen gesneden, waarna men het kookte, hakte en met een weinig smeer vermengde. Vindingrijk vertoonde zich het door honger gescherpt vernuft, als het nu eens van gezouten limmetjes door lang koken en bijvoeging van suiker eene soort van gelei maakte, dan aan de haven of aan de wallen der stad allerlei kruiden zocht,

om zich daaruit eenig voedsel te bereiden. Vrouwen waagden zich, het gevaar niet tellende, onder het bereik des vijands, om die kruiden te zoeken voor zich en haar kroost. Men zag er die den vijandelijken soldaat, die haar een stuk broods voorhield, volgden als uit instinct, gedachteloos en met enkel hongerige begeerte, zoo als een hond dat zou hebben nageloopen, de starende oogen onafgewend op het voedsel gerigt.

Doch nu vertoonde zich bij al de jammeren eene nieuwe kwaal, die goeddeels in het gebruik van het onnatuurlijk voedsel zijn' oorsprong vond, eene kwaal die vroeger veelmaals den schepeling op verre reizen teisterde en zeer door hen gevreesd - de scheurbuik. Treurig en afschuwwekkend was het gezigt der lijders, met hevig gezwollen tandvleesch, hijgend naar adem, en de bonte en zwarte plekken op de beenen, alles getuigend van bederf der vochten. Rijken oogst hield de dood.

- En dan die ongelukkige ziekte er nog bij! Zij zeggen dat het scheurbuik is; maar dat is maar om gerust te stellen, dat ik dan ook niet zoo kwalijk neem. Maar stellig is het de pest! Dan krijgt men ook zulke plekken, heb ik wel eens gehoord - sprak eene vrouw uit de geringere klasse tot eene harer geburen.

- Hoe is het nu met uw kind? Het jammerde mij van het wurmpje, toen ik het zoo zag liggen. Toen wij in het vorig jaar onzen kleine verloren en mijn man het naar zijn graf bragt, zeide hij bij zijne terugkomst ‘wie weet waarvoor God het bewaard heeft, en laten wij den Heer zwijgen, vrouw!’ Toen kon en wilde ik dat woord niet aannemen; doch nu zou ik haast God kunnen danken voor dien slag. De arme schapen lijden bitter in dezen

tijd. Ik rekende gister op, dat er enkel in onze straat, in de tweeëntwintig huizen, dertien kinderen gestorven waren sints nieuwjaar. En dat men zoo'n ziek schepseltje niet geven kan wat het noodig heeft. 't Is hard, vrouw de Gênes.

- 't Zal het tweede wezen, dat ik naar 't graf moet laten brengen van 't jaar. En God moge 't mij vergeven; doch soms kon ik wenschen, dat wij er allen maar lagen, sedert mijn broeder ook krank is.

- Wensch dat niet. Nog gisteren morgen heeft de predikant Palineau ons tegen zulke wenschen gewaarschuwd als vermetel en zondig. Wel vermaande hij ons om te bidden, dat die dagen mogten worden verkort.

- Och, maar als men geen raad meer weet en voor zijne gezonde noch zieke kinderen heeft...

- In Gods naam; het is wel het laatste wat ik zelf heb, maar dezen middag zullen uwe kinderen ook hebben.

En de arme deelde met de nog armere.

- Kwam die goede juffer nog maar eens bij haar! Doch het wordt moeijelijk voor die menschen ook - zuchtte de vrouw toen zij na het kort gesprek naar hare woning ging en de moeder zich naar de kranke kleine begaf.

En toch scheen het, dat wensch en bede de goede juffer andermaal ter plaatse voerde, waar hare komst reeds meer dan eens als die van een' reddenden engel was. Hoog was de nood, maar ook, althans voor dezen keer, de hulp nabij.

Jeanne had berigt gekregen van vrouw de Gênes' en der haren treurigen toestand, en nog eens had zij van den zeer verminderden voorraad van mevrouw de Prosni een

deel weten te verwerven. Zij had daarom gevleid, gesmeekt.

- 't Is niet veel, vrouw de Gênes. God weet, hoe gaarne ik meer zou doen.

- Niet véél, juffer Jeanne? Moge God het u vergelden, dat gij mij en de mijnen nog van dreigenden hongerdood redt! Gij komt als door Hem hier gezonden. Als nu mijne lieve kleine maar beter mogt zijn!

- Wat scheelt haar?

- Ach, juffer, die treurige ziekte die zij de scheur-buik noemen, maar die stellig wat anders is.

Jeanne trad nu aan het kribje der kleine.

- Misschien is er beterschap voor haar. God zegene doctor Goyer, die het middel daartoe vond en liever menschen hielp dan zich verrijkte. Gij kunt niet weg van hier; doch straks zal ik u het zenden en ook wat witten wijn; waarmeê het moet worden gebruikt. Het is een soort van wild mosterdzaad, dat onder de wallen der stad is te vinden.

- Dat zou eene gave Gods mogen heeten, juffer de Prosni. En het middel kwam, en redding en genezing kwamen.

Achtentwintigste hoofdstuk.

‘Vreeselijk lijden!’ - mogen althans enkelen uwer, mijne lezers of lezeressen, hebben uitgeroepen, toen wij in het vorig hoofdstuk maar enkele trekken mededeelden van zoo huiveringwekkend tafereel als la Rochelle thans aanbood. De vroeger woelige, vrolijke stad was als half ontzield, en het overschot levens dat er nog restte scheen als een' hopeloozen kamp met den dood te voeren. De moed die nog enkelen scheen te vervullen was inderdaad die van de wanhoop, de kracht van die nog sterk schenen was die der onverzettelijkheid. Hagchelijk of liever zonder uitzigt was de toestand der veege stad. Dit alles was aan de Richelieu, die met onderscheidene inwoners in gestadige verstandhouding bleef, en die genoegzaam van al wat er in de stad voorviel werd verwittigd, in geenen deele onbekend. Hij had daarop de hoop gebouwd, dat hij de Rochellers meer geneigd zou vinden tot de overgave, hij voelde zich te meer genoopt om der regering en burgerij

voorslagen te doen van onderwerping, wijl hij vreesde, dat zij zich in de armen van de Bassompierre of eenig ander mogt werpen, en dat hem aldus de eere van de wezenlijke en eenige veroveraar der benarde veste te wezen zou ontgaan. Uit dien hoofde herhaalde hij den voorslag tot overgave, terwijl hij te gelijk sommige leden van den raad trachtte te bewerken. Voor het uiterste geval hield hij enkelen aan de lijn, die hem bij gunstige gelegenheid welligt konden in staat stellen om de stad te bemagtigen. Was het toch ook Richelieu's doel om haar te onderwerpen en geheel afhankelijk te maken van de koninklijke magt; het was hem voor zijne eerzucht, voor zijne plannen van eigen grootheid in geenen deele onverschillig, op welke wijze zulks geschiedde. En juist in dezen tijd zag de kardinaal een paar dier aanslagen te leur stellen op eene wijze, die voor hem bijzonder grievend kon worden gerekend.

Op den 8sten Julij vertoont zich aan de P o r t e d e C o i g n e s een tamboer, die den trommel roert op eene wijze den Rochellers nu reeds lang bekend, doch die te vaak met te weinig gevolg was gehoord, dan dat zulks veel belangstelling, naauwelijks zelfs nieuwsgierigheid meer kon wekken.

De schildwacht geeft daarvan kennis aan een' der rotmeesters, die hierop van de zaak berigt doet aan den wachthebbenden hopman, maar ter naauwernood een:

- 't Zal wel weêr hetzelfde gezanik wezen - ten antwoord krijgt. - Vraag den vent evenwel, van waar en van wien hij komt.

Inmiddels heeft de hopman zich uit de wachtkamer naar buiten begeven, en ziet nu ook den tamboer, doch door niemand vergezeld.

- Roep den kerel toe, dat hij zich handig uit de voeten maakt, of dat wij hem van hier een eindweegs verder zullen helpen, dan hij vooreerst hoopt te komen.

De handen hol voor den mond houdend, om zijne stem meer rigting en substantie te geven, volvoert de rotmeester dien last.

- Dat lijkt nog wel een grappenmaker - zegt de krijger norsch, nu hij den trommelslager eene vrij beleefde buiging ziet maken, als om voor het tamelijk onbeleefde antwoord te bedanken. - Maar wat gaat hij nu doen?

De hopman was evenwel terstond na dit intermezzo weder in het wachthuis gegaan.

Weinige oogenblikken later trad de rotmeester andermaal bij hem binnen.

- Heer, die pleiziermaker van zoo even heeft eene lans of hellebaard in den grond gestoken, waaraan een brief hangt. Die schijnt volgens de gebaren waarmede hij vertrok voor hier bestemd te zijn.

- Zoo? Eenigen tijd wachten, en dan kunt gij met twee man dien halen, altijd goed om- en uitziende.

Na eenig toeven volbragt de krijgsman zijnen last en keerde met eenen brief, ten opschrift hebbende: ‘Aan den maire, schepenen en raad der stad la Rochelle.’

- Onmiddelijk aan sieur Guiton! - zegt de officier, en weinig tijds daarna is hij aan zijn adres bezorgd.

- Dat treft juist goed, dat wij heden middag raadsvergadering hebben over den last aan Vintcent en de zijnen - zegt de maire tot sieur Jean Prou, die juist bij hem is.

- En de zaak van Dubourg moet ook dienen; trouwens

dat zal wel hangen wezen. Zijn er nog verdere bewijzen gevonden?

- Neen, de jongen houdt vol, dat hij mosselen en alikruiken en zeeslekken heeft gezocht.

- 't Is brutaal. Nog geen acht dagen dat la Rose is gehangen om verstandhouding met den vijand! Was het anders rustig?

- Ik moet weder eene poging vermoeden, om den boêl hier bij mij in brand te steken. Anders niets. Dat hier of daar de verbittering, soms wanhoop of smart zich lucht maakt in eenige verwenschingen, tel ik maar niet. Gij gaat toch mede naar den raad?

- Ik wilde u meteen afhalen, indien ik de eer mag hebben om....

- Scherts niet, vriend Prou. Ik kan u naauwelijks zeggen, hoe onbehagelijken indruk dit op mij maakt. Het kan mij soms zeer doen, als ik het van of onder mijne kinderen hoor.

- Maar gij zijt nu toch eenmaal onze maire, en dus...

- Dat ben ik Prou; evenwel zou het mij grootelijks smarten, dat ik daarom minder de vriend mijner vrienden zou moeten wezen.

- Kom maar, vriend Jean. Wij kennen elkander immers.

Bij hunne komst aan het stadhuis vonden zij de belendende straat reeds vrij levendig, de binnenplaats sterk bezet en zelfs de trap die van daar naar boven voerde gedrongen vol van menschen. Het gerucht, dat er brieven van den koning, althans uit het kamp, aan de regering waren gekomen, had zich snellijk verbreid en als door zeker instinct, dat meermalen is op te merken bij de

massa van die niet of minder denken, vermoedde de menigte, dat de inhoud derzelve gewigtig kon zijn.

- Kom, - sprak er een, die evenwel dit gevoelen minder scheen te deelen - het zal wel niet zoo veel om 't lijf hebben. Anders kwam er wel een parlementair of zelfs een stuk of wat. Zij hebben ze toch in overvloed, meer dan wij hier koren of brood.

- Brood? Ik heb 't in eene maand en nog in langer niet geproefd. Niet sedert ik, zondag vóór vier weken, ten nachtmaal ben geweest - sprak een ander, wiens magere kaken zijne woorden geenszins logenstraften.

- Mijnheer de maire komt daar! - waarschuwde er een uit den hoop, en de menigte week ter zijde uit, plaats makend voor de genoemde heeren. Algemeen ontzag, dat men schier onderdanigheid zou hebben kunnen noemen, zonder een goed deel welwillendheid en vertrouwen dat zich daaronder mengde, heerschte kennelijk bij de daar verzamelden.

Op de zaal vond men alreeds de meesten der raadsleden bijeen. Zoodra de bengel ophield zich te laten hooren, opende Guiton de vergadering.

- Ik stel voor, mijne heeren - sprak hij, nadat de notulen der vorige vergadering waren gelezen - de lecture der missive uit het leger van zijne Majesteit den koning, dien God behoede! te laten voorafgaan, en verzoek dus den secretaris den brief voor te lezen. - Hij maakte zich inmiddels gereed om op te staan, waarin de meesten hem reeds volgden.

De secretaris begon:

‘Aan u, Guiton, maire van la Rochelle - en met een honenden glimlach nam de man, wiens naam aldus

werd genoemd, zijne plaats in, om met dezelfde uitdrukking, en deze zoo mogelijk zelfs verhoogd, de verdere lezing aan te hooren, de donkere en van nadenken getuigende blikken onafgewend op den voorlezende gerigt, die vervolgde: - ga en kome deze sommatie van wege mijnen koninklijken meester, uwen en mijnen souvereinen heer, om terstond eenen raad te beleggen, waarin ieder kan hooren en vernemen, wat ik u van wege zijne Majesteit heb kenbaar te maken.'

- En wat zal dat wel wezen? - bromt Guiton tusschen de tanden, terwijl de secretaris een tweede papier uit den omslag neemt.

- 'Aan u, Guiton, maire van la Rochelle - hervat de secretaris de lecture - aan al de schepenen aldaar, en in 't gemeen aan allen, die in eenig bestuur binnen genoemde stad deelen, ga en kome van wege den koning, uwen en mijnen meester en souvereinen heer - "souvereinen heer," dus hoort men enkele stemmen twijfelend vragen en ontevreden mompelen. Maar de lezer vervolgt:

- om af te zien van uw verzet en voor hem de poorten uwer stad open te stellen, en hem al die onderwerping en hulde te betoonen, waarop hij als uw eenige en wettige souvereine vorst aanspraak heeft.'

Nu echter volgden in het stuk verwijtingen en beschuldigingen van kwade trouw en majesteitsschennis, die zelfs de anders meer gematigden verbitterden, die beleedigend klonken voor mannen, die zich geen zulke misdaad bewust waren, die de overtuiging voedden, dat zij voor hun goed regt en ter verdediging eener heilige zaak de wapens hadden aangegord.

- Verraders van land en koning? - riep Defos ver-

ontwaardigd toen die uitdrukking in het stuk werd gelezen. - Laat die gewijde booswicht van een de Richelieu dat opvreten! Hem komt dat toe.

- Souverein vorst? - riep Prou uit. - Dat is Lodewijk XIII hier niet, en geen zijner voorzaten was dat ooit! Dan tot het laatste met de laatste kracht!

- Dat is geen taal van den koning zelf', heeren! Ik bied mij aan om hem dat te vragen.

- Wel zeker niet! - liet Defos bitter hierop volgen. - Gij hebt enkel den koning des konings gehoord.

Hadden de la Goûte en Jean Berne den aanhef van het koninklijk schrijven vernomen met eenig welgevallen en zelfs met ietwat triumfante blikken; bij zulke in hun oor te vrije ja vermetele taal, bij de wilde woede bijna van eenigen, zag men hen verlegen worden en teekende zich schier de angst op het gelaat. - Het duurde eenigen tijd en de maire had al zijn gezag noodig alvorens hij eenige orde kon herstellen. Nog hoorde men Defos zeggen:

- Wel zeker! En mogelijk als eene drift ossen, met touwen om den hals, door den heer kardinaal geleid en in het haren hemd, als keizer Hendrik te Canossa.

Guiton beval nu dat er zou gestemd worden over der vrede op deze aanvankelijk gestelde voorwaarden; doch het besluit der groote meerderheid was:

- Strijd tot het uiterste!

Met zeer gemengde aandoeningen vernam de menigte, die voor het raadhuis verzameld was, dezen uitslag. En werd gejuich van goedkeuring gehoord; moeders slaakten kreten van wanhoop. Kort maar mannelijk was het antwoord, dat naar het leger werd gezonden, waarin ongehuichelde verontwaardiging sprak.

- Zij zullen dan strijd tot het uiterste hebben - sprak de kardinaal gebelgd, alhoewel niet teleurgesteld, tot zijnen vertrouwden kapucijner, den man wien de krijgslieden later, niet zonder waarheid, den bijnaam van ‘zijne graauwe eminentie’ zouden geven.

- Het uíterste wel, doorluchtig heer; alhoewel den strijd minder. Wij zullen juist op zulke wijze dien kanker kunnen uitroeijen tot op het laatste spoor.

Toen de bovenvermelde zaak was afgeloopen, waren de overige werkzaamheden van den raad spoedig ten einde gebragt. Men ontwaarde sporen van ongeduld bij velen, die verlangden elders te wezen, waar zij ongehinderd konden lucht geven aan het gevoel van hun hart.

- En thans hebben wij in den raad van defensie nog de zaak van Dubourg te behandelen. Kan die niet rusten tot morgen, heer maire? - vroeg Prou, waartoe naar het scheen, althans volgens hunne gelaatsuitdrukking, de beide andere leden, die bij hem stonden, mede overhelden.

- Nu minder dan anders, heeren. De man die het zwaard trekt moet het wel vast grijpen. Ik reken zulk een exempel juist nu voor vriend en vijand noodig.

En een half uur later zien wij den raad van defensie in een ander vertrek van hetzelfde stadhuis de vierschaar spannen. Somber, maar wel in overeenstemming met het ernstig, treurig werk, dat thans wacht, encadreeren die wanden met donker trijp behangen, dat de stem dof doet klinken, die mannen, thans regters over leven en dood.

- Brengt den beklaagde voor - gebiedt Guiton, en Dubourg wordt voorgebragt, geleid door twee hellebardiers.

- Gij zijt in staat van beschuldiging gesteld. Uw naam is?

- Pierre Dubourg, heeren. Doch ik betuig hier openlijk en plegtig....

- Daarvoor zal u straks gelegenheid worden gegeven. Van waar geboortig?

- Van Niort.

Nu volgden er nog eenige vragen naar ouderdom, beroep en wat verder kon dienen om de identiteit te bewijzen en den persoon des gevangene nader te doen kennen.

- Religie? - fluistert een secretaris, die de antwoorden heeft opgeteekend.

- Dat hebben wij niet noodig - antwoordt Guiton wat barsch. Nu wendt hij zich tot den aangeklaagde: - Pierre Dubourg, geboortig van Niort, oud 41 jaren, lederbereider, gij zijt beschuldigd van heulen met den vijand, op grond van aanwijzingen daaromtrent ontvangen uit den mond van uwen zoon....

- Maar, heeren, schrikt gij niet voor den gruwel om een kind daartoe te gebruiken, om het zoo tegenover zijn' vader te stellen, een jongen van naauwelijks twaalf jaren, dien men dreigt met zweepslagen....

- St.... - laten zich onderscheidene leden hoeren, terwijl de voorzitter den man wil laten uitspreken, of hij zich soms in drift of verwarring liet ontvallen wat dienen kon ter constateering van het feit.

- Uw zoon is niet gedreigd met den zweep om tot uwen laste te spreken, maar alleen om hem de bekentenis te ontlokken van wat hem naar 's vijands legerkamp voerde. Daarop heeft hij openingen gegeven, die wel zeer kwade vermoedens baren tegen u. Ik vraag u, Dubourg: wat hebt gij hem medegegeven naar 's vijands kamp?

- Ik, heeren van dit geregtshof, heer maire? Ik gaf mijnen zoon niets mede.

- Niets? volstrekt niets, Pierre Dubourg?

- Ik hem medegegeven? Ik weet niet, wat Charles misschien in zijn' zak mag hebben gehad, en of mogelijk een ander....

- Dan zal uw zoon u dat mogelijk herinneren. Wij zullen hem laten voorkomen. Wend u om, zoodat gij met den rug naar die deur gekeerd staat, waardoor hij zal binnentreden.

Nu schelt Guiton en geeft een' bode der stad den last om Charles Dubourg te laten voorbrengen, die, door een' hellebardier geleid, binnentreedt. Voordat evenwel het inquisitoir plaats heeft, komt de bode nog eens weder en kondigt nu den maire aan, dat Samuel Corneilleau, die dien morgen een togt naar buiten had gewaagd, bij de redoute van st. Anne twee soldaten des vijands had gevangen genomen en binnen gebragt, die zich iets hadden laten verluiden van verraad. Met zijne blikken slechts doet de maire het voorstel om de gevangenen te laten voorkomen; hij heeft verontrusting gelezen op het gelaat van den jongen, dat overigens doortraptheid genoeg verraadt.

- Zij zijn op het plein, heer maire.

De gevangenen worden binnengeleid, en de eerste blik, dien zij op den knaap werpen, duidt reeds aan dat die hun niet onbekend is.

- Gij kent dien jongen, mannen! Pierre Dubourg (tot den gevangene), wend u niet om. Onbewegelijk, zeg ik u!

- Hij heeft wel eens visch in het leger gebragt - zegt een der soldaten, terwijl de ander zich een: - Hij

kwam nog al dikwijls bij sieur la Chapelle, onzen kommandant op het fort - laat ontvallen.

- Hoe dikwijls hebt gij hem daar gezien, naar gij u kunt herinneren?

- Misschien wel vijf of zes malen, heer maire. Voor een dag of zes vroeg de kommandant mij, of de knaap er niet was geweest. De heer la Chapelle scheen hem te wachten.

- De heeren hebben immers ook gehoord - liet zich nu Pierre Dubourg vernemen - dat hij wel eens paling in het fort plagt te brengen.

- Zwijg! Wij houden vast genoeg, dat gij noch hij ons zult ontglippen, al waart gij zelven palingen of alen.

De binnengeroepen hellebardiers worden gelast, de soldaten, alsmede den jongen achter af te brengen.

- Pierre Dubourg, wilt gij buiten pijn van ijzer of banden bekennen, wat gij uwen zoon daar hebt laten uitvoeren? Gij kunt u thans omkeeren. Wat beteekende dat briefje van ‘fuiken ligten, en dat gij vertrouwdet, dat gij binnen een paar dagen een fraaije paling in de kaar zoudt hebben?’

- Niets, heeren; die paling beteekende paling - was het hoogst verlegen antwoord.

- Wij zullen, onder goedvinden van de heeren leden van dezen raad, zien, of gij u ook eenige andere beteekenis kunt herinneren. Gij, mijnheer Prou en Mocquay, zult wel willen adsisteeren, terwijl de secretaris zal opteekenen, wat den beschuldigde te binnen schiet.

Wij ontslaan onze lezers van de naauwkeurige schets van hetgeen nu met den gevangene voorviel. Het was een tijd - mag dit ook in geenen deele alles verontschuldigen - van meerdere barbaarschheid, die zigtbaar, moge-

lijk het meest stuitend uitkwam in het regtsbeleid, zoo geestelijk als wereldlijk, van dien tijd.

Van tijd tot tijd drong uit het afgelegen vertrek, waarheen men den vader had gebragt, die niet had geschroomd om zijn kind te voeren op den gevaarvollen weg, die, welke gronden en beweegredenen hij ook voor zijne handelwijs mogt hebben, ten aanzien der Rochellers eene dubbelhartige valsche rol had gespeeld - van dien vader, zeggen wij, hoorde men enkele scherpe kreten, soms door een dof, ietwat brullend geluid afgewisseld. - Hij leed op de pijnbank.

Na verloop van een klein half uur kwamen allen die de geregtskamer hadden verlaten weder binnen, Dubourg geheel ontdaan en gesteund door twee hellebardiers. Hij was bleek, zijne trekken ingevallen, zijne oogen vertoonden zich rood en beloopen en als in brandenden gloed. Zijne lokken hingen hem plat en nat tegen de slapen.

- Hij heeft bekend? - vroeg Guiton.

In weinige woorden las nu de secretaris voor, wat de gepijnigde had beleden. Hij had aan den heer la Chapelle beloofd, om tegen den dag van de H. Magdalena, als wanneer hij hoopte met eenigen zijner vertrouwde makkers de wacht te hebben aan de poort van Coignes, die poort voor den vijand te openen en dezen gelegenheid te geven om de stad bij verrassing in te nemen, waartoe hij seinen had bepaald.

- Vandaar dan dat roepen van die des vijands: ‘alles maar geborgd tot st. Magdalena!’ of ‘ge zult Magdalena naschreijen!’ Dat wordt duidelijk genoeg. - En wie zijn uwe medepligtigen - vroeg nu Guiton - Pierre Dubourg? Doch geeft hem eerst een dronk wijn; hij zakt anders ineen.

Den half bezwijmende werd een beker wijn gereikt.

- Eerst even gesmeerd, dan loopt het rad makkelijker - zeide de hellebardier, die zich met deze dienst had belast, zachtkens tot zijn' medehelper.

- Dan kan ik er noemen, waarop de heeren wel luttel vermoeden zullen hebben. - En hij begon hierop verscheidene inwoners, vooral uit de R u e d u M i n a g e te beschuldigen, waarbij men menigen twijfelenden blik op Dubourg zag vestigen, velen het hoofd schudden zag.

Wij mogen dan ook vertrouwen, dat die aantijgingen ongegrond werden bevonden, uit hoofde wij niet vermeld vinden, dat deze eenig gevolg hadden. Enkelen, die op praesumtie werden ontboden en ondervraagd, werden al ras ontslagen. Dubourg onderging de straf voor spionnen en verraders bestemd, en werd gehangen.

- Ik vrees toch, dat dit geval u weder hier en daar kwaad zal doen, Guiton - sprak zijne bekommerde echtgenoote, kort nadat het hier vermelde was voorgevallen. - Ik hoor van tijd tot tijd hoe men mompelt, dat uwe gestrengheid al te groot is, en gij de teugelen des gezags wat strak houdt.

- Melieve, ik vraag u, wie zal langs smallen, hobbeligen weg langs eene diepte rijdend, de paarden niet wel in 't stuur houden, maar hen hunne capriolen laten maken? En zoo is het met de stad in dezen. Ik heb mijnen eed als maire gedaan, om alles ten beste der burgerij, ter harer handhaving bij de pivilegiën en tot behoud dezer veste te doen. En daarin mag ik niet te kort komen.

Met eenige bezorgdheid zag de veertienjarige Marguerite haren vader aan, wiens meerdere warmte zij dikwerf miskende als drift en verstoordheid. Hij bespeurde zulks aan

de ongeruste blikken, welke zij nu op haar vader sloeg, dan op hare moeder liet dwalen.

- Ach, vader, onze beste moeder was zoo bekommerd wegens u. Zij heeft dezen middag nog geschreid.

- Is er dan iets bijzonders geweest? - vroeg Guiton. - Wat was er, Judith?

- Ik had de vrouw van sieur de la Goûte hier - sprak nu Guitons gade - en die liet zich eerst behoedzaam, doch later kwaadaardiger, vrij wat verluiden over de mannen, die in dezen tijd het roer van zaken in handen hadden. Alles onder den schijn van bekommering. Doch met dat al had gij het regt verwrongen, door toe te staan dat neef Jacques en Tartas de zaak wegens het dooden van Portier, dien Engelschen soldaat, voor honderd kroonen met den kapitein van diens kompagnie afmaakten. Zij gaf onder de hand ook te kennen, dat sommigen verdenking tegen u voedden, als of gij nog veel voorraad hadt, waarop gij woekerwinst zocht te maken. Zij haalde ook nog op van Colin, en meende dat diens wraak u nog wel eens zou treffen.

- Ware ik hier geweest, dan zou ik die ongeluksprofetes mogelijk beter ingelicht, of misschien de deur gewezen hebben. Men moet haar slechts laten praten, dan weet ieder wat zijne vijanden van hem uitstrooijen, altijd gezien door het vergrootglas harer kwaadaardigheid. Ik wist dit alles echter, lieve, en het spijt mij, juist omdat hij onze neef en een Guiton is, dat hij er inderdaad te gemakkelijk afkomt. Mijn wensch was dat in geenen deele. Doch bekommer u daarover niet, mijn beste, - en hij had den arm om zijne vrouw heen geslagen. - Laat ons nog genieten wat God ons gunt, en in de eerste

plaats elkanders bijzijn en dat onzer kinderen. Het oordeel, het regte oordeel over mij wordt hiér - hij wees op zijn hart, daarop hemelwaarts - en daarbóven gesproken.
- Het heeft wat lang geduurd, ik heb honger gekregen.
- Ik zal zeggen, dat men aanrigt.
- En hoe maakt het Françoise?
- Ik was tot straks bij haar boven. Het lieve kind vervalt zeer.
- Ik ga nog even bij haar. Na weinige oogenblikken keerde Guiton terug en allen begaven zich nu naar het gewone eetvertrek, waar de disch aangerigt is. Op het eerste gezigt reeds mogt de netheid en zekere pracht, althans voor die dagen, in het oog vallen. Een helder wit, fijn damasten tafellaken, zij het dan ook niet nieuw, een proefstuk van Vlaamsche of Hollandsche weverij, dekt den disch. Daarop ziet men borden van het toenmaals door geheel Europa gezocht Delftsch aardewerk, later slechts voor het Japansche of Chinesche achterstaande. Zilveren kroezen, gedreven of met snijwerk, staan bij ieder couvert. Een zeer massief zilveren olie- en azijnstel siert den disch. Guitons gade wist, dat haar echtgenoot in deze wat weidsche wijze van leven zijn behagen vond, eene zucht die niet was verminderd of verzwakt sedert hij de waardigheid van maire bekleedde. Mogten nogthans eetlustige lezers, waren zij daar tegenwoordig geweest, hunne verwachtingen van het te houden diner daarnaar hebben afgemeten; zij zouden zich eene groote teleurstelling hebben bereid. Weinige, zeer weinige zijn de spijzen daarop gebragt, geene keus latende zelfs. Het gebed wordt gedaan, en met een dankbaar, hoewel dan met be-

klemd gemoed, wordt den Gever van elke, ook van deze gave, innige dank gebragt. Immers, zij hebben nog, terwijl zoo velen ontberen. Het streele den smaak niet, het voedt. En God weet, en ook hongerenden weten, hoeveel dit zegt. - Wreed is de behoefte. Zij is de strenge, dringende zijde aan onze opvoeding hier. De hand moest hard wezen op dit punt, de Vaderhand - omdat onze trek tot traagheid zoo magtig is.

- 't Is al weder boonen - zegt Guiton, op een der beide schotels ziende, terwijl in den anderen een stuk of stukje gezouten vleesch ligt, klein genoeg, al was het voor een' enkel' kloek eter.

Men schikt zich tot het maal. Hard zijn die boonen, taai is dat vleesch, waarvan Guiton een klein stukje, zijne vrouw niets neemt, terwijl het overige onder de drie kinderen, de beide oudsten reeds wat wederstrevend tegen die schikking - wordt verdeeld.

- Komt, gij moet er van groeijen, kinderen - zegt de vader, en hij geeft het met meer mildheid, meer zelfopoffering, dan wij kennen, of ons voorstellen kunnen welligt. - De oudste, Marguerite, láát het zich geven; haar kiesch gevoel zegt haar reeds, dat zij dit niet weigeren moet, dat zulks aanleiding zou geven tot opheldering, tot woord althans, waardoor het ouderhart zeer zou worden gedaan.

- Wacht - hooren wij van haar tot de zevenjarige Suzanne - gij hebt daar een stukje, waardoor eene zenuw of zoo iets loopt. Laat ik u met het mes helpen, - en onbemerkt verruilt zij het grooter stuk van haar bord met dat op het bord van haar zusje. Een blik der kleine vol verrukking dankt haar.

- Er was immers gisteren nog een stukje van het versche vleesch over, Judith? - zegt Guiton tot zijne echtgenoote. - Gij moest dat nemen. Dat is beter voor u dan pekelvleesch.

- Dat is er niet meer, Jean. Ach, gisteren avond kwam de man van de vrouw hier achter, bitterlijk klagend over hare zwakte, vragend of ik iets voor haar had, dat slechts voldoende was om dat gevoel van wee en flaauwheid te doen wijken. Ik heb het, een klein stukje voor Françoise daaraf houdende, weggegeven.....

- Weggegeven! - Het mogt zoo heeten. Het was het regte geven, het geven met opoffering, met vergeten en verloochenen van zich zelve geweest, zóó en eeniger-mate met die opoffering van zich zelve, met verzaking van wat eigenbelang en zelfs het berekenend verstand zou hebben geraden - zóó en eenigermate met zulke opoffering, als waarmede de reine, goddelijke, liefdevolle eens zich-zelv' overgaf. - En zóó geven, dat konden en deden er meerderen in die benarde veste, een Tiraud, Duprat (dat de namen van die braven hier na ruim twee eeuwen nóg worden gelezen!), die als eene weduwe de Prosni en anderen, door geen eigen nood, door geen bedenking der eigenbaat zich lieten wederhouden van, als onder het oog des gebreks, nog te hebben voor-, af te staan aan den armer' dan zij. Daar werd véél ingelegd. - Hoeveel moeten zij geven die dat doen van hunnen overvloed, opdat zij niet te verre achterstaan, die overvloed niet beschamend, verwijtend, beschuldigend, verontrustend worde!

- Blijft gij nu dezen avond bij ons, vader? - vleide Suzanne, die na den maaltijd aan haars vaders kniën stond.

- Ik mag niet, lief kind! Ik moet nog naar mevrouw de prinses, en heb eerst nog een paar bezoeken af te leggen. Ik moet ook nog gaan zien op de wallen. Wacht niet naar mij. - De laatste woorden waren gerigt tot zijne vrouw.

Negenentwintigste hoofdstuk.

Toen Guiton buiten zijne woning trad, vond hij het weder vrij wat veranderd. Wel was het sedert een paar dagen, vooral het saizoen in aanmerking genomen, wat ruwer geweest; doch het was dien dag onverwachts zoel geworden. In den namiddag lieten zich bepaalde voorteekens bespeuren van harden wind; maar deze stak thans zoo hevig op, dat het inderdaad een storm mogt heeten. Wij zullen dit natuurtooneel in zijne uitwerkselen, die het voor la Rochelle kon hebben en inderdaad scheen te weeg te zullen brengen, niet weder beschrijven. Genoeg zij het. dat de dijk van den kardinaal andermaal zeer werd geteisterd, zoodat op ééne plek twaalf vademen daarvan weggeslagen, of althans vrij wat gehavend werden. Onvermoeid, als de spin haar net, waarin eene moedwillige hand sloeg, en even als dit dier soms, met bijna het laatste wat hij vermogt, liet de Richelieu die schade herstellen, gelijk hij over het geheel zich vaster scheen te klemmen aan de

volvoering van zijn plan ter inneming der stad, naarmate de zwarigheden waarmede hij te kampen vond, vermeerderden en onoverkomelijker schenen te worden. Het volk van Frankrijk mogt naauwelijks in staat wezen om op den duur de lasten te dragen door de aangewende kosten gevorderd, den koning mogt het beleg reeds lang vervelen, de koninginne-moeder mogt de Richelieu allerlei hinderpalen in den weg leggen, grooten mogten diens altijd vergrooten invloed met het oog van den nijd en der verontrusting beschouwen, de hoofden in het kamp onwillig worden en de soldaten lijden onder velerlei bezwaren aan eene belegering van dien aard vast, groot mogt in het koninklijk leger de sterfte wezen; - hij en zijne positie in dezen bood trekken van overeenkomst aan met den gang dien Jean Guiton thans ging, mogten ook beider doeleinden zeer uiteenloopen. De kardinaal had zijn: ‘ik wil, het zal!’ gesproken; - met een: ‘ik had het mij nu eenmaal voorgenomen’ vervorderde Jean Guiton zijn weg. - Stil en als uitgestorven waren la Rochelles straten. De verzwakten schenen zulk weder te zeer te duchten, dan dat zij het waagden zich daaraan bloot te stellen. Zoo alleen, in dien storm, door windvlaag op windvlaag, die dreigend over de stad gierde, aangegrepen, als wilden die hem ter nederslaan; zóó, dit voelde hij, stond hij bijna ook in dien drang der tijden. - Hier en daar viel een lei, een pan van eenig dak, de straat onveilig makende. Zietdaar mijne Colins, mijne Ferrières, mijn' de la Goûtes, dacht hij, en een trek van bitterheid kwam op zijn gelaat. ‘Ik ga toch!’ - sprak hij in zich zelf.

Wij zullen hem niet op al zijne schreden vergezellen. Guiton troostte, sprak moed in, gaf. - Guiton wees aan,

verordende wat hij rekende dat tegen den vijand beschermen, dien vijand afbreuk doen kon. Eerst tegen half tien ure bevond hij zich aan de woning van mevrouw de Rohan.

- Is mevrouw de prinses nog te spreken, vriend? Wil anders slechts zeggen, dat ik hier was en mijne gebiedenisse heb verzocht.

- Verkiest de heer maire even te wachten? Wij hebben wel reeds de avondlezing en het gebed gehouden, heer; doch ik geloof dat ik het toch maar even zal vragen. Verkiest mijnheer de maire zoo lang in dit vertrek te treden?

Na weinige oogenblikken trad de reeds bejaarde huisbediende, met een' zilveren blaker in de hand, in het spreekvertrek en verzocht den heer Guiton hem te mogen geleiden tot zijne meesteres. - Zij bevond zich alleen.

- Mijnheer Guiton, uwe komst zoo laat? Er is toch geenerlei ongeval?

- Verschoon mij, mevrouw de Rohan. Er is geenerlei ongeval dan wat tot den dagelijkschen druk des tijds kan worden gerekend.....

- Wij lazen zoo even nog: ‘Schikt u in den tijd; want het is een booze tijd;’ en ik dacht daarover nog na. Hoe is het in de stad gesteld?

- Naar het ligchamelijke op vele plaatsen treurig, zeer treurig. Gebrek en daaruit ontstane krankheden rapen er velen weg. Ik zag weder hartbrekende tooneelen. Doch bij verre de meesten blijft de moed levendig, de volharding onverwrikt, hun besluit vast. Ik heb dezer dagen onzen gezanten in Engeland weder nog brieven doen toekomen, waarin ik aandring op- en smeeke om spoedige hulp. Gave God uitkomst! Ik heb aan koning Karel geschreven, dat ‘ons onschuldig bloed druppelen zou en roesten op

zijne kroon en die van haar glans berooven, dat het voor God en menschen tegen hem zou schreijen' - eindigde Guiton, die de laatste woorden sprak op een toon, die diep gevoel met een inmengsel van weêrzin en wrevel verried.

- De vraag 'van waar zullen wij brood nemen?' wordt eene zeer pijnlijke dezer dagen, heer Guiton, ik weet zulks. Voedsel is er naauwelijks te bekomen, hoewel ik hoor, dat er zijn die nog hebben.

- Om wie ik wel gedacht heb, mevrouw, dezulken kennende. Doch hoe zou krachtiger maatregel dezen verbitteren, het getal der misnoegden vermeerderende! Evenwel.....

- Ach, dat ik hadde! Edoch het is zoo verre gekomen, dat ik eergisteren bevel heb gegeven, om het eene der twee koetspaarden die mij nog overig waren, te doen slagten. Moest ik ook het andere missen, dan kon ik (en de zeventigjarige wees daarbij op hare voeten, die zij in flanel of baai gewikkeld, in eene soort van tasch had gestoken) mij noch ter kerk, noch elders heen begeven.

- Wij hebben nog gehoopt op een weinig oogst onder de stad; doch dat heeft de vijand bedorven.

- Wat zal dan het einde zijn? – En toch acht ik het met David beter in de handen des Heeren te vallen dan in die der menschen, die ons de hunne, naar ik dezen middag vernam, weder zullen toesteken.

- Eene kardinaalshand? - vroeg Guiton wat schamper.

- Daarover moet worden gedacht, naar een onzer vrienden uit het leger mij schreef.

- Nimmer! - sprak de maire, na eenige oogenblikken zwijgens. - En, mevrouw, wanneer er een is die

klaagt, dan zal ik den laffe wijzen op u. - Mijn God mag zoo veel vastheid en trouwe vergeefsch wezen?

- Wat is het weinige levens dat mij nog kan overblijven, heer Guiton? Mogt ik dat kunnen prijs geven, en daarmede onze heilige zaak, ons huis, de mijnen tot hun goed regt helpen! Heer Guiton, gij behoort wel onder degenen, die niet hunnen overvloed hebben behouden, bij het gebrek van zoo velen. Mag ik u iets zenden? Beschouw het - eindigde zij met een flaauw lachje - alsof ik in betere dagen u een stuk wild van onze goederen zond.

- Wij hebben nog gezouten vleesch, prinses - was het beleefde antwoord. - Niet te min zal ik gaarne iets, doch een klein deel is genoegzaam, ontvangen voor mijne vrouw en onze lieve zieke.

- Daarnaar verzuimde ik u te vragen. Hoe gaat het uwer Françoise?

- Treurig, mevrouw. Ik vrees dat wij haar zullen moeten missen. Maar wie kan in dezen tijd verwachten, dat zijn huis wordt gespaard?

Had Guiton, bij het gewagen van overgave der stad aan den kardinaal, zijn ‘nimmer’ gesproken; zijne vastheid op dat punt zou spoedig op meer dan ééne zware proeve worden gesteld. Niet allen binnen la Rochelle waren, als hij, bereid om voor vrijheid en godsdienst alles op te zetten, alles te verduren. Stonden een Tessereau, Thevenin, Toupet, vooral Defos, en de meesten der burgers hem trouw ter zijde; anderen onttrokken zich, werkten den maire tegen, sommigen hunner geperst door den nood, uit zwakheid of door andere drijfveren bewogen. - Men zocht soldaten en matrozen tot desertie naar 's konings leger te verleiden, hetgeen bij eenigen gelukte. Guiton

vaardigde eene proclamatie uit, dat allen die daarop betrapt werden, verleiden of verleiders, met den strop zouden worden gestraft.

Stonden neringen en handel stil; de winzucht van sommigen weet dit aan den maire, en meer of minder verholen slaakte men daarover klagten, die velen naar spoedige verandering van dien staat van zaken deden haken en hen onwilliger maakten tot diensten als die, waartoe zij thans waren geroepen.

Onder den schijn van eerbied voor de regten des konings, laakte men Guiton's houding en gedrag tegenover de leden van het hoog geregtshof, welks gezag door de instelling van den raad van defensie inbreuk leed en in de gevangenneming van Colin was verguisd. - Deze had zich allengskens aan het hoofd der misnoegden gesteld en zijne ambtgenooten, in de eerste plaats Ferrières en Desmarets, overgehaald om heimelijk een vonnis tegen Guiton en de overige leden van den raad van defensie te slaan, waarbij ieder lid daarvan tot eene boete van 12000 livres, de maire daarenboven tot onteerende straf werd verwezen. Guiton hield hen nochthans in het oog, en zijn gedrag deed hen vermoeden, dat de zaak was uitgelekt. Ferrières en Desmarets namen de gelegenheid waar, dat de eerste als burgerkapitein de wacht had aan de P o r t e d e C o i g n e s , en begaven zich naar het koninklijk leger. De vlugtelingen werden beiden voor overloopers en verraders, hunne goederen verbeurd verklaard, hunne vrouwen en kinderen gebannen. Colin werd in de gevangenis geplaatst. - Het wakend oog, de krachtige hand van Guiton bedwong of verijdelde elke tegenwerking. Het volk leed stil, stierf zwijgend en gewillig voor goed, dat zij

heiliger en duurder achtten dan het leven. - En onverwrikt bleef Guiton zijn' gang gaan, de algemeene zaak het eerst en digtst ter harte nemen, ook toen kort nadat het kind hem was ontvallen, waarvoor zijn vaderhart bezorgd was, zijne tweede dochter, Esther, hare zuster spoedig volgde. - Het is de avond van den dag, waarop Guiton het lijk van de laatstgenoemde ter aarde heeft besteld. Zijn vriend Defos komt bij hem. Na het verlies besproken, troost gereikt te hebben, hoort hij van Guiton:

- Hopen op beter leven! Mijn hemel, Defos, hoe dikwerf worden wij daarop gewezen, welsprekend gewezen soms, maar dat meestal, om het, ik mogt zeggen, bij ons neder- en ter zijde te leggen, totdat het ons eens meer te stade zal komen. Ik vroeg dezen morgen nog, toen ik bij Esther's lijk stond, en haar moeder en ik den laatsten blik wierpen op dat bleek en koud, maar altijd lief gelaat: - Als wij toch niets anders hadden en kregen dan de kleine spanne tijds hier, en die vaak zoo zorgelijk en smartvol... Het zou toch vreeselijk zijn! Ik mogt er dezen middag nog met mijn vriend Salbert van spreken. - In zulken tijd denkt men gelukkig niet - zeî hij - aan zoo menig bezwaar als het twijfelziek verstand anders wel oppert. - Ik en duizenden met mij hier behoeven thans die verwachting wel zeer, om door zoo bezwaarlijk een leven onzen gang te gaan en te doen wat onze hand te doen vindt, om niet te versagen of te vertragen. En dat moeten wij niet, dat mogen wij niet.

- Men wil ons hier tegenwoordig gaarne de Enceladons noemen en ons met Briareus vergelijken. Moge het dáárin waar zijn, dat wij ook, tegen de aarde geworpen, ons des te sterker gevoelen, daarvan opstaande. Uw woord geeft

mij moed, om met u te spreken over zaken der stad, waarover ik anders, aanmerkende uwe positie, zou hebben gezwegen.

- Is er dan iets? - vroeg Guiton, zich oprigtende uit zijne meer gebogene houding, terwijl hij een paar malen bijna ongemerkt toch ietwat hevig met het hoofd schudde, als of hij iets belemmerends, eenigen last poogde af te schudden.

- Wij zijn verwittigd, dat er morgen twee edellieden, alhoewel van niet zeer hoogen rang, uit het leger herwaarts zullen komen. Zij zullen naar bekenden in de stad vragen; evenwel zullen zij het wezen, die weder onderhandelingen zullen trachten aan te knoopen. Een Roomsch geestelijke of monnik zal hen vergezellen.

- Dat geleuter en dat parlementeeren is alles koorn op den molen voor de laauwen - sprak Guiton blijkbaar ontevreden.

- Maar het barsche afwijzen niet minder moeijelijk. Dan geeft men ons de schuld, dat alles op onzen onwil afstuit. Ik heb dat reeds vaak moeten hooren.

- Doch wat zal die monnik daarbij?

- Ik weet het niet. Maar men zou eene conferentie vragen. Misschien doet hij meê. Als een kardinaal minister en generaal wordt, kan een monnik wel parlementair wezen. Dat is toch wel het minste wat hij kan vragen.

- Wij zullen zien en van onzen kant eene batterij van gelijk kaliber tegenover de hunne stellen. Ik zal morgen ochtend Palinier of eenig' ander' onzer leeraars vragen, dat zij zich gereed houden tot een mondgesprek, als zulks noodig mogt zijn.

Den volgenden dag was de stedelijke raad ter naauwernood

vergaderd, of men ontving daar berigt, dat er aan de poort twee edellieden waren, die eenen tamboer hadden vooruitgezonden met verzoek, dat hun mogt worden toegestaan een mondgesprek met sieur de la Goûte en Toupet, als zijnde deze hun van vroeger dagen bekend. Zij verzochten te gelijk toelating en vrijgeleide voor Cyrille de Laval, een' monnik, die om bijzondere belangen en geestelijke aangelegenheden sieur Gauvain verlangde te spreken, en dan ook, indien hem zulks werd vergund, toegelaten te worden bij mevrouw de prinses.[1)]

Na korte beraadslaging wordt het verzochte toegestaan; doch nu vragen de beide heeren, dat iemand uit den raad bij dit mondgesprek adsisteere. De monnik zou langs een' bepaalden weg naar de woning van den kranken sieur Gauvain worden geleid. Het zou geheel aan de prinses de Rohan worden overgelaten, of deze den Franciskaner wilde te woord staan.

- Ik dacht, dat wij dien monnik ook hier zouden krijgen. Op zulk eene conferentie had ik niet gerekend. Een bewijs te meer, dunkt mij, dat de kardinaal het beleg moede is, maar gaarne aan de eer wil blijven, waarom hij dezen omweg verkiest - sprak Guiton tot zijn' vriend.

Wij laten den raad zijne werkzaamheden voortzetten, alleen nog vermeldende, dat er na verloop van een uur een verzoek kwam van wege pater Laval, en dit onder-

1) De latere komst van Cyrille de Laval, Franciskaner, had reeds vroeger plaats. Wij rekenden het evenwel eene geoorloofde vrijheid, om ons in bijzaken niet te zeer aan tijdorde te binden. Te meer omdat hij kwam handelen over de komst des konings in la Rochelle en de wijze waarop die kon plaats vinden.

steund door sieur Gauvain, dat het hem vergund mogt zijn drie dagen in la Rochelle te verblijven?

- Drie dagen? Ik maak daarin eenige zwarigheid, mijne heeren. Wat heeft de man daar zoo lang te doen?

- Ik weet, heer maire - hervat nu Mocquay, dat de pater het huis van sieur Gauvain in Laleu heeft betrokken en het voor overlast gevrijwaard. Hij moet vroeger de biechtvader van Gauvain zijn geweest. Deze biedt ook borgstelling aan voor 's paters rustige en onzijdige houding alhier.

- Ter wille van sieur Gauvain - sprak een ander.

- Indien de heeren het goed vinden, laat hem dan vierentwintig uren blijven en schrijven wij de gedeeltelijke weigering toe aan den grond dien wij inderdaad daarvoor hebben, dat er, indien al niet door pater Laval, dan door eenig' ander' van zulk verlof ligtelijk misbruik kon worden gemaakt. Ik houd niet van zulke potkijkers.

Met deze boodschap keerde de dienaar terug.

Wij begeven ons thans met de drie gecommitteerde heeren naar de ‘P o r t e d e s d e u x M o u l i n s’. De wachtkamer wordt hun ingeruimd. Na de eerste begroetingen zegt de la Fitte:

- Ik hoop, mijne heeren, nadat ik u alvorens gedankt heb voor uwe bereidwilligheid, dat wij, als zonen van één vaderland, als Franschen, met elkanderen vrij en open zullen kunnen spreken en het welgemeende woord een toegenegen oor zal vinden. Onze vroegere bekendheid met elkander zal wel geen reden zijn voor u om mij uw vertrouwen te weigeren.

- Gij zult mij wel niet euvel duiden, heeren, dat ik, schoon niet met u bekend, in uw gezelschap kome -

hervatte Veronneau - hebbende de raad hierbij eene meer gebruikelijke wijze van doen gevolgd.

- Wij wenschten dat onze woorden door al de inwoners der stad en des noods door geheel Frankrijk wierden gehoord, als zijnde woorden des vredes, of die althans den vrede kunnen brengen, waarnaar voorzeker elk goedgezind Fransch hart haakt.

- Als het op vertrouwen aankomt, de la Fitte - nam nu Toupet het woord - gij weet, dat ik u niet, ondanks gij tegenover ons staat, de hand zou hebben gereikt, indien ik u dat niet volkomen schonk. En daarom, zooals gij zegt, vrij en open! Wij hebben nu als van weêrszijden gecommitteerden pligtplegingen genoeg gemaakt. Hebt gij werkelijk voorwaarden, en welke?

- Voorwáárden minder, vriend Toupet en mijne heeren, meer voorstellen - gaf nu de la Fitte ten antwoord, die zijn diplomatiek standpunt, of liever zijne houding als gecommitteerde, niet zoo in eens ter zijde scheen te kunnen zetten. De koning is wel overtuigd van uwe oude verknochtheid aan de leliën, die gij in 't hart draagt, van uwe goede gezindheid jegens zijn' persoon en van uwe getrouwheid hemwaarts, die dan ook is gebleken uit uwe weigering om u te begeven onder andere, vreemde heerschappij. Daarvan moest ik u verzekeren. Uit dien hoofde heeft zijn doorluchtig heerschap, de kardinaal...

- Daar komt deze in plaats van den koning - viel Veronneau hier, misschien wel wat voorbarig in.

- Hij is immers des konings minister, uitvoerende wat zijne Majesteit wil...

- En niét wil... - liet de ander er snel en vinnig genoeg, hoezeer dan ook met allen grond en reden, op volgen.

- In dezen doet de minister niets anders dan u den goeden wil des konings en diens mededoogen bekend maken wegens den ongelukkigen toestand uwer stad die, wij weten zulks, ten uiterste van ellende is gebragt. Men heeft u diets gemaakt, dat het op het verderf van uwe godsdienst is aangelegd. Ik kan u verzekeren, dat gij deswegens niet zult worden bemoeijelijkt. De ondervinding leerde te over, dat het zwaard een slecht en onmagtig bekeeringsmiddel is. 't Is God, die de harten moet bewegen. En nu, ziet, heeren, den toestand uwer stad aan. Hebt erbarming met u zelven en met de duizenden van ongelukkigen binnen hare muren.

- Maar op welke voorwaarden, heeren? - vroeg Toupet.

- Die kunnen wij u, als wij zeiden, niet opgeven, die niet kennende. Doch gij zult den heere de Richelieu handelbaar vinden; ik geloof zulks. Hij zal u op het fort la Fon wachten, wanneer er eene bezending van de stad komt; ja, hij zal zelf, of door gemagtigden, onder de muren uwer stad onderhandelen, wanneer gij ons gijzelaars zendt. Natuurlijk laat zich verwachten, dat gij, na zoodanig gewapend verzet, uwe onderwerping aan onzen vorst zult moeten betuigen. Van eigenlijk verdrag toch kan tusschen koning en onderdaan geen sprake zijn. Dat moet gij erkennen, en wel dubbel dit toegeven, als men ten einde raad is gebragt.

- En wel door?... vroeg de la Goûte, die door den vriendschappelijken loop der conferentie meerderen moed scheen te hebben gekregen om zich daarin te mengen.

- Waardoor? Misschien, wanneer gij eigenhandig de bolwerken en versterkingen aan de P o r t e d e C o i g n e s opgerigt, slecht.

- Zulk een voorstel zou ik bezwaarlijk durven doen, heeren - liet nu de la Goûte beschroomd vernemen, die daardoor zijnen medegenooten het antwoorden bespaarde.

- Laat dan den koning binnen uwe veste, aan het hoofd van tweehonderd der onzen. Hij zal niet binnen in uwe stad gaan ...

- De la Fitte - viel hier Delon in - bedenk dat gij niet moogt beloven, wat koning Lodewijk bezwaarlijk zou kunnen goedkeuren.

- Wij spreken immers van mogelijke - en niet van bepaald te stipuleeren voorwaarden. - Ik wil nog eenen anderen voorslag doen, of dié welligt door onzen vorst zal worden aangenomen. Indien gij uwe stad aan de P o r t e d e C o i g n e s niet wilt ontmantelen, sloopt dan een der torens aan de haven.

- Wij zouden die des noods alle drie willen sloopen - liet Toupet zich vernemen. - Wat dunkt u, de la Goûte, Veronneau?

- Ik betwijfel het in geenen deele - antwoordde de la Goûte. - Het is inderdaad gunstiger ...

- 't Is waarlijk ál te wel - hoorde men van Veronneau; doch dit wel wat op een' toon, die een' blik van Toupet uitlokte, die scheen te moeten vragen, hoe hij dit meende.

Den loop en inhoud eener conferentie, die meer dan drie uren duurde hebben wij in 't kort opgegeven, ten einde tijd te krijgen om te zien, hoe onze pater zijnen tijd doorbragt.

De Laval begaf zich, beleefdelijk geleid door een' rotmeester, naar de woning van Gauvain. Wel wierpen sommigen die hem ontmoetten, hem blikken na, die bevreemding verriedden, vermits het gezigt der monnikspij in de

stad zeldzaam was geworden; doch het geleide scheen voldoende oplossing. Met blijdschap en bewijzen van achting werd hij door sieur Gauvain ontvangen, met dieper' eerbied door diens gade. Mogt alles in de toch sedert lang niet meer drukke en levendige woning stil toegaan; die stilte was grooter. En toch was het alsof een verhoogd levensgevoel zich had medegedeeld aan al de huisgenooten. Ieder was ijverig ten dienstbetoon. Evenwel behoefde de pater zoo weinig. Was het kieschheid, had hij het opzettelijk alzoo gesteld welligt? - doch dringend verzocht hij het allereenvoudigste voedsel, omdat hij voor dien dag verpligt was zich daaraan te houden. De man wien alles ten dienste zou hebben gestaan begeerde schier niets. - Hij zonderde zich eerst met den heer, later met de vrouw des huizes, daarna met de weinige dienstboden af, die eenen voor hen heiligen pligt vervulden, waarvan de meesten den stillen zegen aan hun hart schenen te ontwaren. Het was trouwens pater de Laval, voor wien zij dat hart hadden ontlast, en die woorden der waarschuwing, der opwekking en bemoediging, maar altijd woorden van liefde en ernst voor hen had gehad, die tot allen, krachtens zijn ambt, het a b s o l v o t e i n q u a n t u m e t c. had gesproken.

Slechts bij een' enkelen scheen er een inmengsel van wat anderen aard nevens en met dat gevoel te zijn gekomen. Wij zouden het ten minste vermoeden, wanneer wij een' knecht, onder zijnen arbeid tamelijk luid hooren zingen een lied aan de Maagd gewijd:

Reine des Anges et des Saints,
Mettez fin aux mauvais desseins

De ces héretiques rebelles,
Qui se plaisent à renverser
Vos autels et à traverser
Les ames qui vous sont fidèles.

- Is dat de ijver, dien ik u als den regten heb aangeprezen, mijn zoon? - vroeg de pater, die de deur opende van zijne kamer, waarheen hij zich in afzondering had begeven, nog met het brevier in de hand.

De knecht stond wat bedremmeld.

- Maar is het dan niet een geestelijk lied, vader?

- Dat is het, mijn zoon; doch daarin zijn woorden, die men te ligt bezigt en die toch verbittering voeden, die met de vermaning des apostels strijden: ‘helpt elkanderen teregt met eenen zachtmoedigen geest!’

Met deze woorden begaf zich de pater naar beneden tot zijnen gastheer. - Natuurlijk bleven de zaken der stad niet onbesproken, en de Laval nam die gelegenheid waar, om Gauvain te verzekeren, dat de koning tot zachtmoedigheid gezind was.

- Kondet gij den magistraat bewegen, om eenigen stap te doen, heer, die tot zoen kon leiden; ik ben verzekerd, dat men 's konings hart niet gesloten zou vinden.

- En ik vrees toch, eerwaardig vader, dat men daartoe niet zal komen, ofschoon men over den koning wel gunstig denkt, omdat men rekent, dat de kardinaal de Richelieu des konings oor heeft. En dezen wantrouwt men, zoowel om zijne kerkelijke waardigheid, als om zijn' persoon, niet erkennende de groote diensten welke hij dit rijk bewijst, en hem verdenkende als was hij uit op de verdelging der hervormden.

- En toch zal men slechts langs dien weg, door en met hem alleen, tot den koning kunnen komen. Vroeger zou ik kans hebben gezien, om die van deze stad onmiddelijk met den koning te doen onderhandelen; doch daarvoor heeft men den tijd laten voorbijgaan. Ik zelf heb dit, in December hier zijnde, den heer Mocquay nog aangeboden.

- Maar zouden zij dan waarlijk niet den ondergang hunner partij hebben te schromen?

- Als katholiek, vriend Gauvain, vertrouw ik, dat hunne dusgenoemde kerk eens moet te gronde gaan, gelijk zoovele partijen en secten in vroegere eeuwen zijn verdwenen. De Heer en zijne heiligen waken over de arke des behouds. Ik geloof evenwel niet, dat men de protestantsche secte, al wenschte men die ook uit ons land verwijderd, met eenen slag zou willen vernielen. Ziet slechts op onze verbonden met protestantsche staten, als ons verbond met de Nederlanden, en zoo veel toenadering tot Zweden, als men in den laatsten tijd heeft getoond en schier gezocht.

Er werd aan de deur getikt, en nu verscheen er een dienaar met een brief.

- Voor den heer pater - sprak hij beleefdelijk - van mevrouw de prinses de Rohan.

- Wacht de brenger op antwoord? - vroeg Gauvain.

- Ik heb hem zulks gevraagd, of dit mogelijk noodig mogt worden bevonden.

De Laval had inmiddels het briefje doorgeloopen en reikte dit aan zijnen hospes over met een: - Wat schrijft die dame op hare jaren nog fiksch! - Tot den knecht hooren wij:

- Wil den bode zeggen, dat ik mij op morgen ten

bestemden ure bij de prinses hoop te laten aandienen. Tegen elf uur komt de predikant tot zijn' gastheer.

- Ik vond het aardig als gij dien man daar nog aantroft. Hij zal immers te half elf komen.

- Kent gij dien Salbert?

- Zonder hem juist veel te ontmoeten, heb ik hem echter nu en dan aangetroffen. Hij is een der warmste voorstanders bij de protestanten en een vurig vriend van onzen maire. Men wil nochthans, dat hij overigens meer verdraagzaam is dan zijne ambtgenooten. Bij sommigen is hij van onregtzinnigheid verdacht. Daarom is hij ook wat onvriend, als zijnde een verdacht voorstander van Amyraut, met zijn' ambtgenoot Vintcent vooral, die nu in Engeland is.

- Ik moet ook nog nasporing doen hier, en wel op verzoek van een' officier in 's konings leger, zeker heer Barrière, naar het gezin van eene weduwe de Prosni.

- Dat is in de R u e s t . M a r ç a u l t , niet ver van hier.

- Ik behoef niet daarheen te gaan, als ik er maar naar liet vernemen.

- Dan zal ik zorgen, heer, dat gij het weet vóór uw vertrek.

Den volgenden morgen begaf zich de pater naar de woning der prinses. Haar dienaar was van zijne komst verwittigd, zoo werd hij terstond toegelaten. Zij ontving hem met eene uitdrukking der bevreemding.

- Mevrouw, ik begin met u dank te zeggen voor uwe heuschheid, dat gij mij wel een onderhoud hebt willen toestaan. De hertog d'Epernon, vernemende dat ik welligt in deze stad zou komen, droeg mij op om uwe hoogheid

van zijne hoogachting te verzekeren en naar uwen welstand te vragen.

- Ik dank u, heer, voor de moeite, gelijk den hertog voor zijne belangstelling, dat hij mij niet, als zoo velen, schijnt te hebben vergeten.

- De hertog heeft een goed geheugen voor zijne vrienden, mevrouw. Maar anders, wanneer men elkanderen zoo niet op den levensweg ontmoet ...

- En voeg er bij, heer, wanneer de zon der fortuin ons minder toelacht.

- Dan wijkt wat insect is, mevrouw; dat is de inconstantie der menschelijke gemoederen, waarover men zich niet te zeer moet beklagen, ziende op een' Heer, die het tegenspreken van zondaren als de zwakheid van zijne vrienden verdroeg - liet de pater volgen op een' toon, die mogt getuigen, dat de verlaten toestand eener dame van zulken rang hem trof, zonder den minsten zweem van een medelijden, dat vernederend had kunnen schijnen.

De prinses nam het woord, zoo als dat werd gesproken door de Laval, geenszins euvel op. Zij vroeg hem:

- En hoe gaat het mijn' ouden vriend? En, moogt gij mij dit beantwoorden, op welken voet staat hij met zijn doorluchtig heerschap, den kardinaal? - Bij het gewagen van den laatstgenoemde vertoonde zich een trek van afkeer op haar gelaat.

- Mijnheer de hertog ondervindt de nadering van den ouden dag. Jichtpijnen en dergelijke kwalen binden hem meer en meer aan zijne kamer. Zijne Genade is - ging hij wat langzamer en dit woord intonérende voort - dezélfde als altijd.

- En gij zijt in het leger hier voor de stad, pater? Een hoofdkuikken als toestemming volgde.

- Er moeten weder onderhandelingen zijn geopend.

- Ik kwam met twee heeren, die daartoe waren afgezonden, herwaarts. En hoezeer wenschte ik, dat dit werk een werk des vredes mogt kunnen worden!

- Dat wenschen allen, indien het slechts een eerlijke vrede mogt kunnen zijn. En een zoodanige alleen kan een einde maken aan een' staat van zaken, waarin de vijanden onzes vaderlands juichen. Doch ik vraag u, hoe heeft men met regt en verdragen geleefd?

Thans kwam een dienaar des huizes den heer Salbert aandienen.

- Ik had u van zijne komst verwittigd, heer de Laval. Nochthans, ik heb geene geheimen. Het is zijn gewoon bezoek, dat hij wekelijks bij mij aflegt.

- Als de heer Salbert, die immers predikant hier is, even weinig zwarigheid maakt om mij hier te ontmoeten, als ik om hem te zien, dan ...

- Zeg dan dat de ...

- .... franciskaner monnik de Laval - vulde deze aan, bespeurende dat mevrouw de prinses wat verlegen scheen met de titulatuur - op 't oogenblik hier is.

- .... Maar dat wij den heer Salbert met genoegen zullen zien, indien hij verkiest - eindigde nu de prinses.

Een oogenblik daarna verscheen Salbert. Vriendelijk, maar toch opnemend, zonder dat zulks in het oog loopend was, waren de blikken, welke beide geestelijken op elkander sloegen. De prinses stelde hen aan elkander voor.

- Ik had, in de stad zijnde, eene boodschap aan hare hoogheid, en meende niet te moeten heengaan op

en om uwe komst, heer Salbert, achtende het vertrek ruim genoeg voor ons.

- Mogt men elkanderen de ruimte die er is gunnen, heer; ik meen dat men alsdan dikwerf in vrede bijeen kon zijn, waar nu strijd is. Maar dat de een den ander' niet nevens zich duldt, maakt veelmaals zulk een peys en de rust onmogelijk.

- Zou men niet soms omtrent elkanderen wat al te ongunstig kunnen denken ook op dit punt? Doch dat wij ons in geen theologisch discours verdiepen, aangezien mevrouw - en hij boog zich een weinig tegen mevrouw de Rohan.

- Integendeel, heeren! De discoursen over zulke stoffe zijn, gelijk den heer Salbert wel bekend is, mij niet onbehagelijk, vooral in der minne.

- Gij schrijft ons wel te veel vijandigen geest toe, heer. En althans er zijn er onder ons, die de breuke die heeft plaats gehad in eene kerk, die als het kleed Christi moest wezen, wel zeer beklagen.

- Deed men dat en niet anders! Althans niets anders dan wat tot degelijke heeling der breuke kon dienen, namelijk, overtuígen. Maar zie hier binnen onze stad, zoolang reeds benard en benaauwd, zie naar buiten; en ik vraag u, is dat overtuigen? Heeft men dat ooit van van uwe zijde gedaan? Deed men dat de Albigenzen, de Waldenzen, de Hussiten, de protestanten?

- Heeft men tegen de verschillende ketterijen niet eerst gewaarschuwd, en later eerst tot geweldige middelen gegrepen, als de staatkunde zich daaronder mengde, of de kerk de straf aan den wereldlijken arm overliet?

- Maar zoo werd dan toch de eene of andere meening

met geweld voorgestaan en opgedrongen. En kan er overtuiging wezen zonder vrijheid van beproeven, zonder inwendigen drang tot aanneming, door de magt der waarheid te weeg gebragt?

- Zonder het laatste voorzeker niet; doch zonder vrijheid van beproeven en onderzoek, dan zeker wél. En dan voorwaar eene vástere overtuiging, als de millioenen bij millioenen in onze kerk bewijzen.

- Edoch, dat is geene overtuiging, als die eene eigene en welgefundeerde opinie moet zijn.

- Zij is wel ruim zoo vast en gegrond als die bij de protestanten, welke voorgeven de hunne te gronden op een Woord, dat zonder de getuigenis der kerk in de lucht hangt, en zonder de uitlegging der kerk al op zeer verschillende manieren verklaard kan worden. Daardoor is ook tot verwarring en strijd ruime aanleiding, als de vele twisten en afwijkingen onder u reeds getuigen. Hoe weinigen zijn het eens onder u!

- Wij verdienen dit verwijt. En ik wenschte dat het anders ware. Maar ook uwe eenheid, is wel geene groote deugd en niet te prijzen, vermits die uit dwang ontstaat.

- Zeg onderwerping, heer; en eene welgewillige, als die wij gaarne en van ganscher harte aan de kerk en die hare vertegenwoordigers, hare hoofden en vaders zijn, wijden. Ik zou geene andere positie wenschen.

- En ik zou die niet tot de mijne kunnen maken.

- Dat heerlijk Godsgebouw, waarvan Jezus Christus de hoeksteen is, heilige mannen als de zuilen zijn! Door eeuwen heen en onder schokken der tijden bestaande, door de waarheid gestijfd, door wonder gestaafd! Moeder der zondige menschen, die hen leidt met liefderijke hand,

altijd rijk, altijd mild, met de goederen des hemels! - en de Laval sprak met eene ingenomenheid, waarbij het hem misschien onverklaarbaar moest wezen, hoe anderen het hart sloten, afkeerig wezen konden, waar het zijne bevrediging van elke behoefte vond.

- Gij spreekt daarvan, heer, zoo als zij u voorkomt. Gij dweept met een eigengevormd toonbeeld, dat gij in 't licht plaatst; doch dat bij den fakkel van Gods Woord en in de geschiedenis, ook van onze dagen, wel eene keerzijde heeft, van waar het zich wat anders voordoet, en dat innemend schoone door zoo veel verkeerds wordt opgewogen, ja te niet gedaan, dat daarvan wel zeer weinig rest. Of wat wordt uwe kerk, wanneer men haar brengt aan den toets van Gods Woord? En kan iets daartegen mogen en toch nog christelijk zijn?

- Tegen het wel opgevat en uitgelegde Woord in geenen deele. Doch daartegen strijdt de kerk niet; zij is integendeel daarop gebouwd. Maar de verdere ontwikkeling van het godsrijk op aarde is aan die kerk overgelaten, met welke de Heer beloofd heeft te zijn.

- Gij erkent dus de kracht en het regt van dat Woord, heer de Laval?

- Altijd uitgelegd door de kerk.

- Die dus daaraan geen' anderen zin kan noch mag geven. Maar hoe verklaart ge dan en brengt gij uwe kerk in overeenstemming met het: - ‘Eén is uw Meester, maar gij zijt allen broeders?’ - Hoe met het: ‘Gij zijt tot vrijheid geroepen?’ - Hoe rijmt gij al uwe instellingen met het: - ‘Gij zult u geen geweten maken over spijs of drank?’ - Hoe uwe dienst aan Maria en uwe vereering van- en smeekingen tot heiligen, uwe geheele

uiterlijke eer- en offerdienst met het: - ‘Gij zult God uwen Heer alléén dienen en Hem in geest en in waarheid aanbidden?’ - Zie uwe leer aangaande de goede werken, in overeenstemming te brengen met het: ‘Wij zijn onnutte dienstknechten.’ - En wat heeft men in uwe kerk al ingevoerd, wat eigenlijk heidensch van oorsprong is! - Ik wil nog niet spreken over het bederf, dat in die kerk insloop, niet vragen wat priesters en leeken werden en op hare vervolgingszucht zien. - Maar al ware uwe eenheid dan niet ten koste van menschelijke en christelijke vrijheid verkregen; daartegen weegt te veel op, dan dat zij voor mij begeerenswaardig kon zijn.

- Maar, heer Salbert, al was er wat verbeterd kon worden, ook maar naar uw' inzigt en zin, al hadt gij eenig regt of liever eenigen grond om dit te vorderen ten aanzien van sommige verordeningen; - hoe zoudt gij 't keuren, als een kind eenige aanmerking meende te kunnen maken op eene moeder, en het ging heen en verwijderde zich van - en kantte zich tegen de moeder, in plaats van zijn verlangen met de meeste bescheidenheid voor te dragen?

- Doch die hervorming in de kerk heeft men gevraagd. Enkele personen en daaronder van hoog aanzien, kerkvorsten en kerkvergaderingen zelfs hebben deze noodig geoordeeld en verlangd. Ik vraag u, wat heeft zulks gebaat?

- En wat heeft het den protestanten gebaat, dat zij stoutelijk daaruit zijn gegaan, dan dat zulks twist en tweespalt heeft verwekt tusschen landen en in landen? Hoe heeft men weldra te over van uwe vrijheid gehad in uwe eigen kerk, en den petulanten geesten banden moeten aanleggen van formulieren! En toch is het bij u hier twist en daar twist. Ik voorzie weinig anders, heer, dan dat

uwe kerk of kerken een Babel zullen worden, en dat het er van heeten zal: ‘En sommigen riepen zoo en anderen weder anders. En de vergadering was verward; zoodat zij niet wisten, waarom zij gekomen waren.’ Evenwel - eindigde hij - wij mogen in dit opzigt lijnregt tegen elkander overstaan; als ménsch mag ik u alles goeds wenschen, en dat ook hier de beproeving zulk een einde neemt, dat gij die kunt verdragen, heer. - Hij had misschien onwillekeurig de hand naar Salbert uitgestoken, en deze weigerde niet die aan te vatten. Mevrouw de Rohan had des paters opregten deelnemenden blik, welken hij bij die laatste woorden op haar vestigde, verre van onwelwillend beantwoord. Zij kon 's mans standpunt zich verklaren, gelijk hij het hare althans niet uit de hoogte veroordeeld had. En ach! dat die drie menschen, zooals zij thans, verschillend maar niet vijandig tegenover elkander stonden, meer het beeld waren geweest van wie zich naar Christus noemden in Frankrijk en door de geheele christenheid heen - toén en nóg in onze dagen. Hoe veel twist, hoe veel strijds, hoe veel bloed, hoe veel tranen, zouden daarmede ons werelddeel zijn bespaard geworden! Hoe had la Rochelle een ander lot verbeid!

Kwam men echter in dit gesprek, gelijk trouwens wel was te verwachten, niet tot het punt, waarin men zich inderdaad met elkander kon vereenigen; naauwelijks gunstiger resultaat had het gesprek der heeren van den raad met de la Fitte en Delon. De voorslagen bleven voorslagen. In de stad wachtte men op gunstiger voorwaarden uit het leger; in het leger wachtte men die uit de stad.

Dertigste hoofdstuk.

- Hebt gij 't gehoord, Perrette - vroeg eene vrouw van de mindere klasse in de R u e d e s O r m e a u x aan hare buurvrouw, die des avonds van den dag, waarop plaats had hetgeen wij in 't vorig hoofdstuk mededeelden, buiten hare deur trad - er moeten weder heeren in de stad zijn geweest, die alles hebben aangeboden en gedaan; maar weêr teruggewezen zijn? De koning moet hebben beloofd, dat hij van ons eene stad zou maken als Amsterdam, maar dat dan de groote lui niets te zeggen zouden hebben hier.

- En weêr afgeslagen, buurvrouw? Och, de groote luî weten zeker niet, wat de mindere man er onder lijdt, alschoon Jean Guiton genoeg door de stad slentert, om het te kunnen weten. Er moeten er gisteren weder bijna veertig zijn begraven.

- Het wondert mij niet. Toen wij, 't is nu zeven weken, onze beminde Trude begroeven, vroeg ik al, wie

er dan nog zou gespaard blijven? Zoo'n lief kind! Ik vergeet het mijn' levens dagen nooit!

- Ja, buurvrouw. Mijne zuster verloor ze alle drie, en zit nu als Rachel, weenende over hare kinderen. Het mensch gaat er stellig ook meê heen. 't Is bittere ellende.

- Maar nu kan hij ook eens voelen hoe 't smaakt. Ik gun niemand kwaad. Intusschen... ik begrijp niet, hoe de mannen zich zoo laten ringelooren. En toch, mijn eigen kerel! Mensch, als ik tegen hém zeî wat wij nu met elkander hebben besproken; ik had een heidensch leven in huis.

- Ik zeg maar, als de koning zoo boos was en hij het zoo erg zou maken hier als zij wel zeggen, dan zou hij niet zoo telkens heeren sturen, om te vragen of zij hem hier in wilden laten.

- Weet ge, hoe het nog met onze stad zal gaan, buurvrouw? Net als met al die vaten sardijntjes van laatst. Daarvoor moet, een maand of wat geleden, heel goed geld zijn geboden. Maar neen, zij werden niet gegund. En toen zijn zij bedorven en weggegooid. Een mensch zou er immers vinger en duim naar likken. Wat eet ge nog wel? - liet zij er veel zachter op volgen.

- Ja, vraag mij dat. Het is een godswonder dat wij er het leven nog bij hebben gehouden. Evenwel, ik voel het en ben lang niet de vrouw van vroeger. Ik kon werken, en mogt ze met een lantarentje zoeken, die 't mij uit de handen zouden hebben genomen. Ik zou nu geen tiende part kunnen. Wij hebben eene poos nog wat haver gehad. Gister heb ik al leder gekookt, het schootsvel van mijn' man. Zij zeggen, dat daarin voedsel zat. Men krijgt wat in 't lijf, maar...

- Ik wou dat wij de schillen hadden, die wij vroeger aan de beesten gaven. Ik hoor, dat er een beetje koren is verkocht voor vijfennegentig l i v r e s . Maar daar komt uw man van de wacht. Ach God, men vindt de luî soms dood op hun post.

En inderdaad, nu reeds mogt ons de toestand der stad onhoudbaar voorkomen. Zoo veel teleurstelling moest ontmoedigen, zulke nood de laatste menschelijke kracht tot weêrstand doen bezwijken. Doffe moedeloosheid, lijdelijkheid heerschte er bij velen; ongebroken was ook nu nog het voornemen van verzet bij velen. Waar vonden dézen, Jean Guiton, Defos, mevrouw de Rohan aan 't hoofd, drijfveêr en steun? Nog bouwde men eenige verwachting op de oneenigheid die er tusschen de hoofden der vijanden, op de ziekten die in hun leger heerschten, was ook het uitzigt dat Frankrijk weldra met den Duitschen keizer en Spanje een' oorlog zou hebben te voeren, indien al niet geweken, dan toch uitgesteld. Vooral mevrouw de Rohan werkte, nu eens door hare persoonlijkheid, dan door te wijzen op de hulp uit Engeland, die nu zeker zou komen, op de menigte, en wist de wankelmoedigen te sterken, den neerslagtigen moed in boezemen, de schier bezwijkenden met geestdrift te bezielen. Indien ergens, dan hier bleek het, dat, mag de hoop aanvuren, de wanhoop ook hare krachten heeft. Gloeijende haat tegen den kardinaal, dien men als den listigen onderdrukker van de Fransche vrijheid beschouwde, deed het zijne. Doch al die drijfveren zouden ligt verlamd, beroofd van hunne elasticiteit zijn bevonden, had niet nog iets anders deze gestijfd, gesterkt, en eene veerkracht in de bezwijkenden bewaard, die hen ja kon doen vallen, maar niet wij-

ken. De krijger vermogt niet meer, veel nog de martelaar.

Zoo zullen wij het zien komen. Eerst nog voor iets anders eenige aandacht!

En hoe ging het Marie? - dat hebben wij vroeger gevraagd, wij doen zulks ook nu.

- Hoe hebt gij 't wel gevonden daar, Jeanne? - Wij hooren haar deze vraag rigten tot hare vriendin, die naar 't ons voorkomt aan zekere frischheid, welke iemand die van buiten komt vooral in het gevoel van wie aan kamer en ziekbed zijn gekluisterd, medebrengt, op de straat is geweest.

Op die vraag wendt Jeanne zich af en rigt het gelaat naar het venster. Wie haar had gadegeslagen, had haar de oogen ten hemel zien slaan en daarin eene traan bespeurd, die had haar weifelend gezien óf - zoekend wélk een antwoord zij daarop zou geven. En Marie's toestand zou voor die weifeling reden genoeg zijn geweest.

Hare stem klonk reeds schor, hol, naauwelijks een spoor meer dragend van die zilverklank van weleer, zoo liefelijk, zacht, maar zoo duidelijk en helder. Wij vinden haar op de kamer harer vriendin, nu geheel aan de kranke ingeruimd. Wij vinden haar daar in eenen fauteuil met rood Utrechtsch fluweel bekleed, waarlijk niet noodig om dat doodsbleeke van die vermagerde trekken te doen uitkomen. Het marmerwit van dat klamme voorhoofd, die oogen zoo hol en als in eene blaauwachtige krans geplaatst, dat spitse van dien neus, die albasterachtige kaken, waarbij de verbleekte lippen nog maar flaauw afsteken, gelijk uw hals zulks weinig doet tegen die witte strook; zij zouden u kenmerken als eene die de laatste schreden doet naar een vroegtijdig graf; deed zulks niet die blaffende kuch, holklinkend als kwam die uit ledige borst. Men heeft u -

zorgvuldige hand deed zulks - met uwen stoel aan het venster geplaatst, ten einde de warme namiddagzonnestralen u mogten koesteren. Zij zouden eer branden en zengen dan de huivering verdrijven, die u als in 't gebeente vaart en door het ligchaam woelt.

- Dat is gewennen aan de koude des doods - hebt ge daarbij in u zelve gesproken. - En gij hebt regt, die heeft u naar het hart gegrepen. Gij zijt eene hem gewijde, zijn offer zijt ge, een der weinigen hier die niet door honger zijn buit worden.

Zij herhaalt hare vraag:

- Hoe hebt ge 't bij vrouw de Gênes en de anderen gevonden, Jeanne?

- Waarom zou ik 't u ook verzwijgen? Verbeeld u bijna het ergste, Marie. Meer midden in de stad treft de stilte al, die iets neêrdrukkends heeft; maar er is toch nog leven, nog zweem van kracht en bedrijvigheid. Doch hoe meer men achteraf komt, des te akeliger. Maar zeer weinig menschen op straat, en die men er nog ziet zijn eer ronddwalende schimmen dan gestalten. En het ergste is als zij u aanzien. Digt bij het C o u r d e s A n g l a i s zag ik dien armen onnoozele nog, die vroeger bij de straat plagt te zingen. Hij riep nu niet anders, of liever hij poogde te roepen: mort! mort! Het kwam er zoo zwak uit. Ik gaf hem eene kroon uit mijne beurs. Hij hapte er eenige keeren op en grijnsde. Toen wierp hij die weg. Maar laat ik van die dingen liever zwijgen! - En Jeanne rilde, terwijl zij nu hare tranen niet langer kon weêrhouden.

- Dan zijt gij niet tot vrouw de Gênes toe gekomen?

- Gaarne zou ik zijn teruggekeerd; doch ik wilde er heen....

- Hoe is het daar, Jeanne?

- Bedroefd. Ik vond de vrouw zitten als verwezen. Gij kunt het u naauwelijks zoo voorstellen. Zij had niets meer.

- En de kinderen?

Jeanne liet hare vriendin de vraag herhalen, welke zij de laatste maal deed, met bijvoeging dat zij met de arme kleinen met hunne vreugdelooze kindschheid vol lijden nog het diepste mededoogen voedde. Zij gaf haar daarop ten antwoord:

- De kinderen zijn minder te beklagen.

- Zij zijn dan toch niet dood? - vroeg Marie, door die gedachte toch verontrust. - Zou dat de zin wezen van uw ‘zij heeft niets meer?’ Dan wél de arme moeder! Maar hoe heeft zij hare kinderen kunnen laten sterven en hen nog overleven!

- Zij had het laatste voedsel aan het oudste, haar toen nog alleen overgebleven kind gereikt. Zij zelve is daarop in bezwijming of slaap gevonden. Het jongste kind had zij als lijkje op het bed gelegd; het oudste vond men aan hare kniën dood. Ik wilde al die ijselijkheid voor u verzwijgen; nu weet gij het alles.

- 't Zijn wel dagen, waarvan het mag heeten; ‘bidt, dat die mogen verkort worden.’

Zij zat eene poos als dacht zij over den zoo treurigen toestand na, zoo als men kon opmaken uit sommige trekken van haar gelaat, en daaruit dat zij een paar malen met een doek aan de oogen wischte. Hare vriendin zat ook een poosje in hare eigene overdenkingen verdiept. Toen zij opzag, was Marie in dien onrustigen sluimer gezonken, welken men dikwerf in zoo uiterst zwakken toe-

stand kan opmerken. Slaap, geruste slaap, was het niet. Dit bleek doordien zij van tijd tot tijd daaruit als opschrikte, misschien door ontrustende droomen of door benaauwdheid. Zij sloot dan echter de oogen terstond weder.

Wij zullen Marie niet wedervinden. - Stil had zij op aarde geleefd in onopgemerkten, kleinen kring; zij stierf onder vreemden maar die haar lief hadden - eene der millioenen bij millioenen, die hier vergeten hun' weg gaan, tot dat zij schier even onopgemerkt worden weggenomen - maar die toch een hart omdroegen, rijk in edele liefde en echte vroomheid, rijk in God, en van Hem niet vergeten, ten leven gevormd, voor hooger leven bewaard.

Intusschen werd het met de stad, zoo als wij reeds te kennen gaven, soms lieten doorschemeren, treuriger en treuriger gesteld. Reeds in het begin van Augustus steeg de prijs van het graan tot 100 livres het schepel. Het zou tegen het einde der maand niet meer te krijgen wezen. Met levensgevaar waagden enkele kloeken en krachtigen nog nu en dan een' uitval; om luttel voedsel kampten zij schier wanhopigen strijd als onder het oog van den dood. Zelfs onder de vijanden betoonden er enkelen medelijden met zoo veel ellende. Men vond nu en dan kistjes met levensvoorraad, vleesch op stukken hout gebonden, welke men met den vloed van de vloot naar de stad liet drijven; en zégen achtte ieder het, die zoo iets kon magtig worden. Huiden, perkament, oud lederwerk zelfs werd gezocht en gretig verteerd. Nu en dan ving men nog in de haven of stadswallen eenige visch. Wijn was nergens meer te bekomen; men bereidde zich een' drank, welken men dun bier noemde, een mengsel van veel water, eenige

edik, suiker, en bij dit alles eenige specerij, vooral drooge gember.

Maar toch had men, uitgenomen bij enkelen, wie bezorgdheid, wij kunnen het eenigermate verschoonen, of ook doemwaardige schraperige winzucht had doen bewaren, op nog ééne plek wijn en ook brood, brood en wijn voor allen.

Het is de 27ste Augustus, de dag den Heer gewijd, welks plegtigheid nog wordt verhoogd. Die dag roept de gemeente ter viering van het gedachtenisfeest van den Heiland der wereld. Men zal aan het: ‘doet dat ter mijner gedachtenis!’ gehoor geven, etend van het brood en drinkend uit den beker, waarmede Hij dat weemoedwekkende, hartverheffende feest eens instelde. Lijdenden zullen den Lijder gedenken, maar die in de kracht des geloofs over het bangste triumfeerde; veegen en als stervenden zullen den Stervende gedenken, maar die in zijnen dood den dood overwon. En daarvoor heeft men brood, daarvoor heeft men wijn. De kostbare gave is geschonken, gespaard. Hier wordt zij uitgedeeld aan allen. Wie erkent hier niet een sprekend, treffend heerlijk beeld van het Evangelie des kruises, dat aan allen schenkt wat niemand had, waar dat Evangelie in de kracht van een ootmoedig, heiligend geloof wordt omhelsd, dat ons de heerlijkste, onmisbare gave aanbiedt.

Stilte heerscht in la Rochelle ook dien morgen; maar eene andere dan de doffe beklemmende, die er anders heerscht. Dag en feest tillen en verheffen reeds bij voorraad. Velen voelen zich in het vroege morgenuur, bij de huiselijke godsdienstoefening en het voorbereidend gebed, reeds op gezegende hoogte gesteld, waar druk en drang der aarde

en nood der aarde kleiner, ligter worden. - ‘Denkt aan mij!’ - vragen kranken en zwakken den hunnen, nu het klokgebom tempelwaarts roept; - zij zullen in den geest daar tegenwoordig zijn.

En velen gaan er op, mogen er ook velen belet zijn daarin te deelen, en slapen er velen bereids den laatsten diepen slaap, die daarop mede hadden gehoopt, hunne plaatsen hier als in hunnen kring ledig latende. - Flaauw wordt het gezang aangeheven, tuigend van magteloosheid. Van aandoeningen, heilige, schokkende aandoeningen blijft menige stem in de keel steken, de stem wil niet ten beklemden gorgel uit. Het is eene hulde der liefde aan menigen ontslapen dierbare gebragt. - Doch weg wat belet en hindert! Hoort hen zich vermannen! De smart ten onder, waar die het hart belet zich te verheffen! Hier voor den Heer en den hemel geleefd! En die gedachte geeft moed en sterkt. Krachtiger ook, slechts hier en daar nog door snikken afgebroken, klinkt het nu door de kerkgewelven, als de gemeente een nieuw vers aanheft:

Si seulement que quand au val viendroye,
D'ombre de mort rien de mal ne craindroye.
Car avec moy tu es à chacune heure:
Puis ta houlelte et conduite m'asseure:
Tu enrichis de vivres necessaires,
Ma table aux yeux de tous mes adversaires.

Salbert gaat de gemeente voor in het gebed. Hoe kan het anders dan vurig, geloofsmoed ademend zijn geweest? Het is een dringend klemmen aan God en den Heer van menschen die zich aan Hem willen houden. Dáár is de

eenige heul van het zondig, dáár de eenige troost van het bange, het lijdende hart. Wat zult gij, broeder, voor uwe broederen hebben? Wat biedt gij hun aan, die wachten op het woord dat van uwe lippen komt?

'Den drinkbeker, dien de Vader mij gegeven heeft, zal ik dien niet drinken?'

Waar was gepaster woord voor zulke vereeniging? Waar bijna was vergadering, meer voor zulk woord geschikt?

En ziet, het wordt bevestigd, dat het woord Gods levendig en krachtig is, hier aan zwakken, schier bezwijkenden, die terughuiveren konden van den drinkbeker, den bitteren, hun niet zonder God op de hand gezet. Ziet, hoe zij moed erlangen om dien tot op de heffe te ledigen, mogen ook de laatste teugen de bitterste zijn, te bitter zouden wij ze in onzen tijd van rust maar ook van verslapping keuren. Daar wordt de belofte bewaarheid: 'Maar wie drinkt van het water dat ik hem zal geven, die zal nimmermeer dorsten; maar het water dat ik hem zal geven zal in hem een fontein des waters worden, die in het eeuwige leven springt.' Nieuwe kracht bezielt hen. Zij zijn bereid om te dulden, te dragen, te werken, te sterven voor hunnen Heer. Bij het: 'Hém getrouw tot in den dood, die tot den dood getrouw was jegens ons!' waarmede de spreker de korte toespraak eindigt, leeft dat besluit in der meesten hart.

En ziet nu hen naderen ten Nachtmaalsdisch!

Het hart leeft bij den Heer; doch hoe dat bindt aan elkanderen, hoe dat sterkt en heiligt tot alles!

Gemeente onder het kruis, zij het kruis van den Heer u ten zegen geworden! Wie volhardt tot aan het einde, die zal zalig worden - en gij hebt volhard.

- Dank, vriend Salbert! Voor de gemeente en mij zelven dank! Zorg en leed zij zijn mij ligter, de graven mijner lieven mij minder diep en donker geworden - is het woord van Guiton, bij het uitgaan der kerk, tot den leeraar geweest.

- Dat toch een mensch altijd zoo kon wezen, zóó gestemd, zoo gezind, zoo krachtig en zoo zacht! Ik had oogenblikken, waarin ik, dunkt mij, veel had kunnen doen, alles kunnen vergeven - sprak de jonge Thevenin tot een' vriend. - Het spijt mij, dat vader er niet bij kon zijn.

- Gij hebt gelijk, Paul. Doch het is, zoo als ons gezegd werd, eene hoogte des christelijker! levens, waarop men zich moeijelijk houdt, waarop men zich nochthans moet trachten te handhaven...

- Wakend en biddend - vulde Thevenin dit woord aan uit zijne heugenis van het gesprokene. -

In welken strijd kan de wereld buiten ons met die in ons binnenste, de werkelijkheid met onze idealen, de pligt met de wenschen van ons hart geraken!

Toen Guiton gesticht en gesterkt ten zijnent terugkeerde, vond hij een briefje aan zijn adres van den wachthebbenden officier aan den uitgang van Maubec, waarin dee klaagde over ongeregeldheden en verzet van den kant van enkele burgers. Met name had hij zekeren Selle genoemd, die gezegd had, dat hij het zou verzeggen om een geweer aan te leggen, bijaldien de koning andermaal eene bestorming der stad mogt ondernemen. Hij had den beklaagde in bewaring gesteld en verzocht spoedig vonnis.

- Daaraan kán ik heden niet denken - sprak de maire tot zijne gade. - En desniettemin zulke dingen

moeten worden tegengegaan, al voel ik dat daarmede nieuw voedsel zal worden gegeven aan al wat men van mijne hardheid en wreedheid zegt.

- Selle? - vroeg zijne vrouw. - Ik ken dien naam in 't geheel niet. Intusschen is het weder een dier ongelukkige gevallen, die uwe betrekking treurig verbitteren. Gij oogst er weinig meer van dan ondank en haat. Ik heb het u gisteren niet willen zeggen, ziende op ons voornemen van dezen morgen. Doch gister ochtend vond onze meid het tralievenster van de kelder aan eene zijde losgewrongen, en eenig stroo met wat uitgedoofd vuur op den grond. Dat is nu de tweede keer, Jean.

Guiton zag ongemerkt naar boven en haalde de schouders op. Hij dacht nog na over hetgeen hem te doen stond. Daarop schreef hij in der haast een briefje.

- Naar sieur Toupet! - sprak hij tot een' dienaar, - en bijaldien hij de beschikking goed vindt, dat hij dan mijne woorden mede onderteekene! Dan kan het aan den wachthebbenden officier bij den uitgang Maubec worden gebragt. Ik zal - rigtte hij zich tot zijne gade - den man laten bewaken. Gestraft zal hij moeten worden; doch moge ik nog iets voor hem kunnen doen! - Kent gij ook eenen Selle? - vroeg hij den knecht, dien hij nu het briefje overreikte.

- Ik weet er een' die zoo heet in de R u e d e s F o n d e r i e s . Hij is schoenmaker en heeft verscheidene kinderen; maar er zijn er dezer dagen ook van gestorven.

- Wij zullen zien wat wij voor hem kunnen - sprak Guiton nog stelliger.

En het zou hem gelukken. Acht dagen gevangenis was 's mans straf.

Nu greep de maire zijnen bijbel, om zich nog te stichten in het Woord, om de gevoelens als uit te gevoelen, de gedachten als uit te denken, die dien morgen bij hem waren verlevendigd. Guiton smaakte eene kalmte, hij genoot eene rust, zoo als de volgende dagen hem niet meer zouden gunnen.

Onderhandelingen, meest van de zijde des kardinaals aangeknoopt, maar die tot niets leidden, omdat men het omtrent de voorwaarden niet eens kon worden en er veelal ter kwader ure tijdingen kwamen aangaande de uitrusting eener magtige vloot in Engeland; zorg voor al wat kon dienen ter verdediging eener veste, op wier behoud velen reeds lang alle hoop hadden opgegeven, allerlei bemoeijingen om de morrende soldaten, in wier nooddruft nog altijd, hoezeer dan kariger en met de uiterste moeite werd voorzien, tevreden te stellen en menige oneeniglieid tusschen hen en de burgers uit den weg te ruimen, de ongelegenheden die geboren werden uit het reeds zoo hoog gestegen en nog altijd toenemend gebrek aan het noodigste voedsel, onwil van sommigen, hetzij dan uit dien nood of uit politieke denkwijze voortgesproten, die verzet en soms erger ten gevolge had, - het een en ander maakte Jean Guiton's positie dikwerf moeijelijk en vervulde hem met een' wrevel, die anders den heldhaftigen strijder voor wat in zijn oog regtmatig en heilig was, vreemd mogt heeten. Wantrouwen tegen sommigen, waarvoor dan ook niet alle grond ontbrak, sloop in zijne ziel. Hij liet zich meermalen door eenige gewapende burgers, op wie hij kon bouwen, begeleiden, die nu den spotnaam kregen van, ‘wacht van mijnheer den maire Guiton.’ Maar ook bleven er hem trouw ter zijde staan. Duizenden der Ro-

chellers betoonden zich met geen mindere geestdrift bezield, dan die den man die aan hun hoofd stond vervulde. Van honger stervenden bezweken zonder te klagen, met eene vermaning aan de hunnen op de lippen, om niet minder dan zij te doen en tot het einde te volharden. Ondanks den heerschenden nood vernam men ter naauwernood een enkel bewijs van gepleegde gewelddaad, zeer zeldzaam was de diefstal. En toch klom het getal der dooden tot vijftig daags, welke de zwakke nabestaanden vaak op den stoep moesten nederleggen. Men zag nog enkele sterker vaders de lijken hunner kinderen op de schouders grafwaarts dragen, zonen hielpen hen om dien laatsten pligt aan het lijk van de gade en moeder te vervullen.

- Laat hem dan toegeven, de stijfkop! Maar hij is een onverzettelijke stijfkop, die zoo doende den ondergang van de stad en van ons allen op zijn geweten zal hebben - sprak de la Goûte tot Salbert, in een oogenblik van driftvervoering, hoezeer hij in het volgende zich verontrustte over zijne onbedachte stoutheid.

- Dat is mijnheer de maire in geenen deele - was het antwoord. - Ik ken de voorwaarden door den kardinaal gesteld; doch ik heb die weigering moeten billijken en aan den raad van defensie gezegd, dat dit de weg niet was, dien wij konden beschouwen als door God ter onzer bevrijding gekozen. Die was te hard, te hatelijk en vernederend.

- Gij zult zien, heer Salbert, tot welk einde wij nu zullen geraken.

- Misschien tot het einde, waartoe duizenden zijn geraakt, die de eer boven de schande, de waarheid boven de logen, God boven satan en wereld hebben verkozen.

Ik ga thans naar uwe zuster, sieur de la Goûte. Hebt gij nog iets van haar gehoord, heer?

Wat verlegen naar het scheen gaf sieur de la Goûte ten antwoord:

- Neen, heer. De vorige week moet een meisje, dat zij in huis had genomen, daar zijn gestorven. Mijne vrouw komt er niet meer. Zij klaagt dat zij door mevrouw de Prosni is beleedigd. En ik wil mij daarin niet mengen.

Salbert ging naar de Rue st. Marcault. Hij had daar woorden van bemoediging en troost. En deze waren daar noodig. Buiten Marie had de dood daar nog een offer geëischt. Jeanne's kleine lieveling, die haar altijd ‘mijne andere moeder’ noemde, was twee dagen te voren bezweken.

- En hebt gij het ook laten zeggen aan mevrouw uwe zuster?

- Neen, heer Salbert - was het half ontwijkend antwoord, toen Jeanne er op liet volgen:

- Wij zonden tante de la Goûte eene boodschap van het overlijden van Marie, doch kregen ten antwoord: wat die dingen mevrouw raakten?

Zij zou mogelijk meer hebben gezegd; doch een half bestraffende blik van mevrouw de Prosni wederhield haar.

Toen Salbert was heengegaan sprak Jeanne:

- Moeder, ik had vergeten u te zeggen, dat de meid is teruggekomen met berigt, dat de man onmogelijk meer iets kon leveren. Een beschuit van een half pond, zeide hij, wordt met twintig livres betaald. Hij had de vorige week voor een schepel tarwe achthonderd livres gegeven. Het once brood geldt reeds een livre en twee penningen. Ik zag in de schrijflessenaar; doch onze gereede penningen beteekenen luttel.

- En is er niets meer, Jeanne?

- Gister heb ik zelve het laatste ei uit den kelder gehaald voor Charles.

- Neem dan wat u het best dunkt uit het kabinet, en laat Gertrude zien, dat zij ons daarvoor eten verschaft.

- Moeder, nu zou ik toch haast zeggen, dat het woord: - ‘ik heb nog nooit een' regtvaardige verlaten gezien, noch zijn zaad zoekende brood’ geene waarheid mogt heeten.

De dienstmaagd werd uitgezonden, doch kwam onverrigter zake terug.

- Mevrouw, de goudsmid kan niet meer inkoopen. Ach, het was er zoo naar! Er kwamen een paar knapgekleede burgervrouwen, de eene met een sleutelreeks, de andere met een gouden boot. Zij huilden en riepen openlijk op straat, wie hun dat afkocht voor een stuk broods voor hare kinderen. Ik weet niet waarom; doch ik vond het akelig, dat menschen daar met goud liepen en geen brood krijgen konden. En toch moeten zij immers het koren verkoopen voor 40 sols het schepel? Dat hebben de heeren immers gezegd?

- Dat was vóór bijna een jaar de wet, Gertrude, doch aan wier uitvoering men niet eens de hand heeft kunnen leggen.

- Moê.... Nu kan ik het niet langer uithouden - met die woorden trad thans het achtjarig dochtertje naar mevrouw de Prosni. - Ach, ik heb zoo'n honger! Jeanne, zuster Jeanne, zie mij niet boos aan. Ik heb mij den heelen morgen al stil gehouden, omdat gij het mij hadt gezegd. Maar, o! ik heb hier zoo'n pijn! - En de kleine legde de hand op de maagstreek.

- Dan in Gods naam, Jeanne! Het zij gij medegaat of niet; ik kan dat lijden niet aanzien. Onze arme, lieve, kleine is pas weggenomen. God beware mij voor een tweede ongeluk!

En met eene kracht welke men der reeds bedaagde, door in den laatsten tijd reeds kariger genoten voedsel verzwakte, door zorg en kommer verteerd wordende vrouw noode had toegeschreven, begon zij zich gereed te maken om den zwaren gang te gaan, doch die het moeijelijke, het afschrikkende voor haar scheen verloren te hebben. Zij had daarvoor geen oog, geen gedachte. Zij wist slechts van honger, van honger hater kinderen, en - hare zuster had wat dien kon stillen.

- Alléén laat ik u niet gaan, moeder. Ik wil tante de la Goûte vragen, ik wil haar smeeken... bédelen... ja bédelen wil ik bij mijne tante. - Jeanne sprak die laatste woorden, vooral het ‘bedelen’ uit op een toon van afschuw en smart, die duidelijk verried, hoe pijnlijk haar hart daardoor werd aangedaan. Het sarkastisch lachje, dat die woorden vergezelde, verminderde derzelver uitdrukking niet.

Zij was vóór hare moeder gereed.

- Ik zal Gertrude roepen, dat zij op de kinderen passe en soms naar Charles ga zien. Ik heb hem zoo even nog wat drinken gereikt.

Zij ging weldra, aanvankelijk zwijgend, nevens hare moeder. Vreemd zou het haar beiden, na zoo lang in de huiselijke woning, in den kleinen kring en de stilte daar, meest in het ziekenvertrek te hebben verkeerd, ook in gewone omstandigheden op straat zijn geweest; vreemder was die indruk nog door de ledigheid die er heerschte. Het

was soms als was de stad uitgestorven. Hier en daar wankelde eene bleeke, magere gestalte, als waarde er een lijk om, nog zoekend naar een graf. Een enkele, die een nog wat krachtiger voorkomen toonde, scheen er niet te huis te behooren.

- Wat is het stil! - sprak Jeanne onwillekeurig fluisterend, als of zij beducht was die stilte te storen. In de R u e d e s M e r c i e r s zagen zij eenige meerdere levendigheid. Men hoorde ook eene trom roeren nog meer in de verte. Drie heeren kwamen achter moeder en dochter aan. Reeds op eenigen afstand herkende mevrouw de Prosni, omziende, twee hunner.

- Mijnheer de maire komt daar met sieur Fiefmignon. Men kan aan Guiton toch zien, dat de last van zorg hem zwaar is geworden.

De genoemde had ook terstond mevrouw de Prosni herkend. Met een: ‘ik kom u onmiddelijk na,’ verliet hij zijn gezelschap en bevond zich, zijnen tred versnellende, aan de zijde van de vrouw.

- Mevrouw, zoo in uwe nabijheid mij bevindende, mag ik wel naar den staat van gezondheid vragen eener oude bekende. Ik zou u gaarne in menigerlei omstandigheid hebben bezocht; doch ik ben, gelijk gij ligt zult begrijpen, door werkzaamheden overstelpt. Maar mag ik u vragen, hoe het u en den uwen gaat? Van uw treurig verlies vernam ik natuurlijk. Wij hebben ook veel verloren.

- Heer Guiton, wij hebben tot dusverre stil voortgeleefd, en hadden het tot hiertoe, de treurige gesteldheid van zaken in aanmerking genomen, en op dat smartelijk sterfgeval na, redelijk wel. Ik wist niet, dat het in de

stad zóó treurig was gesteld, wel dagelijks en veel er van gehoord hebbende; doch het nu met eigen oogen ziende.

Guiton werd door dit zeggen minder verstoord, dan men bij zijne prikkelbaarheid en vurig karakter had kunnen verwachten. Na een oogenblik zwijgens sprak hij:

- Is er iemand, mevrouw, die daaraan een einde en een goed einde wenschte, dan doe ik zulks. Hard pijnigt mij de nood der stad. Kon ik haar behoud met mijn leven koopen, ik deed het gaarne. Doch hier staat op het spel, wat ons altijd meer mag gelden dan al wat van dezen tijd is. Laat ons denken aan het woord: 'Zalig zoo zij u vervolgen om mijns naams wille!' en om de belofte: 'Wie zijn leven verliest om mijnentwil, die zal het vinden!'

- Hoopt gij dan niet meer op redding?

- Dat doe ik nog altijd. Onze moed is nog ongebroken. Ook zijn de tijdingen uit Engeland niet ongunstig. Men vordert daar zeer met de uitrusting der vloot, en ik heb nog onlangs herhaaldelijk brieven aan onze gezanten geschreven, om aan te dringen, dat men spoedig hulp zende.[1)]

De wacht was thans naderbij gekomen, klein in ge-

1) Wij deelen onzen lezers den laatsten dier beide brieven mede, waaruit in weinige trekken de ellende binnen la Rochelle moge blijken.
'A Messieurs David, Vintcent, Bragneau, de Hinsse et Gobert, en Angleterre.'
'Messieurs,'
'Nous attendons depuis trois mois 1'effet des excellentes lettres que nous avons reçeues du Roy de la Grande Bretaigne, et cependant nous ne pouvons voir par quel desastre nous restons içy miserables sans voir paroître aucuns secours; nos soldats n'en peuvent plus; nos habitans meurent de faim par les ruës et toutes nos familles sont effroyables de gémissemens, d'indigence et de perplexité; neantmoins nous tiendrons jusqu'au dernier jour; mais, au nom de Dieu, ne tardez plus, nous perissons. Ce sont, Messieurs, vos trèz affectionnez serviteurs.'
Les maire, eschevins etc. et pour tous,
'A la Rochelle, ce 24 Aoust 1628.'
JA. GUITON.
Maire.

talsterkte. De voorsten, wij zouden misschien de eerste escouade zeggen, bestond uit soldaten, die tot nog toe hun rantsoen ontvingen, al was dit dan ook verkleind zoodat het ter naauwernood voldoende voor de behoefte mogt heeten. Hen volgden de burgers, over het algemeen merkbaar zwakker, sommigen waggelend onder hunne wapenen. Met zigtbare moeite sleepten enkele achterblijvenden zich voort. Maar sprekender verschil nog kwam er tusschen die beide bestanddeelen, toen zij den maire passeerden. Onverschillig trokken eenige soldaten voorbij. Op de aangezigten der meesten hunner sprak zelfs weêrzin, toen zij Guiton ontwaarden. Zij waren grootendeels loondienaars; en het loon werd immers geringer. - ‘Leve de maire! Leve sieur Guiton!’ - klonk het met al de geestdrift en al de kracht, waarvoor de zwakken vatbaar, waartoe de schier uitgeputten in staat waren, terwijl de burgers hem voorbijgingen. Men kon dit onderscheid blijkbaar niet aan mindere vertrouwdheid met - aan mindere gewoonte aan discipline en soldatenmanier toeschrijven. Belang, het wisselziek belang, eigenbaat, de beginsellooze, sprak in het een - het gelóóf, het tillend idee, dat niet van deze wereld, maar van de eeuwige, van die des geestes is, sprak in het ander.

- Verschoon mij, mevrouw - sprak nu de maire - doch de heeren zijn mij reeds vrij wat vooruit.

Thans vervorderden moeder en dochter haren weg, meest stilzwijgend. Jeanne had gedurende het met Guiton gehouden gesprek meest gepeinsd over het oogmerk van haar' togt, de ontmoeting harer tante. Zij behoorde tot de levendiger karakters, die snel een besluit kunnen opvatten, hoezeer dan niet van alle zijden gewikt en gewogen, maar die het dan ook tot iederen prijs trachten te volvoeren. In zekere vervoering had zij de gedachte om hare moeder alleen naar de in haar oog hatelijke vrouw te laten gaan, van zich gestooten. Zij wilde, zij zou medegaan. Toch zag zij, hoe nader het tot de uitvoering kwam er meer tegen op. Ware het iets, waartoe meer wezenlijke moed noodig, minder afkeer te overwinnen was! Bespeurde mevrouw de Prosni zulks? Dacht zij aan de afschuw bijna welke haar gade tegen mevrouw de la Goûte voedde, meermalen blijken liet? Wij zouden het vermoeden.

- Ik heb er nader over gedacht, Jeanne, maar ik reken het beter om alleen bij tante te gaan.

Het meisje scheen de kracht van dat ‘alleen’ te gevoelen, en wilde eerst nog het voornemen om hare moeder ter zijde te staan, niet laten varen.

- Laat mij alleen gaan, Jeanne, ik keur het in meer dan een opzigt beter. Gij kunt mij wachten... maar waar?... Zoudt gij er tegen opzien om dat te doen bij de weduwe Clignel?

- Voor mij zelve liever daar dan bij tante. Nu wij nader komen, vermoed ik luttel goeds.

- En ik heb wel goede verwachting.

Mevrouw de Prosni begaf zich naar de woning harer zuster. Zij wilde zich naar de huiskamer begeven.

- Men is juist aan het eten. Mag ik u wel vragen, om u in de zijkamer te begeven - vroeg de dienstmaagd, een weinig onthutst.

En mevrouw de Prosni was dit weinig minder. Die ontvangst spelde haar luttel goeds. Er was nog iets, mogt het dan schijnbaar eene kleinigheid wezen, wat haar niet geheel dezelfde liet, die zij anders zou geweest zijn. Een geur van gebraad, van vleesch, kwam haar, de van honger bijna flaauwe, onmagtige te gemoet en deed op haar eene vreemde, bedwelmende uitwerking.

Na eenig toeven verscheen mevrouw de la Goûte. Zij bemerkte terstond, dat hare zuster in de laatste weken zeker veel had geleden. Zij nam daardoor eene nog meer terugstootende houding aan. Zij vermoedde immers nu met meer zekerheid het oogmerk van hare komst, zij zag hare in den wind geslagen waarschuwing bevestigd, het was zoo ver gekomen, als zij had voorspeld.

- Ik kom bij u, zuster - begon mevrouw de Prosni.

- Dat zie ik - was het nog wel kalm gesproken, maar toch reeds ijzigkoude en bijna bijtende woord, waarop niets meer volgde.

- Ik kom bij u - ging de dus in de rede gevallene voort, als wilde zij daarop niet letten - om.... om u te zeggen, dat gij de eenige zijt, tot wie ik weet mij te wenden, om....

- Wel zeker.... tot wie ik mij weet te wenden. - Die woorden werden door mevrouw de la Goûte herhaald, maar op eene wijze zoo spijtig en sarrend, dat hetgeen hare zuster nog daarbij had willen voegen, haar als in de keel bleef steken. Zij vulde het gesprokene evenwel nog aan, alleenlijk zeggende:

- .... om - de kinderen. Zij hebben honger. - Bij dat woord trilden hare lippen en bewogen hare aangezigtsspieren zich onwillekeurig en krampachtig. Zij kon niet beletten, dat er tranen in hare oogen opwelden. De moeder dacht aan hare kinderen, de straks gehoorde klaagtoon van het jongste sneed haar door het hart, waarop zij zich als voelde trappen.

- Ik heb u immers wel gezegd, dat het zoo moest komen. Met uwe fraaije hoop en al die mooije woorden! Maar weet gij nog wat gij toen zeidet?

Mevrouw de Prosni sloeg een' vlugtigen blik naar boven en liet dien onwillekeurig over hare zuster dwalen. Met eene zucht naauw hoorbaar schikte zij hare falie digter, als maakte zij zich gereed ten vertrek.

- Toen zeidet gij mij vol hoogheid: - ‘God zal 't voorzien.’ Die moge zulks nu, en nog ter goeder ure! Dat wensch ik u.

De arme vermande zich, om althans in goede houding het huis te verlaten, waar haar meer dan teleurstelling, waar haar grievende vernedering en spot was bereid, spot, en wel wreede, met het edelste en heiligste wat in haar hart leefde. Betrekkelijk verruimd voelde zij hare borst, toen zij buiten het huis was.

- Treuriger verstooten dan Hagar, ongelukkiger dan Hagar - sprak zij, op weg naar het huis waar Jeanne haar zou wachten. - Ach, God, hoe vind ik kracht om er drie te zien sterven!

Zij weende bijna onverholen. Enkele voorbijgangers, welke zij op den korten weg ontmoette, zagen haar aan, doch indien ook al met eenig medelijden, dan toch met weinig bevreemding. Men was aan smart en tranen ge-

woon geworden. Zij kon ligt eene der duizenden wezen, die in deze dagen binnen la Rochelle geluk, goed, bloed te beweenen vonden.

- Moeder, ik zie het al. Laat ons naar huis gaan. De kinderen zullen al zoo lang ons wachten - met die woorden kwam Jeanne mevrouw de Prosni te gemoet, naar wie zij reeds lang had uitgezien, nog eene heimelijke hoop voedend, dat de zaak boven verwachting geschikt, zij welligt tot hare tante ontboden worden zou. - Het is, zie ik, op mijne vermoedens uitgekomen. Gaarne, moeder, bespaar ik u het verhaal hoe alles zich heeft toegedragen.

- De straten komen mij nog doodscher voor dan straks, Jeanne. 't Is als of ik mij verlegen voel op weg.

- En op mij maakt het niet zulken indruk, als toen wij uitgingen. Ik hoorde er nog iets naders van; doch het ziet er in de stad ontzettend uit. Als ik mij nog - en zij zag die in 't voorbijgaan langs - die R u e d e s M e r ç i e r s voorstel, waarvan men altijd zeide dat zij de helft te naauw was voor de passage en het verkeer. - Er moeten dagelijks wel honderdenvijftig, soms tweehonderd menschen sterven. Mevrouw de prinses de Rohan heeft haar paard al laten slagten. En toch zijn er, zegt men, nog menschen die wat hebben en ook die heimelijk verkoopen, maar dan voor woekergeld, zoodat men het naauwelijks kan gelooven.

- Wel zijn er, Jeanne, die nog hebben.

- Oom de la Goûte werd mij genoemd en sieur Michel Brunet. Evenwel kan ik u niet zeggen, hoe goed het mij deed, toen men u een geheel ander mensch noemde. Ik voelde toen toch, dat er iets was in uwe handelwijs,

dat tegen allen overvloed en allen schat in de wereld kon opwegen.

- Ach, ik gaf thans alles voor brood - dacht de moeder - wie het bang werd om het hart, wijl zij met ledige handen, en dit tot hare hongerende, mogelijk reeds bezwekene, weldra stervende kinderen zou komen.

- Mevrouw, er is nog, naar ik hoorde, eenige marmelade te krijgen van limmetjes, die men heeft ververscht en afgekookt en vermengd en gezoden met suiker.

- Hoe gaat het met de kinderen? - vroeg hare meesteres, en snelde de meid vooruit.

Zij waren in de huishoudkamer en reeds vernam men hun gejuich: ‘Daar is moeder.’ - De vrolijkheid werd echter zeer getemperd, ja week weldra geheel bij de beide oudsten, die op het gelaat van mevrouw de Prosni de teleurstelling lazen. Zij zetteden zich stil, schuw bijna, op de plaats neder, welke zij hadden verlaten.

- Moê, brengt gij niets voor ons mede? - klaagde het jongste kind.

- God, God! - jammerde de vrouw stil.

En Jeanne beknorde het kind nu niet meer, maar nam het op den arm en kuste het.

- Laat de meid maar spoedig iets halen - sprak zij nu tot hare moeder.

- Dat is waar, Jeanne. Maar zou het hun geen kwaad doen? - Vraag dat aan den heer Châlon. - Zij kreeg het laatste gereede geld en gaf het zonder te tellen aan de dienstmaagd.

En nog kwam er voor de hongerenden.

- Ik zal de kinderen wel te bed brengen - sprak mevrouw de Prosni, toen dezen de wat ongewone, slechts

door den honger begeerlijke spijs hadden georberd. Ik moet toch boven zijn.

- Ach, ik denk tegenwoordig wel eens aan de weduwe te Zarfath, Jeanne - sprak haar broeder, toen zij later met hun beiden waren. - Kwam er nu ook maar een zoo weldadig profeet tot ons! En Elias bragten de raven brood.

- Ik vroeg eens, Charles, dat herinner ik mij nog, op de katechisatie aan den predikant, waarom zoo iets niet meermalen en ook nu nog mogt gebeuren. Hij gaf mij ten antwoord: - ‘Omdat men toen voor het geloof zulke bewijzen noodig had, maar wij die daarvoor niet behoeven.’

Kort daarna liet de klopper zich hooren.

- Blijf maar even, Charles. Ik ga.

Doch reeds was Charles opgestaan en spoedde zich door den gang. Jeanne hoorde de huisdeur opengaan en daarop eenig gerucht, als of er iets zwaars nederviel. Verontrust en verschrikt sprong zij op, om naar voren te snellen, doch reeds kwam Charles haar te gemoet.

- Jeanne, Jeanne! Daar dringt een man ter deur in, zoo als ik die opendoe, en smijt iets neêr, en zegt met eene grove stem: ‘Dat is voor moeder en voor u!’ Kom even zien, maar breng licht!

Ook mevrouw de Prosni komt op het ongewoon gerucht van boven. Jeanne heeft licht gehaald, en nu ligt er in het voorhuis een zak. 't Is onschatbare gave voor de hongerenden.

- 't Is meel, moeder! Zie hoe blank!

- Dat is van God gegeven, kinderen! En gezegend moge de mensch wezen, door wien Hij ons dat toezond! Roep de kleinen, Jeanne, haal hen.

De niet verzadigden, bij wie de slaap met den honger

kampte, waren weldra gereed. Haastig werd nu aangerigt wat voedde en verkwikte. Als een nieuw leven werd den kinderen gegeven, met elke bete, die hun door de moeder altijd met voorzigtige hand werd gereikt. Zij sliepen weldra gerust, den kalmen slaap der onschuld, den ongestoorden door smart noch kommer.

- Moê, met een enkel woord moeten wij dat tante nog zeggen - spoorde Jeanne haar aan.

- Waartoe dat, lieve?

- Opdat zij wete, dat God en zijne hulp zoo goed en beter is dan voorraad of goud, dat Hij in den nood een helper is.

Aanvankelijk was mevrouw de Prosni daartoe minder gewillig; doch eindelijk liet zij zich door Jeanne overhalen. Verbolgen begaf mevrouw de la Goûte zich, door hare dienstmaagd geroepen, naar voren, niet anders verwachtend dan eene wat zij noemde onbeschaamde herhaling van hetzelfde afgeslagen verzoek.

- Zuster, de Heer héeft het voorzien - liet nu mevrouw de Prosni vernemen op een' toon, waarin de vreugde over de uitredding zich verried. En daarmede liet zij, even als wij, mevrouw de la Goûte aan hare eigene gedachten en gewaarwordingen over.

- Het spijt mij toch, Jeanne, dat ik het deed. Ik heb er niet den regten vrede mede. Wij konden dat meel wel van uw' oom de la Goûte hebben. En dat geloof ik haast, niemand wetende die ons zoo groote gave zou schenken.

- Ik geloof het evenwel niet. Oom zou en kon dat bezwaarlijk doen buiten tante.

Jeanne had wel hare vermoedens; doch kieschheid, in

geenen deele gebrek aan vertrouwen, verbood haar nu vooral een' naam uit te spreken, dien zij zich had voorgenomen zoo zeldzaam mogelijk over hare lippen te laten komen. Onzekerheid kwelde haar. En toch zou het haar niet minder pijnlijk zijn geweest, had zij haar vermoeden gegrond bevonden.

Eenendertigste hoofdstuk.

- En welke berigten hebt gij uit la Rochelle gekregen - vroeg de kardinaal, op zekeren morgen, toen hij van Chastellui, werwaaits hij van tijd tot tijd uit zorg voor zijne gezondheid week, naar P o n t l a P i e r r e was teruggekeerd, aan pater Joseph.

- Het staat in de stad immer ellendiger geschapen. Behalve dien Beron, die een' brief vooi hunne gemagtig den had in een zilveren doosje dat hij inslikte, hebben wij eenige deserteurs uit de stad gegrepen. Zij hebben geloot. Wie het trof zijn gehangen, de anderen naar de stad teruggezonden.

- Eene duivelsche hardnekkigheid!

- De grondfout der ketters, uw doorluchtig heerschap, met de bron waaraan zij is toe te schrijven, in éénen adem genoemd; - schoon zij de schuld van het verzet meest op den maire werpen.

- Maar die kan het niet alleen dwingen.

- Hij heeft natuurlijk zijne medestanders. Zij geven voor, dat er op geene genade is te hopen, en dat alle burgers niets anders wacht dan dat zij worden opgehangen, en hunne vrouwen en dochters prijs gegeven aan den moedwil en brooddronken lust van den soldaat.

- En geen tijdingen uit Engeland?

- Die blijven deze keer onbegrijpelijk lang uit. De laatste berigten waren, dat men met de toerusting van vloot en landingstroepen groote haast maakte.

- Dan moet er een snelzeilend vaartuig, of liever meer dan één kruisen, om ons, als de vloot des vijands wordt gezien, daarvan berigt te brengen. Zorg dat daartoe orders worden gegeven.

De pater verwijderde zich. Behalve de zware deur der kamer, hooren wij nog eene andere dofschuivend digt vallen, als zijnde met zwaar baai bekleed. Zij voert naar het belendend vertrek, waar de secretarissen zaten te arbeiden. Hij keerde spoedig terug met brieven.

- Die aartsdomheid! Als men hun ééns zegt, dat zij zich als machines hebben te beschouwen, meenen zij, dat zij zulks altijd moeten zijn. Zij durfden ons onderhoud niet storen, en daarom hielden zij die brieven op, die zoo even uit Parijs zijn gekomen. Wil uw doorluchtig heerschap daarvan inzage nemen?

Haastig greep de kardinaal daarnaar. Hij scheen de verschillende handen van de adressen te kennen.

- Díe zal ons wel het meeste mededeelen.

Een oogenblik ziet hij den brief in. Zijn voorhoofd fronst zich, en als in gedachten verzonken of in berekening verdiept, staart hij naar boven. Het is als wil hij nagaan, welke gevolgen het vernomene mag hebben. En

hoe verraadt zich, hoe glimt mogten wij zeggen, door dien ernst en dat nadenken heen, toch reeds eenige vreugde des triumfs in een' trek tot een lachje, vooral in en om het oog zigtbaar. Een engelenlach was het in geenen deele.

- Hun zwijgen is opgehelderd. Doch dat kan van gevolgen zijn. Als zijne plaats wordt ingenomen door een' man zoo vast en ferm als hij wispelturig, zoo degelijk als hij ijdel, zoo bemind bij het volk als hij gehaat was, dan.... Buckingham is dood, is vermoord, pater, door zekeren Felton, die zich door hem verongelijkt achtte. De koning betreurt het verlies van zijn' gunsteling. Weinige uren na zijn' dood was er in 's hertogs paleis naau-welijks een dienaar om het lijk te bewaken. Lees den brief. Men meldt het ons uit Parijs. Ik wil de andere doorloopen.

- In ieder geval moet dit de expeditie vertragen, doorluchtig heer.

- Men schrijft hier, dat het bevel daarover aan den graaf Lindsay gegeven is of gegeven zal worden; ook dat aanvankelijk het gerucht liep, dat de Franschen aan den dood des hertogs schuld hadden. Maar van welken invloed zal dat vooral wezen op onze zaak hier, misschien op de betrekkingen tusschen beide hoven? Zeker is het, dat zijne Majesteit, onze koning, een' even onverzoenlijk en vermetel als onverstandig vijand verliest, wiens dolle ondernemingen gevaarlijk werden, omdat een dwaas altijd andere wegen bewandelt dan een wijze, en daardoor de meeste berekeningen te schande maakt. Bij Buckingham verloor het verstand alle spoor. Hij ondernam alles, ook wat tegen zijn belang was; en als men

vroeg wat hij niet zou doen, kon men weinig anders zeggen dan: het onmogelijke. Dat hij 't niet zou ondernemen, daarvan was men minder zeker. Intusschen ton het toch nu raadzaam worden, heer pater, dat wij met la Rochelle een eind maakten.

Du Tremblay scheen nu op zijne beurt in zijne eigene gedachten wat verdiept, waaruit hij evenwel werd gewekt, door de laatste woorden welke de kardinaal tot hem had gerigt.

- La Rochelle gewapenderhand innemen? Ik vertrouw, dat uw doorluchtig heerschap, de zaak nader inziende, daartoe bezwaarlijk zou besluiten.

- Intusschen de Engelschen kunnen eiken dag komen. En denk aan de kosten tot dat beleg vereischt.

- ... En aan volk, dat door ziekte wordt geteisterd en waaronder de sterfte dag aan dag grooter wordt - nam hij, den kardinaal schier in de rede vallende en zelf de bestaande bezwaren opperende, het woord. - Doch aan den anderen kant, zet daartegen over, dat het niet lang meer kân duren, dat dijk en batterijen, dank zij de zorg van uwe doorluchtigheid, in goeden staat zijn om de Engelschen af te wachten, die veelligt nu niet eens komen. Welk eene verantwoording echter, indien de Rochellers met den moed der wanhoop zich te weer stellen, of indien onwilligen in het leger den aanslag doen schipbreuk lijden! Wilde koning Lodewijk zelf dusdanig besluit nemen, wij konden het geruster wagen.

- Zoudt gij dan meenen, dat het beter ware, dat men den koning zoodanig besluit liet opvatten?

- Met uw welnemen, heer, achtte ik het verkieselijker, dat dusdanig besluit in 't geheel niet wierd ge-

nomen. Ik heb boven de aangevoerde redenen daarvoor nog eene, en wel in geval van 't gelukken van de bestorming. Men zal dan bij 't algemeen, dat meer op den uitslag past en aanziet wat voor oogen is, allen roem van de verovering aan den botten krijger toekennen. Er is reeds te veel geschied, te veel gewonnen, om nu alles als op eenen worp van het luk des krijgs te zetten.

- Wij kunnen dan nog eene bezending met voorslagen naar de stad laten gaan, dunkt mij. Men zal dat altijd beschouwen als een blijk van 's konings barmhartigheid.

- Gij kunt dat doen, doorluchtig heer - was het antwoord van den pater, dat niet eens het ligte schouderophalen, waarvan het vergezeld ging noodig had, om te verraden, hoe weinig uitwerking hij zich daarvan in ieder opzigt beloofde.

Ook in de stad vernam men, en wel eerst in het laatst van September, uit brieven van gedeputeerden in Engeland, door zekeren Jean Martin aangebragt, Buckingham's dood. Daardoor was het uitzeilen der vloot vertraagd, hetgeen evenwel nu had plaats gehad. - Men kon over het verlies van een dubbelhartig, althans grilziek beschermer als Buckingham weinig leeds gevoelen; vooral nu de zaak, welke hij voorgaf te drijven zónder hem beteren voortgang scheen te hebben dan onder hem. Wenschte men bij het eerst vernemen van zijn' dood nog, dat deze òf vroeger òf later mogt hebben plaats gehad; toen men vernam, dat Engeland toch geneigd bleef om het bestaande traktaat na te komen, wedervoer Buckingham regt; hij werd vergeten of zeldzaam anders gedacht dan om veroordeeld te worden.

Met vreugde en hoop vernam men de tijdingen door Martin aangebragt in den raad en in de stad. Enkele

zwaarhoofden mogten wijzen op wat vroeger was gebeurd; de Rochellers verkeerden in te ellendigen toestand, om niet de laatste hoop gretig aan te grijpen; die hoop sloot eiken twijfel uit. Vurige dankgebeden stegen ten hemel, de vreugde was even groot als algemeen. Hoog roemde men nu de standvastigheid van Guiton en die zijne partij hadden gehouden. Allen voelden als eenen nieuwen moed. Alom hoorde men het gejuich: - ‘Leven onze vrijheden en voorregten! Leve onze godsdienst! Leven onze broeders in 't geloof, niets zonder elkander!’ - Hongerenden schenen hunnen honger, kranken hunne ziekte te vergeten. Stervenden verblijdden zich nog in de betere toekomst, die zij zagen aanlichten voor de stad, voor wier behoud zij alles hadden getrotseerd.

Intusschen bleef de tegenwoordige nood zwaar wegen en men zon op nieuwe middelen om eenigen voorraad magtig te worden, terwijl men de morrende soldaten door groote beloften tevreden trachtte te stellen.

Men deed in den raad den voorslag om, ten einde eenigermate te voorzien in de zoo dringende behoeften, de waardigheid van schepen en het pairschap bij opbod aan de meestbiedenden te verkoopen. Stuitend kwam velen het denkbeeld voor, als iets wat een smet op die waardigheid mogt heeten; altijd evenwel van den kant der verkoopers beter te verdedigen, dan de handel in adelsbrief en titel - van de zijde der koopers opoffering vragend, die der veege stad zeer te baat kwam, anders blijk hoe veel meer de eerzucht dan menschelijkheid op hen vermogt; van die zijde verdienende de verontwaardiging, waarmede een der geschiedschrijvers dit feit opteekende, die ons mededeelt, dat de laaghartigen, die zich tot den prijs van

acht of negen mudden graan dien naam en titel toeeigenden waren: Michel Brunet, sieur de Passy, Etienne Gaschot, Jean Gérault en David Brossard. - Opmerkelijk is het, dat men omstreeks dezen tijd ook meer begon te vernemen van diefstal en roof, die tot hiertoe niet en althans niet meer werden gepleegd dan in gewone tijden.

Toen later het telkens rijzende gebrek aan voedsel vooral voor de soldaten in den raad ter sprake kwam, sprak Defos:

- Men houdt stellig nog meer verborgen dan velen schijnen te meenen, of willen vermoeden, getuigen zulks de belangrijke verkoopen die nog onder de hand plaats hebben!

- Ik geloof niet, heer - wierp Mocquay hem op dit punt tegen - dat dit van zoo groot belang zal zijn. Men verkoopt, wel is waar soms; doch dit heeft plaats tot ontzettend hooge prijzen. En daarom heeft het spoedig eenen grooten naam, zijnde dit veeleer een teeken van wezenlijk gebrek aan voorraad. Nu en dan maken enkelen nog eenigen buit. Zoo is er nog onlangs eene koe verkocht voor tweeduizend livres, een mud tarwe voor twaalfhonderd naar men zegt. Beiden waren ingebragt.

Na nog eenige discussieën nam de maire het woord.

- Ik geloof gaarne, heeren, dat de voorraad gering is, dat eene huiszoeking weinig baat zal doen. En niettemin zie ik mij genoopt om mij daarvoor te verklaren. Er wordt welligt iets gevonden, en dan kan zulks dienen voor de soldaten, wien het reeds sedert de vorige week mangelt aan brood. Wordt er weinig gevonden, dan zal daardoor menig hatelijk uitstrooisel worden weêrlegd.

De huiszoeking had plaats, en wel juist met dat gevolg,

wat Guiton daarvan had voorzien. Bij slechts weinigen werd meer voorraad gevonden dan men naar gelang van het getal van hoofden in de gezinnen veroorloofde te hebben. Toch stelde dit de soldaten meer tevreden en bragt het bij enkele burgers die daarover hadden gemord, kalme onderwerping te weeg.

- Het is niet anders dan ik gezegd heb - sprak Defos, toen de maire hem den uitslag van het gedaan onderzoek mededeelde, terwijl beiden wachtten op andere leden van den raad. - Voorraad is er nog hier en daar.

- Intusschen heeft die maatregel kwaad bloed gezet. Men heeft gisternacht andermaal drooge wijngaardranken, stroo en zwavel in mijn' kelder weten te krijgen, met voornemen om brand te stichten. Men beschuldigt mij, en ik geloof daarin het werk van Colin te herkennen, dat ik den nood der stad verlengd heb, om daarvan door woekerhandel partij te trekken. Saint-Etienne zal mij attaqueeren wegens mijn gehouden gedrag; hij wordt daarbij door verscheidene heeren gerugsteund, die het met de leden van het geregtshof houden. Er wijken er van tijd tot tijd uit naar het kamp des konings; hoe slechte ontvangst hun ook bereid moge zijn. Hier en daar klaagt men mij aan als de oorzaak van den ondergang van la Rochelle; en listig weet onze vijand vonken onder zoo veel brandstof te werpen. Zie hier, welke briefjes men. op onderscheidene plaatsen in de stad heeft gevonden. Daarin wordt in naam van den kardinaal behoud van leven en goederen verzekerd, bijaldien men tot eene spoedige overgave komt, terwijl zij aangemaand worden om geen gehoor te geven aan de inblazingen van sommige drijvers, die met eerzuchtige en eigenbatige bedoelingen hen aanporren tot verzet.

- Maar zoudt gij dan kunnen meenen nu de zaak op te moeten geven? Hebben wij dan zoo veel bestaan en geleden, om nu, met de redding als in 't gezigt, te wijken?

- Opgeven? Daaraan denk ik zeer weinig.

- Dan is 't mij goed. Wij hebben zoo lang gewacht en als ware 't van niets geleefd; wij kunnen 't langer. - Ik wil straks eenen voorslag doen, die een' terugslag mag heeten op die aardigheid van den kardinaal.

En niet alleen vernieuwde en scherpte de raad van verdediging, op voordragt van Defos, de bedreigingen tegen allen en een iegelijk, die zou bevonden worden in eenige gemeenschap met den vijand te staan; maar ook werden met scherpe straffe bedreigd al de zoodanigen, die overtuigd zouden worden van onbetamelijke uitdrukkingen gerigt tegen den maire of het bestuur, of van zulke als strekken konden, om den moed der inwoners, onder zoo zware beproevingen als het Gode behaagde over hen te gehengen, te verzwakken.

Het getal van dooden klom nu tot eene ontzettende hoogte. Er stierven er bijna tweehonderd daags. Vooral onder kinderen was de sterfte groot. Men spitste zich vruchteloos om eenig voedsel te vinden. Maar enkelen waren gelukkig genoeg om soms eenige vischjes, alen, krabben of iets van dien aard magtig te worden. Men beproefde om van zaagsel en gemalen of gestampte beenderen te bereiden wat eenige overeenkomst zou hebben met brood; doch dit voedsel bleek in de uitkomst doodelijk te wezen. Guiton en enkelen zijner vrienden deden schier al wat menschelijke kracht vermag; - men mag zeggen, dat zij meer dan dit deden. Gesterkt en getild door de magtigste edeler en minder edeler drijfveren, die in het gemoed wer-

ken kunnen, waren zij niet dan ter naauwernood tegen taak en zorgen en leed bestand, als hun thans op de schouders drukten.

- Gaat gij nu nog weder uit, Jean? - vroeg hem zijne gade, toen Guiton na een zeer sober avondmaal naar den hoek bij de deur ging, waar hij gewoon was zijnen mantel op te hangen.

- Ik móet nog, Judith. Zoo wakker anders de meesten onzer burgers waren, zoo weinig kan men op de uitgeputten aan. Zij vallen soms in slaap op hun' post. En er is er reeds menigeen in een' dieperen gevallen. Ga maar stil te bed; ik neem den sleutel mede.

- Ach, ga niet alleen. Het is op de wallen zoo eenzaam. Er zijn er onder, die u kwaad willen. Eén.... ach, ik mag er niet om denken, om mij-zelve niet, om der kinderen wille niet. Om Gods wil....

- Juist om Gods wil, Judith - en hij drukte de schreijende aan zijne borst - ga ik. Hij legt mij die taak op, en Hij is er om mij te beschermen. Het heet nu wel: ‘Al wandelde ik in een donker dal, in schaduwen des doods, zoo vrees ik niets; want gij zijt bij mij!’ Ik mag wel denken anders aan het woord van vriend Salbert, dat juist in den donkeren tijd het geloof het helderst moet stralen. Ga gij gerust slapen. Ik zal voorzigtig zijn.

En Jean Guiton ging uit. Het was reeds vrij laat. Men hoorde geenerlei gerucht op de straten. Donker was de nacht. Slechts van tijd tot tijd verlichtte eene zwakke schemering der maan, die in haar eerste kwartier was, zijn pad. Bij dat flaauw en vlugtig schijnsel spoedde hij voort door de welbekende straten. In de R u e d e s G e n t i l h o m m e s bij de R u e d u T e m p l e gekomen, meen-

de hij eene menschelijke gedaante te zien zitten of liggen tegen een der pilaren, waarop de uitgebouwde bovenverdiepingen der huizen rustten, eene gaanderij vormend. Ofschoon Guiton zich bijna verzekerd hield, dat de ongelukkige wel een der duizenden zou wezen, die reeds in la Rochelle van honger waren omgekomen, kon hij toch niet tegenover hem voorbijgaan, zonder zich daarvan te vergewissen, en sliep hij slechts, dan misschien hem van den dood, althans voor eene korte wijl, te redden.

Tastend, want de maan verschool zich weder achter eene wolk, zocht hij den rustende, hetzij dan van den kommer des dags of van het leven. Hij legde de hand op diens gelaat en de koude kwam hem voor nog niet de ijzige te wezen van den dood. Hij wreef de slapen en polsen, in beraad, of hij niet zou trachten hulp te krijgen van bewoners der naaste huizen, toen de man zich bewoog. Guiton plaatste hem in wat gemakkelijker houding.

- Mort... mort... mort! - hoorde hij hem met zwakke stem en afgebroken uitbrengen. Maar nu zonk hem het hoofd op de borst, en Jean Guiton vernam nog enkel eene reutelende zucht. Hij had hem aan zijne stem herkend. Het was de onnoozele. De arme, verlatene, die schier zijn leven lang niemand had en alleen stond, had zich alleen en in den nacht nedergezet om te sterven. Hij bezweek in de armen van den maire.

- Ik hoop gij zult gelukkiger zijn, arme; en moge er hooger licht voor u opgaan in uwen geest, als over uw lot!

Met het voornemen om aan de wacht bevelen te geven, dat, zoo mogelijk, het lijk althans tegen den volgenden morgen werd weggenomen, vervorderde Guiton zijnen weg.

Hij bleef op eenigen afstand van het wachthuis, zich eerst naar het bolwerk willende begeven. Laauw woei hem, toen hij bijna op de hoogte was gekomen, een flaauw westewindje te gemoet. Men hoorde niets. Op de plaatsen naar de stad toe, waar men anders daar gewoon was licht te zien, heerschte eene duisternis, even diep als de stilte. De stad lag daar stom, bewegingloos, in den sluijer van den nacht als in een lijkkleed gehuld. Naar de zeezijde zag men hier en daar licht en glans, van fort en wachtpost des vijands. Als eene onduidelijke massa vertoonde zich de sterkte Louis, met hare bastions en buitenwerken. Het een en ander maakte op Guiton een' vreemden indruk. Hoe anders had hij het hier vroeger gekend! En wat zou de uitslag van de tegenwoordige worsteling zijn? Mogt de stad waaraan zijn hart hing den vrede herkrijgen, hare vrijheid behouden, haren bloei hernemen! Hij werd in zijne overpeinzingen gestoord. Op korten afstand vernam hij eenige beweging en een hol en hijgend kugchen. Mogelijk een hongerend Rocheller, die op den tot dat einde reeds overal omgewoelden wal eenig voedsel zocht, wortels van onkruid en planten, daaronder soms vergiftige, schadelijke, door de onkundigen niet te onderscheiden.

En die kuch was niet door hem alleen gehoord. Van de overzijde der stadsgracht immers, in veel digter nabijheid dan de naaste post des vijands, hoort hij gezang opgaan. Waarschijnlijk een van diens krijgslieden, die mogelijk tegen de legertucht, zich derwaarts heeft begeven. Ruwheid en overmoed toch spreekt in den toon als in het woord. Hij herkent dat gezang als een lied, C o q à l ' A n e genoemd, dat in 1574 werd gedicht en gezongen

tegen de Rochellers, en dat met geringe verandering op dezen tijd toepasselijk was gemaakt. Maar nacht en raauwe gorgel geven er eene dreigende uitdrukking aan, verhoogend de beteekenis. Hij hoort den krijger zingen:

Tremblez, tremblez, vous Rochellois maintenant.
Faites votre testament.
Voicy la fin de vos jours.
Tu n'auras plus de glorieux Absaloms.
Deça ny delá des monts
Aucun aide ny secours.
Vivent nos Rois!
Mais à propos des Anglois;
Sont ils pas amis de la France?
Couvert est la mer de canons et gros vaisseaux
Pour foudroyer les pourceaux.

Hij zweeg en scheen af te wachten, wat het antwoord zou wezen op dit dreigend en uitdagend woord.

Nu liet zich werkelijk van den kant der stad een gezang hooren. Maar hoe flaauw en zwak was de toon, hoe afgebroken klonk het door belemmerden ademtogt! Doch juist daardoor eene te sprekender voorstelling van wat de uitgeputte en aêmechtige veste was, in vergelijking van een' vijand zoo overmoedig als overmagtig! Waarschijnlijk verstond de man aan de overzijde niet of ter naauwernood het lied dat hij had uitgelokt:

A vivre en paix tranquilles,
Cela nous demandons,
De prêscher l'Evangile,

A nul mal ne faisons,
Estant l'un avec l'autre
Chacum d'un bon accord.
Le Seigneur nôtre et vôtre
Est nôtre dernier port.

Het een en ander trof Guiton. Gedachten des hemels, waarop de laatste als wegstervende woorden hem hadden gewezen, en gedachten die meer die dezer wereld mogten heeten, door het eerste lied hem voor den geest geroepen, hielden hem bezig. Komen of met komen der Engelschen toch moest, menschelijker wijze gezien, beslissen over val of behoud van de veege veste, die scheen ook den zwaksten aanval naauwelijks meer te kunnen wederstaan. - 'Le seigneur nôtre et vôtre, çest notre dernier port' - herhaalde hij bij zich zelf', en hij zette na eenen aandachtigen blik naar boven te hebben geslagen, zijne wandeling voort. Hij overtuigde zich dat, op zoo vele posten als men nog kon bezetten, naauwkeurig wacht werd gehouden, waarbij de sterkere meermalen de plaats van den zwakkere innam. Eindelijk keerde hij, vermoeid van den nachtelijken togt, huiswaarts. Hij vond zijne gade nog wakende.

- Lieve Judith, hoe kondet gij dat doen? Spaar toch u zelve. Ik dacht ook aan u; doch hoopte dat gij rusttet.

- Ik had mij te bed begeven, Guiton. Doch de angst om uwentwil maakte het mij onhoudbaar. Ik gevoelde mij vreeselijk beklemd. Eerst trachtte ik nog wat te lezen; maar toen gij zoo lang uitbleeft.... Ik had u gezocht, indien ik slechts had geweten, waar u te vinden.

- Geloof mij, dat ik zulke togten niet doe voor mijn

genoegen. Geef evenwel uwe gedachten op anderen tijd niet zoo vrijen loop. Laat liever het verstand dan enkel uwe liefde mijwaarts ze besturen. Ik hoop dat gij nu maar zult kunnen rusten.

Het was donderdag, de 28ste September, geworden. Dien dag, gelijk op den vorigen, was alles één uitzien naar de komst der Engelsche vloot. Tal van menschen begaf zich, ondanks den regen, naar het bolwerk van de P o r t e N e u v e, of naar de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s, starende naar de zee, of zij hunne redders mogten zien opdagen. Op het plat der torens van st. Barthelemy en st. Sauveur zijn wakers gesteld met verrekijkers, of de vloot zich mogt vertoonen, ten einde de regering daarvan in tijds wierd verwittigd. Toch is de grootste helft ook van dien dag verloopen, en reeds meenen de meesten, dat ook die niets dan teleurstelling zal brengen.

Aan de P o r t e s t. N i c o l a s aan de overzijde van de haven vertoont zich iemand, die door teekens begeert te worden ingelaten. Nu eerst herkent men den schier uitgeputten, doornatten en met slijk bedekten man, als den sieur de Champfleury. Hij wijst naar het Pertuis (doorvaart) Breton; want nog sluit de vreugde dat hij zich behouden onder de zijnen bevindt hem den mond, hij is nog ademloos van vermoeijenis. Hij ziet Fiefmignon, door den hoop van menschen dringend die hem omringt, drukt dezen de hand met vervoering, en eindelijk hoort men van hem:

- De Engelschen... hunne schepen... zijn in het P e r t u i s B r e t o n!

En als een elektrieke vonk verspreidt zich de mare door de stad, overal hoop, vreugde brengend.

- Ik heb brieven aan den maire en mevrouw de Rohan van den hertog de Soubise - zegt nu Champfleury.

- Wilt gij die mij ter overbrenging toevertrouwen, of hebt gij nog kracht om mede te gaan? Guiton is op 't stadhuis.

- Ik voel mij weder sterk.

En dra bevinden beiden zich op weg, nu en dan omgeven van troepen volks, die schijnen zich met eigen oogen te willen overtuigen, dat wat zij hoorden geene begoocheling is. Zij vinden Jean Guiton, die door de brieven wordt verwittigd van de getalssterkte en staat der Engelsche vloot. Zij telt meer dan 150 zeilen, zoo oorlogs- als transportschepen. Er zijn er vier onder, die men drijvende mijnen mogt heeten, inwendig bemetseld, met duizende ponden kruid beladen, van boven met zware steenen gedekt, bestemd om de werken aan den dijk als met eenen slag te vernielen. Indien ooit, dan thans schijnt het uur der redding voor de schier hopeloos verloren stad geslagen.

- Ik dank u, heer Champfleury, voor uwen trouwen ijver. Duizendwerf dank ook voor onze medeburgers, voor wie gij als een engel werdt. Verschoon mij, dat wij u niets kunnen aanbieden. 't Is treurig geschapen hier.

- Ik wil mij nog naar mevrouw de Rohan spoeden, heer maire. Vermoeidheid tel ik niet.

De prinses was grootelijks verblijd. Ook zij had geleden.

- Sieur Champfleury, ik kan u nog aanbieden wat maar weinigen u kunnen geven - spreekt zij, na eerst aangaande haren zoon en verdere belangen berigt te hebben gevraagd en verkregen - edoch ik durf zulks naauwelijks, schier niet hebbende. Men zou het vroeger en

hierna in ons geslacht niet kunnen gelooven, dat het hoofd van ons huis bij weinige oncen brood en eenig vleesch van paarden heeft geleefd. Zelfs mijn kok is naar 's vijands leger overgeloopen. Trouwens de Richelieu (zij kon weder schertsen) zal voor hem meer en iets beters te doen hebben dan wij. Ik hoop echter dat het lijden nu geleden zal zijn. Doch ik zal daarop eens nog trotsch kunnen wezen. - Wat zeide de heer Guiton van het berigt? Hij heeft het wakker uitgehouden. Zijn naam blijve in eere!

- Toch kwam mij de vreugde van den heer maire niet zoo groot voor als ik mij die had voorgesteld. Hij had weinig woorden.

- Het zal de overmaat der blijdschap wezen.

Wij zullen ten zijnen tijde vernemen, waaruit zulks voorkwam.

Te vier ure in den namiddag werd de vloot uit de stad gezien. Men zag tevens, hoe er op de koninklijke schepen, aan- den dijk en op de batterijen aan den zeekant, alles in beweging kwam. Menigte van menschen uit de stad begaven zich op de wallen. De zwakken schenen hunne krachten te hebben herkregen. Men dacht daar minder aan wat men had doorgestaan; men gedacht het dankbaar in de kerken, waarheen het gelui der klokken de menigte riep. Eene zeer gedunde schare evenwel; want - bijna een derdedeel der inwoners, welke la Rochelle had geteld, was bezweken ten gevolge van het doorgestaan gebrek. Veler klagten en tranen vergezelden den dank; smartelijke herinneringen mengden weemoed onder de vreugde.

Helderder en krachtiger dan sedert lang klonk den volgenden morgen het gelui der marktklok.

- Zelfs de klok schijnt er pleizier van te hebben, dat zij welhaast weder wat zal beteekenen - hooren wij een' Rocheller tot een' bekende spreken, dien hij in de Rue du Palais ontmoet.

- Ik kom van de markt; doch ik verzeker u, zij beteekent nu reeds wat. Althans veel meer dan sinds maanden.

- Waar zou 't van daan komen?

- Ja! Van den duivel, denk ik; en dat zeker wel regtstreeks.

Een hoofdschudden, als ware de scherts onbetamelijk genoeg, strekte ten antwoord.

- Stellig houd ik het er voor. En wel van eenige duivels te gelijk. Die hebben het bewaard en gehouden, en brengen het nu. De duivel der onmeedoogende liefdeloosheid, der gierigheid hebben het bewaard, en de duivel der winzieke hebzucht brengt het. Een beetje troost is het, dat de woekeraars niet de helft maken van hetgeen zij eergisteren hadden kunnen krijgen. De koopers hadden het toen biddende genomen, nu nemen zij het vloekende.

- Wat heb ik gezegd? - vroeg Defos, toen hij ten huize van den maire kwam, waar de raad van defensie dien morgen zou vergaderen. - Er is nu betrekkelijk overvloed op de markt. - Maar wat is het? Zijt gij onwel? Ge moet ons nu niet ontvallen, vriend Guiton. Wij hebben u veel te noodig, nu om te beraden, later mogelijk om te vechten, en nog later, behaagt het Gode, om te juichen in onze overwinning.

- Ik heb een' zeer onaangenamen nacht gesleten, vriend Defos. Mijne verantwoordelijkheid heeft mij zwaar op het hart gedrukt.

- Wat nú? Ik sliep ook niet; maar meer van blijdschap.

- Maar 't is iets anders... onze betrekkingen verschillen. Gij doet het mede: ik doe de zaak in de eerste plaats. Gij allen moogt als de stuurlieden wezen, wier woord en raad wordt gehoord; ik moet het meest van allen beslissen.

- Maar zulke bedenkingen komen nu te laat.

- Te laat! - herhaalde Guiton onhoorbaar. Doch ín zijn binnenste had mogelijk nooit eenig woord zoo luid geklonken. Nooit was al wat hij gevoelde zóó in een énkel woord zamengevat.

- Enfin! - hoorde Defos van hem, het woord waarmede men zich vaak reeds aan het onvermijdelijke overgaf, het regt f a t a l e woord. - Ik zal zien - liet hij er op volgen.

Er kwamen thans achtereenvolgens meerdere leden. Guiton gewaagde met een enkel woord van den tegenwoordigen stand van zaken en van de verandering die daarin zoo lang gewacht, ten laatste gekomen was.

- Maar nu, op dit beslissend tijdstip, mijne heeren, vraag ik u: wat moeten wij? Wij kunnen mogelijk, zij het ten prijs van welligt vernielenden strijd, het koninklijk leger geslagen, de dijk doorbroken zien. Het uur van bevrijding kan geslagen hebben, al blijft ook eene andere uitkomst mogelijk. Sterk zijn de werken onzer belegeraars. De man die aan het hoofd der Fransche vloot staat is een man van onbesproken moed. De Valancay zal alles in 't werk stellen. Doch dan komen de Engelschen hier, misschien geholpen door hunne landslieden binnen onze veste. Wat zal de uitslag zijn? Ik vraag u, mijne heeren, en licht mij in, licht mij voor - wat moeten wij?

- Daarin is immers voorzien, mijnheer de maire -

sprak Defos, ziende dat niemand het woord opvatte - bij het laatste artikel van ons traktaat met koning Karel.

- En toch huiver ik om de Engelschen hier meesters en overmagtige meesters te zien. Moeten wij mogelijk het middel worden, om hun vasten voet in Frankrijk te verschaffen, gelijk zij eens in Calais hadden, treuriger herinnering voor Frankrijk? Ik vraag uwen raad, heeren. Mij is die last op mijne schouders te zwaar.

- Ik voor mij geef het hoog gewigt der bedenkingen van sieur Guiton toe - liet Fiefmignon zich hooren. - Wij werpen welligt den fakkel des krijgs in Frankrijk, een vuur ontstekend, dat, God weet wanneer, indien ooit, wordt gebluscht.

- Mijne heeren, maire en medeleden - sprak Riffault - zonder daarmede beslist te bepalen, welken weg ik ingeslagen zou willen zien, erken ik, dat ik mij nog te veel Franschman gevoele, om den Engelschen zoo de deur als te openen. Ik zie dat het traktaat, aan welks ratificatie ook nog wel iets mag bevonden worden te ontbreken, niet veel behelst wat op dat punt spreekt, behalve het laatste artikel, ‘dat de Rochellers in ieder accoord of verdrag dat zijne Majesteit van Engeland met den allerchristelijksten koning mogt sluiten, zullen worden gekend, en dat de koning van Engeland zal zorgen, dat wij bij onze vrijheden, regten en voorregten zullen bewaard blijven.’

- Dat spreekt, dunkt mij, duidelijk genoeg - wierp de oude Thevenin in 't midden.

- Intusschen, wat zal er tusschen nu en het einde van den oorlog van ons worden? Zelven onze stad te bewaren, daaraan te dénken slechts in onzen verzwakten toestand, ware onzin. Dat brengt natuurlijk mede, dat

wij óf Engelsch óf Fransch zullen moeten zijn. En dan blijft het laatste altijd ons vaderland - meende Colomier.

- Gij hebt keus - riep Defos nu - tusschen verdrag mét - wilt gij 't, onderwerping áán Engeland, of terugkeer onder de heerschappij des konings. - Dáár hebt gij vrienden, die zes millioen livres hebben te koste gelegd aan de vloot ter onzer redding gezonden, dáár menschen van hetzelfde geloof, hiér uw gezin, uw bloed ja, maar dat u heeft verstooten, dat onzen ondergang zoekt; - hiér landgenooten die u beoorlogen, dáár vreemden ja, doch die ons willen redden, maar jegens wie wij ons aan schandelijke trouwbreuk schuldig maken zullen, indien wij hun daarbij niet te gemoet komen.

- Met uw verlof, heer Defos - vatte nu de maire het woord. - Ik wensch beide thans nog oorlogvoerende magten te onzen aanzien en in onze zaak niet zoo afgescheiden en tegen elkander overstaande beschouwd te hebben. Ik wil veeleer den graaf Lindsay, den admiraal der Engelsche vloot, mede in de onderhandelingen hebben begrepen.

- Hetgeen ik, in de plaats zijnde van den admiraal - hervatte Thevenin - met allen eerbied, wel stellig zou weigeren. Op een' dergelijken voorslag zou ik geen ander antwoord hebben, dan dat ik den steven wendde en naar Engeland vertrok. 't Is eene vreemde inconsequentie, eene weifeling waarvan ik voorheen, bij het verschijnen der eerste vloten der Engelschen niets heb vernomen.

- Ik zou veeleer vermeenen - beantwoordde Guiton deze tegenwerpingen - dat de Engelschen, indien het werkelijk hunne begeerte is, la Rochelle van den ondergang te redden, deze gelegenheid volgaarne zullen aan-

grijpen. De edelmoedigheid, de menschelijkheid.....

- .... Wat hebben die gemeens met de staatkunde? Engeland helpt ons, omdat het zoodoende Frankrijk wil verzwakken, gelijk de kardinaal ons in de eerste plaats wil onderdrukken, om Frankrijk één en groot te maken, naar regt en welverworven vrijheid weinig vragend - sprak Thevenin.

- 't Zal niet dan onze ondergang zijn, mijn vriend Guiton - liet Defos zich andermaal hooren. - Open slechts onderhandelingen, en gij zult zien waarheen die voeren. Tot niets, dan om ons aan de ongenade des konings, of liever van den kardinaal, in handen te leveren. Op dit oogenblik zijn de Engelschen nog gewillig tot hulp, weifeling zal hen van ons vervreemden. De burgerij is bereid om met de laatste kracht te strijden, weifeling zal hen verlammen. 't Was God verzocht, wilden wij deze gelegenheid verzuimen.

- Wij zijn te ver gegaan, heeren, om aan terugkeer te denken, dunkt mij - vatte nu Tessereau het woord.

- Wij zullen dan - hernam Guiton, die zag wat de uitslag zou zijn, en in wiens houding bleek, dat hij zich, en nu ook geheel, met het gevoelen der meesten die spraken vereenigde - wij zullen overgaan tot de stemming, tenzij iemand uwer het hoogelijk noodig achtte nog iets in te brengen.

Met genoegzaam algemeene stemmen werd besloten tot het houden van gemeene zaak met de Engelschen en tot het aanwenden van alle middelen, geschikt om den vijand afbreuk te doen.

- Ik heb uw besluit vernomen, mijne heeren - sprak Guiton - en hoe gaarne ik ook een' anderen weg inge-

slagen had gezien; dit besluit heeft mij voor mijn geweten rust gegeven en gesterkt tot al wat de omstandigheden in mijne betrekking van mij zullen vorderen. Gij zult, dit beloof ik u, aan niets bespeuren, dat ik anders heb gewild, of liever dat ik, ziende op de gevolgen en de groote verantwoordelijkheid, een oogenblik heb geweifeld om minder Franschman te zijn.

Tweeëndertigste hoofdstuk.

Bekende en gewone vergelijking, om vurige hoop en grievende teleurstelling te schetsen, schier al te bekend om haar nog eens aan te voeren, is die, welke men ontleent aan wat in Afrika's woestijnen de aêmechtige reiziger ondervindt. - Het zand, waarin hij den voet zet, is gloeijend, felle zonnestralen zengen hem het hoofd, de lucht welke hij inademt is als met vuur bezwangerd. Als leder hard en droog is hem het gehemelte, de lippen branden, koortsige gloed woelt in zijne aderen, dor dunkt hem het merg in het gebeente. Aan water denkt hij, zooveel hij denken kan; en hellekwaal is die gedachte, marteling die immer hooger stijgt. - Maar hij ziet wat hem frischheid, verkwikking, leven belooft, hij ziet het golven, woelen; en nieuwe moed ontluikt, die moed verleent hem krachten. Dankend, blijde, hopend, sleept hij zich voort, al zijn verlangen, de geheele ziel gerigt op het ééne punt, om... de wreede teleurstelling te on-

dervinden, wanhopend ueêr te zinken, den dood in de armen - 't was goochelbeeld en spiegeling des dampkrings!

Iets dergelijks ondervond la Rochelle. Dat enkelen de spijs ter beter voorziene markt gekocht en te gretig ingezwolgen, als ten gif werd dat doodde, mogt beeld en voorspel heeten van wat der Engelschen hulp voor heel de stad zou zijn.

- Onze Engelsche bezoekers schijnen toch te begrijpen, dat de deur niet zoo open voor hen is - sprak den volgenden morgen Marillac, toen hij met eenige Fransche edellieden, die als vrijwilligers naar het leger waren gesneld, naar de batterij bij C h e f d e B a y e reed.

- Men zou bijna zeggen, dat zij het weinig schijnen te meenen, heer maarschalk - gaf een hunner ten antwoord. - De wind is gunstig genoeg, en toch hebben hunne grootste schepen verhaald.

- Zij zullen eerst een kijkje nemen van het eiland Ré, en om elkander aan te moedigen, vertellen van Buckingham's moed en beleid ten vorigen jare.

De heeren bevonden zich nu aan het strand. Een heerlijk gezigt leverde de zee op, bezaaid als die was met schepen ten getale van honderdenvijftig, de meesten ten anker, enkele onder klein zeil de aangewezen plaats zoekend, de grootste daarheen door sloepen geboegseerd. Scherp kwamen de omtrekken uit van het eiland Ré, met zijne huizen en toren, dat als een' lange streep het uitzigt beperkte, terwijl het oog ter weêrszijde van hetzelve weidde over het onmetelijk watervlak.

- In ieder geval mag men zeggen - liet een der heeren zich vernemen - dat onze vijanden ons een heerlijk schouwspel gunnen. Doch wat doen zij nu? Zij heb-

ben die kisten of blokken houts bezwaarlijk noodig om zich te vergewissen welk tij er gaat. De vloed is wel degelijk doorgekomen.

- Wat zij daarmede willen, begrijp ik niet. Zij schijnen die dingen in de haven te willen hebben. Daar zit iets achter.

En weldra was men ingelicht aangaande de bestemming van wat wij een der vele vergeefsche oorlogskunstjes noemen mogten. Een dier blokken dreef met eenige kracht tegen paalwerk aan en sprong met een slag uiteen, om daarop een poosje te branden.

- Vuurwerk toe, mijne heeren; 't is jammer dat zij daarmede niet tot den avond hebben gewacht.

- Zoo'n ding zou toch nog brand kunnen stichten en kwaad doen.

- Als het in uw ledikant of veldbed dreef, bij voorbeeld. Dan was het erg genoeg.

- Zij doen niets van daag, mijne heeren, en ik noodig u tot het maal. Wind en tij in hun voordeel, en zij gaan ten anker - sprak de Marillac, den verrekijker, waardoor hij getuurd had, overreikend aan zijnen knecht.

Wat de Marillac had gezien was ook in la Rochelle waargenomen en terstond aan den maire berigt. Onmiddelijk liet Guiton noodseinen geven en schreef hij dringende smeekbrieven aan den Engelschen admiraal en den hertog de Soubise; doch die niet zouden baten, hoe de laatstgenoemde ook aandrong op krachtige pogingen tot ontzet der op het uiterste gebragte stad. Eenig schutgevaarte, ter naauwernood voldoende om te laten blijken dat Lindsay niet was gekomen, enkel om parade te maken, was genoegzaam al wat er plaats had. - Wel woei het

den volgenden dag iets harder, doch bezwaarlijk zoo hevig, dat zulks ernstig gemeende operatiën beletten kon. Vreemd stilzwijgen bewaart daarover Hume. Rapin-Thoiras schrijft het toe aan de krachtige maatregelen tot tegenweer, genomen door de Richelieu, die den Engelschen parlementair Montague de bestversterkte gedeelten van den dijk in oogenschouw liet nemen. Brommend verhaalt de Mercure François, hoe de Engelschen genoodzaakt werden tot den aftogt; terwijl men ons elders andere meer afdoende redenen wijst of laat vermoeden. Geheime plannen van Karel I die in strijd gewikkeld werd met zijn parlement, - dat de geest van Buckingham nog leefde in diens creaturen, allen met magt en rang bekleed gebleven, en onderhandelingen tusschen Lindsay en den kardinaal - wij gelooven dat daar de redenen van der Engelschen werkeloosheid liggen.

- Zal het dan weder even zoo gaan als in Mei? - vroeg Jean Guiton. En duistere gedachten en bange verwachting beklemden hem schier het heldenhart.

- Zij wachten op meer versterking naar ik hoorde - sprak Fiefmignon, tot wien hij die vraag en klagt luide had laten worden. - Er komen van tijd tot tijd nog schepen in de vloot.

- En hier sterven er van dag tot dag; en wij kunnen allen nog vallen.

En zoo sprak hij te regt. - Hartbrekend, ontzettend waren de tooneelen nu in la Rochelle te aanschouwen. Vreeselijk kampten hoop en vertwijfeling in de harten, als men van torens, wal en bolwerk waarnam, hoe de vloot nu eens schoten wisselde met de batterijen, dan zich klaar maakte om op den vijand los te gaan, of zelfs een

enkele brander tegen den dijk werd afgezonden. Het teeken van nood door schoten en klokken gegeven klonk als doodsgelui in veler oor, 't was als het hijgen naar redding, de laatste roep om hulp der bang benaauwde stad. - ‘Haast u,’ - schreef Guiton - ‘indien gij niet de schande wilt op u laden, dat gij tot niets beters zijt gekomen, dan om onze begrafenisplegtigheid bij te wonen.’ - Maar er werd niemand meer in de stad gevonden, die krachtig genoeg was, om al zwemmende den afstand tusschen het strand en de naaste Engelsche schepen af te leggen, al mogt hij gelukkig genoeg zijn om door de vijandelijke posten te geraken. - Binnen in de stad was het boven elke beschrijving akelig. Geheele straten waren genoegzaam uitgestorven. Wandelende geraamten, wier leven men naauwelijks leven mogt noemen, waarden hier en daar, zich voortslepend, om langs de straat. Gestrooid lagen daar de lijken, te zeer uitgeteerd om in ontbinding over te gaan, als mumiën droog. Half gesloopt stond daar menige ledige woning, waarvan men het houtwerk als brandstof had gebezigd. Verwoesting en dood zagen als ware het ten open deur- en venstergaten uit. La Rochelle scheen van eene bloeijende stad met eene gelukkige, werkzame, nijvere bevolking, een enkel, groot graf te worden. - Maar nóg werd er gewaakt tegen den vijand, die nu en dan scheen den laatsten aanval te willen wagen, sleepten ook de krijgers zich voort, steunende op stokken, en waren er ook maar enkelen in staat tot eenigen weer, terwijl er op hunne posten dood werden gevonden. Nog bleef men den valschen vriend en diens hulp wachten.

- Heer maire, wij kunnen niet langer - was het woord tot Jean Guiton gerigt door een schildwacht, die

het geweer liet zinken uit den arm, die het niet langer vermogt te houden. - Hoe lang moet dat werk nog worden voortgezet?

- Zoo lang er nog één is, vriend, in staat om eene poort te openen of te sluiten. Wij vallen tot den laatsten man. Duizenden zijn er weg; er blijven er nog duizenden.

En het scheen als of nu niet enkel menschen, maar of natuur en hooger Magt die haar regeert, hoop reikte om teleurstelling te geven.

- Dáár, daar is het weêr! - hoort men enkele stemmen opgaan uit een troep, die in den avond van den 20sten October bij de Porte st. Nicolas zich verzameld heeft.

- Duidelijk legers of een vloot! Tegen elkander gerigt, en de eene brak door de andere heen.

- Legers of vloten! Het is niets anders dan noorderlicht, ofchoon ik het hier nog nooit heb gezien. Om de Noord, toen ik nog voer, zag ik datzelfde ding dikwijls. Het kan vreemde verschijningen geven - sprak een oud varensgezel.

- Het had zoo veel van een leger, als die wolk daar van een groot brood - liet een ander zich hooren.

En toch verbreidde zich het gerucht door de stad en voedde de hoop in sommige harten.

- Heeft de klok al geluid? - vroeg Guiton den volgenden morgen aan zijne gade. - Ik wensch ter kerk te gaan.

- Ik geloof, ja; hoewel het zoo flaauw kleppen was, dat ik er nog aan twijfel.

- Dan ga ik maar, Judith. Het is dezer dagen immers het eenige wat ons rest. En God weet, hoe kort het ons nog kan gegund zijn.

- Wel gaarne ging ik met u; doch ik moet bij de kinderen blijven. En het is misschien wel noodig, dat er iemand te huis is.

Guiton begaf zich tempelwaarts. En andermaal was de schare kleiner, een huiveringwekkend bewijs, hoe de burgerij algaande weg slonk onder den heerschenden nood. De predikant Palinier sprak kort; doch krachtige opwekking waren zijne woorden om te blijven bouwen op den Almagtige, gelijk zoo velen hadden gedaan, wetend dat het in zijne hand staat om alles te veranderen, dat des avonds het geween vernachten en er toch des morgens vreugde wezen kan. - En vurig steeg het gebed ten hemel, dat de God der heirscharen, wiens magt ten allen tijde was gebleken, toch uitkomst mogt verleenen. De meesten volgden des leeraars woorden aandachtig; men zager enkelen slechts, wier voorkomen van verstrooidheid getuigde, doch niet van die, welke voortkomt uit ligtzinnigheid, die het woord veracht. Onder dezen kon men eene vrouw tellen, waarschijnlijk uit den fatsoenlijken, misschien wel uit hoogen stand. Zij heeft Guiton een tijdlang aangestaard, ten laatste het oog niet van hem afgewend. Haar gelaat teekent afkeer, toorn. Het is blijkbaar, dat het woord voor haar op dit oogenblik zaad is dat te loor gaat.

De godsdienstoefening is geëindigd. De schare gaat uiteen. Guiton verlaat zijne bank en spreekt met Veronneau, welke uit die der schepenen treedt.

- Gij moest nog in de kérk komen - wordt nu Guiton toegevoegd door diezelfde welgekleede dame, op een' toon, die getuigt van hevigheid en verontwaardiging. - Op u ons lijden, ons bloed!

- Mevrouw de Maisonneuve, matig u, bedenk waar

gij zijt en tot wien gij dus spreekt - hooren wij van Veronneau, met bezadigden ernst.

- Matig u? Bedenk waar gij zijt? Ik weet zeer wel, waar ik ben, heer Veronneau, gelijk ik u kenne en hier den maire. Ik zeg nog eens: over hem ons bloed, ons leed!

- Niet over mij, vrouw - sprak nu Guiton - en gaarne vergeef ik u wat de wanhoop u doet zeggen. Maar ik vraag u, is het hier daartoe de plaats, is een oogenblik als dit de tijd?

- Ja, juist de wanhoop, Guiton! de wanhoop eener moeder. Dat ik sedert veertien geen brood proefde, o, 't is niets! Maar mijn kind, dat aan de borst zijner voedster sterven zal. Doch wraak daarvoor over u en uw huis!

Al waren er nu ook velen die zich met afkeuring van de hevigheid der dame en uit eerbied voor den maire verwijderden, - anderen hield de nieuwsgierigheid daar.

- Laat de wacht die dolle vrouw weghalen! - hoorde men van verscheidenen. Doch enkelen lieten verschooning, zelfs goedkeuring luide worden. Eene vrouw uit de mindere klasse nam het gedrag van mevrouw de Maisonneuve anders op.

- Wat? Is dat manier van doen? - hoort men haar zeggen, terwijl zij meer naar voren dringt. - Spreek gij niet van gebrek. Wíj hebben meer en langer geleden. En nog zijn wij niet ontevreden en morren niet. Zoo groote dame gij zijn moogt, de dochter van Paul Yon, sieur de Laleu, moest zulke taal niet voeren, de dochter van een' man die ons geloof verzaakte en onze stad verliet! - En vóór men zulks verwachtte bragt zij mevrouw de Maisonneuve een' slag toe.

- Halt! Grijpt haar die zich vergrijpt - beval Guiton.

Gelukkig werd het bevel terstond ten uitvoer gebragt. Er waren er toch die zulke hevigheid, en dit naar regt, wraakten; anderen kozen partij voor de vrouw. Het stond geschapen dat meerderen handgemeen werden.

- Ik vraag stilte! - riep nu de maire. - Ik eisch rust en vrede, en doe dit dubbel in 's Heeren huis. Denkt aan Hem die sprak: - ‘Mijn huis zal een bedehuis heeten,’ en maakt het niet ten moordenaarshol. Ik eisch rust! - ‘Een iegelijk zij onderdanig aan de overheid die magt over hem heeft!’ Dat is de goede wandel niet, waarmede gij hen die buiten zijn en u lasteren tot zwijgen zult brengen. Van allen vraag ik eerbied voor het heilige. In eerbiedige stilte worde het kerkgebouw verlaten![1)]

Nog voldeed men aan des maires bevel.

- Ik heb u gewacht, sieur Guiton - dus sprak een hopman hem aan, toen de genoemde het laatst van allen de kerk verliet - om u te zeggen, dat mijne soldaten geen gezag meer erkennen. Zij willen brood en komen u straks gewapend daar om vragen.

Een dreigende blik van Guiton bereidt den hopman voor op het antwoord:

- Geen gezag meer erkennen? En wie zijt gij, die u dat opzeggen laat? Waar is uw degen?

De hopman trok dien half uit de schede.

1) Wij hebben dit tooneel in geenen deele hier ingebragt, alsof het ons behagelijk voorkwam het te schetsen; doch wij vonden het bij meer dan een' historieschrijver vermeld. Het sta hier als proeve hoe de hooggestegen nood, die zoo lang niet kon demoraliseren, eindelijk geen perk meer deed ontzien, als eene proeve van den moeijelijken toestand, waarin Guiton zich dikwerf geplaatst vond.

- Geen gezag meer erkennen; en uw degen zonder bloed? Terug, mijnheer, en herstel de orde! Gij kunt daarna op morgen u verantwoorden over wat er heeft plaats gehad.

- Gij vraagt het onmogelijke, heer, en eischt wat gaat boven 's menschen kracht. Verantwoorden morgen? Dan vraag ik mede, aan het hoofd mijner krijgers, om brood.

Guiton greep onwillekeurig naar de plaats, waar hij anders het zwaard vond. Doodsbleek werd zijn gelaat, de wat gekrulde lippen trilden. Zijne handen knepen zich zamen ten vuist. Vreeselijke kamp woelde in zijn binnenste, strijd, wanhopige strijd tegen 't lot. - Zoo stond hij een oogenblik.

- God, móet ik dan opgeven, wat ik trachtte te houden, te doen, met al de krachten mij verleend, met al de sterkte die ik vond in U? - zou men van hem gehoord hebben, hadde hij zijne gedachten gekleed in het woord.

En tranen, zoo als de man die mag weenen, drongen in zijne oogen; doch nog bedwong hij die aandoeningen.

- Zie dat gij hen tevreden stelt, hopman. Lang kan het niet duren. Doch houd dat woord voor u.

Guiton begaf zich huiswaarts.

- Wat is u gebeurd, Guiton? - vroeg hoogelijk verontrust zijne gade.

- Niets, vrouw. Eene kleine woordenwisseling in de kerk bragt mij uit mijn humeur, en misschien ook eene kleine teregtwijzing, die ik een' onzer officieren geven moest.

- Jean, gij zegt mij toch wel alles! Ik lees op uw gelaat onaangename dingen. Of zijt ge soms niet wel?

Gij komt mij in naauwelijks twee uren ouder geworden voor.

- Is vader niet wel, moe? - vroeg het jongste der meisjes, die nu binnentrad. - Gij voelt u toch niet krank, vader? - Met een kozend deelnemend: ‘wat zijt gij bleek!’ legde zij hare hand op de zijne, doch trok die verschrikt terug. - Hoe koud is vader, moe!

Guiton stond op en begaf zich naar de voorkamer. Op den voet volgde hem de bezorgde gade.

Hier wierp Guiton zich op een' stoel. Hij liet het hoofd zinken in de hand en deze rusten op de tafel, zoodat zijn gelaat daarin verborgen was. Judith trad hem ter zijde en legde hare hand op zijn schouder. Nooit had zij bij hem slechts zweem of spoor van zulke verslagenheid ontwaard.

- Maar, man, wat is er? Of kunt gij 't mij niet zeggen? - vroeg zij bij herhaling.

Een zwoegend steunen was het antwoord daarop. Guiton kampte eenen hevigen strijd.

- Neen, neen! Als die Ééne, die zich zelf' alleen ten offer gaf, maar voor ons behoud en door God geroepen, zóó kúnnen wij niet wezen. De gedachte zou lastering zijn. Hij stond en streed en viel, welbewust van zijn heiligst regt en met de volheid der overtuiging, voor het heiligste en hoogste. - En toch; was het dan misdadig? Dat ook niet! Liep ook iets menschelijks daaronder; mijn hart kent mij vrij. Judith, vrouw, wij kunnen niet langer. Wij staan als van God, wij zijn van onze bondgenooten verlaten.

- En wat zal dan ons lot zijn, Jean? - vroeg nu de schreijende vrouw.

- Weet ik zulks? Ofschoon ik mij om u en de kinderen, om allen welke ik zoo gaarne vrij en gelukkig had willen zien, zeer bekommer. Nog heb ik geen vast besluit genomen; doch al kan het mij het leven kosten, wanneer men mij houdt bij het woord, welligt doe ik morgen in den stedelijken raad nog het voorstel om ons over te geven.

Judith had geen antwoord. Zij drukte haren echtgenoot slechts digter aan zich.

- Willen wij niet bij de kinderen gaan, Jean? Zij zullen zich zoo verontrusten.

Beiden begaven zich nu naar het gewone huisvertrek. Natuurlijk kwam van het gesprokene geen woord over hunne lippen. De kinderen werden gerustgesteld, toen zij den vader weder als naar gewoonte zagen deelen in het gesprek en hij zich zelfs meer met hen onderhield over hunne eigen kleine belangen, toen hij soms woorden voor hen had, die geleken naar scherts.

En die kon Guiton hebben. Bij het eensgenomen besluit vond hij betrekkelijk rust, de gedachte aan wat er kon komen verteederde hem soms.

Den volgenden dag besteedde Guiton meerendeels met enkelen te polsen ten aanzien van wat zij in deze omstandigheden raadzaamst achtten. Tegen dingsdag morgen was de raad van defensie belegd.

Hij hoopte heimelijk, dat misschien uit den boezem van den raad het voorstel om onderhandelingen te openen zou komen. Meer dan een had de positie van la Rochelle onhoudbaar verklaard. Die hoop werd verlevendigd, toen hij Mocquay hoorde zeggen:

- 't Wordt al erger. En wat zullen wij, als zulk

een geest van verzet, als waarvan wij eergisteren een voorbeeld hadden, bij de krijgslieden zich uitbreidt.

- Mij bevreemdt het - sprak Toupet - dat bij zoo treurigen toestand der stad, die toch bekend is, de vijand niet eenen storm waagt. Verovering kon niet moeijelijk zijn. Men hoeft bezetting en burgerij wel slechts te zien, om ook te zien, dat het hem maar toetasten heeft te kosten.

- Ai wat! Dat zal hij niet. Hij wil onze onderwerping; hij wil dat wij bij hem zullen komen. Daarom zal hij de stad niet dan in de uiterste noodzakelijkheid met geweld innemen, al behoeft hij daartoe schier geen geweld. De kardinaal - besloot Defos sarkastisch genoeg - verlangt een onbloedig offer.

Door onderscheidene zaken die te behandelen waren, vooral door het bespreken van den immer blijkbaarder onwil der reeds zeer gesmolten bezetting, duurde de vergadering langer dan men had verwacht en was het uur vóór dat van den middag reeds daar. Guiton verlangde en was huiverig om het beslissende voorstel te doen, al was de onhoudbare toestand der stad ook meer dan eens ter spraak gekomen. Maar nu hoort men eensklaps het gedonder van het geschut, dat straks door meerdere losbarstingen werd gevolgd.

- Zullen zij dan toch aanvallen? - vroeg Fiefmignon, en reeds greep hij zijnen hoed, bereid om zich, zoo als hij is, naar de plaats van het gevecht te begeven. Wapens vindt hij dáár.

- Het is niet zoo nabij. Ik houd het eer voor schutgevaarte van de Engelschen. Evenwel wij willen naar de wallen - spreekt Guiton.

Daar bleek het, dat hij juist had gegist. Nog eens

deden de pogingen der Engelschen hoop ontwaken in de harten der Rochellers. Het was eene heldere, laatste flikkering, waarna haar licht voor altijd werd gedoofd.

- Sieur Guiton, nu schijnen zij het toch te meenen - riep een man, die van het bastion bij de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s kwam, den naderenden maire toe. - En mogt God geven dat het hun gelukke!

Met eene vlugheid, waartoe men de uitgeputten niet zou hebben in staat gekeurd, snelde Guiton tegen de hellende hoogte op en volgden de overigen.

- Mijn vader zond mij herwaarts, heer maire - riep de eenig overgebleven zoon van den ouden Thevenin den genoemde toe. - Hij lijdt weder aan zijne pijnen sedert eenige dagen. - Een verkwikkelijk, gezegend gezigt! Straks hoop ik weder te komen. Ik ga 't hem vertellen.

En wat zij aanschouwden mogt blijde verwachtingen wekken. Op de hoogte van het bolwerk gekomen, waar de menigte stond in digten drom, allen uitziende naar de zeezijde, ontwaarde men de Engelsche vloot, waarvan bijna al de schepen met klein zeil de batterijen naderden. Schrikwekkend, neen verblijdend, een engelengroet der redding in de ooren van de Rochellers, donderden de vuurmonden, wakker beantwoord door de batterijen van de kust. Maar nu en dan werd de zware damp, door een' ligte bries uiteengewaaid, weggeslagen als een gordijn; en in zulke oogenblikken zag men Jean Guiton en sommige anderen met kijkers de veranderingen waarnemen, die in de positie der schepen mogt zijn gekomen. Soms schenen deze hun toe het strand en den mond der haven te naderen, voedsel biedend aan hunne hoop.

Zij hadden bijna een uur daar doorgebragt, elkanderen

hunne opmerkingen mededeelende, toen men Jean Guitons gelaat allengskens meer bezorgd zag staan, al mogt hij dit ook trachten te verhelen. Hij was daardoor in tegenspraak met de meesten der daar aanwezigen, die zoo vaak als enkele heviger losbarstingen zich lieten vernemen, dit beantwoordden met luid gejuich.

- En wat doen zij van die batterijen hun weinig kwaad! - liet een der toeschouwers zich hooren.

Juist dit was eene der opmerkingen geweest, welke Guiton reeds langer in zich zelven maakte. Hij had verwacht, dat de Engelschen het, al schietende, onder den wal zouden houden en onder bescherming van hun geschut eene landing wagen; doch hij zag niets wat als toebereidsel bij zoodanig oogmerk gelden kon. Ongehavend bleef tuig en wand en rondhout, geen spoor van geledene schade vertoonend.

- God geve, dat ook dit maar niet weder enkel spiegelgevecht zij!

En meer en meer werd hij daarvoor bezorgd, toen hij nog altijd geene sloepen te water zag laten, en hij zelfs moest bespeuren, dat de Engelsche admiraal meer afhield. Had hij geweten, dat de hertog de Soubise, de graaf de Laval en andere Fransche bevelhebbers zich reeds als uitgeput hadden in drangredenen om Lindsay te bewegen tot krachtiger doortasten, dat al hunne aanbiedingen, zoo vele getuigenissen van moed en bereidwilligheid tot zelfopoffering, afstuitten op den onwil en mogelijk op de geheime orders van den Engelschen admiraal en diens opperbevelhebbers, - Jean Guiton zou zich geen oogenblik hebben vastgeklemd aan de bedriegelijke hoop, die bittere teleurstelling werd.

- Zeg aan uw' vader, Thevenin - sprak de maire zacht tot den jongman, die onmiddelijk weder was teruggekeerd naar den wal, of hij ook soms mogt geroepen worden om nog eens het zwaard voor zijne vaderstad te trekken - zeg aan uw vader, dat hij zich niet vleije met ijdele verwachting, want dat wij andermaal een gelijksoortig staaltje krijgen van de trouw onzer Engelsche bondgenooten, als zij ons de vorige keeren ook hebben geleverd.

- Mijn God, heer Guiton!

- Ik ben er zeker van, mijn vriend. Ik speur aan de manoeuvres op het Engelsch admiraalschip - en hij schoof den verrekijker dien hij daarop had gerigt gehouden weder digt - dat men hem en dan weldra ook de rest zal zien afvallen.

- Maar wat rest ons dan, heer maire?

- Ik mag niet meer ons zelven, niet meer de hoop noemen; doch nog zeg ik, God en ons geloof rest ons. Die neemt men niet in met batterijen en sluit men niet af met schans of dijk.

Nu bespeurden meerderen welken keer de zaak nam; en wat nog werd gezwegen, als iets wat ieder huiverde zich zelven te bekennen, hoeveel meer op de lippen te nemen, werd eerst een paar malen gefluisterd, om straks één algemeene kreet te worden van wanhoop en vertwijfeling. Zij zagen la Rochelle's vonnis zigtbaar vellen. Het hardnekkig volgehouden, in 't geloof gevoerde, het bange en bloedige pleit werd, in het oogenblik dat men daaraan een gunstig einde hoopte te zien komen, een oordeel des doods. Niet de vijand, hij was niet de hatelijkste, niet de meest verafschuwde. De valsche vriend, die kon verlaten en verraden, werd gevloekt.

- Zij zijn ons verderf! - Daar gaan die Engelsche honden, die blaffen maar niet bijten durven! - Zijn dat onze bond- en geloofsgenooten? - Wat de Judas daarvoor wel mag krijgen? - Dat zal tot God schreijen tot in het laatste der dagen! - waren enkele der uitroepingen, welke velen lieten hooren. - Anderen schreiden tranen van ergernis en mannelijken spijt. Angstkreten werden vernomen, wegens het lot, dat nu onvermijdelijk de geteisterde, van verdedigers ontbloote stad moest treffen. Menig man en vader drukte, naar huis gekeerd, gade of dochter met angst aan het hart. Wat zou mogelijk weldra het lot wezen van haar, voor wie hij nog sterven, maar die hij ook daarmede niet beschermen kon?

In den namiddag noodigde de klok, maar met zwak geklep, de gemeente ter kerk. Dat naauwelijks verneembaar geluid klonk in het oor van wie het vernamen, als de verzwakte stem der veege moeder, die nog stervende hare kinderen roept, om dezen woorden te laten hooren der liefde, die niet met haar sterft, voor wie het behoefte is de haren te zien, al kan zij hen ook niet beschermen en laat zij hen ook als weezen achter op aarde. En nog gaven er aan die roepstem gehoor.

- Gaat gij ter kerk? - vroeg Veronneau zijne vrouw, welke hij op weg derwaarts ontmoette. - Ik heb er wel hart maar geen hoofd voor thans. Ook wacht ik ieder oogenblik, dat ik op 't stadhuis word geroepen.

- God weet, hoe kort wij het nog maar zullen kunnen, Veronneau.

Klein was de schare; maar warm en waardig was daarom niet minder het woord tot haar gerigt. ‘Wie volhardt tot aan het einde zal zalig worden.’ Zij werd er

op gewezen, hoe men dat einde gekomen mogt achten. - ‘En toch volhardt! Blijft stervend volharden, blijft biddend volharden! God heeft een' hemel voor hen wien de aarde ontzinkt. Dra zien wij zegevierend terug op den strijd, waarin wij werden overwonnen; wij zien kalm terug op eene wereld waarin wij angst hadden. Houdt moed in en door Hem, die de wereld overwonnen heeft!’ - Dat is het woord, waarmede Salbert zijne korte rede besluit, om nu de schare voor te gaan in het gebed, dat den moed ademt des geloofs, 't welk de wereld, al hare magt, hare verlokselen als hare bezwaren, kan overwinnen.

- Is alles verloren? - vraagt de leeraar aan Mocquay, dien hij, het bedehuis verlatende, op de straat ontmoet.

- Alles! Wij hadden onzen Chardaveine nog gezonden naar den Engelschen admiraal, die naar C h e f d e B a y e is geweken en daar ten anker is gegaan. Doch de brave is bij den vijand gegrepen.

- Dan is hij weg. Nog een duur offer aan eene verlorene zaak. Hij was een wakker man, wel een onzer ijverigsten.

- Men moet hem evenwel nog niet op staande voet hebben gedood.

- En wat zal men nu?

- Er zal morgen ochtend vergadering zijn, en dan, denk ik, zal het beslissende woord worden gesproken, dat... allen, of bijna allen op de lippen hebben, doch waarmede niemand voor den dag durft komen.

En die morgen kwam, en daarmede verwachte en onverwachte gebeurtenissen. Voordat wij die mededeelen, willen wij zien, hoe het gedurende het tijdsverloop, waarin

zoo vele zaken van algemeen belang voorvielen, die onze aandacht vroegen, hoe het ging - zeggen wij, in een paar kringen, waarop wij vroeger meer bepaald de aandacht vestigden, die wij kozen als vertegenwoordigers van hetgeen duizenden dachten, als voorbeelden van wat duizenden leden.

Wij vinden Madelon en haar' zoon Pierre nog altijd in het bezit en onbetwist bezit van la Forêt's woning. Waren er ook nabestaanden die daarop nadere regten hadden, dezen haastten zich niet die regten te doen gelden; het pand van te geringe waardij oordeelend, of daarmede wachtende tot dat er rustiger dagen zouden komen, als wanneer Madelon het huis van zelve zou verlaten. Wie vraagt bij eene schipbreuk, of een ander een minder kostbaar pand bewaart dat ons toekomt? Het was eene der vele zaken, die gedurende het beleg hangende en onafgedaan bleven. Wel deelden moeder en zoon in den algemeenen nood; doch dank den ijver van Farine's makkers, wier tal wel slonk en wier hand zwak werd, doch wier trouw ongekreukt bleef! zij hadden, gehouden tegen anderen, weinig te lijden, al werd ook hun deel soms kariger en stonden zij meer dan eens aan de grenzen van het gebrek.

- En hoordet gij nog iets naders? - vroeg mevrouw de Prosni aan Jeanne, die zich ook ter kerk had begeven en nu terugkeerde.

- Alleen in 't voorbijgaan vernam ik, dat de meesten rekenden, dat de overgave nu niet meer kon uitblijven, en bijna zou ik het wenschen, moeder, om anderen en ook om ons. 't Is nu vreeselijk in de stad. Ziet men 't lijden, dan denkt men dat het op het hoogst is, en ieder dag leert, dat het nog erger kan. Er zijn er gisteren en

eergisteren meer dan tweehonderd, sommigen zeggen bijna driehonderd gestorven. Velen hebben niets meer, en misschien nog drie of vier dagen, dan zullen wij ook tot die velen behooren.

- Dat verhoede God! Hoezeer ik geene uitkomst zie, Jeanne. Ik zou óók met die allen kunnen wenschen naar een eind van de zaak, welk dan ook. De kinderen! de kinderen evenwel!

Het laatste toevoegsel scheen eene verzachting, eene verbloeming te moeten wezen van wat zij zoo onbepaald had te kennen gegeven. De moeder had beseft, dat er aan haren toestand nog een ander einde kon komen, pijnlijker, harder, afschuwelijker dan de honger, dood met al hare ellenden, einde waartegen de vroúiw in haar nog meer opkwam. Men verhaalde veel van de brooddronkenheid der soldaten, wanneer dezen niet onder de legertucht stonden, van de felste wraak die over de stad zou worden genomen, als bestemd om der plundering prijs te worden gegeven; en dán geen gruwel, geen schennis, die niet kon worden begaan. De gedachte hieraan pijnigde mevrouw de Prosni, en onder den indruk van dit denkbeeld greep zij Jeanne's hand, drukte die, en zag het meisje aan met een' blik waarin eene eigenaardige bekommering sprak. Er lag iets in van dien zedelijken afschuw en dat diep mededoogen, waarmede men in den tijd van geloofsvervolging menig onschuldig, ja hoogvereerd slagtoffer zag bezwijken. Jeanne scheen dien blik te verstaan, althans een fier en krachtig:

- Heb voor mij geene vrees, moeder! - scheen zulks te verraden. Meer werd er over het niet te besprekene tusschen moeder en dochter niet gewisseld. - ‘Ik zal

protestante en vrij blijven!' - voegde de maagd er later nog bij.

Den 26sten October, reeds vroeg in den morgen bezorgt men ten huize van Guiton een paket, als gekomen uit de Engelsche vloot. Het zijn brieven van Vintcent, waarvan er een aan den maire, een aan den stadsraad is gerigt. Guiton opent den eenen, en mogen wij de uitdrukking van zijn gelaat vertrouwen, dan zijn de ontvangen tijdingen meer gewigtig dan wel onverwacht. Al wat wij van hem hooren is een:

- Ik vermoedde immers dat het zoo zou komen. - Doch het flaauwe en toch bittere lachje dat die woorden vergezelt getuigt, dat hij daarmede een der vurigste verlangens van zijn hart, dat wij sedert lang de hoop zijns aardschen levens mogten noemen, vaarwel zegt.

- Met welk eene zorg ik u naar den raad zie gaan, Jean! - zegt zijne gade. - Ik kon schier wenschen dat er, hoedanig dan ook, een einde aan de zaak kwame. Die spanning is reeds onverdragelijk, al was het niet dat daarenboven het gebrek tot zulke hoogte steeg. Doch gij hebt immers gedaan al wat gij kondet en moest?

- En misschien wel meer dan dat, Judith.

Drieëndertigste hoofdstuk.

Wij keeren nog eens naar het stadhuis van la Rochelle. Wij vinden den grooten stedelijken raad vergaderd. Aan dezer uiterlijk zou men mede reeds kunnen ontwaren, tot welke ontzettende hoogte de nood in de stad was gestegen. Het zijn veelal de mannen, die nog het meest hadden, het langst het noodige hadden. En toch sprak veler voorkomen van lijden. Toch leest men op het gelaat van allen, dat het een moeijelijk een hagchelijk tijdsgewricht mag heeten. Op de aangezigten staat de bezorgdheid, de moedeloosheid te lezen. Maar enkelen werpen donkere blikken om zich heen, die nog iets dreigends hebben. Hoe dan ook die weêrlooze toestand, dat gevoel van onmagt, het heldenhart stuit!

Op het door den maire gegeven teeken zetten allen zich, begeven zich althans allen naar hunne plaatsen. Doch zij blijven staan of rigten zich op, nu Guiton de handen vouwt en het gewoon gebed spreekt, maar dat

voor de meesten in zoo hagchelijken toestand niet het gewone schijnt. Dringend vraagt hun hart ‘dien goeden, heiligen geest,’ waarom in dat gebed wordt gesmeekt; zij stellen zich zoo gaarne onder den invloed ‘van die Voorzienigheid, aan wie zij alles onderworpen erkennen.’

Allen zetten zich nu en wachten op het woord van den maire, die in persoon de stukken wil voorlezen, waarvan hij aan de vergadering mededeeling zal doen. Guiton schijnt kalm. Men zou schier zeggen, dat hij zich, drukke hem ook de toestand der stad, die reeds als een vallende is in diepte van verderf, zwaar op het hart, dat hij zich betrekkelijk verligt en wel gevoelt. Er is trouwens iets, wat hem in zijne positie als te hulp komt. - Hij zou welligt, al had ook de man, die den dood over zich of anderen inriep die spreken zou van overgave, zich daarmede zwak en ongelijk aan zich zelv' verklaard, het voorstel tot onderhandeling hebben gedaan; - nu kwam hem echter de brief van Vintcent te hulp. Hij kent den inhoud genoegzaam uit des leeraars brief aan hem gerigt. - Daarom vangt hij dan ook aan:

- ‘Aan de heeren maire, leden van het geregtshof, schepenen en raad van de stad la Rochelle.’ doch om zich een oogenblik in de verdere lektuur verhinderd te zien.

- Verschoon mij, heer maire - laat Jean Ogier zich hooren - doch als die brief ook aan mijne medeleden in het geregtshof is gerigt, wenschte ik, dat die tegenwoordig mogten zijn, zoo veel zulks althans kan en de heeren zich niet uit de stad hebben verwijderd.

Guitons gelaat verried eene opwelling indien al niet van toorn, dan toch van eenige gevoeligheid.

- Ik wil slechts te kennen geven - ging Ogier voort, die meende dat de tijd was gekomen om gezag en belangen van die regtsmagt tegen den raad van verdediging te handhaven - dat die brief dan ook gerigt is aan den heer Raphaël Colin, a s s e s s e u r c r i m i n e l, nog door u gevangen gehouden.

Het woord was gesproken, dat voor Guiton niet alleen, maar ook voor al de leden van den defensieraad beleedigend mogt heeten. Defos en anderen schenen die uitdaging - een bewijs anders, hoe regering en vorm van bestuur onder de stormen des tijds zwakker was geworden, en ook van deze zijde het uur der ontbinding voor den toenmaligen staat van zaken naderde, - zij schenen, zeggen wij, die uitdaging te willen aannemen, waardoor ligtelijk botsing en twist in de vergadering had kunnen ontstaan. Guitons bezadigdheid voorkwam dit.

- Zonder den heer Colin onbevoegd te rekenen om hiervan mede kennis te dragen, en ons voorbehoudende om daarop nader terug te komen, verklaar ik de lezing van dezen brief als van oogenblikkelijk dringende noodzalijkheid. - En nu las Guiton den brief voor, waarin Vintcent schreef, hoe er reeds dagen lang onderhandelingen waren geopend tusschen den Engelschen admiraal en den koning Lodewijk, en dat Montague naar Engeland was gegaan, ter bevordering van den te sluiten vrede.

- Dat is 't wat ik lang heb gevreesd. Wij worden verraden en verkocht - sprak Colomier.

- Zeg liever, dat wij geleverd worden - liet Veronneau zijn gevoelen vernemen. - Vestig op koningen uw vertrouwen niet!

- Den toestand onzer stad kent gij allen, mijne hee-

ren - sprak mi Guiton. - Wij hebben gedaan wát - en meer dan men van menschen kan vergen. Het lag niet in het raadsbesluit des Allerhoogste, onze inspanning te kroonen met een gevolg, gelijk wij dit hadden gewenscht. Nóg volhouden....

- 't Is immers onmogelijk - lieten enkele stemmen en daaronder vooral die van Ogier zich hooren. De heer Vintcent kent den staat van zaken gindsch....

- Vintcent? Had die zijn' wensch gehad, dan was de geheele zaak hier niet begonnen. Die was van aanvang af onder de laauwen. Hij moet het leggen van dien dijk hoogelijk hebben geroemd.

Dit woord van Defos scheen een twistvuur aan te steken, dat reeds lang had gesmeuld en slechts op vonk en togt als wachtte.

- Gij, heeren, die zoo voor de uiterste maatregelen waart, hebt ons ver gebragt - voerde de la Goûte hem schamper toe.

- Hadden wij bij de andere partij den steun en de medewerking gevonden, die men ons naar goddelijke en menschelijke wetten schuldig was, 't ware niet zoo ver gekomen - riep Tessereau. - Wij mogen schuldig wezen aan 't verzet tegen onderdrukking en gewelddaad; bij u de oorzaak, dat de uitslag niet gunstiger was!

- Ik geloof, heeren - sprak nu Guiton - dat zulke woorden luttel goeds stichten. De heer Vintcent zal wel niet het leggen van den dijk, maar het werk hebben geprezen. De vraag is nu: mannen broeders, wat moeten wij?

- Kan men niet nog eene bezending naar de Engelschen laten gaan?

- Zij hebben genoeg getoond - was des maires ant-

woord, op een' toon die zijne verontwaardiging verried - wat zij willen en niet willen. En daarenboven, wie kan daarheen komen? Waarachtig, men zou schier zeggen, dat het verkieslijker was om te onderhandelen met den vorst, die onze stad heeft kunnen overwinnen, dan met hem, die ons niet heeft kunnen of willen verdedigen of ondersteunen.

Wij hebben niet kunnen uitvinden, door wien en hoe het eigenlijk voorstel tot onderhandeling ter overgave werd gedaan. Genoeg; er werd besloten deze aan te knoopen, en zich tot dat einde te bedienen van den bij de Rochellers gevangen sieur de Feuquières, die reeds sedert eenige dagen zijn voedsel ontving uit het leger des konings. - Guiton ontsloeg nu ook Colin uit de gevangenis. Hij vroeg hem vergiffenis voor de grieve hem aangedaan, waartoe hij zich in zijne betrekking genoopt had gevonden, en verzocht hem de leden van het geregtshof in wettige vergadering bijeen te roepen, om als zoodanig deel te nemen aan de onderhandelingen, welke met den koning stonden geopend te worden. Colin gaf gehoor aan dien wensch; doch de bitterheid was daarom, getuigen zijne schriftelijk nagelaten aanteekeningen, niet geweken uit zijn hart.

En hoe werd de voorslag daartoe strekkende aangenomen? De Feuquières deelde dien terstond mede aan zijnen schoonbroeder Arnaud, die onmiddelijk den raad gaf, dat men afgezanten zou benoemen, om te handelen over het te treffen accoord, en daarna den kardinaal voor dezen vrijgeleide verzocht. De Richelieu bevond zich toenmaals te Saussaye. Daar raadpleegde men over wijze en voorwaarden, waarop de weêrbarstige stad tot onderwerping zou komen aan het koninklijk gezag.

Ofschoon nu ook al de daar vergaderden van oordeel waren, dat zoodanig verzet, dat meer dan eens had gedreigd de verderfelijkste gevolgen voor Frankrijk te baren, strengelijk behoorde te worden gestraft, ten einde anderen tot een waarschuwend voorbeeld te strekken; zoo waren toch de gevoelens ten opzigte van den aard der straf, welke men der stad moest opleggen zeer verdeeld. Sommigen verklaarden zich voor uiterst strenge maatregelen, terwijl anderen een' zachteren weg ingeslagen wenschten, anderen verlangden, dat men den opstand alleen aan derzelver hoofden zou wreken. De kardinaal liet de verschillende gevoelens regt wedervaren; doch eindigde met zich voor meerdere zachtheid te verklaren, terwijl hij liet doorschemeren, dat het zelfs in deze omstandigheden onraadzaam mogt gerekend worden, dat men de Rochellers tot het uiterste van wanhoop bragt. Hij wist Lodewijk XIII daarheen te brengen, dat de vorst besloot, om hun behoud van leven, goed en godsdienst te verzekeren, hoewel de stad van hare vrijheden en voorregten verstoken zou zijn en hare wallen moesten geslecht worden. Inmiddels liet de kardinaal ook die Franschen, welke zich op de Engelsche vloot bevonden, onder 's hands aanmoedigen, om het niet te laten aankomen op de Engelsche bemiddeling, maar om zich liever regtstreeks tot hunnen koning te wenden, wiens hart zij welgeneigd zouden vinden tot vergevensgezindheid en zachtmoedigheid. Na eenig beraad verzochten zij verlof om tegen den avond van dien dag gemagtigden te mogen zenden, om daarover te handelen.

In la Rochelle benoemde men, op aandrang van de Feuquières, de heeren Viette, Riffault, Jean Berne en de la Coste, om van wege de stad de voorloopige onderhan-

delingen met den kardinaal te voeren, die hen tot dat einde te Saussaye wachtte. Sommigen zagen hen met spanning en geslingerd tusschen hoop en vrees vertrekken, anderen met gevoellooze onverschilligheid, door overmaat van lijden te weeg gebragt.

- Ik kan niet zeggen, vriend Riffault - sprak een der heeren, toen zij buiten de Porte de Coignes waren gekomen - dat dit de aangenaamste gang is. Het was mij beter te moede, toen wij nog tot minder vriendschappelijke ontmoeting naar buiten gingen.

- Beter te moede toen? Ik zou kunnen wenschen, dat ik toenmaals was gevallen, als zoo menig wakker krijger. En hoe hij ons met hoogheid zal behandelen! Om daar te komen als smeekelingen... sprak Riffault.

- Wij zullen dat maar per procuratie moeten innen, heeren - liet Viette op de laatste woorden welke hij gehoord had volgen. - Wij zijn er nu eenmaal in en moeten er ons in voegen. Het is geen tijd meer om ergernis en spijt te toonen.

- Hoe onze haastige vriend Defos zich bij zulke gelegenheid zou houden? - vroeg Riffault. - Met dien ging ik nooit op zoodanige expeditie. Was hij maire geweest, wij waren nog niet gegaan. Maar zouden wij onzen tambour ons nog niet laten aandienen?

Het bevel daartoe werd gegeven en naauwelijks had het in zulke gevallen gebruikelijk geroffel der trom zich laten hooren, of de bevelvoerende officier in het fort la Fons gaf hun het teeken om te naderen. Op het te kennen gegeven verlangen, om een mondgesprek met zijn doorluchtig heerschap den kardinaal te houden, werden de gezanten naar het kasteel van la Saussaye geleid. Zij werden

tot de Richelieu toegelaten in een prachtig gemeubeld vertrek, een van die welke vroeger den koning ten verblijf hadden gestrekt, en waarin sedert maar zeer weinig was veranderd. Ook hier toonde de kardinaal, dat hij zich, gelijk veelal, naar eisch wist te encadreeren. Bij monde van Viette openbaarden de gezondenen den wensch van de inwoners van la Rochelle, om terug te keeren onder de heerschappij des konings, jegens wien zij de trouw in hun hart hadden bewaard. Zij erkenden thans, heette het, in hoe diepe ellende zij zich hadden gestort, door gehoor te geven aan de inblazingen van- en te vertrouwen op vreemden, wier bedoelingen zij niet hadden doorzien, terwijl zij zich aanbevalen bij den kardinaal en in diens veelvermogende voorspraak, ten einde zij van zijne Majesteit den koning de verlangde vergiffenis mogten verwerven.

Buiten en boven verwachting welwillend en zelfs vertrouwelijk betoonde de Richelieu zich jegens de afgezanten. Hij onderhield zich met hen over den toestand der stad. Hij kwam er voor uit, dat hij den vrede wenschte, ten einde hij den krijg in Savoije met alle kracht kon voortzetten. Hij vertrouwde hun zelfs toe, dat hij in onderhandeling was getreden met de Franschen die zich op de Engelsche vloot bevonden, en dat hij dezen eene schikking had beloofd, waarbij aan ieder regtmatig verlangen van hunne zijde zou worden voldaan. Ik heb evenwel geen last van zijne Majesteit om met zijne onderdanen van la Rochelle te handelen. Uwe wenschen, uwe verlangens voordragen, dit kan ik. En heden over acht dagen... - eindigde de Richelieu.

- Zoo lang kan de stad het onmogelijk houden, doorluchtig heer – liet zich nu de la Coste in wel wat

voorbarigen angst vernemen - geen drié dagen zelfs...

Riffault wendde een wat bestraffenden blik af, dien hij op zijn medeafgezant wilde werpen. Hij zag hoe de kardinaal hen zoo in 't oog hield, dat zulks zijner oplettendheid bezwaarlijk had kunnen ontsnappen.

- Daarom kan ik wel misschien de onvoorwaardelijke overgave der stad aannemen. Ik wil zelfs meer voor de stad doen, om strijd te voorkomen. Is zij houdbaar, heeft zij leeftogt voor acht dagen slechts, waarvan gij des noods de commissarissen, welke ik bereid ben van mijne zijde naar de stad te zenden, kunt overtuigen; dan zouden wij tot eenig accoord kunnen komen, alhoewel dit zeker het uiterste is. Ik meen nog, gelijk ik vroeger reeds schreef, dat van eigenlijke onderhandelingen tusschen onderdanen en hunnen wettigen koning en heer wel geen spraak zijn kan.

- Tot zulke overgave hebben wij geen last, doorluchtig heerschap - liet nu Riffault zich vernemen, naar het scheen niet zonder vrees, dat de la Coste andermaal een woord mogt spreken, dat hij minder geschikt achtte om nog wat gunstiger voorwaarden te bedingen.

- Ik wil wel - sprak na eenige oogenblikken zwijgens de Richelieu, langzaam, alsof hij al sprekende berekende wat hij zou vermogen - ik wil wel doen wat ik kan, om van zijne Majesteit, uwen en mijnen koning te verwerven, dat u behoud van leven en goed en vrije uitoefening van wat gij uwe godsdienst noemt worde toegestaan; doch uwe vestingwerken zullen moeten worden gesloopt en wat den vorm van uw bestuur betreft, daaromtrent zal zijne Majesteit nader moeten beschikken. Daaraan zult gij u te onderwerpen hebben, mijne heeren. En

op dien voet kan men u of anderen als gezanten zenden.

- Zouden wij uw doorluchtig heerschap daarvan eenig schriftelijk blijk mogen vragen, ten einde allen in de stad daarvan worden verzekerd?

- Ik zal dit onmiddelijk doen gereed maken.

- Ik had mij zulk een ontvangst niet durven voorstellen - liet Jean Berne vernemen, toen zij zich weder op den terugweg bevonden. - Ik had mij op hevigheid gevat gemaakt en uitvaren.

- Dat doet de Richelieu nooit in publieke zaken - was Riffault's antwoord.

- Ik had niet eens zoo gunstige toezeggingen durven hopen - meende de la Coste.

- Geen vogelaar smijt, als de vink op de baan komt.

Het was bereids avond, toen de afgezondenen in de stad terugkeerden en verslag gaven van het gebeurde aan den maire. Bleek en ontdaan ontving hen Guiton. Men zag dat het gebeurde hem een' knak had gegeven, waarbij men mogt vragen, of hij zich daarvan zou herstellen. De leeuw lag gewond en onmagtig, nog naauwelijks een spoor meer verradend van het oude vuur en de vroegere kracht.

- Ik dank u, heeren, voor uwe moeite en ijver in naam onzer stad. Doch hebt gij, of heeft de kardinaal geen woord gesproken aangaande enkelen hier en wat hun lot zal zijn bij de overgave.

- Van u, noch van iemand anders uit de regering, noch ook van de bezetting - gaf er een ten antwoord.

- 't Is niet aan mij-zelv' dat ik denk - hervatte Guiton, niet zonder eene opwelling van geraaktheid - maar aan de prinses de Rohan, die dus doende weêrloos in de handen haars doodsvijands wordt gegeven.

- Wij hadden dit niet in last, heer – sprak Riffault; maar toch op een' toon die spijt verried, dat hij aan die dame en haar belang niet uit eigen beweging had gedacht.
- Nochthans ik hoop.....

- Ik hoop weinig voor haar. - Het is bereids te laat, om van uwe bevindingen nog heden mededeeling te doen aan den raad; doch kunt gij u daartoe morgen ochtend te zeven ure in gereedheid houden, heeren? Zoo zal het vertoef niet groot wezen; alhoewel men mag zeggen, dat ieder uur nieuwe offers toevoegt tot zoo velen die reeds in la Rochelle zijn bezweken.

- Onmiddelijk nadat de bezending was vertrokken, begaf Guiton zich tot de prinses de Rohan. Hij vond haar met hare dochter aan den avondmaaltijd. Die was sober, zoodat zij zich dien in elke andere omstandigheid zouden hebben geschaamd. Begrijpend dat Guiton evenwel niet, en althans niet op zulk uur zon komen zonder dringende reden, liet zij hem verzoeken in het eetvertrek te treden. - Wel zelden was zooveel pracht zoo afstekend naast zulk gebrek geplaatst. Reeds sedert weken hadden de hoogaanzienlijken niet dan eenige oneen brood en eenig paardenvleesch ten dagelijkschen voedsel genoten. Toch had de hoogbejaarde prinses niet gewankeld; zij had, met den hongerdood in 't gezigt, anderen tot dien dood gesterkt. Zij had moed gehad en dien ingeboezemd, als de moed van helden dreigde te bezwijken.

- Ik zal u den toestand onzer stad niet beschrijven, mevrouw. Gij kent dien, als diep ellendig en hopeloos. Wij zijn van onze vrienden verlaten.

- Ik wist dat dit het geval was, sieur Guiton, uit een' brief van mijn' zoon, den hertog de Soubise. Al

zijne aanmaningen en elk aanbod om de spits af te bijten, waren vruchteloos. Koning Karel schijnt eene andere politiek te willen volgen. Schande over Engeland, dat ons zóó hulp heeft voorgespiegeld en ons aldus verlaat!

- Doch wat zal uw lot wezen en dat der uwen, mevrouw? Ziedaar wat mij pijnigt, en waarbij ik mij vrage, of er niet eenige weg is tot gunstiger uitkomst, eenig separaat artikel, of dat men zich wendt onmiddelijk tot den koning Lodewijk.

De prinses de Rohan dacht na. De blik dien zij op hare dochter vestigde verried, dat zij minder aan zich zelve dan aan deze en de belangen der haren dacht.

- Meent gij, sieur Guiton, dat men ons te veel oneers zou kunnen aandoen? - vroeg de maagd met fierheid.

- Te veel? Zeker. Immers ook het minste zou zulks reeds zijn.

- Sieur Guiton - liet zich thans de prinses vernemen - ik verlang niet in eenige capitulatie te worden betrokken, noch dat er iets voor mij worde gestipuleerd. Ik wil van den koning zelfs geenerlei gunst vragen, wetend dat mij daar toch niets dan de gunst of de ongunst van de Richelieu zou wachten. Zij kunnen mij overwinnen, niet dwingen. Zij kunnen over mij zegevieren, niet mij vernederen.

- Doch wat wacht ons dan?

- Niets, mijn kind, dan wat God wil... Al kon ik den luister van ons huis koopen met mij voor dien man te vernederen; ik zou het niet willen, niet kunnen.

- Het is misschien nog tijd om ten aanzien van uwe Hoogheid en der haren eenige nadere bepaling...

- In geenen deele en in geen geval, sieur Guiton.

Ik heb natuurlijk veelmaals nagedacht, in de laatste dagen schier over niets anders gedacht, dan over hetgeen deze stad en dan ook ons boven het hoofd hing; doch mijn besluit is genomen. En dit weet ik, dat ik nimmer het voetspoor zal drukken van de Bourbons, de Condé's, de Bouillon's, en wie al meer om gunst en glans het geloof onzer vaderen hebben verzaakt.

Met eerbied staarde Guiton de meer dan zeventigjarige aan, die bereids zoo laag was afgedaald van de hoogte van aanzien en grootheid waarop zij vroeger had gestaan, en die thans den diepsten val moest duchten; doch zich ook daarbij zoo groot en vast en onwrikbaar toonde. Hij was herwaarts gegaan om misschien te troosten, te schragen; hij werd getroost, zijne kracht werd gesterkt. Met betuigingen van ongehuichelden eerbied nam hij afscheid.

- Hebt gij nog eenig goeds vernomen of gevonden? - vroeg Guiton's gade hem, toen hij eerst laat in den avond huiswaarts keerde, en zij hem kalmer, zelfs wat opgeruimder vond dan hij in den laatsten tijd was.

- Dat niet, Judith. Maar ik heb iets groots en edels gevonden.

En daarop deelde Guiton haar het voorgevallene mede.

- Maar toch, Jean, wat zal uw lot wezen? Dat verontrust mij zeer. Men zal u immers aanzien als het hoofd van wat zij den opstand noemen?

- Mij ook wacht wat God wil, Judith.

Den volgenden morgen te zeven ure gaf het klokje den leden van den stedelijken raad het teeken, dat zij ter vergadering werden geroepen.

De leden van het gezantschap naar den kardinaal deden verslag van hunne zending en van de voorwaarden door

de Richelieu gesteld. Verdeeld waren de gevoelens. Er waren er, die tegenstand eischten tot op den laatsten man. Anderen, en gelijk bleek, de meesten waren voor het sluiten van een verdrag op de beste te bedingen voorwaarden.

- De heer kardinaal wil van geene voorwaarden weten - liet de la Coste zich hooren - hetgeen evenwel door Defos met een: - Hadt gij dan de stadspoorten achter u slechts open gelaten! - werd beantwoord.

Een der raadsleden bragt ook de belangen van mevrouw de Rohan ter sprake, over wie het concept-traktaat van den kardinaal niets behelsde.

- En de prinses behoort dan toch wel in de capitulatie te worden begrepen - riep Defos. - Zij is eene wakkere dame, die menig man heeft beschaamd gemaakt door hare kloekhartigheid - voegde hij er wel wat schimpig bij.

Zijn voorstel werd door enkelen ondersteund, toen Guiton het woord opvatte en een kort verslag gaf van het mondgesprek met de prinses gehouden, alsmede haar verlangen berigtte, dat men voor haar geen bijzonder beding zou maken.

- Dat is nobel! - riepen sommigen van de mannen der bedenkingen uit.

- Al te nobel om het aan te nemen - merkte Defos tamelijk schamper aan. - Wij moesten liever zijn gevallen!

- Men kan er over handelen - zeide Guiton.

Men kwam nu overeen, dat men den reeds gefungeerd hebbenden onderhandelaars van de zijde der stad nog twee zou toevoegen, waartoe sieur d'Angoulins en de la Goûte werden benoemd.

Zij vonden den kardinaal-minister aanvankelijk naar het scheen minder gunstig gestemd. Mogelijk, alhoewel de gezanten zulks niet wisten, was dit toe te schrijven aan den invloed van pater Joseph.

Niet zoodra had deze, die nog altijd te P o n t l a P i e r r e zijn verblijf hield, van de geopende onderhandelingen vernomen, of hij haastte zich naar het kasteel de la Saussaye, waar hij evenwel slechts aankwam, nadat de gezanten weder naar la Rochelle waren vertrokken.

- En zij willen dan nu toch het hoofd in den schoot leggen, doorluchtig heerschap?

- Het schijnt zoo, pater, en ik vertrouw dat de zaak wel spoedig haar beslag zal krijgen, gemerkt het gebrek in de stad nog grooter moet zijn dan wij wel hebben geweten. Het waren mede de voornaamsten daaruit die hier kwamen; en toch las men op hunne aangezigten dat zij hadden geleden.

- Waren zij lang hier?

- Misschien wel twee uren, ja wel ruim twee uren - herhaalde de kardinaal, mogelijk ziende dat de pater eenige ontevredenheid verried. Nochthans scheen die opwelling bij den kapucijner niet van duur te wezen.

- Zij moeten nu niet gespaard worden. Laat de wederspannigen nu oogsten wat zij hebben gezaaid!

- Gij zult de stad toch wel niet der vernieling willen prijs gegeven zien. Dat ware hare inwoners aan de wanhoop prijs gegeven. Dat zij gefnuikt worden, het is mij wel! maar...

Pater Joseph scheen zich zulke naar zijn inzigt al te gunstige gevoelens bij den kardinaal aangaande eene stad, die in meer dan een opzigt hem een doorn in het oog

was, moeijelijk te kunnen verklaren. Hij dacht aan flaauwheid, aan oogmerken; doch wachtte zich wel die meening in eens en ten volle te openbaren. Hij vroeg slechts:

- Zoo is uw doorluchtig heerschap dan voornemens hun vergiffenis te schenken?

- Betrekkelijk, pater. Met al te groote strengheid wint men weinig, gelijk men met te groote slapheid ook slechts verliest. La Rochelle zal boeten, en opdat ons geloof bewaard blijve voor schade en regtsverkorting, denken wij er een' bisschoppelijken zetel te vestigen, wenschende daar een ijverig en welberaden opziener der kerk te plaatsen.....

Het scheen bij deze woorden alsof het den pater minder aangenaam te moede werd. Hij maakte eene onwillekeurige, naauwelijks merkbare achterwaartsche beweging, als wilde hij wijken voor het een of ander wat hem bedreigde.

- En men zal den hardnekkigen hunne stad en steê laten, om hen aan te moedigen tot nieuw verzet, zoodra zij daartoe kans en gelegenheid zien, een lokaas bieden allen misnoegden in den lande?

- Wij zullen de stad onschadelijk maken. Of zullen wij straf en strengheid drijven tot waar die wraak zouden worden, sommigen daarmede verbitterende, anderen tot vertwijfeling brengend? Dat heeft men vroeger gedaan, maar daarmede ook Frankrijk onberekenbare schade gebragt. Ik wil het thans eene dienst bewijzen, eenen anderen weg inslaande. Het is hier wel (hij had juist den met kant omzoomden neusdoek, met in goud gestikt naamcijfer, gelijk de p e t i t s - m a î t r e s van dien tijd ze droegen, voor den dag gehaald) zoo als Salomo zegt: ‘snuit men den neus te sterk, zoo drijft men er bloed uit.’

Gewoonlijk ziet men dat de met matiging gedreven zaken den meesten duur en vastheid erlangen.

- Ik had een' anderen afloop verwacht, en vertrouwd dat aan de zaak een ander einde zou worden gegeven.

- Ik ben 's konings dienaar en Frankrijks eerste staatsman. Ik wil voor het belang van den een, voor het welzijn van den ander zorgen. Met de uiterste strengheid te bezigen, zouden wij ligt de republiek der Vereenigde Nederlanden, als Zweden tegen ons in het harnas jagen. Men make er toch zoo weinig mogelijk geloofszaak van.

- 't Is wel, heer kardinaal....

De genoemde gevoelde, dat de pater hem wel niet zonder opzet dus aansprak. Het woord, die titel, scheen hem te moeten herinneren, hoe hij elders nog andere verpligtingen had te vervullen. Dat woord wekte herinneringen op aan gedachten die de Richelieu ook vroeger voor den geest waren gekomen, herinneringen aan inwendigen strijd dien hij gevoerd had, onaangename herinneringen. Het was hem als werd hem op eens weder een struikelblok in den weg geworpen, dat hij kort te voren niet dan met moeite had verwijderd.

- Ik versta u, mijn biechtvader - sprak hij, zonder te groote gevoeligheid te verraden en zelfs met iets wat eerbied scheen in zijn' toon, doch te gelijk met eene vastheid, die aanduidde dat hij zijn besluit en wel een bepaald had genomen. - Ik versta u, mijn biechtvader, en erken uwe zorgvuldigheid. Ik weet ook wat ik in de genoemde betrekking welke gij mij herinnert schuldig ben te doen, hetgeen mijns bedunkens zich grondt op de verhouding, waarin de heilige vader, het geëerbiedigd hoofd onzer kerk tot de koningen en prinsen dezer wereld is gesteld.

De vorsten zijn verpligt om het gezag der kerk te erkennen en om zich te onderwerpen aan hare heilige verordeningen, ja tot eene algeheele gehoorzaamheid in alles wat behoort tot de magt en het beheer in geestelijke zaken, welke God in priesterlijke handen heeft gesteld, en om de pausen te eerbiedigen als opvolgers van Sint-Petrus en stedehouders van Christus.

- Voorzeker, doorluchtig heer - stemde pater Joseph het gesprokene toe; doch wel op een' toon, die scheen te kennen te geven, dat hij uit deze wijze van zien nog wat andere gevolgtrekkingen verwachtte, dan die de kardinaal daaruit scheen af te leiden.

- Echter aan den anderen kant - ging deze voort - zijn de koningen ook aan zich zelven en hunne waardigheid verpligt, om de magt en de regten aan hunne kroon verbonden te handhaven, gelijk de leeraars der kerk zulks te allen tijde hebben verstaan en toegegeven. Niettemin is het moeijelijk om overal de juiste grenzen te trekken en de uitgestrektheid van beider regten op alle punten juist aan te geven.

- Dat mag wel moeijelijk zijn, doorluchtig heer. Doch heeft niet ook een groot leeraar der kerk, ja een onzer heilige vaders zelf de geestelijke magt met de zon, de wereldlijke met de maan vergeleken, die eerst haar licht van den grooteren bol ontvangt?

- Dat zulke zienswijs door sommigen omhelsd is, laat zich niet ontkennen. Nochthans meen ik, dat men op dit punt geen onbepaald geloof moet hechten, noch aan hetgeen de lieden van het hof beweren, die de koninklijke magt willen vergelijken met - en afmeten naar den vorm der koninklijke kroon, die, rond zijnde, geen einde heeft, -

noch ook aan wat diegenen hebben gewild, die door al te ver gedreven ijver vervoerd, al te zeer de partij van Rome hebben omhelsd.

- Maar komt u dan, doorluchtig heer, wat er van la Rochelle wordt niet wel degelijk voor, ook van geestelijk belang te wezen?

- Ook van geestelijk belang? Voorzeker. En dat ik dit niet uit het oog heb verloren, daarvan strekke ten bewijze, dat ik immers, zoo als ik u zeide, bereids heb gedacht aan het oprigten van een katholiek bisdom aldaar. Ik wil de zaak der protestanten geen' gewelddadigen dood aandoen. Dat zou een in veler oog hatelijke maatregel zijn. - Hij zweeg eenige oogenblikken en vervolgde: - In al zulke zaken dient men wel zorgvuldig en zonder vooroordeel het gevoelen der kerkvaders en van de meest bevoegde geschiedschrijvers te raadplegen. Het verwondert mij evenwel - sprak de kardinaal, van het besproken onderwerp afstappende - dat de afgezanten van de stad niet reeds zijn gekomen.

Er volgde geen uitnoodiging aan den pater om langer te blijven, ook geene, toen een jong edelman, een dergenen die bereids bij de Richelieu de dienst van page deden binnentrad, de komst berigtende van den heer de Marillac, den maarschalk de Schomberg en du Hallier.

- Is de heer de Bassompierre er nog niet?

- De heer maarschalk is nog niet gekomen, uwe doorluchtigheid, - was het antwoord.

- Moge de geest des Allerhoogste u verlichten, doorluchtig heer! - was de wensch en zegebede van den kapucijner bij zijn vertrek.

- Ik dank u, vader - was de Richelieu's antwoord,

terwijl hij een oogenblik daarna den page gebood de beide heeren uit te noodigen om in het vertrek te treden, waar de kardinaal had besloten de afgezanten af te wachten, bijaldien deze mogten komen.

- De heer maarschalk de Bassompierre! - diende de page weldra dezen aan, waarop men den maarschalk zag binnentreden.

- Het is reeds vrij laat geworden - sprak de Richelieu een weinig wrevelig.

- Men zal toch bezwaarlijk nog heden een traktaat meer kunnen sluiten, of voorwaarden van overgave bespreken - meende de man, tot wien dat woord meest was gerigt.

Een weinig later kwam er een brief van de gedeputeerden van de vloot, gebragt op een zilveren schenkblad.

- Die heeren hopen morgen tijdig te komen - sprak de kardinaal, den brief overzien hebbende. - Is er nog iets? - vroeg hij den page, die scheen te wachten.

- Men meent te hebben gezien, dat eene bezending van heeren met een' kleinen stoet de stad heeft verlaten.

- Mag ik dan u, heeren, maarschalk de Bassompierre, de Marillac en du Hallier wel verzoeken hen te gemoet te gaan en herwaarts te geleiden? Die lieden zijn vaak wat kitteloorig.

De genoemde heeren vertrokken.

Vierendertigste hoofdstuk.

De heeren de Bassompierre en du Hallier waren terstond te paard gestegen, den gezanten te gemoet, die door de P o r t e N e u v e de stad hadden verlaten en langs de contrescarpe van de stadsgracht waren voortgewandeld tot aan het buitenwerk bij de P o r t e d e s d e u x M o u l i n s. Marillac volgde de eerstgenoemden op korten afstand.

- Hoe moeijelijk mij het gaan valt - klaagde sieur de la Goûte. - Het mag van mijne hooger geklommen jaren of van ongewoonte wezen, doch ik voel mij uitgeput.

- Ik breng het nooit zoo ver - beantwoordde d'Angoulins die klagt - doch ik schrijf het onbewimpeld daaraan toe, dat ons ontbroken heeft wat krachten schenkt en onderhoudt. Zie hoe ik zweet, alschoon het zoo laat in het jaar is, en het in den namiddag bereids vrij koel is.

- Ja, heeren, op die wijze wordt het zeer laat - sprak de wat krachtiger Riffault. - Daarom zou ik, was ik wat vlugger ter been, gaarne de heeren vooruitgaan en

zien, of ik eenig voertuig of paarden kon vinden. De heer de Bassompierre zou ons zulks wel willen verschaffen.

- Zal ík dat doen? - vroeg de la Coste.

En weldra was hij op weg, zich voortspoedend zoo veel hij kon.

- Als dat het gezantschap is, is het ten minste niet talrijk, du Hallier - sprak de Bassompierre tot zijnen togtgenoot. - Laten wij er een stapje opleggen! Onze paarden kunnen er beter tien doen, dan die arme drommel één. Wat aangezet! - beval hij den dienaars.

- Indien ik de eer heb den maarschalk de Bassompierre te zien - rigtte de la Coste zich tot dezen - gelijk ik geloof, dan moest ik u verzoeken, om den afgezanten van de stad wel eenig middel van vervoer te willen verschaffen. De weg is ver, althans den meesten onzer te ver, heer.

De Bassompierre dacht een oogenblik na, hoe hij in die behoefte zou voorzien.

- d'Estissac is immers op gindsche hoeve gelogeerd - sprak nu de Marillac. - Daar zullen althans wel eenige paarden te bekomen wezen, en welligt voertuig.

- Daniel, en gij Jacques, er heen! Men zal u wel helpen, en brengt maar wat gij vindt - beval de Bassompierre den knechten. - Gíj kunt hier blijven - tot de beide anderen.

Dra keerden dezen met eene soort van karos en eenige handpaarden terug.

- Als gij nu, mijne heeren, den afgezanten te gemoet wilt gaan - sloeg de Bassompierre voor.

- Dan zal ik mij in de karos zetten - sprak de Marillac - indien ik u mijn paard mag aanbieden, heer

- wendde hij zich tot de la Coste, die dit aanbod gaarne aannam.

Het gezantschap werd weldra ontmoet en zette nu den togt voort, gedeeltelijk in het rijtuig, enkelen op de medegebragte paarden. Met de uiterste inspanning en hijgende liepen de dienaars der Rochellers daarnevens en achter.

- Stijg gij op - sprak Jacques tot een hunner, waarin hij weldra door zijn' makker werd gevolgd. - Wij kunnen er wat beter tegen. - Een handpaard dat te over was bezorgde nog een' dienaar hetzelfde gemak.

Toen de stoet de Bassompierre naderde, stegen de heeren uit het rijtuig of van de paarden, om den maarschalk te begroeten. Deze deed hetzelfde en naderde hen vriendelijk. Open en rond was des krijgsmans groet, open en rondborstig de lof, dien hij hunner dapperheid, bij menige gelegenheid gebleken, toezwaaide. Hij toonde dat hij althans sommigen hunner meer persoonlijk kende.

- Stijgt op, heeren. Anders zou de avond ons overvallen.

De beide andere knechten lieten nu ook hunne paarden over aan de uitgeputten, en onder stille scherts over den spoed, waarmede zij gedwongen waren loopende den stoet bij te houden, haastten zij zich zoo veel zij konden voort.

Onder het gesprek, nu met dezen dan met genen, al voortrijdende gevoerd, liet de maarschalk zijn paard ten halve keeren, en werd zoodoende ontwaar, welke wisseling er had plaats gegrepen. Hij brak juist zijn gezegde: - ‘ik heb dikwerf een diep medelijden met uwe stad gevoeld’ - af, toen hij zag, hoe de Rochellers op kleinen afstand achter hen te paard zaten, de knechts daarentegen

hollend en hijgend, maar toch schertsend en elkander' hinderend achter hen aan kwamen.

- Wij hebben, op mijn woord! een Rocheller wacht en geleide gekregen, heeren! 't Is goed zoo, jongens! Maar overhaast u niet al te zeer. Er zullen er gindsch wel wezen om ons te ontvangen, en gij zult dezen avond nog wel iets te bedienen hebben. Spaart u maar wat.

Men kwam nu tegen dat de avond begon te vallen te la Saussaye.

- Gij hebt de beleefdheid wel ver genoeg uitgestrekt, mijnheer de maarschalk - liet de Richelieu zich, hoewel niet luid vernemen - met aan die oproerlingen tegen zijner Majesteits gezag zoo veel onderscheiding te bewijzen.

- Uw doorluchtig heerschap had mij immers opgedragen die heeren herwaarts te geleiden. En ik weet waarlijk niet, hoe zij herwaarts zouden zijn gekomen, indien ik er niet dat middel op had gevonden.

- Maar zoo veel eerbewijs aan menschen, dien men geene hoogere gedachten van zich zelven behoeft in te boezemen....

- Dat is politiek, heer, daarin ik mij nooit zal beroemen groote vorderingen te hebben gemaakt. Krijger zijnde, heb ik gemeend, dat die eer niet te groot was voor wakkere krijgers als zij zich hebben getoond.

- En rekent de heer de Marillac dit ook alzoo? - vroeg de Richelieu.

- Ik heb daartoe geene bestellingen gemaakt, doorluchtig heer - gaf de genoemde ten antwoord, wel wat zeer flaauw en onderdanig in de schatting van zijn' togtgenoot.

- En de heer de Marillac rekende immers, dat men den vliedenden vijand wel eene gouden brug mogt bouwen?

Dan is een paard te geven aan een' vijand die zich komt onderwerpen, dunkt mij, zoo weinig als het kan.

Hadden de gezanten op de heusche behandeling van de Bassompierre, die dit zeide, welligt reeds gunstiger verwachtingen gebouwd; de eerste ontmoeting met den kardinaal de Richelieu stemde die verwachtingen veel lager.

- Wij zullen de eigenlijke behandeling der zaak wel tot morgen moeten uitstellen, heeren, zijnde het reeds te laat geworden; doch gij zult wel de acte van overgave reeds bij u hebben, zoo ik vertrouw? - sprak hij na koelen groet.

- Wij hebben, doorluchtig heer - vatte na eenig weifelen Viette het woord - uwe voorstellen aan den raad kenbaar gemaakt, waarop na deliberatien eenige propoosten zijn aangenomen.

- Gij moogt mij die toch wel mededeelen. Of ik die nu verneme, dan wel morgen....

- De raad verlangde, doorluchtig heer, tevens in het verdrag te begrijpen allen die van de religie zijn, daarenboven ook de vrijheden en voorregten der stad te behouden, voor zooveel deze niet strijdig worden bevonden met de regten der kroon en de rust des lands.

Op des kardinaals gelaat vertoonde zich goed- noch afkeuring. Zijn vorschende blik scheen naar de verdere vorderingen te vragen.

- Ook dat mevrouw de Rohan en de hertog de Soubise in het accoord wierden begrepen en diensvolgens in het bezit hunner goederen hersteld.

Had Viette den kardinaal naauwlettend gadegeslagen, hij zou een naauwelijks merkbaar lachje hebben kunnen waarnemen, maar zooveel minachting en woede verradend,

dat hij het had mogen aanmerken als den voorbode van een storm. Het was een gejaagd zonnelichtje tusschen wolken door, die zwaarder en zwarter begonnen te dreigen.

- En wat meer? - vroeg de Richelieu.

- Dat wij ook den Engelschen kennis geven van deze onderhandelingen of dit traktaat. Immers, men wenscht dit niet pardon of genade en gratie te hebben genoemd.

De Bassompierre had reeds eenige malen het hoofd geschud, de Marillac's blikken verrieden bezorgdheid, bekommering, als of hij eene vreeselijke losbarsting van den kardinaal duchtte. Het scheen ook een oogenblik zoo te zullen komen. De Richelieu's niet groote gestalte verhief zich en zijn oog glinsterde dreigend. - Wél...! - liet hij hooren, en de meesten der aanwezigen waren gereed om eene uitbarsting te vernemen van gramschap, waaraan de Richelieu zich schier nooit overgaf, maar die daarvoor des te meer beangstigend werd. Doch eensklaps beheerschte hij zich, was het ook met blijkbare inspanning.

- Weet gij heeren - vroeg hij - welken last gij op u hebt genomen? - Een last die, na hetgeen er tusschen meerderen van u en ons is voorgevallen, bijna openlijke spot mag hecten. En sedert wanneer, meent gij, dat wij dit zijne Majesteit, ons en het geheele leger hier laten doen? - Acht gij ons zoo onnoozel, dat wij niet weten, dat gij weldra hier weder zult moeten verschijnen als smeekelingen.... dat wij u.... ha! dat wij u hier hebben als verkochte beesten, het touw om den trotschen nek? Voor mijn deel, keert terug, mijne heeren, en laat er van mondgesprek tusschen ons geene spraak meer zijn. Gij kunt vertrekken, mijne heeren, opdat wij elkander elders ontmoeten.

Er waren er onder de Rochellers, die daartoe bereid schenen, Riffault en Mocquay het meest.

- Doorluchtig heer - begon de eerste reeds op een' toon, die naauwelijks liet verwachten, dat men zachter, indien ook waardige woorden uit zijn' mond zou hebben vernomen.

- Ik vertrouw evenwel, dat gij naderen en anderen last zult hebben, en dat wij dien morgen van u zullen vernemen - ging de kardinaal bijna onmiddelijk voort. - Gij hebt met die eischen even zeer 's konings regten en magt, als uwen toestand uit het oog verloren. Gij zult mij wel verschoonen, mijne heeren, dat ik mij heden avond niet met u ter maaltijd vereenig. De heeren - en hij boog zich tegen de heeren de Bassompierre, de Marillac en du Hallier - zullen wel de h o n n e u r s waarnemen. De koning wacht mij nog te Laleu, alwaar wij de heeren afgezanten op morgen zullen toeven. - De laatste woorden werden met beleefdheid en c o u r t o i s i e gesproken, namen die ook de hooge ongenade niet weg, die zich in des kardinaals houding verried. Hij verwijderde zich.

- Eene f a c h e u s e zaak, mijne heeren - sprak de Bassompierre - waarop ik alleen weet te zeggen: - à demain les affaires (de zaken tot morgen)! - Dat wij ons daardoor zoo weinig laten hinderen als mogelijk is! En mag ik u dan wel aan tafel noodigen?

Beter, meer, immers met ruimer hart dan hunne meesters, deden zich de dienaars te goed, die met den stoet van bedienden des kardinaals thans nog door volgers van de Bassompierre en de Marillac vergroot, in de o f f i c e s werden onthaald. Zij vonden hunne commissie naar het vijandelijk leger veel aangenamer dan zij zich die hadden durveu voorstellen. Het was niet de eenige reize, dat

het mindere geluk het grootere - het halfje meer dan het geheel was.

Den volgenden morgen togen de gezanten naar Laleu. In het gezigt van het verblijf des konings gekomen, deed men hen afstijgen. Zij werden daar door den kardinaal ontvangen en in een vertrek geleid, waar hij hun in tegenwoordigheid der voornaamste hoofden van het Fransche leger voorstellen van onderwerping deed, vrij wat minder gunstig dan de bepalingen door hen voorgeslagen.

- Om u te bewijzen, mijne heeren, dat gij alle hoop op Engeland gebouwd wel kunt opgeven - sprak de Richelieu - zal ik hier in uw midden menschen brengen, wier tegenwoordigheid u zal overtuigen. Ik zal zulks evenwel slechts onder dit beding, dat gij geen woord over algemeene zaken met hen wisselt, vermits uw beider zaak, althans uw beider onderhandeling, eene afzonderlijke blijft.

Op een gegeven teeken van den kardinaal begaf de Marillac zich door eene zijdeur buiten de kamer, doch keerde weldra terug, met de heeren Vintcent en Gobert, die, gelijk onze lezers zich zullen herinneren, onder de afgevaardigden naar Engeland waren geweest. Groot was de verrassing, de bevreemding van weêrszijden. De binnengeleidden lazen in het voorkomen hunner stadgenooten, wat deze hadden geleden. Hunne harten klopten hen te gemoet. Hoe vele vragen hadden zij naar betrekkingen, vrienden, naar dezer lot en toestand, leven of dood, waaromtrent zij slechts aangaande enkelen zekerheid hadden; doch waarvan te naauwernood de meest dringende geoorloofd waren!

- Die heeren zijn ook hier om te handelen over hunne wederaanneming in de koninklijke gunst van zijne Majesteit, Lodewijk XIII, mijne heeren van la Rochelle -

hernam de Richelieu, ofschoon dit woord naauwelijks werd gehoord, althans verstaan. En hij gaf de Marillac een wenk, waarop deze hen weder liet vertrekken.

De kardinaal had zijn oogmerk bereikt en de laatste schijn van hoop, had die ook nog bestaan, in de harten der Rochellers, uitgebluscht. Na eenige over- en weder-spraak werden de voorwaarden van overgave, zooals die van wege den koning waren gesteld, door hen aangenomen. - Leven, goed en vrije uitoefening hunner godsdienst werd hun toegezegd. De bezetting, tot omtrent honderd en vijftig man geslonken, mogt uit de stad vertrekken zonder wapenen. La Rochelle verloor zijne vroegere vrijheden en regten. Overigens werd eene vrij ruime amnestie toegezegd. Er was matiging, er was verschooning van de zijde des overwinnaars; hoewel aan sommige artikelen zulke uitbreiding kon worden gegeven, dat men la Rochelle kon beschouwen als ten eenemale onderworpen aan het koninklijk b o n - p l a i s i r, waarvan een kruis, op het kasteelplein opgerigt, en waarheen jaarlijks eene algemeene, plegtige processie moest geschieden, eene blijvende getuigenis zou wezen.

De afgezanten werden nu door de Bassompierre naar den koning geleid, die hen in zijn kabinet wachtte. Daar knielden zij, door de Richelieu voorgesteld, neder voor den vorst. Wij ontslaan onze lezers van de lezing der aanspraak, door sieur de la Goûte tot dezen gerigt, welke hij begon met de Rochellers te vergelijken bij gevangenen, die uit den duisteren kerker verlost, door het zonnelicht verblind en verbijsterd worden. Zoo toch waren ook zij door den luister van den blik van zijne Majesteit getroffen en als buiten zich zelven.

- Ik bid God - was daarop liet antwoord des konings, - dat de hulde -welke gij mij bewijst van harte gemeend zij, en dat het niet enkel de noodzaak is, die u zulke woorden in den mond legt. Gij hebt meermalen kunstgrepen gebezigd en nu op nieuw gepoogd om het juk der onderwerping af te schudden. Ik wil u echter vergiffenis schenken. Weest goede en getrouwe onderdanen, en ik zal voor u een welwillend koning zijn.

Na de lezing van de vroeger reeds hun medegedeelde artikelen liet de koning de afgezanten gaan. Zij werden nog alvorens op zijnen last onthaald.

- Is er nu nog eenig punt - vroeg de kardinaal hun, toen zij zich gereed maakten om te vertrekken - dat alvorens dient te worden besproken?

Allen zwegen aanvankelijk.

- Dat het uw doorluchtig heerschap behage - sprak Riffault - om onze stad de welwillendheid des konings bereids heden te doen ondervinden en leeftogt derwaarts te zenden.

- Morgen, heer, wanneer de troepen daar binnen zullen gerukt wezen.

- Doorluchtig heer, tusschen heden en morgen sterven er honderden...

De kardinaal wendde zich af.

- De stukken betreffende de verzekering van het pardon ter publicatie in de stad zijn gereed - sprak hij een oogenblik later. - Men zal u die ter hand stellen.

- Daarvan kunnen zij wel slecht gespijzigd worden. IJzige barmhartigheid! - bromde Riffault tusschen de tanden.

Den 30sten October nam het Fransche leger bezit van la Rochelle. Reeds met het krieken van den dag maakten de daartoe aangewezen troepen zich gereed om ter stad in te trekken. Algemeen was de vreugde van den soldaat, die nu een einde zag komen aan een langdurig en moeijelijk beleg, groot de teleurstelling van velen, die naar dat einde hadden uitgezien, als naar eene gelegenheid om hunne plunderzucht en wraakzucht bot te vieren. Veertien compagniën van de gardes en zes van de Zwitsers trokken reeds tijdig uit en defileerden onder gejuich voorbij den koning, die zich bij het fort Beaulieu bevond. Den hertog van Angoulême, den maarschalk de Schomberg en de Marillac aan het hoofd, trokken zij de stad binnen, die hun voorkwam eene woonplaats des doods, een verblijf van den schrik te zijn. Maar weinigen der inwoners waagden zich op de straten, in angstige onzekerheid, of zelfs het koninklijk woord wel waarborg genoeg was voor hunne veiligheid, duchtende den overmoed der langgetergde krijgers. Eene proclamatie des konings, waarbij alle schennis, van personen of goederen weid verboden en met straffe des doods bedreigd, stelde eenigermate gerust. En weldra week ook de laatste vrees daarvoor, toen men den soldaat, bewogen door het gezigt van zoo veel ellende, den hongerenden burgers het brood zag reiken en toewerpen dat hij aan zijn' bandelier droeg, om later ook den ontvangen leeftogt met hem te deelen. Redders waren in veler oogen, de vijanden, velen der overwonnenen waren den overwinnaars dankbaar. Er kon echter slechts betrekkelijk weinigen worden welgedaan van het weinige.

Tegen vier uur in den namiddag kwam ook de kardinaal in de stad, door een luisterrijken stoet omgeven. Maar

meer dan door die weidsche pracht werd oog en lust der duizenden die nog hongerden getrokken en gewekt door eene reeks van meer dan twintig wagens, allen beladen met brood en eetwaren. Ontzettend en huiveringwekkend was het te zien, hoe die bleeke gestalten zich daarom verdrongen, met den ‘hollen honger’ in de begeerige blikken, te zien, hoe zij wat zij ontvingen gretig te lijve sloegen. Ontzettend en huiveringwekkend was het te zien, hoe die honger het van elke andere bedenking won en hoe menschen van rang zelfs worstelden om iets magtig te worden, eikanderen de anders luttel getelde beten betwistend. Ontzettend en huiveringwekkend, maar tevens roerend was het te zien, hoe vrouwen hare kunne en zwakheid vergaten, alle krachten inspannend om in de rijen dergenen te komen, aan wie het voedsel werd uitgereikt - doch dit niet voor zich, neen, voor hare kinderen die hongeren, aan wie de moeder thans geven kan.

- Zoo is de trotsche stad toch ons, heer maarschalk - hooren wij de Marillac zeggen tot de Bassompierre, die eerst des middags in la Rochelle was gekomen. - Ofschoon het moeite en offers heeft gekost.

- Maar zij heeft voor ons niet gebukt - is het antwoord.

- Voor wien dan, heer?

- Zie rondom u, en waar wordt het u niet anders gezegd? Vragen wij wie de stad heeft veroverd; dan mogen wij zeggen, dat de hónger zulks heeft gedaan.

De Marillac meende, dat de Bassompierre de Richelieu zijnen roem mogelijk wat benijdde.

- Gij zijt waarschijnlijk niet in de achterstraten geweest, de Marillac. Hier in het voornamer gedeelte ziet

men 't minder. Maar dáár moest gij komen. De lijken liggen er gestrooid, en hoe uitgeteerd! Ik heb menig slagveld gezien, doch vind dat niet zoo akelig. Ieder lijk is eene lange historie van lijden, dat op het slagveld ten minste kort is.

En akelig mogt het gezigt heeten van sommige dier bijna geheel ontvolkte straten, van zoovele lijken als daar reeds langer hadden gelegen, maar zonder dat er ontbinding volgde, zijnde zij reeds bij levenden lijve als dor geworden. Schansgravers moesten uit het leger komen, om ze ter aarde te bestellen.

De Richelieu begaf zich naar het stadhuis. Hier was Jean Guiton voornemens den kardinaal te ontvangen, gelijk hij dien morgen den maarschalk de Schomberg reeds de sleutels der stad gereikt en den hertog van Angoulême zijne opwachting gemaakt had. Hij meende dit te moeten doen geheel in zijne kwaliteit als maire, en bevond zich uit dien hoofde, omringd van zes hellebardiers, aan de poort van het stadhuis. De stoet naderde, den kardinaal aan het hoofd.

- Wie zijt gij? - vroeg hij op tamelijk norschen toon aan Guiton, toen deze zich gereed maakte om den man der hoogheid en magt te begroeten.

- Ik ben, doorluchtig heer, Jean Guiton, maire...

- De koning, zijne Majesteit, is de eenige maire en meester in la Rochelle. Gij hebt die lieden weg te zenden en u naar huis te begeven.

Jean Guiton wierp een' blik op den kardinaal, waarin adel en hoogheid genoeg lag, om te bewijzen, dat hij fier al het vernederende van zulk eene behandeling als van zich afwierp, - een' blik die den weldenkende de

kroon der eere zou hebben doen reiken aan hem boven zijnen overmagtigen maar ook overmagtigen tegenstander. Jean Guiton vertrok, na de hellebardiers bevolen te hebben huns weegs te gaan, stil doch met opgerigteu hoofde, als iemand die zich zijner waarde bewust is, waarde welke hij allerminst tegenover den onedelmoedigen vijand verloochent.

Hij had ook nog het verdriet, dat zoo menig' gevallen groote, zoo menig' zelf het meest te leur gesteld leider der zaken bereid was, dat men namelijk hem het verzet weet dat men vroeger zelf had gewild, dat men hem den ongelukkigen uitslag weet, dien hij het eerst en ijverigst had getracht te voorkomen. Er waren er die naauwelijks meer hem groetten. Op het gelaat van anderen vertoonde zich een lachje van spot. Slechts enkelen lieten den man regt wedervaren, die deugd, trouw, kracht had gekend, was het dan ook met enkele minder edele beginselen, zoo als er misschien in de daden der besten van ons zwakken zijn te vinden. Eerst toen hij te huis was gekomen, gaf hij lucht aan de gewaarwordingen, die nog in zijn binnenste woelden, was ook de hevigste storm meer bedaard.

- Had ik dat geweten! - en hij schudde de gebalde vuist. - Het was mijn goede geest, die mij het volharden ingaf, die mij verliet, toen ik zwak werd en op de edelmoedigheid van een' de Richelieu ging bouwen. Had ik dat geweten! De kardinaal zou nóg niet in de stad zijn.

Zijne gade liet de eerste hevigste aandoeningen bedaren. Van tijd tot tijd vernam men eene zucht, die diep uit de borst des mans opwelde, getuige van den inwendigen strijd dien hij had te voeren.

- God, het is te erg, dat zulke menschen.... - hoorde men nu op een' toon van ergernis, die aan morren grensde. - En wat zal nog volgen?

- Ons wacht slechts wat God wil - sprak Judith, haren arm om nek en schouder van haar echtgenoot slaande - hebt gij laatst gezegd, en goed gezegd. Laten wij ons daaraan houden, Jean! Gij hebt immers gedaan wat gij vermogt.

Salbert kwam. Hij had vernomen, welke behandeling Guiton had moeten ondervinden van den kardinaal.

- Hij kan u niet vernederen, vriend - sprak hij welwillend, hem de hand drukkend. - De braven eeren u. Hij is jaloersch van aard en zou gaarne de eerste willen zijn. Hij is een dier wezens, wier smaad verheft, wier haat mag streelen. Het is in mijn oog veeleer eene hulde u toegebragt.

- Maar toch, vriend Salbert, dat men zich van zoo iemand dat moet laten welgevallen. En hoe er sommigen der onzen in triumfeerden!

- Een grootere heeft het tegenspreken van zondaren verdragen en het ‘kruis hem!’ gehoord. Mij verontrust meest het lot onzer kerk. Daarvoor spel ik mij thans weinig goeds, al heeft men ons vrije uitoefening onzer godsdienst gegund. Mogt ons kruis ook slechts onze triumf worden! Edoch zoo even verneem ik, dat de kardinaal terstond eene order heeft uitgevaardigd, om voor de vaders van het Oratorium een geschikt gebouw aan te wijzen, en heeft men reeds de kerk van st. Margaretha daarvoor genoemd.

Salbert ging van daar een' kranke bezoeken, die iets verder in de R e u d e s M e r c i e r s woonde. De vrouw

des huizes scheen met zijne komst een weinig verlegen, de dochter Verheugde zich blijkbaar daarin.

- Hoe is het met den zieke? Ik kwam hem nog even zien.

- Er is juist een der priesters, die in de stad zijn gekomen, bij vader. Nog een oud bekende, een katholiek, die zelfs monnik is geworden! - De wonde is vrij gunstig.

- Vraag dan eerst, Perrette, of vader mij nu wil zien.

Hij werd dra verzocht om bij den zieke te gaan. In de welbekende achterkamer vond hij een' geestelijke, dien hij aan zijn wit gewaad en kapje herkende als een' dominilcaner. De geheele gelaatsuitdrukking van den man, de blik dien hij op Salbert wierp, deed dezen vermoeden, dat hij wel niet tot de meer verdraagzamen behoorde. Salbert vroeg den zieke, hoe deze zich bevond en groette nu den geestelijke.

- En gíj zijt predikant hier in deze stad en een der hoofdaanleggers van het verzet tegen vorst en kerk en haren Heer?

- Ik heb alleen, althans in de eerste plaats, te doen met wie gij het laatst noemdet - gaf Salbert blijkbaar geraakt ten antwoord. - En dan heb ik mij verzet tegen úwe kerk, ook tegen haren Heer, als gij daarmede namelijk uwen paus bedoelt, van wien ik, gelijk van zoo veel wat gij als heilig beschouwt en anderen als heilig wilt opdringen, niets in de Schrift vind.

- Niets in de Schrift, daarvan gij een wassen neus maakt, iedereen de uitlegging daarvan gunnende en zoo doende sekten bij getal vormend in de kerk, die één moest zijn, gelijk zij eenig is.

- Omdat die Schrift voor allen bestemd was, in de Evangelieën behelzende wat Christus den vólke predikte, mitsgaders brieven, welke de apostelen aan gemeenten rigtten en niet aan oudsten of leeraars alleen, stellende gij het licht onder de korenmaat en niet op den kandelaar.

- Het is niet verboden om den bijbel te lezen door ons. Het werd op het concilie te Trente vrijgelaten, doch in de authentieke vertaling der Vulgata, opdat het heilige den honden niet gegeven wierde.

- En wat heeft men dan op de kerkvergadering te Toulouse vastgesteld, daar men wel een Psalterium of brevier toestond, doch den bijbel verbood? En met uwe Vulgata! Hebben de apostelen in eene weinig gekende of in de meest algemeen gebruikelijke taal geschreven?

- Zulke beperking was noodig, omdat de gewaande wijsheid, de zondige mensch met zijne dwalingen, hartstogten en bedorven natuur, die Schrift verdraaide en verwrong, allerlei ketterijen in 't leven roepend, daarin deze tijden meer dan eenige rijk zijn, Christi kleed jammerlijk verscheurende.

- Dat gij liever voor u alleen behoudt, er u wel warm mede dekkende, een juk zamenbindend door uwe menschelijke leeringen, dat niet te dragen is. Of wat is er bij u geworden van het ‘Een is uw meester maar gij zijt alle broeders’ - van het: ‘Niet als heeren over uw geloof?’ - Hoe hebt gij zoo vele instellingen, waarvoor in de Schrift grond noch reden is te vinden! Erkent gij, mogt ik vragen, de waarheid en het gezag van de Schrift, of niet?

- Wel zeer; als die door de kerk gezag heeft gekregen, gelijk op die Schrift wederkeerig het gezag van

Petrus' opvolgers steunt, die reeks van heilige vaders, op wie de sleutelen des hemelrijks zijn overgegaan door tijden en geslachten heen, hetgeen alleen door hoogmoedigen eigenwaan en betweterij kan worden miskend.

- Wel fraaije heilige vaders! Een Alexander VI, een Julius II!

- Die door u schandelijk zijn belasterd, door partijzucht miskend. En daarenboven, wat zij in hun leven mogten zijn, waren zij niet e x c a t h e d r a , niet in hunne hooge waardigheid en onfeilbaarheid.

- O neen! Die hangt gij hen om en neemt gij hen af, gelijk gij zulks ook doet met de heiliging en regtvaardiging des zondaars. Maar zoo is het bij u met alles. Alles is daar op het uiterlijke gerigt. De priester is bij u alles, die roept in 't misoffer zijn God ten aanzijn, vijf minuten vroeger of later, al naar hij wil, bevelende en commandérende zulk een God te worden, hem uit dien ouwel scheppende. De gemeente is bij u niets. En dat noem ik zonder bedenken onchristelijk. Doch ons gesprek zal u mogelijk hinderen, Vevay - rigtte Salbert zich tot den gewonde, dien hij in de warmte van het spreken schier had vergeten.

- In geenen deele, heer Salbert - sprak hij nu, - ik verneem het veeleer gaarne. Ik heb bereids sedert eenige dagen geen koorts meer.

- En van wien meent gij dan, - hervatte de monnik - dat de Heiland der wereld spreekt, als Hij zegt: ‘En op deze petra zal ik mijne gemeente bouwen, en de poorten der helle zullen haar niet overweldigen?’

- Ik vermeen dat dit geldt van des jongers belijdenis, die ook als gezant van Christus daar de magt erlangt der sleu-

telen om te binden en te ontbinden. Doch laat het Petrus zelf' hebben gegolden; daarmede krijgt deze, die later satanas wordt genoemd, nog de gave der onfeilbaarheid niet, gelijk die gave, zelfs al had hij die ontvangen, nog niet op zijne dusgenoemde opvolgers moet overgaan. Wat hebt gij in het Woord, dat gij toch wel niet zult durven tegenspreken, vóór u. Eene enkele onzekere plaats. - Wat strijdt dáár tegen uwe opvatting? Menigte van plaatsen.

- Wijl gij de kettersche manier van uitlegging wilt volgen. En hoe toch de waarheid van dat woord in het verloop der tijden is gebleken! Of waarop anders zou het passen, dan op onze Heilige Moeder, die aanvankelijk vervolgingen, later alle aanvallen van magten der wereld en van ketterijen verdroeg, doch om daaronder één en groot te blijven, zich gestadiglijk uitbreidende, gelijk zij nu weder zegeviert over den ketterschen tegenstand? Hare triumfen worden het bewijs harer echtheid en van haar goed regt.

- Dan zou de Turk nog geldiger bewijzen, althans treffender kunnen aanvoeren, als wier geloof nog sneller en verder is verbreid, en die meer dan eens de christelijke godsdienst met den ondergang bedreigde. Wij dringen niet door in Gods raadsbesluiten, aan welke wij ons hebben te onderwerpen in geloof. En dit doe ik, wachtende na deze tijden nog andere tijden, mogen wij die ook niet meer beleven.

- En ik vertrouw, dat het uur van den ondergang van uwe zoogenaamd gereformeerde godsdienst heeft geslagen, daarvan men meer en meer, zoo in Nederland als in Duitschland en Engeland, gelijk hier, ontwaart, dat het de leer is van den opstand tegen het wettig gezag;

maar dat daarom ook is als het in zich zelf verdeelde rijk, dat naar het woord des Heeren woest wordt.

Die woorden troffen Salbert, zij deden hem pijnlijks aan. Het verwijt, de bedreiging hadden schijn van waarheid. En toch was hij van het goed regt en de magt van het echte protestantismus te wel, te diep in zijne ziel overtuigd, dan dat hij, hoe donker ook Gods wegen waren, het vertrouwen, zijnen moed en zijne hoop konde opgeven. Eerst latere tijden zouden over hun geschilpunt meer, hoewel nog niet het volle licht doen opgaan.

- Zoo kán en zál God de Waarheid niet laten te gronde gaan - sprak hij. - Een echt woord des geloofs.

Op den eersten November hield Lodewijk XIII zijnen intogt in la Rochelle. De stad is zoo veel zulks kan, gereed gemaakt om haren vorst te ontvangen. De hier en daar verstrooid liggende lijken zijn ter aarde besteld. Puin en hinderpalen zijn uit den weg geruimd, de huizen hebben een feestelijk aanzien gekregen, mogen er ook verscheidene nog de sporen dragen van de verwoestingen gedurende het beleg aangerigt. De st. Margaretha-kerk is reeds in den vroegen morgen van den dag door den aartsbisschop van Bourdeaux op nieuw gewijd. Franciskaner- en andere monniken hebben in feestelijken optogt een kruis, altaarbenoodigdheden en wat verder ter opluistering der eeredienst moet strekken, in plegtigen omgang en onder het zingen van geestelijke liederen, derwaarts gebragt. De aartsbisschop alsmede de kardinaal hebben er de mis gevierd. - Tal van menschen,

zoo uit de nabijheid der stad als uit het leger, stroomen naar la Rochelle, zoodat de straten vol, de eigenlijke inwoners betrekkelijk weinigen worden. Van dezen staan er een zestigtal der voornaamsten aan de P o r t e d e s C o i g n e s, volgens bekomen bevel wachtend op den vorst, die door de Richelieu, den hertog van Angoulême, de Schomberg en andere grooten is te gemoet gegaan. Zoodra hij de stad nadert, dondert het geschut van de wallen, welkomstgroet voor de grooten der aarde. Eenige compagniën van zijne lijfwachten en de Zwitsers, daarna de chevaux-legers, de mousquetaires en een drom van Frankrijks edelen gaan vooraf. Hen volgen de hertog van Angoulême, de beide maarschalken aan zijne zijden. Daarna de Richelieu, die den koning onmiddelijk voorafgaat. Lodewijk XIII is gezeten op een paard, dat gedekt is door een tot den grond afhangend, blaauw kleed, welks roode voering van tijd tot tijd zigtbaar wordt. Hij draagt een soort van buis van rood of rosé fluweel, gelijkkleurige broek, met weidsche strikken aan de knie vastgemaakt, wit zijden kousen en witte schoenen, terwijl het korte zwaard aan zijne zijde alleen herinnert, dat hij ook als krijger komt.

Bij zijne nadering knielen de Rochellers neder, het hoofd ter aarde gebogen. Zoo roepen zij: ‘Leve de koning, die ons genade heeft bewezen!’ Knielend ontvangen hem binnen de stad de leden van het geregtshof met dezelfde woorden. Het is een dag van triumf voor Lodewijk XIII, voor de Richelieu. - Met gevoel van trots en erkentelijkheid mogten zij zich begeven naar de kerk, waar tal van geestelijken, met den aartsbisschop van Bourdeaux aan het hoofd, den vorst ontving, die zijnen dank kwam betuigen aan den Heer der legerscharen, die - om

eene uitdrukking uit den brief van gelukwensching te bezigen, welken de paus later schreef - ‘voor den koning had gestreden, gelijk deze had gestreden voor het geloof, terwijl hij overigens de hoop voedde, dat de koning weldra zou slagen, om ook het overschot der ketters te verdelgen, die in Frankrijk den wijngaard des Heeren bedierven.’

- Hoe trotsch tante de la Goûte nu wel zal wezen, moeder! - Eene dienstmaagd had zoo even het nieuws medegedeeld, dat de koning had verkozen daar den volgenden dag het middagmaal te houden.

- Kind, laat haar - gaf mevrouw de Prosni harer dochter Jeanne ten antwoord.

- Zij zal u wel niet noodigen nu.

- Ik wensch zulks in geenen deele. Wij behooren onder die door de gebeurtenissen dezer tijden veel hebben geleden. Wij zullen wel niet geheel arm zijn, maar ons toch in vele opzigten moeten bekrimpen bij vroeger. Ik kan menigmalen met zorg aan de toekomst van u en de andere kinderen denken. En toch bovenal, Jeanne, bekommer ik mij wegens onze godsdienst, eens hier zoo trouw aangekleefd, zoo warm verdedigd. Moet ik u allen eens zonder bescherming achterlaten, wat dan?

- Moeder, ik zal trouw blijven. Ik weet immers, wat vader was. - En het meisje zag naar de schilderij, waarop men het afbeeldsel zag van den man, dien zij noemde en in haar hart gedacht. - Nooit als een de la Coste, die bereids van ons geloof is afgevallen; hoe velen hem ook weldra mogen volgen!

- Werd daar niet geklopt?

Jeanne had het niet gehoord.

Een oogenblik later kwam eene dienstmaagd binnen, met berigt, dat er iemand was, die verlangde mevrouw de Prosui te spreken, een heer, waarschijnlijk een officier van 's konings leger.

- Vraag hem, dat hij hier kome. Of is 't mogelijk iemand van hoogen rang?

Jeanne was bleek geworden. Het was als of haar hart zeide, wie daar moest zijn.

De dienstmaagd kwam terug met de boodschap, dat die heer mevrouw de Prosni wenschte te spreken, indien zij hem een onderhoud wilde toestaan. Zij had hem dus in de voorkamer gelaten.

Dit deed Jeanne denken, dat haar vermoeden toch welligt onwaar mogt wezen. - Mevrouw de Prosni ging naar voren. Slechts kort was zij daar geweest, of Jeanne hoorde haar weder naderen. Haar gelaat droeg sporen van ontsteltenis; ook in hare stem was die te bespeuren.

- Jeanne, daar is Barrière. Ik heb hem gezegd, dat ik niet wist, hoe gij er over dacht om hem een mondgesprek toe te staan, waarom hij verzocht. Ik zie dat het u treft, mijn kind. Wel spijt het mij nu, dat ik, ondanks uw zwijgen, niet vroeger daarover heb gesproken, zoo als ik dikwijls willens was; doch ik liet het om uwentwil. Hij komt met.... dezelfde wenschen als vroeger.

De oogenblikken gedurende welke mevrouw de Prosni naar voren was geweest, had Jeanne niet ongebruikt gelaten. Zij had vroeger veel aan Barrière en over hunne voormalige betrekking gedacht. Zij zou hem volgaarne, bij het uitbreken van een' oorlog, die indien al niet omdan toch voor wat men religie noemde, werd gevoerd, uit de krijgsdienst hebben zien treden. Zij zou daarin, in zulk

braveeren van de opinie der oppervlakkig denkenden, een bewijs hebben gevonden van zedelijken moed en zich aan zijne zijde hebben gesteld; - nu kon zij dit niet. Zij zag eene wijde klove tusschen hen beiden gapen, die te eeniger tijde, waagde zij het die te overschrijden, hen, althans hun beider geluk, verzwelgen moest. - ‘God, verlicht mij, wanneer ik dwale!’ - was hare bede geweest, en zij had zich daardoor gesterkt gevoeld ter volvoering van een besluit, dat beslissend zou zijn voor haar leven.

Zij begaf zich naar de zijkamer, bleek maar met vasten tred.

- Jeanne, ik ben eerst zoo even in de stad gekomen. Ik kon, mogt niet vroeger. Hoe mag ik u wedervinden? - Met die woorden snelt Barrière haar te gemoet.

Het meisje strekte de armen uit om hem tegen te houden. Zij wees hem terug. Bedaard, vreeselijk bedaard, zoo dat het klonk als een oordeel, door een' derde over hen beiden geveld, sprak zij:

- Wij kunnen elkanderen niet toebehooren, Barrière.

- Waarom niet, Jeanne? - Wie stelt zich tusschen u en mij? - vroeg hij dreigend, denkend aan mensch of magt ter wereld, die tusschen hem en zijn geluk, zijne wenschen durfde treden.

- Gij waart, zijt nog vijand der mijnen, vernieler van ons geloof.

- Dat ook gij nog die onnoozele dwaling deelt! - riep hij uit met dien glimlach, dien men ligt heeft voor in ons oog bespottelijke meening. - Dat geloof is het mijne nog, ik heb dezelfde begrippen als vroeger.

- Dan strijden onze beginselen tegen elkander.

- Doch wat wilt gij dan?

- Missen wat de uwen mij ontnemen, houden wat zij ons niet kunnen ontnemen, en daarvoor lijden en sterven.

Barrière deed nog ijverige pogingen om haar van dat besluit terug te brengen; doch zag dat zulks vruchteloos was. Diep ter neergeslagen wilde hij zich ten laatste verwijderen.

- Nog eene vraag, Barrière - sprak Jeanne. - Hadden wij gedurende het beleg aan uwe zorg te danken, dat ons, juist toen de nood hoog was gestegen, voorraad gewerd?

- Laat mij daarop niet antwoorden, Jeanne. Het zou kunnen zijn, dat welwillendheid mijwaarts, indien zulks gebeurd is, daartoe aanleiding had gegeven. Veelal wist ik, hoe het u en den uwen ging. Doch bepaald van mij hebt gij het wel niet. Meer kan en mag ik u niet zeggen.

Den volgenden dag werd mevrouw de prinses de Rohan aangezegd, dat zij en hare dochter zouden worden gebragt op het kasteel van Niort. Een eskorte van vijftig chevaux-legers onder sieur Delaunay zou haar derwaarts begeleiden. Beide dames mogten niet meer dan eene dienstmaagd medenemen.

Fier hoorde de hoogbejaarde vrouw het aan, toen haar dit vonnis werd aangekondigd.

- Men zal mij toch niet te voet derwaarts laten gaan?

- Mevrouw kan van haar rijtuig gebruik maken.

- Dan zal men alvorens dienen te zorgen, dat er paarden komen en die wel opgetuigd; vermits alles gedurende het beleg verteerd is. Vraag evenwel geene paarden aan den kardinaal. Gelief slechts ergens in den omtrek te zenden, met berigt dat ik die behoeve tot mijnen mogelijk

laatsten rid, en men zal ze mij al zoo willig geven, als men dit den heere de Richelieu zou doen.

Dit gebeurde. Nabestaanden zonden haar 't gevraagde.

Hare gevangenschap was overigens vrij streng. Meest hinderde het de vrouwen, dat men haar geene gelegenheid gunde om God op hare wijze te dienen. Toch bleef de trouw der ruim zeventigjarige prinses onwrikbaar. ‘Hecht geen geloof aan al mijne brieven - schreef zij aan haar' zoon - wat gij daarin ook leest. Men zou mij door dwang kunnen noodzaken, om te schrijven, wat ik niet meen. Geen gedachte aan wat ik lijd, moet u bewegen tot iets, wat onzer kerk tot nadeel zou kunnen strekken.’

Op den 3^{den} November zou in la Rochelle eene groote processie worden gehouden van het Heilig Sacrament. De koning begaf zich te voet naar de st. Margaretha. Op hoog bevel was de stad versierd met de meest mogelijke pracht. Onder het gelui van al de klokken traden een honderdtal priesters, monniken en kanunniken van onderscheidene orden uit het tempelgebouw, allen in feestgewaad. Twee rijen pages volgden hen, ieder met een banier, waarna de aartsbisschop voorttrad met het H. Sacrament en vergezeld van twee abten, terwijl het prachtig verhemelte werd gedragen door den hertog van Angoulême, diens zoon, den graaf van Alais en de maarschalken de Bassompierre en de Schomberg. Daarna kwam de koning en een weinig achter dezen de kardinaal, die gevolgd werd door een stoet van bisschoppen en edellieden, terwijl al de genoemden, ook Lodewijk XIII, eene zware waskaars droegen. Ten elf ure keerde de stoet in het tempelgebouw terug, waar de aartsbisschop van Bourdeaux de mis vierde.

- Gij hebt zeker niets gezien van den heelen boel - hooren wij Defos spreken tot Guiton, dien hij vroeg in den namiddag bezocht.

- Ik achtte het daartoe een te weing aantrekkelijk schouwspel, vriend.

- Toch moeten, er eenigen zoo van getroffen wezen, dat zij terstond bekeerd zijn tot het zuiver katholiek geloof. Om het volkomen te maken had men ons met touwen om den hals moeten laten volgen.

- Hoe zoo, Defos?

- Wel, omdat wij nu eerst regt, dat wil zeggen geestelijk, overgegeven en geleverd zijn. De zoo versierde stad kwam mij voor als het omkranste offerdier.

- Ik heb nog eenige betere hoop. Althans de hertog van Angoulême die mij bezocht.... - en het gelaat van Guiton helderde daarbij op.

- .... Is die hiér geweest? - vroeg Defos verbaasd.

- Hij bragt mij een bezoek gelijk ik zeide, en scheen niet ongunstig gestemd. Zoo ook de maarschalk de Bassompierre, die mij mede gisteren avond kwam zien, met nog een aantal officieren van 's konings leger. Zij roemden onze wakkere verdediging. Ik heb hun nog herinnerd, welke regten onze stad heeft.

- En de Richelieu?

- Van dien heb ik sedert die hondsche bejegening - en Guiton's oog vonkelde - nog niets vernomen.

- Dan spel ik u nog weinig goeds, mag het altoos eene eere wezen en eene grootere, dat zulke mannen u geregtigheid laten wedervaren. Wij hebben ongelukkig, wij hebben verraden en verlaten, doch wakker gestreden. Nochthans heb ik reeds gehoord, dat men buskruid heeft

ontboden, om onze muren te laten springen en ook van verdere maatregelen om ons te fnuiken en te straffen.

En la Rochelles muren, behalve die aan den havenkant, werden geslecht. De katholieke godsdienst werd hersteld, het onderhoud harer priesters grootendeels ten laste der stad gebragt. Kloosters werden gesticht. Niet alleen liet Lodewijk XIII een kerk bouwen in Parijs, de Notre-Dame des Victoires, maar ook in de veroverde stad werden onderscheidene gedenkteekenen opgerigt, die de heugenis zouden bewaren van het verzet der Rochellers tegen hunnen vorst. Hunne privilegiën werden vernietigd, het bezit van wapenen hun ontzegd; ook werd de vestiging in de stad door onderscheidene bepalingen bemoeijelijkt. - Bij de toepassing van sommige dier artikelen had evenwel eene oogluiking plaats, die het daarin gelegene harde verzachtte, vooral wat het verlof ter inwoning betrof. Toch bestonden die bepalingen, en zou men daarvan in later tijd een gebruik maken, waardoor de zachtheid in het eerst betoond te harder zou worden.

Het woord van Defos werd bewaarheid. Tien of twaalf der voornaamsten, daaronder Guiton, Tesserau, Salbert en Godefroi, werden uit la Rochelle gebannen, waarheen Guiton evenwel, hetzij in stilte, hetzij met verlof, meer dan eens schijnt te zijn teruggekeerd. In 1636 was hij kapitein op de vloot, die onder den graaf d'Harcourt, den aartsbisschop van Bourdeaux en den bisschop van Nantes, het eiland st. Margaretha op de Spanjaarden veroverde, gelijk hij waarschijnlijk later, onder denzelfden

aartsbisschop deel had aan de vernieling der Spaansche vloot in de haven van Fontarabie, op den 2^{den} Augustus 1638. Bij schikking werd Jean Guiton in 1649 heer van het landgoed Repose-Pucelle. Van zijne laatste levensdagen is niets bekend, dan alleen dat hij te - of althans in de nabijheid van la Rochelle is gestorven, gelijk blijkt uit het sterfregister van het consistorie van la Rochelle, waar men onder n°. 2241 leest:

'Den 15^{den} Maart 1654,
is JEAN GUITON, Ecuyer, sieur de Repose-Pucelle, oud 69 jaren of daaromtrent, begraven.'

Wij hebben gesproken van oogluiking, gebezigd in de toepassing van sommige der voorwaarden door Lodewijk XIII der stad opgelegd. Deze was de oorzaak, dat vele protestanten, erfgenamen van gedurende het beleg gestorvenen, of ook dezulken, die, door de opheffing van vele protestantsche gemeenten, op de plaats hunner woning hunne godsdienst niet meer zoo vrij en ongehinderd konden belijden, zich daar met der woon kwamen nederzetten. Daardoor groeide het getal der inwoners, dat tijdens het beleg van 26 - of 28000 tot 5500 was geslonken, in korten tijd tot 15000 aan. De stad was zoo doende wel niet meer het bolwerk, maar altijd nog een der voornaamste zetels van het protestantismus in Frankrijk, gelijk zij ook een der eerste zetels was van Frankrijks kolonialen handel en visscherij, zoodat aldaar een vierde gedeelte der uitrustingen geschiedde, die plaats hadden in het geheele koningrijk. De deugden der vaderen, hunne nijverheid,

werkzaamheid, trouw aan hunne overtuiging werden later niet verloochend door het nakroost, ook hunne mildheid en menschlievendheid niet. - De vroegere instellingen van weldadigheid werden in stand gehouden, nieuwe gesticht. Daaronder de 'Dames van la Rochelle', met hare zusters van Sedan, barmhartige zusters als die van Vincentius de Paula, te gelijker tijde of vóórdat deze in de katholieke kerk ontstonden, een genootschap der liefde vormende.[1)]

Maar zoo veel goeds was geen ongestoorde bloei, zelfs geen duur verzekerd. Met weerzin en ergernis nam men die taaije levenskracht van het protestantismus waar. Men wilde niet, dat zij wat de Richelieu had begonnen en aanvankelijk voortgezet, zou te leur stellen, dat wat de Richelieu niet had vernield in wezen zou blijven. De kardinaal had het protestantismus daar willen sparen, waarschijnlijk om zijne protestantsche bondgenooten, en kwam terug van zijn plan om een bisschop te la Rochelle te vestigen. - Mazarin, anders, misschien om Cromwels wille, schijnbaar verdraagzamer, liet daar den zetel van een kerkvorst oprigten. In 1645 werd Jacques Raoul bisschop van la Rochelle; en nu begonnen de kwellingen. Met meer en minder grond beriep men zich op artikels in de vroeger opgelegde capitulatie. De protestanten mogten in 1651, bij den opstand van Condé, wedijveren met de katholieken om de stad voor den koning te bewaren; men weet hun zulks weinig dank. De voornaamsten onder hen, de eersten en aanzienlijksten der stad, werden uit posten en waardigheden gedrongen. Een Bomier, geholpen door Bontems en du vigneau, legde nu eerst ter uitvoering

1) *Revue des deux Mondes*. 15 Sept. 1852.

het artikel, waarbij de inwoning in la Rochelle werd afhankelijk gemaakt van voorwaarden, die sedert ruim twintig jaren door de regering onuitgevoerd waren gelaten. Achtingswaardige geschiedschrijvers wijten het een en ander voornamelijk aan de door de Richelieu weinig vertrouwde en ook niet begunstigde Jesuiten, die door Colbert du Terron werden in de hand gewerkt. Nu werden onderscheidene voorregten den protestanten gegund opgeheven, de meesten hunner kerken in die streken van Frankrijk trof het vonnis der vernietiging. Driehonderd familiën sedert jaren met der woon gevestigd in la Rochelle, moesten de stad verlaten. Anderen zagen zich daardoor genoopt om het katholicismus te omhelzen.

En toch was dit alles slechts voorspel van harderen druk, van dadelijke vervolging. Frankrijks zoogenoemde groote koning had de geestelijkheid noodig om zijne vele uitgaven voor oorlogen en prachtige hofhouding - hij meende haar noodig te hebben, om zijne uitspattingen en zonde te dekken. Daarom besloot hij zijne protestantsche onderdanen te d w i n g e n o m z i c h t e b e k e e r e n.

Ten aanzien van godsdienstige vervolgingen als van staatkundig despotismus zou Lodewijk XIV voltooijen wat de Richelieu onder Lodewijk XIII had begonnen. Demuin kwam na du Terron te la Rochelle, en ging zoo veel verder dan deze. Het lot der hervormden daar als in geheel Frankrijk, werd nu eene aaneenschakeling van knevelarij, kwelling en verdrukking. Hunne leeraars werden in hechtenis genomen, hunne voorstanders gebannen, kinderen aan de ouders ontrukt om opgevoed te worden in 't Roomsch kerkgeloof. In de eerste helft van 1685 werd reeds eene der kerken in de stad hun gewelddadig

ontnomen, onder schimp vernield, de klok werd daaruit gehaald, daarna gegeeseld, gedoopt en in de kerk van st. Barthelemy opgehangen. Later werden de protestantsche hoofden der huisgezinnen op het stadhuis ontboden, alwaar hun een koninklijk bevelschrift werd voorgelezen, waarbij hun onder bedreigingen werd geboden om de Roomsche godsdienst te omhelzen. Enkelen slechts bezweken. Nu kwamen er inlegeringen van soldaten en volgden de dragonades, *missions bottées* beruchter gedachtenis, in navolging van wat de markies d'Ornano in 1627 reeds had gedaan, totdat op den 22sten October 1685 het edict van Nantes werd herroepen, waarbij den protestanten vrije uitoefening hunner godsdienst was toegezegd, en daarentegen de deur tot elke gewelddaad geopend. Vele Rochellers weken nu uit hun vaderland, gedeeltelijk naar Amerika, niettegenstaande men met de galeistraf bedreigde allen die zulks zouden beproeven. In twee jaren verloor la Rochelle drieduizend zijner meest nijvere en gedeeltelijk aanzienlijkste inwoners. - Maar welke wonden bragt Frankrijk daarmede zich zelf toe!

Toen bijna eene eeuw later menschelijker beginselen doordrongen, vormde zich eene gemeenschap van protestanten ter plaatse, waar die zaak eens zoo verblijdenden opgang maakte, zoo veel ijver wekte, zoo veel trouw vond. Ook verhief industrie en handel zich uit den staat van kwijning en verval. - Wij vonden er eene nijvere, bedaarde, naar 't ons voorkwam, in verhouding der omstandigheden, vrij gelukkige bevolking, die onder 15000 inwoners bijna 1000 protestanten telt. De meesten met wie wij in aanraking kwamen, vereenigden met Fransche wellevendheid zekere degelijkheid, die een' aangenamen indruk maakte. Moge

de goede geest, dien wij in menig opzigt daar bespeurden, blijven en zich ontwikkelen! Dure de verdraagzaamheid voort! En zoo leere men aan- en te la Rochelle wat Frederik de Groote met zooveel waarheid zeide: - '*Le faux zèle est un tiran, qui dépeuple les provinces, mais la tolérance est une tendre mère, qui les rend florissantes*.'

Verbeteringen.

Deel I.

Bl. 55 *staat:* bevonden zich.	*lees:* bevonden zij zich
Bl. 66 *staat:* ongeziene	*lees:* vroeger niet geziene
Bl. 109 *staat:* dat	*lees:* dit
Bl. 203 *staat:* G a r e n a g e	*lees:* C a v e n a g e
Bl. 254 *staat:* dat men	*lees:* dat
Bl. 265 *staat:* eland	*lees:* eiland

Deel II.

Bl. 87 *staat:* uw achterneef	*lees:* nog een achterneef vaa u
Bl. 108 *staat:* μαν	*lees:* μαιν